LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս. Տար.	
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.	
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.	

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

1 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1125

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Հարցապնդումներ խորհրդարանին մէջ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ ՊԱՏԺԵԼ ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Միքայէլ Ալմազեանի ծեծի խնդիրը ճանուեցաւ երեսփ. ժողովին առջեւ ընկերվարական երեսփոխաններու կողմէ, որոնք ջերմօրէն պաշտպանեցին անհատական ազատութեան սկզբունքը:

Վարչապետ եւ ներքին նախարար Թարտիէօ ու դատական նախարար Լիւսիէն Իւպէր ներկայ էին ժողովին:

Առաջին անգամ խօսք առաւ Էնի երիտասարդ երեսփոխանը, որ յայտարարեց թէ «խնդիրն այն չէ թէ ամբաստանեալը յանցաւո՞ր է թէ ոչ, այլ ա՛յն թէ՝ դատական ոստիկանութիւնը յարգա՞ծ է օրէնքը հանդէպ մարդու մը, որ ինքնաբերաբար ներկայացած էր իբրեւ վկայ»: Յետոյ կարդաց զեկոյցներ, որոնք ոստիկանական տեսչութեան կարգ մը պաշտօնեաներուն կողմէ ուղղուած էին մամուլին:

Պ. Անտրէ Թարտիէօ ոտքի ելաւ եւ կտրուկ շեշտով մը յայտարարեց.

— *Երբեք թոյլ չպիտի տամ պաշտօնեաներուն որ ինծի փոխանորդեն: Այս կամ այն պաշտօնեան չի կրնար զեկոյց հաղորդել: Սրտանց կը խնդրեմ ուրեմն ձեր խօսքերն ուղղել կառավարութեան, որ ձեր առջեւն է:*

Մոնէ զարմանք յայտնեց կարգ մը ոստիկաններու այն հաւաստումին մասին թէ՝ իրենք Ալմազեանը ծեծած են անոր համար որ Ալմազեան յարձակած էր իրենց վրայ:

Կամար.— *Միշտ միեւնոյն պատմութիւնն է: Զինուորին եղածն է որ տեղակալի ձեռքին հանդիպած է* (ծիծաղներ):

Մոնէ ցաւ յայտնեց որ դատական իշխանութիւնը թոյլ կուտայ ոստիկանութեան առաջնակարգ դեր ունենալ եւ ընկերային նախիրապետութեան մէջ անոր կը ստորադասուի: «Պէտք չէ թոյլ տալ որ ոստիկանութիւնը տեսակ մը իշխանութիւն դառնայ միւս քաղաքացիներէն վեր: Պէտք չէ աստուածացնել ոստիկանութիւնը»:

Մոնէի ճառը քանիցս ջերմ ծափերու արժանացաւ: Իրեն յաջորդեց Կէրնիւթ, որ բողոքեց Ալմազեանի քմահաճ արգելափակման դէմ, երբ որեւէ ձերբակալման հրամանագիր չէր հանուած իրեն դէմ: Ու աւելցուց.

— «*Օրէնքը տաժանակիր աշխատանք եւ քաղաքային ասպիճանազրկում կը նախատեսէ բոլոր անոնց դէմ, որոնք այսպէս կը բռնաբարեն անհատին ազատութիւնը: Պ. Նախարար, այդքանը չենք պահանջեր մենք: Կ'ուզենք պարզապէս որ մեզի ըսէք թէ օրէնքը բռնաբարուած է այս կէտին մէջ:* (Ջերմ ծափեր ձախակողմէն):

Կէրնիւթ անդրադառնալով ոստիկանական զեկոյցին, ըսաւ.

— «*Ուրեմն Ալմազեան ինքզինքը ծեծած է: Կուրծքին եւ փորին հարուածներ իջեցուցած է: Կօշիկը հանած եւ ոտքը ճմլած է: Յետոյ ալ ինքզինքին դէմ օգնութիւն պոռացած* (ծիծաղներ ու ծափեր): *Չեմ գիտեր թէ Ալմազեան յանցաւո՞ր է թէ ոչ, բայց երբ ոստիկանութիւնը կանխակալ կարծիքով գործած է, կարգ մը անմեղներ դատապարտուած են:*

Երբ Կէրնիւթ կը խօսէր, սրահին մէջ մեծ ջղագրգռութիւն առաջ եկաւ. աղմուկը այնքան շատցաւ, որ փոխ-նախագահ Քօթրի մեծ դժուարութիւններու մատնուեցաւ կարգը վերահաստատելու համար:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Էռնէսթ Լաֆոն, որ բուռն կերպով արտայայտուեցաւ Պ. Պընուայի եւ իր կարգ մը պաշտօնեաներուն մասին: Յետոյ օրէնքի յօդուածները յիշելով, ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս Ալմազեանի խնդիրը քննողները զանազան անկանոնութիւններու մէջ ինկած են: Ըսաւ թէ՝ ոստիկանները իրենց գործողութիւններով, յաճախ վնասած են դատական գործին:

— *Ուժով,* ըսաւ, *ամէն բան կարելի է ձեռք բերել, բացի ճշմարտութենէ: Հոս կուսակցական կամ քաղաքական խնդիր չկայ: Եղածը ազգային քաղաքակրթութեան կամ պարզապէս քաղաքակրթութեան հարց է:* (Ծափեր ձախակողմէն):

Կարճ դադարէ մը վերջ, բեմ բարձրացաւ Փիէր Քոթ, որ խօսեցաւ յանուն արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան: Յայտնեց թէ, ըսաւ Ալմազեանը ծեծած են. եթէ հիմա հարցնեմ փաստաբան ընկերներուս, բոլորն ալ պիտի հաստատեն թէ ծեծը յաճախադէպ է դատական ոստիկանութեան մէջ: Քոթ զարմանք յայտնեց որ ի՛նչպէս տակաւին պաշտօնի վրայ կը պահուին այն ոստիկանները, որոնք յանցաւոր կը նկատուին եւ որոնք կրնան ամլութեան դատապարտել դատական քննութիւնները: Զայրոյթ յայտնեց որ Լիլէն փարիզ փոխադրուած առարկաները կնիքի տակ չէին առնուած: Վերջացնելով, երիտասարդ երեսփոխանը պահանջեց որ Սէնի համար նոր հարցաքննիչ դատաւորներ նշանակուին, թէ եղածները չեն բաւեր, ու հսկողութիւն կատարուի ոստիկաններուն վրայ, որպէսզի դատաւորի դեր չստանձնեն: Ձախակողմը ջերմ ծափերով ողջունեց Քոթի ճառը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ վարչապետը, որ ըսաւ թէ Ալմազեանի խնդրով զբաղեցաւ այն օրէն ի վեր, երբ անիկա յուզեց հանրային կարծիքը: Վարչական ճամբով քննութիւն մը բացաւ եւ շատոնց եզրակացութիւնը հաղորդած կ'ըլլար խորհրդարանին, եթէ Ալմազեան բողոք ներկայացուցած չըլլար դատական ոստիկանութեան դէմ: Այս պայմաններուն տակ, ինք չուզեր ո եւ է կարծիք յայտնել՝ չազդելու համար այդ բողոքը քննող հարցաքննիչ դատաւորին վրայ:

— *Խօսքը կը պատկանի արդարութեան,* ըսաւ Թարտիէօ: *Բայց հաւատացէ՛ք, պարոններ, որ եթէ արդարութիւնը եզրակացնէ որ անհրաժեշտ է պատիժներ տնօրինել, հոս ներկայ կառավարութիւնը չէ որ պիտի վարանի գործադրել զանոնք:* (Ջերմ ծափեր կեդրոնէն եւ աջէն): *Վալտէք Ռուսօի կողքին է որ սկսայ պաշտպանել անհատական ազատութիւնը եւ այնպիսի կռիւի մը մէջ, որ Ալմազեանի խնդրին չափ արժէք ունէր* (ԽՄԲ.— Ակնարկութիւն Տրէյֆիւսի ծանօթ խնդրին):

Մոնէ հարցուց Թարտիէօի թէ՝ դատական ոստիկանութիւնը իրաւունք ունէ՞ր Ալմազեանը տանջելու:

— *Ահա՛ պատասխանս, ըսաւ վարչապետը, ես չեմ սիրեր այդպիսի բաները եւ երբեք թոյլ չպիտի տամ, որ ոեւէ քաղաքացի քմահաճօրէն արգելափակուի եւ ֆիզիքական չարչարանքներու ենթարկուի:*

Վարչապետին պատասխանեցին Էռնէսթ Լաֆոն եւ Փիէռ Քոթ աղմուկներու մէջ, կանգնած իրաւական գետնի վրայ: Նախագահը կ'ուզէր բանաձեւերը կարդալ, բայց ձախերը պահանջեցին որ դատական նախարարն ալ խօսի: Լիւսիէն Իւպէր բեմ ելլելով յայտնեց թէ իր առաջին պարտականութիւնն է ապահովել անհատական ազատութեան յարգումը: Խօսեցաւ նաեւ համայնավար երեսփոխան Տորիօ:

Յետոյ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով ժողովը կը հաստատէ անհատական ազատութիւնը պաշտպանելու մասին կառավարութեան յայտարարութիւնները եւ կ'անցնի օրակարգի: Ընկերվարականներն ու արմատական ընկերվարականները հակառակ քուէ տուին: Բանաձեւը ընդունուեցաւ 246ի դէմ 334 ձայնով: Կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր դրած էր:

∴ *Յաջորդով պիտի սկսինք հրատարակել խորհրդարանի վիճաբանութիւնները մանրամասնօրէն, քաղելով պաշտօնաթերթէն:*

ՆՈՐ ՀԵՏՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ. — ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿԻՆ ՄԸ

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ՝ քանի մը օրէ ի վեր որոշ խղճահարութիւն կը տիրէ այն շրջանակին մէջ, ուր մանաւորապէս ծանօթ էր Րիկօտէն: Իմանալով որ հարցաքննութիւնը փակուելու վրայ է եւ Ալմազեան ամբաստանիչ ատեանին առջեւ պիտի ղրկուի, այդ շրջանակին մէջ յուզում առաջ եկած է: Կան կարգ մը կարեւոր բաներ, որոնք չեն ըսուած դատական եւ ոստիկանական իշխանութեանց, կարծելով որ ասոնք երեւան պիտի հանէին արդարութիւնը. սակայն տեսնելով որ անմեղ մը պիտի դատապարտուի, Րիկօտէնի ծանօթներէն մէկը կ'ուզէ մամուլի միջոցաւ յայտնել իր գիտցածը:

Ահա՛ թէ ինչ կը պատմէ.

— *Րիկօտէնի մայրը Տիկին Պլան խեղդուեցաւ այն միջոցին, երբ իր բնակարանի բնակիչներուն մեծ մասը եւ դռնապանը դրացիի մը յուղարկաւորութեան գացած էին: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ այդ կնոջ սպանիչը ծանօթ էր թաղի անցուդարձերուն: Տիկին Պլանի այցելուները բոլորն ալ գրեթէ Լեհ էին: Երկու-երեք հոգի կային, որ ամէնէն շատ կ'այցելէին անոր: Մանաւանդ կար կին մը որուն հետ յաճախ կը տեսնուէր Րիկօտէն՝ առանց իր մօրը գիտութեան: Իսկ Տիկ. Պլանի սպանութենէն վերջ, այդ կինը ամէն ատեն ուղղակի Րիկօտէնի քովը կուգար: Միայն կարծես թէ Րիկօտէն կը վախնար այդ կնոջմէն եւ կ'ուզէր խուսափիլ անկէ: Կարծես սարսափ կը զգար: Ու հաւանաբար այդ կնոջ կ'ակնարկէր Րիկօտէն, երբ կ'ըսէր թէ «վտանգուած կը զգայ եւ կը փափաքի ուրիշ տուն փոխադրուիլ:»*

«Րիկօտէնի սպանութենէն երեք օր առաջ վէճը սաստկացաւ այդ կնոջ եւ Րիկօտէնի միջեւ: Արդէն օրերէ ի վեր Րիկօտէն գիշերը ուշ ատեն տուն կը դառնար եւ առտուն կանուխ կը մեկնէր՝ չհանդիպելու համար այդ կնոջ: Առտու մը, ժամը 6ին այդ կինը Էմիլ Լանտրէն հրապարակին վրայի նստարանը նստաւ եւ հոն սպասեց մինչեւ գիշերուան ժամը 10: Ճաշն ալ հոն ըրաւ: Րիկօտէն կէս գիշերին տուն դարձաւ: Յաջորդ օրը կինը ժամը 6ին դարձեալ եկաւ, բայց այս անգամ ուղղակի Րիկօտէնի սենեակն ելաւ եւ դուռը բախեց: Րիկօտէն չպատասխանեց, անշուշտ կարծել տալու համար որ գիշերը չէր վերադարձած: Այն ատեն կինը պոռաց. «Եթէ դուռը չբանաս, դրացիին դուռը պիտի զարնեմ»: Ի՞նչ անհասկնալի վտանգ կար այս սպառնալիքին մէջ, չի գիտցուիր: Միայն թէ Րիկօտէն անմիջապէս բացաւ դուռը եւ այլեւս ձայն չլսուեցաւ: Այս լռութիւնը տարօրինակ թուեցաւ մեզի, մանաւանդ երբ նկատի առնենք զայն կանխող տեսարանը: Այդ օրէն ի վեր Րիկօտէն այլեւս տուն չդարձաւ: Բայց զինքը հետապնդող կինը յաջորդ օրը նստարանին վրայ պահապանի դերը սկսաւ»:

Այս տեղեկութիւնները տուողը շատ լաւ կը ճանչնայ խնդրոյ առարկայ կինը, սակայն առայժմ չուզեր յայտնել անունը:

ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆ ՄԱՊԻՅԼԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հարցաքննիչ դատաւոր տը Ժանթիլ առջի օր լսեց դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն քննիչ Մապիյլը, որ ըստ Ալմազեանի, զինքը ծեծողներէն մէկն էր:

Մապիյլ բողոքեց Ալմազեանի ամբաստանութեան դէմ: Ըսաւ թէ հոկտ. 18ին Պ. Նիքօլ խնդրած էր իրմէ կանչել տէր եւ տիկին Ալմազեանը: Դուրս պիտի ելլէր, երբ վարի գրասենեակին մէջ գտաւ տիկին Ալմազեանը, քիչ վերջ հոն հասաւ նաեւ Միքայէլ Ալմազեան, որ գոհ երեւոյթ չունէր եւ ծրար մը նետեց կնոջը ծունկերուն վրայ, ըսելով. «Ահա՛ նամակներդ»: Յետոյ ինծի դառնալով ըսաւ թէ Պ. Նիքօլը տեսնել կ'ուզէ: Պետը գրասենեակը չէր: Այն ատեն սկսաւ պոռալ.

— Քանի մը օրէ ի վեր ամբաստանուած եմ... Ցիմար բան է այս...

Խորհուրդ տուի որ քաղաքավար ըլլայ. Տիկ. Ալմազեան ալ հրաւիրեց զայն չբարկանալ: Այդ պահուն Պ. Պընուա ներս մտաւ եւ Պ. Նիքօլի գրասենեակը տարաւ մզ: Հոն Ալմազեան ըսաւ թէ թերթերուն համար յիմարութիւնկ'ընես ըսած էր: Պ. Նիքօլ յայտնեց թէ կ'ուզէ հարցաքննել զայն:

Կէսօրէն վերջ Ալմազեանի խանութը խուզարկեցինք: Յաջորդ օրը Պալըրա, Շմիտ, Ժուանօ եւ ես կարգով հարցաքննեցինք զինքը: Կէս գիշերին Պընուայի հրամանով գետնայարկ տարինք Ալմազեանը եւ ձեռնակապ անցուցինք: Ասոր վրայ սկսաւ պոռալ թէ ինք մարդասպան չէ եւ ձեռնակապ չուզեր. պայքարեցաւ, մշտեց մեզ, ստիպուեցանք դէպի պատը հրել զայն. այն ատեն գետինը պառկեցաւ եւ քանի մը րոպէ մնաց: Վեր առինք եւ թիկնաթոռի վրայ դրինք: Պալըրա ըսաւ որ եթէ չշարժի ձեռնակապերը պիտի հանէ: Քիչ վերջ, որովհետեւ խելօք էր, ձեռնակապերը հանեցինք:

Մապիյլ երդում ըրաւ իր երկու եղբայրներու գերեզմանին վրայ թէ՝ ձեռք չեն բարձրացուցած Ալմազեանի վրայ, թէ՛ ինք թէ՛ ընկերները:

Յետոյ լսուեցաւ խաչագող Տահօ Աքրում, որ նոյն օրը ոստիկանութեան բանտն էր եւ որ հաստատեց թէ Ալմազեանի գլխուն վրայ ուռեցքներ եւ կուրծքին վրայ ծեծի հետքեր տեսաւ:

Ուստինով մարդ սպաննել տուած եւ փախած

Աթէնքէն կը հեռագրեն նոյ. 29 թուականով.

Յունաստանի խորհրդային դեսպան Ուստինոֆ քանի մը օր առաջ յանկարծակի անհետացաւ: Այս անհետացումը զուգադիպեցաւ սպանութեանը Ամերիկեան էքսփրէս ընկ. եան պաշտօնեայ Քարտանիաքայի, որ վերջին օրերս փախած էր՝ միասին տանելով ընկերութեան հաշուոյն դրամատունէ մը գանձած մէկուկէս միլիոն տրախմին: Այս պաշտօնեային դիակը գտնուեցաւ քաղաքի շրջակաները:

Իբրեւ սպանիչ ձերբակալուեցան ինքնաշարժի երկու վարիչներ, որոնք հարցաքննիչ դատաւորին յայտարարեցին թէ՝ խնդրոյ առարկայ պաշտօնեան սպաննելու պաշտօն ստացած էին խորհրդային դեսպան Ուստինոֆէն: Փախստական դեսպանը իր հետ տարած է գողցուած դրամը՝ զայն յանձնելու համար համայնավար կուսակցութեան:

Այս խորհրդաւոր դէպքը մեծ աղմուկ կը հանէ Աթէնքի մէջ:

Բոլշեւիկեան մաքրագործում

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները նոր մաքրագործում մը ձեռնարկած են Լէնինգրադի Գիտական Ակադեմիային մէջ: Բացի մնայուն քարտուղար փրոֆ. Օլդէնբուրգէ, պաշտօնանկ եղած են արդէն 87 ուսուցչապետներ եւ պաշտօնեաներ: Խորհրդային միութեան գլխաւոր քաղաքներու համայնավարները կը քուէարկեն բանաձեւեր, պահանջելով դատի ենթարկել հրաժարեցուցուած փրոֆէսէօրները, իբրեւ «հակայեղափոխական»:

«Ճերմակ Խաչակիրներ»ու 16 վարիչներու մահապատիժէն յետոյ, հրամայուեցաւ բոլոր շրջանային գործադիր խորհուրդներուն, որ նոյն ազանդին պատկանողները իրենց ընտանիքով տարագրեն Ռուսիոյ ծայրագաւառները:

Նատիր Շահի Տասնաբանեան

Աֆղանիստանի թագաւոր Նատիր Շահ իր քաղաքական ծրագիրը կը պարզէ՝ ժողովուրդին ուղղուած հետեւեալ տասնաբանեայով.

1. Վարչութեան հիմը պիտի կազմեն իսլամական (Հանէֆի) օրէնքին սկզբունքները:

2. Ոգելից ըմպելիի գործածութիւնը բոլորովին պիտի արգիլուի:

3. Պիտի հիմնուի զինուորական վարժարան մը եւ զինարան մը՝ արդիական զէնքեր շինելու համար:

4. Օտար պետութեանց հետ Ամանուլլահ թագաւորի յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին:

5. Պիտի վերահաստատուին հեռագիրն ու հեռաձայնը:

6. Պիտի վերաշինուին բոլոր ճամբաները:

7. Խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին յետնեալ տուրքերը գանձելու համար:

8. Օտար պետութեանց հետ առեւտրական յարաբերութեանց զարկ պիտի տրուի:

9. Կրթական յառաջդիմասէր քաղաքականութիւնմը պիտի հետապնդուի:

10. Նախկին Պետական Խորհուրդը պիտի շարունակուի, ու պիտի նշանակուի վարչապետ մը, որ պիտի կազմէ դահլիճ մը, թագաւորին հաւանութեան ենթարկելէ վերջ:

Պաղութիւն Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ

Սոֆիայի թերթերը կ'արձանագրեն ծանր միջադէպ մը, որ ծագած է Պուլկարիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ:

Վերջերս Պուլկարիոյ հանրային կարծիքը խորապէս ազդուած էր Իտալիոյ անհաշտ ընթացքէն՝ պուլկարական հաստուցումներու մասին: Որպէսզի աւելի չծանրանայ այս վրդովումը, Սոֆիայի իտալական դեսպանատունը «Ուտրօ» թերթին մէջ հրատարակել կուտար անստորագիր նամակ մը, իբրեւ թէ Հռոմէն գրուած: Այդ նամակը Իտալիոյ կարգ մը տրտունջները կը յայտնէր Պ. Պուրոֆի դէմ, իբրեւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար:

Յետոյ կը պատմէր թէ Իտալիոյ արտաքին նախարարը խնդրած էր Պ. Պուրոֆէն որ Վիեննա հանդիպի Փարիզ մեկնելէ առաջ, խորհրդակցելու համար Իտալիոյ աջակցութեան մասին: Բայց Պուրոֆ նկատի չառաւ այս առաջարկը:

Այս նամակին իբրեւ պատասխան, հերքում մը հրատարակուեցաւ Պուրոֆի օրկանին, «Միր»ի մէջ: Ասոր վրայ, Սոֆիայի իտալական դեսպանը յայտարարութիւն մը հաղորդեց մամուլին «Միր»ի հերքումին առթիւ եւ անուղղակի կարգ մը մեղադրանքներ ըրաւ Պուրոֆի դէմ:

Բովանդակ պուլկարական մամուլը կը բողոքէ իտալական դեսպանին այս անթոյլատրելի ընթացքին դէմ, որ կը համարուի միջամտութիւն Պուլկարիոյ ներքին գործերուն մէջ:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Մինչեւ որ Ներքին Կրակը Մոխիր Դառնայ...
ԿԱՄ ԱՒԵԼԻ՛ ԲՈՑԱՎԱՌԻ

Նորերը լեզուի ու ոճի խաղեբով չեն զբաղիր միայն։ Ոմանք կռիւն ու վիճաբանութիւնն ալ կը սիրեն։ Ամէն պարագային սակայն, կ'արտադրեն, մանաւանդ գիրքերով։ Շաբաթ չանցնիր, որ մէկ երկու հատոր չծանուցուի։

Գիրքերէն դուրս ալ, անոնք իրենց հրապարակային խօսքն ունին, աւելի անպատասխանատու անշուշտ, քան այն՝ որ կը մտնէ հատորներու մէջ, ու կը յանձնուի հանրային ուշադրութեան ու դատաստանի։

Անոնք հետզհետէ տուն տեղ կ'ըլլան. գիրքեր կը գրուեն, ուշ չէ նաեւ այն օրը, որ ունենան իրենց տիրական օռկանը։ Առ այժմ ամէն գլուխէ տարբեր ձայն ու երգ կը լսուին, քիչ մը աններդաշնակ, որ անհատական դրոշմ կը կրէ։ Անհատապաշտութիւնը եսամոլութեան մեղքին հաւասարելու աստիճան ուժով է ոմանց մէջ։ Ամէն գնով իրենց տեսակէտը պարտադրել կը ճգնին։ Ամէն մէկը գրական ղըպրոցի մը բոլոր տարրերն ունենալ կը թուի, երբեմն ալ խառն, առանց գրական ուժեղ նկարագրի։

Երեմիական ողբասացութիւն թող չվերագրուի ինծի, կը սիրեմ կրկնել ճշմարտութիւնները, եթէ նոյնիսկ անոնք հաճելի չեն մերիններուն։

* * *

Գրական ու լրագրական ասպարէզը հիմա անհամեմատ աւելի լայնբացուած է նոր գրողներուն առջեւ, քան ասկէ երկու տասնեակ տարիներ առաջ։ Սկսնակները քաջալերելու բարեհաճ տրամադրութիւնը, սակայն, իր փնասակար դերը կը խաղայ երբեմն։ Ինչպէս ամէն ասպարէզի, գրական ու լրագրական կեանքի մէջ ալ բնական ու անխուսափելի օրէնք մը իր ճամբան պիտի քալէ, հայրերն ու երէցները տեղի պիտի տան որդիներուն ու կրտսերներուն։ Այս երեւոյթը պիտի դիմէ իր վախճանին, երբեմն կռիւով, երբեմն առանց կռիւի։ Մեր իրականութիւնը չի կրնար բացառութիւն կազմել։ Դիւրազգած ըլլալու պէտք զգալ. աւելի երիտասարդներ պէտք է որ գրեն գիրքերը։ Ժամանակները փոխուեր են, ուզենք չուզենք, անոր հոսանքին մէջ պիտի իյնանք։

Այսպիսի անգիտակից պայքարի մը ականատես կ'ըլլամ գրեթէ ամէն իրիկուն։ Հազիւ թէ կ'անցնիմ գրասեղանի մը առջեւ, երբ Արմենուհին ու Վարուժան, իրենց ղպրոցական գիրքերն ու տետրակները լայն լայն բացած՝ «այսօր աշխատելու կարգը մերն է, կ'ըսեն, դուն տեղ չունիս գրասեղանին վրայ ...»։ Ակամայ տեղի կուտամ։

Նոյն պատմութիւնը գրականութեան մէջ, այն տարբերութեամբ, որ նոր սերունդը չի հանդուրժեր երբեք գոյութեանը որեւէ գրական սերունդի, խորհելով, որ ուրիշներն արգելք կ'ըլլան իրենց թռիչքներուն։ (Վէժունի, «Յուսաբեր» 9 նոյ.)։ Հին սերունդէն նաւաբեկեալներ կան, ճիշդ է, բայց ե՞րբ արհամարհուած են անոնք, որ իրենց մազերուն վրայ կը կրեն ժամանակի ալիքներուն ճերմակ փրփուրը, եւ իրենց դէմքը կը մատնէ տառապանքը, որ ակօսներ բացաւ անոնց ճակտին վրայ...։

* * *

Նորերը կը փորձեն գրական բոլոր սեռերը։

Աչքի առջեւ կը բերեմ, անոնց կողմէ ստորագրուած, եւ վերջին տասը տարիներու գրականութիւնը յատկանշող, գրեթէ բոլոր հատորները։ Կը նկատեմ ճգտումը, զոր ունին անոնք, առանց սակայն զայն բանաձեւել կարենալու. հազիւ աղօտ գաղափար մը կրնանք կազմել արուեստի ու գրականութեան մասին անոնց ունեցած խտէալներուն մասին։ Ինչ որ տուին անոնք, շատ քիչ է գրական անկինադարձի մը եւ փնտռուած հանգրուանի մը յայտարարը անուանելու համար, հակառակ անոր որ հոգիներու տարակոյսները մեզի տալ փորձէին։

Վերջին մէկ ամսուան ընթացքին տասնեակ մը հատորներ ստացեր եմ, բոլորն ալ նորերուն կողմէ ստորագրուած։ Անցեալ շաբթու յուշատետրիս մէջ արձանագրեցի երիտասարդի մը մէկ գիրքը, նուիրուած քաղաքի մը պատմութեան։ Հատորներ կան, արձակ ու ոտանաւոր քերթուածներով հարուստ (Ծաղկաստան եւ Ծաղիկներ կը փետտեմ), վէպ մը (Նահանջը Առանց Երգի). պատմուածքներու հաւաքածոյ մը (Քառասնակ), ազգագրական ու ժողովրդական երգերու տարբերով ընդուլեզուած։ Տակաւին հատորներ՝ դիւրին ընթերցանութեան համար (կոյր Վարդան կամ Անծնուէր Յեղափոխականը, եւ Օրիորդը)։ Իմ տեսածներս են ասոնք։ Հունձքը բեղուն է անշուշտ. քանակով հարուստ. ոմանց մօտ որակն ալ չի պակսիր։ (Յիշուած գիրքերէն ոմանց մասին, առիթ պիտի ունենամ անդրադառնալու)։

Անտարակոյս շարժում մը կայ, որ միտքերը կը յոգնեցնէ, մատները շարժման մէջ կը դնէ, եւ սակայն դժուար է սահմանել անոր գաղափարական ու գեղարուեստական իմաստը։

* * *

Այս բոլորը, սակայն, տուն կուտան ուրիշ խորհրդածութիւններու։

Ի՛նչ համեմատութեամբ որ հայ ընթերցողները կը պակսին (պատճառներուն մէջ չեմ մտներ, եւ ոչ ալ սիրտ ունիմ այս էջերուն մէջ արձանագրուածդէպի կազմալուծում տանող հիմնական երեւոյթին պատկերը գծել), նոյն համեմատութեամբ կը շատնան գիրքերը, հանդէսներն ու թերթերը։ Գիրք կամ թերթ հրատարակելու մարմաջն ու տուայտանքը պիտի ունենան բոլո՛րը, անոնք, որոնք գրիչ բռնել սորվեցան։ Ուրիշներուն կը ձգեմ պատկերացնել օգտակարութիւնը, որ երեւան կրնայ գալ մշակութային այս անծրագիր շարժումներէն։ Թող անոնք ալ առնեն իրենց փափաքը։ Բարեբախտաբար իրենց ձեռքէն բռնող չկայ։ Այս գետնին վրայ անօգուտ է ո՛եւէ խորհուրդ տալ կամ խորհրդածութիւն ընել, մինչեւ որ ներքին կրակը մոխիր դառնայ, կամ աւելի՛ բոցավառի։ Լաւատեսութեան կամուրջէն պիտի անցնին անոնք ալ, իրբեւ երազող կամ որոնող։ Հեռու մեզմէ ոեւէ մեղադրանք. ախտաճանաչութիւնն է զոր կ'ընենք։ Բնական կը գտնեմ երիտասարդական արշաւը, որուն մէջ ինկեր են, եւ որ զիրենք կը տանի շատ անգամ տխրութեան ու յուսահատութեան, կռիւի ու մենամարտի։ Որովհետեւ անոնք իրենք զիրենք կաշկանդուած կը զգան պայմանագրական շղթաներով... Թռիչք առնել կ'ուզեն, եւ իրենց թեւերը արգելքներու կը հանդիպին, թօթվել կը փորձեն նախապաշարումներու փոշին... նեղ կուգայ իրենց մեր ազգային հորիզոնը... սէր կը փնտռեն եւ յուսախաբ կ'ըլլան..., արժէքները կը վերագնահատեն, ու կը զգան թերեւս, որ օտարներուն քով իրենք շա՛տ փոքր են, շա՛տ թեթեւ, ու կը տանջուին մեր միջավայրին մէջ... Որովհետեւ այս օտար հորիզոններուն տակ մենք ալ մե՛ր միջավայրն ունինք, հայկական միջավայրը, զոր հայ երիտասարդութիւնը, նոյնիսկ անոր կրթուած տարրը, դժբախտաբար չի սիրեր ու անկէ հեռու կ'ապրի։ Այս բոլորը զիրենք կ'առաջնորդեն երբեմն անհաւասարակշիռ արտայայտութիւններու. վէպեր կը գրուին, հէքեաթներ կը հիւսուին, քերթուածներ կը յղացուին միշտ օտար կաղապարով, օտար ճարտարապետութեամբ։ Իսկ անոնք որ հայրենի հողի ու գետնի վրայ միայ կ'ուխտեն, անոնք կ'արժանանան նորերուն արհամարհանքին ու յարձակումներուն... Ազգային լեզուն ու կեանքը չճանչցած, կը դառնան աշխարհաքաղաքացի...

Տխրութիւնն ու յուսահատութիւնը, որուն կ'ենթարկուին անոնք, չի մղեր զիրենք ստեղծագործութեան, ապրելու սահմանուած գործելու, ինչպէս ուրիշ ազգերու նոյն տարիքն ունեցող երիտասարդութիւնը, որովհետեւ իտէալի մը չգոյութեան վտանգաւոր հիւանդութեամբը կը տառապին անոնք, ինչպէս օտար ափերուն վրայ ապրելու բռնադատուած հաւաքականութիւնը կորսուելու դատապարտուած է, երբ առանց իտէալի մնայ...

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀՈՎՈՒԵՐԳՈՒԹԻՒՆ...

ՆՈՒԷՐ ՀԱՅ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒՆ...

Ա.

Իրիկնամուտն հեռուն՝ ինչպէս բամբուշտ կերած արծիւ մը իր կրակէ փետուրները մէկիկ-մէկիկ կը թափէ եւ լեռները կը բոցոտին ձորերուն մէջ անծաւալ, երբ լուրթ գետը կը կծկուի, կը փրփրի եւ շատ հեռուն արեւուն հետ, գրկուելով կ'անհետանայ ծալիծալ։

Քիչ մը անդին բլուր մը կայ որ հանդա՛րտ, գլուխ տուած մշուշին, իր վարդագոյն անկողնին մէջ կը ննջէ։

Ու շատ վերը, յոնքերուխտ սեւութեան պէս ամպերու մէջ, անգղ մը ներարեւէն յափշտակած ճառագայթներ կտուցին մէջ կը փախ՛, զանոնք դարվար բերելով։ Ջղջիկ մը ահա գիշերմուտը կ'աւետէ։

Ո՞վ է այնտեղ այդ ստուերը որ գիշերը կը կծէ մահամերձի հառաչներով։ Ո՞վ սա՛ եկող անծանօթը որուն դէմքը գագաղուած է կարծես անգղի կտուցով։

Է՛, բարեկամ, է՛, անծանօթ... դո՛ւն ընկերն իմ ցնորամիտ ճակատագրիս, մօտեցի՛ր հոս ու պատմէ՛, պատմէ՛ ինծի առանց վախի թէ ինչե՛ր ունիս պահած սրտիդ մէջ։ Պատմէ՛, պատմէ՛ այս գիշեր ես ունկնդրել կը փափաքիմ ընկերոջ մը մեղ՛մ ձայնը, ընկերոջ մը տաղերը։

Եկո՛ւր ընկեր, ես այս գիշեր խօսքի, երգի կարօտ եմ։

* * *

Հովը փչեց լեզուն բերնին մէջ դարձնելով անիւի մը արագութեամբ։ Երազները թեւեր առին եւ ինչպէս՝ մուսան անմահ Հոմերոսի երգերուն՝

Հո՛յ, ծո՛յ իջան Ալան-տալան,
Հո՛յ, ծո՛յ իջան Ալուշան։

Հո՛յ, դեռ կ'իջնեն ահա տեսէ՛ք, անոնք աղուոր պարիկները կամ երգերը նովայինու խայեամին։ Նովա սազդ ձեռքդ ա՛ռ... Ես քու առջեւդ կանգնած սիրոյ երգ մը ունիմ տալու գիշերուան։ Խայեա՛մ, խայեա՛մ, անմահ քերթող, ա՛ռ բաժակդ, ա՛ռ բաժակդ լեցուն կարմիր գինիով, ու զա՛րկ ճակտիս որ փրփուրը այդ պաշտածիդ, դէմքիս վրայ սաւռելով գիս ներշնչէ, ներշնչէ։

Ա՛ռ բաժակդ, զա՛րկ ճակտիս ո՛վ մեծ քերթող, ո՛վ աննման բագոսերգու սիրտս սիրով կը վառի։

Հո՛յ, ծո՛յ զարկէ՛ք գինին Ալան ու տալան,
Հո՛յ, ծո՛յ իջէ՛ք երազներ, ալ ու ալուան։
Հո՛յ, ծո՛յ նովա սազդ առ ու նուագէ՛,
Հո՛յ դո՛ւն խայեամ փարչը բերնիդ կակազէ՛...

Անդր՛ շամ գամ թրարա՛մ... երգս ուշ նո՛ւշ.

Անդր շամ գամ թրարա՛մ... երազներս անո՛ւշ անո՛ւշ հո՛յ, հո՛յ, տեսէք կ'իջնեն հանդա՛րտ, կ'իջնեն ինչպէս նիրուանայի աստուածները իրենց պարին կայտռումով, իրենց կեանքի մեծութեամբ։

... Հովը փչեց դաշոյն բռնած ձեռքին եւ գլուխս գետին փռած՝ հո՛յ հո՛յ... լռութի՛ւն, ձայն մը կուգայ հեռուներէն լսեցէ՛ք զայն։

Ահա երգս կը սկսի։

Բ.

... Գիւղը լո՛ւռ է, գիւղը կարմիր չէկ երկաթի մը նման կոուելու պատրաստ։ Գիւղը անմեղ, գիւղը բեղուն արեւ կ'ուտէ մեղքի տեղ։ Ոչխարները ստինք կուտան ձագուկներու գիւղին քով, երբ հովուուհիներ դիցանուշ, անոնց գլխուն կը հսկեն։ Գիւղին տղաքը հերոս են, քաջ ու դիւցազն պարմաններ, որոնք տեսէ՛ք ձիարշաւ մը սարքած այնտեղ՝ աղջիկներու ներկայութեան «ճրիթ» կ'ընեն անծայրածիր դաշտին մէջ։

«Վազէ իմ ձիս, յառաջ անցի՛ր, դունչիդ մազերը պագնեմ, թռիր աղուորս, որ բախտանեսս երբ արձակեմ. գեղեցկուհին մեր սարերուն վազելով գիրկս իյնայ յաղթանակս պսակելու ինք իր շուայտ եւ հոլանի բազուկներով համբոյրի մը գոհութեամբ։

Սլացիր ձիս, ահա նետս կ'արձակեմ։

* * *

Հարս ու աղջիկ, ծափ եւ հռա... ռա՛ տեղատարափ կը թափին ... նշանուած վարդ կոյսերը՝ վարդ... կը նետեն գիւղի տղոց երեսին... Հո՛յ... կանգնած են անոնք հան... դա՛րտ, անուշ վարսերը գիւղին ... կը սպասեն ասպետներուն նուէ... տալիք նարկիզին։ Որպէս նշան հարսընտրութեան եւ սիր... ջերմ յայտնութեան։ Ցնծ... ալան, տեսէ՛ք տալուան, գոյժ... շէն եւ ուրախ գիւղին ծաղիկ դաշ... տերուն։ Միայն... միայն, ա՛խ ... կեցէ՛ք իմ նարկիզս գողցեր են ... սիրածս լո՛ւռ կուլայ հոն։ Հո՛յ, հո՛յ ալան ու տալուան, իմ նար... կիզս գողցեր են ու սիրածս կուլայ հոն։

Գ.

Անցաւ ատեն, երկա՛ր ատեն այդ օրերէն ալ ուռւան շինական... Լուսնակ գիշեր մ'է. կանգնած եմ ծովեզերքը՝ հեռու գիւղէ հո... սերէն ու կ'երազե՛մ, կ'երազե՛մ.

Ահա կոյսը զոր սիրեցի նորէն հոն է գիւղին մօտիկ դաշտին մէջ, ուր իմ նարկիզս գողցան ու միս... մինակ լո՛ւռ կուլայ իր սիրածին սպասելու արցունքով։

Այո՛, նարկիզս գողցան ու սիրածս դեռ կուլայ։

Ա՛խ ո՞ւր ես, ո՞ւր ահեղ ործիւ գիւղին ազատ սարերուն։ Եկո՛ւր ինծի աղնիւ թռչուն եւ իմ կուրծքս պատռելով կռո կտուցդ սրտիս խրած առ զայն ու տար այդ կոյսին, որ ան չըլլա՛յ ու չըլլա՛յ... կորսուած բախտն իր սպասելով զոր ես այնտեղ գողցուցի։

Հո՛յ հո՛յ արծի՛ւ, ա՛ռ տար սիրտս՝ այդ նարկիզին փոխարէն, որ սիրածս ալ չըլլայ լո՛ւռ ու մինակ գիւղին մօտիկ դաշտին մէջ։

Ժընեւ ԳՐ. ՇԷՅՐԱՆ

ՏՐՏՈՒՆՋ

Երկի՛ր իմ, Նայիրիդ իմ չքնաղ,
Մինչեւ ե՞րբ, մինչեւ երբ այսպէս
Փակ դռներդ բախեմ ու լամ,
Մինչեւ ե՞րբ քեզ օտար մնամ...
Թօշնում է կեանքս ինչպէս ծաղիկ,
Այս խեղդող ու մուժ մառախուղում,
Այնքան ցուրտ ու չար են մարդիկ
Այս օտար ու տաղտուկ ժխորում։

Որքան էլ օրերն ինծ բերեն
Խնդումի առիթներ պէս-պէս,
Իմ սիրտը չի ժպտայ նորէն,
Իմ սիրտը փակ՝ դռներիդ պէս...
Երկի՛ր իմ, աւերած իմ տուն,
Իմ թշուառ հայրենական յարկ,
Ջե՞ս լսում, ճչում են, մեռնում
Դաշտերում անօթի, անկրակ...
Մէկ ցեղ է մեռնում դրսում
Հալածուած ինչպէս տերեւ
Իսկ ներսում ոչ ոք չի լսում,
Իսկ ներսում սրտեր անարեւ...

ԱՐԱՄ ԳԱՌՈՆԷ

“ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ„

I

Նոր գիրք մը Խրիմեանի մասին(*)։ 856 էջէ բաղկացած հսկայ հատոր մը, պատկերազարդ։ Եւ դեռ առաջին հատորն է միայն։ Ուրիշ գիրք մըն ալ նոր լոյս տեսաւ Ամերիկայի մէջ։ Տարի մը առաջ կարդացինք եւ Թորգոմ եպիսկ.ի գրուածքը։ Կ'աճի, արտակարգ ծաւալ կ'առնէ խրիմեանական գրականութիւնը։ Ուշագրաւ երեւոյթ է... Ժամանակի նշանակ մը։

«Վասպուրականի Արծիւը» վաղուց անցեր է մեր լեգենդական հերոսներուն շարքը։

Խօսքի եւ գրչի հերոսներուն՝ զօրս ցուցադրեր ու պանծացուցեր է անմահն Կարլայլ իր համբաւաւոր գիրքին մէջ։

Խօսքի ու գործի հերոսներուն— Մարգարէներ, Առաքեալներ, Ռահվիրաներ — որոնց «կեանքիարեւամուտը, ըստ դանտէեան նուրբ ասացուածքի, «երբեք չի տեսներ երեկոյ մը...»

«Il tramonto dell' Eroe,
Non vede mai sera...»

«Գիշեր» չկայ անոնց համար, չկայ անարգ մոռացութեան խաւարը— կայ միայն մշտնջենաւոր ու կենսարար լոյսը, կայ միայն յաւերժաթարմ գոյութեան, անմահութեան արեւը...

Մարգարէն՝ որ կ'անձնաւորէ իր ժողովուրդի ինքնատիպ հանճարին հետ անոր դարաւոր վիշտը. Առաքեալը՝ որ 50ական թուականներու խաւարին մէջ իր ձեռքն առաւ իմացական կեանքի ջահը եւ գնաց հերկելու հայրենի խոպան, յետամնաց միջավայրը. Ռահվիրան՝ որ տիտանեան վճռականութեամբ ծառացաւ ամենադժնդակ խոչընդոտներուն դէմ, յամառ ճիգերով հարթեց ճամբան իր հայրենաշէն ձեռնարկներուն համար, պարզեց նոյնիսկ ըմբոստացումի դրօշը ընդդէմ հայաջինջ բռնակալութեան. այն մարդը՝ որու անունին հմայքով լեցուն է 70 տարուան մեր վերածնութեան շրջանը. այդ մարդու կախարդիչ ստուերին շուրջ դեռ այսօր ալ— Հայկական Ազատամարտի ցաւագին պարտութիւններէն վերջ— կը ծփան սրբազան ալեկոծութեամբ բոլոր հայրենասէր սիրտերը— ծեր ու երիտասարդ, գրող ու գործիչ, բանուոր ու առեւտրական։ գեղջուկ ու արհեստաւոր— ամէնքն ալ կը համակուին նոյն ջերմեռանդ զգացումներով և կը յուզուին, կ'ոգեւորուին, կ'արտասուեն...

Հազուագիւտ երեւոյթ մըն է անհատական պաշտամունքի... Դժուար է գտնել ուրիշ հայ մարդ մը— անգամ Րաֆֆիներու, Ներսէսներու, Վարդաններու եւ Սահակ ու Մեսրոպներու շարքերում— որուն երկրպագէր բովանդակ ազգ մը այնքան խորունկ, սրտաբուխ եւ գիտակցական պաշտամունքի արտայայտութիւններով։

Հայոց պատմութեան անիւը կը գահավիժի խլացուցիչ ոռոտներով, աղիտաբեր խորշակները կ'անցնին պարբերաբար հայրենի հորիզոններէն և բնաւ երբեք չեն նուազեցներ խրիմեանական ծառին մշտադալար կանաչը... Ընդհակառակն։

Եւ ահա հատոր հատորի ետեւէ։

Այս մէկը ճշմարիտ tour de force մըն է։ Ըսենք այժմէն իսկ, Հայկ Աճէմեանի այս գիրքը— որուն կցուած է սիրուն յառաջաբան մը Հ. Սիմոն Երեմեանէն— իր բոլոր անխուսափելի թերութիւններով հանդերձ, արժանի է հայ գրագէտներու ջերմ ծափերուն։ Ասիկա Խրիմեան-Թանգարան մըն է, ուր ժրաջան, հայրիկապաշտ վանեցի երիտասարդը հաւաքեր ու մութէն լոյս աշխարհ բերեր է բազմաթիւ թանկարժէք վաւերագրեր, հայրիկեան անտիպ նամակներ, նկարներ, պէս-պէս յիշատակներ, ազգականներու, ժամանակակից դէմքերու վկայութիւններ Խրիմեանի մասին եւայլն։ Հայրենասիրական անսովոր եռանդով պրպտեր է բոլոր անկիւնները, քրքրեր է ազգային «արշիվ»ները, հարցաքններ է բոլոր քիչ-շատ իրազեկ մարդիկ, Վանէն՝ Թաւրիզ՝ Երեւան՝ Էջմիածին— եւ կազմեր է նիւթերու շտեմարան մը, համեմուած պատմական տեսութիւններով ու քնարաշունչ նկարագրութիւններով— շտեմարան մը, որմէ պիտի օգտուի գալոց անհաշտ պատմագիրը՝ Մեծ Հայուն աննիւթական հոյակապ յուշարձանը կերտելու համար։

Օգտուեր է մեծապէս Էջմիածնի հարուստ Մատենադարանէն, որմէ, աւա՛ղ, զրկուած ենք մենք, տարագիր մտաւորականներս։(*)

Գրքի առաջին քանի մը տասնեակ էջերը խանդավառ ձօն մըն են Վասպուրականին, անոր բնական գեղեցկութիւններուն և պատմական փառքերուն։ Ապա երկարօրէն կը ցուցադրուի Խրիմեան գերդաստանի ծննդոցը, գալոց Հայրիկի մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, կտաւագործ «Մկր»ի կեանքը, ուսման սէրն ու ծարաւը, ինքնակրթութիւնը ծառերու հովերուն տակ... Ահա երիտասարդ, տիրացու Մկրտիչը Լիմ ու Կտուց անապատներում, եկեղեցական գրականութիւն ուսանելիս, վանական դպրանոցը իր մռայլ, աշխարհամերժ մթնոլորտով, մեկուսացած կեանք, աղօթք ու շարական...

II

Ապա Խրիմեանի թափառումները...

Ահա իր առաջին այցը Արա... րատեան աշխարհին, անցնի... դարու 40ական թուական... րուն։ Կը միանայ հայ կար... ւաններուն, կ'երթայ Պարսկա... տան, կ'անցնի Աւարայրէն, կ'... գեկոչէ Վարդանն ու Եղիշէն, ... պա Մայր Արաքսի ափերով ... քալէ դէպի Արարատ։ Մասի... վեհափառ տեսքը կը ցնցէ ... բանակարօտ սիրտը. երի... սարդը կ'առնէ քնարը, կ'եր... Հայոց Տիտանի կախարդ... հմայքը, կը պանծացնէ Արա... րատեան դաշտը.

«Որ պարծի քան զայլ գ...
Լառ գոլ գեղեցիկ 'ի Հայաստա...
Դիւր դաշտօք լայնատա...
Լերամբք պատեալ գեղեցկանի...
Որպէս այգի վայելուչ ցան...
Փակեալ շուրջանակի,
Ի լերանց աղբիւրաբուխ ...
Վտակունք յամէն կողմանց,
Իջանեն յիւր դաշտո...
Արբուցանեն զդալարիս...»

Կը պատմէ Աճէմեանը ... տասարդ աբեղային միւս ... ւորութիւնները՝ դէպի ... Կիլիկիա, Երուսաղէմ, ... Մուշ, Ս. Կարապետ, ապա ... տին դէպի Կովկաս, ուր

(*) Աշխատասիրութիւն Հայկ Աճէմեանի։ Առաջին հատոր. Հրատ. Մարգար Յակոբեանի, Թաւրիզ, 1929։

(*) Գաղթաշխարհի մէջ ամէնէն հարուստը կը համարուի Ս. Ղազարի Մատենադարանը, ուր մենք եւս աշխատեր ենք երկար ամիսներ եւ դիտեր ենք, տարաբախտաբար, որ հոն կը պակսին շատ ու շատ գիրքեր ու պարբերական հրատարակութիւններ, անգամ վերջին 70—80 տարուան մեր վերածնութեան շրջանէն։ կարեւոր պարբերականներ կան, որոնց ժողովածուները կը մնան անկատար։

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ

…գէքը աղան կը սպաննուի …քի մը ձեռքով.— Գիւղե…ուն մէջ կօշկակար իսկ …կայ.— Թուրքերն ալ Ֆրանսա գալ կ'ուզեն.— Թըր… քանալը չի փրկեր։— «Չեռացէք, եթէ ոչ…»

…ԼԻՈՆ.— Խարբերդէն հասած …մբրդը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները հաղորդեց «Յառաջ»ի համար.

— Դատեմի 330 հայ ըն…տանիքներէն ոչ ոք մնացած է։ …տանի մը տասնեակ Հայեր կային …ք կը մնային այս կամ այն …ով, երբեւ հողագործ… 1921էն սկսեալ՝ գաղթելով …կսան. մնացին միայն կարգ մը արհեստաւորներ ու քանի մը …իներ իրենց զաւակներով։ Այս …ները հիմա բոլորն ալ քաղաք հաւաքուած են եւ կը պատրաստուին Հալէպ գաղթել, ազատ … Թրքական մտրակէն։

Հայերու բացը այնքան կա… է որ գիւղի Թուրք ա…ներն անգամ կոլուածները …լով քաղաք կը քաշուին։

Լեռնային քրտութիւնը կառավարութեան կողմէ հայկական …երը կը տեղաւորուի, ստա…լով արտի, տունի, ջուրի բոլոր …ները։ Աւթիւ մը մէկ …ժամ ջուրի համար Թուրք գաղթականը բահի մէկ հարուածով …ին կը փռէր Ծովեցիներու եւ Դստեմցիներու ծանօթ …քիր աղան։

Այս հրէշը 1915ին այնքան …արութիւններ գործեց որ …րբեք չպիտի մոռցուին։ Գաղթական Թուրքը դեռ նոր հաստատուած էր Դատեմի մէջ, բայց …նդուրժելով աղա Պէքիրիս յոխորտանքներուն, կը գոչէ — Ա…ծեալ, դուն զիս Հա՞յ կարծեցիր։ Պէքիրը կը սատկի, իսկ գաղթականը երկու ամիս միայն …նը մնալով, ազատ կ'արձակուի եւ կը հեռանայ Խարբերդէն։

Գիւղերու մէջ հասարակ կօշկակար մը անգամ չկայ։ Ցորենի …երը հունձք չեն տար ան հաւանութեամբ, ինչ որ Հայերու օրով։ Աղքատ մնացած Թուրքերէն շատեր կ'ուզեն Ֆրանսա գալ, բայց կը վախնան վրէժէ։ Յայտնի քիւրտ հաճի խայա եւ Խալիլ էֆէնտիները, որոնք այնքան հռչակաւոր էին իրենց բարբարոսութեամբ եւ մինչեւ քիւրտերու ապստամբութիւնը մեծ պատիւ ունէին կառավարական շրջանակներու մէջ, երբեւ մեղսակից աքսորուեցան ժամանակի մը համար եւ հիմա երբեւ հասարակ շնորհազուրկ անհատներ կ'ապրին յիշելով իրենց հին «փառքը»։ 1925ին Տերսիմի քիւրտերը երբ Խարբերդ արշաւեցին, Թուրքերուն լուր տուին թէ Սուլթան-Համիտի որդին իրենց հետ կուգայ, զիրենք ազատելու քէմալի բռնապետութենէն։ Այս խաղը աշխարհաւերի մատնեց Խարբերդի Թրքութիւնը, իսկ ապստամբ քիւրտերը առեւանգելով գեղեցիկ Թրքուհիները եւ բազմաթիւ խանութներ կողոպտելով, նորէն անցան Տերսիմի բարձունքները։

Տերսիմի քիւրտերը երբեք չեն վախնար Թուրք կառավարութենէ։ Ատեն մը բաւական Հայեր կ'ուզէին Թուրք դառնալ, իրենց կեանքը, տունը եւ արտը փրկելու համար։ Բայց կառավարութիւնը շատ խստօրէն հրամայած է բոլոր Հայերուն, որ ժամ առաջ հեռանան Թուրքիայէն, «հակառակ պարագային կառավարութիւնը ձեզի հետ կը վարուի ուրիշ տեսակ»։ Ահա քէմալի վերջնագիրը հոն մնացած Հայերուն։ Շատ մը Թուրքեր կան որ կ'ըսեն Հայերուն.— Դուք ալ երկիր ունիք հիմա, հոն գացէք»։

Անշուշտ այս «երկիր»ը մեր որբուկ Հայաստանն է, կարմիր գիծով, որ չկրցաւ քանի մը հազար Թրքահայ մնացորդներ փոխադրել։ Ի՞նչ կ'արժենք մենք, երբ մարդիկ զբաղած են Զինւանի ծխախոտ ծամող բանուորներով…։

Թ. Հերոյեան

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 16 Նոյ. (սեփ. թղթ.).— Նոյ. 10ին տեղի ունեցաւ Թաւրիզի Հայ կուլտուրական Միութեան տան բացումը։ Բացման առթիւ խօսեցան ատենապետը եւ Միութեան Նախագահ՝ Պ. Վ. Արծրունի։ Երկուքն ալ վեր հանելով Միութեան անցեալ ծառայութիւնները եւ շեշտելով անոր անհրաժեշտութիւնը, կոչ ըրին խրախուսել Միութեան ձեռնարկները եւ զարկ տալ անոր աշխատանքներուն։

Երեկոյթը ունէր իր գեղարուեստական բաժինը, որ անցաւ բաւական յաջող։

— Նոյ. 19ին Նոյն տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Միութեան հերթական առաջին դասախօսութիւնը։ Խօսեցաւ Պ. Պիոնեան, նիւթ ունենալով «Վեցերորդ զգայարանը»։ Ներկայ էին բազմաթիւ ունկնդիրներ։

*** Մօտ մէկ ամիս է որ Թաւրիզի մէջ ծայր տուած են տարափոխիկ հիւանդութիւններ —քութէշ, կեղծմաշկ, լանջատապ եւայլն։

Հիւանդացողները գլխաւորապէս երախաներ են։ Ցեղիս դպրոցները որոշ միջոցներ ձեռք են առած, համաճարակի տարածման առաջքն առնելու համար։ Ծնողներու միացեալ ջանքերուն շնորհիւ, մեծապէս յաջողած է գործը։ Քաղաքի հեռաւոր թաղերուն մէջ (ուր Հայեր չեն բնակիր) այդ հիւանդութիւնները բազմաթիւ զոհեր կը խլեն, հայկական Լիլաւա եւ Ղալու թաղերուն մէջ, հիւանդութեան քանի մը դէպքեր են միայն արձանագրուած։

Նահանգապետին կարգադրութեամբ, քաղաքային վարչութիւնն ալ համապատասխան միջոցներ ձեռք առած է։ Քաղաքը բաժանուած է մասերու եւ նշանակուած բժիշկները գիշեր ու ցերեկ, ձրիաբար բժշկական օգնութիւն կը հասցնեն բոլոր դիմողներուն։

Ք.

ՄՈՒՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ռ. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ տարի Ռ. Մամուլեան ամերիկեան շարժապատկերի մեծ ընկերութիւն մը «Փարէմաունդ»ի կողմէ պաշտօնի կոչուած էր. իր հսկողութեան տակ պատրաստուեցաւ Opplause խօսուն շարժանկարը, որ մեծ ընդունելութիւն գտած է Ամերիկայի մէջ, գովեստի արժանացնելով երիտասարդ բեմադիրը։

Ամերիկեան կիլտ թատրոնին տէրը որ իր հաստատութիւնը յանձնած է Մամուլեանի ղեկավարութեան, զայն կը կոչէ «Կիլտ թատրոնին մօգը»։

Խաղին կառուցուածքը նոր է եւ հետաքրքրական։ Ամերիկեան թերթերը հիացումով վեր կը հանեն հայ տնօրէնին ճարտարութիւնը։

Մամուլեանի «փորձ» խաղը սկսած է նորէն ներկայացուիլ Պոսթընի մէջ եւ այս անգամ աւելի մեծ յաջողութեամբ։

ՄՕՐԻՍ ՊԱՌԷՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

Պառէսի «Տետրակներ»ուն առաջին շարքը լոյս տեսած է արդէն եւ կը բովանդակէ մինչեւ 1896 հեղինակին կեանքը՝ A. B. C. հանդէսին մէջ՝ յօդուածագիր մը կը պատմէ թէ ինչպէս գրական հրապարակ նետուեցաւ ան որ յետոյ մեծ վիպագիր մը պիտի դառնար։ Առաջին անգամ սկսած է գրել La Vie Moderne հանդէսին մէջ, ուր կ'ուզէին անոր յանձնել «Վերջին Նորոյթ»ի սիւնակը… Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ էր որ տնօրէնութիւնը յօժարեցաւ Պառէսի յանձնել «Փարիզեան կեանք,,ի սիւնակը…

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երիտասարդ նոր գրողի մը Ի.Նոնթ Կլէզըրի գրքին առթիւ, որ կը կրէ «22ի դասը» տիտղոսը, Revue Hebdomadaireի մէջ, յօդուածագիր մը կը քննէ «Վիպագրական քաղաքացիութիւնը՝ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ»։

— Գերման նոր գրողները իրենք զիրենք կը զգան աւելի քաղաքացի քան թէ գրող, մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ՝ գրիչ բռնողներէն մեծագոյն մասը՝ արուեստը կը նկատեն քաղաքացիական առաքինութիւններուն վեր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Երեւանի մէջ կը նկարուին՝ «Անուշ»ը եւ «Հացի Խնդիր»ը «Անուշ»ի նկարման նախապատրաստական աշխատանքները արդէն սկսած են։

Երկու նկարներն ալ պիտի ըլլան արտասահման։

«Ո՞վ է մեղաւոր» ֆիլմի նկարման աշխատանքները վերջացած են։ Մինչեւ ամսուն 15ը կը վերջանայ նաեւ «Զովէժի Ազգանշանը», (հին անունով Խաչի Ստրուկները) իսկ մինչեւ 20 կը վերջանայ «Առաջին Ճառագայթներ» (հին անունով Կիրակնօրեայ Երազներ)։ Այս ֆիլմին բնական տեսարանները քաշուած են Պաթումի, Բորժոմի եւ Թիֆլիսի մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լէնինականի մէջ, արդէն կը կառուցուին զանազան գիւղատնտեսական հիմնարկութիւններ, որոնք զարկ կուտան գիւղատնտեսութեան առանձին ճիւղերու զարգացման։ Գաւառը անասուններու վարակիչ հիւանդութիւններէն միանգամայն զերծ պահելու նպատակով, որոշուած է գաւառի զանազան մասերուն մէջ կառուցանել 4 հակաժանտախտային դարմանատուն։ Ասոնց երկուքը շուտով պատրաստ կ'ըլլան, իսկ միւս երկուքը կը սկսուին եկող գարնան։ Իւրաքանչիւրին համար յատկացուած է 33,000 րուբլի։ Որոշուած է նաեւ աւելի ընդլայնել Լէնինականի անասնաբուժարանը, ձեռք բերելով բոլոր յարմարութիւնները։ Այդ գործին համար նախատեսուած է 17,000 րուբլի։

Որոշուած է նոյնպէս Լէնինականի մէջ գոյութիւն ունեցող խորհ-տնտեսութեան կից այս տարուընէ բանալ կաթնատնտեսութեան ագարակ որ պիտի ունենայ 1200 կով։

Այս հիմնարկութիւններու կառուցումը մեծ նշանակութիւն ունի գաւառի թէ անասնապահութեան եւ թէ ժողովուրդին պէտքերուն գոհացում տալու տեսակէտէն։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ - ԱՐԹԻԿ ԵՐԿԱԹԱԳԻԾԸ

Լենինական-Արթիկ երկաթուղին աշխատանքները աւարտած են։ Երկաթուղիի պաշտօնական բացումը կատարուած է Նոյ. 29ին, ուրբաթ օր, Հայաստանի խորհրդայնացման 9րդ. տարեդարձին։

ԱՆԻ-ՊԷՄԶԱՅԻ ՆՈՒԷՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ

Նոյեմբեր 29ի տօներուն առթիւ, Անի-Պէմզայի հանքերու բանուորները ամբողջ կառախումբ մը պէմզա նուիրած են Երեւանի, քաղաքին շինարարական գործին յատկացուելու համար։

ՀԱՅՊՂԻՆՁԻ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ

Քննուած է Հայպղինձի վերամշակուած հնգամեայ ծրագիրը. դիտուած է որ բնաւ նկատի չէ առնուած Ալլահվէրտիի շրջանին մէջ, քիմիական արդիւնաբերութեան զարգացման ծրագիրը։ Նկատի չէ առնուած մասնաւորապէս ծծմբաթթուի եւ պղնձարջասպի գործարանի կառուցման հեռանկարները, որոնք միութենական մարմիններու որոշման համաձայն, պէտք է կառուցուիլ սկսին 1929-30ի ընթացքին։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՈՐԱԿԵԱԼ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Քննութեան առնուած է հնգամեակի ընթացքին՝ Հայաստանի արդիւնաբերութեան բանուորական ուժը բարձրացնելու ծրագիրը։ Ըստ ծրագրի, հնգամեակի ընթացքին բանուորական որակեալ ուժը ընդհանուր առմամբ պէտք է աւելնայ 4200 հոգի։ Պետ. Ծրագրի Նախագահութիւնը շինարարական աշխատանքներու համար որակեալ ուժ պատրաստելու ծրագիրը կը համարէ թերի, եւ յանձնարած է մշակել նոր ծրագիր մը։

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութեան» Մասնաճիւղը Շավիլի մէջ կազմակերպած է հայերէնի դասեր, երկսեռ մանուկներու համար։

Դասերը պիտի տրուին հինգշաբթի օրերը, կէսօրէն վերջ ժամը 2—5,— 20 Ave.de Ville-d'Avray, Chaville:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք,, օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան, 8րդ. Թիւը (Նոյ.) ճոխ եւ պատկերազարդ.—

Մեր քայլերգը՝ Զ. Ե. Ռ. Մ., Զափահաս հայորդիները՝ Ս. Ստեփանեան։ Եղիշէ արք. Դուրեան՝ Յ. Օշական։ Մի մերծենար յիս՝ Ե. Դուրեան։ Ծովակին՝ Վիչէն Սրապեան։ Համարատուութիւն մը՝ Վ. Թէքէեան։ Պատմ. Զ. Ե. Ռ. Միութեան՝ Հ. Խանէտանեան։ Փոն տ'Օպնայի որբերը՝ Օր. Գալուստեան։ Ասորի որբուհիին լացը՝ Տ. Փերլի։ Խմբանկար։

Տարեկան բաժնեգինն է ֆրանսա 22 Ֆր., արտասահման 1.50 տոլար։

Հասցէ.— M. Kurkdjian, 247 Bd. Voltaire, Paris.

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։ (Ծ.)

…բողջ 8 ամիս քարոզչական թափօր կ'ընէ (1860), կը շրջի ամբողջ Ռուսահայաստանը, կ'երթայ մինչեւ Շուշի, եւ ամենուրեք ոգեշունչ քարոզներով թունդ կը հանէ սրտերը, միանգամայն ժողովարարութիւններ ընելով յօգուտ Թրքահայոց։ Առաջին անգամ Խրիմեանի միջոցով է, որ Ռուսահայերը իրենց նիւթական աջակցութիւնը կը յղեն սահմանեան լուծին տակ տառապող եղբայրներուն։

Կը պատմէ հեղինակը եւ Խրիմեանի մուտքը Կ. Պոլիս (1869ին) որպէս պատրիարք եւ — ինչ որ առանձին գրաւչութիւն կը հաղորդէ իր ամբողջ աշխատութեան — նկարագրութիւններու ընթացքին յառաջ կը բերէ եւ ժամանակակից հայ մարդոց վկայութիւններ։ Հետաքրքրական են մասնաւորապէս վկայութիւնները Խաչիկ խան Սարաճեանի — Մինաս Չերազի ըղպրոցական ընկերներէն, որ շատոնց ձգեր էր իր ծննդավայր Պոլիսը եւ հաստատուեր Թաւրիզի մէջ, ուր երկու տարի առաջ կնքեց իր մահկանացուն։

Նոյն Խաչիկ խանն է հաղորդեր պարունակութիւնը Խրիմեանի ծանօթ յեղափոխական ճառին, զոր արտասաներ է Պոլսոյ մէջ, իր վերադարձին Բերլինէն։

Կաթողիկոսական շրջանի դէպքերն եւս — եկեղեցական գոյքերու գրաւում, ժողովրդական շարժումներ եւայլն — ցուցադրուած են Աճէմեանի հատորին մէջ փաստացի, բազմաթիւ գրուածքներու, վկայութիւններու և վաւերագրերու լոյսին տակ։

Այսօր եւս այդ բոլորը կը կարդանք հեւ ի հեւ, յուզումով ու տենդային հետաքրքրութեամբ։ Գրուածքին փոքր ինչ կը վնասէ միալար — փաստաբանական ոճը, որ հարկ է չափաւորել գէթ երկրորդ հատորին մէջ։ Մեծ մարդիկ ամենուրեք իրենց ստուերոտ կողմերն ունին, որոնց յիշատակումը չի նսեմացներ անոնց հմայքը։ Խրիմեան եւս զերծ չէ այդ ստուերներէն, մանաւանդ կաթողիկոսական շրջանին մէջ։ Հայոց Հայրիկը սատուած մը չէր, մարդութեան կատարելատիպ - իտէալ մը չէր (որ տակաւին գոյութիւն չունի մեր մոլորակին վրայ). բաւ է յիշատակել այն քինոտ, անողոք հալածանքը, որ նիւթեց իր գահակալութեան առաջին իսկ օրերէն Էջմիածնի այն բոլոր գործիչներուն դէմ, որոնք կը համարուէին Արիստակէս Սեդրակեանի մարդիկ, Արծրունիի, «Մշակ»ի մարդիկ։ Ճեմարանի գրեթէ ամբողջ ուսուցչական խումբը արձակուեցաւ։ Ղազարոս Աղայեանն անգամ — երբեմն Ջերմ երկրպագու Հայրիկի, ապա դառնօրէն յուսախաբ — զոհերու, դժգոհներու շարքին մէջ էր։ Ինքը Սեդրակեանն ալ ի վերջոյ աքսորուեցաւ… մինչև հեռաւոր Վոլգայի ափերը, նշանակուելով Աստրախանի թեմի առաջնորդ…,

Այդ աքսորէն մէկ օր առաջ, իր մօտն էինք, Էջմիածնում, մեր ողբացեալ Իշխանին հետ (Յ. Արղութեանի) 1895ի յուլիսին. եւ ես չեմ մոռնար այն ցասկոտ, կսկծալի գանգատները որ պատկառելի եկեղեցականը — սովորաբար զուսպ, պաղարիւն ու կարգապահ — կը ձեւակերպէր նորընտիր կաթողիկոսին դէմ։

Սայթաքումներ շատ է ունեցեր իր կեանքին մէջ, այո՛, նաեւ Խրիմեան Հայրիկը, հակասութիւններ շատ է ունեցեր, երբեմն նոյնիսկ շրջապատեր է զինքը պահպանողական եւ կղերամիտ տարրերով, սակայն այդ բոլորը քիչ բան կը պակսեցնեն Վարագայ Հովուի առաքելական վեհութենէն եւ նա կը մնայ իր բոլոր հակասութիւններով հանդերձ — որոնք յատուկ են, տարաբախտաբար, բոլոր մեծ մարդոց ու գործիչներուն — նա կը մնայ դարձեալ մեծագոյն պատրիարքն ու կաթողիկոսը Հայոց աշխարհի։

Մենք անոնցմէ չենք՝ որ կ'ըսեն, թէ Խրիմեան գէշ կաթողիկոս եղաւ, վասն զի գաղափար չունէր ճարտարապետական արուեստի մասին եւ այլանդակեց մէկ երկու վանքեր… Ի՞նչ են այդ բոլոր վրիպումները հանդէպ այն հոյակապ ժեստերու, որոնց խանդավառ ականատեսն եղանք 1903 եւ 1906 թուականներուն, ազգային գոյքերու յափշտակման եւ Ռուսահայոց Սահմանադիր Ժողովի գումարման օրերուն…

Կը պաշտենք նաեւ Ներսէս Աշտարակեցին, որ արիաբար կուրծք տուաւ ցարական ուխտադրուժ կառավարութեան դաւերուն, առանց, սակայն, մոռնալու, այն անգութ ու փոքրոգի հալածանքները, որ այդ ազատասէր Ներսէսը նիւթեց մեր յաւէտ ողբացեալ Միքայէլ Նալբանդեանի դէմ,— հալածանքներ, որոնց տխուր պատմութիւնը կ'ընէ Ռուբէն Բերբերեան իր յուզիչ գրուածքի մէջ՝ «Հայրենիք» ամսագրի էջերում…

***

Անակնկալ մըն է Աճէմեանի գրքին մէջ Խրիմեան կաթողիկոսի այն մարտագոռ, յեղափոխական գրութիւնը, զոր վշտակիր Հայրապետը ուղղեր է Թըրքահայ ժողովուրդին, գաղտնի սուրհանդակի մը ձեռքով, 1896 թուի աշնան։ Նամակի լուսանկարուած պատճէնը պիտի հրատարակուի գրքի երկրորդ հատորին մէջ։ Գրուած է այդ նամակը Բանկ Օտտոմանի գրաւումէն քանի մը օր յետոյ, գրուած է՝ թէ այդ ռազմաշունչ դրուագի եւ թէ Վասպուրականի մէջ տեղի ունեցած նոր կոիւներու եւ ջարդերու տպաւորութեան տակ։

Ալեզարդ հովիւը կը յիշէ իր երիտասարդ օրերը, կը հռչակէ յեղափոխական պայքարի անհրաժեշտութիւնը, կը ներբողէ երեք հայ կուսակցութիւնները և մասնաւոր ուշադրութեամբ կանգ առնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, կ'ըսէ.

— «Երրեակ յեղափոխական կուսակցութիւնք, որոնք կան ի քեզ եւ եղան քո կենաց եւ մահու պայքարի յառաջամարտիկներն եւ քաջամարտիկներն, նոքա բոլորեքեան քաղած են այն հունձքն, որուն սերմերն ու հունտերը ձեր արգաւանդ հողերուն մէջ ցանեցին Հայր Արծիւն ու իր արծուածագերն։ Կուսակցութեանց երեւումն ի քեզ քո պապենական եւ պատմական նախարարութեանց վերածնման օրինակն է, իսկ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնն հայկական նոր ասպետութիւնն է… ելէ՛ք, ելէ՛ք, ժողովուրդ Հայոց, անդամագրուեցէ՛ք հայկական այդ նոր ասպետութեան… զի խաչին եւ մաճին հետ փրկարար է եւ ասպետին սուրն…»

Վերջացնենք մեր թռուցիկ գրախօսականը։ Գիրքը զարդարուած է 30է աւելի պատկերներով, որոնց մէջ Խրիմեանի բազմաթիւ նկարները, Վարագը, վանը, Աղթամարը, Ս. Կարապետը, Էջմիածինը, Մասիսը եւայլն։ Կայ հազուագիւտ խմբանկար մը 70ական թուականներէն. Հայրիկը 52-55 տարեկան, շրջապատուած իր Վարագի մտերիմներով եւ Վանայ յայտնի ջոջերով։ Այդ նշանաւոր խումբէն մէկը միայն ողջ է այսօր — Տէր Սարգսեան-Տեվկանցը, «Շահէնն ի Սիպիր»ի ծանօթ հեղինակը, որ ներկայումս կը պաշտօնավարէ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի մօտ։

Կը սպասենք Հայկ Աճէմեանի երկրորդ հատորին, որու մէջ եւս, անշուշտ, չպիտի պակսին պատմական վաւերագիրներ ու նորութիւններ։

Սա մի ճշմարիտ Խրիմեանթանգարան է, արժանի ամէն մի հայրենասէր Հայու սեղանի զարդը լինելու։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ՌՈՒՍԻԱ (?)		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

3 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1126 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՒՍ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԼՍՈՒԻՆ

Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիյլ կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ Ալմազեանի ծեծի խնդրին մասին։

Մայիյլէն յետոյ, լսեց նաեւ գաղտնի ոստիկաններ Շմիտն ու Ժանօն, որոնք նոյն պատմութիւնն ըրին։

Ալմազեան գանգատած էր թէ — երբ գինքը կը ծեծէին, Շմիտ բռնած էր թեւերէն։ Հիմա Շմիտ կը պատմէ թէ ինք Ալմազեանը տեսաւ հոկտ. 19ին շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, երբ կեդրոնական գրասենեակէն զայն փոխադրեց ատրճանակներու սենեակը, անկէ ալ գլխաւոր քննիչներու յարկաբաժինը։ Կէս գիշերին հրաման տրուեցաւ ապահովութեան սենեակ իջեցնել զայն։ Ու այդ առթիւ ստիպուեցան ձեռնակապ անցընել ձեռքերուն։

Ալմազեան, որ իբրեւ վկայ գացած էր, բողոքեց եւ «Ձեմ ուզեր։ Ես անմեղ եմ, մարդասպան չեմ» պոռաց։ Ասոր վրայ ոստիկանները որոշեցին բռնի ուժի դիմել զայն զսպելու համար ձեռքերը բռնի կռնակը տարին ու նստեցուցին։

«Ալմազեան գետին տապալեցաւ, կը պատմէ Շմիտ, ու սկսաւ հոս հոն զարնուիլ։ Երբ տագնապն անցաւ, վեր առինք զայն եւ թիկնաթոռի մը վրայ նստեցուցինք։ Պալըրա ուշքի բերաւ զայն եւ սիկարէթ մը հրամցուց։ Ու տեսնելով որ կը հանդարտէր, ձեռնակապերը քակեցին»։

Անկէ վերջ ոստիկանները, մանաւանդ Պալըրա երկարօրէն հարցաքննեցին Ալմազեանը՝ Րիկօտէնի սպանութեան մասին։

Շմիտ աւելցուց թէ Պալըրա քանիցս սիկարէթ հրամցուց Ալմազեանի եւ անգամ մը ամբողջ տուփ մը տուաւ։ Երբ ոստիկաններ թեւը մտած բակ իջեցուցին Ալմազեանը, անիկա անցաւ լուսանկարիչներու առջեւէն, որոնք լուսանկարեցին զայն։

Գաղտնի ոստիկան Ժանօ գրեթէ բառ առ բառ կրկնեց իր պաշտօնակից Շմիտի յայտարարութիւնները։ Երբ, ըսաւ. Պընուայի բացարձակ հրամանին վրայ, ձեռնակապ անցուցին Ալմազեանի՝ կեդրոնական գրասենեակ տանելու համար զայն, դերձակը ըսաւ թէ ձեռնակապ չուզեր։ Ոստիկանները ստիպուեցան բռնի զսպել զայն։

Յիշեց ծխախոտ հրամցնելու պարագան, ու բացատրեց թէ ոստիկանները Ալմազեանի թեւը մտած էին, որովհետեւ բակին մէջ շինուածանիւթեր խճողուած էին։

Երէկ լսուեցաւ ոստիկանապետ Պալըրա, որուն համար Ալմազեան ըսած էր թէ զաւազանը կոտրեց իր վրայ։ Թերթի մը համաձայն, Պալըրա ծեծելէ յետոյ Ալմազեանը, ըսած է թէ թեւը կը ցաւի։

Թուրքիոյ տնտեսական խոյխայումը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքիոյ մէջ տնտեսական քայքայումը կը շեշտուի։

Բազմաթիւ սնանկութիւններ հռչակուեցան վերջացող շաբթուան ընթացքին։

Բամպակեղէնի շուկան մեծ տագնապի մէջ է։ 750 միլիոն ֆրանք արժէքով ապրանքներ դիզուած են մթերանոցներու մէջ, որովհետեւ վաճառականները կարելիութիւն չունին գտնելու անհրաժեշտ գումարները, վճարելու համար մաքսատուրքերը։

⁂ Պոլսոյ Առեւտր. Սենեակը տեղեկագիր մը կը պատրաստէ առեւտրական եւ տնտեսական վերջին տագնապին մասին, տնտեսական գործավարութեան դրկուելու համար։ Տագնապին գլխաւոր պատճառները հետեւեալ կերպով ցոյց կը տրուին.

1. Այս տարի, կաղինի բերքը որ մէկ միլիոն քանթար նախատեսուած էր, 100,000 քանթար եղած է։ Այս բանը պատճառ եղած է որ քանի մը միլիոն ոսկի պակաս մտնէ երկիր։

2. Զամիչի եւ թուզի բերքը մեծ վնասի ենթարկուած է՝ անժամանակ անձրեւներուն հետեւանքով։

3. Մաքսային նոր սակացոյցին առթիւ, վաճառականներէն շատեր անհեռատեսութիւններ ունեցած են մեծաքանակ ապրանք բերելով։ Մինչդեռ սպառումը ներածումը չէ հաւասարակշռած։

4. Ասկէ զատ, տնտեսական տագնապ մը կը տիրէ ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ պէտք է ընդունիլ որ Թուրքիոյ հրապարակն ալ ազդուած է անկէ։

⁂ Տրապիզոնէն կը հաղորդեն որ տեղւոյն հրապարակին տագնապը կը շարունակուի։ Դրամատուները վաճառականները կը նեղեն եւ այս պատճառով սնանկութիւնները շատցած են։

Օսմ. դրամատունը սնանկութեան վճիռ պահանջած է վաճառական Հաճի Ալի Հաֆըզ զատէ Մէհմէտ պէյի համար։

⁂ Անգլ. ոսկին որ վերջերս միշտ սկսած էր բարձրանալ, մեծ նոր յաւելում մը եւս կրած է։ Առեւտրական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ մինչեւ 1,100 ղրշ.ի բարձրանալու հաւանականութիւն կայ։

Կովկասեան զաղթող Յոյները

Սելանիկէն կը հեռագրեն.—

Յունական Մակեդոնիոյ ընդհ. կառավարիչ Քանավոս Աթէնքի կառավարութեան ուղղուած յուշագրով մը կը յայտնէ թէ Մակեդոնիան եւ Սելանիկ քաղաքը ի վիճակի չեն ընդունելու այն յոյն գաղթականները, որոնք Կովկասէն մեկնելով Մակեդոնիա հասած են։

⁂ Այս առթիւ Աթէնքէն կը հաղորդեն.—

Պոնտոսցի երեսփոխանները մեծապէս զայրացած են իմանալով որ Մակեդոնիոյ ընդհ. կուսակալը Քանավոս կը թելադրէ արգիլել Ռուսիա բնակող Պոնտոսցի Յոյներու Յունաստան ներգաղթը, մինչեւ իսկ մասնակի փոխադրութիւններով։ Քանավոս կը պատճառաբանէ թէ Ռուսիայէն եկող Պոնտոսցիները Յունաստանի մէջ կը տարածեն համայնավարութեան մանրէն ու կ'աւելցնեն խռովարար տարրերու թիւը։

Պոնտոսցի երեսփոխանները պիտի դիմեն վարչապետին ու պիտի բողոքեն Պոնտոսցիներուն հանդէպ եղած անպատուաբեր այս վերագրումին համար։

Միւս կողմէ Քանավոս հետեւեալը կը յայտարարէ Թերթերուն.

— Չենք կրնար զետեղել վերոյիշեալ գաղթականները, որոնց թիւը կը հասնի 4000 ընտանիքի, բոլորն ալ երկրագործ, որովհետեւ մշակութեան համար անոնց տալիք յարմար հողեր չկան։ Քաղաքներու մէջ ալ կարելի չէ անոնց զետեղումը, ցորչափ, միայն Սելանիկի մէջ, 6000ի կը հասնի տարիներէ ի վեր անպատսպար մնացող քաղաքաբնակ գաղթականներու թիւը։ Անպատսպար գաղթականներու զետեղումէն վերջն է որ կրնանք խորհիլ ուրիշ գաղթականներու ալ Յունաստան փոխադրութեան շուրջ։ Այս է իմ թելադրութեանս բուն պատճառաբանութիւնը եւ ոչ թէ համայնավարութեան չարիքը, որուն դէմ Յունաստանը պաշտպանելու համար, պետութիւնը օրէնքներ ունի։

Ընկերվարական եւ համայնավար դէմ դէմի

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կիրակի օր խաղաղասիրական ցոյց մը կազմակերպած էր Փարիզի արուարձան Շանփինյեի մէջ։ Միթինգին մէջ պիտի խօսէին նաեւ գերման ընկերվարականներ։

Համայնավար կուսակցութիւնը որոշած ըլլալով խանգարել այս հրապարակային հաւաքոյթը, «Իւմանիթէ» իր հետեւորդները կը հրաւիրէր կիրակի օր Շանփինյի։ Ընկերվարականները պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առին։ Ծանր միջադէպերու առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը որոշեց արգիլել փողոցի մէջ ոեւէ հաւաքոյթ եւ թափօր։ Ընկերվարականները արտօնուեցան միայն «խաղաղութեան համար՝ ֆրանքօ-գերման մերձեցումով» վերտառութեամբ արձանագրութիւն մը դնել պատերազմի զոհերու կոթողին վրայ։ Հոս բարձրախօսի առջեւ ճառեր խօսեցան քաղաքապետը, Ալպէռ Թոմա, գերման պատուիրակ Վէլս, Պլում եւ Պրաք։ Համայնավարներ կ'աղմկէին շարունակ։ Քիչ յետոյ անոնք յարձակեցան եռագոյն դրօշակին վրայ եւ պատռեցին։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ընդհարումներ սկսան համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։

Պուրոֆ Փարիզ կուգայ դարձեալ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ կը ծրագրէ Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովէն առաջ Փարիզ, Լոնտոն եւ Հռոմ այցելել, նկատելով որ հատուցումներու մասին մեծ պետութեանց Սոֆիայի դեսպաններուն հետ կատարուած բանակցութիւնները կնճռոտած են և դանդաղ կ'ընթանան։

Մոսկուա եւ Անգլիոյ համայնավարները

«Սընտէյ Քրոնիքլ» կը հաղորդէ որ Մոսկուա որոշած է է 55,000 անգլիական ոսկի տրամադրել Անգլիոյ համայնավարներուն, որպէսզի թերթ մը հրատարակեն անոնք։ Նոր թերթը պիտի սկսի լոյս տեսնել յառաջիկայ յունուար 1ին։

Ծանր ողողումներ Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ հեղեղանման անձրեւներու հետեւանքով, երկու գիւղեր ամբողջովին թաղուեցան ջուրերուն տակ։ Կամուրջներ ալ քշուեցան գետերու յորդումէն։ Ոսկեղջիւրի մէջ, նաւարկութիւնը լրջօրէն կը խանգարուի, հեղեղը ահագին քանակութեամբ աւազ դիզած ըլլալով։

Նախարարական թոշակները կ'աւելնան

Անգլիոյ խորհրդարանին կողմէ յանձնախումբ մը կազմուած էր, նախարարական թոշակներու յաւելման համար ծրագիր մշակելու մասին։

Լոնտոնէն կը գրեն թէ յանձնախումբը համաձայն է զգալի յաւելումներ կատարելու մասնաւորապէս վարչապետին եւ ելմտական նախարարին թոշակներուն վրայ։

Քլէմանսոյի յիշատակին

Կիրակի օր Փարիզ յարգանքի մեծ ցոյց մը ըրաւ Քլէմանսոյի յիշատակին։ Մօտ 50,000 նախկին պատերազմիկներ, որոնց կարգին նաեւ հայ կամաւորները իրենց դրօշակով՝ տողանցք կատարեցին Յաղթական կամարին առջեւ։ Ժողովուրդէն մեծ բազմութիւն մը նոյնպէս ամբողջ օրը յարգանքով խոնարհեցաւ Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ։ Հանրապետութեան Նախագահը, վարչապետն ու նախարարները, ինչպէս նաեւ Փարիզի թաղապետական խորհուրդի անդամները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵԻ

Հետեւեալ հատուածը կ'արտատպենք Սեբաստիոյ վերաշինութեան Միութեան պաշտօնաթերթ «Ալիս»էն (օգոստ. սեպտ. եւ հոկտ. միացեալ թիւ)։ Այս առթիւ ըսենք որ Միութիւնը ջերմապէս համակիր է Երեւանի ներկայ իշխանութեան.

—«Հին Սեբաստիայէն դէպի Տրապիզոն մեկնող բազմաթիւ Սեբաստահայ ընտանիքներ, ճամբան կողոպտուած են իրենց ունեցած ինչ քերէն եւ հազիւ հազ չոր հոգինին ծգած են Տրապիզոն եւ Նոր-Սեբաստիոյ մէջ տակաւին բնակարաններ շինուած եւ լրացած չըլլալուն, օրերով կը սպասեն վիզայի՝ Հայաստան մեկնելու համար։

Ինչպէս մեր այս թիւին մէջ հրատարակած ենք, Հին-Սեբաստիայէն գրուած սեպտ. 30 թիւ երկու նամակներ, մեզ կը պարզեն, որոշ կերպով, Թուրքիոյ մէջ մնացող Հայութեան սպառնացող վտանգը։ Այսօր, Հանրապետական Քէմալիստանի մէջ գտնուող Թշուառ հայութեան կացութիւնը նոյնն է եւ կը շարունակուի, ինչ որ էր 1915ի իթթիհատական կառավարութեան օրով։

Գործադրուած միջոցները եւ հետապնդուած նպատակը նոյնն են։ Հայուն համար, տնտեսական քայքայում, կողոպուտ, թրքացում եւ վերջնական բնաջնջում։ Ո՞ր Հայը եւ մասնաւորապէս սեբաստահայը, որ կ'ապրի տակաւին, պիտի թոյլատրէր ինքզինքին անտարբեր կենալու եւ իր հայրենակիցներուն վերջին գողգոթան ու բնաջնջումը տեսնելու։

Վստահ ենք թէ, Սեբաստացին չի կրնար լուռ հանդիսատես մնալ։ Կ'ընէ եւ պարտաւոր է ընել փրկութեան համար, ինչ որ կարելի է։ Ինչպէս թղթակցութիւններէն կ'երեւի, հէք թշուառները, յուսահատ, նենգամիտ եւրոպացիներէն ալ յոյսի վերջին նշոյլ մը կը սպասեն։ Ցնորք ինկողը օձին կը փաթթուի։ Սեբաստահայերս գիտենք եւ համոզուած ենք, որ Հայը միայն Հայու միջոցով պիտի փրկուի։ Թրքական հալածանքէն ու սուրէն տառապող մեր հայրենակիցները մեզմէ փրկութիւն կը պաղատին։ Սեբաստահայը պատրաստ է եւ պէտք է ըլլայ իր զոհողութիւններ ընելու եւ բոլոր կարելի նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը փութացնելու անոնց փրկութեան։

Այդպէս միայն կարելի պիտի ըլլայ ազատ մնալ մահամերձներու վերջին անէծքէն։

Փրկութեան յաւագոյն ճամբաներէն մին է, անշուշտ, կարելի եղածին չափ շուտով կառուցանել Նոր Սեբաստիան եւ հոն փոխադրել մեր հայրենակիցները եւ զանոնք փրկել միանգամ ընդ միշտ։»

ՏՈՒՐՔ ՊՈԼՍՈՅ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԷՆ

Պոլսոյ ելմտական մասնաճիւղը 6100 ոսկի շահատուրք ուզած է Ազգ. Հիւանդանոցէն, վերջին երեք տարուան համար։ Հոգաբարձութեան անդամներէն Պ. Ս. Մաղաքեան եւ իրաւագէտ խորհրդականը այս մասին խորհրդակցութիւն մը ունեցան Պատրիարքարանի իրաւագէտին հետ։

Կը թուի թէ Հոգաբարձութիւնը պիտի ստիպուի վճարել ուզուած գումարը, որպէս զի կարենայ աւելի գերսդաս մարմիններուն դիմել եւ առարկութիւն ընել։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ

Հալէպէն կը գրեն «Ազդակ»ի (23 նոյ.).— Գրեթէ ամէն կառախումբով Հալէպ կը հասնին Թուրքիոյ մէջ մնացած մեր խըլեակներէն, մաս առ մաս, որոնք վերջին ծայր Թշուառութեան մէջ կը գտնուին։ Անցած շաբաթ եկան նաեւ Տիգրանակերտի եւ Խարբերդի մեր վերջին բեկորները։ Սուրիական սահմանին վրայ մնացած են անոնցմէ շատերը, անկէ ասդին փոխադրութեան համար միջոցներ չունենալով։ Հասնողներուն բոլորն ալ հացակարօտ են եւ կը գտնուին անմիջական օգնութեան կարօտ վիճակի մէջ։ Ցարդ ոչ մէկ մարմին լրջօրէն հետաքրքրուեցաւ եւ կրցաւ նպաստ հասցնել անոնց։ Միայն վերջերս իմացանք որ Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը դիմում կատարած է Եգիպտոսի շրջանակային յանձնախումբին՝ նպաստ հասցնելու համար մեր այս տարաբախտ եղբայրներուն։

Հասնողներուն բոլորն ալ շատ ողբերգական կը նկարագրեն Թուրքիա մնացած Հայերու վիճակը։

⁂ Կառախումբով Հալէպ հասած են 25 ընտանիքներ Բալուի շրջանէն։ Ասոնք կը պատմեն թէ գիւղական աշխատութեան միջոցին յանկարծ ոստիկան զինուորներ երեւնալով հրամայեցին ամէն ինչ ձգելով հետեւեալ օրը քաղաքին կեդրոնը մեկնիլ։ Հազիւ ժամանակ ունեցան տնական գոյքերը ոչինչ գնով ծախել եւ հեռանալ գիւղէն։ Քաղաքին կեդրոնը գալէ վերջ, իրենցմէ գանձեցին պետական բոլոր տուրքերը եւ ապա թոյլ տուին մեկնիլ Սուրիա։ Կալերը եւ ցորենի մթերանոցները ամբողջովին գրաւուեցան պետութեան կողմէ։

Խարբերդի մէջ հարիւրաւորներ կը սպասեն անցագրային գործողութիւններու աւարտումին, որպէս զի Սուրիա ապաստանին։

Ցաւալի է որ Ազգ. իշխանութիւնները ոչ մէկ կերպով կը հետաքրքրուին այս տարագրեալներով, որոնց կարեւոր մասը Թշուառութեան մատնուած է. այս պայմաններու մէջ խնամատարութեան մը կազմութիւնը որոշ օգտակարութիւնը կրնայ ունենալ։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՀՐԵԱՅԻ ՄԸ

Եաֆայի անգլիական դատարանը զբաղելով երկու Արաբներու սպանութեան խնդրով, առաւ իր վճիռը։ Ժոզէֆ Սըֆալը անուն սիոնական հրեայ մը մահուան դատապարտուեցաւ։ Զոհերու ընտանիքներուն 500 եգիպտական ոսկի յատկացուած է։

ԵՐԿՈՒ ՏՈՒՆԵՐ ԿԸ ՓԼԻՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 8ին Մարսիլիա՝ Անտուան փողոց թիւ 7 եւ 9 եռայարկ տուները փլան յանկարծ։ Ամէն կողմէ սարսափի ճիչեր արձակուեցան եւ ընդհ. իրարանցում յառաջ եկաւ։ Շուրջ 40 հոգի կը բնակէին այդ երկու տուներուն մէջ։ Անմիջապէս ձեռնարկուեցաւ օգնութեան գործին եւ հետզհետէ փլատակներուն տակէն հանուեցան դիակներ ու վիրաւորներ։ Ընդամէնը 12 հոգի մեռած եւ 10 հոգի վիրաւորուած էին։ Զոհերը Ֆրանսացիներ եւ Իտալացիներ են։ Նոյն շրջանին մէջ ուրիշ տուներ ալ փլչելու վտանգին տակ կը գտնուին։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ՍՈՑՄՐՑՈՒՄ„Ը

«Սոցիալիզմի կառուցման» տենդոտ աշխատանքը իր բազմազան ճիւղերով, մտած է փափուկ փուլի մը մէջ արդէն, ուր քարոզչութիւնն ու հրահանգները միայն չեն կրնար իրական դեր կատարել։ Եւ ոչ ալ «մասսաների միահամուռ կամք»ը, որ յաճախ չըմբռներ իսկ իր անունով իրեն հրամցուած ձեռնարկներու արժէքն ու կարեւորութիւնը։

Պէտք են լուրջ եւ մանաւանդ գործնական ձեռնարկներ, միջոցներ, պահպանելու ոչ միայն ձեռք բերուած յաջողութիւնները երկրի ճարտարարուեստի եւ զանազան արդիւնաբերութիւններու մէջ, այլեւ «հարուածային կարգով իրականացնելու հնգամեայ պլանը։»

Բազմաթիւ միջոցներու կարգին, ծանրանանք այսօր «սոցմրցման» վրայ, որպէս մէկը այն կարեւորագոյն ազդակներէն, որով համայնավար կուսակցութիւնը կը կարծէ թէ պիտի կրնայ «բարձրացնել մասսաների ստեղծագործական եռանդը եւ նախաձեռնութեան ոգին» ի նըպաստ իր ընդհանուր «մեծ» գործին։

Սոցիալիստական մրցում բառերէն կազմուած այս արտայայտութիւնը, այն հսկայ ուժն է Խորհրդային երկիրներուն մէջ, որու հրաւէրէն ոեւէ մէկը չի կրնար խուսափիլ։ Մանաւանդ որ «սոց-մրցում»ը կը գործադրուի գլխաւորաբար կառավարական եւ կուսակցական ձեռնարկներու մէջ։

Այսպէս օրինակ փոխառութեան, «հնգամեայ պլան»ի իրագործման, անգրագիտութեան դէմ կռուելու, եւ նոյնիսկ թերթի բաժանորդագրութիւնը տարածելու, ինչպէս նաեւ զանազան առիթներով օգնութեան եւ հրասայլեր ժողովրդական դրամներով շինելու համար, լաւագոյն եղանակը համարուած է ձեռնարկը առաջ տանիլ «սոցմրցման» միջոցով։

Տեսակ մը հրապարակային մրցահրաւէր է ասիկա, որմէ խուսափիլը չափազանց վտանգաւոր է։ Չէ՞ որ մրցահրաւէրէն խուսափողը, արդէն իսկ իր այդ քայլով «երեւան է հանում իր իրական վերաբերմունքը»։ Այս աշխատանքը կը տարուի երկու ուղղութեամբ.— անհատաբար եւ հաւաքաբար։ Այսպէս օրինակ «Խ. Հ.» տանկի կառուցման համար Ղարաքիլիսայի Մայիսեան ապստամբութիւն անուան տեքստիլ գործարանի կոմիտէն մուծելով 150 ռուբլի, մրցման է հրաւիրում Լենտեքստիլի գործարկոմին եւ Ալլահվէրդու կ. Մարքսի անուան գործարանի կոմիտէին։» Այստեղ խմբակցութիւնն է մրցման մասնակցող և իր կողմէն խմբակցութիւններ են որ կը հրաւիրուին մասնակցելու։ Նոյն առթիւ ուրիշ օրինակ մըն ալ անհատական մրցահրաւէրէն.

— «Զաքար Թանգեանն ընդունելով Հ. Հախնազարեանի մրցահրաւէրը, մուծում է 5 ռուբլի եւ մրցման է հրաւիրում Մ. Մարգարեանին, Վ. Դանիէլեանին, Ա. Գրիգորեանին, Բ. Յակոբեանին եւ Կ. Սարգսեանին։»

Այս նորօրինակ բոնի կողոպուտը այնքան կանոնաւոր կազմակերպուած կը թուի, որ իրաւցնէ դժուար թէ խուսափողներ կարենան ըլլալ։ Այստեղ անհատը ստիպուած է ոչ միայն մասնակցելու այս կամ այն ձեռնարկին, այլեւ պարտաւոր է «սոցմրցումը տարածել աւելի լայն մասսաների շրջանում։»

Խոստովանինք որ այս նոր միջոցը որոշ արդիւնքներ է տուած։ Երկրի «պաշտպանութեան», ներքին փոխառութիւններու, կրթական եւ քարոզչական ձեռնարկներու մէջ մասնաւորաբար «սոցմրցում»ը հանդիսացած է այն իրական ուժը, որ գրկած է շատերը իրենց վերջին սանթիմներէն, ի նպաստ ձեռնարկի յաջողութեան։ Այլապէս անհնար էր գործադրել ո՛ր եւ է ծրագիր, որքան ծանր պայմաններուն մէջ։

«Սոցմրցում»ը աւելի լայն չափերով կը գործադրուի երկրի ընդհանուր շինարարական-արդիւնաբերական ձեռնարկներու մէջ։ Այս մարզին մէջ «սոցմրցում»ն արդէն «բարոյական արժէք» է։ Ան կոչ կ՚ընէ մարդու ներքին բարոյական կորովին, կը մղէ զայն ստեղծելու, գերարտադրելու, խնայելու եւ վերջապէս իրականացնելու երկրի վարիչներու պատգամները։ Հիմա երբ արտակարգ ճիգեր կ՚ըլլան «հնգամեայ պլան»ը իրականացնելու, «աւելի նուազ ժամանակամիջոցում», աւելի հրամայական ձեւով կը կրկնուի «սոցիալիստական մրցակցութիւնը, բարձրացնելով մասսաների ստեղծագործական եռանդը և նախաձեռնութեան ոգին, պէտք է դառնայ մշտական մեթոտ ներգրաւելու աշխատաւորներին սոցիալիստական շինարարութեան մէջ։» (Որոշում 16երորդ «կուսկոնֆերանսին»)։

Մրցումը տեւական մեթոտ դարձնել իրական առաւելութիւններ ձեռք բերելու նպատակով, կը թուի թէ այնքան ալ հեշտ գործ չէ։ Եւ ճիշդ այս պատճառով է որ վերջին շրջանին առանձին կարեւորութիւն կը տրուի «սոցմրցման պայմանագրերի ստուգման։»

Յիշենք հոս, որ հաստատութիւններու եւ խմբակցութիւններու մէջ «սոցմրցում»ը կը կատարուի առանձին պայմանագրերով, մանրամասնուած ո՛չ միայն «ծրագրուած աշխատանքի չափը» այլ եւ «տեւողութիւնը, ինքնարժէքի նուազում»ի հետ բազմազան մանրամասնութիւններ։ Հիմնական ոգին այս պայմանագրերուն պէտք է ըլլայ «աշխատանքի դեմպի աճ», «բարձրացում»ը արդիւնաբերութեան եւ կամ այս կամ այն աշխատանքի «պլանային իրագործում»ը, եւ ինչպէս վերը յիշեցի, «ինքնարժէքի նուազեցում»ը, մասնաւորաբար։

Ստուգումներու ընթացքին կը պարզուին, սակայն, իրողութիններ՝ բոլորովին աննպաստ.

«Երեւանի մի շարք արտադրական ձեռնարկներում կատարուած ուսումնասիրութեան արդիւնքները մեծ թերացումներ են յայտնաբերում։» «Սոցմրցում»ը ղեկավարող տարրն է, ամէնէն առաջ իրական պատճառը. «սոցիալիստական մրցման ասպարիզում առաջամարտիկի դերը վերապահուած է կուսակցութեան տեղական միաւորներին—կոմբջիջներին»։ Մինչդեռ «ստացուած տեղեկների համաձայն, կուս. եւ կոմսոմոլի բջիջները սոցիալիստական մրցման գործում իրենց առաջապահի դերն այնքան էլ ակտիւ կերպով հրապարակ չեն հանել։» (Խ. Հ. թիւ 242)։

Այսպէս ուրեմն բուն համայնավար տարրն է, որ առանձնապէս թոյլ եւ անտարբեր կը գտնուի «սոցմրցման» աշխատանքներու մասին։

«Պարզւում է, կը գրէ Խ. Հ. խմբագրութիւնը, որ կոմբջիջները պահանջուած չափով բացատրական աշխատանքներ չեն կատարել», եւ ընդհակառակն երեւան կուգայ որ «տարերքին մատնելու տրամադրութիւններ» աւելի շուտ կը տարածուին ամէնուրեք։

Արարատ գործարանի վարիչներէն մէկը՝ «կուսակցական ընկեր», յատնած է թէ «հնարաւոր չէ ինքնարժէքի իջեցումը, քանի որ այնտեղի աշակերտները փողն ստանում են գործարանից։ Նրանց փողը պէտք է տալ մի ուրիշ ֆոնտից, որ հնարաւոր լինի ինքնարժէքի իջեցումը»։

Բնորոշ այս մտայնութեամբ կը կարծուի թէ ելքի այս կամ այն գլուխի մէջ փոփոխութիւն մտցնելը կը նշանակէ ինքնարժէքի նուազում։«Բայց փաստօրէն այդտեղ ինքնարժէքի ոչ մի իջեցում էլ չի մնում»։ («Խ. Հ.») թիւ 242։)

Այս մտայնութեան հետ կը զարգանան նաեւ գործալքումներ.—

«Բացարձակապէս անհանդուրժելի պէտք է համարել աշխուխցիպլինայի խախտման զանազան արտայայտութիւնները մեր արտադրական ձեռնարկներում՝ մանաւանդ կուսընկերների կողմից։ Մինչդեռ այդ երեւոյթը ոչ միայն դեռ գոյութիւն ունի մեր արտադրական ձեռնարկներում(«Արարատ», «Հայ բամպակկոմ» եւայլն), այլ եւ տեղ տեղ աճման նշաններ է ցոյց տալիս։» Այս երեւոյթները արդէն իսկ արգելքներ են «սոց մրցման» տարածումին, որու համար «վճռական պայքար պէտք է յայտարարել սոցիալիստական մրցման դասալիքների — աշխ. տիսցիպլինանխաղդողների դէմ» («Խ Հ.» 242)։

Շատ տեղեր ալ օրուան ազդանշանի վրայ, կնքած են «սոցմրցման» պայմանագրեր.եւ այդքանով գործը վերջացած ենկատած։ Երբեմն ալ այս պայմագրերը կը ստորագրուին ձեռնարկներու ղեկավարներուն կողմէ, անտեղեակ ձգելով իրենց աշխատաւորները։ Այս կարգի երեւոյթներ երեւան հանուած են Լենինականի խորհրդային տնտեսութիւններու, Արարատ գործարանի եւ Բամպակկոմի մէջ։

Եղած քննութիւններէն եւ արտայայտութիւններէն կարելի է հետեւցնել.—

— ա) «Սոցմրցումը» տակաւին անմարսելի է Հայաստանի ժողովուրդին համար, նկատի ունենալով անոր թոյլ վերաբերմունքը երկրի նոր տնտեսական քաղաքականութեան հանդէպ։ (Ապացոյց՝ Արարատի վարիչի արտայայտութիւնը ինքնարժէքի նուազումի մասին)։

բ) Հոգեբանօրէն մարդիկ չեն հաշտուիր ցուցական այդ արտայայտութիւններու հետ. «Ես այդ մրցման ձեւերը համարում եմ նոյնպիսի մի քայլ, ինչպիսին է օրինակ՝ հրապարակում ծնկաչոք կանգնած ցարական բանակի երդում ընդունիլը»։

գ) Եւ որ ամենագլխաւորն է, աշխատանքի անկազմակերպութիւնը, պարենաւորումի դըժուարութիւնները նոյնպէս անգործութեան կը մատնեն «սոցմրցման» պայմանագրերու գործադրութիւնները։

Այս բոլորի հետ պէտք է ընդունիլ նաեւ,որ «սոցմրցումը իր այսօրուան վիճակին մէջ պատուհաս մըն է մեր ժողովուրդի գլխին, քանի որ կը ձգտի կառավարութիւնը հարստացնել ժողովուրդիաղքատացման գնով։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ՄԷՋ

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕ (սեփ. թղթ.).— Հոկտ. 20ին կէսօրէ վերջ Salon Cristobal Colonի մէջ, որը ժամանակէն առաջ լեցուած էր բազմութեամբ, տօնուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը։ Կարգ մը երգերէ ու նուագներէ վերջ, բանախօսեց Պուէնոս-Այրէսէն մասնաւոր ղրկուած բանախօս ընկ. Ս. Թորգոմեանը, որ երկարօրէն կանգ առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 39 տարուան գործունէութեան վրայ, սկսելով 19րդ. դարու մ՚ատւոր շարժումներէն։

Երեկոյթէն վերջ «Վռամեան» ակումբին մէջ տրուեցաւ թէյասեղան մը զուտ ընկերներու եւ համակիրներու սեղմ շրջանակին մէջ։ Հոս եւս տեղի ունեցան նուագներ, արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւններ ընկ. ընկ. Վարդեանի, Խ. Ամիրեանի եւ Ս. Թորգոմեանի կողմէ։ Ընկ. Խ. Ամիրեան վերյիշեց Դաշնակցութեան հիմնադիր Ք. Միքայէլեանի կեանքէն դէպքեր (Պուլկարիայէն), անոր կազմակերպչական աշխատանքները եւլն.։

Զանազան ընկերներու կողմէ բաժակներ առաջարկուեցան Դաշնակցութեան կենացը, երգուեցան հայրենասիրական երգեր եւ ուշ ատեն բոլորն ալ հեռացան գոհ եւ յուզուած։

Մոնթեվիտէօյի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ բոլոր անոր շուրջ համախմբուած ընկերները լրած են անկարելին այսպիսի հեռաւոր անկիւնի մը մէջ ազգային կեանք մը ստեղծելու համար։

Ս. Թ.

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Կիրակի օր հրատարակեցինք Ալմազեանի ծեծի ենթարկուելուն մասին երեսփոխանական ժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութիւնները։ Այսօր կը սկսինք հրատարակել այդ նիստին մանրամասնութիւնները, քաղելով պաշտօնաթերթէն.

Նախագահը.— Խօսքը Պ. Ժորժ Մոնէինն է։

Ժորժ Մոնէ.— Շատ կը յարգեմ խորհրդարանը, թոյլ տալու համար ինծի այս բեմի բարձունքէն միջամտել մասնաւոր գործի մը մէջ։ Եթէ ես հոս եմ, պատճառն այն է որ հանրային կարծիքը ուժգօրէն յուզուած է մասնաւոր գործի մը համար, որ իրապէս ընդհանուր հանգամանք կը ներկայացնէ. ու պարտականութիւն սեպեցի մատնանիշ ընել դէպքեր, որոնք կը վտանգեն անհատական ազատութիւնը եւ մարդկային արժանապատուութիւնը։ (Ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն)։

Ալմազեանի այս խնդրին մէջ — որովհետեւ ասիկա Ալմազեանի խնդիր է եւ ոչ թէ այս կամ այն ամբաստանեալին յանցաւոր կամ անմեղ ըլլալը հաստատել մասնաւորապէս զազրելի ոճիրի մը մէջ — հարց է գիտնալ թէ դատական ոստիկանութիւնը յարգա՞ծ է օրէնքը հանդէպ մարդու մը, որ ինքնաբերաբար իբրեւ վկայ գացած էր դատական ոստիկանութեան շէնքը։

Թէ՛ մամուլին մէջ եղած յայտնութիւններով, թէ իմ կատարած քննութիւններովս հաստատուած է թէ օրէնքը շարունակ բռնաբարուած է։

Դէպքերը համառօտենք արագօրէն։

Դատական ոստիկանութեան կանոնաւորաբար հաղորդած զեկոյցներուն վրայ, մամուլը ակնարկութիւններ կ՚ընէ մարդու մը մասին, ու այս մարդը զայրացած իրեն դէմ եղած այս ամբաստանութիւններէն, հոկտ. 18 ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին ազատօրէն կը ներկայանայ՝ բողոքելու համար իր մասին սկսուած պայքարին դէմ։ Ոստիկանապետին կը ներկայացուի. յետոյ կէսօրին ոստիկանատան մէջ վար կը դրուի։ Կ՚ըսուի իրեն թէ ծանր ամբաստանութիւններ կան իրեն դէմ, թէ անհրաժեշտ է խուզարկութիւն մը կատարել իր բնակարանին մէջ, թէ դատական ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ պէտք է մնայ՝ Սէն Ժիլ փողոցի այդ խուզարկութեան ներկայ ըլլալու համար։

Խուզարկութիւնը տեղի կ՚ունենայ։ Որմէ վերջ վկային կ՚ըսեն թէ արդարութեան տրամադրութեան տակ պէտք է մնայ ու խցիկի մէջ կը պահեցնեն զայն։

Յաջորդ օրը հոն կը մնայ մինչեւ իրիկուան ժամը 7, երբ կ՚ուզէ ճաշել։ Իրեն կ՚ըսեն թէ «ճաշելէն աւելի օգտակար բան մը ունիս. պիտի հարցաքննեն քեզ»։

Ուրեմն հարցաքննութիւնը կը սկսի ժամը 19ին եւ կը շարունակուի մինչեւ առտուան ժամը 2ը. քիչ յետոյ պիտի ըսեմ թէ ի՞նչ պայմաններու տակ։

Վկան, որ դեռ չէ ամբաստանուած, որ դեռ իբրեւ վկայ կը մնայ դատական ոստիկանութեան ձեռքը, ի վերջոյ կիրակի կէսօրէն յետոյ կը տարուի հարցաքննիչ դատաւորին մօտ։Ժամը 14ին է միայն որ իր մասին ձերբակալման օրինական հրամանագիր կը հանուի։

Տակաւին քննութիւնը չվերջացած գործի մը միջամուխ ըլլալ չի նշանակեր ըսել թէ՛ մարդ մը ամբողջ 52 ժամ մնացած է տրամադրութեանը տակ դատական ոստիկանութեան, որ սակայն պաշտօն ունէր միայն հարցաքննելու վկան եւ ոչ թէ ձերբակալել ամբաստանեալ մը (Ծափահարութիւններ ձախակողմէն)։

Այս դէպքերուն հետեւանքով ներկայացուեցաւ արգելափակման բողոքագիր մը, որ հրատարակուեցաւ թերթերուն մէջ։

Ալմազեան կը գանգատի թէ ամբողջ 52 ժամ վար դրուած եւ արգելափակուած է. կ՚աւելցնէ թէ զինքը խուզարկած են եւ ձեռնակապ դրած, որով եւ իրապէս ձերբակալման վիճակի մէջ դրուած է, երբ ոեւէ հրամանագիր չկար իրեն դէմ։

Կ՚ուզէի գիտնալ թէ կառավարութեան համաձայն կայ ոեւէ օրինական տրամադրութիւն, որ արտօնէ ոստիկանութիւնը այսքան թեթեւօրէն վարուելու քաղաքացիի մը անհատական ազատութեան հետ։ Որովհետեւ, կը կրկնեմ, խնդիրը ծանր է անոր համար,որ այսօրինակը միակը չէ։ Գիտենք թէ ասիկա դատական ոստիկանութեան մնայուն սովորութիւնն է։

Փիէռ Քոթ.— Ճիշդ է։

Ժորժ Մոնէ.— Մնաց որ, եթէ մենք չգիտնայինք ալ, դատական ոստիկանութիւնը ինքը պիտի ծանօթացնէր մեզի, որովհետեւ իր ամսաթերթին մէջ բառ առ բառ կը գրէ հետեւեալը.

«Կ՚ըսեն թէ պարզապէս կասկածելի կամ նոյնիսկ իբրեւ վկայ հրաւիրուած անհատները կարելի չէ վար դնել խիստ երկար ատեն։

«Պատասխան.

«Խնդիրը կը կայանայ մասնաւորապէս ծանր կասկածներու մասին, որոնց հարիւրին 95ը ամբաստանութեան կը վերածուի։ Կասկածելիին արձակումը այն ատեն յառաջ կը բերէ այնպիսի անգաղտնապահութիւններ որ սկսուած քննութեան արդիւնքը անմիջապէս կը վտանգուի։

«Գալով ժամանակին, յաճախ ապագայ ամբաստանեալն է որ կ՚երկնցնէ անոր տեւողութիւնը՝ սխալ ցուցմունքներ ընելով եւ ցոյց տալով երեւակայական հետքեր, որոնց ստուգումը որոշ ժամանակ կը պահանջէ։»

Կը տեսնենք ուրեմն որ ապագայ ամբաստանեալն է յանցաւորը, եթէ զոհ կ՚երթայ քմահաճ արգելափակման մը եւ թէ դատական ոստիկանութիւնը կը հաստատէ թէ 100ին 95 անհրաժեշտ է այս ձեւը՝ ձերբակալելու համար իրական յանցաւորը։

Նպատակը կ՚արդարացնէ միջոցները՝ Ամէնէն քմահաճ արարքները օրինական կը դառնան այն ատեն։ Ու շատ կարեւորութիւն չունի մնացած 100ին 5ը, որ, ինչպէս կը խոստովանի ոստիկանութիւնը, կը բաղկանայ անմեղներէ։

Կառավարութիւնը պէտք է ըսէ մեզի թէ ոստիկանութիւնը իրաւունք ունի՞ այսպիսի միջոցներու դիմելու, երբ, իր իսկ խոստովանութեամբ, 100ին 5 պատեհութիւն կայ որ ատոնք ուղղուին անմեղներուն դէմ։

Ու նոյնիսկ եթէ յանցաւորները ենթարկուին ատոր, օրինակա՞ն է։

Դատաւորներ եւ մեծանուն փաստաբաններ, որոնց խորհուրդ հարցուցի, ըսին թէ դատական ոստիկանութիւնը կը գործէ լռելեայն փոխանորդութիւնով ոստիկանական տեսուչին, որ պատժական դատավարութեան օրինագրքի 10րդ յօդուածին համաձայն, վարչական եղանակով իրաւունք ունի կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարելու։ Դատական ոստիկանութիւնը այս օրէնքին համաձա՞յն է որ կը գործէ։ Չեմ կարծեր թէ գտնուի ոեւէ մէկը, որ կարենայ պաշտպանել օրինաւորութիւնը այս յօդուածին, որ ջնջուած է։

Եւ Բլէմանսօ 1906 Օգոստ. 4ին շրջաբերականով մը հաղորդած՝ որ 10րդ յօդուածը

կրնայ գործադրուիլ միայն կ… ռավարական արտօնութեամբ… Բնականաբար կառավարութիւ… նը Ալմազեանի այս մասնաւո… խնդրին մէջ ոստիկանութեա… ոեւէ արտօնութիւն չէր տուա… վկայ մը ձերբակալելու մասի…

Արդ, այս գործին, ինչպէ… նաեւ մեզի ծանօթ բազմաթի… պարագաներու մէջ, ոստիկանու… թիւնը ինքնագլուխ գործած է…

Պիտի ըսուի ինծի,—Եթէ նմա… դէպքերը այդքան շատ են… ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ Ալմազեան… կողմէ ուղղուած արգելափակ… ման բողոքը գրեթէ միակն է… մեր տարեգրութեանց մէջ… թէ գանգատողները միշտ նմա… բողոքներ չեն ուղղեր։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

MarcSagnier.—Ֆրանսացի … նախկին երեսփոխանին … Հայ Արին կ՚արտասանէ գու… ռանքով։ Պ. Սանիէ ինքնաբե… բար մտերիմը եղած է մեր գա… տանի սերունդին։ Անոր սրահն… դուռը բաց է ժողովներու ընթ… քին։ Իր մտերմութիւնը եւ … ռեցակամութիւնը կանգ առա… չենայ դեռ։ Bierville իր ընդա… ձակ կալուածէն հողամաս մը յատկացուցած է մեր տղաքներու կիրակնօրեայ բանակումներու համար եւ հայկական եռագոյնը հոն կը ծածանի առանց վերապահութեան։

Անհա այս ազնիւ Ֆրանսացին… Նոյ. 24ին հայ սկաուտներու տրամադրած էր «Salle de Démocratie»ի սրահը, ուր տեղի ունեցաւ ֆրանսահայ արիներու թէյասեղանը, ի պատիւ իրենց ծնողներուն եւ համակիրներուն։ Հիւրերը ժամանակին իրենց տեղերը գրաւած էին։ Եռագոյնը կը տիրապետէր բեմին լայնքին։ Ամէն ոք իր տան մէջ կը զգար ինքզինքը։ Մէկ ակնթարթի մէջ արիները բեմին կողքին շարք բռնած, կը թնդացնէին «Մեր Հայրենիք»ը։ Պ. Գուրգէն Մեծատուրեան յանուն Հայ Արիներու խօսք առնելով, ի միջի այլոց ըսաւ.— «Քիչ մը ուշ կը հանդիպինք իրարու։ Նախորդ մեր հաւաքոյթին ձեզ խոստացած էինք աւելի մեծ յաջողութիւններով ներկայանալ յառաջիկային։ Շնորհիւ ձեր զոհողութիւններուն, մեր Լոնտոնի ճամբան հարթուեցաւ եւ Ճէմպօրիին մէջ ունեցանք մեր յարգանքի տեղը 44 զանազան ազգերու քով, եւ անոնց հետ մեր կապերը հայ սկաուտական շարժումին տուին նոր ուժգնութիւն մը, եւ մենք դուրս ելանք աւելի շեշտուած կամքով եւ նոր փորձառութիւններով»։

Խմբապետին հրաւէրով, բեմ բարձրացաւ ֆրանսահայ սկաուտներու Միութեան հովանաւոր Յանձնախումբի նախագահը, Պ. Ալ. Խատիսեան, որ շնորհաւորեց Ճամբարին մէջ հայ տղաքներու փայլուն յաջողութիւնը եւ յայտնեց թէ այս շուրջերուն մէջ մեծցած սերունդը պիտի լրացնէ կարեւոր պակաս մը։

Ներկայ էին Փարիզի անգլիացի, յոյն, պուլկար եւ լեհ սկաուտներու պետերը, վերջիններն իր մտերմական ողջոյնները ուղղեց իր հայ եղբայրներուն, որուն ի պատասխան համակրական ցոյցեր ըրին տղաքները։ «Մեր երկիրը դժբախտ էր Հայաստանի պէս, … տեսաւ իր երազներուն իրականա… ցումը, կը մաղթեմ որ Հայաս… տանն ալ արժանանայ այդ բախ… տին»։

Հայ արիները շուտով կազմա… կերպեցին թէյի սեղաններ, …

անձին բոլոր խմբակները առջեւ: Բոլորս գինովցած սեղմուած այդ տաք օրին մէջ: Ծնողքները իրենց զաւակներուն սպասարկումը գիտէին մասնաւոր հաճոյքով: առաւ այս շարժումին կամ մը, կոչ ուղղեց ծնողներուն, որպէսզի քաջալերեն այս սերունդի օրկանը, «Հայ ...», որ ծնունդ առած է մեծ զոհողութիւններով: Տղաքները ամէն իրենց հանգիստի պահերը, նոյնիսկ գիշերները աշխատած են տպարանին մէջ, թերթը օրը օրին հրապարակ հանելու համար: Այս պարագան նկատեց հայկական նախաձեռնութեան օրինակ մը: Անոնք կ'ուզեն միայն քիչ մը ժպիտ եւ խրախուսական խօսք, որպէսզի տան իրենց զգացումներուն եւ գաղափարներուն:

Բեմին վրայ երեւցաւ Գայլիկներու խումբը, առաջնորդութեամբ Օր. Բէգզատեանի: Պզտիկներու քալուածքը աշխոյժ եւ շարժումները ծափեր խլեցին ներկաներէն: Յուզուած էինք ամէնքս, որովհետեւ Հայ երգը, Հայ խօսքը կը թռէին անոնց շրթներէն թոթովանքներով: Խմբապետուհին իր բարի ժպիտով նոյնացեր է անոնց ամէնուն հետ. ներն ինքն ալ «Գայլուկ» էր:

Վերջին խօսքը տրուեցաւ Պ. Մեծատուրեանի, որ իբր «... սկաուտ» շնորհեց շարժումին յաջողութիւնը: Թելադրեց որ արինները ունենան վեհանձն ք, առանց աջ ու ձախ ելու, եւ հաստատակամ քալեն իրենց առջեւ բացուած ճանապարհէն: Գործը դժուար է, այց արդիւնքը գեղեցիկ:

Հանդէսին կարեւոր մասը կը կազմէին ցուցադրուած առարկաները եւ տեսարանները: Երէցները բեմին վրայ ըրած իրենց բանակումը,— վրանները լարուած, կրակը վառ, բնութեան գրկին մէջ, ջինջ եւ յստակ արբեցած, քաղաքի ապականած մթնոլորտէն հեռու պրին, կ'երգեն, կը խմեն եւ կը պարեն: Վստահ եմ որ անոնք մէկ պարապահի դուռ բախած պարապոյ օրերուն եւ կիրակիները իրենց «ցուպը եւ մախաղ»ը առած հոն են, բարձունքներու վրայ վրաններ կը շինեն եւ կը ցնդեն եւ հաւաքական սեղանի շուրջ ընկերական կեանքի քաղցրութիւնները կ'ըմբոշխնեն:

Բ. խումբը՝ որուն վարիչն է Պ. Արմիկ Ջամալեան, ցուցադրած էր երկաթէ առարկաներ եւ մեքենական աշխատանքի զանազան ձեւեր: Հայ սկաուտը աշխատած էր ամէն կտորին վրայ, յղկած, ձեւ տուած էր, եւ պարզ կ'երեւային թափուած քրտինք մը եւ ճիգ մը ամէնուն վրայ, եւ անոնց վրայ կը քնանար ապագայ հայ ճարտարարուեստը իր սաղմնային վիճակով:

Գ. խումբը՝ որու խմբապետն է Պ. Հրանդ Գըրձակեան, ցուցադրած էր նաեւ մը երկնաձիգ առագաստներով, վրան «Arménia»: Ամչկոտ տղայ մը կեցած է անոր առջեւ: Մտիկ կ'ընեմ պատմութիւնը իր աշխատանքին: Օրերով, գիշերներով աշխատած է, դանակներով կոփած, ձեւ եւ գեղեցկութիւն տուած է փայտին եւ առասանին, եւ իր այս աշխատութեան արդիւնքը ուզած է անուանել Armenia:

Հայաստանի քարտէսը հոն է, կեդրոնը: Գծագրիչը կը ճանչնայ ամէն գիւղ, իւրաքանչիւր քաղաք կէտ առ կէտ: Քարի կտորուանքներ եւ բոյսի նշխարներ շարուած են կամ դասաւորուած սեղանին վրայ: Հոյ Արին ուր որ գացեր է, իր ճամբուն վրայ հանդիպած բոյսէն մասնիկ մը փրցուցեր է, քարերէն եւ հնութիւններէն փրթուճ մը բերեր է հետը: Նախափորձերը չե՞ն ասոնք ապագայ բանասէր եւ հնէաբանի, որոնց այնքան պէտքը կը զգանք մեր իրականութեան մէջ: Ծնողքները պէտք է գոհ ըլլան որ իրենց զոհողութիւնները պարապի չեն գացած: Իրենց ճամբորդած երկրէն, ժողովուրդներու պատմութենէն շունչ մը, հեւք մը առեր են եւ հայկական, ազգային ձեւով արտայայտելու ճիգը կ'ընեն: Հապա պատկերներու, տեսարաններու, ճամբարի նկարներու դասաւորումը ալպոմի մէջ, այնքան ներդաշնակ եւ ճաշակաւոր: Մարդ կը վարանի դպչելու անոնց, որպէս զի ներդաշնակութիւնը չխանգարուի:

Այս բոլոր երեւոյթներուն առջեւ, կը ստիպուիմ յիշել մեր մեծ մանկավարժ-գրագէտ Լեւոն Շանթի խօսքը այս շարժման մասին.

— Սկաուտիզմը եւ դպրոցը պէտք է զուգահեռաբար ընթանան. կրթութեան պակասը կը լրացնէ ան:

Կիրակի օրուան հաւաքոյթին այս մեծ վարպետին խօսքը հաւատքի վերածուեցաւ իմ մէջ: Ուրեմն սկաուտ տղաքներ, ձեր յաղթանակը այդ ուղիէն չշեղելու մէջ կը կայանայ: Ներդաշնակ միշտ ձեր մէջ, առանց կիրքի եւ ատելութեան, մեր ազգային կրթիչ աւանդութիւնները առանց արհամարհելու, առէք ձեր շուրջի օտար աշխարհի արդիականութեան գեղեցկութիւնները եւ դարձուցէք գերազանցօրէն ինքնուրոյն եւ ազգային: Նայեցէք միշտ եռագոյնին, մեր ցեղի տառապանքի եւ տանջանքի, անձնուիրութեան այդ հոյակապ խորհրդանշանին, եւ ձեր պարբերական այս հաւաքոյթներով մեզ տորէք, թաթխեցէք ձեր այդ տաքուկ շրջանակին մէջ, որպէս զի մեր հոգիները չտառապին այն մտածումով թէ նոր սերունդը կ'օտարանայ: Մեծ «ոչ»ը ըսէք այդ այլասերումին առջեւ եւ այս կերպով մեր արդէն արիւնոտ եւ տանջուած սիրտերը պիտի յուսադրուին վաղուան կեանքին համար:

ՍԵԴՐԱՔ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

—ԽՄԲ. կրկին եւ կրկին կը խնդրենք մեր բոլոր աշխատակիցներէն եւ թղթակիցներէն օրը օրին ղրկել հանդէսներու նկարագրութիւնները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՄՐՑԱՆԱԿ ԲԱՄՊԱԿԻ ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բամպակագործութեան զարկ տալու եւ աշխատաւորութեան լայն խաւերու մէջ բամպակի մշակութեան ամէնէն լաւ եղանակները կիրառելու համար, կառավարութիւնը տուած է յատուկ որոշում: Ըստ այդ որոշման, 1929—30ի ելմտացոյցին մէջ պիտի յատկացուի բամպակագործութեան մրցանակաբաշխութեան յատուկ ֆոնտ 10 հազար ռուբլի գումարով: Այդ գումարը պիտի յատկացուի մրցման մասնակցողներուն պարգեւ տալու համար:

Մրցումին պիտի մասնակցին համագործակցական տնտեսութիւնները, անհատական աշխատաւորական տնտեսութիւնները եւ տրակտորիստները, որոնք կ'աշխատին բամպակագործութեան ասպարէզին մէջ: Մրցանակները պիտի տրուին հետեւեալ պայմաններով.—կոլլեկտիվ տնտեսութիւններուն, եթէ՝ բամպակի ցանքին յատկացուած հողերու առնուազն կէսը աշնան հերկուած է, բամպակի բոլոր ցանքերը շարքացան են կատարուած, շարքերը ցանուած են ուղիղ եւ մշակութիւնը կատարուած է երեք անգամէն ոչ պակաս, ցանքերը հիւանդութիւններէ ազատելու համար իր ժամանակին եւ կանոնաւոր սրսկումներ կատարուած են, ցանքերու տարածութեան հարիւրին 60էն ոչ պակասը յատկացուած է բամպակին, արտադրական ծրագիրը իրագործուած է հարիւրին հարիւր՝ գիւղատնտեսներու ցուցմունքներով, տնտեսութիւնները մեծցած են ի հաշիւ բատրակ, չքաւոր եւ միջակ գիւղացիներու:

Բամպակագործական ընկերութիւններուն մրցանակ պիտի տրուի, եթէ գարնանացանի ծրագիրը կատարած են հարիւրին հարիւր, աշնանավարի ծրագիրը կը տանին յաջող, միջակ եւ չքաւոր տնտեսութիւններու հարիւրին 80էն ոչ պակասը ենթարկած են համագործակցականին, բաժնեվճարները գանձուած են հարիւրին հարիւր՝ միջակներէն եւ ունեւորներէն, վարչատնտեսական ծախքերու կրճատումը կատարած են հարիւրին 20էն ոչ պակաս, հումքը իր ժամանակին յանձնած են գործարաններուն, չքաւորական հիմնադրամները ծախսած են լրիւ ժամանակին եւ նպատակին:

Անհատական աշխատաւորական տնտեսութիւններուն մրցանակ պիտի տրուի, եթէ՝ բամպակի տէրերը հարիւրին հարիւր աշնանավար կատարած են, բամպակի ցանքի տարածութիւնը անցեալ տարուան հետ համեմատելով բարձրացած է, բամպակի ցանքը կը բռնէ անոնց տնտեսութեան ընդհանուր ցանքի կէսէն ոչ պակաս, հողը պարարտացուած է եւ շարքացան եղած, բամպակը բժշկուած է կանոնաւոր, եւայլն:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԹԱՓՈՎ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ.Ց. Դ. «Հրայր» խումբը նոր եռանդով ձեռնարկած է գործի: Հետզհետէ տեղի պիտի ունենան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, ինչպէս եւ հրապարակային բանախօսութիւններ, կուսակցական եւ հանրային խնդիրներու մասին:

Առաջին ընկերա-համակրական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, կոկիկ բազմութեան մը առջեւ: Դասախօսն էր ընկեր Ա. Արսլանեան, որ նիւթ ունենալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը, երկարօրէն ծանրացաւ մեր եւ զանազան ժողովուրդներու ճակատագիրը վարող պայմաններուն վրայ, յստակօրէն ցոյց առաւ տարբերութիւնները, եւ պարզեց մեր ազգային ձգտումներն ու ընկերվարական տեսաբանութիւնը:

Ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ տրուած հարցումները ստացան լիակատար պատասխաններ եւ լուսաբանութիւններ, որմէ յետոյ ունկնդիրները ցրուեցան գոհ տպաւորութեամբ եւ փափաք յայտնելով որ հրապարակային նման դասախօսութիւններ յաճախակի տեղի ունենան:

Կ. ԵՐԱՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 Նոյ. — Քաղաքի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Բ. դասակարգի ախոյեանութեան մրցումը տեղի ունեցաւ Թուլոնի A. S. Lasի առաջին խումբին դէմ: Հայերուն անունը կրցած էր 700 աւելի բազմութիւն մը քաշել խաղադաշտը: Քանի մը հայ երիտասարդներ ալ եկած էին քաջալերելու Հ. Մ. Ը. Մ.ը:

Խաղը սկսելէն քիչ յետոյ, մեր տղաքը շահեցան 2 նշանակէտ, ու առաջին կիսախաղը լրացաւ Հայերու տիրապետութեամբ, Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը, քանի վտանգաւոր վայրէջքներ ունեցաւ, սակայն միշտ ալ ապարդիւն անցաւ: Խաղը վերջացաւ առանց որեւէ փոփոխութեան ենթարկելու նշանատախտակը:

Այս հինգերորդ ախոյեանութեան մրցումն էր որ միւսներուն պէս յաղթութեամբ պսակուեցաւ՝ կը մնան երկրորդ շրջանի, 5 ախոյ. մրցումներ եւս: Կը մաղթենք որ սոյն յաջողութիւններէն չշլանան մեր տղաքը, եւ յառաջիկայ մրցումներէն եւս յաղթականօրէն ելլան որով ապահովաբար պիտի կրնան առաջին դասակարգ անցնիլ գալիք տարի:

Վ. ՔԻՒՔԷԼԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը պայմանագրութիւն մը կնքած էր Բարեգործականին հետ, որ յանձն կ'առնէր ամէն տարի 2000 ֆրանք վճարել Միրզա Մարգարի կտակէն, պայմանաւ որ այդ դրամը յատկացուի Զ. Ե. Ո. Միութեան բացած մանկապարտէզին, ուր պիտի դասախօսէր վաստակաւոր ուսուցիչ մը:

Վերջերս, Փարիզի Ռամկավարներուն կողմէ Միութեանս դէմ բացուած աղտոտ պայքարէն ասդին, Բարեգործականը, չուզելով յարգել իր ստորագրած պայմանագրութիւնը, որ կը գտնուի մեր ձեռքին տակ, յայտարարեց թէ մանկապարտէզներ պիտի բանայ Փարիզի քանի մը թաղերուն մէջ: Եւ այդ առթիւ մեր մանկապարտէզին կատարած աշխատանքներն ալ իբրեւ իր գործը ներկայացուց ժողովուրդին:

Զ. Ե. Ո. Միութիւնը մանկապարտէզ բանալու միութիւն չէ: Մենք միայն ուզեցինք դաս մը տալ թէ կարելի է մանկապարտէզ բանալ առանց պիւտճէ ունենալու: Քանի որ Բարեգործականը վերջապէս սորված է մանկապարտէզ բանալ, իր նկատողութեանը կը յանձնենք կէտ մըն ալ.— պայմանագրութեան դրժումը արդարացնելու համար չի բաւեր քանի մը անկիւն մանկապարտէզ բանալ: (Մեզի համար փաստ է, որ Բարեգործականը եւ Ռամկավար կուսակցութիւնը միեւնոյն բաներն են, առնուազն մէկը միւսին վարձակալը մէկ տունի մէջ: Ատիկա սակայն մեզ չի շահագրգռեր): Միայն կը խնդրենք, որ Բարեգործականը, յանձն առնելէ յետոյ շարունակել մեր սկսած գործը Փարիզի մէջ, ստանձնէ նաեւ գաւառներու մէջ ևս մանկապարտէզ բանալու հոգը: Այս առթիւ յիշեցնենք, որ Վալանսի Զ.Ե.Ո.Միութեան մասնաճիւղը քանի մը տարիէ ի վեր իր միջոցներով բացած է մանկապարտէզ մը: Կը խնդրենք որ Բարեգործականը ստանձնէ այդ մանկապարտէզին հոգն ալ: Փոխարէն՝ իրեն կուտանք այդ մանկապարտէզին նախաձեռնողի պատիւը:

Զ. Ե. Ո. Մ. Կեդր. Վարչ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՏԷՐ ՀԱՅՐԸ ԾԵԾ Կ'ՈՒՏԷ, ԲԱՑՑ ՎՐԷԺ ԿԸ ԼՈՒԾԷ.— Փոն տը Շէրիւի մէջ յունական գաղութ մը կայ, բաւական բարգաւաճ, որ ունի իր Ազգ. Միութիւնը: Կ'առաջարկեն Լիոնի յոյն քահանային որ երթայ Փոն տը Շէրիւի հաստատուի, հոն կրթելու համար յոյն մանուկները:

Քահանան կոպտօրէն կը մերժէ, անարգելով գաղութը որ գայթակղած կը բողոքէ Մետրապոլիտին, եւ զանազան սպառնալիքներով, կ'արգիլէ քահանային ոտք կոխել Փոն տը Շէրիւ: Քահանան ականջ չի կախեր սպառնալիքին, եւ կիրակի մըն ալ կ'երթայ քաղաք պատարագելու: Դուռը փակ կը մնայ իր առջեւ, Միութեան ատենապետին հրամանով, որուն գլխուն՝ քահանան կը փորձէ իջեցնել իր գաւազանը:

Ներկաները կը յարձակին վրան, լաւ ծեծ մը կը քաշեն արժանապատիւ տէրհօր, որ շունչը կ'առնէ յոյն երիտասարդներու աշխատած գործարանը: Հոն տնօրէնին կը բացատրէ անցուդարձը եւ արդարութիւն կը խնդրէ: Տնօրէնը մերժեր Տէր հօր խնդրանքը եւ յաջորդ օրն իսկ մէկիկ մէկիկ կը ճամբէ 40ի մօտ յոյն աշխատաւոր երիտասարդներ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Ո՛ր եւ է ժողովի, հանդէսի, բանախօսութեան եւն. ազդ ղրկած ատեն, չմոռնալ ՏԵՂԸ, ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԵՒ ԺԱՄԸ:

Յաճախ կը ստանանք ազդեր կա՛մ ժամը մոռցուած, կամ տեղը, եւ կամ ամիսները շփոթուած: (Հոկտեմբեր՝ փոխանակ Նոյեմբերի կամ Դեկտեմբերի եւն.):

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 23 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Կրնաք հագուիլ, ըսաւ նախագահը:

Յանձնաժողովը խորհրդակցեցաւ քանի մը վայրկեան եւ յետոյ նախագահը նորէն խօսք առաւ:

— Քննութիւնը նպաստաւոր է. երկուքդ ալ առողջ կազմուածք ունիք եւ առողջ սննդառութիւն մը ձեզ մօտ օրէն կատարելապէս բնականոն վիճակի պիտի բերէ: Բայց առ այժմ ընդունակ էք ամէն տեսակ հիւանդութեանց եւ անհրաժեշտ է ձեզ պատուաստել:

Սէլէստէն բողոքեց:

— Արդէն շատ անգամներ պատուաստուած եմ, ըսաւ:

— Ես ալ, աւելցուց Ռընէ:

Նախագահը դժկամակեցաւ ժպտելով:

— Գիտեմ, ըսաւ, թէ հարիւր տարի առաջ ծաղկախտին եւ ժանտատենդին դէմ պատուաստը բաւական տարածուած էր Ֆրանսայի մէջ, բայց նախ այդ պատուաստներն իրենց ուժը կորսնցուցած են այդչափ ժամանակէ ի վեր եւ երկրորդ դուք անծանօթ էք քոլերայի, ժանտախտի, հիւծախտի, քաղցկեղի, տարափոխիկ հարբուխի (կրիփ), շառատենդի, միզականութեան եւ տասնեակ մը ուրիշ հիւանդութեանց պատուաստներուն, որոնք հետզհետէ կ'անհետացնեն այդ համաճարակները: Այս պատուաստները պէտք է ներարկենք ձեզ:

Սէլէստէն սոսկումով նայեցաւ իր տիրոջ:

— Կ'իմանա՞ք, պարոն, ըսաւ:

— Այո՛ կ'իմանամ, Սէլէստէն, ըսաւ Ռընէ:

Եւ ուղղուելով նախագահին.

— Մենք միշտ առողջ եղած ենք երկուքս ալ, ըսաւ. նաեւ չենք վախնար հիւանդութենէ:

— Բացի դժուարամարսութենէ, ուղղեց Սէլէստէն... թէեւ իմինս կարծես բոլորովին անցած է:

Նախագահը նոր ժպիտ մը ունեցաւ:

— Ձեր կարծիքը չենք հարցներ, ըսաւ, օրէնքն է եւ դուք պէտք է հնազանդիք անոր, ինչպէս ամէն ոք: Անցեալ դարու վերջերէն սկսեալ բոլոր մանուկներն իրենց դասը առաջին տարիներուն մէջ ստիպուած են ընել այս յիշուած պատուաստները, ձեզի ալ պիտի պատուաստենք կարելի եղածին չափ շուտ, բայց մինչ այդ, պէտք է մեկուսացուիք Մեծ Մաքրանոցին մէջ:

— Կ'ըլլայ որ շատ հաճելի պիտի ըլլայ այնտեղ, ըսաւ Սէլէստէն հեգնօրէն: Եթէ գիտնայի թէ կեանքն այսչափ կնճռոտ պիտի ըլլար, չպիտի ձգէի որ քնացնեն զիս:

— Մեր ձեռքէն բան մը չի գար, պատասխանեց Ռընէ փիլիսոփայաբար:

Յանձնաժողովը քաշուեցաւ եւ Աննի Թոմսըն երեւաց վերստին:

— Շնորհաւորութիւններս, ըսաւ. քննութիւն յուսացածէս աւելի նպաստաւոր դուրս եկաւ: պատուաստուեցէ՛ք միայն եւ այնուհետեւ պիտի կրնաք ապրիլ ամէնուն պէս:

— Երկա՞ր պիտի տեւէ արգելօք, հարցուց Ռընէ:

— Ոչ՛ պատասխանեց տեսչուհին չորս հինգ շաբաթուան մեկուսացում մը, կարճ քառասնեակ մը ի շահ ձեր առողջութեան:

— Բայց, սոսկալի պիտի ձանձրանանք:

— Բնաւ երբեք, Մեծ Մաքրանոցի կեանքը անհաճոյ չէ եւ հեռատեսը շատ պիտի զուարթացնէ ձեր մենակեցութիւնը: Ես ալ կը խոստանամ գալ խօսակցիլ ձեզ հետ երբեմն: Դուք ալ եթէ բան մը ունենաք հարցնելիք, Նիւ-Եորքի թիւ 734,683 ուզեցէք առաւօտեան ժամը իննէն տասը կամ երեկոյեան չորսէն հինգ: Անմիջապէս պիտի երեւամ հայելիին վրան: Ցտեսութիւն...

Տեսչուհին աներեւութացաւ:

Պահապան մը ներս մտաւ եւ նշան ըրաւ Ռընէին եւ Սէլէստէնին հետեւելու իրեն: Կառք մը կը սպասէր վարը:

— Նայէ՛, ըսաւ Սէլէստէն, ինքնաշարժները տակաւին գոյութիւն ունին:

— Բայց ասոնք 1927ի կառքերուն չեն նմանիր, ո՞ւր է շարժիչը:

Արդարեւ, կառքը կը բաղկանար միայն նստելու տեղէն եւ չորս անիւներէն, շարժիչ մասը չէր տեսնուեր: Բայց կառապանը նստած ներքեւի մասին մէջ ղեկի մը առջեւ, նման հարիւր տարի առաջուաններուն, կը սպասէր նորեկներուն:

— Մեր հայրերն, ըսաւ Ռընէ, որ ձիաքարշ կառքերուն վարժուած էին, այնչափ պիտի զարմանային մեր ինքնաշարժները տեսնելով, որչափ որ մենք կը զարմանանք ասոնք տեսնելով:

Կառքը քալել սկսաւ ծայրայեղ արագութեամբ մը առանց ամենաթեթեւ ցնցումի:

Ռընէ, որ տակաւին կ'իմանար կարծես 1927ի Փարիզի փողոցներու ժխորը, նկատեց այն կատարեալ լռութիւնն որ կը տիրէր իրենց հետեւած ճամբուն վրայ: Հանդիպած անհամար կառքերը նոյնչափ արագ կ'ընթանային որչափ իրենցը, բայց միայն սահումի ձայն մը կը լսուէր մայթերուն վրայէն, անցորդներն ալ կը վազէին ոչ նուազ արագութեամբ, չմաշկներու վրայ թառած:

կը գտնուէին Թափօրին առջեւ եւ ծաղիկներ դրին Անծանօթին վրայ: Մէկ վայրկեան գլխաբաց լռութիւն պահուեցաւ:

Այ'ս եղաւ մայրաքաղաքի վերջին յարգանքը Ֆրանսայի ազատարարին:

Բոլշեւիկեան դեսպանատունը ոճիրի բոյն

Կիրակի օր գրած էինք թէ Աթէնքի խորհրդային դեսպան Ուստինոֆի հրամանով սպաննուած է ամերիկեան էքսփրէսի պաշտօնեայ Քատրամաքիս: Դեսպանատան Չեկային գործած ոճիրները երեւան հանելու համար հելլէն իշխանութիւնները յառաջ կը տանին իրենց քննութիւնները եւ տեղական մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ այս խնդրին:

Կը հաստատուի թէ մինչեւ հիմա ութ անձեր անհետացած են խորհրդաւոր կերպով: Ճարտարագիտական ճիւղը կը հաղորդէ թէ, ասկէ առաջ, առանց իր մասնաւոր արտօնութիւնն առնելու, Նախկին դեսպան Ուստինոֆ դեսպանատան մէջ գաղտնի կերպով գետնայարկ մը փորել տուած է, գործածելով յոյն համայնավար աշխատաւորներ: Ասոնց օրականներէն մաս մը վար դրուած է, աքսորեալ համայնավար ընկերներուն իբրեւ օգնութիւն.ասիկա պատճառ եղած է որ այս խնդրին շուրջ խօսուի դուրսը: Ճարտարագիտական ճիւղի պաշտօնեաները թէեւ հետաքրքրուած են, բայց դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան պատճառով թոյլ տրուած չէ իրենց քննութիւն կատարել:Գետնայարկի պեղումներէն գոյացած հողը գիշեր ատեն փոխադրած են Իլիսիա: Օր մը գիշերապահ ոստիկաններ կը հետաքրքրուին այս երթեւեկէն ու իրենց կը պատասխանուի թէ մաքրութիւն կը կատարեն: Ոստիկանը հետապնդում կատարելով, Իլիսիա փոխադրուած հողերուն մէջէն կը գտնէ արիւնոտ շապիկ մը եւ պարպուած փամփուշտներ:

«Էլէնիքի» թերթը կը գրէ թէ քանի մը օրէն ի վիճակի պիտի ըլլայ կարեւոր յայտնութիւններ ընել:

Ինչե՞ր կը պատմեն գերման գաղթականները

Ռիկայէն կը հեռագրեն դեկտ. 1 Թուականով.—

Երէկ իրիկուն Լեթոնիոյ սահմանագլուխի Զիլուփէ կայարանը հասան 401 գերման գիւղացիներ, 157ը մանուկներ, որոնք կը փախչին խորհրդային դրախտէն՝ իրենց հայրենի երկիրը վերադառնալու համար: Այսօր 400, երեքշաբթի օր ալ 500 ուրիշ գերման գիւղացիներ պիտի հասնին:

Փախստականները ընդունուեցան եւ հիւրընկալուեցան լեթոն Կարմիր Խաչին կողմէ: Բազմաթիւ թղթակիցներ ներկայ եղան անոնց ժամանումին: Ասոնք կը պնդեն թէ 16,000 գերման գիւղացիներ համախմբուած էին Մոսկուայի մօտ. սակայն միայն 4000 հոգի արտօնութիւն ստացան Գերմանիա մեկնելու. միւսները ետ ճամբուեցան: Մեծ թիւով ընտանիքներ բաժնուեցան իրարմէ: Մեկնումի պահուն սրտաճմլիկ տեսարաններ պարզուեցան: Գաղթականները գրեթէ ամբողջութեամբ կողոպտուեցան իրենց դրամէն եւ թանկարժէք առարկաներէն, նոյնիսկ նշանտուքի մատնիներէն, զորս չէին կրցած պահել: Կը յայտարարեն նաեւ թէ ստիպեր են զիրենք ձգելու իրենց բոլոր գոյքերը եւ թէ երկրագործութիւնը անկարելի դարձած է խորհրդային միութեան մէջ:

Գերման գաղթականներուն հետ միաժամանակ ռուս գիւղացիներու պատուիրակութիւն մը եւս ներկայացած է Մոսկուայի գերմանական դեսպանատունը, Գերմանիա երթալու արտօնութիւն խնդրելով, սակայն բնականաբար հետեւանք չէ տրուած այս խնդրանքին: Այս փախստականները ժամանակին բարեկեցիկ էին, իսկ հիմա խեղճութեան մէջ են: Կը պատմեն թէ իրենցմէ վերջ գալիքները աւելի խեղճ են:

⁂ Գաղթականներու առաջին կարաւանը հասած է Ռիկա: Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի այդ փախստականները վարակիչ հիւանդութիւններ չփոխադրեն Գերմանիա: Առաջին կարաւանը կը բաղկանայ 243 գիւղացիներէ եւ 157 տղաքներէ, որոնք Սիպերիայէն եւ Վոլկայի շրջանէն կուգան:

Փախստականները կը պատմեն թէ իրենց ամբողջ ունեցածը ծախելու ստիպուեցան, անցագիր եւ ճամբու ծախքերը հայթայթելու համար: Իսկ ինչ որ կրցեր էին խնայել, գողցուեցաւ սահմանագլուխին վրայ, բոլշեւիկ պաշտօնեաներուն կողմէ:

Մոսկուայի յոյն եկեղեցիները փակուած

Աթէնքի Թերթերը կը գրեն.—

Սինոդը զբաղեցաւ Մոսկուայի յունական եկեղեցիներու փակման խնդրով: Ինչպէս յայտնի է, խորհրդային կառավարութիւնը հրաման բրած էր փակել բոլոր օրթոտոքս եկեղեցիները: Հելլէն դեսպանատունը բողոքեց այս հրամանին դէմ, բայց կ'երեւի թէ բողոքը անլսելի մնացած է, որ Մոսկուայի մետրապոլիտը ուզած է հեռանալ իր հետեւորդներով: Սինոդը քննելով խնդիրը, որոշեց որ մետրապոլիտը Մոսկուա մնայ, քանի որ ռուսահպատակ չէ եւ կրնայ պաշտպանուիլ հելլէն դեսպանատան կողմէ:

Ֆրանս. նաւատորմը սերպ ջուրերուն մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.—

Սիպենէքի քաղաքապետութիւնը յայտարարութիւնով մը ժողովուրդին կը ծանուցանէ թէ դեկտ. 5ին լիշեալ նաւահանգիստը պիտի այցելէ ֆրանսական նաւատորմը եւ կը յանձնարարէ որ այս բարեկամ մեծ ազգի սպաներուն եւ նաւազներուն արժանավայել ընդունելութիւն կատարուի, ցոյց տալու համար եուկոսլաւ ժողովուրդին բարեկամական զգացումները:

Ընդունելութեան պատրաստութիւնները մեծ թափով առաջ կը տարուին եւ յայտագրին մէջ նախատեսուած են մեծ հանդիսութիւններ: Պատուոյ ողջոյնէն յետոյ, որու ընթացքին պիտի դրօշազարդուին նաւահանգիստին բոլոր նաւերը, քաղաքապետը պիտի ընդունի նաւաբաժնի հրամանատար դեր-ծովակալ Տիւպուան, որուն աղ ու հաց պիտի մատուցանէ՝ ինչան բարիգալուստի: Իրիկունը նաւահանգիստն ու քաղաքը պիտի լուսազարդուին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԴՐԱՄԱՇՈՐԹՆԵՐ գիշերանց կողոպտեցին փարիզ' Պասթիյլ փողոցի նամակատունը, տանելով մօտ 300,000 ֆրանք:

ՈՒՐԻՇ ԴՐԱՄԱՇՈՐԹՆԵՐ Թուլուզի Գիտական համալսարանէն կողոպտեցին 117,000 ֆրանք, օր ցորեկով:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Հռենոսիոյ Բ. գօտիին պարպումը:

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կայծակ խումբի բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերադասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը: Կը խօսի Ընկ. Բ. Ա.: Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան: Բոլոր խումբերու բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s)Boisի մասնաճիւղի բոլոր անդամները եւ համակիրները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 9ին, 22 Ave. de la République: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր: Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեանը:

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի Ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չեկայ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ Դերջանի Սարի Ղայա գիւղէն տագրս Եղիազար Տէր Անանեան, զաւակները Յովհաննէս, Անանիա, Ծաղիկ, Եղիսաբէթ: Եղիազար ութ տարի առաջ գացած է Ամերիկա: Իմացնել Ալթուն Տէր Անանեանի 50 Bld. Principesa Maria, Constantza, Roumanie:

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան որ այժմ կը գտնուի Փարիզ: Իմացնել՝ իր եղբօր Կարապետ Նազարեանի 13 Rue Prevost, Bauvais (Oise).

— Կը փնտռուին Թոգատցի Տիկին Բրաբիոն Աղապապեան եւ իր փեսաները՝ Սերովբէ Եազըճեան եւ Քերովբէ Առաքէլեան որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ: Իմացնել Յովհաննէս Աղապապեանի, Սինէքիզմոս Էփթա Լոֆոս No. 129, Salonique, Grèce.

Տիկին Իսկուհի Մեսրոպեան կը փնտռէ իր եղբայրը Բալուի Հավավ գիւղէն սափրիչ Յովհաննէս Քէօրհաճեան որ կը գտնուէր Մարսէյլ, Իմացնել՝ Մեսրոպ Մեսրոպեանի c)o Գէորգոֆ, Addis-Ababa, Abyssinie.

— Կարնոյ Հինձք գիւղացի Սահակ Իկիտեան, 28տարեկան, հօր անունը՝ Կարապետ, մօր անունը Մարիամ, կը փնտռէ իր եղբայրը Մելքոն որ 1921ին Պոլսէն մեկնած է Փարիզ: Սահակ 8 ամիս առաջ Թուրքիայէն եկած է Հալէպ: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Sahag Iguidianի, Khan Nehessine, Alep, Syrie.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճանեան կամ Գավուճանեան: Հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի: Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզմէեան: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ: Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	123.86
Տոլար,		Dollar	25.38
Մարք	100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.62
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.75
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ			
Եգ.-Քր.-Ֆոնս.		I Cr. Fonc-Eg.	2125.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Թուրքական լոտեր		Lots turcs	79.40

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

4 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1127 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

"ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ,, ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾԸ

...կարաւան-կարաւան կը հասնին եւ Սուրիոյ սահմանին ...յ կը խռնուին Անատոլուի վերջին մնացորդները։

Օրը օրին արձանագրուած լուրերը անբաւական են, ...ւին, պատկերացնելու ամբողջ ողբերգութիւնը այս նոր ...անգաղթին։ Ըսինք արդէն. 1915ի սարսափներն են որ կը ...ընուին սահմանափակ համեմատութեամբ, եւ առանց ջարդի։ ...յսօր ալ, ինչպէս 15 տարի առաջ, ոստիկանութիւնը յանկարծ ...կը կոխէ տուները եւ արտերը, կը հրամայէ ձգել ամէն բան եւ ...ղաքին կեդրոնը հաւաքուիլ։ Յետոյ, ոչինչ գիներով ծախել ...տուն խեղճերուն վերջին գոյքը, կը գանձեն եղած-չեղած ...տուրքերը եւ ճամբայ կը հանեն դէպի Սուրիա։

Տարբերութիւնը այն է որ, առաջ քաղաքէն քանի մը ժամ ...րս, այրերն ու կիները զատելով, առաջինները կը ...րդէին եւ վերջինները աւարի կուտային։ Եւ իւրաքանչիւր ...րաւանի հազարէն տասը հազիւ կը հասնէր աքսորավայր, ...նօթի ծարաւ եւ մօրէ մերկ, քառասուն կամ վաթսուն օր ...ու ձոր քալելէ յետոյ։ Իսկ հիմա շնո՛րհ կ'ընեն ողջ ձգելու, ...ինչեւ սահմանագլուխ քերթելով, անշուշտ։ Յետոյ, այն ատեն ...ուրիան թրքական հող էր. իսկ այսօր՝ ազատ երկիր։

Եւ միայն այս կարաւանները չեն որ թալանի կը տրուին։ ...էկ, Սեբաստիոյ Վերաշինութեան Միութեան օրկանէն կ'ար... ...տպէինք հատուած մը, որուն հետեւեալ տողերը ամբողջ ...տմութիւն մը կը խտացնեն.

—«Հին Սեբաստիայէն դէպի Տրապզոն մեկնող բազմաթիւ Սեբաս... ...ցիք ընտանիքներ, ճամբան կողոպտուած են իրենց ունեցած ...քերէն եւ հազիւ հազ չոր հոգինին ձգած են Տրապիզոն։

...«Հին Սեբաստիայէն գրուած Սեպտ. 30 թիւ երկու նա... ...կներ մեզ կը պարզեն, որոշ կերպով, Թուրքիոյ մէջ մնացող հա... ...թեան սպառնացող վտանգը։

...«գործադրուած միջոցները եւ հետապնդուած նպատակը ...յն են։ Հայուն համար տնտեսական քայքայում, կողոպուտ, Թր... ...ցում եւ վերջնական բնաջնջում։» (*Ալիս*, օգոստ. սեպտ. հոկտ. ...իւ, 1929)։

Արդ, այս բոլոր բարբարոսութիւնները տեղի կ'ունենան ...կրի մը մէջ որ բարեկամութեան եւ զինակցութեան ամուր ...պերով կապուած է խորհրդային իշխանութեան, հետեւաբար «ազատ եւ անկախ» կամ «ինքնավար» Հայաստանի հետ։ 1915ին, երբ հայաջինջ սարսափները կը գործադրուէին սանձա... ...տոր կատաղութեամբ, հայկական իշխանութիւն չկար, իսկ ...րական կառավարութիւնը հաճութեամբ կը դիտէր Թուր... ...յ հայ ժողովուրդին ոչնչացումը, իրեն յատուկ հաշիւնե... ...վ։ Յետոյ պատերազմի շրջան էր, եւ հարցնող-փնտռող ...ար։

Իսկ հիմա՞։ Բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնը ...ինչպէս կը բացատրէ յեղափոխակա՛ն քէմալապետութեան ...յս նոր վայրագութիւնները։

Ի՞նչպէս կը հանդուրժէ որ խեղճուկրակ որբեր, այրիներ եւ ...էկ մարդու կմախքներ — բոլորն ալ հասարակ աշխատաւոր... ...ր եւ գիւղացիներ — դառնան որս՝ վայրենի հալածանքներու ...կեղեքումներու։

Երեւանը ինք, որ տակաւին երէկ իր փառքը երգել կուտար ...րձու գրիչներու, Նոյեմբեր 29ի առթիւ, ի՞նչպէս կը նայի ...րալական քէմալի այս քստմնելի քաջագործութեան վրայ։

Լա՛ւ է որ Անատոլուի դժոխքէն ազատին մեր վերջին ...կորները։ Բայց, երբ մեզի կ'ըսեն թէ «անկախ եւ ազատ» ...տութիւն մը ունինք — եւ այս բնաբանով ճառեր կը խօսին ...գովքեր կը հիւսեն — այդ կառավարութիւնը պէտք չէ՞ որ ...տաքրքրուի, բանակցի, պայմաններ դնէ։ կամ, իր կարգին, ...մէ փոխադարձ միջոցներու։

Պատասխանէ՛, «ազատ եւ անկախ» Երեւան։ Թշուա՛ռ ան... ...մալոյծ, որ անքուն գիշերներ անցընել կուտաս հայ գիւղա... ...իներուն եւ բանուորներուն, երբ հինգ-տասը կարմիրներ բան... ...րկուին Չինաստանի կամ Արժանթինի մէջ։

Եթէ քէմալապետութիւնը յարմար կը տեսնէ իր երկրէն քշել ...-40,000 բեկորներ, Երեւանը ինչ՞ր կը գործէ, բարեկամաբար, ...փոխադարձ համաձայնութեամբ, Հայաստանէն նոյնքան Թուր... ...ր ղրկելով Թուրքիա — իրենց հայրենիքը — եւ ներս առ... ...լով մեր հալածականները։ Մանաւանդ որ, 750,000 քառ. ...լոմեդր է Թուրքիան եւ բնակիչ կը մուրայ, իսկ մեր ման... ...նկար հայրենիքը՝ հազիւ 27,000 քառ. քիլոմեդր եւ սակա... ...հող ու աղքատ։

Պատասխանեցէք եւ դո՛ւք, գոյնզգոյն թիկնապահներդ ան... ...մալոյծ Երեւանին։ Դո՛ւք, դպիրներ եւ ճառախօսներ, որ ...տիւ կը համարէք իբրեւ անթացուպ ծառայել։

Շա՞տ է այսքան մը պետական գործ սպասել ինը տարուան ...խանութենէ մը։

Շա՞տ է սպասել որ Երեւանը տէր կանգնի հալածական... ...րու տարրական իրաւունքներուն, մանաւանդ երբ կոնակն ...ի աշխարհասասա՛ն Մոսկուան։

Շա՞տ է, վերջապէս, կարգադրել որ հեւանալու դատա... ...րտուած բազմութիւնները ուղղուին ոչ թէ Սուրիա, այլ ...յաստան։

... Ի՛նչ միամիտ հարցումներ, երբ գիտենք որ մարդիկ ...«Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» չեն, այլ կարմրատտուն ...պետները համաշխարհային յեղափոխութեան, նոյնիսկ սե... ...փական երկրի փլատակներուն վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԶԻ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

«Հայրենիք» դառնօրէն կը շեշտէ Անատոլուի հայկական բեկորներուն տեղահանութեան առթիւ (17 նոյ.).

—«Անակնկալ մը չէր ասիկա, գիտէինք թէ օր մը դէմ յանդիման պիտի գտնուինք զանգուածային կոտորածներու կամ արտաքսումի։ Ասիկա գիտէին նաեւ ներքին գաւառներու մէջ մնացած մեր բեկորները, որոնց երկրէն դուրս գալու ճիգերուն արձագանգը եղած ենք օրը օրին։

Ամիս ու կէս առաջ մեր Թղթակցիներէն մէկը կը գրէր.— *Աղերսանքով կը խնդրենք անդրադառնալ, զբաղիլ եւ խորհիլ դարմանի մասին՝ փրկելու համար գաւառահայութիւնը՝ սպառնացող բնաջնջումի վտանգէն»,*

Անշուշտ, Թուրքիա մնացած մեր բեկորները պէտք էր որ այդ դժոխքէն դուրս գային, բայց ոչ այս ձեւով, որովհետեւ ամէնս ալ յստակ կերպով կ'ըմբռնենք թէ ինչ աղէտ կ'ընկերանայ այս արտաքսումին...։

Հայկական անունը կրող ամենէն անխիղճ կառավարութիւն մը անգամ շատոնց ազատած պիտի ըլլար այդ բեկորները իրենց դժոխային վիճակէն, առանց աղմուկի, առանց վէճի, Թուրքերու հետ պարզ հասկացողութեամբ մը, սակայն, Հայաստանի խորհ. կառավարութիւնը րոպէ մը անգամ չմտածեց այդ մասին։

Անխիղճ գտնուեցաւ նաեւ արտասահմանի հայութիւնը, իր բարեգործականներով ու ազգային զանազան տեսակի կազմակերպութիւններով։ Եւ այսպէս, այս վերջին տառապանքը չխնայուեցաւ այդ թշուառներուն, զանոնք ժամանակի ընթացքին դուրս հանելով Թուրքիոյ դժոխքէն։

Շէն ու աւան պիտի շինենք Հայաստանի մէջ, մեր բեկորները հոն փոխադրելու համար, բայց, հայրենակիցնե՛ր ու քաղաքացինե՛ր, Թուրքը մեզի չսպասեր, զանոնք աշխարհի չորս հովերուն կուտայ անտէր ու անպաշտպան։ Եւ այս կ'ընէ թերեւս ծաղրելու համար Ազգերու Լիկան ու ֆրանսական կառավարութիւնը, որոնք կ'ուզեն Հայերու լքեալ գոյքերը պահանջել...։»

«ՍՕՆ ՍԱԱԹ» ԴԱԴՐԱԾ

Նիւթական տագնապի հետեւանքով, «Սօն Սաաթ» դադրեցուցած է իր հրատարակութիւնը, որովհետեւ «Սօն *Սաաթ*ի տէրերը այլեւս հնարաւորութիւն չեն տեսներ շարունակելու նիւթական զոհողութիւնը, որուն ենթարկուեցաւ թերթը այս վիճակին հասցնելու համար։ կարճ խօսքով ըսենք թէ 5 դրշ.ի ծախուած այս թերթին մէկ օրինակէն հազիւ 3 ղրշ. կը մնայ մեզի։ Այս դրամին ալ երկու երրորդը թուղթին եւ մելանին կ'երթայ, որովհետեւ ամէն բան արտասահմանէն կը բերուի։

«Միւս կողմէ, ծանուցումներու արդէն իսկ քիչ հասոյթը, հրապարակին կացութեան պատճառաւ աւելի քիչցած է։ Այնպէս որ, գոյացած հասոյթով չկրցանք այս տեսակ թերթ մը խմբագրել, տպել եւ վարել։ Իսկ յայտնի է որ կարելի չէր հինգ ղրուշէն աւելի բարձրացնել թերթին գինը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կ'ըսէ Պալըրա

Ինչպէս գրեցինք, հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ առջի օր լսեց վկայութիւնը դատական ոստիկանութեան գլխաւոր պաշտօնեաներէն Պալըրայի, որուն դէմ ծանր զանգատներ ուղղած էր Ալմազեան։ Ըսած էր թէ Պալըրա իր կոնակին վրայ կոտրած էր գաւազանը, յետոյ ալ գաւազանին գլուխով շարունակած էր հարուածել կուրծքը։

Պ. Պալըրա խստիւ բողոքեց Ալմազեանի ամբաստանութիւններուն դէմ։ Սակայն ունեցաւ որոշ ակնարկութիւն չըրաւ ծեծի մանրամասնութիւններուն։

Նախ հաստատեց միւս գաղտնի ոստիկաններուն՝ Մայիյլի, Շմիտի եւ Ժանօի յայտարարութիւնները, յետոյ աւելցուց.

— Առաջի՛ն անգամ Ալմազեանը տեսայ հոկտ. 19ին ժամը 21ին, դատական ոստիկանութեան մէջ։ Զայն կեդրոնական սպասարկութենէն տարի վերի սենեակները, որովհետեւ դատական ոստիկանութեան շէնքը խճողուած էր այդ իրիկուն՝ կոխի մը ընթացքին ձերբակալուած բազմաթիւ մարդերով։

Գալով կէս գիշերին ատեններ Ալմազեանին ձեռնակապ անցընելու խնդրին, Պալըրա յայտարարեց.

— Երբ, ըստ կանոնի, ուզեցի ձեռնակապ անցընել, Ալմազեան ըմբոստացաւ։ Կռիւ տեղի ունեցաւ ու բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուաւ։ Անմիջապէս որ խոստացաւ աւելի հանդարտ ըլլալ, ես ինքս հանել տուի ձեռնակապը։

«Այնուհետեւ զինքը տեսայ միայն կիրակի կէսօրէն վերջ, երբ Պ. Մաթիֆաս զայն իբրեւ կամաւոր մարդասպան ամբաստանած ըլլալով, խցիկը վերադարձուցած էր։ Այն ատեն է որ սիկարէթ տուի իրեն»։

Այս ունկնդրութենէն յետոյ, հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ երկարօրէն տեսակցեցաւ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Պ. Պընուայի եւ քրէական բաժնի տնօրէն Նիքոլի հետ, զորս շուտով պիտի լսէ իբրեւ վկայ։

ԳԻՐՔ ՄԸ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի փաստաբանական կաճառին անդամներէն փաստաբան Փիէր Լէօվէլ հրատարակեց գիրք մը՝ Tableau du Palais *անունով, ներշնչուած Ալմազեանի ձերբակալութենէն եւ յարակից պարագաներէն։*

Ինչպէս անունէն ալ կ'երեւայ, հեղինակը Արդարութեան Պալատէն պատկերներ կը ներկայացնէ։ Ալմազեանի խնդրէն ներշնչուած է մանաւանդ «Հարցաքննիչ Դատաւոր» գլուխը, որուն մէջ փաստաբան Լէօվէլ կ'ըսէ թէ հարցաքննիչ դատաւորներու ընտրութիւնը ո՛չ մէկ երաշխաւորութիւն կը ներկայացնէ, յաճախ այդ պաշտօնին կը կոչուին մարդիկ, որոնք պաշտօնին ձեռնհասութիւնը չունին։ Հարցաքննիչ դատաւորը, կ'ըսէ, ամէն բռնակալ հեղինակութիւն ունի։ Իր մէկ խօսքը բաւական է՝ շարժման մէջ դնելու համար ոստիկանական ծանր մեքենան, կասկածի ենթարկելու համար մարդ մը, զրըպարտելու անոր ապագան եւ իբրեւ ճարակ ներկայացնելու հանրային կարծիքին։

Հեղինակը կը քննադատէ նաեւ ոստիկանապետները՝ որ առանց փաստաբանի ներկայութեան, գրաւոր հարցաքննութիւն կը կատարեն. ու կարծես գտնուէինք ոչ թէ 1929, այլ 929 թուականին, այդ հարցաքննութիւնները կը կատարուին առանց սղագրութեան։

Հարցաքննիչ դատաւորը ամենակարող է. կրնայ իր ուզածին չափ երկարել քննութիւն մը։ «Ամբաստանեալներուն դատարանի մը առջեւ ղրկուիլը շնորհ մըն է, կ'ըսէ Լէօվէլ, զոր հարցաքննիչ դատաւորներու բարեացակամութիւնը կը պարգեւէ երբեմն։ Ահա՛ թէ ինչու եթէ օր մը մտնէք հարցաքննիչ դատաւորի գրասենեակը, լաւագոյն է մտնել հարցաքննիչ դատաւորի հանգամանքով...»։

Հայկ. գաղտնի կազմակերպութիւն մը՞

Պոլսոյ *Սօն Սաաթ* թերթը, որ Նոյեմբեր 27ին իր վերջին թիւը հրատարակեց, հետեւեալ տարօրինակ զրոյցը կը հաղորդէ.—

«Առջի օր, ներքին գործավարութենէն ոստիկանական տնօրէնութեան եղած զեկուցումին վրայ, հայկական կազմակերպութեան մը խնդրի մասին քննութեան ձեռնարկուեցաւ։ Այսօր ոստիկանութեան Բ. ճիւղը կանչուեցաւ փրոֆ. Արթին Ջէքի Թումայեան ու հարցաքննուեցաւ։

«Այս հարցաքննութիւնը կարեւոր տեղեկատուութեան մը հետ կապ ունի։ Արթին Ջէքի էֆ.ի ըսածին համաձայն, Բանկալթի Ս. Յակոբի շրջակայքը բնակող քանի մը Հայեր կապ ունին գաղտնի կազմակերպութեան մը հետ։

«Ոստիկանութիւնը կը քննէ թէ փրոֆ. Արթին Ջէքիի խօսքերը ճի՞շդ են թէ ոչ»։

Պոլսոյ կուսակալի օգնական Ֆազլը պէյ, լրագրողներուն յայտարարեց.

— Լուր չունիմ այդ տեսակ կազմակերպութենէ մը։ Ոստիկանութիւնը, որուն հարցուցի, պատասխանեց թէ ինքն ալ լուր չունի։ Ես ալ թերթի մէջ կարդացի։

Կը թուի թէ «Սօն Սաաթ»ի գրածը կը վերաբերի այն ամբաստանութեան, զոր Պ. Թումայեան ըրած է Հայու մը դէմ, դատի մը ընթացքին, ըսելով թէ ան ժամանակին Թուրքեր ջարդած է Ադանայի մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Իտալիոյ նախկին ելմտական նախարար կոմս Վոլփի, որ վերջերս Էնկիւրի եւ Աթէնք այցելած էր, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Փոփոլօ տի Ռոմա» թերթի խմբագրին.

— Թուրք կառավարութիւնը խնդրած էր ինծմէ Էնկիւրի երթալ, ինծի ներկայացնելու համար Հանրապետութեան ելմտական գործերու կարգ մը տարբերը եւ իմ բացարձակապէս առարկայական կարծիքս ստանալու համար տնտեսական եւ ելմտական վերաշինութեան այն գործին մասին, զոր մեծ կորովով ու գործունէութեամբ առաջ կը տանի Թուրքիա։ Մեր դրամական բարեկարգութիւնը, շրջաբերութեան դրամատուններու կեդրոնացումը, պետութեան եւ իտալական Պանքային միջեւ յարաբերութեանց վերակազմութիւնը այնպիսի գործեր էին, որոնց մէջ ես վարչապետին ամենէն ուղղակի աշխատակիցն էի։ Հասկնալի է ուրեմն թէ՝ երկիր մը, որ կը պատրաստուի նոյն ձեւով նման բարենորոգումներ մտցնելու, իտալիայէն պահանջէր օգտակար աշխատակցութիւն մը եւ Իտալիա հայթայթէր ատիկա։

Մուսթաֆա Քէմալի եւ Ըսմէթ փաշայի վերաշինական աշխատանքները գովելէ յետոյ, կոմս Վոլփի կը խօսի իտալեւթուրք տնտեսական յարաբերութեանց մասին, շեշտելով որ Իտալիա ներկայիս առաջին տեղը կը գրաւէ Թուրքիոյ ներածման եւ արտածման առեւտուրին մէջ, եւ յոյս կը յայտնէ թէ երկու երկիրներու միջեւ թէքնիք եւ ճարտարարուեստական յարաբերութիւնները արագօրէն պիտի զարգանան։

Գալով Աթէնք կատարած այցելութեան, կոմս Վոլփի յայտարարեց թէ զբաղած է Յունաստանի ջրելեկտրական գործերով։ Աւելցուց թէ ելեկտրական գործարաններու շինութիւնը, որ ա՛յնքան օգտակար եղած է ելեկտրական տնտեսութեան, կրնայ մեծ օգուտ ունենալ Յունաստանի եւ թէ իտալացի մասնագէտներ ձեռնարկած են ուսումնասիրել երկրին բնական պայմանները։

Եզրակացնելով ըսաւ.

— կասկած չկայ որ Յունաստան զօրաւոր աջակցութիւն մը պիտի կրնայ գտնել իր դրացի Իտալիոյ փորձառութեան մէջ։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն առջի օր երեսփոխանական ժողովին մէջ յայտարարեց թէ քանիմըօրէն Մոսկուայի անգլիական եւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանները պիտի ձեռնարկեն իրենց պաշտօնին։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութեան մօտերը պիտի շինուի զինուորական մեծ հիւանդանոց մը, որուն յատակագիծները կը պատրաստուին։ Այնտեղ պիտի փոխադրուի կիւլհանէի հիւանդանոցը։

Տիպար հիւանդանոցին շէնքը գալ տարի պիտի աւարտի։ Շէնքը 200 անկողինոց պիտի ըլլայ եւ 2 միլիոն ոսկի ծախքով պիտի շինուի։ Շէնքը մէկ ճակատէն 6 եւ միւս կողմէն 4 յարկանի պիտի ըլլայ։

ՐԻԿՈՎԻ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 3 դեկտ.— Այլեւս տարակոյս չկայ որ Ժողովրդային գործավարներու խորհուրդի նախագահ Րիկով պիտի շնորհազրկուի յունուար մէկին։ Իրեն պիտի յաջորդէ Մոլոտոֆ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵՌՈՒ Է ԴԵՌ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷ

Որովհետեւ կը մասնակցին խորհրդարանական աշխատանքներու՝ ընկերվարականները կրնան պարտաւորուած ըլլալ ձեռք առնել պետութեան ղեկը, դրամատիրական կարգերու շրջանակին մէջ, առանց յուսալու որ կրնան գործածելով այդ ուժը՝ հիմնապէս փոխել ընկերութիւնը, կամ նոյնիսկ կրնան արագացնել, վճռական կերպով, խաղաղ բնաշրջումի ընթացքը։

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ

Շփոթ ու թիւրիմացութիւն կայ, այլեւ տարակարծութիւն մեր կուսակցական մամուլին մէջ՝ բրիտանական աշխատաւորական կուսակցութեան վերջին պետական փորձին արժէքին, տարողութեան ու բնոյթին շուրջ։ Այդ տարակարծութիւնը կայ նաեւ ամբողջ Միջազգայինի մէջ ու ասիկա կը բացատրուի դիւրութեամբ, եթէ նկատի առնենք կարգ մը պարագաներ՝ որոնց նեղ շրջանակին մէջ պարտաւորուած է գործել բրիտանական աշխատաւորական դահլիճը եւ մօտէն քննենք մանաւանդ՝ հսկայ կայսրութեան պետական ղեկը իր ափերուն մէջ ունեցող կուսակցութիւնը, որ ուշագրաւ կերպով կը տարբերի ցամաքային միւս ընկերվարական կուսակցութիւններէն։

Նախ՝ առաջին ակնարկով իսկ կարելի է նշմարել որ Մեծն Բրիտանիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, իր ամբողջութեանը մէջ, դասակարգային ձգտումներ եւ հետեւաբար դասակարգային դաստիարակութիւն ունեցող կուսակցութիւն չէ։ Ասիկա չի նշանակեր որ իր ընկերային կազմը դասակարգային չէ, այլ այն՝ որ սկիզբէն իսկ բրիտանական աշխատաւորական շարժումը չէ ընթացած դասակարգային պայքարի հունով։ Երկար ատեն, մինչեւ մեր դարաշրջանի սկիզբները, բրիտանական Արհեստակցականները մերժած են քաղաքական գետնի վրայ տենդոտ աշխատանք տանիլ։ Ու թէեւ գիտական ընկերվարութեան հայրը, Քարլ-Մարքս իր խօսքը ուղղած է բրիտանական ցամաքամասէն՝ աշխարհի մնացեալ մասի բանուորութեան, եւ Ա. Միջազգայինը կեանքի կոչուած է Լոնտոնի մէջ, եւ հակառակ այն հանգամանքին որ ո՛չ մէկ ուրիշ երկրի մէջ մինչեւ 1914, ճարտարարուեստական ներհակութիւններն ու հետեւաբար դասակարգային պայքարի արտաքին նշանները այնքան սուր չեն եղած որքան անգլիական կղզիներուն վրայ՝ Մեծն Բրիտանիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը միշտ տիպար օրինակը հանդիսացած է այն ընկերվարական կազմակերպութիւններուն որ ամէ՛ն գնով խուսափած են Մարքսի ազդեցութենէն։ Ասիկա պարագայ մըն է որ անհրաժեշտ է նկատի առնել ամէ՛ն անգամ որ կը քննուի բրիտանական ընկերվարութեան խնդիրը։

Երկրորդ՝ բրիտանական կղզիները իրենց տնտեսական կացութեամբ եւ յետպատերազմեան ճարտարարուեստական դժուարութիւններով կը ներկայացնեն իրապէս բացառիկ քաղաքական կացութիւն մը՝ որուն վրայէն կարելի չէ սահելով անցնիլ, երբ կ՚ուզուի դատի կանչել Աշխատաւորական դահլիճը իր հազիւ թէ ընկերվարական գործունէութեան ու ընկերային արմատական բարեշրջումներու առջեւ իր յայտ բերած վեհերոտ ու թոյլ կեցուածքին պատճառաւ։ Պէտք չէ մոռնալ բնաւ որ աշխարհի մէջ ո՛չ մէկ երկիր՝ այնքան գործազուրկ կը պահէ այսօր, որքան Մեծն Բրիտանիան և ո՛չ մէկ ճարտարարուեստի առջեւ, ազգային գետնի վրայ, այնքան մեծ դժուարութիւններ կը ցցուին՝ որքան Անգլիոյ ճարտարարուեստին առջև, առանց նկատի առնելու ամերիկեան յաղթական մրցակցութիւնը։ Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս որ բրիտանական կղզիները տառապէս անկարող են ապրիլ առանց դուրսէն ներածուած հում նիւթերու։ Երկրին բնական արտադրութիւնները երբեք ամիս իսկ չեն բաւեր իրեն, հետեւաբար մինչեւ որ միջազգայնօրէն չկազմակերպուի հում նիւթերու եւ երկրագործական արտադրութիւններու արդար բաշխում մը, անկարելի է սպասել Աշխատաւորական դահլիճէն գաղթային խնդիրներու արմատական լուծումը։

Ուրեմն, եթէ մէկ կողմէն, Աշխատաւորական կուսակցութեան ոչ-դասակարգային բնոյթին ու անգլիական Արհեստակցականներու ուժեղ կազմակերպութեան շնորհիւ իսկ՝ Աշխատաւորական դահլիճը չափազանց նպաստաւոր պայմաններու մէջ է ապացուցանելու համար որ խաղաղ-խորհրդարանային ճանապարհով կարելի է ընկերվարութիւն կառուցանել որեւէ երկրի մէջ, միանգամայն ժխտելով դասակարգային պայքարի անհրաժեշտութիւնն ու ընկերային բուռն յեղափոխութեան պէտքը, միւս կողմէն սակայն, պէտք է արդար ըլլալ, մասնաւորելու համար որ Մաքտոնըլտ եւ իր ընկերները կը գտնուին տնտեսական շատ լուրջ դժուարութեանց առջեւ, դժուարութիւններ՝ որ կը բխին բրիտանական կղզիներու բացառիկ քաղաքական վիճակէն իսկ եւ որ հանապազօրեայ արգելքներ են եւ անյաջողութեան հիմնական պատճառներ։

Կացութիւնը ուրեմն կարելի է համառօտագրել այսպէս—

Ա.— Բրիտանական ընկերվարութեան արդի ղեկավարութիւնը յանձին իր դահլիճին՝ չի հաւատար լրջօրէն ընկերային յեղափոխութեան, դասակարգային պայքարի՝ որպէս բանուորական իշխանապետութիւն հաստատելու լաւագոյն միջոցի, այլ ընկերվար կարգերու հաստատումին համար՝ կը դիմէ միայն խորհրդարանային խաղաղ աշխատանքի, գանգուածներու դաստիարակութեան ու ընդհանուր քուէարկութեան եւ խոտելի կը համարէ ամէն բռնական միջոց՝ ընկերային հաւասարութիւն հաստատելու։ Կը ջատագովէ, յանձին իր մեծամասնութեան, դասակարգերու առաւել կամ նուազ թաքուն գործակցութիւն ու կը հաշուէ բանուորական գանգուածներու յարատեւ վերելքին վրայ՝ լիովին տիրելու համար պետական մեքենային։

Բ.— Միւս կողմէ, սակայն, իր արտաքին թէ ներքին ճակատի վրայ վարած քաղաքանութիւնը կուգայ ապացուցանել որ ան չի կրնար տուեալ պայմաններուն մէջ՝ ըստ էութեան ընկերվարական գործ կատարել։ Նախ՝ որովհետեւ իր առջեւ եւս կը ցցուի նոյն հիմնական արգելքը ի՛նչ որ խորհրդային ղեկավարութեան առջեւ։ Ամէ՛ն պատճառ կայ ենթադրելու որ ընկերվարութիւնը քիմիական գործողութիւն չէ որ կարելի ըլլայ իրագործել, փակ անօթի մէջ, անկախ դուրսի պայմաններէն, որեւէ երկրի մը տարամերժ սահմաններէն ներս։ Քաղաքական ու տնտեսական խնդիրները շատ են բարդ եւ ծագումով ու զարգացումով միջազգային ու շատ տարածուն՝ որպէսզի այդ խնդիրներուն կարելի ըլլայ գտնել ազգային լուծումներ։ Ու ասիկա այնքան ճիշդ է որ Միլիփ-Սնոտըն անկարող եղաւ պաշտպանել բրիտանական գործազուրկ բանուորութեան շահերը առանց համեբաշխելու իր երկրի դրամատիրութեան հետ։ Կամ՝ ան պիտի գործակցէր իր երկրի դրամատիրութեան հետ պայքար տանելու համար ուրիշ դրամատիրութեանց դէմ եւ կամ համեբաշխեցնէր սեփական բանուորութեան շահերը՝ միջազգային բանուորութեան արդար պահանջներուն հետ։ Ու Սնօտըն ընտրելով առաջին ձեւը՝ ակնբախ հակասութեան մէջ գտնուեցաւ միջազգայինի բազմիցս հրապարակ նետած սկզբունքներուն հետ։ Բարեբախտաբար բրիտանական բանուորական գանգուածները բաւական իրատես են, ըմբռնելու համար որ Մաքտոնըլտի եւ ընկերներուն անուշ ջուրի ընկերվարութիւնը, այն հունով որ կ'ընթանայ, հեռու է իրենց ապահովելէ իրական բարօրութիւն, վերջնական ազատագրութիւն եւ վերջնական յաղթանակ։ Երեսփ. Ժողովին մէջ՝ անկախ Աշխատաւորական պետ Մաքսթընի արտասանած արդար ու զուսպ այլ շատ կորովի մեղադրականը Աշխատաւորական դահլիճին դէմ ու հանքագործներու շարքերուն մէջ ծայր տուած դժգոհութիւնը բաւարար չափով կ'ապացուցանեն ասիկա։

Եզրակացնելով կրնանք պնդել, առանց սխալած ըլլալու վախի որ.—

Ա) Բրիտանական Աշխատաւորական դահլիճը՝ որ իր գործի գլուխ գալէն աւելին լայն հնարաւորութիւններ ունէր ինքզինքը յայտնելու՝ տարաբախտաբար չէ կրցած ըստ էութեան ընկերվարական գործ կատարել։ Ի՛նչ որ ըրած է, եւ անտարկոյս ըրած է շատ բան բանուորական դասակարգին համար, բացառաբար բանուրական հանգամանք չունին։ Ձախ-քաղքենի ու ազատական կառավարութիւն մը կրնար ընել նոյնը։

Բ) Մեծն Բրիտանիոյ բանուորութեան առջեւ, աւելի քան հրատապ կերպով դրուած է նոյն հարցը՝ ի՛նչ որ ցամաքային միւս կուսակցութիւններուն— կարելի՞ է դրամատիրական կարգերու շրջանակին մէջ, ձեռք առնելով պետութեան ղեկը, հիմնապէս փոխել իրաւակարգը կամ նոյն իսկ արագացնել խաղաղ բնաշրջումի ընթացքը։ Պլում, Մաքսթըն, Օթթօ-Պաուէր ու բազմաթիւ ուրիշներ կը պատասխանեն— «Ո՛չ», Մաքտոնըլտ կը պատասխանէ —«այո», գէթ իր քաղաքականութեամբ։

Մեզի կը թուի թէ Մաքտոնըլտ չարաչար կը սխալի։

ՎԱՋԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆԵՆ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յատուկ յանձնախումբ մը լսեր էր, թէ ռուս. Ակադեմիոյ, հիմնարկութիւններուն մէջ, ինչպէս գրադարանը, Պուշկինի տունը, եւ ինագիտական յանձնաժողովին քով, կան քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունեցող փաստաթուղթեր։ Քննութիւնը երեւան հանեց լուրերու ճշդութիւնը։

Այդ փաստաթուղթերուն մէջ երեւան եկած են կարգ մը ոստիկանական գաղտնի հաղորդագրութիւններու հետ, նաեւ ռուս յեղ. ընկերվարականներու, ժողովրդականներու, մենշեւիկներու 1918ի գաղտնի գործունէութեան վերաբերեալ թուղթեր, դաւադիրներու եւ գրգռիչներու ցուցակներ, իւրաքանչիւրին վարձատրութեան չափովը, Նիքոլա Բ.ի եւ մեծ-դուքս Միքայէլի գահին հրաժարման բնագրերը։ Ատկէց զատ գտնուած են, խարքովի 1905-1906 թուականներու բոլշեւիկ կազմակերպութեան թղթածրարները, անոնց բեթերսպուրկի կազմակերպութեան(Լենինի մասնակցութեամբ) եւ չորրորդ պետական Տումայի վերաբերեալ փաստաթուղթերը։

Ակադեմիան իր նստին մէջ, որոշած է փոխելիրմնայունքարտուղարը եւ այդ պաշտօնը, ժամանակաւոր կերպով յանձնած է ուրիշի մը, եւ անյարմար նկատած է այդ փաստաթուղթերը պահել Գիտակ. Ակադըմիոյ հիմնարկութիւններուն մէջ։

ԱԼՄԱՋԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ (*շարունակելով*).— *Հիմա կը հասնիմ այն երկրորդ գանգատին, զոր կ'ուզեմ ուղղել դատական ոստիկանութեան։*

Անոնք որ դատական ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած են ա՛յնքան քմահաճ կերպով, անկէ դուրս կ'ելլեն այնպիսի սարսափով, որ նոյնիսկ երբ անմեղ են, նոյնիսկ երբ զոհ գացած են այդ կամայական ձերբակալութեան, ամէն գնով կ'ուզեն խուսափիլ կրկին գործ ունենալէ ոստիկանութեան հետ, որովհետեւ իրենց կրած իրական չարչարանքները շատ թարմ կը մնան իրենց մաքերուն մէջ (Ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն):

Ա'յս է Ալմազեանի խնդրին երկրորդ նկարագիրը, աւելի զարշելի թերեւս քան կամայական ձերբակալութեան դէպքը։

Ալմազեան յայտարարեց —եւ թերթերը արձանագրեցին իր յայտարարութիւնը— թէ ինք զոհ գացած է բռնութեանց, որոնք տեւած են ժամը 19էն մինչեւ կէս գիշերէն վերջ։ Իր խնդրանքին վրայ, նշանակուած է դատական բժիշկ մը՝ Տոքթ. Փօլ, որ Ալմազեանի ենթարկուած չարչարանքներէն շաբաթ մը վերջ կատարուած քննութիւնով մը կը հաստատէ թէ՝ արդարեւ անիկա կը կրէր բազմաթիւ սկրթուքներու, կապտացած արեան եւ վէրքերու հետքեր։

Աւելորդ կը նկատեմ երկար խօսիլ այս կէտին վրայ։ Մամուլը հրատարակեց Տոքթ. Փօլի տեղեկագիրը։ Սկրթուքներ կան ծիծերուն տակ, ուսերուն վրայ, սաստիկ խախտած է մէկ թիկնոսկրը, թեւերուն վրայ կան հարուածի հետքեր եւ ուժգնօրէն սեղմուած ձեռնակապերու թողած հետքեր։

Ալմազեան նոյնպէս բողոք ներկայացուցած է այս բռնութիւններուն համար։ Այս բողոքը ընդունուած է հարցաքննիչ դատաւորներու երէցին կողմէ, ինչ որ հազուադէպ է։ Որպէսզի այսպիսի բողոք մը ընդունուի դատաւորի մը կողմէ՝ առանց դատախազ կողմի կազմութեան, պէտք է որ անոր հիմնաւոր ըլլալը հաւանական թուի, պէտք է որ ծեծը հաստատուած ըլլայ եւ բողքի տարրերը արդարանալի համարուին։

Հիմա հարցաքննութիւնը պիտի շարունակէ իր ճամբան եւ կը յուսանք թէ ատիկա պիտի յանգի ապացուցանելու թէ որո՞նք են յանցաւորները եւ պատժել տալու այդ յանցաւորները։

Բայց, մինչ այդ, պաշտպանութեան ի՛նչ եղանակ կը հակադրէ ոստիկանութիւնը։ Անիկա կ'ըսէ, — ինչպէս սովորութիւն է ընել ամէն անգամ որ կ'ամբաստանուի,— թէ՝ իր վրայ յարձակած է ա՛ն որ իր ձեռքերուն մէջն էր, թէ Ալմազեան եթէ ծեծի հետքեր կը կրէ, յանցաւորը ինքն է։

Ահա՛ իմաստը այն զեկոյցին, որ հրատարակուեցաւ Պ. Կիշարի կողմէ...

ԱՆՏՐԷ ԹԱՐՏԻԷՕ, վարչապետ, Ներքին Նախարար.— Պ. *Մոնէ, բոլորին կողմէ գնահատուած ձեր տաղանդով, այժմէն իսկ ազնուութիւնն ունիք հարցապնդելու ներքիննախարարը...*

Էրնէսթ Լաֆոն.— *Եւ դատական նախարարը։*

Վարչապետը.— *...եւ դատական նախարարը, եւ ձեր ուզած բոլոր նախարարները, պարոն Լաֆոն։*

Առ այժմ սա՛ կ'ըսեմ միայն որ երբեք թոյլ չպիտի տամ պաշտօնեաներուն՝ փոխանորդել ինծի։ Նկատի պէտք չէ առնել այս կամ այն պաշտօնեային զեկոյցը։ Բաւական ժամանակ կայ, յիշեցուցի պաշտօնեաներուն թէ իրաւունք չունին զեկոյցներ հաղորդելու մամուլին։ Հրամաններս գործադրուեցան։

Հետեւաբար, սրտանց կը խնդրեմ ձեզմէ, ձեր խօսքն ուղղել կառավարութեան, որ ձեր առջեւն է, պատրաստ՝ ձեզի պատասխանելու։ (Ծափեր կեդրոնէն եւ աջէն։ Ընդմիջումներ ծայրագոյն ձախէն):

Էրնէսթ Լաֆոն.— *Հապա՞ յանցաւորներուն պատժուիլը։*

Ժորժ Մոնէ.— *Շատ ուրախ եմ իմանալով որ կառավարութիւնը հրաման տուած է իր պաշտօնեաներուն ոեւէ զեկոյց չհաղորդել մամուլին։ Սակայն նկատեցի որ այս գործի քննութեան ընթացքին շատ զեկոյցներ հրատարակուեցան։*

Արդ, եթէ Պ. վարչապետին ակնարկած հրամանները ճիշդ են, շատ նոր պէտք է ըլլան անոնք, քանի որ դեռ այս վերջին օրերս տեսանք դատական ինքնութեան ճիւղին պատկանող մարդիկ, որոնք իրենց վերջնական տեղեկագիրը ներկայացնելէ առաջ, յայտարարեցին թէ՝ իրենց այս կամ այն քննութիւնները թոյլ կուտան ըսելու որ տարբրալուծելու համար առնուած արեան կաթիլներուն մէջ այս կամ այն յատկանիշները կան։

Զեկոյցները առատ են, ահա՛ թէ ինչո՛ւ իրաւունք ունիմ յիշելու զանոնք։ (Ծափեր ծայրագոյն ձախակողմէն):

Արդ, ահա՛ թէ ինչ կը նկատեմ Պ. Կիշարի մէկ զեկոյցին մէջ։

«Ալմազեան վայրագ մարդ մըն է։ Ուրբաթ առաւօտ կատաղած վիճակի մէջ եկաւ։ Հայհոյեց մեզ եւ մենք ահագին ճիգ թափեցինք զայն հանդարտեցնելու համար։

«Շաբաթ գիշեր, կատաղութեան ճշմարիտ նոպայէ մը բռնուեցաւ։ կը պոռար, կ'ոռնար, գետին կը տապլտկէր։ Ստիպուեցանք ձեռնակապանցնել ու բռնելով թիկնաթոռի մը վրայ նստեցնել՝ մեծ փափկանկատութիւններով»։ (*Բացագանչութիւններ ծայրայեղ ձախէն*)։

«Հարուածներու հետքերը զորս կը կրէ, արդիւնքն են ապաշխարար այն վէրքերուն, զորս ինքզինքին տուած է իր բարկութեան ընթացքին եւ այն կռիւին մէջ, զոր մենք ստիպուեցանք մղել իրեն դէմ՝ զինքը հանդարտեցնելու համար։»

Եւ որովհետեւ, այսպէս կամ այնպէս, զեկոյցներ կան, թոյլ կուտամ ինքզինքիս այս զեկոյցին հակադրել ուրիշ զեկոյց մը։

Ալմազեանի ձերբակալման յաջորդ օրը եւ մամուլին կողմէ կատարուած առաջին բողոքներուն վրայ, Պ. Պընուա յայտարարեց թէ որեւէ բռնութիւն տեղի չէ ունեցած եւ թէ ոստիկանութեան դէմ ուղղուած բոլոր ակնարկութիւնները սուտ են. կ'ուրանար թէ ոեւէ կարգի կռիւ տեղի ունեցած է։

Եւ, ուժ օր յետոյ, երբ բացարձակ կերպով բողոք մը կը ներկայացուի, երբ Պ. բժիշկ Փօլ քննելու պաշտօն կը ստանայ եւ կը հաստատէ թէ բռնութեան հետքերըկան,առանցճշդելուպատճառը,քանի որ իր գործը չէր ատիկա, տեսակէտի փոփոխութիւն առաջ կուգայ. արդարեւ կռիւ տեղի ունեցած է,բայց յանցաւորը ամբաստանեալն է։

Հանրի Կամար.— *Միշտ նոյն բանն է, գինուորին այտն է որ զարնուած է տեղեկալի ձեռքին։* (Ծիծաղներ ծայրայեղ ձախակողմէն։)

(2)

ԹՈՒՐՔՕ-ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Իսքէնտէրունէն կը հաղորդեն թէ 400 հոգինոց զինուորական ուժ մը յաջողած է բնաջնջել այն հրոսախումբը, որ վերջերս Իսքէնտէրունի եւ Գըրըք խանի միջեւ կողոպտած էր 30է աւելի ինքնաշարժներ։ Կողոպտուածներուն մէջ կային նաեւ Հայեր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԱՆՐԱԴԷՊԵՐ ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Քլէմանսոյի անունը կապուած է Ֆրանսայի վերջին վաթսուն տարիներու պատմութեան։ Իր կենդանութեան, ո՛չ միայն ուրախութիւննունեցաւ վայելելու համաշխարհային համբաւի մը տուկները ... (խօսած ըլլալու համար իր լեզուով), այլեւ իսկապէս հպարտանալու ժողովրդականութեամբ մը, որուն նմանը քիչերուն է տրուած։

Եւ սակայն այս մարդը որ պահ մը ամբոխներու կուռքն էր, շրջապատուած անվերապահ հիացումով եւ պաշտամունքով, մնաց մինակ։ Ինքն իսկ ուզեր էր այդպէս, ամբողջ տասը տարիներ խստութեամբ պաշտպանելէ յետոյ իր առանձնութիւնը։

Մարդը որ իր անհատականութեամբ մեծ է իր գործին մէջ, յաճախ կը կորսուի կենսագրական չոր տողերու մեծութեան մէջ։ Իսկ ընդհակառակն՝ իր հարազատ նկարագրով՝ երբ հասարակ մահկանացու երեւան կուգայ անհատական կեանքէն բխած մանրադէպերու մէջ ու խօսքերով՝ որոնք յաճախ բուն մարդը կը յայտնեն։

* * *

Քլէմանսօ՝ բարեկամ

Անհատական թէ հանրային կեանքին մէջ, Քլէմանսոյի գլխաւոր յատկանիշն եղած է անկեղծութիւն՝ որ յաճախ կոպտութեան կը հասնէր նոյնիսկ իր մտերիմ բարեկամներուն եւ իր ընտանիքին անդամներուն հանդէպ — Ահա երկու վաւերական օրինակներ,—

Քլէմանսօ շատ կը սիրէր ֆրանսայի արդի վարչապետը Անտրէ Թարտիէօն, որ կերպով մը իր ձեռնասունն է։ Բայց պետական երկու մարդերուն միջեւ, հետզհետէ կապերը կը խզուէին։ Քլէմանսօ չէր հասկնար թէ Թարտիէօ ինչո՞ւ չէր պայքարեր Լոքարնոյի քաղաքականութեան դէմ, ինչպէս խոստացեր էր զինքը երեսփոխան ընտրողներուն, թէ ի՞նչ սրտով մաս կըկազմէ փուանքարէի դահլիճին։ Թարտիէօ որ մեծ համակրանք եւ հիացում կը տածէր Քլէմանսոյի հանդէպ, կը շարունակէր պարբերաբար այցելութիւններ տալ անոր։ Համաձայնած էին իրենց հանդիպումներու ընթացքին չխօսիլ քաղաքականութեան վրայ։ Բայց խօսակցութեան այս սահմանափակումը կը սկսէր անհանդուրժելի դառնալ։ Քլէմանսօ եւ Թարտիէօ դէմ առ դէմ կը ստիպուէին լռել նստիլ։ Օր մը Քլէմանսօ նեղսրտած կ'ըսէ Թարտիէօի։

— Մտիկ ըրէ, սիրելիս. կը տեսնեմ որ կը նեղուիս, նոյնպէս ես։ Լաւ է որ բնաւ չգաս քովս։

Այդ թուականէն ասդին Թարտիէօ մէկ եւ վերջին այցելութիւն մըն ալ տուաւ «Վագր»ին աճիւնին, արցունքոտ աչքերով։

Քլէմանսօ՝ հայր

Քլէմանսօ նոյնն էր ընտանիքէն ներս, ինչ որ էր հանրային կեանքի մէջ,— միշտ խածան։

Երբ իր զաւակը կուխեց ասպարէզ ընտրելու տարիքը, Քլէմանսօ կանչեց զայն եւ ըսաւ.

— Չեմ ուզեր որ կառավարական պաշտօնեայ ըլլաս, որովհետեւ պիտի ըսեն որ ես կը նպաստեմ քու յառաջացումիդ. նոյնպէս, չեմ ուզեր որ գործի հրապարակը մտնես.... նոյնպէս չեմ ուզեր որ...

Հարկաւ այս «չեմ ուզեր»ները, չփոթութեան մատնեցին զաւակը որ իր գիտցած ճամբէն քալեց, այսինքն հակառակ իր հօրը կամքին։ Քլէմանսօ քէն ըրաւ տղուն հետ եւ անոր հաշտուեցաւ միայն պատերազմին, երբ անոր անունը տեսա-

…անշանի արժանացած գին-…երու ցանկին մէջ:

* * *

Քլէմանսօ համբաւաւոր էր …է իր կծող լեզուով. բայց …մարդուն համեմատ քարը …կամ մեղմ տեղաւորելու …ը:

Օր մը, ներքին նախարարու-…փոխանորդը՝ թղթածրարնե-…բեռնաւոր, գովքը կը հիւսէր …կան հաստատութեան մը, …ձակահանութիւն մը սար-…արտօնութիւն կ'ուզէր:

Քլէմանսօ պահ մը լուռ …ընելէ յետոյ, յանկարծ …մռնչեց.

— Այդ գործին տեղեակ եմ: …0.000 ֆր. խոստացան ինծի:

…եւակայեցէք սարսափը …տօնատարին, որուն անկեղծու-…ը կասկածի տակ կը ձգէր …Քլէմանսօ, անուղղակի ակնարկու-… քիչ յետոյ, ուզելով իբր …մեղմացնել իր խօսքին ձգած …տպաւորութիւնը, կ'աւելցնէր …ժպիտ շեշտով մը:

— Բայց քեզի աւելի փոքր …մար մը առաջարկած ըլլալու …չէ՛…:

* * *

Քլէմանսոյի բրտութիւնը բո-…վին բնական չէր սակայն, ա-…մէջ մտածուած, աւելի ճիշդ, …ուած բան մը կար ու գիտէր …ելի բերել հակառակորդը:

Իր քաղաքական հակառա-…ներէն գինուորական մը՝ …պետ՝ մատակարար կարգուած …եւ կցուած ներքին նախարարու-…ին: Օր մը գնդապետը նախա-…ութեան շէնքին սանդուխին …ը, դէմ առ դէմ կը գտնուի …Քլէմանսոյի, որ բնաւ չէր սպա-…: Այդ օրերուն, Քլէմանսօ …մեկներ էր ու նոր կը վե-…դառնար քննական պտոյտէ մը: …Յանկարծ կը կեցնէ գնդապե-…ու կ'ըսէ.

— Գնդապե՛տ, 30 օր կա-…ում քեզի:

— Բայց, ինչո՞ւ կը հարցնէ …րդը՝ շշմած:

Եւ ահա պատասխան մը, որ …րցումին հետ կապ չունի.

— Ո՛չ մէկ պատճառ. պար-…պէս քեզի ցոյց տալու համար …ութիւնս…:

* * *

Այս կատաղի հանրապետա-…ը, միշտ արհամարհած է խոր-…դարանի մեծամասնութիւնը եւ …ած է ուժգնօրէն ցնցել …ն նոյնիսկ տագնապալի պա-…րու մէջ. ու գիտէր պատկերոտ …ով մը իր արհամարհանքը …յտնել:

Իր նախարարապետութեան օրով, որսի գացեր էր Ռանպույէ, երբ ծառերու վրայէն թռչուններու խիտ երամ մը անցաւ:

— Ի՞նչ են այս անասունները հարցուց անտառապահին.

— Ճնճղուկներ, պարոն նախագա՛հ:

Քլէմանսօ պահ մը հեգնական հիացումով հետեւեցաւ անոնց հանդարտ թռիչքին ու յետոյ մրմնջեց.

— Ո՜հ, ի՜նչ գեղեցիկ մեծամասնութի՜ւն..:

* * *

Բայց, ահա աւելի լաւը: Իր բարեկամներէն մէկը, գրագէտ մը, հրաւիրուած էր պաշտօնական որսարշաւի մը, որուն կը մասնակցէին խորհրդարանի անդամներ:

— Լաւ նշան կ'առնե՞ս հարցուց Քլէմանսօ.

— Է՛հ, ո՛չ շատ գէշ, ընդհակառակն: Շիտակը ըսե՞մ. Ձեռքս հրացան չպիտի առնեմ, վախնալով որ մէկը կը սպաննեմ:

Քլէմանսօ զայրոյթ կեղծելով՝.

— Ինչպէ՜ս, ընդհակառակն, առ հրացանը եւ կրակէ՛, եւ եթէ մէկը տապալես ասոնցմէ— ու ցոյց կուտար իր շուրջ հաւաքուած երեսփոխաններու խումբը—, առաջին անգամ ըլլալով գրագէտ մը բանի մը օգտակար եղած պիտի ըլլայ:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՆԿԻԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԱՆԿԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճիւղը, որ հազիւ քանի մը ամսուան կեանք ունի, աստիճանաբար զգացնել կուտայ իր գոյութիւնը: Գայլուկներու եւ մարզիկներու կազմակերպութեան գործը, եւ անոնց մասնագիտական եւ ազգային դաստիարակութեան աշխատանքը, որ գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ այս կարեւոր կազմակերպութեան, մինչեւ հիմա կը զարգանայ օգտակար ուղղութեամբ:

Հայ ծնողներու ցոյց տուած կենդանի հետաքրքրութիւնը եւ ամէն գնով իրենց զաւակները հայ նկարագրով դաստիարակելու ցանկութիւնները, արդէն իսկ խոշոր գրաւականներ են Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագայ յաջողութիւններուն, եթէ միայն շարք մը «իմաստուններ» խուսափին միանգամընդմիշտ քաղաքականութիւն խաղալէ այս գեղեցիկ ձեռնարկին մէջ:

Մասնաճիւղին վերջին երեկոյթ-պարահանդէսը, որոշ չափով ազդեցութիւնը կը կրէր դժբախտաբար մեր որակած «քաղաքականութեան»: Այլապէս, անհնար է բացատրել այն անհոգ վերաբերմունքը որ ցուցաբերուած էր ոչ միայն օրուան յայտագրի, այլ եւ սրահի զարդարումին մէջ: Հոդ ամէն ինչ կատարուած էր խնամքով, մոռցնել տալու համար աննախընթաց բազմութեան եւ օտար հիւրերուն եւ ներկաներուն, հայկական շունչը, ոգին եւ նկարագիրը: Արիներու եւ գայլուկներու տողանցքէն և հայերէն լեզուով քանի մը արտայայտութիւններէն զատ, ոչինչ կար համապատասխան Հ.Մ.Ը.Մ.ի անուան եւ բովանդակութեանը: Սրահի զարդարումին մէջ ո՛չ մէկ գիծ, ո՛չ մէկ գոյն եւ ճաշակ հայկական:

Գեղարուեստական ամբողջ բաժնին մէջ Օրիորդ Հ. Թորոսեանն էր, որ այդ երեկոյ ցուցադրած իր արուեստագէտի կարողութեամբ յիշեցուց մեր հայ ըլլալը: Ան իր հայերէն և ֆրանսերէն երգերով եւ ժողովուրդէն խլած ծափերով, ցոյց տուաւ ո՛չ միայն հայ երգի գեղեցկութիւնը, այլեւ ժողովուրդի ներքին սէրը դէպի իր սեփական հարստութիւնները:

Օտարներուն հաճոյանալ եւ երեւալու հիւանդութեամբ բռնուածները, կրնան հաստատօրէն համոզուիլ, որ Օր. Թորոսեանի ֆրանսերէն երգին հետ նաեւ հայերէն երգը, ամենագեղեցիկ միջոցն է օտարը մեզի մօտեցնելու:

Այս ծանր սխալէն անկախաբար, գնահատութեան արժանի են այս միութեան շուրջ համախմբուած բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնք մեծ նուիրումով փարած են այս գործին: Անկիէնի նման ազնուապետական գաղութի մը մէջ մասնաւորաբար, անհրաժեշտ է Հ. Մ. Ը. Մ.ը դարձնել գերազանցապէս ազգային կազմակերպութիւն, թէ ներքին եւ թէ արտաքին բովանդակութեամբ: Այս է այն միակ ցանկութիւնը բոլոր հայրենակիցներուն եւ այն ծնողներուն, որոնք գործնականապէս իրենց համակրանքը ցոյց տուին Հ. Մ. Ը. Մ.ին, պատասխանելով անոր այս առաջին հրաւէրին:

Ներկայ

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Սեբաստիոյ քաղաքէն եւ շրջականներէն 100 հայ գաղթականներ հասած են Պոլիս: Ասոնց մէկ մասը ծանօթներու քով տեղաւորուեցաւ, մէկ մասն ալ կայաններու մէջ:

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Սօն Սաաթ» ասկէ առաջ սուրիական թերթէ մը արտատպած էր լուր մը, որուն համաձայն, Թուրքեւֆրանսական բանակցութեանց ատեն, նկատի պիտի առնուին նաեւ սուրիահպատակ հայերու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածները:

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիան նամակով մը հաղորդած է շահագրգռուողներուն թէ օրակարգի վրայ այդ տեսակ խնդիր մը չկայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ԹՈՒԼՆԱՅ

Անգրագիտութեան վերացման պայքարի շուրջը ստեղծուած ոգեւորութիւնը հետզհետէ կը սկսի նուազիլ, ինչպէս ցոյց կուտայ աշխատանքի ընթացքը:

Որոշուած էր Արհեստակցական Միութիւններու միջոցաւ, մինչեւ նոյեմբեր 1 Երեւանի մէջ կազմել 47 խմբակներ, մինչդեռ կազմուած են 36 խմբակներ: Շատ քիչ միութիւններ իրենց ծրագիրը գործադրած են լրիւ, իսկ մէկ քանին բնաւ գործ չեն տեսած:

Միութիւններու վիճակագրութեան համաձայն, անոնց մէջ կան 1187 անգրագէտ եւ 1481 կիսագրագէտներ, մինչդեռ կազմուած խմբակներուն մէջ, հազիւ արձանագրուած են 1000 հոգի:

Քաղաքի անգրագէտներու թիւը կը կազմէ 5000 հոգի: Այս թիւէն հազիւ 2700ը մտած են խմբակներուն մէջ:

Շարք մը հիմնարկութիւններ, իրենց դռները փակած են անգրագէտներուն առջեւ:

Կարեւոր խոչընդոտներէն մէկն է աշխատանքի հրաւիրուած դասախօսներու անբարեխղճութիւնն ու անփութութիւնը,..Շատեր կանոնաւոր չեն յաճախեր կամ բոլորովին կը խուսափին աշխատանքէ: Մասնաւորապէս նկատելի է թուրք ուսուցչուհիներու խուսափումը եւ պակասը եւ որուն հետեւանքով, թրքական 18 խմբակներու աշխատանքը կանգ առած է: Ասկից զատ, առհասարակ բոլոր կազմակերպութիւնները անգրագիտութեան պայքարին վրայ կը նային իբր երկրորդական աշխատանք:

Կացութիւնը նոյնն է նաեւ գաւառներու մէջ: Քննութեան համար զանազան շրջաններ ղըրկուած անձեր տեղեկագրած են թէ ոչինչ կատարուած է գաւառներու մէջ, ուր առարկուած է թէ մինչեւ որ երկրագործական աշնանային աշխատանքները չըլրանան կարելի չէ զբաղիլ ուրիշ գործով:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՆԱՐԱՆԸ

1929-30ի ընթացքին, Լենինականի մանածի ընկերակցութեան համար, կեդրոնէն պիտի յատկացուին հետեւեալ գումարները — կառուցուող հիւսկեղէնի գործարանին համար 1395 հազար րուբլի: Շինութեան աշխատանքները կաւարտին մինչեւ ապրիլ, որմէ յետոյ կը սկսի հիւսող մեքենաներու հաւաքումն ու դասաւորումը:

Ընթացիկ գործառնական տարուան մէջ, պիտի տեղաւորուին 800 հիւսող մեքենաներ, այն հաշուով որ հոկտեմբեր 1էն կարելի ըլլայ աշխատանքի սկսիլ: Ամբողջ գործարանին մէջ պիտի տեղաւորուին 2520 հիւսկի մեքենայ՝ նոր դրութեամբ:

Հիւսկեղէնի գործարանի կառուցման համար պիտի ծախսուի 360,000 րուբլի: Կաժի եւ ներկի գործարանին յատկացուած է 250,000 ր., որակեալ բանուորներու պատրաստութեան գործին՝ 260 հազար րուբլի, բնակարանային շինութեան 1 միլիոն:

Այս գումարներէն զատ, մեծ գումարներ եւս յատկացուած են աշխատանքի պաշտպանութեան համար:

Սեպտեմբերէն ի վեր, Ռուսաստանէ Լենական հասած են 80 որակեալ բանուորներ, որոնց շնորհիւ մանածի գործարանին մէջ, կարելի եղած է աշխատցնել բոլոր իլիկները: Նկածներէն 75ը կին են:

ԹՈՅԼ ՄԻ ՏԱՔ ՈՐ ՄԱՐԻ ՃՐԱԳԸ

Ընթերցող, «Յառաջ»ին մէջ կարդացիր պատմութիւնը այս պատկերին, բայց մոռցար:

Քալամաթա քաղաքին մէջ (Յունաստան),կը բնակին 28 հայ ընտանիքներ: Երկաթագործ Մանուէլ խղճալով անոնց 22 մանուկներուն վրայ, իր ծախքով մանկապարտէզ մը կը բանայ եւ ամբողջ մէկ տարի կը պահէ: Սակայն, ամիսը 350-400 տրախմի (100-130 ֆր.) բացի մը համար, վախ կայ որ մարի այս ճրագը:

Ընթերցող, դուն որ «Յառաջ»ի միջոցաւ մօտ հարիւր հազար ֆրանք ճարեցիր Շիրակի եւ Ֆիլիպէի համար, թոյլ պիտի տա՞ս որ մարի այս ճրագը:

Ընկեր մը տրամադրած է հարիւր ֆրանք: Ընթերցող մը հրապարակաւ խոստացած էր երեք ամիս գումար մը ճարել եւ նիւթեր ղրկել:

Կը սպասենք որ ուրիշներ ալ միանան եւ անմիջապէս կազմուի 1500-2000 ֆրանքի գումար մը, գոնէ մէկ տարի ապահովելու համար Քալամաթայի մանկապարտէզին գոյութիւնը:

ՕՐ. ԱՐՏԵՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

եւ

Պ. ՅԱԿՈԲ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

29 Նոյեմբեր 1929

Պազարճըք Մարսէյլ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բաժակի մրցումները սկսան այս կիրակի Stad Pershingի մէջ: Գարակէօզեան «Հօմ»ը՝ որ յաղթուած էր Պիյեանքուրի մասնաճիւղէն, յաղթեց անոր 2 ով 0: Մարսէյլ—Իթալի որ երեք անգամ հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցած էին, դարձեալ 0—0 մնացին: Պուաքոլոնպ յաղթեց Անկիէնին 2—0: Բաժակը ո՞ր խումբը պիտի կարենայ ստանալ, Իթալի՞ թէ Մարսէյլ յաջորդով կը տեսնենք:

*** Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 20 հազար երկսեռ բազմութեան առջեւ, միջազգային մրցում մը տեղի ունեցաւ փարիզի խառն խումբին եւ գերմանական մարզիկներուն միջեւ(Paris-Cologne) Stadeէ Buffaloի մէջ: Մեր մարզիկները փութացած էին ներկայ ըլլալ սոյն մրցման, որուն կը մասնակցէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին մարզիկներէն Ս. Կարապետեան: Առաջին նշանակէտը շահեցան գերմանացիները խաղէն 20 վայրկեան յետոյ, փարիզի արագ փասերով, հակառակորդները կ'ընկրկէին յաճախ, եւ Ս. Կարապետեանին սովորական «շիւթ»ին վրայ, խաղը հաւասարեցաւ 1—1:Կիսախաղը սուլեց. փարիզ 3, Քոլոնյ 1: Մինչ նուագախումբը գերմանական քայլերգը կը հնչեցնէր, խաղը վերսկսաւ: Գերմանացիները խաղի մեծ վարպետութիւն ցոյց տուին, իսկ Ս. Կարապետեան նշանակեց չորրորդ կէտը: Յետոյ խաղը շարունակուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ եւ վերջացաւ փարիզի յաղթանակով 5—3:

Հ. Պագըրկեանեան

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամէնքն ալ ուրեմն անիւներու վրայ հեծա՞ծ են այսօր, ըսաւ Սէլէստէն:

— Ոչ, ըսաւ Ռընէ, նայէ երկինքը:

Անոնց վերեւ, երկնքին մէջ ամէն մեծութեամբ կառքեր կը թռչէին ամէն ուղղութեամբ եւ ամենամեծ արագութեամբ:

— Կարծեմ, ըսաւ Ռընէ, մեր կառամանքը դեռ իր սկզբնական շրջանին մէջն է:

Քանի մը լայն եւ խոշոր շէնքերով եզերուած փողոցներ անցնելէ վերջ, ինքնաշարժը կանգնեցաւ պարիսպի մը առջեւ. դուռ մը բացուեցաւ եւ գոցուեցաւ իրենց ետեւէն:

Անոնք կը գտնուէին սաղարթախիտ ուղիներով զարդարուած ընդարձակ պարտէզի մէջ, ուր տեղ տեղ կը բարձրանային պըզտիկ տուներ՝ գեղջկական հիւղակներու նման.

Հիւանդապահներու ճերմակ երկայն շապիկն հագած մարդ մը դիմաւորեց զիրենք:

— Ռընէ 1ա Տայեադ եւ Սէլէստէնմարկիզը՞ հարցուցմարդը կատարեալ ամերիկեան շեշտով մը հնչելով վանկերը:

Ռընէ հաստատեց:

— Ձեզ կը սպասէինք, ըսաւ. անմիջապէս պիտի գրաւէք ձեր առժամեայ բնակավայրերը:

Այն հիւղակն, ուր առաջնորդուեցան անոնք, կը բաղկանար գետնայարկէ մը որ ունէր հիւրասրահ մը, երկու ննջարան եւ երկու բաղնիք:

— Գէշ չէ այստեղ,ըսաւ Սէլէստէն… միայն թէ, աւելցուց վայրկեան մը յետոյ, ոչ ճաշարան կայ, ոչ խոհանոց:

— Անոնք աւելորդ են այլեւս, ըսաւ Ռընէ, քանի որ դեղահատերով կը սնանին այժմ:

— Ուրեմն ի՞նչ պիտի ընեմ, ամբողջ օրը հարցուց հաւատարիմ սպասաւորը, եթէ պարոնին ճաշն ալ չպիտի պատրաստեմ:

— Կ'ենթադրեմ թէ քիչ մը ժամանակ այդ նշանաւոր պատուաստներով պիտի զբաղինք:

— Ահաւասիկ Մեծ Մաքրանոցի տնօրէնն, ըսաւ զիրենք ընդունող պաշտօնեան:

Տնօրէնը շատ հաճոյակատար ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ իր նոր հիւրերուն, բայց խիստ զբաղած էր եւ ժամանակ չունէր երկար խօսակցութեանց:

— Տեղաւորուեցէ՛ք, ըսաւ անոնց: Վաղն առաւօտ ժամ ութին մեր բժիշկներէն մէկը պիտի գայ ձեզի առաջին ներարկումն ընելու:

— Ձեմ սիրեր ներարկումները. ըսաւ Սէլէստէն, կրկնելով այն բառերը, զորս մէկ դար առաջ ըսած էր բժիշկ Տրունդլին:

— Քու կարծիքդ հարցնող չկայ, դիտել տուաւ Ռընէ, խնդալով: Պէտք է յարմարինք պէտքերուն, սիրելի Սէլէստէն: Անգամ մը եւս կը յիշեցնեմ քեզ թէ այս մարդոց առջեւ մենք միեւնոյն դերն ունինք ինչ որ հարիւր տարի առաջ մեր առջեւ պիտի ունենային ամենայետին վայրենիները:

Սէլէստէն դժկամակեցաւ:

— Նիրօղամիտ եղէք, պարոն. անոնք են վայրենիները ոչ թէ մենք. քաղաքակրթուած մարդը ուտել գիտէ, մինչդեռ ասոնք միայն սնանիլ սորված են:

Եւ իր անարգանքն արտայայտեց կռնակը տնօրէնին դարձնելով: Բայց ան չնշմարեց իսկ:

— Ես կը մեկնիմ ըսաւ.գտեսութիւն վաղուան:

— Այս Մաքրանոցը շատ հանդուրժելի բնակավայրի մը երեւոյթն ունի, ըսաւ Ռընէ, պըտըտինք ամէն կողմերը, քանի որ արդէն ուրիշ զբաղում չունինք:

Անցան շատ մը ուղիներէ եւ հասան հանրային հրապարակի պէս տեղ մը, որու եզերքին կը բարձրանար հսկայ աշտարակ մը:

Պահապան մը որ կանգնած էր աշտարակի ստորոտը, մօտեցաւ իրենց եւ հարցուց թէ ո՛վ են: Երբ իմացաւ թէ քսաներորդ դարու քնացողներն են, խօսակցութեան բռնուեցաւ անոնց հետ. աւելի Ռընէի հետ, որովհետեւ անգլիերէն միայն գիտէր եւ շատ մը հարցումներ տուաւ հարիւր տարի առաջուան կեանքին մասին: Յետոյ հրաւիրեց երկու ֆրանսացիները իրեն հետ աշտարակի գագաթը բարձրանալու:

— Նիւ Եորքը չէք ճանչնար ըսաւ, ձեզի ցոյց տամ:

Վերելակ մը, մէկ հարուածով եւ ցնորաբեր արագութեամբ մը զանոնք բարձրացուց ամենավերի տանիքին վրայ, ուրտեղէն կարելի էր տեսնել ընդարձակ համայնապատկեր մը: Հսկիչ մը կանգնած էր այնտեղ՝հեռադիտակով մը զինուած եւ երբեմն երբեմն կը խօսէր մանրաձայնի մը առջեւ. հաւանաբար ծանուցանելու համար իր տեսածները:

Ռընէ եւՍէլէստէն վերահասու եղան այն ատեն թէ Մաքրանոցը ծովի եզերքը շինուած էր: Ովկիանոսը գրեթէ մինչեւ իրենց կը հասնէր եւ անմիջապէս կղզիի մը վրայ կը բարձրանար իրենց քով հսկայ արձան մը:

— Այս՝ հռչակաւոր «Աշխարհը լուսաւորող Ազատութիւնն» է, որ ժամանակին Ֆրանսա նուիրած է Միացեալ Նահանգներուն, այնպէս չէ՞, հարցուց Ռընէ:

Թուրք պետական դրամատունը

Թուրք պետական դրամատան կազմութեան օրինագիծը ամբողջութեամբ պատրաստուած է։ Դրամատունը անանուն ընկերութիւն մը պիտի ըլլայ 50 միլիոն ոսկի դրամագլուխով, որուն կէսէն աւելին կառավարութիւնը պիտի դնէ։

Ելմտական գործավարութեան մօտ 4 միլիոն ոսկեդրամ կայ այս գործին համար։ Բաժնեթուղթերը պիտի ծախուին ազգային ընկերութիւններուն, ժողովուրդին եւ փափաքող օտար դրամատուններուն։ Օտար դրամագլուխի փոխառութեան պէտք չի տեսնուիր։

Գործադուլ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հաղորդեն որ կազի պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարած են։ Ելեկտրականութեան աշխատաւորները ուժ տալու համար իրենց դասակարգային ընկերներու պահանջներուն, որոշեցին իրենց կարգին գործադուլ յայտարարել, եթէ կազի բանուորները գոհացում չստանան։

Պապը եւ Պաղեստինի գործերը

Վատիկանէն կը հաղորդեն որ Պապը հետզհետէ լայն հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Պաղեստինի գործերուն մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Սըր Էրիք Տրըմմընտի հետ տեսակցելէ յետոյ, Պապը առջի օր ալ տեսնուեցաւ Պեռնի պապական նուիրակ Մարիայի հետ, որ կէս-պաշտօնական դիտող մը նկատուած է Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ, որովհետեւ մեծ ձեռնհասութիւն ունի հոգատարութեանց վերաբերեալ խնդիրներու մէջ։

Կը կարծուի թէ Պապը կը մտածէ կազմել Պաղեստինի հիւպատոսներու յանձնաժողով մը, լուծելու համար այդ երկրին մէջ ծագած կրօնական վէճերը։

Անգլիոյ գործազրկութիւնը

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, երբ վիճաբանութիւն կը կատարուէր գործազրկութեան դէմ ապահովագրութեան օրէնքին մասին, քիչ մնաց որ աշխատաւորական կուսակցութիւնը անվստահութեան քուէ ստանար։

Պատանիներու ապահովագրութեան մասին յօդուած մը կը վիճաբանուէր, երբ Աշխատանքի նախարար օրիորդ Պոնտֆիլտ յանկարծ պահանջեց վիճաբանութեանց փակումը, արգիլելով այսպէս երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները՝ յայտնելէ իրենց կարծիքը։

Կառավարական բանաձեւը ընդունուեցաւ 196ի դէմ 209 քուէով, 13 ձայնի առաւելութեամբ միայն։ Քուէարկութեան պահուն կը բացակայէին մօտ 100 պահպանողականներ։

Տասնըհինգ օրուան ընթացքին այս երկրորդ անգամն է որ պահպանողականներու ժողովէն բացակայութեան շնորհիւ աշխատաւորականները կը փրկեն կացութիւնը։

Լիբանանցիներու հրաւէրը Փուանքարէին

Լիբանանի հանրապետութեան Նախագահը հեռագիր մը ուղղած է նախկին վարչապետ Փուանքարէի, յանուն Լիբանանի կառավարութեան և ժողովուրդին՝ հրաւիրելով զայն Լիբանան երթալ՝ վերջացնելու համար իր ապաքինումը։

Նախագահը կ'աւելցնէ. «Հայրենակիցներս շատ երջանիկ պիտի ըլլան, օգտուելով ձեր մեր մօտ բնակելու առիթէն, յայտնելու համար իրենց երախտագիտական զգացումներն ու անսպառ համակրանքը մեծանուն պետական մարդուն, որ է եւ կը մնայ մեծ պաշտպանը իրենց իրաւունքին եւ շահերուն»։

Պայթում գործարանի մը մէջ

Մարսիլիայէն կը հեռագրեն թէ Րուժ տը Սէն-Լուի, Սէնթ Մառիի իւղի գործարանին մէջ, ածխային ծծմբուտի ընդունարան մը պայթելով, եօթը բանուորներ այրուցքներ ստացան իրենց դէմքէն ու ձեռքերէն։

Պայթումը այնքան ուժգին էր, որ գործարանին տանիքը փլաւ։ Երկու ժամ աշխատելէ վերջ, հրշէջները մարեցին կրակը։

Քարիւղաքարձ կառախումբ մը կը պայթի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն որ քարիւղ բեռցած կառախումբ մը կրակ առաւ Նովորոսիսկի մօտերը։

Այդ պահուն կառախումբը կ'անցնէր փայտէ կամուրջի մը վրայէն, որուն փոխանցեց կրակը։ Կամուրջը փլաւ անմիջապէս քանի մը վակոններ քշելով գետին մէջ։

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ զոհերէն մեծ մասը մեռած է։ Մեռնողներուն մէջ է Չեկայի երկաթուղային բաժնի ականաւոր գործակալներէն Գրիգորիեւ։

Իշխանուհի մը ձերբակալուած

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ ձերբակալուած է իշխանուհի Սոֆիա Լիէվէն, Նիկոլա ցարի արարողապետին աղջիկը։ Ձերբակալութեան պատճառները յայտնի չեն։

Իշխանուհին քոյրն է Լոնտոնի լորտ քաղաքապետ (1928—1929) սըր Քինէսթըն Սթըրտի կնոջ։

Տիկին Սթըրտ կը յայտարարէ թէ 1920էն իրենց մօրը մեռնելէն ի վեր, իշխանուհի Սոֆիա փորձած էր մեկնիլ Ռուսիայէն։ Առաջին օրէն սկսեալ, հպատակած էր խորհրդային վարչաձեւին եւ չէր մասնակցած քաղաքական ոեւէ շարժումի։ Հակառակ իր նեղ միջոցներուն, իր քոյրը չէր դադրած աղքատներուն օգնելէ եւ գթութեան գործերու նուիրուելէ։

Պետութեանց միջամտութիւնը

Ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները, իբրեւ նախաձեռնարկները Քէլլոկ-Պրիան դաշինքին, Մոսկուայի եւ Փէքինի կառավարութեանց յանձնեցին ծանուցագիր մը՝ երկու երկիրներուն յիշեցնելով այն պարտաւորութիւնները, որոնց ենթարկուած են՝ այդ դաշինքին յարելով։

Անգլիական կառավարութիւնն ալ իր կողմէ յուշագիր մը ուղղեց Փէքին եւ Մոսկուա։ Նման դիմումներ պիտի կատարուին նաեւ Քէլլոկի դաշնագիրը ստորագրող միւս պետութեանց կողմէ։

Ֆրանսական ծանուցագրին մէջ յոյս կը յայտնուի թէ Ռուսիա եւ Չինաստան պիտի հրաժարին թշնամական արարքներէ եւ պիտի համաձայնին խաղաղասէր միջոցներով կարգադրել իրենց վէճը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը՝ վաղը Հինգշ.ժամս իրիկուն 8.30ին Café la Petite Source, Մէթրօ՝ Օտէօնի դիմացը։ Օրակարգ՝ Ջեկոյց Շրջ. Կոմիտէի եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Երգիչ-դերասաններ Տէր եւ Տիկ. Հայկ-Արծիւի (Իտալիայէն նոր ժամանած Tenor Soprano) 8 Դեկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին։ Salle des Hautes Etndes Socialeaի մէջ, 16 Rue de la Sorbonne. Métro: Odéon եւ St. Michel.

Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահարուհի Օրիորդ Տիրուհի Զառափեան։ Կ'երգեն՝ հայկական ընտիր կտորներ, իտալական նշանաւոր օփերաներ՝ Tosca - Per-te, La Waly, Mdme Butterfly եւայլն։ Նոյնպէս կը ցուցադրեն երգախառն պատկերներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ՝ 25, 15, 10

Տոմսերը կը ծախուին Անի եւ Ֆլորիա ճաշարանները։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ” ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԷԼՏՈՐԱՏՕ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ,24 Փլաս Քասթէլան (Place Castellane)

Կը ներկայացուի 6 Դեկտ. Ուր. օրէն մինչեւ 12 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժ.ը 3ին եւ իրիկունը 9ին։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄ„

Հայերէն բացատրութիւններով։ Նուագախումբը կը նուագէ հայերէն եղանակներ։

Ծանօթ.— Աշխատաւորներու համար բացառիկ ներկայացում

8. ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 9—12

Երաժշտութիւնը կը կատարուի Սոնոր գործիքով (appareil sonor)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մ՚Ջոյի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Պօլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անդամատետրով։

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի՝ կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Շավիլ-Մոնփարնաս կայարանին սրճարանը։ Ջեկոյց Շ. Ժ.ի մասին։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կայծակ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերադասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Կը խօսի Ընկ. Բ. Ա.: Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։ Բոլոր խումբերու բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-Պուաքոլոմպի Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons. Asnières.

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale, Պիյեանքուր, ի պատիւ Պ. Շահխաթունիի։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՕՇԱԿԱՆ Մատենաշարի հրատարակիչ եւ մեր աշխատակից Արտաշէս Յովհաննէսեան կը խնդրէ իր բարեկամներէն եւ թերթերու խմբագրութիւններէն որ նկատի ունենան իր նոր հասցէն՝ A. Ohanessian, Collége de Jeunes Filles, Vendôme, (Loir-et Cher):

Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ Թորոսեանէ 6 Rue Mazagran. կը խնդրուի իր նոր հասցէն իմացնել Յառաջի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան։ Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

— Կը փնտռեմ Դերջանի Սարի Ղայա գիւղէն տագրս Եղիազար Տէր Անանեան, զաւակները Յովհաննէս, Անանիա, Ծաղիկ, Եղիսաբէթ։ Եղիազար ութ տարի առաջ գացած է Ամերիկա։ Իմացնել Ալթուն Տէր Անանեանի 50 Bld. Principesa Maria, Constantza, Roumanie։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր եղբօր Կարապետ Նազարեանի 13 Rue Prevost, Bauvais (Oise).

— Կը փնտռուին Թոգատցի Տիկին Բրաբիոն Աղապապեան եւ իր փեսաները՝ Սեռովբէ Եազըճեան եւ Քերովբէ Առաքէլեան որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ։ Իմացնել Յովհաննէս Աղապապեանի, Սինէքիզմոս Էփիթա Լոֆոս No. 129, Salonique, Grèce.

Տիկին Իսկուհի Մեսրոպեան կը փնտռէ իր եղբայրը Բալուի Հավավ գիւղէն սափրիչ Յովհաննէս Քէօրհաճեան որ կը գտնուէր Մարսէյլ, Իմացնել՝ Մեսրոպ Մեսրոպեանի c)o Գէորգոֆ, Addis-Ababa, Abyssinie.

— Կարնոյ Հինձք գիւղացի Սահակ Իկիտեան, 28տարեկան, հօր անուն՝ Կարապետ, մօր անուն Մարիամ, կը փնտռէ իր եղբայրը Մելքոն որ 1921ին Պոլսէն մեկնած է Փարիզ։ Սահակ 8 ամիս առաջ Թուրքիայէն եկած է Հալէպ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Sahag Iguidianի, Khan Nehessine, Alep, Syrie.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճաննեան կամ Գավուճաննեան։ հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սեւգմէեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Դեկտեմբեր 1929

		ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	123.86
Տոլար,		Dollar	25.38
Մարք	100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.62
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.75
Լէյ	»	Leï	15.15
		ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ	
Եգ. Քր. Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Eg.	2125.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Թուրքիոյ երկթ.		Lots turcs	79.40

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÊNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

5 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1128

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՅՆԱՍՈՒՆ

— «Հայը ոխերիմ է, մատնիչ է, վրէժխնդիր է այն անարգանքի համար որ կրում է մի այլ Հայից: Բայց եթէ նոյն անարգանքը նա ստանում է ցածիկից, քիւրտից, մի խօսքով՝ օտարից, նա ամենայն խոնարհութեամբ համբերում է»: (Կայծեր)։

Րաֆֆիի այս խօսքերը կը յիշենք, ակամայ, կարդալով մեր քաջամարտիկ հակառակորդներուն վերջին հրատարակութիւնները։

Դաշնակցութիւնը ամէն գնով սեւցնելու մոլուցքին մէջ, անոնք այլեւս բոլոր միջոցները ներելի կը գտնեն։ Եւ ահա Պալքաններէն մինչեւ Փարիզ ու մինչեւ Ամերիկա ձեռնարկած են խաչակրութեան մը, որ ամէն բանէ առաջ իրենց հետապնդած դատին կը վնասէ։

Նիւթը՝ Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնն է, իր բոլոր ծալքերով ծանօթ՝ յետին տգէտին։ Իսկ պատրուակը՝ նոյ-քիւրտ գործակցութիւնը»։

Եւ ի՛նչ Թուցիկներ, յայտարարութիւններ, Թղթակցութիւններ ու խմբագրականներ՝ Դաշնակցութեան «նոր արկածախնդրութեան» մասին։ Կասկածելի, յաւելեալ եւ ճոխացեալ քաղուածքներ՝ ճառերէ կամ մասնաւոր խօսակցութիւններէ։ Անհիճաղանճ ժխոր մը, որ կը ձգտի մէկ նպատակի — ապացուցանել թէ Անատոլուի բեկորներուն բռնագաղթը հետեւանք է Դաշնակցութեան վարած քաղաքականութեան...

Առանց վիճաբանութեան բռնուելու այս պարոններուն հետ, կ'ուզէինք մէկ բան հարցնել հրապարակաւ.

— Ի՞նչ է ձեր միտքը։ Արդարացնե՞լ տեղահանութիւնը։ Եւ հետեւաբար Էնկիւրին։

Կամ, փոխելով հարցումին ձեւը՝

— Ի՞նչ կը խորհիք Անատոլուի բեկորներու փրկութեան մասին։ Մնա՞ն թէ հեռանան։

Այս գռեհիկ և անխորհուրդ վայնասունը մէկ իմաստ կրնայ ունենալ.— Երջանի՛կ էին Անատոլուի բեկորները, հանգիստ կ'ապրէին տարիներէ ի վեր, եւ ահա կը հալածուին ու կը վտարուին, ճշմարիտ աղէտի մը կը մատնուին շնորհիւ Դաշնակցութեան «արկածախնդրութեանց»։

Պատասխանեցէ՛ք այս հարցումներուն, եւ մնացած լուսաբանութիւնները կը ստանաք, եթէ համոզէք մեզ ձեր պարկեշտութեան մասին։

Որովհետեւ, ի՞նչ կը նշանակէ սրտցաւ ձեւանալ, հայ ժողովուրդի շահերուն վրայ հսկելու յաւակնութիւններ սնուցանել, եւ միւս կողմէ թերթ ու թռուցիկ մրոտել գրգռիչ շաղափատութիւններով, որոնք պարզապէս Թուրք ոստիկանութեան տեղեկագիրները ճոխացնելու պիտի ծառայեն։

Քաղաքական-կուսակցական պայքար մղել՝ չի նշանակեր կած-չեղած խօսքեր թուղթին յանձնել եւ «կրա՛կ» պոռալ։ Քաղաքական կուսակցութիւն մը կռուելու, հակառակորդին հակազդելու շատ միջոցներ ունի։ Բայց երբ այդ բոլորը կը սպառնայ եւ պատկերազարդ բանսարկութեանց կը դիմէ, ակռաղիկ պառաւներու պէս, երբ տանիքներն ելած վայնասուն կը փրցնէ,— ատով իսկ իր ննենգամտութիւնն է որ կ'ապացուցանէ։ Եւ միեւնոյն ատեն իր ազգասիրութեան կեղծիքը։ «Թո՛ղ Դաշնակցութիւնը սեւնայ, անկէ անդին ջրհեղեղ»։

Ո՛չ, պարոններ, ի զուր կը փորձէք խուսափիլ ձեր պատասխանատուութենէն եւ պարտականութենէն, մատ փաթթելով Դաշնակ-Հօյբուն համաձայնութեան մը պատմութիւններ։ Ճիշդ ինչպէս որ ի զուր կը ճարտարուորիք ամբողջովին Դաշնակցութեան վզին փաթթել կամաւորական շարժումը։ Դո՛ւք մէկտեղ էիք ե՛ւ այդ շարժումին, ե՛ւ ծովերէ ծով Հայաստանի քաղաքականութեան, ե՛ւ Փետր. 18ի պոռթկումին ե՛ւ բոլոր այն դէպքերուն մէջ որ յանգեցան Նոյեմբեր 29ի կամ ողանի։

Երբ պարկեշտութիւնն ունենաք այսքանը — միայն այսքանը — խոստովանելու, նոյն ճամբով կրնաք «լուսաբանել», նաեւ, Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը, որ տրամաբանական ելքն է քէմալական կառավարութեան կանխորոշ յամառ քաղաքականութեան, ինչպէս, «լքեալ» գոյքերու ..արը, եւ փոքրամասնութեանց սիստեմատիկ իրաւազրկումն ..մղումը դէպի արտագաղթ, կամ դէպի Թրքացում։

Մի՛ շեղիք նիւթէն եւ մի՛ ցրուէք հանրային ուշադրութիւնը։ Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը շատոնց ..ուած է, եւ անընդհատ կը շարունակուի 1922էն ի վեր։ ..թատեցէք Պոլսոյ եւ Սուրիոյ թերթերը։ Աչքէ անցուցէք ձեր ..կ հաւաքածոները։ Տարբերութիւնը այն է որ հիմա մէկ ..ամէն հաշուեյարդարի ենթարկել կ'ուզեն գործը եւ զունդ..ուն կը քշեն։ Նորէն կը յիշեցնենք ձեզի Խարբերդի, Սեբաստիոյ եւ Արաբկիրի պարպումը, դեռ տարիներ առաջ։

Այս կացութեան առջեւ, մեղաւորի եւ անմեղի դատ չէ որ ..պասեն մեզմէ, դժոխքէն ազատուած մեր հարազատները, ..ւ հաւաքական եւ գործնական աշխատանք։ Հաց, ջուր եւ ..նելիք։ Պատսպարան եւ գործ։

Պատրա՞ստ էք ձեռք ձեռքի տալու եւ այս կենսական, ինչպէս ժողովրդանուէր աշխատանքին կապուելու։ Մնացածը ..քեաթ է։

Ձեր անխորհուրդ վայնասունն ու պիղատոսական մարդանքները ոչ իսկ պնակ մը ապուր կը ճարեն հալածական տարագիրներուն։ Բայց կրնան առատ իւղ քսել հալածողի հացին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ...

«Հրեղէն Սիւն», հայատառ կրօնաթերթ մը որ պարբերաբար լոյս կը տեսնէ Գահիրէի մէջ, իր հոկտեմբերի թիւով կը ներկայացնէ գլուխգործոց գիւտ մը՝ Հայոց ազգի փրկութեան համար։ Կարդանք միասին.

—«Կուսակցութիւնները աղէտ դարձած են ազգին գլխուն, ոչ թէ որովհետեւ գաղափարակից երիտասարդներու խմբումը եւ գործակցութիւնը գէշ բան մըն է, այլ որովհետեւ Յովհաննու Աւետարանին մէջ գրուած է հետեւեալ խօսքը. *«Վասն զի, առանց ինծի բան չէք կրնար ընել։»* (Յովհ. ժե.6)։ Տէր Յիսուսի այս խօսքը բացարձակ է, ինչպէս իր բոլոր խօսքերը։ Դաշնակցականները կազմակերպուեր են, համալսարանական դէմքեր կան մէջերնին, ժողով գումարեր, որոշեր են անձնապէս զոհողութիւններ ընել, որպէս զի... փրկեն ազգը։ Լա՛ւ, Տէր Յիսուսը տիեզերքին միակ ճշմարտութիւնը, կը ճանչնա՞ն։ Անոր հետ գործակի՞ց են, Անոր հետ միասին կ'աշխատի՞ն, Անոր կը սպասուորե՞ն։ — Ո՛չ, չեն ճանչնար զ'Անիկա, լուր անգամ չունին թէ Տէր Յիսուս բանալին է տիեզերաց, վասնզի մանկութեան կամ պատանութեան, կրօնքի դասի պահուն, չեն սորվեցուցեր այս աւագ ճշմարտութիւնը իրենց։ Եւ հիմա, անյիսուս երիտասարդներ, հաւաքուեր են, լաւ նպատակներով, ուսեալ մտքով, անձնազոհ ոգիով հայ ազգին բարօրութիւնը ապահովելու համար։ Արդի՞ւնք։ — Արդիւնքը մէյտեղն է։ Ազգը փրկենք կ'ըսեն, ազգը կը կործանի։ Հայաստանը ձեռք բերենք, կ'ըսեն եւ Հայաստան կը դառնայ միակ երկիրը ուր չենք կրնար երթալ։ Թուրքը պատժենք կ'ըսեն, Թուրքը զմեզ կը պատժէ։ Այսպէս նաեւ միւս բոլոր կուսակցութիւնները, Հնչակեան, Ռամկավար, Բոլշեւիկ, եւայլն։ Ազգային գեղարուեստական կեանքը մշակենք, կ'ըսեն, շնութեամբ ազգային բարոյականը փտեցնելու կը ծառայէ ձեռնարկը, եւայլն եւայլն։ Մանաւանդ բոլշեւիկները, որոնք առանց Յիսուսի՝ բանուորին վիճակը պիտի բարելաւէին, եւ ահա սովամահ հացի *վէսիքա*ներ ի ձեռին կը սպասեն հացի փուռերուն առջեւ։ Անդին՝ Ամերիկա, սովորական գործաւոր մը օրական մէկուկէս անգլիական ոսկի կը շահի, միջին հաշուով, բոլշեւիկեան նախարարն անգամ անոր կէսը չի կրնար շահիլ։ Ո՞ւր է գաղտնիքը։»

ԴԷՊԻ ԹՐՔԱՑՈՒՄ

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը կարգ մը օրինագիծներ կը պատրաստէ։ Օրինագիծի մը համաձայն, նախակրթութիւնը միայն թրքական վարժարաններու մէջ պիտի տրուի։ Նախակրթութիւնը պարտաւորիչ ըլլալու մասին նոր հիմունքներ որոշուած են։ Տեղեկագիրներ պատրաստուած են նաեւ գիւղական դպրոցներու բարեկարգութեան եւ կատարելագործութեան մասին։

ԱՅՎԱԶՈՎՍՔԻԻ ՄԷԿ ՆԿԱՐԸ

«Վազըթ» կը ծանուցանէ թէ Պոլիս տարուած է նշանաւոր ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսքիի արժէքաւոր մէկ նկարը, որ ցոյց կուտայ Թուրքեւռուս պատերազմը։ Թուրք կառավարութիւնը այս նկարը ծախու առնելով Թանգարանին մէջ պիտի պահէ։ Նկարիչներէ բաղկացած մարմին մը պիտի կազմուի գին որոշելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ եղաւ նոր հետքը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս քանի մը օրէ ի վեր նոր քննութիւն չէ կատարած Րիկօտէնի սպանութեան մասին։ Ներկայիս ամբողջ խնդրին ծանրութեան կեդրոնը կը կազմէ Ալմազեանի ծեծի ենթարկուիլը, որ խոր յուզում առաջ բերած է հանրային կարծիքին մէջ։ Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ լսելէ յետոյ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Պընուան եւ Նիքոլը, դէմ դէմի պիտի բերէ Ալմազեանն ու Մապիլը, Շմիտը, Ժանօն եւ Պալըրան, փաստաբան Լըկրանի ներկայութեան։

Մաթիֆաս կը սպասէ ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթի վերադարձին, զայն դէմ դէմի բերելու համար Շապանէ փողոցի բնակիչ մուշտակավաճառ Տոյչի հետ, որ սեպտ. 9ին իր աղջիկները օդափոխութեան ղրկած էր Կառ տիւ Նորէն, միասին առած ոզորենիէ սնտուկ մը։ Ինչպէս կը յիշուի, Ֆլոթ կը բացակայի Փարիզէն քանի մը շաբաթէ ի վեր եւ գաւառ գացած է։

«Ամի տիւ Փէօփլ»ը կը գրէ թէ Պ. Մաթիֆաս չէ հրաժարած ստուգելէ հետք մը, որ քանի քննութիւնները խորանան, այնքան լուրջ հանգամանք կը ստանայ։ Մոնթրէօյլի հետքն է այդ։ «Անկասկած գաղտնիք մը կայ այդտեղ։ Ու անհրաժեշտ է լուսաբանել այս գաղտնիքը, որ կը սկսի Էմիլ-Լանտրէն հրապարակէն — ինչպէս կը կարծենք թէ բաւարար չափով ապացուցինք— եւ կը վերջանայ խնդրոյ առարկայ տեղւոյն մէկ տան մէջ։ Ամէն բան չէ ըսուած այս խնդրին մասին, որուն պիտի անդրադառնանք»։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Մաթիֆաս ուրբաթ օրը դէմ դէմի պիտի բերէ Ֆլոթն ու Շապանէ փողոցի մարդիկը, եւ այս բոլորը՝ Կառ տիւ Նորի բնակիչ Ժոզէֆ Մուսէի հետ։ Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրանի պահանջին վրայ, հարցաքննիչ դատաւորը պիտի լսէ Տիկին Բուհէն, որ կը պնդէ թէ սեպտ. 9ին կէսօրէն քիչ յետոյ Մոնթրէօյլի մէջ տեսած էր Րիկօտէնը։

Հայաստանի պարտքը Ամերիկայի

Մ. Նահանգներու Նախագահ Հուվըր Խորհրդարանի վերաբացման առթիւ անոր ուղղեց պամգամագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Ամերիկա խաղաղութեան մէջ է բոլոր երկիրներու հետ եւ թէ շնորհիւ Քէլլոկի դաշինքին, խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի հետզհետէ։

Պարտքերու խնդրին մասին խօսելով, ըսաւ թէ միայն Հայաստանի եւ Ռուսիոյ պարտքերն են որ չեն կարգադրուած եւ թէ Մ. Նահանգները զանազան երկիրներէ 11,579,465,000 տոլար առնելիք ունին։

Խորհրդային դրախտէն փախչողները

Ռուսիայէն փախչող գերման գիւղացիներու երկրորդ կարաւանը դեկտ.2ին Րիկա հասնելով, գերմանական կառախումբով մը ճամբայ հանուեցաւ դէպի Գերմանիա։Այս խումբը կը բաղկանայ 363 հոգիէ, որոնց 100ը մանուկներ եւ 112ը կիներ։ Իրենց պատմածին նայելով, Զեկան սահմանագլուխին վրայ գրաւած է իրենց ամբողջ դրամն ու գոհարեղէնը։ Այժմ 3000 գերման գիւղացիներ միայն կը մնան Մոսկուայի դուռներուն առջեւ, խորհրդային իշխանութիւնները դէպի Սիպերիա ճամբայ հանած ըլլալով աւելի քան 10,000 հոգի։

Գրեթէ բոլոր մանուկներն ալ կարմրախտէ բռնուած են։ Ու երբ կարաւանը գերմանական հող հասաւ, երկու հոգի մեռած էին արդէն։ Գաղթականները բոլորն ալ մեծ դժուարութիւն քաշած են անցագիր ճարելու համար։ Օգոստոսէն ի վեր 13,000 հոգի հաւաքուած էին Մոսկուայի դուռներուն առջեւ՝ սպասելով որ հնչէ ազատութեան ժամը, ու կ'ապրէին շատ խեղճ վիճակի մէջ. կաթ չէին կրնար հայթայթել մանուկներուն եւ ծերերուն համար. կիները բացօթեայ ծննդաբերութիւն կ'ունենային, առանց բժշկական խնամքի։

Երբ լաթվիական հողը մտան, գաղթականները հանեցին իրենց գլխարկները եւ ծերունիները սկսան աղօթել, որ վերջապէս ազատ օդ կը շնչեն։

Կ'երթան դէպի Սիպերիա

Րիկա, դեկտ. 3.— Ցուրտէն ու վախէն դողահար, 3000 գերման գիւղացիներ՝ որոնց մէկ երրորդը մանուկներ, վաճառաբարձ կառախումբերու մէջ թխմուած, կամաց կամաց կը փոխադրուին Անդրսիպերիական երկաթուղիով դէպի Օմսքի անծանօթ շրջանները, ուր ջերմաչափը զերոյէն 35 աստիճան վար ցոյց կուտայ։ Տասը օր առաջ սկսան այս առաքումները դէպի սառնամանիքներու տափաստանները, ուրիշ խօսքով դէպի մահ, եւ երկու օրն անգամ մը Մոսկուայի Զեկան դէպի արեւելք ճամբայ կը հանէ նոր կառախումբեր, մարդկային Թշուառութիւն բեռցած։

Թուրքիա ինչո՞ւ չի վճարեր պարտքերը

Տեղական Թերթերը կը գրեն.—

Լօզանի դաշնագիրը, ստորագրուած, 1923 յուլիս 24ին Դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ միջեւ, հաստատեց իրաւարա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՄԱՐԻ ՃՐԱԳԸ

Երէկ հրատարակեր էինք Քալամաթայի (Յունաստան) մանկապարտէզի խմբանկարը։(Պատկերին ձախ կողմը կեցած երիտասարդը երկաթագործ Մանուէլն է, որ իր ծախքով շինած եւ մէկ տարի պահած է մանկապարտէզը, իսկ ծերունին՝ ուսուցիչ Երուանդ Սամսոնցի)։

Այդ հրատարակութենէն յետոյ, իրազեկ բարեկամէ մը ստացանք նամակ մը (27 նոյ.)։ Կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

«Դժբախտաբար այդ բարի երկաթագործը ձեռնաթափ եղած է, չկրնալով դիմանալ ծախքերուն։ Այժմ գործին ամբողջ ծանրութիւնը ինկած է խեղճ դաստուին վրայ (Երուանդ Գլըճեան), որ սրտապնդիչ հաւատքներու վրայ, երեք ամիսէ ի վեր կը պահէ մանկապարտէզը առանց սանթիմ մը առնելու եւ մուրացիկի պէս չոր հաց մը փնտռելով այս կամ այն հայրենակցին տունը։

«Պաղատագին կը խնդրենք օգնութեան հասնիլ մինչեւ Ծնունդ, այլապէս մանկապարտէզը կրկին գոցուելով, անբախտ պզտիկները փողոց պիտի նետուին»։

Ընթերցո՛ղ, պիտի անճրկի՞ս։

Ի հարկէ մէկ մարդ կամ ո՛ր եւ է մարմին — բարեգործական, Տիկնանց Միութիւն եւն. կրնար ստանձնել այս հոգը, տարեկան 1500—2000 ֆրանք։ Բայց, մինչեւ որ հարուստին սիրտն ըլլայ, աղքատին աչքը կ'ելլէ...

ՍՈՎԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի նոյ. 23 Թուականով.— Երկրէն եկողները սոսկալի գոյներով կը նկարագրեն Կովկասի եւ Ռուսաստանի վիճակը։ Ամէն տեղ սով է։ Ռուսական ալիւրը Թաւրիզի շուկային մէջ 5-6 ամիս առաջ կը ծախուէր մէշոկը 7-10 Թումանի, այժմ բարձրացած է 20 Թումանի, այն ալ չի ճարուիր։

— Էջմիածնի կողմէ Պաղտատի առաջնորդ նշանակուած է Ռուբէն եպսկ. Մանասեան, որ արդէն Թէհրան անցած է, իր պաշտօնատեղին երթալու համար։

ՌՈՒՍԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆ ՏԱՌԵՐՈՎ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ լուսաւորութեան ժողովրդական գործավարը կազմած է յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնն է ռուսերէնի համար այբուբեն մը կազմել լատին տառերով։

Ուրիշ քանի մը յանձնաժողովներ կը քննեն ռուսերէնի ներկայ ուղղագրութիւնն ու կէտադրութիւնը սրբագրելու համար պատրաստուած ծրագիր մը։

Մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայուի մոնկոլ եւ քալմուք լեզուներուն։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԾԱՌՈՒՂԻՆԵՐԸ

Էնկիւրիի ճամբաներուն վրայ ծառեր պիտի տնկուին եւ այս կերպով ծառուղիներ յառաջ պիտի բերուին։ Ասկէ զատ Էնկիւրիի մէջ կաղինի տունկեր պիտի տնկուին։

ՐԻԶԷԷՆ երեք ժամ հեռու հանքածուխի խիստ հարուստ հանք մը գտնուեցաւ։ Կատարուած փորձերը շատ լաւ արդիւնք տուին։ Մօտ օրէն պիտի սկսի հանքին շահագործումը։

ԵԻՐՈՊԱ ուսանելու պիտի ղըրկուին 30 Թուրք երիտասարդներ որոնք մրցման քննութեամբ զատուած են կրթ. գործավարութեան կողմէ։

ԱՖԻՈՆԻ այս տարուան բերքը ամբողջ Թուրքիոյ մէջ 190,000 քիլօ կ'ենթադրուի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Կրնանք ըսել թէ Մեծ-Պատերազմէն յետոյ, խաղաղութիւնը եթէ մասամբ հաստատուեցաւ բանակներու միջեւ, սակայն պայքարը կը շարունակուի միջազգային առեւտրական հրապարակին վրայ, եւ այս անգամ, նախկին զինակիցներու միջեւ։

Պատերազմը ամենէն աւելի հարուածեց միջազգային փոխանակութիւնը, որ պահ մը բոլորովին կանգ առնելէ յետոյ, չկրցաւ դեռ գտնել իր հաւասարակշռութիւնը։ Պատճառներէն մէկը մանաւանդ այն կրնայ նկատուիլ որ, բոլոր մարզերուն մէջ, գործակցութեան պէտքը շեշտելով մէկտեղ, պետութիւնները շուկային վրայ կը բաժնուին իրարմէ, իրենց ազգային արտադրութեան եւ միջազգային առեւտուրին մէջ հետապնդելով ազգայնական ձգտումներու գոհացումը։

Երեւոյթը յստակօրէն կը տեսնուի իւրաքանչիւր պետութեան մաքսային քաղաքականութեան մէջ, որ հակառակ երկար որոնումներու, վարանումներու եւ թոյլ, կիսատ կամ խիստ միջոցներու, դեռ վերջնապէս չէ ձեւաւորուած։

Պատերազմէն առաջ, պետութիւններու առեւտրական քաղաքականութիւնը գտած էր իր յատուկ ուղեգիծը, եւ թոյլ կուտար իւրաքանչիւրին, որ իր ազգային արտադրութենէն քաղէ միջազգային փոխանակութեան մը կարելի օգուտները։ Տնտեսական ընդհանուր վիճակը կայուն կարելի էր նկատել եւ ընդունուած մաքսային դրութիւններուն վրայ, որոնք պետութիւններու առեւտրական քաղաքականութիւնը կը կանոնագրեն, ժամանակի փոփոխութիւններ միայն կը պարտադրէր։ Առեւտրական դաշինքները պետութիւններու միջեւ կ'ապահովէին ապրանքներու եւ նախանիւթերու փոխադարձ հայթայթումը ու զանազան ազգի դրամները՝ ոսկիին բաղդատմամբ՝ հաստատ արժէք մը կը ներկայացնէին, կը դիւրացնէին ապրանքներու եւ դրամագլուխներու շրջանառութիւնը։

Պատերազմը ամբողջ աշխարհի մէջ վերիվայր շրջեց այս բոլորը, խախտելով մէկտեղ կիրարկուող միջազգային առեւտուրի սովորութիւնները։ Իսկ խաղաղութիւնը չկրցաւ դեռ վերահաստատել արտադրիչ ուժերու նախկին կանոնաւոր ընթացքը, ընդհակառակն, տեղի տուաւ դրամական անօրինակ տարբերութիւններու հետ, գիներու մշտատեւ ելեւէջի մը, որոնք մեծապէս վտանգեցին ապրանքներու փոխանակութիւնը միջազգային շուկային վրայ։ Հակառակ երթեւեկի եւ փոխանակութեան միջոցներու զարգացման, երկրէ երկիր վարկը դեռ չէ վերահաստատուած ու նաեւ, հաշտութեան դաշնագրէն բխող կարգ մը խնդիրներ, որոնք ուղղակի կ'անդրադառնան զանազան պետութիւններու տնտեսական ու ճարտարարուեստական գործունէութեան վրայ, կ'արգիլեն միջազգ. առեւտրական յարաբերութիւններու կանոնաւորումը։

Բոլոր այս պատճառները կը միանան՝ ընդդէմ պետութիւններու առեւտրական քաղաքականութեան յստակ ձեւաւորումին։ Բայց մանաւանդ, եւրոպական երկիրներն են որ ամէնէն աւելի կը յապաղին վարանումներով։ Անոնց ներքին դժուարութիւններուն վրայ կը բարդուի ամերիկեան նուաճման վտանգը, որ հակառակ դիմադրութեան լուրջ փորձերու, ամէն օր կը հաստատուի եւ կը սաստկանայ մտածուած ու կազմակերպուած թափանցումներով։

Ստոյգ է թէ պատերազմը կազմալուծեց միջազգային առեւտուրն ու ճարտարարուեստը։ Եւրոպա եւ Ամերիկա միասնաբար, փակեր էին ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր, արտադրութեան մեծագոյն ուժը կեդրոնացնելու համար հսկայական պայքարի մը նիւթեղէնի պահանջներուն շուրջ։ Ու մինչդեռ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, շնորհիւ զարգացած «թեքնիք»ականութեան մը ու կազմակերպական զօրեղ ջանքերու, Ամերիկա կրցաւ վերադառնալ նախապատերազմեան արտադրութեան վիճակին, եւ երկրին մէջ ստեղծել բնականոն շուկայ մը՝ իր պահանջները գոհացնող միջոցներով, Եւրոպա դանդաղեցաւ. ո՛չ միայն արագ ու ամուր քայլերով չկրցաւ շարժման մէջ դնել իր կայուն ճարտարարուեստը, այլ սխալը գործեց աշխատանք հայթայթելու ենթադրութիւններով— շարունակելու արտադրութիւնը որ միայն պատերազմի պատրաստութեան եւ տեւականութեան կը նպաստէր ու չէր ծառայեր խաղաղութեան կեանքին ձգտող շուկայի պէտքերուն։ Այսպէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, ուր պատերազմէն յետոյ ալ, քիմիական ճարտարարուեստը շարունակեց պահ մը անհամեմատ չափերով, Իտալիոյ մէջ՝ պատերազմական մետաղագործութիւնը։ Առաջ եկաւ ուժերու աւելորդ վատնումով, անպէտ գերարտադրութիւն մը, որ դատապարտուած էր փճացման, ի չգոյէ շուկայի։ Դէպի բնականոն արտադրութիւն վերադարձը՝ նոյնքան ցնցեց եւրոպական շուկան, որքան պիտի ցնցէր ժամանակի պատերազմ մը։

Անկից զատ, պատերազմի վերջաւորութեան, Ամերիկա միակ երկիրն էր որ զէնքը վար կը դնէր աւելի հարստացած, եւ առողջ դրամով մը, որ ինքնին կը բաւէր գերակշռութիւն մը ապահովելու իրեն։ Պատերազմի մտած էր իբր Եւրոպայի պարտական։ Զինադադարին՝ դերերը արդէն փոխուած էին։ Եւրոպա Ամերիկայի առջեւ կը ներկայանար վարկի ու դրամագլուխի հսկայ պարտքի մը տակ ճնշուած, եւ հիւանդ դրամով, արտադրութեան տկար միջոցներով եւ սպառած դրամագլուխով ու նաեւ առանց վարկի կամ թշնամի պետութիւններու վրայ առնելիքներով, որոնք մեծ բանի չծառայեցին. ո՛չ իսկ պատերազմին նիւթական վէրքերը գոցելու։

Եւրոպայի, այսինքն նախապատերազմեան ամէնէն հարուստ առեւտրականին ներկայ վիճակին հանդէպ, Ամերիկա կը ներկայանայ իբրեւ արդիական ամէնէն ուժեղ միջոցներով օժտուած, լաւ կազմակերպուած գործարանատէր մը, որ արդէն, առանց արտաքին շուկայի ալ, ապահոված է իր անհրաժեշտ նախանիւթերուն հայթայթումը իր իսկ միջոցներով, եւ իր արտադրութեան մեծագոյն մասին սպառումը իր ներքին շուկային վրայ, շնորհիւ 120 միլիոն ունեւոր յաճախորդներու։ Տնտեսագէտ մը շատ իրաւացի կերպով դիտել կուտայ.— Արտադրութեան մրցակից կեդրոններէն բաժնուած՝ երկու ընդարձակ ովկիանոսներով, զերծ է վտանգաւոր ամէն մրցումէ, շնորհիւ իր զանգուածին և դիրքին»։ Այս 120 միլիոննոց բազմութիւնը կը սպառէ կաուչուկի, քարիւղի և ասուեղէնի ամբողջ աշխարհի արտադրութեան 3/4ը. անագի, պղինձի, ձուլածոյի եւ սուրճի կէսը եւ հանքածուխի հարիւրին 36ը։ Փաստ մը անոր անօրինակ բարգաւաճման. 23 միլիոն ինքնաշարժ կառքեր կը բանին անոր փողոցներուն ու ճամբաներուն մէջ. այսինքն հարիւրին 80ը ամբողջ աշխարհի ինքնաշարժներուն։

Եւ ահա քանի մը տպաւորիչ թիւեր անոր արտադրական կարողութենէն։

Կ'արտադրէ ամբողջ աշխարհի քարիւղին հարիւրին 70ը, բամպակին, պղինձին ու փայտին հարիւրին 54ը, կապար, ածուխ եւ զօրեն հարիւրին 40, 38, 25.— 54 միլիոն թոնօ պողպատ։

Ահա նաեւ Ամերիկայի դրամական հարստութեան քանակը. ելմտական նախարար Մէլլընի իսկ թիւերով՝ 1860ին՝ 16 միլիառ տոլար, 1914ին՝ 200 միլիառ, 1927ին՝ 350 միլիառ, որ ֆրանքի վերածուած՝ կը բնէ 8 թրիլիոն, 940 միլիառ ֆր.

Նոյն տնտեսագէտը կը կարծէ.— Հաւասար ուժերով պայքարի մը մէջ, ան վստահաբար պիտի տանէր յաղթանակը. արդ, այդ պայքարը չընդունիր։ Ամերիկեան արտադրութիւնը դիրք կը բռնէ մաքսային պատնէշներու ետին, որոնք միշտ աւելի կը բարձրացուին, եւ գործնականօրէն անանցանելի են։» Ինչո՞ւ։

Մաքսային հին քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակուի հանդրուանէ հանդրուան մինչեւ մեր օրերը, աստիճանաբար սաստկանալով։ Այդ քաղաքականութեան հիմը հարազատօրէն ամերիկեան է։ Կը յաջողի արտասահմանէն ստանալ առաւելութիւններ, որոնց փոխարէնը չի տար սակայն։ Ամերիկա դէպի Եւրոպա կ'արտածէ նախանիւթեր, որոնք ընդհանրապէս զերծ են տուրքէ եւ սուղ կը կտրէ օտար նախանիւթերու գինը։ Եւրոպայէն առհասարակ կը ներածէ երկրորդական պէտքեր գոհացնող առարկաներ, որոնց մաքսատուրքը կրնայ բարձրացնել ըստ կամս, իր երկրին մէջ արգիլելու համար եւրոպական արտադրութեան մրցումը։ Այսպէս մինչեւ պատերազմ. 1921ին զգալի կերպով կը բարձրացնէր մաքսատուրքը, իսկ 1922ին կը հաստատէր ֆօրտնէյի սակացուցը, որ յուզման կը մատնէր Եւրոպան։ Ամերիկա իրաւունքկուտար ինքիրեն, իհարկէ փոխելու ներածելի նիւթերու մաքսատուրքը, ըստ «Ամերիկեան գնահատման» եղանակին, այսինքն ներածուած ապրանքներու գինը կտրելու համար, իրաւունք կ'ունենար ներածող օտար վաճառականներու տետրակները պրպտելու...։ Պաշտպանողական քաղաքականութիւն մը որ հասաւ մինչեւ արգելականի 1918ին, երբ բոլորովին արգիլուեցաւ ըմպելիներու մուտքը Ամերիկա, իսկ այսօր առած է յարձակողականի մը բնոյթը, մտահոգելով Եւրոպան։

Ամերիկայի այս յարձակողական սահմանափակումներուն դէմ, Եւրոպայի արտադրողը որ արդէն զուրկ է կռուի հաւասար զէնքերէ, կը մատնուի ուրիշ խուչընդոտի մը։

Իր ներքին շուկան փոքր է արդէն եւ աղքատ. իսկ Ամերիկայի արտադրողը կ'աշխատի նախ ներքին ընդարձակ եւ հարուստ շուկայի մը համար, որ կատարելապէս պաշտպանուած է օտար ներածումներու դէմ, ու կ'արտածէ միայն իր արտադրութեան փոքր մէկ մասը, ըսենք՝ աւելցուքը՝ որով կրնայ հակառակորդին դէմ գործել՝ գին կոտրելով։ Անկից զատ, օտար արտադրողը, կերպով մը՝ կարգ մը պարագաներու մէջ, նախանիւթի յաճախորդն է Ամերիկայի իր մրցակցին, ինչ որ արտադրութեան գինի տարբերութիւն մը կը պարտադրէ ի վնաս Եւրոպացիին։ Անկից զատ, Ամերիկա ունի հսկայ առնելիքներ Եւրոպայէն, որոնց փոխարէն կը պահանջէ միմիայն դրամ։ Կը մերժէ օտար պարտքը իջեցնել ապրանքով։ Ու դրամը որ անընդհատ կը դիզէ, անշուշտ ի վերջոյ իր երկրին մէջ կը բռնուի պնդութեան, կը դառնայ անօգտագործելի. բայց Ամերիկացիին գործնական միտքը կը բանի եւ միջոց մը կը գտնէ. կը գնէ ինչ որ Եւրոպայի մէջ կենսական արժէք մը կը ներկայացնէ, կալուածներ ու գործարաններ, մէկ խօսքով, իր երկրին արտադրութիւնը արտածելու տեղ, կը փորձէ ինքն իսկ արտադրել օտար, մրցորդ երկրին մէջ, իբր հոն տեղաւորուած թշնամի իշխանաւոր։ Այս է որ մտահոգութեան կը մատնէ Եւրոպայի կառավարութիւնները, ելմտական ղեկավարները եւ ճարտարարուեստի մագնատները, իբրեւ յետպատերազմեան նոր վտանգ, որ կը գերէ՝ առանց կոտրելու։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԱԼՄԱՍՋԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ. — Եթէ թոյլ տրուէր ինծի ծանօթանալ Պ. Կիշարի տեղեկագրին, վարչական այս քննութեան որ անշուշտ յանձնուած է ներքին նախարարութեան, համոզուած եմ որ հոն պիտի գտնէի գաղտնի ոստիկաններու կողմէ տրուած վկայութիւններ՝ խմբագրուած հետեւեալ ոճով.

«Ժամը 21ին, մեր տնօրէնի հրամանին վրայ, Ալմազեան կոչուածը քննիչ Շմիտի եւ իմ կողմէ կեդրոնական սպասարկու. թենէն հանուեցաւ վերը՝ մասնաւոր կիսաբաժնի քննիչներուն սրահը ուր ճաշեց ու ծխեց։ Առաջին անգամն է որ կը տեսնէի Ալմազեանը։ Ճաշէն յետոյ, տարուեցաւ մասնաւոր կիսաբաժնի ատիճանաւորներու սրահը եւ հոն հարցաքննեցինք զայն՝ քննիչներ Մապիլի, Ժանոյի եւ Շմիտի ընկերակցութեամբ։

Բիչ վերջ, իմացանք որ ոստիկանապետներ Փրիոլէ եւ Պատէն շուտով մեր սրահներուն մէջ պիտի բերէին որոշ թիւով մարդիկ, ձերբակալուած՝ կռիւներու ընթացքին՝ որպէսզի այդ չարագործներուն հետ շփման մէջ չմտնէ, Ալմազեանը տարինք մասնաւոր կիսաբաժնի գլխաւոր քննիչին դրասենեակը, ուր խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ։

Կէս գիշերուան մօտ, մեր տնօրէնէն հրաման ստացանք Ալմազեանը տանելու կեդրոնական սպասարկութեան շէնքը։ որպէսզի հոն անցընէ գիշերը։ Ըստ սովորութեան, որովհետեւ Ալմազեան պէտք է անցնէր նըրբանցքներէն եւ դատարանի բակէն, քննիչ Մապիլ մօտեցաւ՝ ձեռնակապերը անցընելու համար։ Այդ պահուն, Ալմազեան ոտքի կանգնեցաւ, սաստիկ բարկացաւ, մերժեց հնազանդիլ, ծառանալով ու մաքառելով։ Ստիպուեցանք չորս մէկտեղ գալ՝ զայն պատին տակ քշելու եւ շղթան անցընելու համար։

Ալմազեան, կատղած, մեր ձեռքէն սպրդելով, գետին նետուեցաւ՝ հայհոյելով մեզ։ Քանի մը վայրկեան թող տալէ վերջ ուզածին ընէ, թեւէն բռնեցինք եւ կրկին թիկնաթոռին վրայ նստեցուցինք։ Քանի մը վայրկեան վերջ. հանդարտեցաւ եւ յայտարարեց մեզի թէ՝ վար չպիտի իջնէ՝ մինչեւ որ չքակեն ձեռնակապերը։

Երբ տեսայ որ աւելի հանդարտած է ու իրմէ խոստում առնելէ յետոյ որ այլեւս չպիտի կատղի, չվարանեցայ, կատաղութեան նոր տագնապէ մը խուսափելու համար, բռնաբարել օրէնքին տառը եւ հանել ձեռնակապերը։ Այսպէս, ազատ ձեռքերով, բայց մեզմէ շրջապատուած է որ կէս գիշերը 30 անցած կրկին տարուեցաւ կեդրոնական սպասարկութիւն։»

Քննիչին այս ենթադրեալ վկայութենէն կը տեսնուի թէ՝ ըստ օրինի ձեռնակապ կ'անցուի բոլոր անոնց, որոնք իբրեւ վկայ կը գտնուին դատական ոստիկանութեան ձեռքին մէջ. թէ այս օրէնքին հակառակ ըլլալով տարած են զայն Արդարութեան Պալատի բակէն եւ նրբանցքներէն դէպի արգելարանի խցիկները։

Այստեղ կայ խոստովանութիւնը կարգ մը արարքներու, որոնք շատ օրինաւոր չեն թուիր։ Գալով բուն իսկ ծեծին, եթէ ձեռքս ունենայի այդ ենթադրեալ տեղեկագիրը, քիչ անգին անշուշտ պիտի գտնէի հետեւեալ որոշ կէտերը.

«Այն երկար խօսակցութեան ընթացքին, զոր քննիչներն ու ես ունեցանք Ալմազեանի հետ, հոկտ. 19ի շաբաթ օրը, իրիկուան ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր, երկարօրէն խօսեցանք խնդրոյ առարկայ գործին մասին. բայց մեր գլխաւոր պաշտօնն էր Ալմազեանի մօտ մնալ, ու պարզապէս արհեստակցական հետաքրքրութեան պատճառով կը խօսակցէինք անոր հետ։ Միւս կողմէ, իրաւ է թէ մեր պետերը յանձնարարած չէին մեզ խոստովանութիւններ կորզել անկէ, բայց պէտք է գիտնալ թէ՝ քննիչներ Մապիլ եւ Շմիտ քննութիւն կատարած էին Ռիկոտէնի սպանութեան մասին. ուստի օգտուեցան Ալմազեանի հետ գտնուելու առիթէն՝ խնդրելու համար անկէ որ ճշդէ նախապէս իրենց ըրած յայտարարութիւնները, զորս պիտի արձանագրէին իրենց տեղեկագրերուն մէջ։

Ո՛չ մէկ ատեն, ո՛չ Մապիլ, ո՛չ Շմիտ, ո՛չ Ժանօ, ո՛չ ալ մանաւանդ ես որ բան չէի գիտեր խնդրէն եւ ոեւէ պատասխանատուութիւն չունէի քննութեան արդիւնքին մէջ, ստիպեցինք Ալմազեանը պատասխանել։ Մեզմէ ո՛չ ոք զարկաւ անոր։ Ոստիկաններուն պիտի արգիլէի զարնել, ու եթէ զարնէին՝ մատնանիշ պիտի ընէի։

Այսպիսի ենթադրութիւն մը արտառոց է արդէն. 21 տարիէ ի վեր պաշտօնի վրայ եմ ու երբեք ոեւէ մէկուն չեմ զարկած, ոեւէ պաշտօնակիցէ չեմ ալ լսած թէ վկայ մը ծեծած են դատական ոստիկանութեան մէջ, ստիպելու համար զայն որ ոեւէ յայտարարութիւն ընէ։

Ալմազեանի մարմնին վրայ մնացած արիւնի հետքերը առաջ եկած կրնան ըլլալ միայն մեր ձեռնակապ անցուցած ատեն, իր ցոյց տուած բուռն դիմադրութենէն։ Կը յիշեմ թէ այն ատեն, հակառակ որ բռնած էինք զինքը մեր ձեռքէն փախաւ եւ գետին տապալեցաւ։ Ստիպուեցանք միջամտել, զայն բռնելու համար, որպէսզի մի՛ զուցէ ինքզինքը վիրաւորէ՝ կարասիներուն զարնուելով։» (Ծիծաղներ ծայրայեղ ձախակողմէն)։

Պարոններ, երբ ութ օր վերջ, ամբաստանեալ մը ծեծի ա՛յսքան բացորոշ հետքեր կը կրէ, իրաւունք ունինք ըսելու թէ՝ բռնութիւնները որոնց զոհ գացած է, չեն կրնար բացատրուիլ պարզ ըմբոստութիւնով մը մարդու մը որուն անիրաւ կերպով...

Փիէռ Քոթ.— Եւ ապօրէն կերպով։

Ժորժ Մոնէ.— ... Ձեռնակապ անցընել կ'ուզէին։

Պէտք է որ, այս գործին մէջ կառավարութիւնը իր խօսքն ըսէ եւ հաստատէ մեզ թէ այս բանի միջոցները ընդունելի՞ են իրեն համար։

Թէ՝ վարչապետ-ներքին նախարարը, որ կարծես թէ որոշ սկեպտիկութեամբ մտիկ կ'ընէ ինծի... (Ծափեր ձախէն եւ ծայրայեղ ձախէն)։

Վարչապետը.— Սիրելի պարոն Մոնէ, քանի որ ազնուութիւնն ունիք ձեր խօսքն ինծի ուղղելու աւելի մասնաւոր կերպով...

Ժորժ Մոնէ.— Ձե՞զ է որ կը հարցապնդեմ։

Վարչապետը.— ... Սկեպտիկութեամբ չէ որ մտիկ կ'ընեմ ձեզի կամ, եթէ կ'ուզէք, իմ սկեպտիկութիւնս, աւելի ճիշդը վարանումս մէկ դէպքի մասին է. ի՞նչ էր ձեր կարդացածը։

Ժորժ Մոնէ. — Պաշտպանութեան եղանակն է զոր կ'ենթադրեմ...

Վարչապետը.—Բնաւ երբե՛ք խօսեցէ՛ք անկեղծօրէն։ Դուք կը կարդաք վկայութիւնները քննիչներուն՝ վարչական քննութեան մը մէջ, որուն ներկայ եղան իմ հրամանովս, հակառակ բոլոր աւանդութեանց, փաստաբանները բողոքարկուին, այս վերջինին ապահովութեան համար։

Փաստաբաններու միջոցով է որ ձեռք անցուցած էք այդ վաւերաթուղթերը։ Կը խնդրեմ միայն որ ըսէք ատիկա։ (Ծափեր կեդրոնէն եւ աջէն։ Ընդմիջումներ ծայրայեղ ձախէն)։

Նարսիս Պուլանժէ.— Պ. Մոնէ այս տեղեկութիւնները ձեռք բերած է իր հօր միջոցաւ։

Նախագահը.— Հաճեցէք մտիկ ընել հռետորը։

Ժորժ Մոնէ.— Շատ կարեւորութիւն չունի գիտնալ թէ ինչ միջոցով ձեռք անցուցած եմ այն վկայութիւնները որոնք, ինչպէս կը խոստովանի Պ. վարչապետը, տարօրինակ կերպով կը նմանին ոստիկանական քննիչներու կողմէ եղած վկայութեանց։

Պ. Վարչապետին ըսածներէն կ'արձանագրեմ ա՛յն որ անիկա կը ճանչնայ անոնց ճշդութիւնը. ա՛յս է միայն որ կը պահանջէի։ (Ծափեր ծայրայեղ ձախէն)։

(3)

ԹԱՏՐՈՆ

„ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ„

COMPAGNIE PITOËFF

Եթէ Տիկին Հանօի զայթակղութիւնը նպաստեց Մարսէլ Պանեօլի «Թոփազ»ին յաջողութեան, հայազգի Պիտոյէֆի բեմ հանած «Ոճրագործները» թատերախաղն ալ մեծ յաղթանակ կը տանի շնորհիւ Ալմազեանի ծանօթ գործին։

Այս թատերգութիւնը ծածկանունի տակ գրուած է եւ չի գիտցուիր որ գերմանակա՞ն է թէ աւստրիական։ Ամէն պարագայի մէջ, յաջող գործ մըն է և ամէն իրիկուն «Թէաթր տէ զ'Ար» թատրոնը կը լեցուի անհամար բազմութեամբ եւ յաճախ ծափեր կը տեղան երբ ոստիկանութեան կամ արդարութեան դէմ գանգատ մը կամ համարձակ խօսք մը կ'արտայայտուի։

Խաղը գաղափարով եւ ներկայացման ինքնատպութեամբ կը տարբերի ֆրանսական թատերգութիւններէն։ Երբ վարագոյրը կը բացուի, ներկայացնելով տուն մը ճակատը, կը տեսնենք եօթը յարկաբաժին՝ բեմին լայնքին և երկայնքին։ Վարի յարկը, աջ կողմը կը բնակի հին ազնուական ընտանիք մը աղքատացած պատերազմի պատճառով, մայրը տակաւին շատ երիտասարդ եւ գեղեցիկ, վարձու կուտայ քանի մը սենեակներ.— մէկ հատը, վերինը, երիտասարդի մը որ աղուն ընկերն է։ Մէջտեղինը խոհանոցն է, անոր վրան վարձու տուած է սրճարանի ծառայողի մը (անգործ)։ Ձախ կողմը սրճարանի մը ետեւի մասն է որ կը ծառայէ իբրեւ ննջարան թեւաբարոյ կնոջ մը։ Անոր վրան պզտիկ յարկաբաժին մը ուր ազնուական կին մը կ'ապրի չենք գիտեր ինչպէս, իր զաւկին հետ որ իրաւաբանական ուսանող է, բայց ցոփակեաց, իր աղջկան հետ, որ վերջին նուաճուութեան կը հետեւի։ Վերջապէս ամէնէն վարի յարկը կը բնակի մեքենագիր կին մը որ յղի է եւ որուն զաւակը խոհարարուհի Էրնէսթին հոգեգաւակ պիտի ընէ, իր սիրականը իրեն կապելու համար, կարծել տալով թէ իրմէ եղած է։ Բոլոր յարկաբաժինները կը լուսաւորուին մէկը միւսին ետեւէն եւ կամ միասին, գործողութեան ընթացքին որոշ լծորդականութեամբ, տալով խաղին նորագոյն ձգտումն եւ շարժանկարի արագութիւն։

...յս գործը իր չուժեամբ կը ...ուժէ պայքարը անհատին ...ին արդարութեան եւ հա... ...ին կազմած կեղծ արդա... ...եան, որուն զոհն ենք գրե... ...մէ։ Այլ սակայն առանց ...չենք կրնար վայրկեան մը ...ափում ապրիլ. ընկերային ...ասարքը հրամայական պա... ...դրած են անհատին, գլուխ ...իր իսկ հիմնած արդարու... ...առջեւ, թէեւ միշտ ալ այդ ...արութիւնը եղած է անգի... ...ցաբար բռնակալ։ Ուրեմն այս ...արդարութիւնները իրար ...բախելով, իրարու կը հա... ...ն եւ իրար կը հալածեն, ...կը դառնայ խիղճ, իսկ ...ը դատախազ։

«Ոճրագործները»ին երկրորդ ...ը կը ներկայացնէ շատ մը ...արաններ, մեծ ու պզտիկ, ...իսկ ժողովրդական դատա... ...մը, ուր կը տեսնենք դատ... ...անհատական պարագանե... ...կամ ոճիրներու որոնք տեղի ...եցան (կամ միշտ տեղի կ'ունե... ...) առաջին արարին մէջ, ...ին կեանքին մէջ), քանի ...հեղինակին ամէն ոք ոճ... ...է, երբեմն գիտակցա... ...յաճախ անգիտակցօրէն։ ...նախ կը տեսնենք Թա... ...ը և յետոյ հինգ տարուան ...անակիր աշխատանքի դա... ...դատուիլը մեքենագիր կնոջ, ...աշխատասէր կնոջ, որ ...ութեան պատճառաւ իր ...ին հետ գետը կը նետուի ...պան ըլլալու համար, եւ ...զաւակը կը խեղդուի, իսկ ...կ'ազատենի։ Անշուշտ դա... ...ը չընդունիր թէ մայրը ...հանդէպ ծայրայեղ սէր ...քանի որ կ'ապրի...

...ին կը տեսնենք ազատ ...ուիլը ազատ անձնաւո... ...եան մը, շնորհիւ կեղծ վկա... ...եան մը զոր կուտայ վկայ ...խնալով ընկերոջ մը սպառ... ...ներէն։

...կը տեսնենք մանաւանդ ե... ...ազատ ատեանի առջև դատ... ...եւ մահուան դատապար... ...սրճարանի ծառայողի մը, ...թեւաբարոյ կինը սպան... ...ըլլալու կասկածանքով բան... ...ուած էր, մինչդեռ բուն ...իչը, իր սիրուհին՝ խոհա... ...ուհի Էրնէսթինն էր, որ նա... ...վայրագ նոպայի մը մէջ ...ած էր։ Սրճարանի ծառա... ...Կիւստավ, միամիտ և խե... ...ղայ մըն է, ճանճի մը դպչե... ...վախնայ, սակայն կնա... ...եւ գեղեցիկ տղամարդ, ...ուն մանչ» է, որ հինգ սի... ...ունի եւ կրքոտ կը սիրէ ...արուհի Էրնէսթինը և փո... ...արձաբար։ Իրիկուն մը սա... ...սրճարանին թեթեւաբարոյ ...մէն կը հրապուրուի, կ'եր... ...սենեակը եւ հոն կը մոռ... ...պանի ժամացոյցը։ Էր... ...ին կասկածոտ եւ նախան... ...կ'երթայ կնոջ մօտ և սաս... ...վիճաբանութենէ մը վերջ ...կը խեղդէ։ Ուրեմն, ոչ մէկ ...ւած, բոլոր դէպքերը կը հաստատեն ոստիկանութեան թէ Կիւստավն է ոճրագործը։ Խեղճ տղան կատակ կը կարծէ, այնքան որ անմեղ է, լրջութեամբ չի հետեւիր Եղեռնադատ ատեանին վիճաբանութեանց, խենդ խելօք բաներ կ'ըսէ, կը ծաղրէ դատաւորը։ Նախ խոստովանած էր թէ ոճրագործը ինքն է, որպէսզի չծեծեն եւ սիկարէթ հրամցնեն ոստիկանները։ Եւ կրնաք երեւակայել ի՛նչ հետաքրքրական է այս տեսարանը որ յաճախ կրկնակի ծափեր կը խլէ խանդավառ ամբոխէն։ Սակայն կեդրոնական դէմքը, խոհարարուհի Էրնէսթին հրաշալի նկարուած է (Տիկին Պիտոյէֆ), տիպար մը՝ որ պատկերացուած է խիստ նրբութեամբ եւ հոգեբանական ուժգնութեամբ։

Այս կինը վայրագ կերպով կը պաշտէր իր սիրականը՝ Կիւստավը (Պիտոյէֆ), բայց պիտի մնայ լուռ՝ դատարանին առջեւ ուր սիրականին գլուխը խնդրոյ առարկայ է։ Իր նախնական միամիտ գլխուն մէջ այն կարծիքը շինած է թէ՝ քանի որ Կիւստավ զինք խաբեց, պէտք է որ մահուան դատապարտուի։ Նոյն իսկ վերջին պահուն կը վռնտէ խոհանոցէն պաշտպան փաստաբանը, որ եկած էր խնդրելու Էրնէսթինէն միջամտել՝ սիրականին գլուխը ազատելու համար։ Սակայն ինքզինք կը թունաւորէ ամէնէն վերջը, որպէսզի Կիւստավի հանդէպ պարտքը կատարած ըլլայ։

Անշուշտ անկարելի է մանրամասնօրէն պատմել նիւթը, ուր իրար խառնուած շատ մը կէտեր կան։ Հոն՝ «ազնուական կինը»կը ծախէ իրեն քով պահ դրուած գոհարեղէնները. սակայն աղջիկը կը հրապուրէ Տիթրիխ հօրեղբայրը՝ անոր հարստութեան համար։ Հոն երիտասարդ տղայ մը կը հրապուրէ իր մօրաքոյրը։ Անդին պատանի մը կը մատնուի ներքին տագնապներու, կեղծ վկայութիւն տուած ըլլալուն համար։ Աղջին մայրը՝ որ իր սենեակները վարձու կուտայ, կը յանձնուի կէս տարիքը ունեցող իր վարձակալ երիտասարդին, մինչ իր տղաներէն մէկը արծաթեղէնները կը գողնայ եւ պոռնիկ կիներու հետ հաճոյքի կը մղուի։ Սպասուհին, որ հասնողին հետ կը սիրաբանէր, կը դառնայ կիսաշխարհիկ, իսկ պարկեշտ մնալ ուզող ուրիշ սպասուհի մը կը կշտամբուի իր սիրականէն որ կոփամարտիկ է, որովհետեւ գողնալ, պոռնկանալ եւ զաւակ անցընել չի գիտեր։

Մէկ խօսքով, ամէն մէկ տեսարանին ներքին արդարութիւնը կը հակառակի արտաքին արդարութեան եւ այս ամէնը այնպիսի ճարտարութեամբ կառուցուած են որ, ամէն մէկ խօսք տարբեր իմաստ կ'առնէ տարբեր տեղեր ըսուելով։ Միեւնոյն պարբերութիւնը հակառակ արժէք կուտայ ուրիշ անգամներ արտայայտուելով։ Այս գործին մէջ ամէն ինչ հակասութիւն է, ինչպէս կեանքին մէջ. ընկերային ախտաւոր մթնոլորտին ճակատագրային արդիւնքը անհատին եւ համայնքին միջեւ։ Հեղինակը տիրաբար վերլուծած է եւ պատկերներու սքանչելի դասաւորումը ամէն վայրկեան կը զգացնէ մարդկային շունչն ու արուեստի ոգին։ Կարելի է ըսել որ նորագոյն թատերգութեան լաւագոյն նմոյշն է «Ոճրագործները», որուն հեղինակը, Ֆերտինանտ Պրուքնէր, կը կարծուի թէ նշանաւոր թատերագիր մըն է, որ կրցած է մէկ քարով երկու թռչուն զարնել։

Երրորդ արարուածը սէնպոլիք լուծումն է։ Մարդկային դատարաններու վճիռներէն վերջ կեանքի վճիռն է որ կուգայ հակասել եւ որ ամէնէն տիրական վճիռն է։ Ուրեմն խոհարարուհիին ինքնասպանութենէն վերջ, կեանքը կը վերսկսի, նուագը արձագանգ կուտայ, ոճիրին սենեակը փոխակերպուած՝ կը պարեն։ Հարսնիք կայ քանի մը յարկաբաժիններու մէջ, ուր ցաւագին դէպքեր եւ աղքատութիւն կը տիրէր, իսկ հայրը որ պատասխանատու էր խեղդուած երախային ու մեքենագիր կնոջ ողբերգութեան, գրի կ'առնէ փիլիսոփայական յիշատակարան մը, մինչեւ որ իր սիրուհին բանտէն ազատուի։ Ու կեանքը ցաւագլար, դաժան կը թաւալի մեր գլխին...։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ռ. Ա. Կ. ԵՒ Հ. Յ. Դ.

«Le Foyer» դեկ. 1 թիւին մէջ կը գրէ.—

«Ալագայ» հրատարակած էր Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան պատգամաւորական 4րդ ժողովին որոշումները, որոնց կարգին կ'ըսուէր թէ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութիւնը պիտի շարունակէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ ցարդ ունեցած վերաբերումը, «որքան ատեն այդ կուսակցութիւնը կը պահէ... իր պարակտիչ եւ ոճրապարտ ընթացքը գաղութներու մէջ»։

«Եփրատ» ալ հրատարակած է յիշեալ պատգամաւորական ժողովին որոշումները, բայց իր մէջտեղ դրած բնագրին մէջ ոճրապարտ բառ չկայ։ Ի՞սչի արդիւնք է ասիկա, տպագրական սխալի՞, կամաւոր յապաւմա՞ն թէ չէ իրեն հաղորդուած ուղղումի մը։ Հետաքրքրական է գիտնալ, հասկնալու համար թէ ո՞րն է ճիշտ բնագիրը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Ո՛ր եւ է ժողովի, հանդէսի, բանախօսութեան եւն. ազդ ղրկած ատեն, չմոռնալ ՏԵՂԸ, ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԵՒ ԺԱՄԸ՛

Յաճախ կը ստանանք ազդեր կա՛մ ժամը մոռցուած, կամ տեղը, եւ կամ ամիսները շփոթուած (Հոկտեմբեր՝ փոխանակ Նոյեմբերի կամ Դեկտեմբերի եւն.)։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Հայ Գրական Ակումբի 30 նոյեմբեր հաւաքոյթը նուիրուած էր Հայաստանի արդի գրականութեան։ Նախագահ Պրոֆ. Ն. Ադոնցի բացման խօսքէն յետոյ, Ս. Վրացեան ըրաւ զեկուցում մը, որ տեւեց մօտ երկու ժամ։ Քանի մը գիծերու մէջ ամփոփելով գրական գաղափարներու եւ կազմակերպութիւններու զարգացումը Ռուսաստանի մէջ՝ դասախօսը ներկայացուց եւ առանձին, առանձին բնորոշեց Հայաստանի գրական հոսանքներն ու կազմակերպութիւնները, — պրոլետ գրողներ, որոնք համախմբուած են Հայ. Պրոլետարական գրողներու Ասոցիացիայի մէջ, ուղեկիցներ՝, «Հայ. Աշխատաւորական Գրողներու Միութիւն» այսպէս կոչուած սմենովեխականներ՝ խորհրդային իշխանութեան յարած ազգայնական գրողները, «Հայ Գրական Ընկերութիւն»։ Ապա յիշեց երկու առաջին խումբերու միացումը եւ «Հայաստանի Խորհր. Գրողներու Ֆեդերացիա»յի ստեղծումը։ Կարդաց եւ վերլուծեց «Ֆեդերացիա»յի յայտագիրը, որ իբր թէ հայ խորհր. գրողներու գրական դաւանանքը պէտք է կազմէ այսուհետեւ։

Այնուհետեւ դասախօսը տուաւ երեք հոսանքին պատկանող արժէքաւոր գրողներու գրական նկարագրի ամփոփ պատկերացումը։ Պրոլետգրողներէն կանգ առաւ Գ. Մահարիի, Մկրտիչ Արմէնի, Ալազանի, Ն. Զարեանի, Գ. Աբովի, Ն. Դոմբազեանի եւ ուրիշներու վրայ, առաջինը նկատելով ամէնէն տաղանդաւորը անոնց մէջ։ Բնորոշեց Ե. Չարենցը որ իր բնոյթով դուրս է Հայաստանի գրական հոսանքներէն։ Քանի մը նախադասութիւններով ներկայացուց անոր, «Երկիր Նայիրի» մեծ վէպը, որ գռեհիկ պարսաւագիր մըն է հայ կեանքի։

Երկրորդ հոսանքէն առաւ Դ. Դեմիրճեանը, Ստ. Զօրեանը, Մ. Մանուէլեանը։ Ամէնէն տաղանդաւորը անոնց մէջ, Ստ. Զօրեանն է, տեսակ մը հայկական Չեխով, գորշ կեանքի եւ խոնարհ հոգիներու երգիչը։ Յատկապէս ներկայացուց անոր «Գրադարանի Աղջիկ»ը եւ «Վարդձորի կոմուն»ը։

«Սմենովեխականներ»էն յիշեց Շիրվանզադէն, Յ. Յովհաննիսեանը, Կ. Միքայէլեանը, Ա. Իսահակեանը։

Ի վերջոյ, առանձնապէս կանգ առաւ երիտասարդ գրող Ակսել Բակունցի վրայ, որ իր բնաւորութեամբ դուրս է հոսանքներէ ու հատուածներէ եւ Հայաստանի երիտասարդ գրողներու մէջ ամէնէն տաղանդաւորն է ու յուսատուն, — Հայաստանի Համաստեղն է։ Բերաւ քանի մը նմոյշներ՝ «Իվան Բէգ»ը, «Գորգոսպան Գեւոն», գիւղական ու ճամբորդական պատմուածքներ եւ վերջապէս, «Կարմրաքար»ը մեծ վէպը, որ լոյս կը տեսնէ «Նոր Ուղի»ի մէջ եւ տակաւին չէ աւարտած։ «Կարմրաքար»ը կը ներկայացնէ պատերազմի նախօրէի հայ գիւղը՝ կենցաղային ու հոգեբանական կենդանի մանրամասնութիւններով, հայ գիւղը, որ ենթարկուած է վաշխառուական դրամագլխի ներգործութեան եւ նոր շփման մէջ է մտած գործարանային արդիւնաբերութեան հետ. «Կարմրաքար»ցի Հիբանի «կուլակ» տղաներու կառուցած ջրաշարժ սղոցարանը յուզումի մատնած է գիւղացիները եւ ահագին յեղաշրջում առաջ բերած անոնց մտքին մէջ։

«Կարմրաքար»ը լեցուն է գունագեղ նկարագրութիւններով ու վարպետ վրձինով գծուած պատկերներով ու տիպարներով։ Լեզուն մաքուր է, կենդանի, հարուստ, ոճը պատկերաւոր, միջավայրը, հարազատ, հոգեբանական վիճակները՝ բնական. Հոյակապ վիպերգութիւն մը, որ կրնայ դասուիլ մեր առաջնակարգ հեղինակներու լաւագոյն երկերու շարքին։ Ակսելը հայ գրականութեան յոյսն է Հայաստանի մէջ։

Գրական կեանքը Հայաստանի մէջ եզրակացուց դասախօսը ոչ միայն չէ մեռած, այլեւ կը շարունակէ կարեւոր արժէքներ արտադրել, որովհետեւ չէ մեռած հայ ժողովուրդը. Հակառակ տիրող աննպաստ պայմաններու, ան կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ։ Հայաստանի գրականութիւնը աւելի բարեբախտ վիճակի մէջ է. անոր արմատները սնունդ կը սանան ժողովրդի հոգիէն, մինչդեռ գաղթահայկականը ստիպուած է ապրիլ յիշողութիւններով կամ օտար սնունդով...

Դասախօսութիւնը վերջացաւ յուզիչ հատուածի մը ընթերցումով «Կարմրաքար»էն, — նորակոչ զինուորներու մեկնումը գիւղէն։

Ունկնդիրներու բաղձանքին վրայ, վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ այս շաբթուան։

Ըստ սովորականին, կար պիւֆէ՝ թէյ, սուրճ, խմորեղէն՝ պատրաստուած Ա. Ե. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի անդամուհիներու կողմէ։

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Անակնկալօրէն գաղութիս մէջ իմացանք Եւրոպայի Հայոց կաթ. պատուիրակ Թորգոմ Արք. Գուշակեանը։ Հազիւ օր մը առաջ տեղեկացած ըլլալով, զինքը դիմաւորեցին ZOO ի կայանը, Գաղթային Միութեան ներկայացուցիչ մը, Հ. Հ. Նախկին դեսպանը, տեղիս հոգեւոր հովիւը եւ ուրիշ քանի մը հայրենակիցներ։ Պ. Պագըրճեան իր տան մէջ հիւրասիրեց զայն։

20 Նոյեմբեր Դշ. օրը «Քաւութեան» տօն ըլլալով, պատարագ մատուցուեցաւ, որուն մասնակցեցաւ Թորգոմ Արք.։ Քարոզին մէջ յայտնեց թէ եկած է ծանօթանալու եւ ուսումնասիրելու համար միայն, որպէսզի կարենայ տեղեկացնել կաթողիկոսին։ Կը փափաքի ընդհ. թեմի կազմակերպութեան ուղղութիւնն ու ծրագիրը անկէ ստանալ, ինչ որ առնուազն երեք ամիս պիտի տեւէ։

Կաթող. պատուիրակը երեք օր մնաց Պերլին, յետոյ այցելեց Համպուրկ եւ Լայփցիկ, անկէ ալ Վիէննա անցնելու համար։ Ինչպէս ըսի, առայժմ ոչ մէկ որոշ ծրագիր կայ մշակուած՝ գաղութներու ընդհանուր շաղկապման համար, որ այնքան անմիջական կարեւորութիւն ունի։ Յուսանք սակայն, որ մօտ ատենէն ժողովուրդէն բխած լաւ կազմակերպութիւն մը ստեղծուի, այս կամ այն նախաձեռնութեամբ, փոյթ չէ։

Պերլինի Գաղթ. Միութեան Վարչութիւնը, որ ժիր եւ համեբաշխ, կը վարէ տեղիս ազգային կեանքը, պատուիրակին փափաքին համաձայն տեսակցութիւն մը ունենալով, յայտնեց թէ գաղութը իր ներքին կանոնագրութիւնը ունի եւ կազմակերպուած ամբողջ համայնք մը կը ներկայացնէ եւ պատրաստ է ժողովուրդին օգտակար կազմակերպութեան մը ստեղծման սատարելու՝ իր կարողութեան չափով։ Մասնաւորաբար ծանրացած է «ազգային» եւ «կրթական» հարցերու հետապնդման վրայ, որ ապագայ «Համագաղթային»ի մը պաշտօնը պիտի ըլլար առաւելապէս։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան Մասնաճիւղը Շավիլի մէջ կազմակերպած է Հայերէնի դասեր, երկսեռ մանուկներու համար.

Դասերը պիտի տրուին հինգշաբթի օրերը, կէսօրէն վերջ ժամը 2 — 5, 20, ave de Ville d'Avray, Chaville.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 25 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Այո՛, պատասխանեց պահանը։ Ան միշտ կը ծառայէ փարոս Նիւ Եորք եկող շոգենաւերուն եւ սաւառնակներուն։

— Բայց ես կը կարծէի թէ ...ւքը մինչեւ ծովեզր...

— Այո՛. այդպէս էր ժամանակին, պատասխանեց պահա... Այստեղ ուր մենք կը ...ունինք, գործի թաղն էր եւ ...տեղ է որ կը բարձրանային Նիւ Եորքի գլխաւոր յատկանիշը ...ղող նշանաւոր երկնասլաց ...քերը։

Բայց շատոնց է որ այդ ա...երը աներեւութացած են։ Երբ ...յին ճամբորդութիւնն իրապէս ...կան դարձաւ, շնորհիւ նո...ձեւ սաւառնակին, պէտք տեսնուեցաւ այստեղ այդ նոր ձեւի ճամբորդութեան յարմարող ապաստանարան մը կառուցանել։ Եւրոպայէն հասնող բոլոր օդանաւերը կուգան կանգնել Մաքրանոցին առջեւ, որ կը քննուին բոլոր ճամբորդները, Միացեալ Նահանգները մտնելէ առաջ։ Գալով քաղաքին, ան տարածուեցաւ դէպի արեւմուտք, ինչպէս կրնաք տեսնել։

Արդարեւ, կարելի էր տեսնել մինչեւ հորիզոնն երկարող տուներու անընդհատ շարք մը, պարտէզներով շրջապատուած ։ Երկինքին մէջ, անհամար օդանաւեր իրար կը խաչաձեւէին, ամէն ուղղութիւններով, հսկայ թռչուններու պարի մը նման։

Անոնցմէ մէկը մօտեցաւ աշտարակին եւ եկաւ նստելու պարապ տարածութեան մը մէջտեղը

— Ահաւասիկ հերթապահ բժիշկը, ըսաւ պահապանը։

— Ամէն մարդ կը թռչի՞ ուրեմն այժմ, հարցուց Ռընէ։

— Գրեթէ ամէն մարդ... բայց միայն մեծ Մաքրանոցի տնօրէնն ու բժիշկները իրաւունք ունին օդի ճամբով մեկնելու. պէտք չէ որ մեր գիշերօթիկ հիւրերը կարենան փախչիլ. անոնք արտօնուած են միայն դուռնէն դուրս ելլել։

Ռընէ եւ Սէլէստէն վար իջան իրենց հիւղակը։ Հազիւ թէ ներս մտած էին, հեռաձայնի զանգակը կանչեց հրամայական ձեւով։

— Ի՞նչ կ'ուզեն նորէն, ըսաւ Սէլէստէն, որ բաւական անտրամադիր էր։

Ռընէ դժուարաւ գտաւ սրահի մէկ սեղանին վրայ դրուած գործիք մը որ ունէր անփայլ ապակի մը, նման Ռոքֆէլլըր թանգարանի մէջ տեսածին։

— Անպատճառ հեռաձայնն է, ըսաւ։

Փորձի համար կոխեց գործիքի վարի մասին վրայ գտնուող կոճակի մը վրայ։

Ապակին լուսաւորուեցաւ իսկոյն եւ տեսնուեցաւ մարդ մը բազկաթոռի մը մէջ ընկողմանած։

Միեւնոյն ժամանակ ձայն մը կ'ըսէր.

— Բաւական ուշ պատասխանեցիք, չորս անգամ եղաւ առնուազն որ կը կանչեմ ձեզ... ես հերթապահ բժիշկն եմ։

— Ներողամիտ եղէք, ըսաւ Ռընէ, տակաւին վարժուած չեմ այս գործիքներու գործածութեան. ի՞նչ կը փափաքիք։

— Ձեզ տեսնել եւ ժամադրութիւն մը առնել վաղն առաւօտեան համար ժամը ութին ձեր հիւղակին մէջ։

— Արդէն լուր տրուած է մեզ եւ կը սպասենք։

— Կ'ուզէի նաեւ յանձնարարել ձեզ մինչեւ իմ գալս ոչինչ ուտել։

— Շատ լաւ։

Ապակին մթագնեցաւ։

— Ոչինչ ուտելը զրկանք մը չէ, ըսաւ Սէլէստէն, երբ Ռընէ թարգմանեց բժիշկի յանձնարարութիւնը։ Եթէ, ինչպէս ժամանակին էր, մարդ արթնցած ժամանակ գաւաթ մը համեղ շոքոլա կամ կաթով սուրճ ունենար, կարկանդակով կամ իւղոտ խորովածով միասին, այն ատեն կը հասկնայի...

— Լռէ, ըսաւ Ռընէ, բերնիս ջուրերը կը վազցնես։

Զանգակը նորէն հնչեց։

— Օ՜հ... ըսաւ Սէլէստէն սրտնեղած, վայրկեան մը չե՞ն կրնար հանգիստ ձգել մեզ։

Այս անգամ Աննի Թոմսընն էր որ երեւցաւ ժպտերես, անողորկ ապակիին վրայ։

— Ի՞նչպէս էք, հարցուց Փրանսերէն։

— Շատ լաւ, պատասխանեց Ռընէ, բայց արդէն ձանձրանալ կը սկսինք։

Տեսչուհին պատասխանեց լեցուն քրքիջով մը։

— Հաճելի ժամանցներ պակսելու չեն այդտեղ, ըսաւ։ Մեծ Մաքրանոցին մէջ տասնեակ հազար հատորներով գրադարան մը կայ. ցանկը ուզեցէք պահապանէն։ Միւս կողմէն, այս հիմակուան գործածած գործիքով կրնաք այս երեկոյ հանդիսատես ըլլալ ընտրովի թատերական ներկայացման մը։ Կրնաք պտըտիլ պարտէզին մէջ...

— Բայց չենք կրնար փառաւոր ճաշ մը ընել, ըսաւ Սէլէստէն անհամբոյր շեշտով մը։

Աննի Թոմսըն խնդմնեցաւ։

րական խառն դատարաններ՝ լուծելու համար կալուածական այն բոլոր վէճերը, զորս դաշնակից պետութեանց հպատակները կրնային ունենալ Թուրքիոյ մէջ:

Այս դատարանները բնականոն կերպով գործեցին, վերջնական վճիռներ արձակեցին, բայց Ազգային Մեծ Ժողովը չքուէարկեց այն օրինագիծը, որ գործադրելի պիտի դարձնէր տրրուած վճիռները:Զինադադարէն 11 տարի և Լօզանի դաշնագրէն վեց տարի յետոյ, վնասուած անհատները դեռ ոեւէ գումար չեն ստացած:

Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու Պաշտպան Լիգան, ընդ առաջ երթալով գանգատներուն բազմաթիւ ֆրանսացի քաղաքացիներու, որոնք կարեւոր գումարներ կը պահանջեն Թուրքերէն բայց ներկայիս թշուառութեան մատնուած են, բողոքեց իր պարտքերը վճարելու մասին Թուրքիոյ ցոյց տուած անբարեացակամութեան դէմ:

Լիգան յոյս կը յայտնէ որ ֆրանսական կառավարութիւնը ուգնօրէն պիտի պաշտպանէ իր քաղաքացիներու իրաւունքները, որոնք ճանչցուած են Լօզանի դաշնագրով:

Սթէրլինի բարձրացումը Պոլսոյ մէջ

Անգլիական ոսկին կը շարունակէ բարձրանալ Պոլսոյ Սակարանին մէջ:Նոյ. 28ին 1058ով բացուած եւ 1060ով փակուած է: Սակարանի վարչական ժողովի Նախագահ Սատի պէյ հետեւեալն յայտարարած է այս մասին.

— 1922ին Թուրքերը չէին կրցած տիրապետել Սակարանին: Այդ շրջանին օտարականներն ալ Թուրքիայէն հեռանալու վրայ էին եւ այդ պատճառաւ անընդհատ ստերլին կը գնէին: Այն ժամանակ առաջին անգամ ըլլալով անգլ. ոսկին 1050ի բարձրացած էր: Մէկ մըն ալ հիմա է որ 1060ի բարձրացաւ: Ասոր ալ գլխաւոր պատճառը վաճառականներուն մեծաքանակ ստերլինի գնումն է, որով պիտի վճարեն փոխարժէքը իրենց վճարելի մուրհակներուն: Օսմ. դրամատունը 10 հազար ստերլին գնեց: Իշ, Էմնաֆ եւ Սէնայի դրամատուններն ալ մեծաքանակ անգլ. ոսկի գնեցին:

⁂ Առեւտրական Սենեակին մէջ գումարուած է բացառիկ ժողով մը, որուն հրաւիրուած էին նաեւ դուրսէն կարգ մը մեծ վաճառականներ եւ Սակարանի գործակալներ:

Սակարանի շէնքին մէջ ալ փոխ-վերատեսուչին նախագահութեան տակ, Սակարանի Վարչական Ժողովի անդամները հաւաքուած եւ մինչեւ ուշ ատեն խորհրդակցած են: Սակարանի վերատեսչութիւնը հեռաձայնով տեղեկութիւններ տուած է Ելմտական գործավարութեան՝ կացութեան մասին:

Օսմ. դրամատունը կարգ մը վաճառականներու հաշուոյն պէտք եղածէն աւելի ստերլին գնած է եւ այս պարագան մեծապէս ազդած է անգլ. ոսկիի բարձրացման վրայ:

ՊՈԼԻՍ 3 դեկտ.— Էնկիւրիի կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ ստերլինի բարձրացման դէմ: Գործավարներու խորհուրդը այսօր Նիստ գումարելով խորհրդակցութիւն կատարեց ելմտական գործավարին պաշտպանած ծրագրին շուրջ: կառավարութիւնը կը մտածէ սահմանափակել արտասահմանէն կատարուած ապսպրանքները, պիտի կանոնաւորէ կարգ մը ապսպրանքները եւ եա պիտի առնէ ուրիշներ:

Հայկ. գաղտնի կազմակերպութեան շուրջ

Իգտամ, «վերապահութեամբ» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հայկ. գաղտնի կազմակերպութեան ծանօթ զրոյցին մասին.—

Փրոֆ. Արթին Թումայեան Ապտուլլահ պէյ, որ Թրքասէր մըն է եւ գիտնական ասպարէզի մէջ շատ մը ծառայութիւններ մատուցած, Ներքին գործավարութեան բացատրած է Ս. Յակոբ բնակող բժիշկի մը, անոր հիւանդապահին եւ «քրէփ տը շին»ի գործարանի մէջ աշխատող երեք հոգիի Պոլսոյ մէջ ունեցած գործունէութիւնը, ու քննութիւն պահանջած:

Գործավարութեան հրամանին վրայ, փրոֆ. Արթին Թումայեան Ապտուլլահ պէյ կանչուած եւ մէկ ժամէ աւելի հարցաքննուած է ոստիկանութեան Բ. ճիւղի Ա. մասին կողմէ: Միւս կողմէ փրոֆէսօրը փոստէն ստացած է ծրար մը, որուն մէջ կային հայերէն թերթ մը եւ մարդասպանի մը պատկերը: Անծանօթներու կողմէ եղած այս առաքումին վրայ, Թումայեան պէյ անմիջապէս ոստիկանութեան վազած եւ եղածը պատմած է: Ոստիկանութիւնն ալ քննութեան սկսած է: Շահագրգռուողները մէկիկ մէկիկ ոստիկանութեան կեդրոնը կանչուելով կը հարցաքննուին:

Ոստիկանական տնօրէնութիւնը եւ կուսակալութիւնը կը հերքեն վերի զրոյցը, եւ կ'ենթադրեն թէ այս լուրը ծագում առած է Թումայեանի բացած մէկ դատէն: «Միլլիյէթ» ալ կը գրէ թէ «երկու շաբաթ առաջ Արթին էֆ. անուանարկութեան դատ բացած էր Պ. Իսքէնտէրեանի դէմ, եւ դատը կորսնցնելով դատապարտուած էր 5 օր բանտարկութեան եւ 5 ոսկի տուգանքի: Ասոր վրայ, յիշեալը կը յայտնէ թէ Պ. Իսքէնտէրեան ժամանակին Թուրքեր ջարդած է Ատանայի մէջ, ինչ որ կրնայ հաստատել 20 վկաներով: Տրուած լուրը անհա ասկէ ծագում առած է: կուսակալութիւնը եւ ոստիկանութիւնը ոեւէ լուր չունին եւ հասկցուած է որ Ներքին գործավարութենէն ալ որեւէ զեկուցում եղած չէ»:

Վէնիզէլոսի սպառնալիքը բանթողներուն

Գրած էինք թէ Աթէնքի մէջ օդային կազի բանուորները գործադուլ յայտարարած են եւ միւս արհեստակցական միութիւններն ալ սպառնացած մնալ իրենց դասակարգային ընկերներուն՝ եթէ գոհացում չտրուի անոնց:

Վարչապետ Վէնիզէլոս Նամակ մը ուղղելով հելլէն Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան, կ'ըսէ թէ ընդհանուր գործադուլի յայտարարութիւնը կը նկատէ իբրեւ ապստամբութիւն մը օրինաւոր կառավարութեան դէմ եւ ամէն միջոցներով պիտի պայքարի անոնց դէմ: Քանի բանթողները չկարենան տապալել կառավարութիւնը, կ'ըսէ, անոնք չեն կրնար յուսալ թէ գոհացում պիտի տրուի իրենց պահանջներուն:

Պելճիքայի նախարարական տագնապը

Հրաժարեալ վարչապետ Ժասփար պիտի կազմէ նոր դահլիճը: Նկատելով որ մօտալուտ է Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը, ուր միջազգային կարեւոր հարցեր պիտի քննուին, կուսակցութիւնները որոշեցին զինադուլ յայտարարել: Ֆլաման-ներու կուսակիցները համաձայնեցան որ Կանտի համալսարանին մէջ ֆրանսերէն լեզուն պահուի, ինչ որ գլխաւոր պահանջն էր իրենց հակառակորդներուն: Ազատական եւ կաթոլիկ կուսակցութիւնները հաւանեցան որ նոր դահլիճը կարգադրէ լեզուական խնդիրը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Petite Source, Մէթրօ՝ Օտէօնի դիմացը: Օրակարգ՝ Զեկոյց Շրջ. Կոմիտէի եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ իրիկուն տեղի պիտի ունենայ վիճաբանութիւն «Գրականութիւնը ներկայ Հայաստան»ում նիւթի մասին: Արձանագրուած են խօսելու Մ. Պարսամեան, Ա. Խոնդկարեան, Օհան Կարօ, Կ. Սասունի: Զեկուցանողի վերջին խօսքը՝ Ս. Վրացեան:

Սկիզբը ժամը 9ին:

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԷԼՏՈՐԱՏՕ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ, 24 Փլաս Քասթէլան (Place Castellane)

Կը ներկայացուի 6 Դեկտ. Ուր. օրէն մինչեւ 12 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժ.ը 3ին եւ իրիկունը 9ին:

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄ,,

Հայերէն բացատրութիւններով: Նուագախումբը կը նուագէ հայերէն եղանակներ:

Ծանօթ.— Աշխատաւորներու համար բացառիկ ներկայացում 8. ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 9—12

Երաժշտութիւնը կը կատարուի Սոնոր գործիքով (appareil sonor)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մջոյի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Պօլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անդամատոմսով:

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Շավիլ-Մոնփարնաս կայարանին սրճարանը: Զեկոյց Շ. Ժ.ի մասին:

Հրազդան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ Վիշապեան խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կայծակ խումբի բոլոր ընկերներըայսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հերթական դասախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8 30ին, 63 Rue de la République, Գրադարան ընթերցասրահը: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Հիւսեան, Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-Պուաքոլոնպի Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons. Asnières.

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale, Պիյեանքուր, ի պատիւ Պ. Շահխաթունիի: Կը հրաւիրուին ընկեր-

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակց. Միութեանընդհ.ժողովը՝այսԿիր. առաւօտ ժամը 9ին, Պար Մոնիւմոնթալի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ներն ու համակիրները:

ՕՇԱԿԱՆ Մատենաշարի հրատարակիչ եւ մեր աշխատակից Արտաշէս Յովհաննէսեան կը խնդրէ իր բարեկամներէն եւ թերթերու խմբագրութիւններէն որ նկատի ունենան իր նոր հասցէն՝ A. Ohanessian, Collège de Jeunes Filles, Vendôme, (Loir-et Cher):

Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ Թորոսեանէ 6 Rue Mazagran, կը խնդրուի իր նոր հասցէն իմացնել Յառաջի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պրիւսէլ, Ա. Փ.— 300:
Արլ, Տիկ. Ս. Ա.— 25:
Փարիզ, Լ. Ե.— 35:
Փոն տը Շէրիւի, Պ. Ա.— 35:
Խազվին, Տէր Յ.— 200:
Փոն տը Շէրիւի, Գործ. 270-80:
Ռօան, Թ. Պ.— 32:
Ապրանսվաց, Ք. Գ.— 200:
Կրընոպլը, Վ. Մ.— 35:
Մարսէյլ, Յ. Մ.— 70:
Լիոն, Յ. Բ. 50:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր: Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան:

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սէն Ժէրոմի Թաղականութեան կողմէ: 29 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր: Սալօն Իսբանեօլի մէջ.

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը:

ԾԱԽՈՒ ՊԱՐԱՔԱՅ ՊԻՍԷԹՐԻ ՄԷՋ

Պիսէթրօ հայաշատ թաղի մը մէջ ծախու է պարաքայ մը որ ունի երեք սենեակ, բաւականաչափ հող: Գին՝ 3000 ֆրանք, Պարաքան տեսնելու համար դիմել Նպարավաճառ Եղիշէ Փափազեանի, 7 Rue Blanqui, Bicètre, Seine.

Կ'ուզուի վարժ մօնթէօր (monteuse) մը ձեռքով թրիքօյ շինելու համար: Դիմել Mlle Soullière, 24 Rue Caumartin, Paris.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	123.89
Տոլար,		Dollar	25.38
Մարք	100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.40
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	493.25
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I	Cr. Fonc. Eg.	2125.—
»	II	»	1525.—
»	III	»	1510.—
Թուրքիոյ երկաթղ.		Lots turcs	79.40

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION 208bis, Rue Lafayette Paris (1

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

6 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1129 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ԿԱՐԱՒԱՆՆԵՐԸ ԿՈՒԳԱՆ...

«Մեռելի տան մէջ հարսնիքի մասին չեն խօսիր», կ'ըսէ իր իմաստուն ժողովուրդը։

Այդպէս ալ, հիմա որ Թուրքիան, իրեն յատուկ հաշիւներով, երկրէն դուրս կը հանէ եթէ ոչ ամբողջ Անատոլուի, գոնէ մաս մը գաւառներու հայկական բեկորները, աններելի է ժամավաճառ ըլլալ սնոտի վէճերով եւ մոռացութեան տալ բուն խնդիրը։

Տեղահանութիւնը մեր կամքէն անկախ է եւ նուազագոյն չարիքը՝ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Եթէ մոռցեր ենք վերջին տարիներու ընթացքին Անատոլուի խորերէն արձակուած լեղապատառ կանչերը, կը նշանակէ թէ երբեւ հէքեաթ լսեր ենք զանոնք։ Չէ՞ որ հիմա իսկ, մինչ գաղթական կարաւանի եռեւէ կը քշուի, մենք ոչ թէ անոնց ապահովութեան, վերջնական փրկութեան, համրանքի պահպանման մասին կը մտածենք, այլ բանգիտութիւն ծախելու եւ փառք շահելու։

Զափազանցութի՞ւն է, արդեօք, դիտել տալ թէ, բարոյապէս շա՛տ ենք ինկեր, բաղդատելով Նախապատերազմեան շրջանին հետ։

Մէկտեղ էինք բոլորս, երբ ռումբի մը պէս պայթեցաւ Մեծ Պատերազմը։ Մէկտեղ էինք և՛ բաղձանքներով, և՛ տառապանքներով։ Թշնամին չզատեց մեղաւորն ու արդարը, «Թացն ու չորը», յեղափոխականն ու Սուլթանին արեւշատութեան աղօթող եպիսկոպոսը, ուսուցիչն ու վաճառականը, հողագործն ու արհեստաւորը, պառաւն ու մանուկը։ Նկատի չառաւ, նոյնիսկ, բողոքականն ու կաթոլիկը։

Ու մենք ալ, ինքնապաշտպանութեան սրբազան բնազդով, իրար ձեռքի տուինք, աննախընթաց Սարսափին հետեւանքները մեղմացնելու համար։ Հարուածին տոկալու համար։

Հալեցա՛ն քաղաքական եւ կուսակցական, ընկերային եւ դասական տարբերութիւնները՝ արեան բաղնիքներուն առջեւ։ Մինչեւ իսկ դասակարգային կիրքերը՝ արմատախիլ, աքսորական կարաւաններու ճամբուն վրայ։

Զայրոյթի աղաղակներուն, բողոքի ցոյցերուն հետ միաժամանակ, արտասահմանի եւ Կովկասի մէջ կազմուեցան որբախնամ օժանդակ ու նպաստամատոյց աշխատանքներ, մարմիններ, մնացածը ողջ պահելու համար։ Շարժումին միացան օտար մարդասիրական հաստատութիւններն ալ։ Եւ ինչ որ կ'ապրի այսօր իբրեւ Թրքահայ ժողովուրդ, մեծ մասով այդ բնազդին, այդ իմաստութեան, այդ աշխատանքին, կը պարտի իր գոյութիւնը։ Ահա՛, օրինակ, տասնեակ հազարները որբերուն, որոնք հասակ նետած են եւ ժողովուրդին մաս կը կազմեն արդէն։

Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ պիտի ըլլար պատկերը, եթէ այն ատեն ալ, այդ ճակատագրական պահուն, փոխանակ աղէտին դիմանը խորհելու, իրար գզելով զբաղած ըլլայինք։

Կը խոստովանինք որ այն ատեն ալ, գաղութներու մէջ, ամբողջովին լռած չէր կուսակցական, հատուածական կիրքը։ Բայց այդ խուլ ձայները կը խեղդուէին ընդհանուր, համերաշխ գործունէութեան յորձանքին մէջ։

Իսկ հիմա՞։ Ինչո՞ւ այսքան մանրացեր, ցածցեր եւ անհամբերութեր ենք։

Մանաւանդ որ, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններ ունինք, օգնութեան հասնելու համար։ Գաղթականներուն մէկ մասը Պոլիս կը խռնուի տարիներէ ի վեր։ Տակաւին առջի օր, շաբաթը հոգի հասեր էին Սեբաստիայէն, եւ ամէն շաբթու 10-20 կին կամ երախայ կ'իջնեն կայանները, եւ Պոլսոյ ժողովուրդը կը հոգայ զանոնք, հակառակ իր շատ նեղ վիճակին։

Իսկ մե՞նք։ Տեղահանութեան ազդանշանը տրուած է սեպտեմբերին։ Արդէն Սուրիա հասած են հարիւրաւոր թշուառներ։ Կը սպասենք, տակաւին, մեր թղթակիցներուն մանրամասն տեղեկութեանց)։ Կրնա՞ք յայտնել թէ մինչեւ հիմա քանի՛ ոսկի ղրկուած է Փարիզէն, Ամերիկայէն կամ Եգիպտոսէն...

Ոչի՛նչ։ Կամ գրեթէ ոչինչ։

Մենք վստահ ենք որ նոյնիսկ տեղին վրայ տակաւին չէ կազմուած ո՛ր եւ է մարմին, գործը վարելու համար։ Ո՛չ մէկ ժողով ո՛ր եւ է գաղութի մէջ։ Ո՛չ մէկ նախաձեռնութիւն։ Ու՞ր է Բարեգործականը։ Լո՜ւռ են Հայր. Միութիւնները։ Մամուլին մէջ կ'երեւան միայն կցկտուր տեղեկութիւններ։

Հալէպն իսկ, որ ծանրութեան կեդրոնն է, կարծես չըմբռնեց կացութեան բացառիկ հանգամանքը։ Լսեցի՞ք ո՛ր եւ է ձայն։ Զունինք ազգային կեդրոն,— ինչպէս ժամանակին ունէինք Պատրիարքարանը— որպէսզի շարժման գլուխն անցնի եւ պարտականութեան կանչէ բոլորը։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցն ալ գրեթէ փակած է իր գրասենեակները։

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս չոր իրողութիւնները, եթէ ոչ անտարբերութիւն կամ այլասերում։

Կա՛մ այն է որ մենք անբարոյացեր ենք։ Եւ կամ, Անատոլուէն քշուած բազմութիւնները արժէք չունին մեզի համար։ Թշուառ բոշաներ, թերեւս ոչխարի հօտեր են։ Հետեւաբար...

Պատասխանեցէ՛ք. արիարանց ճամարտակներ լրագրական կուսակցական կրկէսի։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս։

Հայ ժողովուրդի ո՞ր գերագոյն շահերուն համար այս ամբողջ կոփամարտը, երբ անճիտուած ժողովուրդի մը վերջին բեկորները են որ կը հալին ազատ երկնքի տակ, «ձմրան խուր այս գիշեր»...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Յուսաբեր» բացած է «Գրքի Ֆոնտ» մը, որուն լուսաբանութիւնը կը կարդանք իր նոյեմբեր 27ի խմբագրականին մէջ.—

—«Ցատկապէս Սիւրիայէն շարունակաբար մեզմէ գիրք ու թերթ կը խնդրեն։ Մենք ի վիճակի չենք այս բոլոր պահանջներուն գոհացում տալու։ Եւ այդ պատճառով այսօրուընէ սկսած սիւրիահայութեան համար «Գրքի Ֆոնտ» կը բանանք, համոզուած, որ «Յուսաբեր»ի ընթերցողներն ու բարեկամները անարձագանգ պիտի չթողուն հոծ գաղութի մը եղբայրական կոչը։

Տարին 12 ամիս կը գրենք ու կ'աղաղակենք մեր ժողովուրդին սպառնացող ուծացումի մասին։ Ցնցող դէպքեր կը յիշատակենք գրեթէ բոլոր գաղութներու կեանքէն։ Շարունակ պէտքը կը զգացնենք հայ դպրոցի, գրքի, մամուլի, որոնք խթաններ են վերջապէս մեր վտանգուած ազգութիւնը օտարութեան մէջ պահելու համար։ Սակայն մեր յորդորը կամ չի հասնիր հայ ունեւորին եւ կամ կը հասնի բայց արձագանգ չի գտներ անոր սրտին մէջ։ «Մեր» կ'ըսենք ո՛չ թէ «Յուսաբեր»ը նկատի առնելով, այլ բովանդակ հայ մամուլը, առանց ոեւէ խտրութեան։ Բազմաթիւ կարօտ հաստատութիւններ, գիւղական համայնքներ, գրադարաններ, դպրոցներ, ընթերցասրահներ, ուսանողական եւ աշակերտական միութիւններ, ակումբներ, թաղական խորհուրդներ, հայրենակցական միութիւններ եւայլն, եւայլն, ասոնք բոլորը դիմումնագրերով շարունակ կը ռմբակոծեն մեզ եւ մեզմէ ձրիաբար գիրք ու թերթ կը խնդրեն։ Կասկած չունինք, որ այս նոյն խնդրանքները անոնք կ'ուղղեն նաեւ միւս հայ թերթերուն։

Կծծի է հայ ունեւորը մինչեւ իսկ նման նուիրատուութեանց մէջ։ Տարին քանի մը տասնեակ ոսկի զոհել գրպանէն եւ գրակարօտ հայ հաստատութեանց գիրք ու թերթ մատակարարել,— այսքա՛ն իսկ շատ կուգայ անոր գրպանին եւ դառն՝ անոր բարոյականին։ Ու կը մնայ, որ նորէն հայ համեստ աշխատաւորը իր լումաներով հոծ գաղութի մը ծով կարիքները մեզմէ։

Իր կողմէ «Յուսաբեր»ը Սուէտիոյ եօթը հին եւ չորս նորաշէն գիւղերուն, ինչպէս նաեւ ինը պատանեկան եւ երիտասարդաց միութիւններուն կը նուիրէ իր «Մատենաշար»ի հրատարակութիւններէն (22 անուն գիրք) մէկական օրինակ, ընդամէնը 440 կտոր գիրք։

«Իւրաքանչիւրէն թել մը— չքաւորին շապիկ», — կ'ըսէ առածը։»

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Անգլիացի յայտնի հնագէտ Հաուըրտ Քարթըր մօտօրէն պիտի վերսկսի իր պեղումները Թութ Անխ Ամոնի դամբարանին մէջ։

Քարթըր իր այդ աշխատութիւնները պիտի հրատարակէ երեք մեծ հատորներով։ Քարթըր մտադիր է նաեւ որոնել Մեծն Աղեքսանդրի գերեզմանը։ Պատմաբաններու համաձայն, մակեդոնացի մեծ աշխարհակալը թաղուած է բոլորովին ոսկիէ շինուած դագաղի մը մէջ եւ թէ իր գերեզմանը կը գտնուի Աղեքսանդրիա։ Այս պեղումներուն պիտի ձեռնարկուի 1931ին, Քարթըրի հսկողութեան ներքեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բուն ոճրագործին ով ըլլալը պիտի յայտնուի

«ԼԸ ՍՈՒԱՐ»Ի ՑՆՑՈՂ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս այսօր բազմազբաղ օր մը պիտի ունենայ։ Ինքնաշարժի վարիչ Ժան-Պաթիսթ Ֆլոթը դէմ դէմի պիտի բերէ զանազան մարդոց հետ.— Տեօյչ ընտանիքը, կառ. տիւ Նոռի բնակիչ Ժոզէֆ Մուսիէ, որ Րիկոտէնի սնտուկը իր ձեռնակառքով տարած էր կշռուելու, (այս մարդը չէր ճանչցած Ալմազեանը), կառ. տիւ Նոռի տոմսակավաճառ Նիկոնը, որմէ գնուած տոմսակին շնորհիւ կարելի եղած էր արձանագրել տալ սնտուկը։ Ալմազեան եւ փաստաբան Լըկրան ներկայ պիտի ըլլան այս գործողութեանց։

Պ. Մաթիֆաս նոյնպէս պիտի հարցաքննէ սրճարանի ծառայ Պուշէն, որ Ֆօպուր Մոնմարթրի մէկ սրճարանին մէջ ամէն օր կը ծառայէր Ալմազեանի։ Մաթիֆաս աւելի կարեւոր գործ մը եւս պիտի կատարէ. պիտի հարցաքննէ Տիկ. Քուհէն (կամ Քորշէ), Րիկոտէնի դրացուհին, որ սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ Րիկոտէնը տեսած է Մոնթրէօյլի մէջ։ Պիտի լսէ նաեւ Մոնթրէօյլաբնակ կալուածական գործակալ Ֆրափիէն, որ նոյն օրը երկու կասկածելի մարդեր տեսած է Րիկոտէնի տունը։

Մոնթրէօյլի մէջ քննուելիք նոր հետքին մասին, ԼըՍուար կը գրէ հետեւեալը.

— Որոշ ու կտրուկ նոր հետքը պէտք է ուղղութիւն տայ քննութեան։ Աս վերջինը պէտք չէ վերջանայ Պ. Ամիի տեղեկագրովը, որ երկարութեամբը կը նմանի Հազարումէկ Գիշերներու պատմութիւններուն։ Այս դէպքն այն է՝ որ Նպարավաճառ Տիկին Քորշէ, Էթիէն Մարսէլ փողոց՝ Մոնթրէօյլ, սեպտ. 9ին կէսօրէ վերջ ժամը 2էն յետոյ տեսած է Րիկոտէնը։

Այս վկայութեան հետեւանքով Ալմազեանի անմեղութիւնը երեւան պիտի գայ, Պ. Մաթիֆաս ուզէ կամ ոչ։

Արդ, յայտնի է թէ Րիկոտէն Մոնթրէօյլի մէջ գացած էր նաւաստակի մորթի վաճառական տիկին Շէվաքովիչի մօտ, որուն տունը գնած էր։ Էմիլ-Լանտրէն հրապարակի թիւ 1 տան դռնապանուհին կը հաստատէ թէ Տիկին Շէվաքովիչ յարաբերութեան մէջ էր Րիկոտէնի հետ։ Չէ՞ որ ոճիրէն 2-3 օր առաջ անիկա տեսնուած էր այդ հրապարակի մէկ նստարանին վրայ ժամը 6էն 16՝ սպասելով Րիկոտէնին։ Չէ՞ որ անիկա ելած էր Րիկոտէնի մօտ, որ բնաւ չէր սիրեր զայն, բախած էր անոր դուռը, եւ որովհետեւ անիկա չէր պատասխաներ, բարձրաձայն պոռացած էր թէ դրացիները ոտքի պիտի հանէ։

Այս դէպքերուն մասին քննութիւն մը պահանջուեցաւ Րիկոտէնի փաստաբանին կողմէ, բայց Պ. Մաթիֆաս մերժեց։ Եւ սակայն Ալմազեանի փաստաբանին բուռն հետապնդումներուն վրայ, ուրբաթ պիտի լսէ տիկին Քորշէն։

Ճիշդ ինչպէս գաղտնի ոստիկան Շմիտ, որ չէր հաղորդած Անկիէնի ինքնաշարժի վարիչ Վան Թրէնփոնի Ալմազեանի ի նպաստ վկայութիւնը, այնպէս ալ Տիկ. Քորշէի վկայութիւնը, կատարուած սեպտ. 15ին *դատական ոստիկանութեան մէկ քըննիչին, մաս չի կազմեր թղթածրարին։ Այս գործին մէջ ամէն բան անկանոն է։*

Հարցաքննիչ դատաւորը չուզեր բան մը լսել, կամ աւելի ճիշդը, կը լսէ միայն դատական ոստիկանութեան զանգակին ձայնը, այդ պատճառով ալ կ'ուզէինք անկէ դուրս՝ դատական իշխանութեանց հարցնել թէ՝ ի՞նչպէս կը գործադրեն արդարութիւնը Ֆրանսայի մէջ։ Հրամանո՞վ։ Որովհետեւ վերջապէս սեպտ. 9ի առտուն ավընիւ Սըքրէթան թիւ 19 վաճառատունէն գտնուեցաւ ոզորենիէ սնտուկ մը, յարեւնման Րիկոտէնի սնտուկին։ Այդ գնումը կատարեր էր պաշտօնեայ մը։ Այս մասին քննութիւն չկատարուեցաւ։ Ինչո՞ւ։

Ինչպէս կը յիշուի, ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթ կը պնդէր թէ սեպտ. 9ին ոզորենիէ սնտուկ մը բեռցած է Շապանէ փողոց թիւ 1էն։ Դատական ոստիկանութիւնը հաստատելու համար Ֆլոթի ճշմարտախօսութիւնը, լսեց պարոն եւ օրիորդ Տեօյչը, որ այդ թիւը կը բնակին։ Ասոնք ալ հաստատեցին թէ նոյն օրը ոզորենիէ սնտուկ մը բեռցուցին։ «Կը տեսնէ՞ք, կը պոռայ դատական ոստիկանութիւնը, ի՛նչ լաւ յիշողութիւն ունի Ֆլոթ (փակագիծի մէջ ըսենք թէ Փարիզէն հեռացած է՝ առողջական պատճառներո՞վ...)։ Չէ՞։ Բոլոր այս վկայութիւնները հակակշռի ենթարկուա՞ծ են...։ Շապանէ փողոց թիւ 1ի դռնապանուհին կը հաստատէ թէ սեպտ. 9ին երբեք սնտուկ վար չիջուցուեցաւ այդ տունէն։ Ստուգեցի՞ն այս կէտը։ Ո՛չ, ո՛չ։ Պ. Մաթիֆաս շատ պիտի յոգնէր։

Շատ դառն պիտի ըլլար ծանրանալ ճամբորդութեան վրայ մուշտակավաճառի մը քրոջ, որուն մասին կը խօսուէր սկիզբները եւ որ Վիէն գնաց ու ա՛լ չդարձաւ, ո՛չ ալ վաճառականին եղբօր վրայ, որ Հարաւ-Արեւմուտք անցաւ եւ այլեւս չերեւար Փարիզի մէջ։ Չխօսինք նաեւ սնտուկին մասին, որ Լիլ ղրկուած էր, Կ...ի հասցէին։ Եւ այս Կ...ը ամէն օր առեւտրական յարաբերութեան մէջ էր այն վաճառականին հետ, որուն մասին չենք խօսիր։

Կանգ չառնենք Թանփլը փողոցի անկիւնը Կրաւիլիէ փողոցի սրճարանին մէջ, ուր Րիկոտէն տեսնուեցաւ խմող երկու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱՔԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ա. ՑԱՆԿ

Արփիկ Շ. Միսաքեան	50
Բ. Ա.	25
Ալիս-Անայիս Հ. Սամուէլ	20
Հ. Տ. Ներսէսեան	20
Անահիտ Լ. Գեւոնեան	10
Օր. Անահիտ Ս. Փաշաեան, Լոնտոն	20
Յ. Պուռնազեան	20
Ժիրայր Ս. Փաշաեան	10
Տորք եւ Մեսրոպ Յ. Տ. Յակոբեան	10
Արսէն Մ. Երիցանց	10
Վ. Ս. Սասունի	10
Ս. Շաղուկեան	10
Հերմինէ եւ Սիմա Քէօթահեայեան	15
Մարտիրոս Ադամեան	10
Հ. Խանէտանեան	10
Սօնա Աբէլեան	10
Գումար՝	260

ԽՄԲ.— Այս գումարէն 200 ֆրանք երէկ իսկ փոխադրեցինք համապատասխան հասցէին։

ԵՏ ՂՐԿՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ թէ Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ աշխատելու համար Յունաստանէն Ֆրանսա բերուած երեք որբեր ֆրանս. կառավարութեան կողմէ ետ ղրկուած են Յունաստան։

Ուրիշ երկու որբեր ալ, Պետրոս Սարաճեան եւ Սամուէլ Բրուտեան, որոնք ամիս մը առաջ Ֆրանսա գաղթած էին, Մարսիլիայէն Աթէնք գրած են թէ իրենց աշխատանքը անտանելի է, եւ կը թելադրեն ծնողներուն չշարժիլ իրենց տեղէն։

160 ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՐԴ ՄԸ

Եգիպտոսի Տաքահլէ գաւառին Սիմպէլավին գիւղին մէջ կ'ապրի Շէյխ Մոհամատ Ալի Սաքր անուն մարդ մը, 160 տարեկան։ Շէյխը ցարդ ութ ամուսնութիւններ կնքած է։ Վերջերս բժիշկ մը քննելով զինք, իր միտքն ու մարմինը շատ առողջ գտաւ։ Իր հողերուն վրայ շինել տուած է մզկիթ մը, ուր կ'երթայ ամէն օր իր աղօթքը կատարելու։ Շատ ախորժակով կ'ուտէ եւ անձամբ կը զբաղի իր գործերովը եւ ամէն օր շուկայ կ'իջնէ իշու մը վրայ հեծած։

24,000 ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէի բոլոր բանտերն ալ լեցուած են։ Բանտերու վարչութիւնը շուարած է եւ չի գիտեր թէ ո՛ւր պէտք է զետեղէ այն 24.000 բանտարկեալները, որոնք դատապարտուած են Թմբեցուցիչներու խնդիրներով։ Տրամադրելի վայրերը միայն 11.000 հոգի կրնան առնել։ Ձեռնարկուած է կիզէի մէջ բանտ մը շինել ուր պիտի ղրկուին աւելցած բանտարկեալները։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ խումբ մը Արաբներ յարձակեցան հրեայ բժիշկ Պէրքովիցի վրայ, երբ ինքնաշարժով կ'երթար Հիւսիսային Գալիլիոյ հրէական մէկ գիւղը։ Արաբները երեսուն գնդակ արձակեցին, երեքը ծակեց վարիչին գլխարկը, իսկ մէկը մտաւ բժիշկին կուրծքը։ Վէրքը ծանր է։

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ զինուորական ապստամբութիւն մը խմորուելու վրայ է։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

(Մեր պատգամաւորին զեկուցումը)

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Նոյ.— Ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, Պարսկաստանի Թագաւոր Շահնշահ Փահլէվին հոկտ. 21ին Թաւրիզ հասաւ, Ատրպատականի գաւառները պտտելէ յետոյ: Այս առթիւ, իրենց շրջանը եկած էին նաեւ Պարսից խորհրդարանի (Մէջլիս) պատգամաւորները, որոնց մէջ նաեւ՝ Ատրպատականի Հայոց պատգամաւոր Զօրա խան Սագինեանը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը, օգտուելով Զօրա խանի ներկայութենէն, նոյեմբեր 4ին կազմակերպեց ընկերական ժողով մը, հրաւիրելով պատգամաւորը, որ զեկուցում տայ Պարսկաստանի ներկայ վիճակին մասին:

Զօրա խանը խուռն բազմութեան ներկայութեան տուաւ իր զեկուցումը, որուն ամփոփումը կը ներկայացնեմ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն.

— Հինգերորդ տարին է, որ ես պատիւ ունիմ Պարսից խորհրդարանում ներկայացնելու Ատրպատականի հայութիւնը եւ շատ ուրախ եմ, որ Թաւրիզի գաղութը իր հանրային, կրթական կեանքով ու հիմնարկութիւններով միշտ ալ մնացեր է իր կոչման արժանի բարձրութեան վրայ: Ուրախ եմ նաեւ որ այսքան երիտասարդներ, մեր նոր սերունդը կը հետաքրքրուին առօրեայ ազգային կեանքի զանազան երեւոյթներով:

Պարսկաստանը մեծ պատեհ. բազմէն առաջ ճանչցուած էր և կը ներկայացնէր հին ու պատմական մեծ ազգի մը երկիրն ու հայրենիքը, որ կը կառավարուէր դարերու աւանդութեանց համաձայն եւ ինքն իր մէջ ամփոփուած, աշխարհէն կտրուած կը մնար: Սակայն Մեծ Պատերազմէն յետոյ, ինչպէս բոլոր ազգերն ու երկիրները անկախ ու ազատ ապրելու ձգտումներ երեւան բերին այնպէս ալ Պարսկաստանը իր դարաւոր սովորութիւնները վերաքննութեան ենթարկելով, գտաւ որ ազգերու յառաջդիմութեան այս արագաւազ ընթացքին մէջ ինքը չի կրնար անշարժ նստիլ եւ սպասել, որ արտաքին ազդեցութիւնները գան եւ երկիրը առաջնորդեն դէպի քաղաքակրթութեան նորանոր աստիճաններ: Մեծ պատերազմէն յետոյ յառաջ եկած պարսիկ նոր սերունդը, գիտակից երիտասարդութիւնը, զարմանալի արագութեամբ կը յառաջդիմէ դէպի արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը.

Պարսից հին պատմութիւնը հոյակապ մեծութիւն մըն է եւ իր պատուաւոր տեղը կը գրաւէ համաշխարհային հին պատմութեան մէջ: Սակայն այս հին արժէքներու եւ մեծութեանց փառքերը միայն բաւական չէին որ Պարսկաստանը հպարտանար եւ իր անցը անշարժ նստէր: Հին փառքերու վրայ՝ պարսիկ ժողովուրդը, երիտասարդութիւնը եւ մանաւանդ կառավարութիւնը գործի անցան՝ աւելցնելու համար եւրոպական դաստիարակութեան եւ ժամանակակից քաղաքակրթութեան տուեալներն ու ազդակները: Շատ բան կատարուած է, յառաջդիմական շատ քայլեր առնուած են Պարսկաստանի թէ ներքին կեանքի եւ թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Միակ ձգտումը որ ունի կառավարութիւնը, այն է՝ բարձրացնել ժողովուրդի բարոյական եւ տնտեսական մակարդակը եւ երկիրը տանիլ դէպի արեւմտեան քաղաքակրթութեան փարոսը:

Ինչպէս Շահ Աբասը և Նատիր Շահը վերջին տարիներու Պարսից պատմութեան փառքերն ու աստղերն են, այնպէս ալ ներկայ Թագաւոր Շահնշահ Փահլէվին կը հանդիսանայ Պարսկաստանի վերածնութեան արշալոյսի փայլուն դէմքը, որ խափանող եղաւ այս երկրի վրայ տարածուած դարաւոր խաւարն ու մշուշը ցրուեց իր անհատական ձեռներէցութեան, խոհեմութեան եւ աննման յանդգնութեան շնորհիւ,

Հոգեւորականութիւն, մոլեռանդութիւն եւ զարհուրելի տգիտութիւնը իրար միացած այս երկիրը տարիներ շարունակ բարոյական ծանր կաշկանդումներու մէջ առած էին: Կրթութեան եւ դաստիարակութեան լոյսը, քաղաքակրթական ձեռնարկներու շողերը խուլոյն կը ծածկուէին թանձր խաւարով եւ ամէն ինչ կը մեռնէր իր սաղմին մէջ:

Շահնշահ Փահլէվին ցրուեց այդ խաւարը եւ ծառացաւ երկրի մէջ տիրող ծանր եւ քարացած հին հասկացողութեանց դէմ: Մեր Թագաւորի սկսած յառաջդիմական շարժումը կատարուած է պետական կեանքի եւ ժողովուրդի մէջ, երկրի վերաշինութեան եւ դաստիարակութեան մէջ: Ինչպէս անցեալի, նոյնպէս ալ ներկային մէջ Թաւրիզը գնահատելի աշխատանք կատարած է երկրի վերածնութեան կեանքին մէջ: Պարսկաստանի ազատագրական շարժումներուն եւ վերածնական ձեռնարկներուն մէջ Հայերն ալ, յանձինս Հ. Յ. Դաշնակցութեան հսկայ աշխատանք կատարած եւ բազմաթիւ զոհեր տուած են:

Շահնշահ Փահլէվիի ամենամեծ եւ առաջին գործերէն մէկը եղաւ այն, որ երկրի ղեկը իր ձեռքն առնելէ եւ Թէհրանը վերցնելէ յետոյ անմիջապէս բանալ տուաւ Պարսից խորհրդարանը: Պետական հարուածէն յետոյ Շահնշահ Փահլէվին արդէն անմիջապէս գործի անցաւ պետական կեանքը կազմակերպելու եւ բանակը ուժեղացնելու համար: Եւ անոր ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան՝ հագուստէն ու գլխարկէն մինչեւ պետական ու ժողովրդական կեանքի բազմազան երեւոյթները:

Այս երկիրը այժմ ի վիճակի է տալու գիտակից եւ պարտաճանաչ քաղաքացիներ:

Ի՞նչ կը ներկայացնէ արդի Պարսկաստանը՝ պետական առումով,—

Արդարադատութիւնը, *որ առաջ կրօնական եւ կամ այլ դատարաններով կը ղեկավարուէր, այժմ հիմնովին փոխուած, բարեփոխուած է եւրոպական մըտքով:*

Ելմտական *(Ֆինանսական) գործը այժմ դրուած է շատ կանոնաւոր եւ հաստատուն հիմներու վրայ, միակ նպատակ ունենալով բարձրացնել պետութեան եւ ժողովուրդին տնտեսութիւնը:*

Զինուորական *տեսակէտով, այժմ Պարսկաստան ունի կանոնաւոր բանակ, ռազմամթերք եւ խիստ կարգապահութիւն, օրէնքներ, որոնք մոռցնել կուտան նախկին պարսկական Ֆարրաշներէն եւ սարբազներէն կազմուած զօրախումբերը: Պարսկական բանակը այժմ ուժեղ է եւ պատրաստ: Երկիրը կատարեալ խաղաղութիւն կը վայելէ: Երբեմնակի կատարուած ապստամբութիւնները անմիջապէս զըսպուած են եւ պետական բանակը միշտ ալ յաղթանակով ու փառքով վերադարձած է:*

Կ'արժէ յիշատակել, որ պարսկահայութիւնն ալ այժմ զինուոր կուտայ բանակին: Ուրախալի և պատուաբեր է, որ Պարսկաստանի մէկ ծայրէն միւսը, ամէն գաւառներու եւ քաղաքներու մէջ զինուորագրուած հայ երիտասարդները, զօրքի հագուստով մտած են բանակը եւ կը ծառայեն Պարսկաստանին, կատարելով իրենց քաղաքացիական ամէնէն նուիրական պարտականութիւնը, պետութեան մը հանդէպ, որ դարեր շարունակ հիւրընկալ, պաշտպան եւ հովանաւոր հանդիսացած էր իր երկրին մէջ ապրող հայութեան: Ուրախալի է նաեւ, որ ցարդ զօրակոչի ենթարկուած հայ երիտասարդները իրենց կոչման գիտակից են եւ աշխոյժ, ընդունակ և հաւատարիմ կերպով կը ծառայեն:

Հանրային կրթութեան *ասպարէզին մէջ Պարսկաստանը աննախընթաց յառաջդիմութեամբ կ'ընթանայ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերով ընտրուած հայ պատգամաւորը խորհրդարանին առաջարկ բերած է, որ նախնական ուսումը պարտադիր դառնայ: Համարձակ կերպով կարելի է ըսել, որ այժմ Պարսկաստանի նախնական ինչպէս եւ միջնակարգ դպրոցները դրուած են կանոնաւոր հիմներու վրայ: Յառաջիկայ տարի Թէհրանի մէջ պիտի բացուի նաեւ Պարսկաստանի առաջին համալսարանը: Ամէն տարի Եւրոպա կ'երթան 100 ուսանողներ՝ պետութեան ծախքով, բարձրագոյն ուսում եւ մասնագիտութիւն ձեռք բերելու համար: Այս ուսանողները կ'ընտրուին մրցումով: Հարկաւ հայ ուսանողներն ալ կրնան մասնակցիլ, եթէ միայն քննութիւնը պարսկերէն լեզուով տան:*

Ամէն կողմ կը բացուին գրադարաններ: Պարսիկ մամուլը թէ որակով եւ թէ քանակով այժմ շատ բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի: Կը հրատարակուին բազմաթիւ թերթեր (օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսագիր) ոչ միայն Թեհրանի, այլեւ գաւառական կեդրոններու մէջ:

Պետական եւ ժողովուրդի ներքին կեանքի մէջն ալ կատարուած են բազմազան լուսաւոր ձեռնարկներ եւ այս ուղղութեամբ ամէն տեսակ աշխատանք կը կատարուի:

Հաղորդակցութեան գործն ալ յաջողութեամբ առաջ կը տարուի: Երկրի մէջ պիտի կառուցուին երկաթուղիներ եւ խճուղիները արագութեամբ կը շինուին:

Երկրի ընդհանուր բարեզարդութեան եւ վերաշինութեան աշխատանքն ալ անաղմուկ՝ բայց յամառ ու յարատեւ կերպով առաջ կը տարուի: Քաղաքներու մէջ կը բացուին լայն պողոտաներ, կը շինուին հասարակաց զբօսավայրեր, թատրոններ, սինէմաներ եւայլն:

Երկրի մէջ կը կառուցուին եւրոպական գործարաններ, կը կատարուին ճարտարուեստական ձեռնարկներ, ելեկտրականութեան գործածութիւնը կ'ընդհանրանայ եւայլն:

Եւ այս բոլորը ընդամէնը 4-5 տարիներու ընթացքին:

Գալով պարսկահայութեան ընդհ. վիճակին, այժմ բաւարար կարելի է համարել: Պատերազմի ընթացքին եւ յետոյ պարսկահայութիւնը տնտեսական ծանր պայմաններու մէջ ապրեցաւ: Հիւսիս-արեւմտեան Պարսկաստանի մէջ (Ատրպատական) ապրող Հայերու տնտեսական ընդհ. վիճակը անմխիթար ըլլալով հանդերձ, ազգային գիտակցութիւնը վառ է, կրթական եւ ազգային հիմնարկութիւնները կը գտնուին իրենց արժանի կոչման եւ բարձրութեան վրայ: Հայ դպրոցը Ատրպատականի մէջ մօտ հարիւր տարուան կեանք եւ պատկառելի պատմութիւն մը ունի: Առաջնորդարանն ու ազգային մարմինները կը կատարեն իրենց վրայ դըրուած պարտականութիւնը, վառ պահելու համար հայ ոգին:

Հարաւ-Արեւելեան Պարսկաստանի հայութիւնը տնտեսական բաւարար վիճակ կը ներկայացնէ, թէեւ պէտք է շեշտել, որ տնտեսական ասպարէզի մէջ մեզմէ շատ առաջ են Հրեաները Պարսիկները եւ զրադաշտականները: Դեռ չխօսինք Եւրոպացիներու մասին, որոնք առեւտրական եւ ճարտարարուեստական մեծ գործեր կ'ընեն:

Հարաւ-Արեւելեան Պարսկաստանի Հայութիւնն ալ ունի իր ազգային եւ կրթական հիմնարկութիւնները: Նոր Ջուղան առաջնորդանիստ կեդրոնն է:

Այս շրջանի գաղութներն ալ ազգային կրթական կեանքին զարկ տալու համար ջանք ու ճիգ կը թափեն:

Պատգամաւորը հետեւեալ խօսքերով վերջացուց իր շահեկան զեկուցումը.

— «Քաղաքական եւ տնտեսական շահերով, մենք դարեր շարունակ կապուած ենք Պարսիկներու հետ, որոնց կողքին ապրած ենք բրբեւ միեւնոյն ցեղի, արիական ցեղի զաւակներ, եւ այս իսկ պատճառով Հայերու եւ Պարսիկներու մէջ կայ նաեւ հոգեկան ուժեղ կապ մը, որ երթալով կ'ամրանայ: Մենք կ'ուզենք այս երկրի հարազատ եւ հաւատարիմ զաւակները մնալ, եւ իբրեւ Հայ ապրիլ: Բարձրացնենք մեր ազգային, զուտ հայկական դաստիարակութեան մակարդակը եւ քանակի բարձրացման հետ զարկ տանք նաեւ մեր որակական արժէքներու բարձրացման եւ կեանքի պայքարի մէջ դառնանք գիտակից քաղաքացիներ թէ մեր ազգի եւ թէ Պարսկաստանի համար»:

Սրահը կ'որոտար բուռն եւ երկարատեւ ծափերով: Ներկաները հեռացան գոհ տպաւորութեամբ:

Զօրա խան Թաւրիզի մէջ զբաղեցաւ նաեւ զանազան դիմումներու եւ խնդիրներու քննութեամբ եւ ապա մեկնեցաւ Թէհրան:

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱԼՄԱՍԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ *(շարունակելով). Ուրիշ ոչ նուազ ճիշդ բան մը՝ ա՛յն է որ հետեւեալ նախադասութիւնը կը կարդանք օրինագիծի մը նախաբանին մէջ, առաջարկուած մարդու մը կողմէ՝ որ այսօր ձեր անմիջական աշխատակիցն է՝ Պ. Լուի Րոլէն, օրինագիծ՝ որուն նպատակն է 1897ի օրէնքը կիրարկել նաեւ ոստիկանապետներու կատարելիք հարցաքննութեանց:*

«1897ի օրէնքը պէտք է կիրարկել նաեւ ոստիկանապետներու կատարած հարցաքննութեանց, կ'ըսէր, որովհետեւ ի՞նչ կրնայ մտածուիլ երբ ամբաստանեալ մը ելլէ հարցաքննիչ դատաւորին կամ դատական ատեանին առջեւ պնդէ թէ՝ իր խոստովանութիւնները խլուած են բարոյական եթէ ոչ ֆիզիքական բռնադատումով»:

Կրնաք օգտակար կերպով խորհուրդ հարցնել ձեր նախարարներէն անոնց որ արհեստով փաստաբան են. անոնք պիտի ըսեն ձեզի թէ՝ դժբախտաբար այն դէպքը՝ զոր կ'ողբամ այս բեմէն, շատ ընդհանուր հանգամանք կը ներկայացնէ: (Ծափեր ծայրայեղ ձախէն): *Ահա՛ ուրիշ օրինակ մը եւս, քաղուած խորհրդարանական վաւերագրերէ: Հեղինակն է ծերակուտական Պ. Ցէլթիլ, Նախկին դատաւոր: Երբ 1897ի օրէնքին տրամադրութիւնը ընդլայնելու առաջարկը քուէարկուեցաւ Երեսփ. Ժողովին կողմէ, Պ. Ցէլթիլ երկար պատճառագրով մը ցոյց տուաւ թէ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել, հարցաքննութեան ընթացքին ոստիկանական կամայականութիւններէ խուսափելու համար: Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէր.*

«Դժբախտաբար, փարիզի մէջ օրէնքը չի յարգուիր: Ոստիկանութիւնը կը գործէ միշտ այնպէս՝ իբրեւ թէ պատժական օրէնքէն անկախ իրաւունքներ ունի, իբրեւ թէ օրէնքները դատախազին եւ հարցաքննիչ դատաւորին համար շինուած ըլլային եւ ոչ թէ ոստիկանապետին, կամ, աւելի ճիշդ իր քարտուղարին եւ իր ոստիկաններուն համար:

«Նոյնիսկ երբ դատական իշխանութիւնը կը զբաղի խնդրով մը, փարիզեան ոստիկանութիւնը կը գործէ այնպէս՝ իբրեւ թէ ինք միակ եղած ըլլար, եւ ահա՛ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ: կասկածելի մարդու մը մասին: Ոստիկանները զայն կը դնեն ոստիկանապետին տրամադրութեան տակ: Սովորաբար անիկա կը տարուի պահականոց, կը լսուի ոստիկանապետի քարտուղարին կողմէ, որ ատենագրութիւնը պատրաստէ, ոստիկանապետն ալ ետքէն կըստորագրէ զայն, ինչ որ կեղծարարութիւն է: Ցետոյ կասկածելին կը պահուի «տրամադրութեան» տակ: Այսինքն թէ առանց դատական հրամանագրի, մարդը կ'արգելափակուի, սովորաբար 48 ժամ, երբեմն նաեւ երեք օր, եւ այս ժամանակամիջոցի ընթացքին, ոստիկանութիւնը կը գործածէ հարցաքննութեան նոյն մեթոտները, որոնք գոյութիւն ունէին նախկին վարչաձեւին տակ եւ որոնք ջնջուած չեն թուիր Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ: Զարչարանքը նոյնպէս ջնջուած չերեւիր. ոչ ոքի համար գաղտնիք է թէ «ծեծը» կը շարունակուիմիշտ:Եթէ կարենայինք քննել բոլոր դատական դէպքերը, պիտի տեսնէինք որ յաճախ կարծեցեալ խոստովանութիւնները խլուած են՝ ֆիզիքական ցաւերու դիմանալու անկարող եւ սարսափահար անմեղներէ: (Ծափեր ծայրայեղ ձախէն եւ ձախէն):

Ուրեմն, միայն ես չեմ որ կը հաստատեմ, այլ ծերակուտական մը, նախկին ընդհանուր դատախազ մը: (Ծափեր):

Մնաց որ, հարցապնդումի խնդրոյս ներկայացնելէ ի վեր, քանի՜ քանի վկայութիւններ ստացայ մարդոց կողմէ, որոնք իրենց անմեղութեան ամէնէն պերճախօս ապացոյցներուն հետ մէկտեղ, կը պատմեն չարչարանքները, որոնց զոհ եղած են:

Եւ յետոյ, դատավարութեան ատեն լեցուն չե՞ն նման օրինակներ: Ահա՛ք, օրինակ, փարիզեան Շրջանի Հանրային փոխադրութեան մէջ աշխատող այն բանուորը, որ տասը տարի առաջ ամբաստանուած էր զանազան գողութիւններով: Իր փաստաբանը հաստատեց թէ այն օրը ուր այդ գողութիւնները կատարուած էին, ըստ դատական ոստիկանութեան մէջ իր ըրած խոստովանութեանց, մարդը կ'աշխատէր հանրակառքի ճամբաները նորոգելու եւ ամէն կէս ժամը անգամ մը իր ներկայութիւնը արձանագրուած էր տետրակին մէջ: Այդ խոստովանութիւնները բռնի խլուած էին դատական ոստիկանութեան կողմէ, հակառակ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ իր ըրած հերքումներուն, ու եթէ չկրնար ապացուցանել այդ օրը իր աշխատած տեղը, դատական սխալ մը պիտի գործուէր:

Ուրիշ օրինակ մը. երկու տարի առաջ, պատժական ոստիկանութեան ատեանին առջեւ, ամբաստանեալ մը կը գանգատէր թէ՝ ոստիկանները ծեծի տակ կարգ մը խոստովանութիւններ խլած էին իրմէ: Նախագահը հարցուց թէ ինչո՞ւ խոստովանեցաւ «— Որովհետեւ, պատասխանեց, ոստիկան մը ծեծեց զիս:» կանչեցին ոստիկանը, որ զարմանքով ըսաւ. «Ինչպէս կրնաք մեղադրել զիս որ այս ամբաստանեալը ծեծած եմ: Ես իրապէս մէկն եմ այն հազուագիւտ գաղտնի ոստիկաններէն, որ բնաւ չեն ծեծեր»: (Ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն):

Ու ժամանակին Թերթերը, մասնաւորաբար «Ֆիկարօ», որ կը յարգէ կարգն ու կանոնը, ձեռք առին խնդիրը եւ քաշքշեցին:

Բայց ես կը կարծեմ թէ աւելի խնդալիք բան չէ:

Երբ անցեալի տարեգրութեանց մէջ կը կարդանք պատմութիւնը այն չարչարանքներուն որոնց կ'ենթարկուէին ամբաստանեալները կամ հարցաքննութեան միջոցները, որոնցմով կ'աշխատէին խոստովանութիւններ խլել ամբաստանեալներէն, յետադարձ անձկութեան զգացում մը եւ ճշմարիտ սարսափ մը կը զգանք:

Նոյնպէս, երբ կ'այցելենք սա հին բանտերը, ուր դեռ կը տեսնուին չարչարանքի ամէն տեսակ գործիքներ, անձկութեան եւ սարսափի նոյն զգացումը կ'ունենանք: Բայց երբ մենք մեզի կ'ըսենք թէ այսպիսի դէպքեր կը պատահին մեր օրերուն, մեր կողքին, գրեթէ մեր աչքերուն տակ, այլեւս միայն անձկութիւն ու սարսափ չէ որ կը զգամ այսպիսի արարքներու հանդէպ, ճշմարիտ ամօթ մըն է ապրիլ ընկերութեան մը մէջ, որ ինք. զինքին թոյլ կուտայ նման զեղծումներ: (Բուռն ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն եւ ձախակողմէն):

Ուրեմն, իրաւունք ունիմ հարցնելու Պ. վարչապետին թէ՝ կը հանդուրժէ՞ որ այս զեղծումները շարունակուին: Չեմ ուզեր որ առարկուի ինծի թէ արգելափակման եւ ծեծի այս երկու դէպքերուն մասին քննութիւններ բացուած ըլլալով, կարելի չէ ոեւէ պատասխան տալ: Որովհետեւ ես կը սպասեմ պատասխան մը՝ օրէնքը յարգելու ընդհանուր սկզբունքներուն մասին:

(4)

ՀԱՅ ԲԵՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ, 30 Նոյեմբեր.— Ո՞վ միտքէն կ'անցընէր:

Մարսէյլ շոգեկառք նետուիլ ու Ժընեւ գալ: Եւ «Ուշ լինի, նուշ լինի», «Աշուղ Ղարիպ» օփէրէթներուն վայելքովը ապրեցնել մեր փոքրիկ գաղութը: Ինչ համարձակութիւն. Նախապէս ծախքերու մէջ մտնել, երբ ատոնք իսկ գոցելու վստահութիւն ներշնչող թիւ չունինք: Մեծատուններուն կողմէ նուէ՞ր յուսացին: Թերեւս: Բայց մարդիկ նուէրներու օրօրով գործի չեն մղուիր:

Չեմ կարծեր որ դերասան Պ. Ղազարեան իմ այս հաշիւներս ըրաւ: Սրահը վարձեց: Տոմսակները ցրուեց: Ու բեմ ելաւ Տիկին Սիրուշին հետ: Խաղացանկը լրացուցին Հայ Դպրոցին սաները: Չեմ կրնար ըսել թէ գաղութը ամբողջութեամբ ներկայ էր: Մնաց որ այդ տեսակ ակնկալութեան մը իրականացումն ալ կարելի չէր: «Ուշ լինի, նուշ լինի»ի ծախքերը հազիւ փըրկուեցան:

Տասնեակ մը օր վերջ ներկայացուեցաւ «Աշուղ Ղարիպ»ը, շնորհիւ քանի մը հայրենակիցներու օժանդակ եւ միջնորդ ջանքերուն, այն յոյսով որ հայ բեմին մշակները գոնէ քիչ մը դրամով պիտի դառնան Մարսէյլ:

Բայց ծուռ նստինք, շիտակ խօսինք: Եթէ արուեստագէտները ձեռնունայն հեռացան, ամէն պարագայի մէջ երկու խաղերը անոնց բոլոր ծախքերը ապահովեցին Ժընեւի մէջ: Եւ աւելէ աւելին չէին կրնար սպասել: Շատեր զգալի գոհունակութիւններ ըրին իրենց հաւեստ պիտակէն: Իսկ հարուստներն ալ վերջապէս տոմսակ չմերժեցին: Ո՞ւր տեսնուած բան է որ նուէրը հրամցնելով ձեռք բերուի:

Պ. Ղազարեանի ամենամեծ արժանիքը իր բնական խաղն է: Խօսք, շարժում, դէմքի արտայայտութիւն, ամէնը առանց ճիգի: Բեմը չէք տեսներ իրմով: Վարպետ ալ վարիչ եւ վարժ

ՁԱՅՆԵՐ ԴԺՈԽՔԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ ՀԱԼԷՊ.— ԻՆՉՈՎ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԵՆ. — ՄՈՒԽԹԱՐՆԵՐՈՒ ԿԵՂԾ ԲՈՒՄՆԵՐԸ.—Ո՞Վ ՈՐ ԾԱՆՕԹ ՈՒՆԻ ԹՈՂ ԱՋԱՏԷ.

ԼԻՈՆ 3 դեկտ.— Հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը քաղեմ Խարբերդի ճամբորդէն, որուն առաջին երկու պատմութիւնները արդէն հրատարակուած են «Յառաջ»ի մէջ.—

1922-1929 Խարբերդ քաղաքի (Մէզիրէ) մէջ շինուած են արդի ձեւով զօրանոց մը եւ ընդարձակ պարտէզ մը, որ կրնայ համեմատուիլ եւրոպական պարտէզներուն հետ: Այս տարի սեպտեմբերի վերջերը այդ պարտէզին ամէնէն գեղեցիկ վայրին մէջ աւարտեցաւ Մ. Քէմալի արձանին կառուցումը: Գիւղերէն քաղաք տանող ճամբաները նոյն վիճակն ունին, ինչ որ սուլթան Համիտի օրով: Այս ճամբաներուն վրայ ոչ մէկ շինարարութիւն եղած է: Եթէ աչքի զարնելիք բան մը կայ, այդ ալ ծառերու ոչնչացումն է: Գիւղերու մէջ առանց ժողովրդական քուէարկութեան, մուխթար կ'ընտրուին միայն անոնք, որ առհասարակ հող եւ կալուած շատ ունին: Խեղճ հայ գիւղացին իր ճամբորդական թուղթերը պատրաստելու համար, պէտք է իր գիւղի մուխթարէն վաւերագիր ստանայ: Մուխթարները անխնայ կը կեղեքեն հայ գիւղացին, պահանջելով մէկ ոսկի դրամ:

—«Փա՛ռք տանք որ հագուստները չեն հաներ»:

Այս՝ թրքական աւարին մէկ ուրիշ ձեւն է, անտէր հայ խլեակներու վրայ:

1926էն Խարբերդ քաղաքին մէջ շատցած են խոշոր ինքնաշարժներ որոնք մասնաւորապէս ճամբորդներ կը փոխադրեն, մանաւանդ Հայերը, որ վերջերս կառավարութեան խիստ հրամանին վրայ իրենց շունչը Հալէպ կ'առնեն: Այս ինքնաշարժները Խարբերդէն-Մարտին միայն կը փոխադրեն, իսկ Մարտինէն մինչեւ Հալէպ ճամբորդութիւնը կը կատարուի շոգեկառքով:

Իւրաքանչիւր անձ մինչեւ Մարտին գալու համար կը վճարէ մէկ թրքական ոսկի, նոյնը գրեթէ Մարտինէն Հալէպ: Ուրեմն երկու թրքական ոսկի Խարբերդէն Հալէպ: Խարբերդէն մինչեւ Օսմանիէ գրեթէ զուտ թուրք կամ թրքախօս է ժողովուրդը, իսկ դէպի Տիգրանակերտի շրջանը մեծամասնութիւն կը կազմէ քիւրտեւթուրք բնակչութիւնը: Բայց, երբ այլեւս կ'անցնիս Տիգրանակերտը եւ կը մօտենաս Մարտինի նահանգին, այդ հսկայ դաշտերուն վրայ կը վխտան քիւրտ, արաբ, ասորի, լազ, չէրքէզ, եւ զանազան տարրեր որոնք ընդհանրապէս կը զբաղին խաշնարածութեամբ: Ասորիները գրեթէ ամբողջութեամբ քաղաք կը մնան՝ ամէն մէկը իր արհեստով, (ջուլհակ):

Ճամբորդութեան ժամանակ ժամեր պիտի անցնին որ մարդկային խոշոր զանգուածներու հանդիպիս: Շատեր կան որ նոյնիսկ չեն լսած Մ. Քէմալի անունը: Ասոնք գրեթէ վրանաբնակ ժողովուրդներ են որ «փատիշահ»ը կ'օրհնեն, չգիտնալով թէ ո՞վ է «փատիշահ»ը: Դժուար թէ Մ. Քէմալ կարենայ իր իշխանութիւնը գործադրել այս հեռաւոր տափաստաններու վրայ, որոնց բնակչութիւնը կը պահէ իր հին սովորութիւնները: Գիւղերը ունին պէյ, աշիրէթապետ, աւազակային խումբ, «քիրվա», «ենիշտէ» եւ այլն, ինչպէս դարերու ընթացքին: Գըլխաւոր քաղաքներէն դուրս, հանդիպած թուրք կամ քիւրտ մարդուն կօշիկէն մինչեւ շապիկը, առնուազն տասնըհինգ կարկտան ունի: Շատ թշուառ է Անատոլուի այս թուրք-քիւրտ ժողովուրդը: Հոս եկող ճամբորդները փառք կուտան որ եկած են: —«Բայց քիչ մը կանուխ գայինք աւելի լաւ կ'ըլլար», կ'ըսէ նորեկ մը: Արտասահմանի բոլոր այն Հայերը, որոնք ազգական-բարեկամներ ունին Խարբերդ եւ այլուր, թող չխնայեն ոչ մէկ ճիգ, փրկելու զանոնք: Ահագին ժողովուրդ ջարդեցին, ունեցած չունեցածը յափշտակեցին իր հոգիին հետ, կրակներու մէջէն հալածելով քշեցին, որպէսզի Հայ չմնայ աշխարհի վրայ. ալ այն ո՞ր վերապրող Հայն է, որ պիտի չուզէ ազատել իր բարեկամը, իր հայրենակիցը, այս դժոխքէն: Եթէ մենք տէր կանգնինք մեր հարազատներուն, թո՛ղ թուրք կառավարութիւնը տեղահանէ, մեզի համար կենսականը անոնց ողջ կեանքը ազատելն է, իբրեւ մնացորդները մէկ միլիոն նահատակներու: Ո՛վ որ չունի բարեկամ, թող օգնէ միւսին, մնացածը ողջ պահելու, մեր աչքերը անգամ մըն ալ չդարձնելու համար թրքական արիւնոտ հողին վրայ:

Շ. Հերոյեան

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ռուսահայ կանանց Միութիւնը իր տարեկան երեկոյթը կուտայ յառաջիկայ յունուար 19ին կիրակի օր 8 Rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը:

Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 1 դեկտ.— Նոյեմբեր 30ին, Պրիւսէլի Palais des Beaux Artsի գեղեցիկ սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցաւ ծանօթ ջութակահար Գէորգ Սինանեանի նուագահանդէսը: Ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ, ինչպէս նաեւ պելժ գեղարուեստասէրներու ընտրեալ բազմութիւն մը: Հայ արուեստագէտին կ'ընկերանար ջութակի վրայ Պրիւսէլի երաժշտանոցի փրոֆէսէօրներէն դաշնակահար Գաբրիէլ Մինէ:

Գ. Սինանեան մեծ յաջողութեամբ նուագեց յայտագրին դժուարին կտորները, որոնք խորունկ տպաւորութիւն մը գործեցին ներկաներուն վրայ: Երիտասարդ արուեստագէտը քանիցս բեմ հրաւիրուեցաւ բուռն ծափերու մէջ:

Արդարեւ, իր ճպոտին արագ ու սահուն շարժումները, ձայներու նուրբ ու գեղեցիկ հնչականութիւնը, ինչպէս նաեւ երկար ու դժուարին կտորներ գոց զարնելու կարողութիւնը բացառիկ արժանիքներն են հայ արուեստագէտին, որ հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, յաջողած է արդէն հռչակ հանել Եւրոպայի գեղարուեստական դժուարահաճ շրջանակներու մէջ:

Պրիւսէլի հայութեան համար, Սինանեանի երգահանդէսը եղաւ գեղարուեստական իսկական վայելք մը:

Հ. Տէրոսկի

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզ.—

Ռումանիոյ թեմական իշխանութիւնը հետեւեալ շրջաբերական գիրը ստացած է Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդէն, 13 նոյեմբեր 1929 թուականով.—

Ռումանիոյ առաջնորդ Գեր. Տ. Յուսիկ Արք. տարւոյս հոկտ. 12ի թիւ 1211 յանուն Նորին Սրբութեան ուղղած գրութեամբ յայտնում է որ ոմն դոկտոր Պարոնիկեան ճանապարհորդել է բալկանեան պետութիւններում գտնուած հայութեան մէջ, յայտարարելով ամէն տեղ, որ ինքը իբրեւ գերմանահայ լուսաւորչական Առաքելութեան հիմնադիր եւ տեսուչ բանալու է «Խրիմեան Ճեմարան» անունով բարձր դպրոց հայ եկեղեցու համար, պաշտօնեաներ պատրաստելու եւ այդ նպատակի համար էլ դրամ է հանգանակում, ուղարկելով ամենուրեք դպրոցի պայմանները:

«Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը սորանով յայտնում է որ Նորին Սրբութեան կողմից դոկտ. Պարոնիկեանին որեւէ է յանձնարարութիւն չէ եղած կամ լիազօրութիւն տրուած «Խրիմեան Ճեմարան» բանալու եւ հայ եկեղեցու համար պաշտօնեաներ պատրաստելու նկատմամբ այլ այդ ամէ՛նը նա կատարում է իւրովի եւ առանց Հոգեւոր իշխանութեան հաւանութեան կամ մասնակցութեան:

«Վերոգրեալը յայտնում է ձեզ եւ ձեր միջոցով հայ հաւատացեալ ժողովրդին՝ ի գիտութիւն եւ ի զգուշութիւն:»

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի ԱՐՏԱԿ ԵՊԻՍԿ. Քարտուղար Կ. ՔՈՋԱՐԵԱՆ

*** Ցարակից պաշտօնագրի մը մէջ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը կ'իմացնէ թէ սոյն շրջաբերականը ուղարկուած է նաեւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքներուն, եւ արտասահմանի բոլոր թեմական առաջնորդներուն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ,— Մօտ մէկուկէս տարիէ կը գրեմ այս հայկական գիւղին կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան մասին: Դեռ ոչ մատուռ կայ, ոչ ալ մանկապարտէզ: Գիւղին կազմակերպութեան առաջին օրերուն, պարզելով ժողովուրդի բաղձանքները, թէ ազգային վարչութեան եւ թէ առաջնորդարանի ուշադրութիւնը հրաւիրած էինք, որպէսզի այցելութիւն մը տալով խրախուսեն. բայց մարդ չշարժեցաւ տեղէն:

Սէն Ժէրոմի աշխատաւոր ժողովուրդը իր անդրանիկ հանդէս վիճակահանութեամբ, պզտիկ հիմնադրամ մը գոյացնելէ վերջ, այսօր աւելի տենդագին սկսած է գործի: Առանց կուսակցական, յարանուանական խտրութեան, ամէն ոք կ'ուզէ իր բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը բերել, որպէսզի նոր տարուան առթիւ ներկայացումով մը, նոր եկամուտ ունենան եւ ապա անմիջապէս յարմար հող մը գնելով, կառուցանեն իրենց մատուռ-մանկապարտէզը, թափառական ու անմխիթար ժողովուրդի միակ յենարանը:

Երկու տարի առաջ իրար չբարեւող հայրենակիցներ այսօր առիթներ կը փնտռեն եւ կամ կը ստեղծեն ընտանեկան -ընկերական տաքուկ մթնոլորտի մէջ հայրենի երգ մը երգելու եւ վերյիշելու հին օրերը:

Անծանօթ այցելու մը երբ կիրակի օրով անցնի Սէն Ժէրոմի փողոցներէն, կը լսէ բազմաթիւ ձայնագիրներ, որոնք դժբախտաբար մեծ մասով թրքերէն «շարքի»ներ կ'երգեն: Մանաւանդ ցաւալին այն է որ ոչ միայն թրքախօսները հաճոյք կը զգան այս «շարքի»ներէն, այլ նաեւ մաքուր հայերէն գիտցող երիտասարդներ իրենց ամբողջ ուրախութեան ընթացքին հայերէն երգ մը իսկ չեն երգեր... Մխիթարութեան մը սաթիւ, հաճութեամբ կը լսէի հետեւեալ երգը.—

«Ես կը սիրեմ, չեմ մոռանայ
Աննման աննման իմ հայրենի
Այրիացեալ Հայաստան»

Եւ ամէն մի տունէ վերջ.

«Թէեւ ամուլ ամայի
Ըլլայ երկիրս հայրենի,
Ես կը սիրեմ Հայաստան,
Ապրի կտրիճ Հայաստան.»

Ս. Միլտոնեան

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ռուսիա ապրանք արտածելու համար ընկերութիւն մը պիտի կազմուի: Ընկերութեան անդամները պիտի նշանակուին երկրագործական դրամատան եւ «Սէնայի» պանքասըի վարչական ժողովներէն, ինչպէս նաեւ արտածման վաճառատուններու մէջէն: Դրամագլխին հարիւրին 51ը երկու պանքաները, մնացեալ 49ն ալ արտածման գործով զբաղող այն վաճառականները պիտի գնեն, որոնք այս ընկերութեան անդամակցիլ կը փափաքին: Այս կերպով վաճառականներուն ալ գոհացում տրըուած պիտի ըլլայ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայկ. բարեգործական ընդհ. միութեան փարիզի մասնաժողովը կը փութայ հաղորդել թէ՝ Պուա-Քոլոնպի, Անիէռի, Քոլոնպի շրջանի հայ փոքրիկներուն համար հայ լեզուի եւ Ազգ. պատմութեան դասընթացքներուն վայրն է Անիէռ, 108 Rue des Bourguignons Mr. Caussierի սրահը:

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի շրջանի դասախօսութիւնները եւս բացուած են անցեալ հինգշաբթի օր, Պիյեանքուր, 5 bis Place Nationale Պ. Chartonի սրահին մէջ:

Վերոյիշեալ շրջանի հայ ծնողները կը հրաւիրուին այս դասընթացքներուն ղրկել կանոնաւորաբար իրենց զաւակները:

(Կնիք)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԱՓՆԻԻ ՏԵՐԵԻ մը յոբելեար Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին: Գրեց՝ Աշոտ Բ. Քէչեան: Կ. Պոլիս. 1929: Գին 50 ղրշ.:

Ա. Խանէտանեան

„ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 26 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

...Միայն ատոր վրայ կը խորհ... ըսաւ, կը վստահացնեմ ձեզ ...կարելի է հրաժարիլ անկէ ա... ...զզլալու: Բայց ստիպուած եմ ...գելու, որովհետեւ կը սպա... ...նձ. վաղն առաւօտ վերստին ...կանչեմ: Եւ անհետացաւ: ...Այնչափ ալ տարօրինակ չերեւ... ...այս քսաներորդ դարը, ...Սելեստէն:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ...ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

Յաջորդ առաւօտուն բժիշկն ...ճիշդ ժամուն: Մտաւ սրահն ...կը սպասէին երկու ֆրանսա... ...ները, ընկերակցութեամբ հիւանդապահուհիի մը, որ բերած էր փոքրիկ տուփ մը:

— Անմիջապէս պիտի սկսինք ըսաւ: Այսօր ձեզ պիտի տամ շառատենդը:

— Շառատե՞նդ պիտի տաք մեզ, կրկնեց Սելեստէն, երբ Ռընէ թարգմանեց այս ոչ շատ խրախուսիչ տեղեկութիւնը:

— Ամէն մի պատուաստ, ըսաւ բժիշկը, ձեզ կը փոխանցէ հիւանդութիւն մը, անվտանգ եւ տկարացած վիճակի մէջ, որով այլեւս երկրորդ անգամ չկրնար վարակել ձեզ... Այս արդէն հարիւր տարի առաջ ալ գիտէին:

—- Ճիշդ է, խոստովանեցաւ Ռընէ. բայց իմ առաջին գոյութեանս շատ բան սորված չէի...

Բժիշկը ուսերը թոթուեց:

— Պառկեցէք, ըսաւ, գործ ունիմ:

Խայթուածք մըՌընէին ըրաւ, խայթուածք մըն ալ Սելեստէնին, որ չհամարձակեցաւ բողոքել վախնալով անոր խիստ ձեւերէն:

— Մինչեւ իրիկուն ժամը չորսն այսպէս փռուած վիճակի մէջ պէտք է մնաք, ըսաւ բժիշկը: Եթէ բանի մը պէտք ունենաք, պահապանը պէտք է կանչէք այս հեռաձայնին մէջէն խօսելով:

Ամէն մէկին տուաւ ձագարի ձեւով մէկ մէկ փոքր գործիք:

— Հեզահամբոյր ըլլալէ շատ հեռու է, ըսաւ Սելեստէն, երբ բժիշկը հեռացած էր արդէն:

— Բոլոր հանդիպած մարդիկներս ալ շատ զբաղած կ'երեւին, ըսաւ Ռընէ: Երբ ասկէ դուրս ելլենք, թերեւս մենք ալ այդչափ զբաղած պիտի ըլլանք... Մինչ այն փորձենք յարաբերութեան մտնել պահապանին հետ,

Ձագարին մէջ խօսելով զարմացաւ մնաց երբ լսեց պահապանի ձայնը որ անմիջապէս պատասխանեց.

— Ի՞նչ կը փափաքիք:

— Անմիջապէս հաճեցէք գալ, եթէ կրնաք: Եւ գործիքը սեղանի մը վրայ դնելով.

— Ահաւասիկ տեսակ մը հեռաձայն որ հրաշալիօրէն կը գործէ, ըսաւ Ռընէ:

— Շատ լաւ, հաստատեց Սելեստէն մռայլ կերպարանքով մը: Այս դարին մէջ ամէն բան լաւ կը գործէ: Անակնկալ գոյութիւն չունի այլեւս...

Պահապանը եկաւ վերջ դնելու Սելեստէնի շաղակրատութեանց: Ռընէ խնդրեց անկէ Սելեստէնի անկողինը այնպէս մը դնել իրենիններին քով, որ կարենան դիւրաւ խօսակցիլ իրարու հետ հորիզոնական դիրքի մէջ մնալու ստիպուած երկար ժամերու տեւողութեան միջոցին: Այնուհետեւ հեռատեսութեան գործիքի կիրառման ձեւը բացատրել տուաւ եւ ընթերցանութեան գիրքեր ուզեց:

Պահապանը մեկնելու կը պատրաստուէր, երբ Սելեստէն կանչեց զայն:

— Պարոնը ուրիշ բան մըն ալ չի՞ կրնար ուզել:

— Ի՞նչ, ըսաւ Ռընէ:

— Հարիւր տարի կայ որ շնորհքով ծխամորճ մը վայելած չեմ եւ իմինն ալ հաւանաբար Սէն Քլու մնաց համբաւաւոր Տրունդլի մօտ: Կարելի չէ՞ արդեօք հատ մը ձեռք ձգել քիչ մը ծխախոտով, եթէ պարոնը անհանգիստ չըլլար:

— Հրաշալի գաղափար, ըսաւ Ռընէ. ես ալ յօժարութեամբ գլանիկ մը պիտի ծխէի...

Բայց երբ այս բաղձանքը պահապանին յայտնեց, ան ապշեցաւ եւ նախատուած զգաց ինքզինք: Ռընէի եւ անոր մէջ խօսակցութիւն մը սկսաւ եւ այժմ ալ Ռընէ զարմացաւ.

— Ի՞նչ կ'ըսէ, հարցուց Սելեստէն. անպատճառ դրամ կ'ուզէ ծխախոտը գնելու համար:

— Չգիտցար, սիրելի Սելեստէն, ըսաւ Ռընէ. յիսուն տարիէ ի վեր ծխախոտի գործածութիւնն արգիլուած է եղեր Ամերիկայի մէջ, ինչպէս մեր ժամանակ արգիլուած էր ոգելից ըմպելին:

Սելեստէն ձեռքերն երկինք բարձրացուց:

— Գին ուտեր, չեն խմեր եւ չեն ծխեր, գոչեց. ի՞նչ կ'ընեն ուրեմն այս մարդիկը...

Ես ալ այդ կը հարցնեմ ինքնիրենս, ըսաւ Ռընէ: Կեանքի հաճոյքներէն մէկ քանին ջնջած են եւ չենք գիտեր իսկ թէ ի՞նչով փոխարինած են զանոնք:

— Ա՛հ քեզի կեանք... ըսաւ Սելեստէն հեծեծելով ստոնեզած:

Իրենց մենութիւնը խանգարուեցաւ քիչ վերջը Մեծ Մաքրանոցի տնօրէնին այցելութեամբը, որ եկած էր հարցնելու թէ պարոնները որեւէ բանի պէտք ունի՞ն թէ ոչ:

մարդերու հետ (չմոռնանք որ Րիկօտէնի ստամոքսին մէջ ալ քօլ գտնուեցաւ)։ Այս հետքերէն ոչ մէկը «լրջօրէն» հակակշռի ենթարկուեցաւ։

Հետապնդուեցաւ միայն «Ալմազեան հետք»ը, ծանրաբեռնուած շոգեշարժ գլանով մը, փոխակերպուած լայն պողոտայի մը, ուր դատական ոստիկանութեան մարդոց խոշոր կօշիկները դիւրաւ կրնային ճզմել ամէն բան։

Միայն ճշմարտութիւնը կը բացակայէր։ Թերեւս անոր համար, որ չէին փնտռեր զայն։»

Ամերիկահայերու կորուստը Սակարանի մէջ

«Պայքար» կը տեղեկանայ թէ Նիւ Եորքի Սակարանային վերջին խուճապներուն մէջ «Ամերիկայի Հայոց կորուստը վերջին երեք շաբթուան ընթացքին, ոչ թէ տասը կամ հարիւր հազարներով, այլ միլիոններով պէտք է հաշուել։ Հրապարակի վրայ լսուածներուն մէջ ամէն կարգի չափազանցութիւն նկատի առնելով ու զեղչելով, հայ շահադէտներու կորուստը հինգ վեց միլիոնէն պակաս չէ։ Բնականաբար պատշաճ ու ներելի չէ անուն տալ, բայց շատ առեւտրականներ, որոնք ապահով ու շահաւէտ գործ, եւ հրապարակի վրայ պատուաւոր դիրք ու վարկ ունէին, իրենց ամբողջ ունեցածը կորուսած ու պարտքի տակ ինկած են։ Իսկ շատ աւելի ողբալի է վիճակը այն գործաւորներուն, որոնք անխիղճ միջնորդներէ խաբուելով, տարիներու չարաչար աշխատութեամբ իրենց խնայած քանի մը հարիւր կամ հազար տոլարը անուանական ու անարժէք բաժնեթուղթերու կապած ու այսօր մոխիրի վրայ նստած են»։

Բուռն վէճեր Ռայխսթակի մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ առջի օր Ռայխսթակի մէջ բուռն վէճեր տեղի ունեցան։ կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուցած էր Հանրապետութիւնը պաշտպանելու մասին նոր օրինագիծ մը, որուն վաւերացումը կը պահանջէր։ Այս օրինագիծը ո՛չ միայն փոփոխութեան կ՚ենթարկէր Պիզմարքի օրով ընդունուած օրէնքը, այլեւ զսպողական աւելի խիստ միջոցներ կ՚առաջարկէր։ Օրինակ՝ կարելի պիտի ըլլայ դադրեցնել քաղաքական ռեւէ հաւաքոյթ, եթէ ներկայ ոստիկանը չհաւնի խօսուած ճառին։

Համայնավար, ազգայնական ընկերվարական եւ ազգայնական երեսփոխաններ բուռն կերպով արտայայտուեցան այս օրինագիծին դէմ։ Զայրոյթը իր գերագոյն աստիճանին հասաւ՝ երբ ներքին նախարար Սէվէրինկ փորձեց պատասխանել քննադատութեանց։ Համայնավարները սուլելով եւ բացագանչութիւններով խեղդեցին անոր ձայնը։ Նիստը ընդհատուեցաւ եօթն անգամ։ Յետոյ երեք ժամուան դադար տրուեցաւ։ Նախագահը ստիպուեցաւ 20 օրուան համար կախակայել 24 համայնավար երեսփոխաններ, որոնցմէ մէկը՝ Քէօնէն մերժած ըլլալով դուրս ելլել, ոստիկանները բռնի դուրս հանեցին զայն։

Գերման ազգայնականներու պառակտումը

Գերման ազգայնական կուսակցութեան մէջ քայքայումը ծայր տուած է եւ արագօրէն կը յառաջանայ։ Երեքշաբթիէն ի վեր 12 ազգայնական երեսփոխաններ հրաժարեցան կուսակցութենէն՝ չհանդուրժելով Հուկէնպէրկի դիկտատորութեան. իսկ կոմս Վէսթարփ հրաժարեցաւ Ռայխսթակի մէջ կուսակցութեան վարիչի պաշտօնէն։ Քանի մը օրէն պիտի հրաժարին տասնեակ մը երեսփոխաններ եւս։ Հրաժարողներուն մէջ կան յայտնի դէմքեր եւ նախկին նախարարներ։

Մոսկուա կը մերժէ միջամտութիւնը

Գրած էինք թէ Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա ծանուցագիր մը տուին խորհրդային եւ չինական կառավարութեանց, յիշեցնելով անոնց Քէլլոկի դաշինքը եւ հրաւիրելով որ իրենց վէճը խաղաղ միջոցներով լուծեն։

Մոսկուա կը մերժէ այս միջամտութիւնը եւ կ՚ըսէ թէ խորհրդային իշխանութիւնը միշտ խաղաղասէր եղած է, զէնքի դիմած է այն ատեն միայն երբ օտար պետութիւններ միջամտած են իր ներքին գործերուն, եւ՝ պարզապէս ինքնապաշտպանութեան համար։

Մասնաւորապէս ծանր է Մոսկուայի պատասխանը ամերիկեան ծանուցագրին։ Կ՚ըսէ թէ Ամերիկայի դիմումը կարելի չէ մեկնել ուրիշ կերպով, բայց եթէ իբրեւ «անարդարանալի ճնշում» մը Մոսկուայի եւ Մուքտէնի բանակցութեանց վրայ, «հետեւաբար եւ կարելի չէ նկատել զայն իբրեւ բարեկամական ձեռնարկ մը»։ Մոսկուա դիտել կուտայ նաեւ թէ Քէլլոկի դաշինքը ո՛չ մէկ ստորագրող կողմի դաշինքի պահպանի իրաւունքը կուտայ։ Ուստի չի կրնար երրորդի մը միջամտութիւնը ընդունիլ չինեւռուս վէճին եւ բանակցութեանց մէջ։ Վերջացնելով, Մոսկուա զարմանք կը յայտնէ թէ՝ ինչպէս ամերիկեան կառավարութիւնը, որ պաշտօնական յարաբերութիւններ չի մշակեր Ռուսիոյ հետ, «կարելի կը գտնէ խորհուրդներ եւ խրատներ» ուղղելու անոր։

Չինաստանի պատասխանը հաշտարար ոճով է։

Իտալիա եւ Յունաստան եւս իրենց կարգին նոյնիմաստ ծանուցագիր ուղղեցին Մոսկուայի եւ Փէքինի կառավարութեանց։

Աղա Խանի ամուսնութիւնը

Հնդիկ մեծափարթամ հարուստ եւ Հնդկաստանի Մահմետականներուն կրօնական պետը Աղա Խան վաղը Էքս-լէ-Պէնի մէջ կ՚ամուսնանայ Օր. Քարոն անուն ֆրանսուհիի մը հետ։ Ամիսներէ ի վեր եւրոպական թերթերը հետաքրքրութեամբ կ՚արձագանգեն ամուսնութեան պարագաները։ Ֆրանսուհին 31 տարու է եւ կը ծառայէր անուշավաճառի մը խանութը։ Հոն է որ Աղա Խան ծանօթացած եւ սիրահարած է այդ աղջկան, որ մերժելէ յետոյ Խանին 4-5 միլիոն ֆր. արժող նուէրը՝ գոհարեղէն մը, ընդունած է անոր ամուսնութեան առաջարկը։ Ամուսնութեան վկաներէն մէկն է Հանրի Քլէր, գրագէտ եւ Էքս-լէ-Պէնի քաղաքապետ, որ միեւնոյն ատեն մտերիմ բարեկամն է Աղա Խանի։

Իր ամուսնութեան առթիւ, Աղա Խան Էքս-լէ-Պէն քաղաքին նուիրած է 650,000 ֆրանք։ Ընդունելութեան սրահին մէջ, լրագրողներու պիտի յատկացուի 100 սեղան։

Քաղաքապետարանի արարողութենէն յետոյ կրօնական պսակը պիտի կատարէ Ափրիկէի իսլամներուն կրօնապետը՝ Սի Քատտուր Պէն Կապրիթ, որ հանրածանօթ դէմք մըն է Փարիզի մէջ։ Օր. Քարոն պիտի պահէ իր կրօնքը։

Հարսնցուին հագուստը պիտի արժէ աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք։ Մեղրալուսինը պիտի անցընեն Իտալիոյ մէջ։

Յառաջիկայ տարի Աղա Խան եւ կինը պտոյտ մը պիտի կատարեն Հնդկաստանի մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ իրիկուն տեղի պիտի ունենայ վիճաբանութիւն «Գրականութիւնը ներկայ Հայաստան»ում նիւթի մասին։ Արձանագրուած են խօսելու Մ. Պարսամեան, Ա. Խոնդկարեան, Օհան Կարօ, Կ. Սասունի։ Զեկուցանողի վերջին խօսքը՝ Ս. Վրացեան։ Սկիզբը ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մջոյի խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Պօլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անդամատետրով։

Հրազդան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ Վիշապեան խումբը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Փոն տ՚Օվնայի շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն ու ընկերուհիները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale, Պիյեանքուր, ի պատիւ Պ. Շահխաթունիի։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիր. առաւօտ ժամը 9ին, Պար Մոնիւմանթալի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգամ. ժողովի օրակարգի հարցերու վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶ գտնուող բոլոր Պարսկահայերը կարեւոր խնդրի մը համար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2ին Café la Petite Source, Մէթրօ Օտէօնի դիմացը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քլամառ՝ Յ. Քիւրք.— 70։
Մարսէյլ, Բ. Հ. Միութ.— 15։
Թաւրիզ, Գործ.— 556.55։
Լիոն, Գործ.— 1081 50։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեանը։ Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania։

— Կը փնտռեմ Դերջանի Սաբի Ղայա գիւղէն տագրս Եղիազար Տէր Անանեան, զաւակները Յովհաննէս, Անանիա, Ծաղիկ, Եղիսաբէթ։ Եղիազար ութ տարի առաջ գացած է Ամերիկա։ Իմացնել Ալթուն Տէր Անանեանի 50 Bld. Principesa Maria, Constantza, Roumanie։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր եղբօր Կարապետ Նազարեանի 13 Rue Prevost, Bauvais (Oise).

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	123.89
Տոլար,		Dollar	25.38
Մարք	100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.40
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	493.25
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Eg.	2125.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Իւումելի երկթղ.		Lots turcs	79.40

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

7 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1130 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

«Խաբուսիկ յաջողութիւն» կը կոչէինք, անցեալ շաբաթ օր, Մոսկուայի յաղթանակը՝ Մանչուրիոյ կառավարութեան վրայ։

Արդարեւ, շաբաթը չլրացած, Մոսկուան իր դէմ կանգնած գտնէ միւս աշխարհակալները, մասնաւորապէս Մ. Նահանգները, Անգլիան եւ Ֆրանսան։ Յիշեցնելով Քէլլոկի դաշինքը, որուն յարած են 55 երկիրներ, երեք պետութիւնները խորհուրդ տուած են երկու կողմերուն՝ խաղաղութեամբ կարգադրել իրենց վէճերը։

Չինաստան անշուշտ գոհ է այս միջամտութենէն, որ կը հանի ճիշդ հոգեբանական պահուն։ Իսկ խորհրդային միութիւնը չափազանց սրտնեղած, մանաւանդ Մ. Նահանգներուն դէմ, որոնք դաս տալու ձեւով մը արտայայտուեցան։ Խորհրդային շրջանակները կը կարծեն թէ այս բոլորը սարքուած են Փարիզի մէջ, եւ կը կազմեն առաջին քայլը ուրիշ գործողութեանց։

Արդէն իսկ փրփուր կը հոսի կարմիր բերաններէ եւ գրիչներէ։ Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը կը յայտարարէ թէ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը փորձեն «դաշնակի միջամտութեամբ խափանել ռուսեւչինական համաձայնութիւնը. բայց խորհրդային իշխանութիւնը պիտի մերժէ այդ «անպարկեշտական» միջամտութիւնը եւ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէ, զայն ձախողեցնելու համար։

Նոյն լեզուն կ'արձագանգէ համայնավար բոլոր հրատարակութեանց մէջ — եւ անշուշտ Երեւանի մէջ ալ։ Փարիզի կարմիր պաշտօնաթերթը այս ձեռնարկները կը համարէ պատերազմի պատրաստութիւն՝ խորհրդային իշխանութեան դէմ։

— «Բոլշեւիկ բանուորները խաղաղութիւն կ'ուզեն։ Խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է իրենց, երկրին ճարտարարուեստը զարգացնելու, հնգամեայ ծրագիրը իրականացնելու, ընկերվարութիւն կառուցանելու համար։ Բայց, խաղաղութեան կամքը չի նշանակեր դողդոջուն խաղաղասիրութիւն։ Յեղափոխականները գործ ունին Աւետարանի խրատներուն հետ։ Անոնք ոչ քրիստոնեայ են, ոչ տոլստոյական, ոչ ալ «քուէյքըր»։

Մոսկուայի սրտնեղութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ գիտնալ որ, չինական կառավարութիւնը, նախապէս ամէն պայման ընդունելէ յետոյ, հիմա սակարկութիւններ կը փորձէ, օրինակ, տեղի կուտայ արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիներու հարցին մէջ, պայմանաւ որ «խորհրդային իշխանութիւնը յանձն առնէ այդ երկաթուղին խարիսխ չդարձնել համայնավարական գործունէութեան»։ Մոսկուան մերժեց առաջարկը, պնդելով առաջին համաձայնութեան վրայ։ Բայց, հաւատք ունի որ, համաձայնութիւնը ստորագրելով ամէն ինչ կը վերջանայ։ «Վերջին օրերու դէպքերը ցոյց կուտան թէ վտանգը անհետացած չէ, եւ թէ Մուքտէնի եւ Նանքինի վարիչները եւ անոնց Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի տէրերը ժամանակ միայն կ'ուզեն, իրենց ուժերը վերակազմելու եւ վրէժ լուծելու համար։»

Այս անցուդարձին հետ միաժամանակ, չորեքշաբթի օր, Լորտերու ժողովին մէջ տեղի կ'ունենար բուռն վիճաբանութիւն մը՝ անգլեւռուս յարաբերութեանց վերահաստատման մասին։

Լորտ Պիրքընհէտ, նախկին Նախարար Հնդկաստանի եւ նոյնդ պահպանողական, նեղը դրաւ աշխատաւորական կառավարութիւնը, հետեւեալ բանաձեւը ներկայացնելով.— «Խորհրդային իշխանութեան դիւանագիտական ճանաչումը անբաղձալի է ներկայիս»։ Լորտ Թոմսըն, կառավարութեան ներկայացուցիչը, ճգնեցաւ համոզել թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, որպէսզի Մոսկուան համայնավարական աշխատանքներ չկատարէ Անգլիոյ մէջ։ Նոյնիսկ շեշտեց որ, եթէ այդպիսի փորձ ըլլայ Գ. Միջազգայինի անունով, խորհրդային դեսպանը պիտի վտարուի։

Հակառակ այս բոլոր յայտարարութիւններուն, Լորտ Պիրքընհէտի բանաձեւը անցաւ 21ի դէմ 43 ձայնով։ Բրիտանական սահմանադրութեամբ, Լորտերու ժողովը չիկրնար դահլիճ տապալել։ Այլապէս, մանաւանդ եթէ կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր յարուցած ըլլար, դահլիճը ինկած էր այս առաջարկութեան հետեւանքով։

Կը հետեւի թէ՝ պայքարը կը շարունակէ պահել իր սրութիւնը աշխարհի վեցերորդ մասին եւ մնացեալ մասին միջեւ։

Միւս կողմէ նոյն ուժգնութեամբ կը շարունակուի մրցակցութիւնը երկու աշխարհակալութեանց, կարմիր եւ ճերմակ։

Չինաստանը կը մնայ նոյն անծայրածիր ձիարձակարանը, ուր մերթ բուռն, մեր թեթեւ, բայց յարատեւօրէն իրար կը մրցին աշխարհի հզօրները։ Երկաթուղիներու խնդիրը պարզ պատրուակ մըն է, աւելի մեծ յաւակնութիւններ ծածկելու համար։ Իսկ Փարիզի դաշինքը՝ (Պրիան-Քէլլոկ) երեւոյթները փրկելու ձեւ մը։ Չէ՞ որ դիւանագիտական ամէնէն մութ ձեռնարկներն ալ մէջտեղ կը նետուին գաղափարական ջնարակով մը։ Յանո՛ւն խաղաղութեան, մարդկութեան, արդարութեան եւ քաղաքակրթութեան, ինչպէս վերջին պատերազմը... Մոսկուան յարական աւարը փրկել կ'ուզէ յանո՛ւն խաղաղութեան եւ արդարութեան. միւսները՝ թէ՛ իրենց շահաստանները եւ ազդեցութեան կռուանները։ Մանաւանդ որ, ըսած ենք արդէն, ապագայ ամէնէն մեծ բախումները կը սպասուին Խաղաղականի ափերուն վրայ։

Եւ այս բոլորը անոր համար որ, տակաւին ժողովուրդներ կան լուծի տակ եւ երկիրներ՝ խաղալիք դրամատիրական կամ ընկերվարական ուժերու։

Այլ մանաւանդ քստմնելի ձգտումներ՝ տկարը հրմշտկելու եւ քերթելու։

Աստուածները ծարաւի են...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՏԷՐ ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ

Անատոլուի բեկորներուն բռնագաղթին առթիւ, Հալէպի «Եփրատ»ը խմբագրականի մը մէջ շեշտելով Ազգ. Խնամատարութեան մը անհրաժեշտութիւնը, կը պատմէ (23 նոյ.).

—«Այսօր խօսքը տալով բալուի շրջանէն տարագրուած դժբախտի մը, կը փութանք քանի մը թելադրութիւններ ընել նոր տարագիրներու թշուառութիւնները մեղմելու միջոցներուն վրայ։

Առաջնորդարանին դուռը ափ առած Հայ մը հետեւեալ կերպով կը պատմէ եղելութիւնը.

«... Քիւրտ աղայի արտին մէջ կ'աշխատէի, կինս ալ այս մարդուն տան մէջ հաց եփելով կը զբաղէր։ Յանկարծ ժանտարմաներու խարազաններու հարուածներուն տակ կքած բազմութիւն մը կանգ առաւ մեր բնակած գիւղը, —Հայեր որոնք հաւաքուած էին շրջանին միւս գիւղերէն։ Կէս ժամուան ընթացքին, մեր գիւղին քանի մը «մըրապա» Հայերն ալ առանց ժամանակ տալու ճամբորդութեան պատրաստուելու, միացուցին խումբին եւ տաժանելի ճամբորդութենէ վերջ նահանգին կեդրոնը առաջնորդեցին, ուր թէեւ ազատ ձգեցին մեզ, բայց անկարելի ըլլալով հաց ճարել, ստիպուեցանք Սուրիա ապաստանիլ, մեր ունեցած չունեցածը ծախելով անցագիր մը հանելէ վերջ։ Մեր շրջանէն Հայաստան անցնիլը Սուրիա գալէն աւելի դիւրին ըլլալով, ժանտարմաներէն խնդրեցինք մեզի արտօնել դէպի արեւելք ճամբորդել։ Չընդունուեցաւ մեր խնդրանքը։ Գիտնալով որ Սուրիոյ մէջ «հոծ հայութիւն մը կայ Ազգ. Առաջնորդարանով եւ կանոնաւոր ժողովներով», նախապատուութիւն տուինք Հալէպի, յուսալով թէ հոս պիտի կրնանք ազգին պաշտպանութիւնը վայելել գոնէ մեր առաջին օրերուն մէջ։ Ափսո՜ս որ յուսախաբ եղանք»։

Այս է վերջին բռնագաղթի պատկերը իր բովանդակ պարզութեան մէջ։

Որոշ է որ հայ բեկորները *առ ի չգոյէ Հայաստանի*, հողային դրացութենէն օգտուելով կը հասնին Սուրիա, մասնաւորաբար Հալէպ, ուր շնորհիւ Հոգատար պետութեան եւ Սուրիացի հայրենակիցներու ասպնջականութեան, բնակութիւն կը հաստատեն զանազան վայրեր, ի գին հազարումէկ դժուարութեանց։ Շուտով յուսախաբ կ'ըլլան սակայն, երբ ազգը իր բոլոր պաշտօնական ժողովներով եւ Առաջնորդարանով անտարբեր կը մնայ իրենց տառապագին կացութեան։

Մեզի եւ հաւանաբար ազգ. շրջանակներու անծանօթ կը մնայ մինչեւ ցարդ Սուրիա ապաստանածներու թիւը, քանզի այս թշուառներով ոչ ոք կը հետաքրքրուի։ Յարդ միակ քայլը որ այս խեղճերուն օգնութեան հասնելու մտօք առնուած է, Առաջնորդարանէն եղածդիմումն է Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղական մասնաժողովին որ իր կարգին փոխանցած է զայն Եգիպտոսի։

Այս թշուառները կը հասնին կայան, ուր ամայութիւն միայն կը տիրէ իրենց շուրջը։ Քանի մը ժամ իրենց ցնցոտիները ցուցադրելէ վերջ, զգալով իրենց լքուած ըլլալը կը փութան «Հոգետուն», ուր հետաքրքիր Հայերէ կը շրջապատուին։ Հոն ալ ապաստան չի տրուիր այս եղկելիներուն, որոնք վերջապէս իրենց թեթեւ բեռը շալկելով շարան շարան կ'ուղղուին Բամատանիէի մօտ, ճապրիներուն խանը որ տարիներով դատավարութեան առարկայ եղաւ Ազգ. Առաջնորդարանի եւ կալուածատիրոջ միջեւ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՐԻՇ ՆՈՐ ՀԵՏՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երէկ հարցաքննեց զանազան վկաներ, մասնաւորապէս Մոնթրէօյլի նպարավաճառ Տիկ. Քուէն, որ սեպտ. 9ին Րիկօտէնը տեսած էր Մոնթրէօյլի մէջ։

Հարցաքննութեան արդիւնքը կը հաղորդենք յաջորդով։

Մինչ այդ, երկու նոր վկաներ մէջտեղ ելած են, որոնք կը յայտնեն թէ սեպտ. 9ին կէսօրէն յետոյ իրենց ինքնաշարժով Մոնթրէօյլ տարած են Րիկօտէնը։

Նոր վկաները, որոնք չեն ուզեր իրենց ինքնութիւնը յայտնել, մինչեւ որ հարցաքննիչ դատաւորը չկանչէ զիրենք, կ'ընեն հետեւեալ պատմութիւնը.

Սեպտ. 9ին, ժամը 14էն քիչ առաջ, մինչ ինքնաշարժով կ'անցնէին Փարիզի հիւսիս-արեւելեան արուարձանի մէկ պողոտայէն, մարդ մը, որ շատ անհանդարտ եւ հետապնդուած ըլլալու երեւոյթ ունէր, հարցուց իրենց թէ Մոնթրէօ՞յլ կ'երթան։

Իրենց հաստատական պատասխանին վրայ, մարդը խնդրեց որ կառքին մէջ առնեն զինքը։ Երբ ինքնաշարժը Մոնթրէօյլ հասաւ, մարդը մնաք բարով ըսաւ զինքը բերողներուն եւ ցատքեց հանրակառքի մը մէջ։

Այս երկու վկաները կ'աւելցնեն թէ՝ խնդրոյ առարկայ մարդը թեւին տակ ունէր թղթապանակ մը, զոր շատ դիւրութեամբ պիտի կրնան ճանչնալ եւ թէ դիմագիծը կէտ առ կէտ կը նմանէր Րիկօտէնի պատկերին, զոր հրատարակած էին թերթերը։

Այս վկայութիւնը առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի Ալմազեանը բոլորովին անմեղ հռչակելու տեսակէտէն։

Այսպէս ուրեմն, Մոնթրէօյլի հետքը հետզհետէ կը շեշտուի եւ քանի ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար քննութիւնները կը խորանան, մեր հայրենակցին անմեղութիւնը կը հաստատուի։

Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան իմանալով այս վկաներու մասին, չուզեց կապ հաստատել անոնց հետ՝ դատական իշխանութիւնը բոլորովին ազատ ձգելու համար։

Ո՞Վ ԳՆԵՑ ՐԻԿՕՏԷՆԻ ԱՐԻՒՆՈՏ ՄՆՏՈՒԿԸ

«Փօփիւլէր» կը գրէ թէ Րիկօտէնի արիւնոտ մնտուկը շինուած է գործարանի մը մէջ, որ իր ապրանքը ամբողջութեամբ կը ծախէ մեծաքանակ վաճառող տան մը։ Այս վերջինն ունի բազմաթիւ մասնաճիւղեր, որոնց մէկը՝ աւընիւ Սըքրէթան թիւ 19, Ալմազեանի բնակարանին (Աւընիւ Ժան-Ժօրէս) շատ մօտիկ։ Արդ, սեպտ. 9ի առտուն՝ արիւնոտ մնտուկին յարեւնման մնտուկ մը գնուեցաւ այդ մասնաճիւղէն՝ մարդու մը կողմէ, որուն ինքնութիւնը դիւրաւ ճշդուեցաւ։ Գնողն էր բացարձակապէս գաղտնի ոստիկան մը, կամ պարզապէս Քէ տէ՛զՕրֆէվրի (դատական ոստիկանութիւն) կամ ուրիշ տեղի կցորդ մը։

«Մենք այսօր միայն կը լսենք այս կարեւոր մանրամասնութիւնը, կը գրէ «Փօփիւլէր»։ Պ. Պընուա շատոնց պէտք է գիտցած ըլլայ ատիկա, չէ՞, Պ. Պընուա։ Այս մասին բնաւ չէ խօսած մամուլին հաղորդած իր բազմաթիւ եւ դիտումնաւոր զեկոյցներուն մէջ։

«Հարցաքննիչ դատաւորը, ճնշումին տակ հանրային կարծիքին եւ խորհրդարանային վերջին վիճաբանութեանց, վրդովուած մեզի պէս անկախ թերթերու բողոքներէն, բոլորովին կը փոխէ այժմ իր դիրքը։ Վերջապէս վերստանալով իր անկախութիւնը, — էական յատկութիւն օրինաւոր արդարադատութեան համար — հարցաքննիչ դատաւորը որոշած է լսել այն վկաները, որոնք ցարդ զանց առնուած, «խեղդուած» էին ոստիկանութեան կողմէ։ Ճշմարտութիւնը պիտի ծագի ի վերջոյ։ Դատական իշխանութիւնը այսպէս խիստ շառաչուն կերպով կ'ապտակէ ոստիկանները, որոնք կը յուսանք թէ պիտի չփոթին եւ պատժուին։

«Բայց այն ատե՞ն։ Մարդ մը արգելափակուած է կամայական կերպով և անորակելի վերաբերումներու ենթարկուած դատական ոստիկանութեան կողմէ, մարդ մը՝ որուն ամբողջ գոյութիւնը խորտակուած է պարզապէս կամքովը ոչ շատ խղճամիտ մարդու մը, որ անծանօթ բայց հասկնալի պատճառներով, ստիպուած էր «սպանիչ մը» գտնել Րիկօտէնի համար։ Ի՞նչ պատիժ պիտի ենթարկուի այս մարդը, որ իր ձեռքին մէջ գտնուած բոլոր անմաքուր միջոցներով մոլորեցուց հանրային կարծիքը եւ քիչ մնաց պիտի յաջողէր։ Կարելի չէ խաղալ մարդու մը գլխուն հետ, նոյնիսկ երբ խաղը լաւ կազմակերպուած է», կը վերջացնէ ընկերվարական թերթը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Դարձեալ Club du Faubourgի նախաձեռնութեամբ, հրապարակային վիճաբանական նոր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Սալ Վակրամի մէջ՝ յառաջիկայ երեքշաբթի գիշեր (10 դեկտ.) ժամը 8.30ին։

Պիտի խօսին՝ բացի «Ժուռնալ»ի խմբագիր Գաբրիէլ Րէյնարէ, բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր եւ հռետորներ։

Նոյն ժողովին մէջ Հոգեբանութեան դպրոցի ուսուցչապետ տոքթ. Փիէռ Վաշէ պիտի խօսի Տիւսէլտորֆի հրէշին վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հալէպի Ազգային Առաջնորդարանին կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն վերջին երեք ամսուան մէջ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգներէն Հալէպ հասած են 108 ընտանիք, ընդամէնը 428 անձ։ Առաջնորդին կարգադրութեամբ ամէն օր երկու քահանաներ կայարան կ'երթան, դիւրացնելու համար անոնց քաղաք մուտքը։ Նկատելով որ հասնող հայրենակիցներու մէկ մասը, իբր ծմրան պարէն, մաս մը իւղ եւ ձաւար բերած էր, Առաջնորդարանը գրեց պատկան վարչութեան որ անոնց պարէնը զերծ կացուցուի մաքսատուրքէ։ Առաջնորդին հրաւէրով խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ հասնող բեկորներու տեղաւորման եւ պարենաւորման շուրջ։ Որոշուեցաւ ժողովրդային հանգանակութեան մասին բանակցիլ Բարեգործական տեղական մասնաժողովին հետ եւ եթէ կարելի է միացնել այս հանգանակութիւնը Ոսկեղէն կանոնի կիրակիի հանգանակութեան։ Խնդրուեցաւ նոյնպէս Բարեգործականէն որ անչափահաս որբերը ընդունուին, իսկ դպրոցական տղաները ձրիօրէն առնուին մերձաւոր վարժարաններու մէջ։

Առաջնորդը քինյ.ի մը ընկերակցութեամբ այցելեց մարզպանի փոխանորդ Լուի Լաւասդրի, որուն ներկայացուց հասնող գաղթականներու վիճակը եւ ջերմօրէն խնդրեց որ յետ այսու նոր հիւղակներ չքանդուին Սիւլէյմանիյէի եւ Համիտիյէի մեծ գաղթակայաններուն մէջ, աւելի չդժուարացնելու համար գաղթականներու տեղաւորման գործը։

Անցեալ շաբթուան իւրաքանչիւր կառախումբով Հալէպ հասան կարեւոր թուով տեղահաններ, որոնց մէկ մասը տեղաւորուեցաւ ազգականներու մօտ կամ քաղաքի զանազան թաղերը, մեծ մասն ալ ինքնաբերաբար ապաստանեցաւ Չէյթուն խանի մէջ։

Կ. Խաչի կողմէ Տոքթ. Սեւեան այցելելով Չէյթուն խան՝ բժշկական դարմաններ տուաւ կարօտ հիւանդներու։

Բարեգործականի կայանին մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցական հաւաքոյթ մը՝ տեղահան կարօտեալներու օգնութեան հասնելու համար։ Բարեգործականի ատենապետը հաղորդեց որ կեդրոնը 50 անգլ. ոսկի տրամադրած է կարօտեալներու անմիջական պէտքերուն համար։

Սուրիոյ սահմանին վրայ Գամըշլը եւ այլ տեղեր կարեւոր քանակութեամբ տեղահաններ կը գտնուին, մեծ մասը կարօտ վիճակի մէջ։

ՍՈԿՈԼՆԻԿՈՎ, Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը՝ չորեքշաբթի օր Մոսկուայէն ճամբայ ելաւ դէպի իր նոր պաշտօնատեղին։

ՍԸՐ ԷՍՄԸՆՏ ՕՒԷՅ, Մոսկուայի անգլիական նորընտիր դեսպանը այսօր ճամբայ կ'ելլէ դէպի խորհրդային մայրաքաղաքը, ուր պիտի հասնի երեքշաբթի օր։ Իրեն կ'ընկերանան դեսպանատան խորհրդական Ասթընկուաթ-քին, քարտուղար մը եւ կցորդ մը։

«ԻՄՓԷՐՕ», ծայրայեղ ֆաշիստներու պաշտօնաթերթը դադրեցուց իր հրատարակութիւնը։ Իր վերջին թիւին մէջ կը յայտարարէ թէ պիտի վերհրատարակուի՝ երբ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը թոյլատրէ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ Ընդհ. Ժողովը առանձին ուշադրութեան առած էր երիտասարդ սերունդի դաստիարակութեան խնդիրը եւ հրահանգած կուսակցութեան պատասխանատու մարմիններուն, որ յեղափոխական դաստիարակութիւնը խոր-ացնեն Դաշնակցութեան շարքերը հոծ զանգուածներով լեցնող երիտասարդութեան մէջ։

Այդ առթիւ կարճ յօդուած մը գրելով «Դրօշակ»ի մէջ, կը թելադրէի յեղափոխական եւ հետեւողական դաստիարակութիւն մը տալ մեր շուրջը հաւաքուած բազմահազար երիտասարդութեան, որմէ դուրս պիտի գան այն կոչեցեալները, որոնք հարիւրին հարիւր դաշնակցական նկարագիր եւ բարոյական պիտի ունենան, ու պիտի իրենց ուսերուն վրայ տանին այն մեծ գործը, որ նախորդ սերունդներն իրենց կը թողուն։

«Դրօշակ»ը նոյն թիւով (թիւ 7-8) կ'անդրադառնար կոմերիտ. բջիջներու թեքումներու մասին։ Ու այս երկու արտայայտութիւնները,— մէկը մեր կազմակերպական ներքին կեանքին թելադրանքով, իսկ միւսը, հիմնուած Խորհրդային Հայաստանի մամուլի անառարկելի փաստերուն վրայ, իրական յուզումի մը մատնած են «Խորհրդային Հայաստան»ը (հոկտեմբեր 6ի թիւը) ուր Եղ. Զուբար ընդարձակ թերթօնով մը, անհիմն ու ծիծաղելի առարկութիւններով, իրենց ներքին քայքայումը կը պաշտպանէ։ Միւս կողմէ՝ պատէ պատ կ'իյնայ, ապացուցանելու որ Դաշնակցութիւնը «տրագեդիա» մը կ'ապրի, չունենալով նախորդներուն յաջորդող երիտասարդ սերունդ մը։

Ընթերցողն այն տպաւորութիւնը կը կրէ այդ յօդուածէն, թէ կոմունիստ կուսակցութիւնը ներքին եւ արտաքին ճակատէն պաշարուած է Դաշնակցութեան գրոհով։

Ահա հատուած մը, իրենց յուզումը պատկերացնող.

— «Մեր պայմաններում եւս դասակարգային թշնամին յանձին Դաշնակցութեան, վերջերս սկսել է բացառիկ ուշադրութիւն դարձնել բանուոր եւ աշխատաւոր գիւղացիութեան ծնունդ երիտասարդ սերնդի վրայ՝ վերջինս իր ազդեցութեանը ենթարկելու համար, Իր հնամենի զէնքերին՝ նացիոնալիզմի եւ շովինիզմի ագիտացիային եւ պրոպագանդային էլ աւելի ուժ տալու նպատակով, Դաշնակցութիւնն օգտագործում է հակապրոլետարական իդէոլոգիայի բոլոր նուանսները, սկսած սպեցիֆիզմից մինչեւ աջերի եւ հաշտուողականների օպորտիւնիզմը։ Դաշնակ ղեկավարները շատ լաւ հասկանում են որ բոլշեւիզմից, լենինիզմի գլխաւոր ճանապարհից շեղուող բոլոր կածանները տանում են դէպի բուրժուական «Հռոմը»։ Այդ է պատճառը որ Դաշնակցական մամուլն առանձին գուրգուրանքով եւ հրճուանքով դիտաւորում է իւրաքանչիւր թեքում մեր կոմերիտմիութեան շարքերում։»

Այս երկարապատում նախադասութիւնները եթէ հայերէնի վերածենք, ու դուրս ձգենք շարք մը կաղապարուած բառերն եւ բացատրութիւններ, որոնք անիմաստ են այս պարագային, կը տեսնենք որ բոլշեւիկ հայ հրապարակագիրները մտահոգ իրենց ներքին թեքումներէն, ու իրենց շրջապատին մէջ հետզհետէ զարգացող գարշելի մտայնութիւններէն, սպառնալիքով մը կը բացագանչեն.— Բոլոր տեսակի թեքումները (բոլշեւիկեան շարքերէն) եւ բոլոր տեսակի հակաբոլշեւիկ մտայնութիւնները (սոց.-յեղափոխական, սոց.-դեմոկրատ եւն.) լենինիզմի գլխաւոր ճանապարհէն շեղած կածաններ են, որոնք կը յանգին Դաշնակցական հոռմին, ուր կ'ապրի կ'աճի կանգնին։ Բուրժուական «Հռոմ»ը, կապիտալիզմը- իմպէրիալիզմը, ...

... եւլն. աւելորդ բացատրութիւններ են։

Ու հետեւաբար՝ բոլոր թեքումներն ալ բոլշեւիզմի «կրօնք»ին հայհոյանք մը կը նկատեն, առանց անդրադառնալու որ այդպիսով՝ իրենք իսկ կը խոստովանին թէ Դաշնակցական դաւանանքը իրօ՛ք մեծագոյն ճեղքուածքը կը հանդիսանայ ներկայ Հայաստանի ժողովրդական հոծ զանգուածներու հոգեբանութեան մէջ։ Այդ ճեղքուածքը աւելի ահռելի է հայ բոլշեւիկներուն համար, գերազանցապէս այն պատճառով, որ իրենք ներքնապէս համոզուած են թէ Դաշնակցութեան դաւանանքի տիրական ուժը հիմնուած չէ «բուրժուական» եւ «կապիտալիստական» տուեալներու վրայ, այլ ազգային, յեղափոխական եւ ընկերվարական ամուր հիմքեր են որ մղում կուտան այդ դաւանանքին յարաճուն թափին։ Հայաստանի երիտասարդութեան ու մտածող զանգուածներու հոգեկան ճեղքուածքը անբովանդակ «փրազ»ներով կարելի չէ լեցնել։

Տեսական այս մարզանքներն ընդհանրապէս նախաբանը կը կազմեն բոլշեւիկ հրապարակագիրներուն, որոնք անմիջապէս կ'անցնին գործնական կեանքի ցուցմունքներ տալու, աւելի շիտակ՝ Չէկայի սպառնալիքը ցցելու իրենց երիտասարդ ընկերներուն դէմ, զանոնք երկաթէ փաբախին մէջ պահելու համար։

Այս ընթացքը աւելի հետաքրքրական ու աւելի զաւեշտական է։ Երկու խօսքով տանք այդ պատկերը, որպէսզի ընթերցողները յստակ գաղափար մը կազմեն այն մեթոտներու մասին, որ կը կիրարկուին Խորհրդային Հայաստանի մտային բնագաւառներուն մէջ։ Երբ դաշնակցական մամուլը հարազատօրէն կ'արտատպէ խորհրդային թերթերու արտայայտութիւնները ու կուտայ անոնց կարճ բացատրական մը, օրինակ, «էշով սօցիալիզմ չի կարելի կառուցել», «կոլխոզը նախնադարեան վայրենի մարդկանց հօտն է» եւայլն, արտայայտութիւններ, որոնք կուգան կոմսոմոլներէն, Եղ. Զուբարները կը վրդովին գործնական կեանքի այդ անհաճոյ «սայթաքում»ներէն։

Ու ահա սպառնալիքը պատրաստ է,

— «Այս հանգամանքը գալիս է մի անգամ էլ նշելու իբրեւ նախազգուշացում այն կոմերիտականներին, որոնք թէորիտիքական պատրաստութեան թերութեան հետեւանքով եւ այլ պատճառներով (ուրիշ ի՞նչ պատճառ. Կ. Ս.) անկեղծօրէն սխալուել են եւ շեղուել (ընդգծումը բոլշեւիկ յօդուածագրինն է.) Լենինեան գծից՝ դէպի աջ կամ դէպի «ձախ», — միեւնոյն է, նրանք գնում են այն տեղ, ուր իրենց գրկաբաց սպասում է պրոլէտարիատի դասակարգային թշնամին»։ (Ըսել կ'ուզէ՝ Դաշնակցութիւն, Կ. Ս.)։

Այսպիսի բնորոշումէ յետոյ եզրակացութիւնը պարզ է բոլշեւիկ գրոզիգրչի ծայրին,— «Պայքարիլ կոմերիտմիութեան բանակի օղակներում հանդէս եկող ամէն գոյնի հակաբոլշեւիկեան տենդենցների եւ թեքումների դէմ։»

Բայց պայքարով ու բոլշեւիկեան գլխատումներով անկարելի է նման ներքին բեկումին առաջքն առնել։ Բոլշեւիկներուն, տեղն է յիշեցնել իրենց շատ սիրելի Յ. Քաջազնունիի խօսքերը, որոնք իբրեւ նշանաբան կը գործածէին, —Դաշնակցութիւնն անելիք չունի, որովհետեւ հայ իրականութեան մէջ հայ բոլշեւիկներն եկած են անոր տեղը բռնելու։ Եթէ Յ. Քաջազնունիի այս միտքը տրամաբանական ձեւով շարադրուէր, մենք կ'ունենայինք հետեւեալ դատավճիռը,— հայ բոլշեւիկները հայ իրականութեան մէջ, հարկադրուած պիտի թեքուին դէպի դաշնակիզմը։ Տուեալ դրութիւն մը որ միշտ սարսափի մատնած է Խորհ. Հայաստանի ինը տարուան ղեկավարները։ Վերջ ի վերջոյ ժամանակն է որ ըմբռնեն թէ անցած տասնամեակին տիրող հայ բոլշեւիկները գորշ եւ ճեղքոտուած կեղեւ մը դարձած են, առանց միջուկի։ Նոր հասած միջուկը թեքումներ ունի, եւ ո՛ր կածանէն որ անցնի, միեւնոյն է (ըստ իրենց արտայայտութեան) պիտի երթայ դէպի Դաշնակցական «Հռոմը»։ Իսկ ճեղքուած կեղեւի թեքումներու բեկորները մենք կը տեսնենք աքսորի ճամբաներուն վրայ։

Այս իրողութեան հանդէպ, յօդուածագիրը բոլշեւիկեան «անկեղծութեամբ» քարոզ կը կարդայ այն երիտասարդութեան գլխին, որ «անկեղծօրէն սխալուել եւ շեղուել է լենինեան գծից»։ Ի հարկէ, ստիպուած է կ՛ սխալուել կ՛ շեղուել, որպէսզի շիտակ բան մը տեսնէ, եւ ուղիղ ճանապարհ մը գտնէ։ Սակայն բոլշեւիկ հրապարակագիրը առանց քաշուելու կը թելադրէ (այսպէս է իմաստը այն հատուածին որ քիչ վերը զետեղեցինք) որ անկեղծօրէն չսխալին։ Այսինքն լենինեան գիծը անկեղծութեան հետ զուգահեռ չընթանար։ Պէտք է վարժուին կեղծիքի եւ պատեհապաշտութեան։ Այդ պարագային, բոլշեւիկեան բոլոր տեսակի սխալներն ու շեղումները գինովի հաւասարակշռութեամբ պիտի պարեն լենինեան գծի վրայ։

Երկրի շղթայուած երիտասարդութեան փոքրիկ արտայայտութիւնները խորապէս յուզած են բոլշեւիկ ղեկավարները որոնք միշտ մեծախօսիկ յաղթականներ կը մնան իրենց վերջաբանին մէջ, ու վճռականօրէն կը յայտարարեն թէ Դաշնակցութիւնը ոչ միայն երկրի ներսը, այլ եւ արտասահմանի մէջ իսկ երիտասարդ սերունդ չունի։ Երկրի երիտասարդութեան մասին իրենց արտայայտած մտահոգութիւններն ու եզրակացութիւնները տրամաբանական օգնում չունին։ Ընդհակառակն այդ թեքումներու մթնոլորտին մէջ, Դաշնակցական սերունդ կը պատրաստեն։ Իսկ արտասահմանի երիտասարդութեան մասին կ'անդրադառնանք յաջորդ յօդուածով։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի. — Էջմիածնէն Ռուբէն եպիս. Մանասեանը անցած է Ռաշտ եւ Թէհրան, ուրկէց պիտի երթայ Պաղտատ, իբրեւ առաջնորդ։ Իր առած տեղեկութեան համաձայն Արսէն Ծ. վարդապետ Ղլճեանը (որ երբեմն եղաւ Վիեննայի հովիւ եւ ապա անցաւ Մարսէյլ) ձեռնադրուած է եպիսկոպոս եւ պիտի գայ Պարսկաստան, իբրեւ առաջնորդ Ատրպատականի։ Այս պաշտօնը ձեռք բերելու համար Արսէն վարդապետը պիտի երթայ Մոսկուա, բոլշեւիկեան պաշտպանութիւնը ապահովելու։ Յետոյ ճամբայ ելլէ դէպի Թէհրան, ուր պիտի դիմէ պարսից կառավարութեան, յոյս ունենալով որ այս միջոցներով կրնայ դառնալ Ատրպատականի առաջնորդ։

Երեւի դեռ նկատի առած չէ Ատրպատականի հայութեան ձայնն ու կանոնադրութիւնը, որով միայն կ'ընտրուին առաջնորդները։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ (Շարունակելով).
— Ամէն պարագայի մէջ, եթէ, քննութիւն բացուած ըլլալու պատճառով, չպատասխանուի դատական ոստիկանութեան դէմ ուղղուած այս երկու առաջին բողոքներուս, կայ ոստիկանութեան երրորդ մէկ զեղծարարութիւնը, զոր կ'ուզեմ մատնանշել եւ որուն մասին կառավարութիւնը պիտի կրնայ պատասխանել ինծի. ա՛յն թէ՝ ոստիկանութիւնը իր քննութիւնները առաջ կը տանի քիչ մը ինքնագլուխ կերպով, եթէ ներելի է ըսել, առանց դատական իշխանութեան հակակշռին։

Ինչպէս կը տեսնէք, կայ թերացում մը, զոր պէտք է շեշտել, որովհետեւ չեմ կրնար սահմանափակուիլ միայն ոստիկանութիւնը դատափետելով. դատական իշխանութիւնը ինքն ալ զերծ չէ քննադատութենէ։

Եթէ ոստիկանութիւնը չարաչար կը գործածէ իր նախաձեռնութիւնը, պատճառն այն է որ հարցաքննիչ դատաւորը այդ բանը թոյլ կուտայ իրեն։ Պ. Լուի Ռոլէն իր օրինագիծին մէջ իրաւամբ դիտել կուտար թէ կան բազմաթիւ հարցաքննիչ դատաւորներ, որոնք իրենց միակ պարտականութիւնը կը նկատեն ինքնութեան հարցաքննութիւն կատարել, փորձագէտ մը նշանակել, թողլն ոստիկանապետին կամ դատական ոստիկանութեան յանձնարարութիւն տալ։ Երբ ստանայ փորձագէտին տեղեկագիրը եւ ոստիկանապետին քաղած վկայութիւնները, թղթածրարը փակուած է, կը փոխանցուի դատարանին։ Հարցաքննութիւնը վերջացած է։

Այսպէս պէտք չէ կատարուի քննութիւն մը։ Հարցաքննիչ դատաւորը պէտք է անձամբ հետապնդէ հարցաքննութիւնը։ Ոստիկանութիւնը իրեն համար պէտք է կատարէ անհրաժեշտ եւ առաջնակարգ, բայց ստորադաս դեր մը։ Դատաւորը պէտք չէ որ վկային ըսէ պարզապէս. «Կը հաստատէք ոստիկանապետին առջեւ ըրած ձեր յայտարարութիւնները» ու ատենագրութեան մէջ աւելցնէ՝ «Կը հաստատեմ յայտարարութիւնս» բանաձեւը եւ ստորագրել տայ զայն։

Եւ սակայն ասիկա շատ ընթացիկ ձեւն է։ Նոյնիսկ պատմած են ինծի հարցաքննիչ դատաւորի մը մասին, որ սովորութիւն ունէր վկաներուն ստորագրել տալու սա պարզ յայտարարութիւնը. «Կը հաստատեմ ոստիկանապետին առջեւ տուած վկայութիւնս», այն աստիճան որ օր մը նոյն յայտարարութիւնը ստորագրել տուած է մէկու մը, որ մարդու առջեւ որեւէ վկայութիւն չէր տուած։

Կը տեսնէ՛ք թէ մինչեւ ուր կ'երթայ զեղծարարութիւնը։ Պէտք է որ վերջ գտնէ ասիկա։ Ահա՛ թէ ինչու, իմ հարցապնդումիս մէջ պահանջեցի որ դատական նախարարը ներկայ գտնուի, որպէսզի կարենայ ըսել մեզի թէ անհրաժեշտ չէ՞ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի դատաւորները հնարաւորութիւն ունենան իրենց դերը կատարելու աւելի աչալուրջ եւ խղճամիտ կերպով։

Պիտի առարկէ անշուշտ ինծի թէ փարիզի հարցաքննիչ դատաւորները վերջին ծայր զբաղած են եւ թէ անոնց համար անկարելի է անձամբ վարել քննութիւնները։

Լիւսիէն Իւպէռ, դատական նախարար.— Պիտի առարկեմ ձեզի թէ անոնց թիւը բաւարար չէ։

Ժորժ Մոնէ.— Հա՛, ատոր համար ձեր պահանջելիք վարկերը չպիտի մերժենք... (Բացականչութիւններ կեդրոնէն եւ աջակողմէն)։

Փօլ Քօժոլ.— Դուք չէք քուէարկեր ելմտացոյցը։

Ժորժ Մոնէ.— Չպիտի մերժենք վարկերը, եթէ ուզէք մեզի առաջարկել թէ նոր հարցաքննիչ դատաւորներ պիտի նշանակէք։ Բայց խիստ ստիպողաբար կը պահանջենք որ հարցաքննիչ դատաւորները սիստեմատիկ կերպով ոստիկանութեան ձեռքը չյանձնեն իրենց ընելիքը, եւ լիիկ հաւանութեամբ մը, իրենք զիրենք ոստիկանութենէն ստորադաս չնկատեն։

Որովհետեւ դատաւորները կարծես ընդունած ըլլան թէ՝ հարցաքննութեան մը ընթացքին իրենց դերը երկրորդական է եւ թէ ոստիկանութեան կողմէ կատարուած քննութիւնը աւելի փաստացի է քան հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ կատարուածը։

Թէ՛ եղեռնադատ ատեանին եւ թէ պատժական ատեանին առջեւ կատարուած հարցաքննութեանց ընթացքին շարունակ կը տեսնենք որ նախագահը ամբաստանեալին կ'ըսէ. «Դատական ոստիկանութեան առջեւ խոստովանած էք։ Յետոյ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ ուրացած էք։ Այդ պահուն ձեր փաստաբանին հետ համախորհուրդ, կառուցած էք պաշտպանութեան եղանակ մը։ Պաշտպանութեան ի՛նչ եղանակի պիտի դիմէք այսօր»։

Ինչպէս կը տեսնէք, դատաւորը ինքն ալ աւելի շատ ճշմարտութիւն կը վերագրէ դատական ոստիկանութեան կատարած քննութեան, քան կանոնաւոր հարցաքննիչ դատաւորի կատարածին։

Ես չեմ ընդունիր դատաւորին այս հաւանութիւնը ոստիկանութեան առաջնակարգ դերին մասին (Ծափեր ծայրագոյն ձախակողմէն եւ ձախէն)։

Չեմ ընդունիր նոյնպէս որ երբեւ այս կացութիւնը նուիրագործուի հանրային կարծիքին եւ նոյնինքն կառավարութեան կողմէ, ինչպէս կը հաստատէ այն իրողութիւնը թէ՝ փարիզի 40 ոստիկանապետները Պատուոյ Լեգէոնի սպաներ են, մինչ հարցաքննիչ դատաւորներու կէսը նոյնիսկ պատուանշան չունի։ (Ծափեր ծայրագոյն ձախակողմէն)։

Փիէր Թէթէնժէ. — Ատիկա ճիշդ չէ։

Ժորժ Մոնէ.— Այս պարզ իրողութեան մէջ կարելի է տեսնել յղացման պատկերը ընկերային այն կեղծ նուիրապետութեան, որ ոստիկանութիւնը դատաւորէն աւելի առաջ կը դասէ։ (Ծափեր նոյն սեղաններուն վրայ)։

Մասնաւորաբար ամիսներէ ի վեր կը տեսնենք ոստիկանութեան այս փառաբանութիւնը, որ հետզհետէ աւելի սիստեմատիկ կերպով առաջ կը տարուի։

Ես երբեք չեմ մտածած ուրանալ ոստիկանութեան արժանիքները։ Անիկա անհրաժեշտ է մեր կառավարութեան։ (Բացագանչութիւններ եւ ծիծաղներ աջակողմէն)։ Անոր պաշտօնն է թէ՛ կարգը յարգել տալ թէ հետապնդել յանցաւորները։

Բայց պէտք չէ ոստիկանութիւնը դարձնել տեսակ մը գերագոյն իշխանութիւն՝ քաղաքացիներու ամբողջութեան վրայ պէտք չէ աստուածացնել զայն։ (Ծափեր ծայրագոյն ձախակողմէն)։

Bulletin de la police judicaire-էն նոր յիշատակութիւն ցոյց պիտի տայ ձեզի թէ ... ձեւով ինչ մտայնութիւն կը տրայ ոստիկանութեան։ Գաղտնի ոստիկաններու պետ Պալըրա բնականաբար ինքզինքը կը պաշտպանէ իր եւ իր ընկերներուն ուղղուած ամբաստանութեանց դէմ։ Ու դատական ոստիկանութեան ... թերթին մէջ ինքզինքը չքմեղացնելու համար հրատարակած երկար յօդուածը կը վերջացնէ յիշելով անունները բոլոր այն գաղտնի ոստիկաններուն, որոնք սպաննուած են իրենց պարտականութեան ճամբուն վրայ։ Անիկա անհունօրէն ցաւագին ցուցակ մըն է, որուն առջեւ ես ինքս կը խոնարհիմ ամէնէն առաջ. բայց լսեցէք եզրակացութիւնը.

«Ոգեկոչելով անոնց յիշատակը, մտածեցէք անոնց ձգած այրիներուն եւ որբերուն վրայ։ Անոնք ֆրանսայի զաւակներ են։ Արդարութեան կշիռին մէջ, անոնց ցաւագին յիշատակը կրնայ թերեւս մոռցնել տալ կասկածելի Արեւելքցիներ որոնք, ո՛վ գիտէ ինչպէս խուսափած են փոկրոմի սարսափէն կամ Թրքական եաթաղանէն...» (Բացագանչութիւններ ծայրագոյն ձախակողմէն)։

Այսպէս ուրեմն, այս պարոններուն համար, ամբաստանեալը որ կը բողոքէ իր ենթարկուած աշարքներուն դէմ, վերջի վերջոյ «կասկածելի Արեւելքցի» մըն է միայն։ Ի՞նչ մեղք, որ փոկրոմ մը կամ Ենիչէրի մը ընկերութիւնը չէ ազատած անոր ձեռքէն՝ նախ քան ոստիկանութեան ձեռքն իյնալը եւ իր չարամտութեամբ այսքան գայթակղութիւն յարուցանելը ..։ Անընդունելի է որ մեղադրուի քաղաքացի մը՝ որ պարզապէս քաղաքացի մըն է եւ ոչ թէ ոստիկան մը։ (Ծափեր ծայրագոյն ձախէն)։ (5)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՅՆՈՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պ. Հ. Տէրոսկի, ցարօրինակ ցեղ մը վերնագրին տակ, «Յառաջ»ի 1117 թիւին մէջ, քաղուածաբար տեղեկութիւններ կուտար ճափոնական Արքիպեղաքոսի հիւսիսային կղզիներուն մէջ ապրող բնածիններու մասին, Այնոս կամ Այնու կոչուած, որոնք կը պատկանին սպիտակ ցեղին։

Զարմանալին անոնց սպիտակ ցեղին պատկանիլը չէ միայն։ Այլ ա՛յն է որ, այդ շրջանները ուսումնասիրական արշաւախումբ կազմող գիտուններ կապակցութիւն գտած են Այնուներու եւ Հայ ցեղին միջեւ։

1927 յուլիս 2ին «Իլլիւստրասիոն» շաբաթաթերթն էր որ տուած էր այդ հետաքրքրական լուրը, ընկերացնելով երեք նըկարներ Այնու ցեղին տիպարներէն։

Անշուշտ այդ նորութիւնը խիստ հետաքրքրական էր եւ ապագայ հայ պատմութեան ուսումնասիրութեան տեսակէտով նոր հարցերու դուռ կը բանար։ Խոնարհաբար պէտք է խոստովանիմ թէ՝ ձեռնարկած ըլլալով կարգ մը տուեալներու վրայ պատրաստել հայ ցեղի եւ իր հարեւաններու հետ ունեցած յարաբերութիւններու մասին յիշատակագիր մը, որուն կուգար որոշ կերպով օգնել վերի տեղեկութիւնը, չէի ուզած մամուլին յանձնել։ Եւ տարօրինակ կերպով շատերու ուշադրութենէն վրիպեր էր այդ յօդուածը եկոտ-ոնը թերեւս մտած հԸԱԱյ մեր պատուական եւ աչալուրջ խուզարկու Պ. Հրանտ - Սամուէլի հայկական վաւերաթուղթերու նշանաւոր պարկին մէջ։

Հիմա քանի որ կը ներկայանայ Այնուներու մասին խօսելու, անհրաժեշտ կը նկատեմ թարգմանաբար տալ որոշ լուսաբանութիւններ։

«Իլլիւստրասիոն» 1902 դեկ. տեմբեր 27ի թիւով արդէն Այ. նանցներու վրայ տուեր էր շա. ծեկան ուսումնասիրութիւն մը՝ ընդարձակ նկարներով։

Այնունները ճապոնական ծա. գում ունին, ինչպէս սխալմամբ մը կ'ենթադրեն յօդուածագիրը, այլ այժմ. եան ճապոն գեղին ցեղէն առաջ նոյն ափերուն բունիկ ժողովուրդն են։

Թոքիոյի մէջ, 1927ի գիտա. կան համագումարին առթիւ եր. կրաբանական վիճաբանութեան տե. ղի տուաւ «ծագումը այդ ժողո. վուրդին, որ պաշտօնական նախա. դասական շրջանէն ի վեր, ուր վայրենաբար Արքիպեղագոսին տէրն էր, նոյն ժամանակներու ուշադրու. թեան առարկայ եղած է յիշա. տակագիրը բժիշկ Ժորժ Մոն. տանտոնի, մարդաբան եւ աշխա. տակից Միսէշոնի։ Եւ նոյն իսկ համագումարին անդամները ան. ձամբ գացած են տեղին վրայ, ուղղակի իրենց աչքերով տես. նելու համար։

Յօդուածագիր Ալբեր Մէյրոն կը գրէ.

— «Այնուն ճապոնցիէ մը աւելի մեծ չէ, սակայն կազ. մուածքով աւելի ուժեղ է, եւ աւելի համակէկ։ Մորթը հողմա. հար սպիտակութիւն մը ունի եւ մազային դրութիւնը խիստ զար. գացած է, իսկ մազերը՝ չափա. զանց առատ գանգուր են։ Աչքը՝ նուազ մեծադոյն քան ճապոն. ցիներունը, չունի ժանգոլեան լօլքը։ Նոյնիսկ համատառնեցեան աչքի կանաչագոյն ծիածաններ սովորական սեւի ժտ։ Քիթը կա. նոնաւորաբար դուրս ցցուած է։ Բնաւ գոյութիւն չունի արածայր կզակ։»

Բնականաբար «խառովէշ համր. քը» կը ներկայանայ իսկոյն, թէ Այնունները եկած են Եւրոպայէն թէ Եւրոպացիները՝ Ծայրագոյն Արեւելքէն։

Վիվիէն տը Սէն - Մարդէն այս ժողովուրդ-ցեղը կը կապէ Քէլտիկոցիներուն հետ։ Նոյն. պէս իտալական գլոպոր խնամի կը նկատէր Պոլինեզիացիներուն եւ աւստրալական ցեղերուն, մինչ ճապոնցի մարդաբաններ կը հակէին զանոնք ընդունելու Եւրոպ-Այնու յարակցութիւն մը։ Բժիշկ Ժորժ Մոնտանդոն, տե. սին վրայ իսկ բրած ուսումնա. սիրութենէ մը վերջ, բացորոշա. պէս կը հակի այս վերջին տե. սակէտին։ Զեւափոխական, ցե. ղագրական եւ նոյնիսկ լեզուա. բանական ապացոյցներով, այս ցեղը Ծայրագոյն-Արեւելքի սպիտակները կը կապէ Արեւ. մուտքին։ Այնու ցեղը չորրորդ սպիտակ ցեղն է. elle prend rang aux côtés des races méditerranéenne, alpino-arménienne et nordique (ան իր տեղը կը գրաւէ միջերկրականեան ցեղերու, ալպ.-հայկական եւ հիւսիսային. ներու կողքին)։ Սպիտակները անցան բովանդակ Եւրոպ.-Ա. սիոյ հիւսիսային մասերուն վրայ։ Ծայրագոյն-արեւելքի կողմը, մոնղոլեան աշխարհի գործունէութեան տակ, անոնք կամաց կամաց կրճուեցան, մինչ. ղեռ կ'ընդարձակուէին և կը բար. գաւաճէին արեւմտեան կողմերը։ «Մեկուսացած այժմ իր կղ. զիներուն վրայ, Այնուն պահեց կենդաղ մը որ ցոյց կուտայ սպիտակ նախամարդու վերապ. րումներ»։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ԹԱՏՐՈՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— Ցոյոնի Թուրք դերասան պիրհանէտոին ութը տարիէ ի վեր շրջան կ'ընէ Թուր. քիայէն դուրս Սուրիա, Եգիպտոս, Իտալիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Գերմանիա, ծանօթացնելու համար, այսպէս կոչուած Թուրք Թատրոնը։ Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ այժմ կը պատրաստուի Ամերիկա մեկնիլ եւ հինգ տարիէն միայն Թուրքիա դառնալ։

Ինչ որ ալ ըլլայ համեմատու. թիւնը բուն արուեստեն եւ «Թր. քական արուեստ կամ Թատրոն» անուններուն եւ գրականութեան միջեւ, կայ վերջապէս բան մը, որ կը պտտի քաղաքէ քաղաք, առնուազն ժողովրդականացնելով Թուրք անունը, եւ ի՞նչու չէ, նոյն իսկ որոշ մասի մը միամիտ հե. տաքրքրութիւնը շարժելով։

Պիրհանէտոին պերլինի մէջ տուած ներկայացումը, որուն զարկ տուեր են նաեւ քանի մը Հայեր, առիթ եղաւ Թրքասէր Թղթակից. ներու, որ Պոլսէն եւ ուրիշ տեղերէ, սնամէջ գովեստներ հասցնեն պերլինի մամուլին, յանձնարարե. լով «օրթա օյինի»ները եւն. եւն.։ Հաշւակուր ֆէլտման Պոլսէն գրած ըլլալով, ի մէջ այլոց թէ պիրհանէտոին Թուրք Թատրոնի ներկայացուցիչը չէ, վերջինը խիստ բողոքով մը հրապարակեց թէ այժմու տնօրէն Մուհսին պէյ իր աշակերտն է եղած եւ սակայն անոր դժբախտ վարչութեան տակ, Թուրք Թատրոնը ո՛չ մէկ յառաջ. դիմութիւն ըրած է, այլ ընդհա. կառակ նախկին ընկերներ բաշիտ, Րիզա, Համդի Նուրէտտին պէյերը ասպարէզէ քաշուած են։ Իսկ Թուրք Թատրոնը մնացած է «սիրողներ»ու ձեռքը եւ ներկա. յացուած կտորները ո՛չ ընկերա. յին, ո՛չ ալ պատմական հետա. քրքրութիւն կ'արթնցնեն։ Թուրք Թատրոնը մեռած է։ «Եթէ հինգ տարի վերջ հայրենիք վերադառ. նամ, քոնսէրվաթուար մը պիտի բանամ, օփերա եւ օփերէթ ներ. կայացնելու համար» ըսած է պիրհանէտոեն։

Պերլինի հանդէս-ներկայացման մէջ բանախօս Hans J Von Bassewitz անվճար եղաւ Թուրք Թատրոնի պատմութեան մասին եւ խոստովանեցաւ թէ Հայերն էին Թուրք արդի Թատրոնի հիմը դնողները, մնացեալը եւն. եւն.։ Այս յայտարարութիւնը յուսա. խաբ ըրաւ Թուրք ունկնդիրները՝

Պ. Ֆ.

ՊԱՐՍԿԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մեր պարսկահպատակ հայրե. նակիցներուն մասնաւոր ուշա. դրութեան կը յանձնենք փարիզի Պարսից հիւպատոսարանի հե. տեւեալ ազդարարութիւնը, որ. պէսզի անախորժութեան եանց չհան. դիպին, տնհիզութեամբ կամ ան. անոնութեամբ: Խմբ.

1. Անցագրային օրէնքի 16րդ յօդուածին համաձայն, բոլոր պարսկահպատակները, ան. միջապէս որ Ֆրանսա հաստատուին, պարտաւոր են մէկ լուսանկարով ներկայանալ Ֆրանսայի պարսիկ հիւպատոսարաններէն մէկը, բնա. կութեան «վիզա» ստանալու հա. մար։

2. Բոլոր անոնք որ իրենց ան. ցագիրը (ժամկէտեալու կամ բնա. կութեան համար) նորոգել չեն տար ստացուելէն մէկ տարի յե. տոյ, տուգանքի կ'ենթարկուին։

3. Ֆրանսաբնակ պարսկահպա. տակներու ծնունդները, ամուս. նութիւններն ու մահերը պէտք է անյապաղ յայտարարուին — քա. ղաքապետութեան վկայագրով միասին — Ֆրանսայի պարսիկ հիւպատոսարաններէն մէկուն, ան. ձամբ կամ մօտիկ ազգականի մը միջոցով։

Պարսկաստանի մէջ ընդունե. լի կը նկատուին ամուսնութիւն. ներն ու ամուսնալուծումները այն իսլամ պարսիկներուն, որոնք արտա. սահմանի մէջ կ'ամուսնանան կամ կ'ամուսնալուծուին իսլամական օրէնքներու համաձայն եւ կ'ար. ձանագրուին պարսիկ հիւպատո. սարանի մը մէջ։

4. Որ եւ է օտար կին որ կ'ա. մուսնանայ պարսկահպատակի մը հետ, ինքնաբերաբար կը ստանայ պարսկական հպատակութիւնը եւ անունը կրնայ յիշուիլ ամուսնոյն անցագրին վրայ։

5. Ֆրանսաբնակ բոլոր պարս. կահպատակներէն կը խնդրուի ան. յապաղ իրենց հասցէի փոփոխու. թիւնները հաղորդել Ֆրանսայի պարսիկ հիւպատոսարաններէն մէ. կուն։

6. Երկու ամիսէն աւելի Ֆրանսա բնակող պարսկահպա. տակները պարտաւոր են իրենց բնակավայրի ոստիկանութենէն ինքնութեան թուղթ ստանալ։

7. Անցագիրը կորսուելու պա. րագային, կորսնցնողը անմիջապէս պէտք է տեղեկութիւն տայ իր բնակավայրի ոստիկանապետու. թեան, ինչպէս նաեւ ամենէն մօ. տիկ պարսիկ հիւպատոսարանին։

8. Միեւնոյն անցագրին վրայ կարելի է արձանագրել անունները նոյն ընտանիքի անդամներուն (ա. մուսին, կին եւ 15 տարեկանէ վար զաւակներ)։

15 տարեկանէ վեր զաւակնե. րը պէտք է ստանան առանձին ան. ցագիր։

9. Անցագիրները երեք դա. սակարգի բաժնուած են.

1. Ա. կարգ (բարեկեցիկներ եւ վաճառականներ) 57 ղրան։

2. Բ. կարգ (պաշտօնեայ, ար. հեստաւոր, սպասաւոր) 34.50 ղր.։

3. Գ. կարգ (բանուորներ) 23 ղրան։

Վերջին օրէնքի մը համա. ձայն, ժամբորդութեան անցագրի մը գինը 100էն 50 յաւելում կրած է։

10.— Կանոնաւորապէս դպրո. ցի մը մէջ արձանագրուած ու. սանողները զերծ կացուցուած են ամէն տարի անցագիր նորոգելու պարտաւորութենէն։ Դպրոցական վկայագիր մը եւ երկու լուսա. նկար ներկայացնելով, անոնց պիտի տրուի ուսանողական ձրի անցագիր մը, որ արժէք պիտի ներկայացնէ մինչեւ իրենց կանո. նաւոր ուսումի աւարտելը։ Փարիզի Պարսիկ Ընդհ. Հիւպատոսարանի Դիւանին յանձնած իրենց հին անցագիրը պիտի վերադարձուի՝ Պարսկաստան վերադառնալու ժա. մանակ։

11.— Պարսկական հպատա. կութենէ հրաժարելու համար, անհրաժեշտ է ստանալ Ն. Կ. Վ. Շահին արտօնութիւնը, համա. ձայն որոշուած պայմաններու։

12.— Բոլոր այն պարսկա. հպատակները, որոնք տակաւին Պարսկաստանի մէջ չեն ստացած իրենց անձնագիրը («Սէճէլ-է-աh. վալ»), կարելի եղածին չափ շուտ պէտք է ձեռք բերեն զայն։

13.— Անցագիր եւ «Սէճէլ-է-ահվալ» ներկայացնել պարտադիր է՝ վարչական ձեւակերպութեանց համար (ստորագրութեանց վաւե. րացում, զանազան վկայագրեր եւայլն)։

14.— Հիւպատոսարան ներկա՝ յանալու անկարելիութեան պա. րագային, անցագրի նորոգումը կարելի է կատարել գրաւոր։

15.— Պարսկաստան վերա. դառնալու համար պարսիկ հիւ. պատոսարանի մը «վիզա»ն անհրա. ժեշտ է։

16.— Պարսիկ Ընդհ. Հիւպա. տոսարաններ կը գտնուին փարիզի եւ Հավրի մէջ, իսկ Հիւպատոսա. րաններ՝ Մարսէյլի եւ Պորտոյի մէջ։

ՁԱՅՆԵ

ԿԵԱՆՔԸ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ

ԼԱՊԷՆԻՒՍ, ԺՉԻ ՄԷՋ

Տ'Օզնայէն երեք քլ. — փոն ռաւորութիւն ունի այստ հե. կան մօտ հինգ ընտանիքներ։ ւական երիտասարդներ։ Ու. կը զբաղին մետաքսի գործով ոմանք ալ տարբեր գործերով։ կան մշեցի, կարնեցի, Բալուցի ու. րիշ հայրենակիցներ որոնք շատ լաւ վիճակ ունին։ Երիտասարդնե. րէն մաս մը դաշնակցական են, ուրիշներ ալ համակիր։ Լաւ հայ. րենասէր գաղութ մըն է։ Դպրոցի համար հանգանակած են 700 ֆր. եւ տակաւին չէ փակուած ցանկը։ Ազգային կեանքը միշտ վառ է եւ կ'աշխատին օգտակար ըլլալու դպրոցին եւ եկեղեցին։ Մինչեւ փոն տ'Օզնայի մէջ 550 հայ. րենակիցներ կան, բայց շատերը անտարբեր են, հակառակ իրենց նիւթական կարողութեան։

փոն տ'Օզնայի հայրենակից. ներէն հաւաքուեցաւ 2,800 ֆր. որ գաղութին թիւին եւ կարողու. թեան հետ բաղդատելով, մեծ բան մը չէ։

Ամէն պարագայի մէջ, մենք մեր պարտքը պիտի կատարենք։

Սիսակ Մարալեան

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԽՈՒՄԲ ՄԸ

(ԵՐԿՈՒՐԴ ՖՐԱՆՍԱՅԻ)

ՓՈՆ Տ'ՕԶՆԱ, 2 դեկտ.— Խումբ մը հայ պատանիներ պա. տասխանելով իրենց ուղղուած կո. չին, կազմած էին արիներու խումբ մը։ 15 օր յետոյ Վալանսի հայ արիները արշաւ մը կազմակեր. պեցին Վալանս, փոն տ'Օզնա, մեզ քաջալերելու եւ գաղութին ուշադրութիւնը հրաւիրելու հայ Արիներու Միութեան վրայ։

Դեկտ. 1ին տեղս հասան հայ արիները, Վալանսէն, գլխաւորու. թեամբ Պ. Պայեանի, եւ անոք կատարեցին առտուն ժամը 10.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցան դի. մացը եւ բարեւ կեցան հայ հե. րոսներուն առջեւ։ Ցեղացիները ապշած հայ պատանիներուն խրոխտ քալուածքէն, իրարու կը փսփսա. յին. «Հայ սկաուտներ...»։ Հայ արիներու մէջ կային երկու փըս բանացի պատանիներ ալ, որոնց մէկը գայլուկներուն եռագոյնով նախշուած դրօշակը կը կրէր։ Այս իրողութիւնը դաս մը չէ՞ այն հայ ծնողքներուն, որոնք մոլորե. լով սնոտի նախապաշարումներէ, կը նախընտրեն իրենց զաւակները սինէմաները եւ պարասրահները զրկել, քան ազգային եւ մարզական միութեանց։

Կէսօրէն ետք ժամը 2ին ա. տեններ, ներկայացում մը տուին Դաշնակցութեան սրահին մէջ։ Այս առթիւ, գայլուկներուն խմբապե. տուհին Օր. Տուրպալ, հայ ծնողքներուն ուղղուած ճառ մը խօսեցաւ, յորդորելով որ ուժ տան այս գեղեցիկ շարժումին։

Երկրորդ խօսողն էր արիներու խմբապետ Պ. Պայեան, որ պար. զեց արիներու պատմութիւնը եւ ... հայկական եւ արեւելեան ... հայկական տարազներով, ... եւ սկաուտական ... վերջ, ներ. կայացուեց ... քրքջալից գաւեշտ մը, «Թիֆ Թ... ...ակառակ տղոց յոգնութեան եւ ...վարժութեան, ամէն բան յաջող անցաւ։ Պ. Պայեան փակման խօսք ժամա. նակ, կոչ ըրաւ հայ պատան... որ անդամագրուին, եւ ... տ'Օզնա խումբին վրայ 6 եւ. աւելցաւ։

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 5.30ին։ Ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ հայկական տաքուկ մթնոլորտէն։

Մենք ալ մեր կողմէ կոչ կ'ընենք փոն տ'Օզնայի եւ շըր. ջանի բոլոր հայրենակիցներուն, որ ուժ տան այս շարժումին, իբրեւ ազգու միջոց մը ձուլասեր. ման դէմ կ՚ռուելու։

Մ. Թերզեան

Պ. ՔՐԱՖԹ-ՊՈՆԱՐԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Հայասիրական Միջազգային ընկերութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Քրաֆթ Պոնար որ վերջերս գացած էր Եգիպտոս, այ. ցելած է Աղեքսանդրիոյ եւ Գա. հիրէի ազգ. հաստատութիւն. ներն ու առաջնորդարանը, Մել. քոնեան ժառանգաւորացը, եկե. ղեցին եւայլն։

Զուիցերացի մարդասէրը յետոյ անցած է Սուրիա, Ազգերու Դաշնակցութեան Ձե. տեղման Յանձնաժողովի կողմէ պաշտօն ստացած ըլլալով բա. նակցիլ ֆրանսական իշխանու. թեանց հետ, կայանի գաղթա. կանները Եփրատի ափերուն վրայ զետեղելու պայմաններուն մասին։ Սուրիոյ մէջ շաբաթ մը մնալէ յետոյ, Պաղեստինի ճամ. բով պիտի վերադառնայ Եգիպ. տոս, ուր կը յուսայ իրագործ. ուած տեսնել եգիպտահայ գա. ղութի նպաստը իր Զուիցերիոյ որբախնամ գործին։ Դեկտեմբերի կէսին ճամբայ կ'ելլէ դէպի Ժը. նեւ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱԹԵՒ, տարեցոյց գրական, բանասիրական եւ կրօնական։ Զ. տարի, 1930։ կազմեց Արտաւազդ վարդապետ։ Հալէպ։ Գին 1 տո. լար։ Հասցէ՝ Evêque Ardavazt Surméyan, B. P. 133, Aled(Syrie).

ՄԻ ԷՋ ՀԱՅ ԱՐԻԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱ. ԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ։ Գրեց՝ Գա. րեգին արք. Յովսէփեան։ 1930։ Տպ. Արաքս, Հալէպ։ (Մատենա. շար «Տաթեւ» Թիւ 1)։ Գին 5 Ֆր.։ Հասցէ՝ Նոյն։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 27 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՂՋ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

— Շատ մը բաներու պէտք ունինք, ըսաւ Ռընէ, բայց կ'երե. ւի թէ արգիլուած են։ Ժամանա. կին սովորութիւններ ունէինք, որոնք այլեւս անհետացած են եւ պէտք է խոստովանիլ թէ մեզի համար փոխանցման շրջա. նը շատ դժնդակ է։

— Պիտի վարժուիք, ըսաւ տնօրէնը. մարդ ամէն բանի կը վարժուի, ամբողջ կարելիս պիտի ընեմ որպէս զի ձեր այստեղի բնա. կութիւնը գէշ յիշատակներ չթո. ղու ձեզ։ Աննի Թոմսըն ձեզ յանձ. նարարած է շատ ջերմօրէն։

— Շատ ազնիւ է օրիորդը, ըսաւ Ռընէ առանց շատ փութկո. տութեան։

— Առաջին կարգի գիտնական կին մըն է, ըսաւ տնօրէնը, առանց անոր չեմ գիտեր թէ ձեր յարու. թիւնը կարելի պիտի ըլլա՞ր...

— Հաւատացէք, ըսաւ Ալէքս. տէն, թէ ես այնչափ երջանիկ էի երբ կը քնանայի։ Կարելի չէ՞ որդեօք վերսկսիլ փորձը, թերեւս 2127ին մարդիկ նորէն սորված պիտի ըլլան լաւ ապրիլ։

Եւ փակեց աչքերը, կարծես վերսկսիլ կ'ուզէր անընդհատ քունը։

— Կը վստահեցնեմ ձեզ, ըսաւ տնօրէնը թէ կեանքն այժմ այնչափ անհաճելի չէ, որչափ որ դուք կ'ենթադրէք։ Թէեւ շատ կ'աշխատինք, բայց շատ ալ կը հանգստանանք, կը ճամբորդենք եւ կամ, եթէ նախընտրենք, ամ. բողջ աշխարհը կը տեսնենք առանց մեր տունէն դուրս ելլելու...։

Քանի մը վայրկեան ետք գովեց նոր քաղաքակրթութեան բարիք. ները եւ հեռացաւ խոստանալով ամէն օր այցելութեան գալ։

— Ժամանակը անցընելու համար ըսաւ, Ռընէ, փորձենք Օրիորդ Աննիի հետ խօսակցիլ։

Պահապանին հրամաններուն հետեւելով, կարելի ճշդութեամբ շարժեց քանի մը անիւներ, յար. մարցուց քանի մը թիւեր եւ սպասեց.

— Պիտի տեսնենք հիմա, ը. սաւ Ալէքստէնին. շատ ալ դժուար չէ իսկապէս։

Բայց փոխանակ Օրիորդ տես. չուհիին խառնափնթոր մազերուն եւ կապոյտ ակնոցներուն, տեսաւ պառաւ կնոջ մը խստամբեր դէմ. քը, որ իրեն կը նայէր ակնապիշ։

— Ո՞վ կ'ուզէք, հարցուց կծու շեշտով մը.

— Օրիորդ Աննի Թոմսըն, պատասխանեց Ռընէ, կարծելով թէ Ռոքֆէլլըր Թանգարանի պաշ. տօնեաներէն մէկն է։

— Այստեղ չէ։

— Եւ սակայն, Տիկին, թիւը ճիշդ է։

— Կը կրկնեմ թէ այստեղ չէ, կաղկանձեց պառաւը։

Եւ ընդհատեց հաղորդակցու. թիւնը, որովհետեւ ապակին աղօ. տացաւ եւ լուսթիւն տիրեց։

— Հասկցայ, ըսաւ Ալէքստէն։ Ժամանակին ալ միեւնոյն բանն էր. տակաւին միջոցը գտած չեն սխալ թիւեր չտալու։

— Ցանցանքն անպատճառ իմս է, ըսաւ Ռընէ։ Վայրկեան մը սպասենք եւ նորէն պիտի ուզեմ։

Կէս ժամ վերջը նորէն ձեռքը առաւ գործիքը, թիւը լաւ մը ստուգելէ վերջ։

Այս անգամ, հանդիպեցաւ կաթուածահար խոշոր մարդու մը, որ չթողուց իսկ որ բառ մը փո. խանակէ։

— Ոչ, ոչ, կը գոռար խոշոր մարդը. կը տեսնէք որ ես օրիորդ չեմ. երկար քննութեան պէտք չկայ հասկնալու համար, թէ աղ. ջիկ չեմ։

— Արդարեւ, պատասխանեց Ռընէ, շատ տգեղ էք օրիորդ ըլ. լալու։

Պատահական խօսակիցը կար. մրեցաւ.

— Ի՞նչ կ'ըսէք, լե՛րբ։

— Դուք էք որ կոշտութեան օրինակը կուտաք։

Այս անօգուտ վիճաբանու. թիւնն երկարեցաւ եւ որովհետեւ երկու մարդիկը զիրար կը տես. նէին, այդ պատճառաւ ալ անոնց գրգռումը կ'աւելնար։

— Կտրէ՛ լմնցուր, ըսաւ Ալէ. քստէն։

Ռընէ հետեւեցաւ խորհուր. դին եւ ըսաւ։

— Այս գործիքը գործածելէ կը հրաժարիմ ես. այդչափ ոչինչ բանի համար պտուշութիւն է բարկանալ եւ ինքնիրմէ ելլել։ Ժամերն անցան յամրօրէն։ Ռընէ փորձեց գիտական գիրք մը կար. դալ իր քնացած ժամանակ՝ իրա. կանացած յառաջդիմութեանց տեղեակ ըլլալու համար, բայց մեծ բան մը չհասկցաւ։

— Պէտք է վերսկսիլ ամբողջ ուսումս, ըսաւ ինքնիրեն, թէեւ ուշ է քիչ մը, հարիւր քսանըհինգ տարեկան հասակին...

Վէպ մը ձեռք առաւ, զոր մէկ ժամէն աչքէ անցուց։ Բայց այնտեղ ալ յուսախաբ եղաւ։ Այս վէպը որ քիչ առաջ հրատարակ. ուած էր, բնաւ տարբերութիւն չունէր ժամանակին իր կարդացած. ներէն. միեւնոյն անձերը, միեւ. նոյն դէպքերը եւ որով բնաւ չգրաւեց իր հետաքրքրութիւնը եւ վերջիվերջոյ քունն եկաւ։ Ալէ. քստէն արդէն շատոնց կը քնա. նար։

Հեռաձայնի զանգակը ար. թնցուց զանոնք եւ Աննի Թոմսընի դէմքը երեւցաւ աղօտ ապակիին վրայ։

Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութիւնը

Խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ երկու ժամ տեւող զեկոյց մը ներկայացուց խորհրդային միութեան կեդր. Գործադիր Կոմիտէին (Խորհրդարան), օտար պետութեանց հետ յարաբերութեանց մասին:

Խօսելէ յետոյ ռուսեւչին վէճին եւ պետութեանց վերջին միջամտութեանց վրայ, Լիտվինոֆ ըսաւ թէ Անգլիոյ հետ բնականոն յարաբերութեանց վերահաստատումը ամենէն կարեւոր դէպքն է կեդր. Գործադիր Կոմիտէի վերջին նիստէն ի վեր: Ակնարկելով պրոպագանդի խնդրին, Լիտվինոֆ ըսաւ թէ ծիծաղելի է խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանատու բռնել անգլ. կայսրութեան մէջ կատարուած համայնավար անպաշտօն քարոզութեանց մասին: Ամէն պետութիւն պրոպագանդ կը կատարէ,սա տարբերութեամբ որ ոմանք ուրիշներէն աւելի ճարպիկ կ'ըլլան:

Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնները բարեկամական են, ինչպէս առաջ: Միայն թէ կարգ մը գերման խմբակներ եւ կազմակերպութիւններ կ'աշխատին՝ տնտեսական կեդծ շահերու պատրուակին տակ, կառավարութիւնը մղել հակախորհրդային քաղաքականութեան: Խորհրդային Միութիւնը համակրանքով կը դիտէ Գերմանիոյ ձերբազատումը Վէրսայլի դաշնագրին պարտադրութիւններէն:

Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները թէեւ բնականոն են, բայց եթէ դատենք ֆրանս. մամուլի ընթացքէն, շատ համակրական չեն: «Մեր կողմէ ոեւէ խոչընդոտ չկայ այդ յարաբերութեանց բարելաւման համար, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական մարզին մէջ: Զենք կարծեր սակայն թէ մեր կողմէ այս ուղղութեամբ կատարուած դիմումները անհրաժեշտ պատասխանը կարենան գտնել»:

Իտալիոյ հետ Մոսկուայի յարաբերութիւնները շատ լաւ են: Լեհաստանի հետ կը փափաքի լաւ յարաբերութիւններ մշակել, այս մասին անհրաժեշտ առաջարկները եղած են,բայց արդիւնքի մը չեն յանգած:

Թուրքիոյ հետ բարեկամութիւնը կը պահէ իր ամբողջ տարողութիւնը: Մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթայ Գարախան՝ անձնապէս վստահեցնելու համար Թուրքիան խորհրդային միութեան անոր հանդէպ զգացած անբռնաբարելի բարեկամութեան:

Պարսկաստանի հետ յարաբերութիւնները անխախտելիօրէն բարեկամական կը մնան:

Խորհրդային կառավարութիւնը կը հետաքրքրուի Աֆղանիստանի արագ խաղաղեցումով. նոր կառավարութիւնը ճանչցաւ առաջին օրէն եւ հաստատեց բարիդրացնութեան յարաբերութիւններ:

Լիտվինոֆ խօսեցաւ նաեւ միւս պետութեանց հետ յարաբերութեանց մասին. ցաւով յիշեց թէ Պեսարապիան,որ անվիճելիօրէն ռուսական նահանգ մըն է, դեռ օտար տիրապետութեան տակ կը գտնուի:

«Խորհրդային միութեան շուրջ ստեղծուած է թշնամական մթնոլորտ մը: Դրամատիրական երկիրներու յարուցած դժուարութիւնները կը պահանջեն որ Ռուսիա աչալուրջ գտնուի: Հակախորհրդային ձգտումներուն դիմադրելու համար անհրաժեշտ է ուժովցնել երկրին դիմադրական կարողութիւնը, զինուորական եւ նաւային ուժերը պատրաստ պահելով ամէն յարձակման դէմ:»

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը իր 58րդ նստաշրջանը պիտի գումարէ Ժընեւի մէջ՝ յառաջիկայ յունուար 13ին: Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտիի խնդրանքով է որ որոշուած ժամանակէն ութ օր առաջ կը գումարուի: Այս նստաշրջանին պիտի նախագահէ Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէսքի:

Իտալիոյ թագաւորը Պապին մօտ

Լատերանի դաշնագիրը սկսած ըլլալով գործադրուիլ, առջի օր Իտալիոյ Էմմանուէլ Գ. Թագաւորը եւ Էլէնա Թագուհին հանդիսաւոր այցելութիւն տուին Պիոս ԺԱ. Պապին: 1870էն ի վեր Իտալիոյ Թագաւորն ու Պապը խզած էին իրենց յարաբերութիւնները:

Լեհ Խորհրդարանը վերաբացուած

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Լեհաստանի պատերազմական նախարար մարաջախտ Փիլսուտսքի հարիւրաւոր սպաներով գացած էր խորհրդարան՝ անոր վերաբացման օրը: Դիկտատորական կառավարութիւնը ամիսներէ ի վեր փակած ըլլալով խորհրդարանը եւ միայն ելմտացոյցը քուէարկելու համար հրաւիրած ըլլալով զայն, կը վախնար որ խորհրդարանին առաջին գործը պիտի ըլլար անվստահութեան քուէ տալ կառավարութեան եւ տապալել զայն: Որպէսզի ատիկա չպատահի, Փիլսուտսքի սպառնական այդ միջոցին դիմած էր:

Խորհրդարանի ընկերվարական նախագահը՝ Տաշինսքի մերժած էր բանալ խորհրդարանը՝ սուրերու եւ սուիններու սպառնալիքին տակ, ու հոկտ. 31ին անորոշ պայմանաժամով յետաձգած բացումը:

Այժմ Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ՝ Տաշինսքի բացած է խորհրդարանը հինգշաբթի ժամը 12.10ին: Ո՛չ մէկ նախարար ներկայ էր:

Նախագահը յանուն ազգին շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ լեհ բանակին, դիտել տուաւ թէ ո՛չ մէկ քաղաքակիրթ ժողովուրդ կ'ընդունի որ բանակը քաղաքականութեամբ զբաղի: Խորհրդարանը, ըսաւ, երկու գլխաւոր աշխատանք ունի, նախ փարատել տնտեսական տագնապը, յետոյ վերաքննել Սահմանադրութիւնը: Այս աշխատանքները գլուխ պիտի հանէ՝ եթէ ժամանակ տրուի իրեն:

Նախագահին ճառէն վերջ հասան վարչապետը եւ քանի մը նախարարներ: Յետոյ սկսաւ վիճաբանութիւնը՝ ելմտացոյցի մասին:

Կէսօրէն վերջ, ընկերվարական եւ արմատական կուսակցութեանց նախագահները, բուռն կերպով քննադատեցին կառավարութիւնը, որմէ վերջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը,որով անվստահութիւն կը յայտնուէր կառավարութեան: Բանաձեւին ի նպաստ քուէարկեցին ընկերվարական, արմատական, գիւղացիական, քրիստոնեայ ռամկավար, բանուորական-ազգայնական երեսփոխանները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԵԹ

Հայ «Տրամ - Օփերէթ» խումբը՝

ղեկավարութեամբ ծանօթ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

15 Դեկտ. Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

SOCIÉTÉS SAVANTESի ՍՐԱՀԸ

8 Rue Danton, Métro: Odéon կամ St. Michel

Գ. արարին Տիկ. Մ. Սուրաբեան կ'երգէ «Սեւորակ աչեր»ը եւ կը պարէ կովկասեան Լեռնական պարեր:

Արեւելեան օրքէսթրը ղեկավարութեամբ Թառիստ ԺՈՐԺի

Գիները 25, 15 և 10 ֆր. Դիմել բոլոր հայ ճաշարանները

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս իրիկուն ժամը 9ին: Նիւթ՝ վիճաբանութիւն «Գրականութիւնը Ներկայ Հայաստան»ում նիւթի մասին:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԵՍ

Երգիչ-դերասաններ Տէր եւ Տիկ. Հայկ-Արծիւի (Իտալիայէն նոր ժամանած Tenor - Soprano) վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին: Salle des Hautes Etndes Socialeaի մէջ, 16 Rue de la Sorbonne. Métro: Odéon եւ St. Michel.

Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահարուհի Օրիորդ Տիրուհի Զաւափեան:Կ'երգեն՝հայկական ընտիր կտորներ,իտալական նշանաւոր օփերաներ՝ Tosca - Per-te, La Waly, Mdme Butterfly եւայլն: Նոյնպէս կը ցուցադրեն երգախառն պատկերներ:

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ՝ 25, 15, 10

Տոմսերը կը ծախուին Անի եւ Ֆլորիա ճաշարանները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մշոյի խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Պօլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անդամատետրով:

Հրազդանխումբիժողովը վաղը Կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ վիշապեան խումբը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԳԱՒԱՌ

Փոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն ու ընկերուհիներըվաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայութիւնը պարտադիր է:

Ձ.Ե. Ռ. Միութեան Պիլեանքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale, Պիլեանքուր, ի պատիւ Պ. Շահխաթունիի: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՑԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Պար Մոնիւմանթալի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ գտնուող բոլոր Պարսկահայերը կարեւոր խնդրի մը համար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուինվաղըԿիրակի ժամը 2ին Café la Petite Source, Մէթրօ Օտէոնի դիմացը:

«ԳՐԱԿԱՆ ՊԱՆԴՈԿ».— Այս անունով նոր միութիւն մը կազմուած է Մարսէյլի մէջ. Դեկտ. 1ին: Առաջին հանդիպումը՝ վաղը Կիրակի,Café Claridgeի ետեւի սրահը: Նիւթ՝ «Գաղութահայ գրականութեան կարելիութիւնները»: Մուտքը ազատ է:

Պ. Օննիկ Եազմաճեանէ կամ Մինաս Ալթունեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ խմբագրատուն:

L'ATELIER
Ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
որ ընդ. մէջ
VOLPONE

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թել. Trudaine 24.83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած GRESSIN JOLIVET հացերը:

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

Ֆրանսահայ աշխատաւորներուն եւ խանութպաններուն

ՊԱՐԶ ԵՐԿՏՈՂ ՄԸ

ղրկեցէ՛ք մեզ, յայտնելով ձեր Հասցէն եւ վարը յիշուած քաթալօկներուն թիւերը, զանոնք կը ստանաք ՁՐԻ:

ՔԱԹ. թիւ1—Մաշճակալներ, 2—ամէն տեսակ կարասիներ, 3—խոհանոցի սպասներ, 4—կարի մեքենաներ,5—երեխաներու կառքեր, 6—ֆոնոկրաֆներ, 7—վառարաններ,օճախներ, 8—հեծելանիւներ,9—զգեստեղէն, 10—երաժշ. գործիքներ:

Այս քաթալօկներէն ձեր ընտրած առարկաները, ձեզ կը ղրկուին ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ, 6էն 15 ամիս ԱՊԱՌԻԿ

ճամբու ծախքը մեր վրայ կը ղրկուին ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ նաեւ Ֆրանսայի բոլոր Հայաշատ կեդրոններու մէջ, իրենց ազատ ժամերը օգտագործել փափաքող երիտս. գործակալներ:

Մանրամասն պայմաններու Համար, գրեցէ՛ք մեզ՝

G. Badouhassian, 16 Bld. des Italiens. Marseille.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՅԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում սրանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ծեր. մամիզ.) եւ վարխխ: Մասն. Լապարաթուրա: Խղճամիտ եւ արագ խոր. հրդ.կցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի9—12,

EMPIRE միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ÉTS "TOUT POUR LE CONFORT"
26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44

CHAUFFAGE CENTRAL

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)

Կը ստանձնէ շօգեմ սանթրալի, սալ տը պէներու եւ տաք Ջուրի զետեղումներ

ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մեր միջոցաւ կատարեցէք նաեւ ձեր սալամանտրերու եւ խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ: Միեւնոյն Տան մէջ՝ T.S.F.ներ, ֆոնօկրաֆներ, լուսանկարչական գործիքներ, դիտակներ, ակնոցներ եւլն. — կանխիկ եւ ապառիկ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԶԵՂՉ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1 - 7

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բացուած է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON

Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ զեղչուած գիներով միայն դեկտեմբեր 1—7:

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻԻԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Belleville, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

FUMISTE-PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար Ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIANի
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

Tailleur

A. BERBERIAN

24. RUE BERGERE
Tel.: Prov: 05-49 Paris 9

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական Հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ ամէն օր ժամը 9էն 19:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

8 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1131

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖԼՈԹԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՋՐՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՓԱՍՏԵՐ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԱՆՄԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

…ուրբաթ օրուան հարցաքննութիւնը եկաւ նոր լոյս սփռել Ալ…մազեանի խնդրին մէջ: Առանց բուն ոճրագործին մասին վճռական …ստ մը ձեռք բերելու, հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս համո…ւած գոյացուց թէ ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթ չէր կրնար փոխադ…րած ըլլալ Րիկոտէնի մարմինը պարունակող սնտուկը:Ու Ալմազեանի …մեղութեան մասին ձեռք բերաւ կարեւոր փաստեր:

Ֆլոթ, որուն վկայութեան մեծ կարեւորութիւն կուտար ոստի…կանութիւնը, կը պնդէր թէ՝ Ալմազեանի խանութէն առած սնտուկը …թոյով կապած էր կառքին առջեւի մասը, իր կողքին: Ժոզէֆ …սիէ, կառ. տիւ Նորի բեռնակիրը, որ ծանօթ սնտուկը կշռելու …ած էր, երդուըննալով յայտարարեց.

— *Միշտ ըսած եմ թէ* սնտուկը կառքին ներսի կողմը կը …նուէր: *Ես բռնեցի զրան մօտ գտնուող ձեղնէն, մարդը բռնեց …ւէն եւ կառքէն դուրս հանելով դրինք սայլակին վրայ:*

Փաստաբան Լըկրան.— *Սնտուկը բերող մարդը օտարականի՞ …ւմ ունէր:*

Ժոզէֆ Մուսիէ.— *Նախորդ յայտարարութիւններուս մէջ ալ …ած եմ,* մարդը օտարականի հնչում չունէր երբեք: *Հարցուց ին… «Կառախումբը ժամը քանիի՞ն Լիլ կը մեկնի… Ուշադրութի՛ւն …կնը դիւրաբեկ է…: Կարծեմ թէ կառախումբս մեկնած է, ժամը …նը կ'առնեմ:*

Ժոզէֆ Մուսիէ բացարձակապէս չճանչցաւ Ֆլոթը, ինչպէս չէր …ցած Ալմազեանը:

Թերթերը զարմանք կը յայտնեն թէ ի՛նչպէս մինչեւ հիմա խա…ծ էին զիրենք՝ գրել տալով թէ՝ ըստ Մուսիէի յայտարարու…թեան, սնտուկը կառ. տիւ Նոռ. տանող մարդը օտարականի հըն…չում ունէր: «Լը Սուառ» կ'ըսէ թէ՝ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթի…ֆաս զայրացած է այս բոլոր անկանոնութիւններէն եւ ըսած.

— *Այս պայմաններուն տակ կարելի չէ հարցաքննութիւն …տարել:*

Բազմաթիւ մանրամասնութիւններ պահուած են Մաթիֆասէ, …երեք օր առաջ միայն ծանօթացած է անոնց:

Պ. Մաթիֆաս երկարօրէն հարցաքննեց Ֆլոթը՝ սեպտ. 9ին Շա…նէ փողոց թիւ 1էն փոխադրած սնտուկին եւ ճամբորդներուն …սին: Ֆլոթ սեպտ. 28ին դատական ոստիկանութեան ուղղած իր …մակին մէջ կ'ըսէր թէ սեպտ. 9ին թեւերը սոթտած կապոյտ …գնոցով մարդ մը եկած էր եւ իր կառքը տարած Շապանէ փո…ղոց: Յետոյ այդ մարդը ներս մտնելով հագուած, գոգաւոր սեւ …արկ մը դրած եւ ձեռքը մուշտակի կամ հագուստի ծրարով մը …քին մէջ նստած էր՝ ուրիշ երկու մարդերու հետ, որոնք սըն…ւկ մը ունէին, եւայլն: Այդ մարդը յետոյ վար իջած էր Փըթիթ …քիւրի փողոց:

Դատաւորը Ֆլոթը դէմ դէմի բերաւ Շապանէ փողոցի թիւ 1ի …կիչ Ալէքս Տոյչի զաւակները՝ 17 տարու էլին եւ 15 տարեկան …իամը, որոնք սեպտ. 9ին սնտուկով մը կառ. տիւ Նոր գացած … երկուքն ալ չճանչցան Ֆլոթը, բայց այս վերջինը ճանչցաւ …նոնք…

— *Ձեր նամակին մէջ ըսած էիք թէ երկու մարդեր փո…խադրած էք, դիտել տուաւ Մաթիֆաս:*

— *Այդ օրը այնքան ճամբորդներ փոխադրեցի, որ թերեւս …փոթած» եմ յաճախորդներս: Հիմա կը յիշեմ որ աւելի պզտիկ …զիկ մըն ալ կար իրենց հետ:*

— *Ի՞նչպէս հագուած էր:*

— *Ձեմ յիշեր:*

Ֆլոթի ակնարկած կապոյտ գոգնոցով մարդը կը կարծուէր թէ …պոնն է, անթելի վաճառատան պաշտօնեայ, որ բոլորովին ջրեց …թի վկայութիւնը, նախ ըսաւ թէ երբեք կապոյտ գոգնոց չի …գնիր, յետոյ ո՛չ Ֆլոթը կը ճանչնայ ոչ ալ սնտուկը:

…էլի Տոյչ ըսաւ թէ ինքնաշարժը ինք գացած բերած էր Լու…ա հրապարակէն: Իր երկու պզտիկ քոյրերէն զատ մարդ չկար …ռքին մէջ, ճամբան որ եւ է մէկը վար չիջաւ.ծրար ալ չունէին:

Այսպէս ամէն կէտի վրայ Ֆլոթի հակասութիւնները հաստատ…ուեցան:

Պ. Մաթիֆաս լսեց նաեւ կայարանի տոմսակավաճառ Ժոզէֆ …կոնը, որուն տուած գ. կարգի թիւ 0163 տոմսակով արձանագրել …ուած էր Րիկոտէնի սնտուկը Լիլի համար: Նիկոն յայտնեց որ եթէ …մսակը տեսնէ, կրնայ ըսել թէ ո՛ր ժամուն ծախած է:

ՄՈՆԹՐԷՕՅԼՑԻՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Փաստաբան Լըկրանի պահանջին վրայ, հարցաքննիչ դա…տաւորը լսեց նաեւ երկու վկաներ՝ Մոնթրէօյլէն: Նախ լսուե…ցաւ Նպարավաճառ Տիկին Իրէն Քուէ, որուն խանութը կը …նուի Րիկոտէնի գնած տան դիմացը: Տիկ. Քուէ ըսաւ թէ … մը— ճիշդ թուականը չի յիշեր— երկու մարդեր եւ երկու …ներ կը մտնէին այդ տունը: Չի գիտեր թէ Րիկոտէն անոնց …՞ չէր, որովհետեւ չէր ճանչնար զայն: Տիկին Քուէ առաջին …գամ սեպտ. 15ին լսուած էր դատական ոստիկանութեան …ղմէ, սակայն թղթածրարը չէ յանձնուած հարցաքննիչ դա…տաւորին. ասկէ զատ «Ժուռնալ» սեպտ. 1ին հրատարակած էր …կար յայտարարութիւնները Տիկին Քուէի եւ Մոնթրէօյլի …էջ գործակալ Ֆրափիէի, որոնք կարեւոր մանրամասնութիւն…ներ հաղորդած էին: Այժմ այս երկուքն ալ չեն կրնար բացար…ձակապէս ըսել թէ սեպտ. 9ին Րիկոտէնը տեսած էին Մոնթ…րէօյլի մէջ:

Ֆրափիէ սեպտ. 9ին ժամը 11ին երկու կիներու հետ միա…սին Րիկոտէնի տան առջեւէն կ'անցնէր, երբ զարմանքով տե…սաւ թէ այր մը եւ կին մը դուրս կ'ելլէին տունէն:

Ֆրափիէ Մաթիֆասի յանձնեց Րիկոտէնի տան բանալի…ները: Ասոնցմով կնիքի տակ առնուած առարկաներու թիւը կ'ըլլայ 51:

Ֆօպուռ Մոնմարթրը փողոց՝ Լիւթրօի սրճարանին սպա…սաւորը Պուշէ յայտարարեց Պ. Մաթիֆասի թէ Ալմազեան ամէն իրիկուն, երբեմն նաեւ կէսօրներէ վերջ այդ սրճարանը կուգար եւ թուղթ կը խաղար օտար բարեկամներու հետ: Սեպտ. 9ին Ալմազեան սրճարան եկաւ ժամը 13-14, տուփ մը սիկարէթ գնեց եւ մօտ մէկ ժամ թուղթ խաղաց:

Այս վկայութեան մեծ արժէք կուտայ հարցաքննիչ դատա…ւորը: Առաջին անգամն է որ մէկը կը հաստատէ թէ մեր հայ…րենակիցը սեպտ. 9ին կէսօրէ վերջ սրճարան գացած էր:

ՄՈՐՕ-ՃԱՖԷՐԻ ԳՈՐԾԻՆ ՄԷՋ ԿԸ ՄՏՆԷ

Ֆրանսացի ամէնէն նշանաւոր փաստաբաններէն մը Մո…րօ-Ճաֆէրի՝ առջի օր Պ. Մաթիֆասի ներկայացաւ յանուն Րի…կոտէնի քրոջ՝ Տիկի Տիւրանի, որ իբրեւ դատախազ կը ներկա…յանայ՝ իր եղբօր սպանութեան առթիւ բացուած քննութեան մէջ:

**** Դատական ինքնութեան տնօրէն Պ. Ամի խոստացած էր երէկ վերջապէս հաղորդել իր տեղեկագիրը՝ Ալմազեանի խա…նութէն գտնուած արեան հետքերու մասին:*

Եթէ դարձեալ յետաձգէ իր տեղեկագրին յանձնումը, փաս…տաբան Լըկրան բողոք պիտի ներկայացնէ:

Անուսարապիր խորհրդային դրախտին մէջ

20,000 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՐԻԿԱ, 5 դեկտ.— Ամերիկա երթալու համար Ռուսիայէն հասած հրեայ գաղթականները կը յայտնեն թէ ներկայիս ամ…բողջ Ռուսիոյ մէջ զանգուածային ձերբակալութիւններ, աք…սորներ եւ գնդակահարումներ տեղի կ'ունենան: Միայն Մոս…կուայի մէջ Նոյեմբեր 7ին (պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին) 20,000 հոգի ձերբակալուած եւ բանտարկուած են: Այս թիւը աննախընթաց է պոլշեւիկեան տարեգրութեանց մէջ: Ձերբակալութիւնները կատարուեցան գլխաւորաբար Նի…քիցքի եւ Ավէրսքոյ թաղերուն մէջ, ուր կ'ապրին ռուս մտա…ւորականներու մնացորդները:

Գաղթականները կը պատմեն նաեւ թէ սահմանագլուխին վրայ պոլշեւիկները ամօթալի խուզարկութեան ենթարկեցին զիրենք: Որպէսզի կիները ոեւէ բան չթաքցնեն, բոլորովին մեր…կացուեցան: Դրամ, գոհարեղէն եւ թանկարժէք առարկայ, բո…լորն ալ գրաւուեցան: Այս խեղճերը Րիկա հասան՝ առանց սան…թիմ մը ունենալու իրենց գրպանին մէջ: Իրենց միակ յոյսն է դրամ ստանալ Ամերիկայի իրենց ազգականներէն:

Նոր ձերբակալութիւններ Հայաստանի մէջ

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ՝ վերջին օրերս Հա…յաստանի Չեկան կրկին շարժման մէջ դրուած է: Կատարուած են հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ: Մանրամասնութիւնները կը պակսին:

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

«Տէյլի Թելէկրաֆ» կը գրէ թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը այս տարի երրորդ անգամ ըլլալով կէս-պաշտօնական դիմում…ներ կը կատարէ զանազան շրջանակներու՝ հասկնալու համար թէ ի՞նչ պայմաններու տակ կրնայ մտնել Ազգերու Դաշնակ…ցութեան մէջ: Թուրքիա կ'ուզէ տեւական աթոռ մը ունենալ Խորհուրդին մէջ, եւ կամ կէս-տեւական աթոռ մը՝ ինչպէս Լե…հաստան: Մօտ օրէն Թուրք պետական դէմքեր պիտի հասնին Եւրոպա, այս մասին զանազան պետութեանց մտքերը շօշա…փելու համար:

Էնկիւրի Թաքուն յոյս մը կը սնուցանէ թէ՝ Ազգերու Դաշ…նակցութեան մէջ մտնելով, պիտի կրնայ միջազգային փոխա…ռութիւն մը յաջողցնել:

Ընդհ. գործադուլ Յունաստանի մէջ

Աթէնքի կազի բանուորներուն գործադուլը մեծ ծաւալ ստացաւ: Միւս ճիւղերու աշխատաւորները եւս միացան գոր…ծադուլին, ինչպէս հանրակառքի, օթոպիւսի, ելեկտրական գոր…ծարաններու բանուորները, համալսարանական ուսանողները. ասկէ զատ երկաթուղիի աշխատաւորները իրենց կարգին պա…հանջագիր մը ներկայացուցին, սպառնալով բանթողներուն միանալ՝ եթէ գոհացում չստանան:

Կառավարութիւնը վճռած ըլլալով տեղի չտալ ամէն գնով, ձերբակալել տուաւ գործադուլի վարիչները:

Հայկական գաղութներ Սուրիոյ մէջ

Ազգերու դաշնակցութիւնը կը ծրագրէ հետեւեալները՝ Իսքէն…տէրունի մէջ հողեր գնելով նոր հայ գիւղեր հաստատելու համար.—

1.— 300 հեկտար հողով նոր գիւղ մը, Հայ Շէնի մօտերը՝ 75 ընտանիքի համար: 2.— Սօուգ Սուէն երկու քիլոմեդր ան…դին, 200 հեկտար հող՝ 75 ընտանիքի համար: 3.— Գիւղ մը Թօփ Պողազի մօտ, 800 հեկտար հողով, որուն 200ը լեռնային, ոռոգելի եւ առողջ օդով. կրնայ բաւել 180 ընտանիքի:

Իւրաքանչիւր ընտանիքի տեղաւորումին ծախք կը հաշուուի 40 օսմ. հնչուն ոսկի, կամ այն է 320 ընտանիքի համար 12,800 ոսկի հնչուն եւ հողին գնումին համար 14,000 ոսկի: Ընդամէնը 25,800 օսմ. հնչուն ոսկի կամ 25,000 ստեռլին:

Թուրք-Յունական վէճը

Երկար ընդհատումէ մը յետոյ, Էնկիւրիի մէջ կը վերսկսին Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները: Հելլէն կառավարութիւնը այս անգամ կ'առաջարկէ փոխանակել Թուրքիոյ Յոյներուն

...«ՃԱՐ ՄԸ Ի ՍԷՐ ՄԱՆԿՏԱՆ»

Մեր բացած հանգանակու…թեան առթիւ, անգամ մըն ալ ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք երկաթագործ Մանուէլի նամակը, այնքան սրտառուչ՝ իր պարզութեան մէջ.

— «Քալամաթա քաղաքին մէջ բնակող հայ ազգայինները, թի…ւով 28 ընտանիք, շատ տարինե…րէ ի վեր դպրոց մը կամ ման…կապարտէզ մը չէին ունեցած եւ թիւով 22 մանկտին թափա…ռական փողոցները կը շրջէին:

Արգահատելով յիշեալ մա…նուկներուն վրայ, իմ երկաթա…գործի խանութիս անձուկ նիւ…թականէն զոհելով բացած եմ մանկապարտէզ մը, որ կը շա…րունակուի մէկ տարիէ ի վեր: Սակայն միջոցներս անբաւական ըլլալուն, մանկապարտէզը գոց…ուելու վտանգին տակ կը գըտ…նուի:

Մեր մանկապարտէզը ամսա…կան 350-400 տրախմի (100-150 ֆրանք) բաց մը կ'ունենայ,որուն համար կը խնդրեմ ճար մը խոր…հիլ ի սէր մանկտան:»

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՑԱՆԿ

Բիւզանդ Տէվլէթեան (փոխան ծաղկեպսակի)	100
Վ. Ի.	100
Յարութիւն Արսլանեան	50
Տիրան Տէր Ներսէսեան	30
Պ. Պալենց	25
Ե. Թօլայեան-Կավռօշ	20
Պօղոս Գորգիկեան	25
Ա. Տէրտէրեան	25
Ալիս Շէքէրեան	10
Ոմն Ա.	5
Գումար	400
Ա. ցանկին գումարը	260
Ընդհ. գումար	660

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ձերբակալուած է հայ գաղտնի ոստիկան Արմենա…կը, որ փորձած է սպառնալիքով դրամ կորզել սրճարանատէրէ մը:

կալուածները Յունաստանի Թուրքերու կալուածներուն հետ եւ վճարել 490,000 ստեռլին: Գալով առանց անցագրի երկրէն հեռացող Յոյներուն, անոնց պիտի արտօնուի իրենց կալուած…ները հաշուեյարդարի ենթարկել, պայմանով որ երկրին մէջ չբնակին:

Ասկէ զատ հակակշռի մնայուն Խառն Յանձնաժողով մը պիտի կազմուի Արեւելեան Թրակիոյ Թուրքերուն համար. Նա…խագահը պիտի ըլլայ չէզոք անձ մը, մասնակցութեամբ մէկ Թուրք եւ մէկ Յոյն պատուիրակի, որպէսզի ոչ մէկ միջադէպ ծագի բողոքներու առթիւ:

Յետոյ Թրակիոյ մէջ բնակող Թուրքերը եւ Պոլսոյ Յոյնե…րը «էթապլի» պիտի նկատուին:

Գարախան Էնկիւրիի դեսպան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ տարեգլխուն կարեւոր փոփո…խութիւններ պիտի մտնեն արտաքին գործավարութեան մէջ: Ժո…ղովրդական գործավարներու նախագահ Րիկովի պիտի յաջորդէ Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկի, որուն օգնական պիտի տրուի Էնկիւրիի դեսպան Սուրից:

Էնկիւրիի դեսպան պիտի նշանակուի Գարախան՝ Սուրիցի տեղ: Վարշաւայի դեսպան պիտի ըլլայ Փրակայի խորհրդային ներկա…յացուցիչ Անտոնէֆ Օվսէենկօ: Արտաքին փոխ-գործավար Լիտ…վինոֆ Պերլինի դեսպան պիտի նշանակուի: Րիկովի տեղ Գ. Միջազ…գայինի քաղաքական բիւրոյի նախագահ պիտի նշանակուի Ստալի…նի արբանեակներէն Մոլոտով:

Տոքթ. Շախթի ելոյթը

Միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ աղ…մուկ կը հանէ Ռայխսպանքի տնօրէն և Լահէյի Խորհրդաժողո…վին գերման պատուիրակութեան Նախագահ տոքթ. Շախթի ելոյթը: Շախթ՝ կառավարութեան ուղղուած յուշագրով մը կը յիշեցնէ թէ՝ յունիս 7ին Եընկի ծրագիրը ստորագրուած ատեն կողմերը ստանձնած էին զանազան յանձնառութիւններ որոնք չյարգուեցան: Կար նաեւ երկրորդ պայման մը. Գերմանիոյ ել…մտական եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը այնպէս մը պիտի կարգադրուէր, որ Գերմանիա աւելի թեթեւօրէն պիտի կրնար կրել Եընկի ծրագրին բեռը: Վեց ամիս անցաւ եւ այդ պայմանները չյարգուեցան: Շախթ կը գանգատի որ 400 մի…լիոն մարքի յաւելուածական գումարէն զրկուեցաւ Գերմանիա՝ ի նպաստ Անգլիոյ: Նոյնպէս ենթարկուեցաւ ուրիշ զրկանք…ներու:

Գերման կառավարութիւնը պատրաստեց խիստ պատաս…խան մը, զոր չորեքշաբթի պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին, վստահութեան խնդիր յարուցանելով: Կը կարծուի թէ Շախթի նպատակն էր ուժ տալ ազգայնականներուն, որոնք դեկտ. 22ին ընդհ. քուէի պիտի դիմեն՝ Եընկի ծրագրին դէմ:

Պոլսոյ ողողումներուն վտանգը

Վերջերս Պոլսոյ շրջանին մէջ տեղացած յորդառատ անձ…րեւներուն հետեւանքով ջուրի մեծ ընդունարանները ծանր վտանգի մը մէջ կը գտնուին, սպառնալով Պոլսոյ բնակչութեան: Պելկրատի անտառի մեծ ջրամբարը որ Պոլսոյ կողմի բնակչու…թեան ամբողջ ըմպելի ջուրը կը հայթայթէ, յորդած եւ պատե…րը ճաթած են: Եթէ պատերը տեղի տան ջուրի ճնշումին, ըն…դունարանի մէկ միլիոն թոնօ ջուրը պիտի հոսի դէպի վար, իր առջեւ եղած արգելքները բոլորովին քշելով: Հեղեղին պատճառելիք վնասէն զատ, Պոլսոյ բնակչութիւնը առանց ջու…րի պիտի մնայ: Նման ջրամբար մը շինելու համար 59 մի…լիոն ոսկի ծախսել պէտք պիտի ըլլայ:

Քաղաքապետութիւնը միջոցներ ձեռք առած է ջուրի ճըն…շումը նուազեցնելու համար: Ութ սուզակներ եւ 100 բանուոր…ներ կ'աշխատին հսկայ աւազանին մէջ սուզելով ծորակներ գտնել ու բանալ:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՀԻՆ ԳԻՆԻՆ ՆՈՐ ՏԻԿԻ ՄԷՋ

Գրական Ակումբի վերջին դասախօսութիւնը նուիրուած էր Հայաստանի արդի գրականութեան։ Դասախօսն էր Ս. Վրացեան, որ ձեռքի տակ ունեցած կարելի միջոցներով (գիրք, հանդէս եւ օրաթերթ) կրցաւ գաղափար մը տալ հայրենիքի գրական կեանքին ու տիրող ձգտումներուն մասին։

Ուշադրութիւնս գրաւեց մասնաւորաբար իր այն եզրակացութիւնը, որ կը վերաբերէր Հայաստանի եւ գաղթահայ գրական կեանքին եւ ստեղծագործութեան անցողակի մէկ բաղդատութեան։

Ս. Վրացեանի կարծիքով, գաղթահայ նոր եւ երիտասարդ գրականութեան ներկայացուցիչ Համաստեղի գործը, տրուած ըլլալով, որ կորսուած ու անցեալին պատկանող հայ գիւղական աշխարհէն ներշնչուած է, նուազ հարազատ է ու արժէքաւոր, քան Հայաստանի այն գրողներունը, որոնք հոն ապրած ըլլալով, աւելի լաւ թարգմանները կրնան ըլլալ հայ գիւղացիներու հոգեկան ապրումներուն։

Համաստեղը ճիշդ է, որ գիւղական անցեալ կեանքի վիպագիր է. բայց եթէ նկատի առնենք անոր տիպարներուն հոգին, կը տեսնենք, որ հոգեբանական այդ տարրը այսօր ալ կ'ապրի մէկ կողմէն Հայաստանի գիւղերուն մէջ, շատ քիչ տարբերութեամբ, եւ միւս կողմէն գաղութներու մէջ, ուր ապրող գիւղացի հին սերունդը կը պահէ ոչ միայն իր հոգին անաղարտ (օրինակներ շատ կան), այլ շատ անգամ նոյնիսկ կենցաղը։ Անշուշտ մեծ տարբերութիւն կայ հայրերուն եւ որդիներուն միջեւ։ Վերջինները հարազատ ժառանգորդները չեն հոգեկան այն ապրումներուն, զորս պիտի ունենային, եթէ ստիպուած չըլլային միջավայր փոխել։ Համաստեղի գրականութեան մէջ միջավայրը հայ գիւղն է, երէկուան հայ գիւղը։ Բայց ե՞րբ զլացուած է իրաւունքը արուեստագէտ գրողին, որ շնորհիւ երեւակայութեան եւ ուրիշ անբացատրելի տարրերու, (որոնց մէջ մարդկային հոգիին անգիտակից աշխարհը) կը վերարտադրէ իրմէն հեռու, երբեմնի աշխարհի մը, հայրենիքի մը մէջ, շարժուն կեանքը։ Գրողին մեծութիւնը հոն է արդէն, բաղդատելով այն միւս գրողին հետ, որ կ'ապրի, կը շնչէ իրական աշխարհի մարդոց հետ (այս պարագային գիւղական աշխարհին մարդոց հետ) ու համեմատաբար նուազ արժէքաւոր գործ մը կու տայ։

Հայաստանի արդի գրողներուն ստեղծագործութիւնը, նոյն իսկ սերունդին ամէնէն տաղանդաւորներուն մօտ, միշտ յաջող չէ եղած, եթէ նկատի առնենք մանաւանդ տասը տարուան պատմութիւնը, հակառակ անոր որ այդ գրողները, կ'ապրին ալեփառ Մասիսներու ստուերին տակ, մեր պատմական Հայաստանին մէջ, մայրենի գետերու ակունքներուն վրայ եւ Արեւելքի հինաւուրց հողին վրայ... պայմաններ, որ քիչ շատ տաղանդ ու ընդունակութիւն ունեցող գրողը պիտի առաջնորդէին ստեղծագործութեան մը, բոլորովին տարբեր այն միւսէն, որ լոյս աշխարհ կու գայ։

Պատճառներուն մէջ չեմ մտներ, եւ ոչ ալ սովորական դարձած մեղադրանքը պիտի ուղղեմ ես հասցէին անոնց, որոնք մտքի եւ ստեղծագործութեան թըռիչքները մկրատեր են, և մտածող մարդը վերածեր մեքենայի մը...։

Ի՞նչ կը տեսնենք սակայն գաղթահայ իրականութեան մէջ։

Ամէնէն առաջ օտար միջավայր մը, որուն մէջ գրականութիւն ընելու կոչում ունեցողները խիստ աննպաստ պայմաններու մէջ կ'ապրին։ Այն ինչ որ անոնց գրականութիւնը կը յատկանշէ, եթէ հայկական չէ ու մեր հոգիին հարազատ, կ'արդարանայ անով, որ նախ մարդկային է, եւ յետոյ միջավայրին ծնունդն է։ Այս միջավայրը ուրիշ սերունդ չէր կրնար հասցնել։ Այս սերունդը երեւակայութեան ապաւինելով միայն իր երգը լսելի պիտի ընէր, երգ մը կազմուած արուեստի տարրերով եւ հոգիներէ փրցուած։

Եթէ ուրեմն բաղդատութեան դնել հարկ ըլլայ, հայկականի եւ ոչ հայկականի պարագան, կշիռ չի կրնար կազմել, այլ արուեստի պահանջներու գոհացում կու տա՞յ թէ ոչ։ Այս հանգամանքով դժուար թէ կշիռը հակի ի նպաստ Հայաստանի արդի երիտասարդ գրականութեան կողմը, ուր՝ թէեւ կը մշակուի հայկական գրականութիւն, եւ սակայն մեծ մասով, եւ օտար տարրերով խմորուած, ուրիշ գրականութեան մը ընդօրինակութիւնն է։

Գաղթահայ գրականութիւնը հայեցի չէ մեծ մասով, ան ալ եւրոպական գրականութեան կաղապարին վրայ ձուլուած է, եւ սակայն հոն աւելի յարգուած են արուեստի պահանջները, եւ լեզուական գեղեցկութիւնները։ Ամէնէն կարեւորը, այդ գրականութիւնը ունէ քաղաքական գոյն չունի։ ձգտումնաւոր չէ, ընկերային բոլոր դասակարգերուն համար, ու ի հաշիւ անոր արտադրուած է։ Մինչդեռ Հայաստանի ամէնէն տաղանդաւոր ու նուազ ձգտումնաւոր թուող գրողին մօտ, առանց մանրազնին պրպտումի իսկ, դուք պիտի գտնէք գրական այդ թերութիւնը, որ աշխատութեան արժէքը կը նսեմացնէ, ու նուազ տեւողութիւն կու տայ գործին։

Չեմ ուզեր խօսիլ լեզուի հանդէպ անոնց տկարութեանը մասին, որ հինէն կու գայ եւ որ առհասարակ արեւելահայ գրողին թափթփածութիւնն ու ճաշակի բացակայութիւնը կը մատնէ։

Եթէ բաղդատութեան մասին կը խօսուի, անտեսելու չէ ոչ մէկ տարր. մոռնալու չէ մանաւանդ Հայաստանի այժմեան գրողներու լաւագոյն էջերուն քով բերել գաղթահայ տաղանդաւոր գրողներու յաջողագոյն էջերը։

Միջավայրը, որուն մէջ կ'ապրին Հայաստանի արդի գրողները, հողը ուրկէ անոնք կը ծծեն իրենց սնունդը, տարբեր ստեղծագործութեան մը ծնունդ պէտք է տար, եւ ոչ թէ այն, զոր մեզի կը բերեն հոն լոյս տեսնող պարբերականներն ու գիրքերը։

Ինչ տրամաբանութեամբ ու տուեալներով որ կը դատենք Համաստեղի եւ իր նմաններուն գործը, իբրեւ նուազ շահեկան, (որովհետեւ մեր գիւղին ու հոն ապրող մարդոց անցեալ կեանքը կը վերարտադրեն) եթէ նոյն չափանիշով մօտենանք արուեստի ուրիշ գործերուն, այն ատեն չափազանց ծանր կացութեան մը առջեւ պիտի գտնուինք։ Օրինակներ չպիտի տամ միջազգային գլուխ գործոցներէն, որոնք մոռցուած ու աղօտացած անցեալի մը մարդկային կեանքը վերարտադրելով, մշակոյթի տիեզերական պատմութեան կտակեր են անմոռանալի ու անկորնչելի գործեր։ Պիտի տամ երկու օրինակ միայն, մեր գրականութեան համեստ սահմաններուն մէջ մնալու համար։ Մէկը վէպ մըն է, ընդարձակ վէպ մը, զոր «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, ստորագրեց Յ. Օշական։ Պէտք է ըսել անմիջապէս, որ այդ վէպը կը ներկայացնէ Պոլիսի մօտիկ, կեանքը հայ գիւղի մը եւ հայ ընտանիքներուն, որոնք իրենց ծննդավայրին մէջ չեն այսօր, եւ սակայն արգելք մը չէ եղեր այս պարագան, որ հեղինակը վարպետի վրձինով չտայ մեզի հայ գիւղացիին հոգիին պատկերը, միջավայրի ինքնայատուկ բարքերով։ Օշականի ծաւալուն այս վէպը, հայ հոգեբանական վէպին լաւագոյն օրինակը պիտի ճանչնանք ասկէ յետոյ: Շատ մը կէտերով իրարու նման ապրող, գիւղական հայ հաւաքականութեան ամբողջութիւնը տեղափոխելով, կոտորակելով ու ոչնչանալով մէկտեղ վերապրողներուն մէջ արուեստագէտ գրողը կ'ողջունէ ինչ բան որ կայ անոր հոգիին մէջ, դրական կամ բացասական։ (Նոյն ձեւով կարելի է ըսել Ա. Ահարոնեանի կարօտ հայրենի, ճամբորդը, եւայլն։)

Երկրորդ օրինակը Լ. Շանթ կը բերէ մեզի իր թատերգութիւններով, որոնց մեծագոյն մասին նիւթը եւ միջավայրը առնուած են մեր անցեալ կեանքէն: Ինչե՞ր կը գտնէ սակայն ժամանակակից հայ մարդը այդ թատերգութիւններուն մէջ։ Առանց մտնելու խորունկ վերլուծումներու մէջ, երկու խօսքով կարելի է ըսել, որ արդի մարդը առհասարակ, հոն ներկայացուած է իր երազներով, որոնումներով, պատրանքներով, զգացումներով ու փիլիսոփայութեամբ, տարրեր՝ որոնք Շանթի ստեղծագործութեան կու տան արուեստի կնիք։

Ամէն բանէ առաջ ուրեմն մեր փնտռածը պիտի ըլլայ գրողին մօտ, մարդոց հոգիին վերլուծումը, անկախ այն հանգամանքէն, թէ անիկա իր տիպարները տեղաւորած է ներկայ ժամանակի՞ն թէ անցեալին, գիւղի՞ն թէ քաղաքին մէջ, անկախ նաև անոնց ընկերային-դասակարգային պայմաններէն։

Այս պայմաններով, եւ խօսելու համար միայն Համաստեղի մասին, անոր երկու հատորները Հայաստանի արդի ամէնէն տաղանդաւոր երիտասարդ գրողներուն գործին հետ մրցումի կը դրուին, առանց խօսելու տակաւին լեզուական առաւելութիւններուն մասին, որ կշիռը կը ծանրացնէ ի նպաստ անոր։ Համաստեղի գրականութիւնը հին գինին է, նոր տիկի մէջ լեցուած։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ինչպէս հայ ժողովուրդը, որ՝ ամէն առիթով՝ երգեր ու տաղեր է շինած, իր յուզումն ու հրճուանքը մերթ անկապ, ու մերթ խիստ շնորհալի տողերով՝ արտայայտած է, նոյնպէս երգած է ֆրանսացի շինականը։ Հայը յուզում ու արցունք դրած է յաճախ, մանաւանդ վերջին շրջաններու երգերուն մէջ, ֆրանսացին ճպուռի անփութութիւնը ունի երեւութապէս։

Սակայն անոնց ուսումնասիրութիւնը զարմանալի գիւտերու կ'առաջնորդէ։ Անոնց մէջ ալ հոգի մը կը թրթռայ, հոն ալ արցունք կայ յաճախ ու կայ նաեւ տարօրինակ միամտութիւն մը, կախարդական շնորհով։ Երբ մեծաւորները փորձեն ծաղրել շինականը, ան գիտէ սուր հեգնանքով պատասխան տալ։

Հայ երգերու նման, անոնց ալ ձեւն անխնամ է։ Աւելի շնորհ եւ ուժ ունին խորքով։ Հոն կայ նաեւ ժողովրդական իմաստութեան դրոշմը։ Անոնք կը կրեն գոյնն ու գիւղը այն շրջանին, որոնց կը պատկանին, ինչպէս Բրիտանիոյ երգերը մասնաւորաբար մելամաղձոտ շեշտ մը ունին, Օվէրնիայի երգերը՝ լեռնական առուգութիւն մը, հեգնանքի մեծ վարպետ Ռաբըլէի եւ սիրերգու Ռոնսարի երկրին՝ Տուրէնի երգերը ունին կծու հեգնանք մը, նուրբ միտք մը։ Կը կրեն լեզուի յատկանշական նկարագիրները։ Ունին ժողովրդական խիստ անուշ ասութիւններ, բացագանչութիւններ, կտրուկ, զարմացական ճիչեր ու բառեր։

Ցնսէ՛ք որքան պարզութիւն կայ եւ նոյն ատեն ընտանեկան սրբութեան ու պարտականութիւններու միամիտ ըմբռնում հետեւեալ «Հարսներգ»ին մէջ, քաղուած Բրիտանիոյ շրջանէն.—

ՀԱՐՍՆԻՔ

Մենք եկանք ձեզ տեսնելու
Մեր գիւղերուն խորերէն,
Եւ բրծուանքը տօնելու
Ձերին ամուսնութեան,
Ձեր պարոն ամուսնին,
Ինչպէս նաեւ ձեզ:

Ամուսինը որ կ'առնէք
Ցաճախ պիտ' ըլլայ տիրական,
Միշտ պիտ' չըլլայ մեղմ՝
Ինչպէս պարտ էր որ ան ըլլա[յ]
Բայց զայն մեղմելու համար,
Հարկ է անոր բնազանդիլ։

Այլեւս պիտի չերթաք պարելու,
Տիկին հարսնուկ,
Այլեւս պիտի չերթաք պարելու,
Ո՛չ եւս հաւաքոյթներու:
Դուք տունը պիտի մնաք
Տղեկն օրօրելու:

Փունջն որ աբաւասիկ
Ձեռներս քեզ կը հրամցնեն,
Փո՛ւնջ մըն է ծաղիկներու,
Ձեզ հասկցնելու համար թէ
Պատիւներն ամէնէն մեծ
Տեւական են ծաղիկներուն չափ։

Կարկանդակն որ աւասիկ
Ձեռներս քեզ կը հրամցնեն,
Առէ՛ք անկէ մի պատառ,
Ձեզ հասկըցնելու համար թէ՝
Պէտք է ապրելու համար
Դատիլ եւ տառապիլ:

Բարի օրեր կը մաղթենք
Տիկին հարսնուկ,
Ցիշեցէք միշտ թէ
Դուք կապուած էք
Հանգոյցով մ'ոսկեղէն
Զոր մահը լոկ կը մեկնէ:

Ուրիշ երգ մը, դարձեալ Բրիտանիոյ շրջանէն, աշխատանքի նուիրուած բարի ժողովուրդի մը հոգին ցոյց կու տայ.

ՍԵՐՄՆԱՑԱՆ

Դէմն անհուն դաշտին,
Եզերելով ծովն ընդարձակ,
Կը ցանեմ սերմերը,
Որոնք ծմեռը պիտ' ծլին:

Գալ տարուան համար
Հաց կուտամ երեք հիւղակի,
Ողողմելով հանդերձ
Հարիւրաւոր թռչնիկներու:

Հակառակ պահն ուշ ըլլալուն,
Քրտինք կը թափեմ տքնելով,
Ցողի կաթիլներն այդ
Պիտի իմ արտս արգասաւորեն:

Սիրային երգ մը գիտեմ, որուն առաջին երկու տողերը կը բաւեն ցոյց տալու համար թէ՝ զայն երգող միամիտ հոգին խաթարուած չէ ունայն փառասիրութիւններով, դեռ անոր հոգին կը մնայ կառչած հայրենի գեղեցկութիւններուն, հայրենի միտիք սէրերուն։

Սիրային երգ մը գիտեմ,
Ցխուր ու զուարթ փոխն ի փոխ,
Ականջի քաղցր թուող երգն այդ
Ջունի նմանը սրտին համար:

Սիրային երգ մը գիտեմ,
Ցխուր ու զուարթ փոխն ի փոխ,
Տասներկու տարեկան էի երբ որ
Բրիտանիոյ
Լեռներուն վրայ ինծ սովորեցուցին:

"ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ"

(ԷՋ ՄԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ)

Խրիմեան Հայրիկ...

Անուն մը, որ կը հնչէ իբրեւ պատմութիւն։ Ժողովուրդ մը կը տքար անոր կուրծքին տակ, իր բոլոր բաղձանքներով ու թռիչքներով։

Դատարկ հնչիւն մը չէ «Հայրիկ» յորջորջումը ժողովուրդի բերնին մէջ։ Վաղամեռիկ բանաստեղծ Պ. Դուրեանը ի զուր չէ որ երգեր է.

«Գլխիկը դրած սգաւոր սքեմ,
Ձը թափիր ճակտէն դեռ ալիք
վսեմ,
Բայց դէմքի վրայ կանուխ են
փթթած
Անցքի ու վշտի խորշոմներ միշտ
թաց,
Միակ վարձք մ'ունի, այն է
կոչել զինք

Խրիմեան Հայրիկ։»

Մեր ժամուլի բիւրածալ էջերուն մէջ, ընդարձակ գրականութիւն մը կը յորդի Խրիմեանի շուրջ։

Ո՛չ միայն ան եղաւ կրօնապետ Ամենայն Հայոց, այլեւ յեղափոխական պատգամախօս ամենայն Հայոց։ Ժամանակակից Պոլսոյ աղաներն ու էֆէնտիները «տէրվիշ» կը կոչէին այս մարդը, որովհետեւ առանց ակնթեւթի կ'երթար պանդուխտ գաւառացիներու սենեակները և անոնց անկողնին վրայ նստած զրոյց կ'ընէր ու նամակներ կը գրէր անոնց համար։ Այո՛ տէրվիշ մըն էր, որ անդադար կը թափառէր երկրէ-երկիր, ցամաքէ ցամաք. Պարսկաստան, Կովկաս, Հայաստան, Պոլիս, Պաղեստին, Եգիպտոս ու Եւրոպա։ Իր ժողովրդականութիւնն ու հմայքը, ամբարեր էր, հայրենիքի բոլո՛ր հատուածներէն։

Հոյակապ էջեր են նուիրեր անոր անուան՝ Գրիգոր Արծրունին ու Րաֆֆին, Ակնունին ու Վարանդեանը, Թորգոմ եպ. Գուշակեանը եւ ուրիշներ։

Եւ ահա թարմօրէն Հայկ Աճէմեանն ալ, որ Վանեցի է եւ Հայրիկի հեռաւոր հոգեզաւակներէն՝ գովելի յանդգնութիւնն է ունեցեր մեր ամէնուն Հայրիկը կրկին մեզի դարձնելու 856 էջնոց հաստափոր հատորի մը միջոցաւ։

Դիւրին գործ չէ այդպիսի բեղուն եւ պատմական անձնաւորութիւն մը գրչի տակ դնել։ Այս աշխատութիւնը իր մասնաւոր արժէքն ունի, մեծ հայրենասէրի կեանքն ու գործն ուսումնասիրելու եւ ամբողջացնելու տեսակէտէն, որովհետեւ անմշակ ու հում նիւթերու, արգաւանդ հանք մը կը ներկայացնէ։ Սակայն կարելի չէ ներողամտութեան յանձնել կարգ մը թերութիւններ ու սայթաքումներ, որ գործի արժէքին վրայ ստուեր կը ձգեն։ Յաճախակի կրկնութիւններ, աւելորդ մանրամասնութիւններ, էութեան հետ կապ չունեցող եւ հայրենիքի կախարդական սիրով տարուած աւելորդաբանութիւններ, ձգձգուած եւ յեղյեղուած մէջբերումներ, իրար կը խաչաձեւեն եւ կը ճապաղացնեն հիմնականը, կարեւորն ու անհրաժեշտը։ Կարելի է շատ էջեր պակսեցնել գրքէն, առանց խախտելու հիմնական շէնքն ու արժէքը։

Հ. Աճէմեան Հայրիկի կեանքը բաժնած է ինը տասնամեակներու։ Իւրաքանչիւր տասնամեակի մէջ մի առ մի կը թուէ անոր կեանքի բոլոր եւեւէջները։ Տասնամեակներու նեղ պատերուն մէջ, դժուար է տեղաւորել Հայրիկի ալեծուփ ու բազմազան գործունէութիւնը։ Հայրիկը մեր վերջին դարու պատմութիւնն է։ Որպէս կեդրոնաձիգ անձնաւորութիւն, դէպքերն ու անցքերը օղակեր են անոր կեանքը եւ գոյն ու կերպարանք են ստացեր յաճախ, անոր միջոցով։ Երեք հիմնական հանգրուաններ կարելի է նշմարել անոր կեանքի երկայն շղթային վրայ.—

Առաջին.— Հայրիկը որպէս ուսուցիչ, ապա խմբագիր «Արծուի Վասպուրականի»ի։

Երկրորդ.— Հայրիկը որպէս պատրիարք և պատուիրակ Պերլինի վեհաժողովին։

Երրորդ.— Հայրիկը որպէս կաթողիկոս և քաղաքական գործիչ։

Հակիրճ ձեւով կանգ առնենք այս երեք շրջաններուն վրայ, որոնք միեւնոյն ատեն կը ներկայացնեն մեր ժամանակակից պատմութեան յուզումնալից մէկ շրջանը։

1847ին Խրիմեան զօրահաւաքի չենթարկուելու համար կը հեռանայ Վանէն, կ'անցնի Պարսկաստան, Արարատեան աշխարհը, եւ անկէ ալ Պոլիս։

Խրիմեան Պոլսոյ մէջ, որպէս հայրենասէր ուսուցիչ, մեծ համբաւ կը հանէ, կը դրկուի Կիլիկիա ուսումնասիրելու համար այնտեղի հայութեան վիճակը։ Կը վերադառնայ Պոլիս, կու տայ իր տեղեկագիրը եւ կը վերադառնայ Վան, իր ծննդավայրը, եօթը տարուան պանդխտութենէ յետոյ։ Իր բացակայութեան ատեն կը մեռնին մայրը, կինը եւ իր զաւակը՝ Թագուհին։ Բնականաբար այս ողբերգութիւնը շատ ծանր կ'ազդէ անոր սրտին վրայ։ Խրիմեան կը ձեռնադրուի վարդապետ եւ 1856ին Վարագայ վանքի վանահայր կը կարգուի։ Հոն կը հիմնէ «Ժառանգաւորաց Վարժարան»ը՝ ուսուցիչ եւ քահանայ պատրաստելու դիտաւորութեամբ։ Պոլսէն կը փոխադրէ տպարանական երկու մեքենայ «Արծուի Վասպուրականի»ի համար։

Բարացած աւանդական սովորութիւններու, բթացած հասկացողութիւններու, խաւարամիտ եւ պահպանողական հոսանքներու դէմ պէտք է ծառանար Հայրիկը, ժողովուրդին տալով լոյս ու գիտութիւն։ Թէ Աղթամարի միաբանութիւնը և թէ Վանի աղաները հեգնանքով կ'արտայայտուէին անոր գործին վրայ եւ չարամտօրէն կ'ըսէին.

— «Ախմախ հարիֆ, էլեր ի վանայ չուր Ստամբոլ տընկ ա տընկ գնացեր ի, էսա էրկաթի կտորներ, փէտի փշուրներ ժողվե, բիրե, իկե ժողովրդին կը պոռա՝ թէ տպարան եմ բիրե, կազէթ կը տպեմ, լուսաւորութիւն, ուսում կը տարածիեմ, տօ՛ հող գլխիդ, վարդապետ ես, գնա՛ մտի վանքդ, ժամ-պատարագիդ խառնուէ»:

Անդրդուելի եւ անյիշաչար էր Հայրիկը իր հակառակորդներուն հանդէպ, ըլլայ Վասպուրականի թէ յետագային Պոլսոյ ու Էջմիածնի մէջ։ Ամէնքին մէկ պատասխան կու տար.

— «Իմ հակառակորդացս ոսկին պիտի հատնի, բայց իմ համբերութիւնս չպիտի հատնի, կը համբերեմ մինչեւ արդարութիւնը հասնի եւ պաշտպանէ զանմեղութիւն»։

Տարօնի առաջնորդութեան ատեն ոմն դաւաճան Վարդանի նամակ մը կը գրէ, որը գաղտնի կապեր ունէր կառավարական շրջանակներու եւ Գլակայ վանքի «բամբասանաց բլուր»ի ազգ[ա]միաբաններուն հետ, հետեւեալ լակոնական ոճով. «Եթէ փարաւոնամիտ ոգւով կ'իյնաս Մովսէսի մը յետեւէն, ամէն ա[...] քեզ, կարմիր ծովուն մէջ պիտի խեղդուիս»:

1860 նոյեմբերին, երբ «Հրաւիրակ Արարատեան»ի հեղինա[կ] կը Թիֆլիս կ'անցնի Վարագ[այ] «Ժառանգաւորաց»ի համար հան[գա]գանակութեան, կը ներկայան[այ] Մատթէոս Ա. կաթողիկոսին, որպէսզի կոնդակով մը դիւրա[ց]նէ իր առաքելութիւնը։ Մե[ծ] ոգեւորութիւն կը ստեղծէ իր հայրենաշունչ քարոզներով։ Յի[շ]րաւի Հայաստանի ոգին էր [ան], որ ամենուրեք մոգական շ[ունչ]ով մը կը տիրէր մարդկանց մտքին ու սրտին։ Աւելի յուզիչ եւ բանաստեղծօրէն, ինքն է որ կը պատկերացնէ իր սէրը դէպի Հայաստանն ու ժողովուրդը։ «Ի[մ]
Չըջան այժմ եւ յաւէտ Հայրեն-
եաց սահմանին մէջն է, ես Հա-
յաստանի սիրահար հաւ մի եմ,
իմ ձայն ու եղանակ Հայաստա-
նի եւ Հայրենասէրի երգ է, թէ
լամ այդ անունը կը յիշեմ, թէ
գեղգեղեմ այդ անունը կը հը[...]
չեմ, վերջապէս դա իմ տէրն [է]
ես նորա անձնուէր գերին եմ»
(էջ 313):

Ահա, այս ժողովրդական հ[ա]գեւորականի հռչակն էր, որ կ[...] ծեծէր Պոլսոյ եւ Ազգային ժող[ո]վի դռները։ Եւ Գ. Օտեան հա[...]

ԳԻՇԵՐ ՄԸ ԱՍՏՂԵՐՈՒՆ ՏԱԿ

... խմբ.— Նոր մը եւս։ Ցասնըվեց տունն է ամբողջ քերթուածը, ...տեղի տալով օրաթերթի պահանջներուն, կը հրատարակենք ...ին առաջին հինգ տուները, որոնք բաւական են որոշ գաղա... մը կազմելու.—

...հետ այս գիշեր աստղերո՛ւն մէջ մոլորուն,
— Քընարս ուժգի՛ն կը հնչէ—
...ն ի վեր կը ճախրեմ, մազերս ուսիս կը ծըփան,
— Զեփիւռը մեղմ կը շնչէ։

...ւածի՛ս տակ կը դողայ քընարիս պէս երազուն
Տիեզերքն իր աստղերով
...թի՛ւնն անպայման կ՚ուզեմ չափել այս գիշեր
Մըտածումիս աղեղով։

...ի՛լ, ճախրել կ՚ուզեմ ես դաշտերուն մէջ Արարչին,
Տեսնել Ա՛ն, զոր չեմ տեսած,
...պէս զուրս կը ժայթքին դեղին կայծերն ըղձանքին
Դէպ Անծանօթն երազուած։

...ն մ՚առած ձեռքիս մէջ, աստղերուն հետ կը շրջիմ,
— Սիրտէս վարդե՛ր կը թափին —
...ր՚րք մ՚եմ թաւալուն որ կը շարժի յամրաբար
Մէկ հըպումովն Արարչին։

...մի՛ մ՚եմ, Յաւերժին խորհուրդներո՛ւն սիրահար,
— Մի՛շտ երկինքն եմ երազած.
...րժան կուրծքիս տակ հուժկու ունիմ հոգի մը վըսեմ
Գաղափարո՛վ ծերացած։

ՎԻԶԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

...1910

...րային երգ մը գիտեմ,
...ուր ու զուարթ փոխն ի փոխ
...անակով մը, ու խօսքերով,
...ոնցմով պանդուխտը կը մխի-
Թարուի։

...րային երգ մը գիտեմ,
...ուր ու զուարթ փոխն ի փոխ
... երգը որ կը բխի իմ սիրտէս,
...եօք ինչո՞ւ լալով կ՚աւար-
տեմ...

...րիշ քանի մը հատուածներ
...երգով։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Շառլ Բեգիի ...թարգմանութեանս մէջ սպր... են երկու կարեւոր սխալ... Ա. տողին մարդերու մէջը ...րգալ մարտերու մէջ (մարտն...), իսկ Գ. տողին մտանը ...րգալ մեռան։

Ա. Յ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿՈՆՔՈՒՌՆԵՐՈՒ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Երիտասարդ մըն է Մարսել Արլան որ շահեցաւ կոնքուռներու Ակադեմիային այս տարուան մրցանակը, իր Ordre վէպին համար, 6 քուէով։ Մէկ մէկ քուէ շահեր էին Հանրի կէօն, Պլէզ Սանտրար, Լէօ Լարժէ եւ Մաքսիմիլիէն կօթիէ։

Մարսէլ Արլան հազիւ 30 տարու է. բայց արդէն, բաւական գնահատելի գործ արտադրած է, ուսուցիչ է փարիզեան արուարձանի մը մէջ։

Ordre վէպէն առաջ, որուն համար շահեցաւ մրցանակը, հրատարակած է երեք վէպեր Էթիէն, Մոնիք եւ Օտար Հողեր (մէկ հատոր) ինչպէս նաեւ նորավէպեր եւ փորձեր։

Քանի մը տարի առաջ, այս երիտասարդն էր որ յօդուածով մը կը մատնանշէր «դարուս նոր չարիքը», որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ ժամանակակից անհանդարտ ոգին, երիտասարդներու մեկուսացման, փախուստի կարօտը, որ բազմաթիւ վէպերու մեկնակէտ ծառայեց։ Այս ըմբռնումն է որ կը գտնենք իր վերջին վէպին Ordreի մէջ, ուր Արլան դէմ դէմի կը դնէ երկու խորթ եղբայրներ՝ նոյն ընտանիքին մէջ. մէկը՝ անդրանիկը, որ կը քալէ հին աւանդական ճամբէն, միւսը՝ փոքրը որ կ՚ուզէ ձերբազատուիլ եւ կ՚ապրի իբր ըմբոստ մը, իբր ալեծուփ հոգիով բռնաւոր փախուստի եւ մեկուսացման կարօտ երիտասարդ մը, որ ի վերջոյ կը ձախողի կեանքի մէջ։

ՈՒՐԻՇ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Քրոնիկագիրներու մրցանակը շահեցաւ Մարսէլ Էմէ իր Tableaux-Crevés վէպին համար. Նախապէս հրատարակած է Երթեւեկ վէպը։

Այս մրցանակը (Թէոֆրաստ Ռընոտօի անունով) գումար չի յատկացներ շահողին։ Նպատակն է հանրութեան մատնանշել տաղանդաւոր գրող մը.

— «Ֆէմինա»յի մրցանակը շահեցաւ Ժորժ Պէրնանօ՝ հեղինակ երկու հզօր վէպերու, «Սատանային Արեւուն տակ» եւ «Ուրախութիւն»ը։

ԲՆԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՄԵՌԱԾ

Gringoireի մէջ, Հանրէ Պէրօ անդրադառնալով Անտրէ Թէրիվի հիմնած գրական դպրոցին, փօփիւլիզմի, կը պնդէ թէ բնապաշտութիւնը չէ մեռած.

— Զարմանալի չէ «փօփիւլիզմի» նոր զգեստին տակ վերագտնել ուղղակի դիտողութեան հին ու բարի վէպը, որ արդէն քանիցս համազգեստ փոխած է ու շարժումը որ կը հրահանգէ, օդին մէջ էր, ինչպէս կ՚ըսեն.Նոյնը չէ՞ք տեսներ նաեւ նկարչութեան եւ երաժշտութեան մէջ։ Անշուշտ, «փօփիւլիզմը» յառաջընթաց նշան մըն է, նման Շանֆլէօրի Ցիւրանթիի եւ Քուրպէի՝ իրապաշտութեան։ Ընկից յետոյ, ամէն բան հետեւած պիտի ըլլայ իր ընթացքին, լրացուցած պիտի ըլլայ իր ժամանակը, ու պիտի նշմարեն թէ, ինչպէս 1890ին, գրականութիւնը կը վերադառնայ ռուսիկանի ոճին ու նորէն պիտի փութան մարդկային հոգին երեւան հանելու վէճերու մէջէն»։

*
* *

— Զարեւանդի հմտալից ուսումնասիրութիւնը Թուրանականութեան մասին թարգմանուած է ռուսերէնի, միջազգային օրէնսգիտութեան մէջ՝ մեծ հեղինակութիւն ունեցող Մանտէլշթամի յառաջաբանով։

— Վտարանդիի թատերգութիւնը քաղուած Սողոմոն Թէհլիրեանի կեանքէն «Ցեղին վրիժառուն», կը ներկայացուի Պուքրէշի մէջ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Տէր եւ Տիկին Հայկ-Արծիւ,որ երգած են անգլիական եւ հոլանտական կրամոֆոններու մէջ։ եւ ծանօթ են Հնդկաստանի, Ճավայի, Պարսկաստանի եւ գաղութներու մէջ, իրենց երգերով եւ ներկայացումներով, կիրակի օր կուտան գեղեցիկ Երգահանդէս մը։

Մանրամասնութիւնները կարդալ Դ. էջ։

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԸ

Թուրքեւսուրիականսահմանագծումի միայուն յանձնաժողովը որ հոկտեմբեր 30ին Պէյրութի մէջ գումարուած էր, ցրուեցաւ Նոյեմբեր 20ին՝ իր աշխատանքները լրացնելէ վերջ։ Յանձնաժողովը իր նիստերու ընթացքին կարեւոր որոշումներ տուաւ։ Մասնաւորաբար շեշտեց յունիս 29ին Էնկիւրիի մէջ կնքուած բարի դրացնութեան պրոտոկոլին գործադրութեան պէտքը եւ սահմաններու ապահովութեան համար կարգ մը որոշումներ տուաւ.— Աւազակներու սանձում, ամէն տեսակ անբաղձալիներու եւ խռովարարներու վտարում եւայլն։ Սահմանի վաչկատուն ցեղերը սահմանային դժուարութիւններէ զերծ պիտի մնան։ Յանձնաժողովը ամէն կերպով կազմակերպեց Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սերտ աշխատակցութիւնը յառաջ գալիք միջադէպերուն արագ կարգադրութեան համար։ Այս աշխատանքները կատարուեցան փոխադարձ վստահութեան եւ բարեացակամութեան ոգիով։

Բաժնուած ատեն երկու պատուիրակութիւնները գոհունակութիւն յայտնեցին ձեռք բերուած արդիւնքին մասին, որ գրաւականն է այսուհետեւ Թուրքեւսուրիական սահմանային իշխանութեանց իրերահասկացողութեան։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՏ ՄԸ ԵՒՍ

— «Մարսէյլի մէջ, 1 դեկտեմբերին երիտասարդ գրողներու կողմէ կազմուած է «Գրական պանդոկ»ը, հաւաքական շարժում մը ստեղծելու առաջադրութեամբ հիմնուած՝ մեր ներկայ իրականութեան գրական պահանջներուն վրայ, միայն եւ միայն արուեստի մտահոգութիւններով առաջնորդուած։ Պիտի կազմակերպէ տեւական ու կանոնաւոր հանդիպումներ, ուր պիտի նիւթ առնուին գիրիեւ արուեստի վերաբերողբոլոր հարցերն ու շարժումները անխտիր։

Պիտի տայ հրապարակային հաւաքոյթներ, ուր կարելի ըլլայ աղերս մը ստեղծել գրողներու եւ զանգուածին միջեւ։

Պիտի ունենայ իր թերթը։ Պիտի հրատարակէ անջատ եւ ամբողջական գործեր։ Օտարներուն թարգմանաբար պիտի ներկայացնէ հայ գրողներուն գործերը։»

Հ. Մ. Ը. Մ-Ի ՕՐԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Մեծ խանդավառութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ-ի Օրը տօնուեցաւ Պուքրէշի մէջ, 17 Նոյեմբերին։ Առտուն եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեանպաշտօնկատարուեցաւ է անհետացած մարզիկներու յիշատակին։ Իսկ կէսօրէն յետոյ Պուքրէշի մասնաճիւղին ակումբին մէջ թէյասեղանի մը շուրջ հաւաքուեցան Հ. Մ. Ը. Մ-ի անդամները իսկ բուն հանդէսը սկսաւ իրիկուան ժամը 8,30ին, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Պ. Ց. Ճ. Սիրունիի բացման խօսքէն յետոյ, Պ. Գ. Խաչխաչեան բացատրեց օրուան նշանակութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ-ի նպատակը եւ անոր կատարելիք դերը, ծանրանալով մասնաւորապէս Սոքոլներու կազմակերպութեան վրայ որ մեծ դեր կատարած էՉեխօսլովաք անկախութեան մէջ եւ որմէ պէտք է օրինակ առնել Հ. Մ. Ը. Մ-ի գործունէութեան համար։

Արիներու կողմէ կատարուած մարզանքներէն եւ գեղարուեստական բաժինէն յետոյ ներկայացուեցաւ Սոքոլներու ֆիլմը, որ հանդէսին գլխաւոր եւ ամէնէն հետաքրքրական մասն էր։ Ֆիլմը Հ. Մ. Ը. Մ-ի տրամադրած էր Չեխօսլովաք դեսպանատունը որուն կողմէ հանդէսին ներկայ էր դեսպանատան բժիշկը Պ. Քոտինաք։

Ներկաները ուշադրութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան ֆիլմին երեք մասերուն ալ, որոնք կը ներկայացնէին 1926ին Փրակայի մէջ տեղի ունեցած հանդիսութիւնները։ Այս տօները Փրակայի մէջ տեղի կ՚ունենան վեց տարին անգամ մը՝ մասնակցութեամբ Սոքոլներու բոլոր չեխական կազմակերպութիւններուն։ Առաջիկայ տօները պիտի կատարուին 1932ին, Փրակայի մէջ, որուն մարզարանը կրնայ պարունակել աւելի քան 150,000 հոգի։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Բիւզանդ Տէվլէթեան իր մեծ մօր՝ Տիկին Մարիամ Տէվլէթեանի (ծնեալ Սէրճանեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պէյրութի Կրթասիրաց Միութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

“ԴՐՕՇԱԿ„ Ի

1929 դեկտեմբերի թիւը (12), հետեւեալ բովանդակութեամբ. — 1. Մերթ ձախ, մերթ աջ՝ Խմբագրական. 2. Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի առթիւ՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրօ, 3. Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ Ն. Հանգոյց, 4. Զօրը՝ Ս. Վրացեան, 5. Խորհրդային իշխանութիւնը եւ Թուրանական շարժումը՝ Աշոտ-Արծրունի, 6. Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը, 7. Թուրքիոյ շուրջ, 8. Թղթակցութիւններ։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած էատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։

(Ծ.)

ՍՈՒՐԻԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Սուրիահպատակ Հայերու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածները ...պահանջելու պայմանաժամը ...ցած ըլլալով, Սուրիոյ ֆրան...կան մարզպանութիւնը Թուրք ...ութեանց յանձնելու հա... տեղեկագիր մը կը պատ..., երբ հիմ ծառայելու հա... յառաջիկայ բանակցութեանց։

...ւոր յայտարարութեամբ կ՚ը... «Հայրենասէր Խրիմեանը, ...ազգին ալ սիրելին է եւ ճշ...րիտ Հայու զաւակ», պէտք է ...րիարք ընտրենք։

1869ի սեպտ. 4ին Հայրիկը ...ընտրուի պատրիարք եւ Տարօնէն ...գայ Պոլիս. արքայական ըն...ունելութիւն կ՚ըլլայ Հայրիկին։ Խրիմեանը արդէն, որպէս ...րիարք գործի վրայ է։

— «Տաճկահայաստանի ամէն ...մերէն պատրիարքարան կը ...ուէին, պաշտօնական եւ մաս...ւոր նամակներ, տեղեկագիրներ ...բերանացի լուրեր, որոնք կը ...րագրէին գաւառներու հայու...թեան արհաւրալից կեանքը։ Քիւր...րու բռնութիւնները, պետական ...շտօնեաներու անիրաւ գործերը, ...շաւակերութիւնն ու զեղծում...ը, իսլամացումներն ու անվերջ ...րստահարութիւնները, մանրա...ւոր, փաստացի եւ յուզիչ կեր...վ նկարագրուած էին, այդ նա...կներու եւ տեղեկագիրներու ...էջ, որոնք Ազգային Ժողովին ...ջեւ կը պարզէին «Հայաստա...ի ցաւոց պատկերն» ու «հայ ժո...վրդի տանջանքի պատմութիւնը» (էջ 401)։

Ազգային Ժողովը չուզեր գրա...ել, Հայրիկը փոթորկոտ ցասու...ով կը ծառանայ եւ վերջապէս ...կը կազմուի քննիչ Յանձնաժողով ...մը «Գաւառացի ազգայնոց կրած ...հարստահարութիւններու պատճառները քննելու եւ դարմանը խորհելու համար»։

Այս արիւնոտ փաստաթղթերը 1871 հոկտ. 22ին Ազգ. Ժողովի նիստին քննութեան կ՚առնուի։ Այդ նիստին մէջտեղ կը դրուի նաեւ զինուորական տուրքի փոխարէն զինուոր տալու հարցը։

Ժամանակակից գործիչներու մտայնութիւնը շատ ակնյայտնի կերպով մէջտեղ կուգայ այդ նիստին։

«Ատենապետ Գ. Օտեան.— Զինուորական տուրքը, մեր տկարութեան տուրքն է։ Երբ զինուորին յատուկ եղած պատուոյ զգացումը զարգանայ մեր մէջն ալ, այն ատեն Հայը պիտի գտնէ իր նախնի նկարագիրը, զոր պիտի վերականգնէ գլորման եւ ապականութեան վիճակէն ուր ընկած է... Յայտնենք աշխարհին թէ մենք ալ մարդ ենք եւ արիութեան ընդունակ. ։

Ստեփան Փափազեան․— Զինուորագրութիւնը բարոյապէս պիտի զօրացնէ հայ ժողովուրդը եւ զգացնէ, որ ինքն ալ երկրին տէրն է... Զէնքը ներկայ ժամանակիս մէջ պատուոյ, ընչից եւ կենաց պաշտպանութեան հարկաւոր պիտոյք մէ։ Գաւառացիք փոխանակ կեանքն ամբողջ հողագործութեամբ անցնելու, եթէ անոր մէկ մասը վառօդ գործածելու, սուր շողացնելու նուիրեն, իրենց քրտնոց արդիւնքը պահպանելու նիւթական շահու առաւելութիւն մը երեւան պիտի գայ։

Մարկոս Աղաբէկեան.— Զօրք տալ մեր գործին չի գար, գի Հայն իր ընկերական վիճակէն հեռացուցած կ՚ըլլանք»։ (էջ 417։)

... Եկան Պերլինի վեհաժողովի ամենափոթորկոտ օրերը։ Հայրիկը կը նախագահէ հայկական պատուիրակութեան։ Երկունքի օրեր, յոյսեր ու քաղաքական անուշ երազներ...

Անմռունչ ու անբարբառ «վաստակաւոր եզը, իր ակօսին մէջ է մորթուած» եւ անոնց ոսկորներէն մանեակ է շինուած ու հովուին վզէն կախուած։ Հայրիկ դժգոհ է 61րդ յօդուածէն։

Պերլին ներկայացաւ, իբրեւ Հայաստանի կենդանի պատկեր, Երբ կը հարցնեն.

— Հայրի՛կ, ի՞նչ լեզուով պիտի խօսիս Եւրոպայի քաղաքագէտներուն հետ։

— Պիտի խօսիմ լեզու մը, զոր ամբողջ աշխարհ կը հասկնայ «պիտի լամ» (էջ 498)։

Կարծես Հայրիկեան անէծք մը ըլլար այս, որ մեր մանուկ դիւանագիտութեան բաժին ինկաւ միշտ լացն ու ողբը։

Հայրիկը դժգոհ էր Պերլինէն, որովհետեւ ինքն ալ կը պաշտպանէր Նուպար փաշայի այն տեսակէտը, թէ հայկական վեց նահանգներու վերին հոգատարութիւնը նպատակայարմար էր յանձնել Անգլիոյ, որովհետեւ պետութիւնները իրար հետ հաշտ չպիտի մնան միշտ Բ. Դրան վրայ ճնշում գործադրելու եւ հայկական բարենորոգումները իրականացնելու։ Այս տեսակէտին ալ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքն էր հակառակ, որ առիթ էր տուած Խրիմեանին բազմիցս ըսելու. «Ա՛խ, Ներսէս.. ա՛խ Ներսէս, գայրոյթ կը զգամ Ներսէս...» (էջ 510)։

Պերլինէն վերջ, Հայրիկը իր յոյսը կը կտրէ օտարներէն եւ կը քարոզէ.

— «Օրհնեալ Հայաստանցիներ, գաւառացիներ, երբ հայրենիք վերադառնալու լինէք, ձեր բարեկամաց եւ ազգականաց իբր պարգեւ՝ մէկ մէկ զէնք տարէք, զէնք առէք եւ դարձեալ զէնք։ Ժողովո՛ւրդ, ամէնէն առաջ քո ազատութեան յոյսը քո վրայ դիր, քո խելքին ու բազուկին ո՛ւժ տուր, մարդ ինքնիրմէն պէտք է աշխատի, որ փրկուի։ Խսրայէ՛լ, դո՛ւ փրկեցիս զքեզ.. (էջ 513)։

Ապստամբ Հայրիկը կը քաշէ իր ազգային «Մեղքերը» եւ «ուխտի» կը ղրկուի Երուսաղէմ հսկողութեան տակ։

1892ին ամբողջ մամուլը իրար էր անցած կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ։ Գ. Արծրունին ջերմօրէն կը պաշտպանէ Հայրիկի թեկնածութիւնը։ Ցարգանքի, պատկառանքի եւ համակրանքի հսկայ ալիք մը կը բարձրանայ Հայրիկի անուան շուրջ։ Եւ 1892 մայիս 5ին Համազգային Ժողովը միաձայնութեամբ Խրիմեանը կ՚ընտրէ կաթողիկոս։

Պատմական չափազանց ուշագրաւ դէպքեր իրարու կը յաջորդեն Հայրիկի կաթողիկոսութեան օրով։

Ասպարէզ կուգայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, տեղի կ՚ունենան 1895-1896ի ջարդերը, կը խողխողուին անհաւասար կռիւներու ընթացքին Աւետիսեանը, Պետօն ու Մարտիկը իրենց 800 հետեւորդներով, Գարահիսար լերան ու Գիւզալ Դարայի ձորերուն մէջ։ Ցետոյ Պանք Օթոմանի ցոյցը, Խանասորի արշաւանքը, Գալիցինի օրերն ու դպրոցներու փակումը, եկեղեցական կալուածներու գրաւումը դէպքեր, դէպքեր որոնցմով ամբողջ հայութիւնը ցնցուեցաւ ուտառապեցաւ,հեկեկաց ու հարուածեց։

Եւ ահա, Հայրիկ խոցուած ու արիւնած, 1896ի սեպտ. 20ին «Վասպուրականի վշտակոծ եւ տրտմաթախիծ համայն Հայոց» նամակ մը կը գրէ, որ Աճէմեանի գրքի ամենալաւագոյն էջերէն մէկը կը կազմէ։ (էջ 700)։ Գըլխաւոր մասերը արտատպած էր ընկ. Մ. Վարդանեան անցեալ կիրակի օրուան «Յառաջ»ի մէջ)։

Հայրիկը կը փառաբանէ ասպետական Դաշնակցութիւնը, որուն հիմնադիրներն անգամ այդպէս չէին պատգամեր։

Նոյնիսկ աւելին․ երբ Հայրիկը կը լսէ Խանասորի արշաւանքի մանրամասնութիւնները, կը բացագանչէ.

— «կեցցե՛ս մեր յեղափոխականները, աւելի աղէկ է որ Խանասորներու մէջ զարնենք զարկուինք, արիւն թափենք, քան թէ պետութեանց պալատներուն մէջ աղերսենք ու լանք։»

Հայրիկը իր ցանած սերմերն էր, որ կը հնձէր։ Մեծ Հայրը, հայ ժողովուրդը, այլեւս կտրած էր իր ստրկութեան շղթաները, եւ իր գոյութեան իրաւունքը կը պահանջէր ամէնուն հաւասար։

Հայրիկը կը վախճանի խոր ծերութեան՝ 87 տարեկան հասակին մէջ եւ կը թաղուի 1907 հոկտ. 29ին Էջմիածնի Մայր Տաճարի բակին մէջ։ Տապանաքարին վրայ հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ արձանագրած է.

«Նուագող վշտից
Հայրենեաց Հայոց»։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

10 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1132 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՓՍՈ՜Ս ՈՐ ՅՈՒՍԱԽԱԲ ԵՂԱՆՔ,,

Հալածական բեկորներէն Բալուցի մըն է որ կը պատմէ, համաձայն «Եփրատ»ի.

— «Քիւրտ աղայի արտին մէջ կ'աշխատէի. կինս ալ այդ մարդուն տան մէջ հաց եփելով կը զբաղէր: Յանկարծ ժանտարմներու թարգմաններու հարուածներուն տակ կքած բազմութիւն մը առաւ մեր բնակած գիւղը:»

Շրջակայ գիւղերէն հաւաքուած Հայեր՝ ասոնք ալ:

— «Կէս ժամուան մէջ, մեր գիւղին քանի մը «մըապա» Հայերն ալ միացուցին խումբին եւ տաժանելի ճամբորդութենէ մը նահանգին կեդրոնը առաջնորդեցին: Այնտեղ, թէեւ ազատ մեզ, բայց անկարելի ըլլալով հաց ճարել, ստիպուեցանք պաստանիլ: Մեր շրջանէն Հայաստան անցնիլը աւելի ըլլալով, խնդրեցինք ժանտարմներէն մեզ արտօնել դէպի երթալ ճամբորդելու: Չընդունուեցաւ մեր խնդրանքը»:

Եւ անհաւասիկ, երեք ամսուան ընթացքին, Հալէպ են հասած 108 ընտանիք, համագումար 428 անձ, «յուսալով թէ հոս կրնանք ազգին պաշտպանութիւնը վայելել գոնէ առաջին օրերուն: Ափսո՜ս որ յուսախաբ եղանք»:

Փորձեցէք վերլուծել, հիմա, այս կարճ պատմութիւնը:

Առաջին ակնարկով իսկ, երեւան պիտի հանէք երեք ողբերգութիւն.—

1. Մեր բեկորները, կորսնցուցած ամէն մարդկային իրաւունք, պատառ մը հացի համար դարձեր են պարզ ճորտեր,— այրը՝ քիւրտ կամ թուրք աղային արտը կը վարէ, կինը՝ անոր հացը կ'եփէ, անշուշտ վայելելով աղային բոլոր «շնորհները»: աւագոյն պարագային՝ «մըապա»ներ:

2. Խեղճերը կ'ուզեն գոնէ Հայաստան անցնիլ, բայց, թուրք «ժանտարմա»ն է գերագոյն իշխանութիւնը: Հայաստանը ե՞րբ էկանգնածայս հալածականներուն, որպէսզի «ժանտարմա»ն պատասխանատուութենէ եւ կեդրոնին հարցնէ:

3. Հալածականները Սուրիա կ'անցնին, ոգեւոր՝ իրենց պատմութիւններէն, «յուսալով ազգին պաշտպանութիւնը վայելել գոնէ առաջին օրերուն»: Եւ չարաչար յուսախաբ կ'ըլլան:

Արդարեւ, Հալէպի կղերա-պահպանողական կամ ռամկավար թերթն իսկ, վրդովուած է տիրող անհոգութենէն.

— «Այս թշուառները կը հասնին կայան, ուր ամայութիւն կը տիրէ իրենց շուրջը»:

Քանի մը ձեռնարկներ կատարուած են վերջին պահուն,— սրբերգակցութիւն՝ հանգանակութեան մը համար: Դիմում՝ Առաջնորդի փոխանորդին: Հեռագիր՝ Բարեգործականի կեդրոնին, թէ բարեհաճե՛ր է 50 անգլ. ոսկի տրամադրել, «կարօտեալներու անմիջական պէտքերուն համար»:

Մէկ խօսքով, կարկտան միջոցներ, որոնք աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ՝ բոլորովին բախտին ձգուեր է այս տարակուսի եւ ստիպողական հոգը: Իբրեւ թէ պարզ տեղական խնդիր մը ըլլար եւ միայն Հալէպի առաջնորդարանին ճիտին պարտքը: Կամ Զուլուներու երկրին մէջ պատահած աղէտ մը, որուն լուրը միայն արձանագրել կը բաւէ:

Յուսախաբ՝ Հայաստանէն, յուսախաբ՝ գաղութներէն եւ կուսագիր «Ազգ»էն,— այժմ Հալէպ հասած տարագիրները իրաւունք չունի՞ն յորդորելու տակաւին Անատոլու մնացողներուն, որ հաւաքաբար թրքանան եւ մէկ անգամէն փրկուին... պայմանաւ որ Էնկիւրին հաւանի:

Ո՞վ է, վերջապէս, տէրը այս թշուառներուն: Ո՞ւր է «ազգ»ը, իր բոլոր փառքերով եւ շուքերով,—կաթողիկոս, պատրիարք, եպիսկոպոս, վարդապետ, ժողովական, պէյ, էֆէնտի եւ «Տիկնայք փափկասունք»:

Կասկած չկայ որ, վաղը հառաչանքներ պիտի լսուին, սրբ ճարահատ, այս բազմութիւնները ափ առնեն գոյնզգոյն դաւանութեանց գրասենեակները, ի խնդիր հացի եւ պատսպարանի: Սուրիան շատ հարուստ է այս տեսակէտէն, իսկ փորձութիւնը՝ անխուսափելի: Տարագիր բեկորները կրնային իրենց ազգեկան կորովը պահել Անատոլուի խորերը, հաւատալով լաւագոյն օրերու, մխիթարուելով թէ «ազգ»ը հեռուն է եւ չի գիտեր:

Հիմա իրենք են ազատ երկիր, եւ իրենց տառապանքը Թուլան սահմանին վրայ, Հալէպի փողոցներուն մէջ, ման գալով դուռնէ դուռ: Բայց ... «ազգ»ը չկայ: Ո՞ղջ է թէ մեռած: Գիտեր: Հասցէն գիտցող ալ չկայ, որպէսզի դիմեն եւ ասկնան:

Կրնա՞ն դիմանալ այսուհետեւ, այս յուսախաբութենէն յետոյ:

Դո՛ւք պատասխանեցէք, ազատ եղբայրներ, որ միեւնոյն պայմաններուն մէջ հասաք մինչեւ այստեղ, եւ գիտէք թէ ինչ կը նշանակէ տունէ-տեղէ զրկուիլ, ունեցած-չունեցածը փրայ տալ, երկիրէ երկիր քշուիլ թրքական խարազանին տակ:

Եւ տակաւին բութ-գլուխներ եւ քար-սիրտեր կան, որոնք բոլոր աշխարհի կը հռչակեն թէ, ոչ ազգային կազմակերպութեան պէտք ունինք, ոչ կեդրոնական իշխանութեան: Ոչ ալ ազգային աշխատանքի, գոնէ այսպիսի պարագաներու մէջ: Փա՛ռք տանք Երեւանին եւ անցնինք օրակարգին:

Իսկ օրակարգը, ինչպէս գիտենք, միեւնոյնն է տարիներէ ի վեր.—Ընկողմանիլ եւ խռմփա՛լ: Հոգ չէ թէ իրենց բախտին լքուած հազարաւոր բազմութիւններ աշխարհէ աշխարհ թափառին յուսակտուր: Կամ ուրիշ բազմութիւններ, հազիւ ազատած դժոխքէն, այլասերին պատառ մը հացի եւ խշտեակի մը կարօտէն, անիծելով ե՛ւ ազգը, ե՛ւ աշխարհը ե՛ւ իրենց ճակատագիրը:

Եւ անշուշտ փառք տալով այն օրերուն,— դեռ քանի մը ամիս առաջ—երբ այրը քիւրտ աղայի արտին մէջ կ'աշխատէր, իսկ իր կինը՝ հաց կ'եփէր անոր տան մէջ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Հայրենիք» անդրադառնալով այս կարեւոր հարցին, դիտել կուտայ. (23 նոյ.).

— «Դժբախտաբար, դրամական օգնութիւն պէտք է ընել ոչ միայն գաղթականները Մուսուլի շրջանը փոխադրելու եւ զանոնք հոն տեղաւորելու ու տնտեսապէս ինքնաբաւ դարձնելու համար, այլ եւ ազգային գոյութեան եւ մշակոյթի նոր կռուաններ ստեղծելու համար:

«Հոս, Նահր Օմարի մէջ,— կը գրէ մեր թղթակիցը— մենք ունէինք մեր եկեղեցին, դպրոցը, գրադարանը եւ թատերասրահը: Մուսուլի շրջանը փոխադրելով, հարկադրուած ենք նորերը կառուցանել:

Վստահ եմ, որ մեր ժողովուրդը ուրախութեամբ պիտի տրամադրէ իր բազուկները, բայց անհրաժեշտ են կարգ մը նիւթեր, որոնք անիծուած տոլարներու առաքումով միայն կրնան ձեռք բերուիլ»:

Վասպուրականցիներու Հայր. Միութիւնըքանիմըամիսէիվերբացած հանգանակութեան միջոցով մինչեւ այժմ հաւաքած է հազիւ 3000 տոլար, որ ղրկուելով Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչի 3000 տոլարի ետեւէն, պիտի չկարենայ ծածկել 1000 է աւելի գաղթականներու սոսկ փոխադրութեան ծախքերն իսկ: Հետեւաբար անհրաժեշտ է, մէկ կողմէ, քիչ մը աւելի ուժ տալ բացուած հանգանակութեան, միւս կողմէ ալ նոր միջոցներ գտնել Նահր Օմարի գաղթականներու փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը ամբողջացնելու համար:

Գաղթականներու ներկայացուցիչ Լեւոն Շաղոյեանը արդէն դիմում մը ըրած է Իրաքի անգլիական բարձր քոմիսէրութեան, խնդրելով յաջողցնել Ազգերու Լիկային օժանդակութիւնը Նահր Օմարի գաղթականներուն այնպէս, ինչպէս որ Ազգերու Լիկան կ'օգնէ Սուրիոյ հայ գաղթականներու փոխադրութեան եւ տեղաւորման գործին:

Ցանկալի է, որ Փարիզի մեր վարիչ ազգային մարմինները եւս այս ուղղութեամբ ջանք չխնայեն եւ անմիջապէս իրենք ալ դիմում մը ընեն Ազգերու Լիկային:

Մեր գլխաւոր յոյսը սակայն մենք պէտք է դնենք մեր սեփական միջոցներուն եւ աղբիւրներուն վրայ: Եւ եթէ ամերիկահայ հասարակութիւնը աւելի մեծ թափով ոյժ տայ մէկ կողմէն՝ Հայ կարմիր խաչի քեմփէյնին, որուն արդիւնքին մէկ որոշ մասը եւս պիտի ծառայէ նոյն նպատակին, մենք կը խորհինք, թէ մեր գաղութը իր լաւագոյնը ըրած պիտի ըլլայ ազգային այս օգտակար ձեռնարկին յաջողութեան համար:»

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Ցաւով կը լսենք մահը Մեսրոպ Նուպարեանի, որուն յոբելեանը տօնելու կը պատրաստուէին Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ:

Ծերունի վաստակաւորը Իզմիրի աղէտէն յետոյ քաշուեր էր Մարսիլիոյ մէկ արուարձանը, եւ հակառակ իր 88 տարիներուն, կը շարունակէր գրել ու թարգմանել:

Իր կեանքն ու գործը՝ յաջորդով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ որբ մը կը կախէ ինքզինքը

Լիոնէն կը գրեն մեզի.—

Լիոնէն մէկ ժամ հեռու՝ Սէն-Ֆօա գիւղ՝ 18 Ավընիւ Մաբէշալ Ֆոշ ագարակին մէջ երեք տարիէ վեր կ'աշխատէր հայ որբ մը՝ Վարդան Պօղոսեան՝ Կիրասոնցի, 22 տարեկան:

Անցեալ կիրակի 1 դեկտ. իրիկուան ժամը 8ին Վարդան կախուած գտնուեցաւ ագարակի պարտէզին մէջ:

Վիլէօրպանի ոստիկանութեան լուր տրուելով, քննութիւն կատարուեցաւ տեղւոյն վրայ: Ոստիկանին ընկերացող բժիշկը հաստատեց թէ հէք երիտասարդը չորս ժամ առաջ հոգին աւանդած էր արդէն:

Վրայէն գտնուեցաւ 680 ֆրանք, ինքնութեան թուղթ և ուրիշ անձնական թուղթեր: Դրամը և թուղթերը յանձնուեցան Սէն-Ժանի ոստիկանութեան:

Յայտնի չէ թէ ի՛նչ պատճառաւ եւ ի՛նչպէս կախուած է հայ որբը: Քննութիւնները կը շարունակուին:

Գարախանի ճամբայ ելաւ դէպի Էնկիւրի

ՄՈՍԿՈՒԱ 8 դեկտ.— Արտաքին փոխ-գործավար Գարախան ճամբայ ելաւ դէպի Էնկիւրի, այցելութիւն տալու համար Թուրք կառավարութեան:

ՐԻԿԱ 8 դեկտ. («Թայմզ»).— Գարախան Էնկիւրի կ'երթայ՝ անձամբ հաղորդելու համար խորհրդային կառավարութեան տածած անկեղծ բարեկամութիւնը՝ Թուրքիոյ հանդէպ:

Բանակցութիւններ պիտի սկսին Մոսկուայի մէջ՝ ուսումնասիրելու համար 1927ի Թուրքեւխորհրդային համաձայնագիրը, նպատակ ունենալով տնտեսական աւելի սերտ գործակցութիւն ապահովել երկու երկիրներու միջեւ:

Մուսթաֆա Քեմալ Պոլսոյ մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Մուսթաֆա Քեմալ դեկտ. 7ի իրիկունը մայրաքաղաքէն ճամբայ ելած է դէպի Պոլիս, ընկերակցութեամբ Ներքին նախարարին եւ Նախագահութեան ընդհ. քարտուղարին: Ո՛չ մէկ հանդիսութիւն պիտի կատարուի այս այցելութեան ընթացքին, որ քանի մը օր միայն պիտի տեւէ:

Հրապարակային նոր ժողովներ ԱԼՄԱՋԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Բացի այս գիշեր Սալ Վակրամի մէջ Club du Faubourgի կողմէ կատարուելիք հրապարակային վիճաբանական մեծ ժողովէն, ուրիշ միթինգ մը կազմակերպած են Փարիզի անիշխանականները: Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ ուրբաթ (13 դեկտ.) գիշեր ժամը 8.30ին Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ: Խօսելու հրաւիրուած են բազմաթիւ յեղափոխականներ՝ ինչպէս Լաֆոն եւայլն:

Թուրք օդանաւերու պտոյտը

Թրքական ութ օդանաւերէ բաղկացած օդային տորմիղ մը յաջող թռիչք մը կատարած է Անատոլուի մէջ: Օդանաւերը Տիարպէքիրէն ելած եւ Կեսարիա, Էսկիշէհիր, Պոլիս, Էտիրնէ, Իզմիր, Ալաշէհիր, Ատալիա, Գոնիա, Ատանա, Այնթապ, Մարտին, Արճէշ, Կարս, Երզնկա ճամբով Տիարպէքիր վերադարձած են:

Ճամբորդութիւնը շատ յաջող եղած է:

Գերման գաղթականները Թեհրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Ռուսիայէն փախչող գերման գիւղացիներու երկու կարաւաններ հասան Պարսկաստանի մայրաքաղաքը, ուսկից պիտի շարունակեն իրենց ճամբան դէպի Ամերիկա:

Ասոնք ստիպուեր են այդ ճամբով երթալ, որովհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը մերժած էր անոնց ճամբայ տալ՝ Եւրոպական Ռուսիոյ մէջէն:

Ուրիշ կարաւաններ կը հասնին Րիկա

Րիկա հասաւ գերման գաղթականներու վեցերորդ կարաւանը: 3000 հոգինոց բազմութիւն մը ընդ առաջ գացած էր կայարան: Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ հսկողութեան տակ առնել գաղթականները, որովհետեւ շատեր տարափոխիկ հիւանդութենէ վարակուած էին: Մեծ մասը թրաքոմա ունի. մանուկները կարմրախտէ կը տառապին. Մոսկուա մնացածներուն մէջ ալ համաճարակ կը տիրէ:

Դիմաւորողներու բազմութիւնը ուտելիքի, հագուստի, պտուղի եւ շաքարեղէնի ծրարներ նուիրեց փախստականներուն, որոնք փղձկեցան այս տեսարանէն: Պատմեցին թէ Չեկան ազդարարած էր իրենց արտասահմանի մէջ բան չպատմել խորհրդային վարչաձեւի տակ իրենց կրած տառապանքներուն մասին, այլապէս սպառնալով նեղել՝ Մոսկուայի դուրսերը մնացած հայրենակիցները:

Այս վեցերորդ կարաւանը գլխաւորաբար կը բաղկանայ լուտերականներէ՝ որոնք կուգան Վոլկայի գերման հանրապետութենէն: Այս վերջինին մէջ կը բնակին աւելի քան կէս միլիոն գիւղացիներ, որոնք կը փափաքին գաղթել Ռուսիայէն:

Լեհ դահլիճը տապալած

Ինչպէս կը նախատեսուէր, խորհրդարանի անվստահութեան քուէին հետեւանքով, լեհ վարչապետ Սվիթալսքի դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան Նա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱՔԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ. ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Գ.

Տիկ. Ա. Ահարոնեան	50
Օմն Վ.	50
Նորա Յոքթ. Խ. Ցամլամաեան	40
Օննիկ Գրիթիկեան (Սպանիայէն)	20
Արմենուհի Մ. Պարսամեան	10
Վարուժան Մ. Պարսամեան	10
Mme. Marcelle Piatout	10
Մ. Ա.	20
Սարգիս Ընտրիկեան, Սէն Շամօն	10
Միհրան Գազանճեան	30
Նշան Պէշիկթաշլեան	20
Բանւոր Լ. Գայաճեան, Լիոն	10
Ստեփան Քիւթնէրեան, Սէն Փիէռ տը Քոռ (Թուռ)	15
Գեղեցիկ Յովհաննէսեան	10
Պսակ Քհ. Սարգիսեան եւ երիցուհին, Վալանս	25
Տիկին մը, Անկէն	10
Société Kara կօշիկի արհեստանոցի հայրենակիցներէն.—	
Տիկ. Զ. Գարաքէհեան	50
Փոքրիկն Ս. Լուսիկեան	50
Հրաչ Ցամկաճեան	25
Հրաչ Խուպիսեան	20
Ջաւէն Հատիկեան	10
Երեմիա Գարաքէհեան	20
Փոքրիկն Մարգարիտ Վարդանեան	10
Յարութիւն	10
Զարեհ Հանէսեան	10
Փոքրիկներ Թամար եւ Գարօ Փաստրմաճեան	20
Գումար	565
Բ. ցանկի գումար	650
Ընդհ. գումար	1215

ԾԱՆՕԹ.— Բ. Ցանկին գումարը պիտի ըլլայ 390, փոխանակ 400ի եւ ընդհ. գումարը 650, փոխանակ 660ի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութիւնը չէ կազմուած դեռ, հակառակ անցեալ հոկտ. 10ին գոյացած համաձայնութեան մը, որ գոհացում կուտար զանազան տրտունջներու:

Այս առթիւ, փոխանակ տագնապին հիմնական պատճառները պրպտելու կամ լուծումը դիւրացնելու, ծանօթ խմբակը վերսկսեր է հէքեաթներ պատմել, թերթիս խմբագրին ալ վերագրելով այնպիսի դեր եւ յանձնառութիւններ որոնք բնաւ չեն համապատասխաներ իրականութեան:

Այս բոլորին պատկերազարդ հաւաքածոյը կազմէ փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին վերջին թիւրիմացութիւնը (7 դեկտեմբեր):

Չափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար վիճիլ այս պարոններուն հետ: Չենք ալ ուզեր հետաքրքրուիլ թէ ո՛վ է տուն տուեր այդ գլխիվայր շրջուած պատմութիւններու, որոնք առ նուազն թեթեւամտութիւն կ'ապացուցանեն:

Բայց, չուզելով մեր համբերութեամբ եւ լռութեամբ շփոթութեան մատնել հասարակութիւնը, կը հրաւիրենք Պ. Յովհ. Սաաթճեանը որ անմիջապէս հրապարակութեան տայ իր, Պ. Վրթ. Ղազարեանի եւ Շ. Մ.ի միջեւ գոյացած համաձայնութեան պատճէնը եւ յաւելուածը, իր յարմար դատած թերթին մէջ:

Առանց մեր հրաւէրին ալ, Պ. Սաաթճեան, պարտաւոր է կատարել այս լուսաբանութիւնը եւ զգաստութեան հրաւիրել իր պաշտօնական կամ անպաշտօն թարգմանները, որոնք իսկապէս չափը կ'անցընեն:

... Երրորդ ամիսն է որ Մարսէյլը իշխանութիւն եւ դպրոց չունի: Սթափեցէ՛ք:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԱՃԱՌԸ

Այն ժամանակ երբ հոս, պաշտօնական բեմերէն եւ լրագրական էջերէն կը գտնուին «դէմքեր», որոնք բառ չեն գտներ իրենց գոհունակութիւնը արտայայտելու «Հայաստանի վարիչներու գերազանցապէս օգտակար ձեռնարկներու» մասին, բոլորովին տարբեր ձայներ կը լսուին նոյն վարիչներու կողմէ։ Տարօրինակ զուգադիպութեամբ, այն ինչ որ հոս կը ներկայացուի արդէն իբրեւ կենդանի գործ, հոն, այսինքն բուն տեղին վրայ կը նկատուի ո՛չ միայն անկատար, այլեւ աւելորդ՝ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Առնենք, օրինակ, «Գիտութեանև ԱրուեստիԻնստիտուտ»ը, ուրիշ խօսքով՝ Հայաստանի կրթական ամենամեծ հիմնարկութիւնը, եւ տեսնենք թէ ինչպէս կը գնահատեն անոր գոյութիւնն ու կատարած դերը։

— «Այդ ինստիտուտը, կը գրէ «Խ. Հ.»ի պատասխանատու աշխատակիցներէն Արտեամը, գոյութիւն ունի 25էն, բայց համատատ կերպով կարելի է պնդել, որ մեր աշխատաւորութեան չասենք 25 այլ 5 տոկոսն էլ հազիւ թէ գաղափար ունենայ այդ հիմնարկութեան մասին եւ կամ թէ երբեւէ լսած լինի նրա անունը։» («Խ. Հ.» թիւ 252)։ Ընդունելով այս երեւոյթը բնական դրամատիրական երկիրներու համար, ուր գիտութիւնն «ընտրեալների մասնաւոր սեփականութիւնն է», չափազանց անբնական եւ քննադատելի կը գտնէ այդ երեւոյթի կրկնութիւնը Հայաստանի մէջ, ուր «գիտութեան հարցերով պիտի զբաղին ո՛չ միայն գիտնականները, այլ բոլորը, բանուորն ու գիւղացին»։ Եւ այս տարօրինակութեան պատճառը, միշտ ըստ նոյն աշխատակցին այն է, որ «Նա (Ինստիտուտը) ամենից առաջ գերադասել է պարփակուել իր պատեանի մէջ եւ լինել գիտական հիմնարկութիւն նախ եւ առաջ իր անդամների համար»։

Բոլորովին անիմաստ եւ անտեղի չեն այս մերկացումներն ու խոստովանութիւնները։ Հայաստանի այդ կարեւորագոյն հաստատութիւնը, որ գծուած եւ բանաձեւուած պարտաւորութիւններ ունի, իր կանոնագրին մէջ, կոչուած է ուսումնասիրելու «Խ. Հայաստանի բնական եւ կուլտուրական միջավայրը, ինչպէս նաեւ Խ. Հայաստանի շինարարութեան հետ կապուած տեխնիկական եւ գեղարուեստական խնդիրները»։ Միեւնոյն ժամանակ «ինստիտուն ի սպաս է դնում իր ուժերը Հայաստանի ՍԽՀ շինարարութեան գործին։»

Այս բոլորին փոխարէն, սակայն, Հայաստանի Կաճառի ղեկավարները կը մասնակցին «իրենց գիտական նեղ պատուհանից ճիկվիկ անելով» միայն, եւ ընդհակառակն անձնատուր են եղած «առիւծ, մօրմ, խլէզ բառերի» ստուգաբանութիւնով եւ կամ «Պաղտասար դպիրը որպէս բանաստեղծ» ուսումնասիրելով։

«Մենք դէմ չենք հնի ուսումնասիրութեանը։ Մենք հասկանում եւ ընդունում ենք եւ այն, որ դրա համար հարկաւոր է խոր պեղումներ, գիտական լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարել, մանաւանդ մեզանում, որտեղ ամէն ինչ դեռ անցեալի փոշիների մէջ է թաղուած։ Բայց եւ այնպէս, մենք չենք ընդունում որ սոցիալիստական շինարարութեան այս եռուն պահին հնարաւոր է ամբողջովին մեկուսանալ»։

Հոս արդար է զայրոյթը, քիչ մը այս համահայկական հիւանդութեան հանդէպ։ Կարեւորն ու անկարեւորը, ժամանակակիցն ու անժամանակը տարաբախտաբար չեն զանազանուիր մեր իրականութեան մէջ։ Նոյն երեւոյթը տարբեր պայմաններու մէջ, չէ՞ որ կը կրկնուի մեր մէջ, Թուրքիայէն քշուած հազարաւորներու փրկութեան անտեսուած գործին առթիւ։

Այսքան ակներեւ անտարբերութիւն, կրնար մեղմանալ մասամբ, եթէ հայ Գիտութեան եւ Արուեստի Կաճառը, գոնէ իր մասնագիտական աշխատանքներով քար մը աւելցուցած ըլլար մեր մշակոյթի խարխլած շէնքին վրայ։ Բառերու եւ անուններու ուսումնասիրութեան միջոց եւ հնարաւորութիւն ունեցող այդ հաստատութիւնը, ինչպէ՞ս է որ չի տեսներ հրէշային աղճատումը հայ լեզուին, ուղղագրութեան, իրենց իսկ անմիջական շրջապատին «Խորհրդային դրախտ»ին մէջ։ Եւ ինչո՞ւ չատուզեր ու պարզաբաներ պատմութիւնը այս «բարենորոգումին», որու մէջ պատուոյ տեղ ունին նոյնպէս «Ինստիտուտի ղեկավարներ»էն շատերը։

Այս ալ օրուան խնդիր է սակայն, եւ գուցէ անհամապատասխան մեր «գիտնականներուն» որոնք «իրենց գիտական նեղ պատուհաններից» չեն կըրնար տեսնել կեանքը, շարժումը այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանայ։

Բոլշեւիկեան իրականութենէն կտրուած ըլլալով մէկտեղ, հայ գիտնականները պարապ չեն նստած։ Ճիշդ է որ անոնք չեն մասնակցած երկրի «սոցիալիստական շինարարութեան», գործնականապէս չեն գործադրած իրենց յանձնառութիւնները «Հայաստանի բնական եւ կուլտուրական» ուսումնասիրութիւններով, բայց կատարած են աշխատանքներ մը, հրատարակութիւններ, որոնք «տարօրինակ մեռեալ բալաստի տպաւորութիւն են թողնում եւ ո՛չ միայն իրենց բովանդակութեամբ են իսպառ կտրուած մեր ժամանակակից եւ արդի հրատապ խնդիրներից, այլեւ իրենց լուսաբանութեան մեթոդով, նիւթին մօտենալու եղանակով եւ տեսակէտով»։ (Տ. Հախումեան «Խ. Հ.» թ. 252)։

Այս իրականութիւնը ո՛չ միայն իրենց դասախօսութիւններու, այլ եւ հրատարակած յօդուածներու մասին է ընդհանրապէս։ Երկու պարագաներու մէջ ալ կացութիւնը նոյնն է։ Չորս տեղեկագրերու մէջ զետեղուած 36 37 յօդուածներէն հազիւ 10-12ը «գիտական եւ հասարակական որոշ արժէք կը ներկայացնեն։ Ո՛չ մէկ գրականագէտ եւ արուեստագէտ այդ տեղեկագրերում չի զբաղւում մեր օրերի այրող հարցերով, մեր ժամանակի արուեստի եւ գրականութեան ակտուալ, մարտական պրոբլեմներով։ Կան արուեստի վերաբերող խնդիրներ։ Ճիշդ է, բայց դրանք վերաբերում են Խաչատուր Աբովեանի, Ծերենցին, աշուղական երգերին, ժողովրդական երգի գամմային եւ դպիր Պաղտասարին։» (Տ. Հ.)

Կաճառի զանազան բաժիններու մէջ կարդացուած են զեկուցումներ։ Հոս եւս «պատկերն ընդհանուր առմամբ անմխիթարական է։

Ճիշդ է, բնագիտական - մաթեմատիքական բաժինը շարունակ, իսկ գեղարուեստական բաժինը երբեմն զբաղուել են նաեւ այժմէական, ակտուալ եւ գործնական խնդիրներով, բայց սրանց աշխատանքի անմխիթարականութիւնն էլ արտայայտուել է նրանով, որ այդ կարեւոր նիւթերը ո՛չ տպագրել են Տեղեկագրերում եւ ոչ էլ հրապարակական դասախօսութեան նիւթ են դարձել։»

Անտեսուած կարեւոր աշխատանքներու փոխարէն «հետաքրքրութեան առարկայ է դարձել Ղազար Փարպեցու Շտէ Ոգինը եւ ապացուցել է, որ «Ոգին»ը ոչ թէ յատուկ, այլ հասարակ անուն ողն է։ Քննուել է Ներսէս Աշտարակեցու աւանդավէպը, պարզուել է ստուգապէս Տորք Անգեղի տեղը հայ մատենագրութեան բանասիրութեան մէջ, եւ, վերջապէս որոշել է Ղազար Փարպեցու մօտ յիշատակուած Ուրծ, Ասդրա, Բերդ, Կոուակք, Վարազկերտ եւ Արծակ տեղերի աշխարհագրական դիրքը։»

Ցանցանքը, ըստ Պ. Հախումեանի, այն է, որ մինչ «Այս մամռապատ, գլուխ ցաւցնող «նիւթերու շուրջ եղած զեկուցումները տպագրուած, որով եւ հանրութեան սեփականութիւն դարձած են, անտեսուած տպագրութիւնը բուն այժմէական եւ կարեւոր խնդիրներու շուրջ եղած զեկուցումներու։ Այսպէս, օրինակ, ո՛չ ոք— իրենց գիտնականներէն զատ ո՛չ ոքի ծանօթ է արժէքաւոր զեկուցումները նորագոյն գիտութեան, հիւանդութիւններու, հանքային արտադրութիւններու մասին, զեկուցուած Պրոֆ. Ղամբարեանի, Գալստեանի, Իսահակեան Աբգարի, Կոլցովի եւ զանազաններու կողմէ։

«Այս նիւթերը լսել են, քննել են եւ ո՛չ հրատարակել, ո՛չ էլ դրել ենհրապարակական ժողովներում։»

Աւելորդ է շարունակել մէջբերումներու շարքը։ Այսքանն ալ բաւական էր ծանօթանալու մեր երկրի գիտական բարձրագոյն հաստատութեան, ի հարկէ համայնավարական աստիճանաչափով,

Այս բոլորէն ակներեւ է այն միակ փաստը, որ օրուան իշխանութիւնը դժգոհ է այդ հաստատութեան կատարած աշխատանքներէն։ Իշխանութիւնը կը գտնէ թէ «Ինստիտուտը չի գործադրել իր վրայ դրուած պարտականութիւնները»։ Ան անտեսած է երկրի «իրական պահանջները, կտրուած է կենդանի աշխատանքից» եւայլն։

Ուշագրաւ է որ այսպէս են վարուած նաեւ «այն կոմունիստ ընկերները, որոնք այդ Գիտութեան և ԱրուեստիԻնստիտուտի անդամներն են եղել»։ Այս փաստը, ինչպէս նաեւ Կաճառի աշխատանքի հաշուետուութիւնը, քիչ մը կասկածանքի տակ կ՚առնէ արդէն եղած խիստ քննադատութիւններու անկեղծութիւնը։

Արդար եւ շիտակ չպիտի՞ ըլլայ կարծել, որ այս քննադատութիւնները, արդարացի կողմեր ունենալով հանդերձ, ազդարարութիւն մըն են Կաճառին — գիտնականի անկախութիւնը զոհելու Լենինեան աւետարանին։

Եւ վերջապէս, ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ «մամռապատ եւ գլուխ պտտցնող» նիւթերու քննութիւնն ու լուծումը, երբ ատոնց մէջ չեն յայտնաբերուած Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութեան «էլէմէնտներ»ը։

Ուրեմն, Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի Կաճառի դիրքն ալ խախտած է։ Ան ալ պիտի քանդուի, կամ աղճատուի, համաձայն «Նոր օրերի, նոր կեանքի պահանջներին»։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԱՊԱԿԱՆԻ...

Նո՞ր, պիտի հարցնեն անոնք որ ծանօթ են Թրքական բարոյականին, կենցաղին եւ սովորութիւններուն։ Պոլսէն հաղորդուած հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ Ներքին Նախարարութիւնը չափազանց մտահոգ է այն պատճառով որ ցոփութիւն եւ շուայտութիւն կը զարգանան անօրինակ կերպով, սրճարաններու մէջ։ Հանրատուններու թիւը շատցած է զարմանալի կերպով։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այդ հաստատութիւններուն թիւը նուազեցնելու։ Սթամպուլի կողմը պիտի գոցուին հանրային կարգ մը զբօսավայրեր։ Կառավարութիւնը կը մտածէ մինչեւ իսկ արգիլել պոռնկութիւնը։

ՊԱՍՔ ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Հապճեպ ճամբորդութիւն մը ի հարկէ բաւարար չէ երբեք ճանչնալու մանաւանդ ինքնամփոփ ժողովուրդի մը հոգեբանութիւնը, ոչ ալ անոր գեղարուեստական խառնուածքը. բայց այսքան ինքնատիպ ցեղի մը ներքին կեանքը չէր կրնար զիս անտարբեր թողուլ։ Փիէռ Լհանտի— ծագումով պասք ֆրանսացի յայտնի գրող եկեղեցական մը— մէկ գրքո՛յկը գոհացուց ճամբորդի իմ թռուցիկ հետաքրքրութիւնս։

Մեծ եւ պերճաշուք գրականութիւններէն աւելի կարծեմ, անյայտ եւ փոքր ազգերու գրական կեանքը կրնայ շահագրգռել հայ ընթերցող մը. անոր համար մանաւանդ որ տեղական գոյնի, հարազատ ինքնատպութեան ճաշակը հոն է որ անվթար կարելի կ՚ըլլայ գտնել տակաւին. ու նաեւ այդ փոքր ժողովուրդներուն քով կը գտնենք արձագանգը այն տագնապներուն, այն յոյզերուն, որոնք կ՚ալեկոծեն մեր հոգին։

Պասք գրականութիւնն ալ— ինչպէս ամէն ստեղծագործ ժողովուրդի մօտ— իր անգիր, լեզուաւանդ նախատարերքը ունեցած է եւ տակաւին կը պահէ զայն եւ այդ հասարակաց ենթահողին վըրայ ունի իր մշակուած, իր գեղարուեստական, ժամանակին շպարը կրող վերնաշէնքը։ Առաջինը խորապէս ժողովուրդին պարզ, բայց կոյս ծոցէն կը բխի, երկրորդը գործն է անհատներուն։ Ինչպէս ամէն տեղ ուր գրողը իր ծննդավայրին եւ իր համայնքին մօտ ապրած է, պասք կեանքին մէջ ալ անգիր եւ գրաւոր դպրութիւնները յաճախ, նոյն ներշնչումները եւ արտայայտութեան նոյն ձեւերը կը պահեն։

Չեմ ուզեր անդրադառնալ այն պասք գրողներուն, ո՛րոնք ֆրանսական եւ սպանիական մշակոյթի զօրեղ հնոցներուն մէջ թրծուելով, կորսուած են ոչ միայն իրենց լեզուն, այլ եւ անհատականութիւնը, ատոնց հեռաւոր քնարակը ոչինչ կ՚աւելցնէ իրենց ժողովուրդին երանգապնակին վրայ։

Բուն իսկ պասք լեզուով արտայայտուած մտաւորական զօրաւոր շարժում մը գոյութիւն ունեցած է վաղուց ի վեր։ ԺԹ. դարուն երբ իրենց ժողովուրդի կեանքը, անցեալը եւ լեզուն, շնորհիւ միջազգային հեղինակութիւններուն (Հըմպոլտ, Պոնափարթ, Լինչման, Վէսպէր, Վան Էյս, Մառ, եւ ուրիշներ) ընդհանուր շահագրգռութիւն մըկ՚արթնցնէին, պասք հոգին ալ կը լեցուէր ինքնավստահութեան, խանդաղատանքի բուռն թափով մը. ստեղծուեցաւ «պասք լեզուի կառուցումը», հիմնուեցան միութիւններ, հանդէսներ, որոնց բեղմնաւորիչ շունչին տակ՝ բանաստեղծութիւնը, վէպը, թատրոնը կը կենդանանային, կը նրբանային։

Ամէնուն սրտէն կ՚երգէր իրենց քամառ քաթիպան՝ Ցէզէփառէն, երբ կ՚ոգեկոչէր.

Էօսքարա, Էօսքարա,
Եալկի ատի քամփոռա...

«Պասք լեզու, մայրենի լեզու…երեւցի՛ր, դուն ալ, լայն աշխարհին»։

Բայց, հակառակ հարուստ բովանդակութեան մը, պասք գրականութիւնը տակաւին կը մնայ անյայտ եւ փակ գանձ մը՝ իր սահմաններէն, իր լեզուէն դուրս։

Այս անհաղորդութեան պատճառները դժուար չէ գտնել։

Գլխաւոր ջլատիչ պատճառը պասք լեզուի անթափանց, դըժուարիմանալի, օտարներու անմատչելի բնոյթն է. միանգամայն, երկրի մեկուսացումի մէջ կղզիացած պասք գրողներ դիւրութիւնը չեն ունեցած երկար ատեն տիրանալու լեզուական զարգացումի մը, որպէսզի իրենց գրական արժէքներուն հաղորդակից ընեն նաեւ օտար լայն շրջանակներ։

Նմանապէս պասք գրականբանաստեղծական խորքը, իր տարօրէն պարզ բայց խոհուն նախնականութեամբ գրեթէ անթարգմանելի կը մնայ եւ որոշ չափով անհաղորդ արեւմտեան մտքի մը։

«Ինչ որ Էօսկարիան բանաստեղծութեան իրական գեղեցկութիւնը կը կազմէ, կ՚ըսէ Փիէռ Լհանտ, նախնեաց զգացումներու քաղցր պարզութիւնը, անոնց ծորունութիւնը յստակ եւ թարմ, անոնց արտայայտութեան ազնիւ ժուժկալութիւնն է։ Այսքան պարզ եւ ինքնաբուխ բառերու հունէն պէտք է իջնել մինչեւ ժողովրդական հոգին եւ փնտռել ինչ որ ան կը պարփակէ իբրեւ միամտութիւն, յուզում եւ անհուն քաղցրութիւն։ Ու մանաւանդ միշտ աչքի առջեւ պէտք է ունենալ այն անբաղդատելի հոյակապ շրջանակը— պասք բնութիւնը— ուրկէ այս բառերը փոխ առնուած են եւ ուր անոնք կուտան իրենց ամբողջական իմաստը»։

Պասք լեզուի ներքին յօրինուածքը, բառերու եւ ածանցումներու եզականօրէն անվերծանելի բարդութիւնը, նախադասութիւններու կազմը, վերջապէս հնադարեան բարբառի թաքուն եւ աննման մեքենականութիւնը նոյնքան դժուարութիւններ են իր եւ օտար լեզուներու միջեւ փոխանցումը թոյլատրելու։

Ահա այս պատճառներով, նոյնիսկ ֆրանսական գրական աշխարհին համար անգամ տակաւին փակ գիրք մըն է պասք հոգին եւ իր արտայայտութիւնները եւ ինչ որ զարմանալի է, գերման մտաւորական շրջանակներու մէջ շատ աւելի կենդանի հետաքրքրութիւն կայ դէպի այս խորհրդաւոր ժողովուրդին կեանքը, լեզուն եւ արուեստը, քան Ֆրանսայի մէջ։ Փիէռ Լհանտ ցաւով կը յիշէ մինչեւ սահմանէն անդին մի[...] քերը անտարբեր են Պասք[...] հանդէպ, անդին Գերմանիա[...] պասքագիտութիւնը աւանդութիւն մը, մտային կիրքի մը վերածուած է։ Պատերազմի շրջանին գերման լեզուաբան մը յատկապէս արտօնուած էր պասք զինուորական գերիները մեկուսացնելու եւ ձայնագրական ծիքներով ուսումնասիրելու անոնց տեղաբարբառները եւ լեզուի բառերու հնչականութիւնը։

Պրոֆ. Մառ անգամ, մեծ[...] բարեկամ հայագէտը, նոյն հիացումը կը բաժնէր այդ խորհրդաւոր ժողովուրդին հանդէպ. «Պասքերը... ըսած է, կ՚արժէ [...] կեղէն աշտարակի մը մէջ [...] պահել, պահպանել։

Ամէն ժողովուրդ իր հոգեկան ապրումներուն, ոգորումներուն մէջ տիրական մտահոգութեան մը, միակ մայր գաղափարի մը են[...] թակայ ըլլալ կը թուի, [...] կ՚անդրադառնայ անոր արուեստին վրայ եւս։

Հին յոյն կեանքը, հոգին, արուեստը հերոսներու պաշտամունքին շուրջն է որ կը թաւալի, Հռոմի կայսրութեան սիրոյ եւ մտածումը պատերազմի եւ աշխարհակալութեան սեւեռումն ունի. Պըլթոն հոգին ծովուն մշտա[...] ակումին ենթակայ է...

Պասք իրականութեան մէջ, գրեթէ ամբողջ գրականութիւնը ձօնուած է միակ պաշտամունքի մը. կրօնքը այն բանին որ իրենց աւանդութիւններուն, սէրերուն եւ միայն հոգերուն միակ առարկան է.— «Տունը», «Օճախը»։

Այդ ոգին է որ պիտի գտնենք «Երկու եղբայրները» պատմուածքին մէջ, որուն թարգմանութիւնը «Յառաջ»ի տրամադրութեան տակ կը դնեմ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ
ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ շարունակելով.— Ոստիկանութիւնը այս ձեւով կը յաջողի ինքզինքը քաղաքացիներէն եւ օրէնքէն վեր դասել։ Կը կարծէթէ ամէն ինչ թոյլատրուած է իրեն։ Ալմազեանի խնդրի քննութեան մէջ չէ յարգած դատավարութեան էական կանոններէն ոչ մէկը, ուստի եւ այնքան ջանքերով իր կառուցած կասկածները կը կորսնցնեն փաստական ամէն հանգամանք։

Այսպէս, հասկցանք թէ՝ սնտուկը որ հետապնդումները ճշդելու ամէնէն էական առարկան էր, Լիլի մէջ դատական բժիշկին քովէն առնուելով, դրուած է բեռնատար ինքնաշարժի մը վրայ, յետոյ Փարիզ ղրկուած վակոնով մը, բազմաթիւ ուրիշ կապոցներու կողքին։ Այս սնտուկը բանալիով չէր գոցուած, ինչու որ կղպանքները կոտրած էին, ու պարզապէս չուանով մը կապուած էր։

Այսպէս ճամբորդելէ վերջ, սնտուկը մնացած է դատական ոստիկանութեան շէնքին մէջ, ուր ութ օր ամէն մարդ կրցած է մօտենալ անոր. յետոյ հականեխիչ ջուրով լուացուած է ու ի վերջոյ օր մըն ալ կը լսուի թէ դեռ այդ սնտուկին մէջէն գտնուած է ցնցող կարեւորութիւն ունեցող առարկայ մը։

Կը հարցնեմ ձեզի, ինչ որ ալ ըլլայ դատական ինքնութեան մարդոց կողմէ կատարուած այս գիւտին կարեւորութիւնը, ի՞նչ փաստական ուժ կ՚ուզէք որ ներկայացնէ ատիկա երդուեալ դատաւորներուն համար, որոնք պիտի քննեն հարցաքննութեան արդիւնքը։

Շատ դիւրին պիտի ըլլայ փաստաբանին համար ըսել. «Չէ՞ կրնար վստահութիւն ունենալ այս պայմաններուն մէջ բռնուած առարկայի մը վրայ»։ (Ընդմիջումներ աջէն եւ կեդրոնէն։ — Ծափեր ծայրագոյն ձախէն եւ ձախէն)։

Հետեւաբար իրաւունք ունիմ ըսելու թէ՝ քանի որ դատական ոստիկանութեան սպասարկութիւնները հարցաքննութեան [illegible] օրէնքներուն չեն ենթարկուիր, ամբաստանեալներուն դէմ իր կառուցած կասկածանքներն ալ փաստական ամէն ուժ կը կորսնցնեն։ Արդարադատութիւնը պահանջէ որ դատական ոստիկանութիւնը այլեւս իրաւունք չունենայ դատաւորէն դուրս ճշմարիտ գաղտնի թղթածրարներ կազմելու։ Այսօր, դատական ոստիկանութիւնը թուղթերը կը միացնէ իր ուզած ձեւով (Մուրտուքներ աջէն)։ Յետոյ դատաւորին կը հաղորդէ ինչ որ անհրաժեշտ կը նկատէ հաղորդել։ Չի հաղորդեր այն վկայութիւնները որոնք նպաստաւոր են ամբաստանեալին։

դատական նախարարին պարտականութիւնն է յիշեցնել դատաւորներուն, որ Հարցաքննութիւնը կը պատկանի Հարցաքննիչ դատաւորին։ Պէտք չէ թոյլ տալ ոստիկանութեան որ իր կողմէ Հարցաքննութիւններ կատարէ, թուղթեր Հաղորդէ կամ վար դնէ ... կամ։ Պ. Նախարար, պէտք է ապահովէք մեզ որ ապագային Հարցաքննութիւնները կանոնաւոր կերպով առաջ պիտի տարուին։

Դատական Նախարարը.— Ես չեմ կրնար ըսել «իմ ոստիկանութիւնս», ինչպէս որ Պ. Ներքին Նախարարն ալ չի կրնար ըսել «իմ դատաւորներս»։

Ժորժ Մոնէ.— Պ. դատական նախարարը իրաւունք ունի զանազանութիւն դնելու ոստիկանութեան եւ դատաւորներու միջեւ, ու այս մասին կատարելապէս համաձայն է ընդհանուր դատախազ Տոնա-Կիկի հետ։ Այս վերջինը «Քոթիտիէն»ի յայտարարած է թէ անդունդ մը կայ ոստիկանութեան եւ դատաւորներուն միջեւ։ Կը ցաւիմ որ ընդհանուր դատախազը ստիպուեր է հաստատել թէ ոստիկանութիւնը ինքզինքին թոյլ կուտայ բաներ, զորս դատաւորները չպիտի ընէին։ Ուրեմն ոստիկանութիւնն ուրիշ մեթոտներ գիտէ եւ այդ բանը յայտարարելու համար է որ կը գտնուիմ այս բեմին վրայ։

Վարչապետը.— Ամէն պարագայի կայ մեթոտ մը, զոր դուք ալ պիտի ընդունիք ինծի հետ։ Այն թէ դատաւոր եւ ոստիկանութիւն համակցութիւններով գործ կը տեսնեն ու այս բանը այլեւս չպիտի թոյլատրեմ։ (ծափեր կեդրոնէն եւ աջէն։ ընդմիջումներ ծայրայոյն ձախէն եւ ձախէն)։

Փիեր Թէթէնժէ.— Գայթակղեցուցիչ է այս։

Էրնէստ Լաֆոն.— Միայն ոստիկանապետ Պալըրայի յօդուածները պիտի արտօնուին դատական ոստիկանութեան թերթին մէջ, կառավարութեան դրոշմով։

Նախագահը.— Պարոննե՛ր, հաճեցէք չմիջամտել եւ թոյլ տուէք որ հռետորը շարունակէ իր ճառը։

Ժորժ Մոնէ.— Պ. վարչապետ, թէ ես այս բեմին վրայ եմ, պատճառն այն է որ կը յուսամ թէ այս վիճաբանութենէն յուրջ որոշումներ պիտի ելլեն։ Ուրախ եմ ... այն խօսքին համար թէ այլեւս զեկոյցներ չպիտի տրուին մամուլին։ Դատական քննութեանց մէջ մամուլը յաճախ քիչ մը բռնաւոր դեր կը կատարէ այն փութկոտութեան պատճառաւ, զոր ցոյց կուտայ տաք տաք ընթերցողին հրամցնելու համար ոճիր-արկածի մը հեղինակը. անիկա երբեմն վատառողջ գրգռիչ մըն է ոստիկանութեան համար, որ կ'ուզէ ամէն գնով խոստովանութիւններ ձեռք ձգել։

Ուրախ եմ որ պիտի փորձէք աւելի կարգ կանոն դնել ձեր տան մէջ, ու ինքզինքս երջանիկ պիտի զգամ, եթէ այս հարցապնդումիս հետեւանքով կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ եւ խորհրդարանը որոշումներ տայ։ Պէտք է գործադրութեան դնէք այն շրջաբերականը, զոր 1906ին Քլէմանսօ ուղղած էր ոստիկաններուն՝ յիշեցնելով անոնց որ ո՛չ մէկ պատրուակով իրաւունք ունին ծեծի դիմելու։ Շրջաբերականները շուտ կը մոռցուին, աւա՜ղ, եթէ հետապնդող չըլլայ։ Կրնա՞նք վստահիլ ձեր կորովին վրայ, Պ. վարչապետ, ձեր ոստիկանութեան հասկցնելու համար իր բուն պարտականութիւնը։

Եթէ ըսէք մեզի թէ կ'այպանէք ոստիկանութեան գործածած մեթոտները, պիտի գիտնա՛նք թէ կը յարգէք այն ազատութիւնը, զոր օրէնքը կ'երաշխաւորէ քաղաքացիներուն։ Բայց եթէ չըսէք, պիտի ստիպուինք ձեր կառավարութիւնը դնել անոնց շարքին, որոնք կը զբաղին միայն նիւթական շահերու պաշտպանութեամբ, ուրանալով գաղափարական ձգտումներու գերիշխան արժէքը։

Ամբողջ երկիրը անձկութեամբ ձեր պատասխանին կը սպասէ։

(6)

ՔԻՇՆԵՒԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԴԱՏԻՆ ՇՈՒՐՋ

Քիշնեւի թեմապատկան կալուածներու դատին շուրջ, ելք մը գտնելու համար, Ռումանահայ թեմին գործադիր մարմինը տեսակցութիւն խնդրած էր Ռումանիոյ վարչապետ Պ. Մանիուէն։ Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է շատ սիրալիր կերպով։ Թեմին առաջնորդ Յուսիկ արք. որուն կ'ընկերանային Թեմականի անդամները, վարչապետին տուած է պէտք եղած բացատրութիւնները, պարզելով գրաւման վատ հետեւանքները Ռումանիոյ գաղութին վրայ, որ 600 տարիէ ի վեր հաստատուած երկրին մէջ, մեծապէս օգտակար տարր մը եղած է։

Առաջնորդը ըսած է.— Պետութիւնը գրաւելով այդ կալուածները, գործած է մեծ անիրաւութիւն մը, սխալ մեկնաբանելով հողային օրէնքը եւ վանքի տեղ դնելով Էջմիածինը, որ օրէնքի նախատեսած վանքերուն չի նմանիր, այլ հայ ժողովուրդին հոգեւոր եւ մշակութային կեդրոնն է։ Յետոյ, այդ կալուածները երբեք Էջմիածնի չեն պատկանած եւ Էջմիածնի իրաւասութիւնը անոնց վրայ, հսկողի դերին մէջ սահմանափակուած է։

Վարչապետին այն հարցման թէ որքա՞ն կ'ըլլայ այդ կալուածներուն եկամուտը, Առաջնորդը պատասխանած է.

— Տարեկան մօտ չորս միլիոն, ինչ որ լիուլի բաւական է Թեմին պէտքերուն։

Վարչապետը խոստացած է բացատրութիւններ պահանջել Արքունի կալուածոյ նախարարութենէն, վստահեցնելով որ ձեռքէն եկածը պիտի ընէ, ի գործ դնելու արդարութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԶԵԿՈՅՑ ՄԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Արհեստակցական միութիւններու վերջին համագումարին մէջ տրուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

«Դեռ երէկ կը կարծէինք թէ 1920-30ին կարելի պիտի ըլլար ապահովել Հայաստանի արդիւնաբերութեան աճումը 22-23 տոկոս։ Այժմ կը տեսնենք որ անհրաժեշտ է եւ կարելի այդ աճումը հասցնել 34 տոկոսի եւ թէ պէտք է աւելի եւս արագացնել տնտեսութեան աճման թափը, որովհետեւ չենք գիտեր թէ, երկու երեք տարի յետոյ, ի՛նչ կ'ըլլայ մեր միջազգային կացութիւնը։ Այս տեսակէտէն մեր կացութիւնը կը նմանի բանակի մը կացութեան, որ երկար ճակատամարտէ մը յետոյ, դադար ստացած է մէկ քանի ժամ, շնորհիւ անոր որ թշնամին կտրած է կատաղի ռմբակոծումը։ Ան չգիտեր թէ ի՛նչ կը կատարուի մէկ երկու ժամ յետոյ։ Այդ պատճառով, պէտք է ան ամրապնդէ իր դիրքերն, այն հաշուով որ յանկարծակի յարձակումը վնաս չպատճառէ իրեն։ Պէտք է ուրեմն տնտեսութեան զարգացման ասպարէզին մէջ, եւ ամենակարճ ժամանակի ընթացքին, ձեռք բերենք դրամատիրական երկիրներու արտադրական մակարդակը։

«Մեր առջեւ դրուած հիմնական խնդիրներէն մէկն է, նախ հնգամեայ ծրագրի իրագործումը, որ ամբողջ աշխատանքի առանցքը պէտք է կազմէ։

Սակայն արդիւնաբերութեան գործը գէշ կատարուած է, որովհետեւ այդ առթիւ խորհրդակցութիւնները շատ քիչ կ'ընդգրկէին բանուորական զանգուածները. երկրորդ՝ խորհրդակցութիւնները կանոնաւոր չեն կատարուած. եւ երրորդ՝ գրեթէ տրուած որոշումներու գործադրութեան վրայ հսկող չկայ։ Հայաստանի մէջ, 6 ամիս առաջ կատարուած է արտադրական խորհրդակցութիւններու ստուգում, երբ հազարաւոր առաջարկներ կը ստացուէին այդ մասին։ Թող ըսուի թէ այդ առաջարկները ի՛նչ չափով կիրարկուած են։ Մեր ամէնէն մեծ ձեռնարկին՝ Մանածի գործարանին մէջ, արտադրական յանձնաժողովները գրեթէ մատը մատին չեն զարկած, եւ այս ձեռնարկը բացառութիւն չէ։

«Մեր արհեստակցական մարմինները շատ քիչ զբաղած են նախանիւթի խնդիրներով։ Կը հաստատենք նոր գործարաններ, բայց չենք մտածեր արհեստագէտներու պատրաստութեան մասին։ Պղնձի արտադրութեան և ճարտարարուեստին մէջ որակեալ բանուորներու մեծ պակաս կայ։ Եթէ ժամանակին մտածէինք այդ մասին, կրնայինք ապահովել մեր արդիւնաբերութեան բանուորական պէտքը. բայց այդ հարցին մէջ, մեր տնտեսական մարմիններէն շատերը չարչիութիւն կ'ընեն։

«Ինքնարժէքի նուազման գործին մէջ ալ աշխատանք չէ կատարուած։ Յանձնախումբերը չեն հետեւած թէ ամսէ ամիս իրենց ձեռնարկութեան մէջ, ի՛նչ պատկեր կը ներկայացնէ ինքնարժէքի նուազման տախտակը։

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Մենք ծրագիր կազմած ենք անգրագիտութիւնը վերցնելու. 8000 հոգիի անգրագիտութիւնը պէտք է վերնայ մէկ տարուան մէջ։ Բայց գործը ատով չի վերջանար. պէտք է անգրագէտներուն գիրք տալ կարդալու։ Իսկ Հայաստանի գրադարաններուն մէջ նոր հայերէն գրքեր չկան. յետոյ 1926էն ի վեր, հրատարակուած գրքեր չկան. կան գրքեր, որոնք բանուորին մատչելի չեն։ Մշակութային աշխատանքի ամէնէն հիմնական խնդիրն է բանուորութեան դաստիարակումը։ Այս տարի, միայն շինարարութեան մէջ եղած են 20000 բանուորներ, որոնց չնչին մասը միութեան անդամակցած է։

Անոնք սովորաբար գիւղէն կուգան, բայց տակաւին բանուոր չեն, այլ գիւղացի։ Այս խնդրին մէջ, երկու ծայրայեղութիւն կայ, մէկ կողմէն, կան ընկերներ, որոնք ամբողջովին կը զբաղին այս բանուորներով. իսկ ուրիշներ. որոնք արհամարհանքով կը վարուին գիւղէն եկած բանուորներուն հանդէպ։ Պէտք է հաւասարապէս բոլորը դաստիարակել։ Այս կերպով միայն, 4 5 տարի յետոյ կ'ունենանք բազմաթիւ բանուորութիւն, որու մեծ մասը եկած պիտի ըլլայ գիւղէն։ Ատոնց դաստիարակութիւնը պէտք է ապահովել»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ՄԵՐ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՐԻՒՆ ԿՈՒԼԱՆ»

Պոլսոյ Թուրքերէն «Հարէքէթ» Թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Փոխանակ «Առեւտրական Սենեակ» ըսելու, լաւ է «տարօրինակութեան սենեակ» կոչել, որովհետեւ այս Սենեակը վերջերս սկսաւ մեծ տարօրինակութիւններ ընել։ Մէկ միլիոն ոսկիով առեւտրական պալատ մը պիտի շինէ եղեր։ Չկրցանք հասկնալ իմաստը։ Կ'երեւի թէ մեր առեւտրական գործերը ընդարձակուած են եւ տնտեսական կեանքը ահագին բարգաւաճում ստացած է։ Իսկ Առեւտրական Սենեակի անդամներն ու պաշտօնեաները այնքան շատցած են, որ ներկայ տեղը նեղ կուգայ։ Հետեւաբար, իրենց վիճակին եւ դիրքին վայել շէնք մը կ'ուզեն, այնպէ՞ս է։

Մեր վաճառականները արիւն կուլան, մեր արտածումը պակսեցաւ վերջերս եւ բաւական ահաւոր բարձրացում մը տուաւ ստերլինին։ Սնանկութիւններ, առեւտուրի դադարումներ, հաշուեյարդարներ, եւ անոնց հետ, առեւտրական պալատ... Այս պատկերը միայն ծիծաղելի չէ, ողբալի ալ է։ Որովհետեւ ցոյց կուտայ թէ դեռ չենք ճանչցած երկիրը եւ չենք գիտեր թէ դրամը ո՞ւր ծախսելու է։

Ազգը քանդեց պալատները, որպէս զի վերջ գտնեն շռայլութիւնները։

Կ'երեւի թէ Առեւտրական Սենեակը կը հեգնէ վաճառականներու «անկատիութիւնը» եւ միլիոն մը ծախսելով կ'ուզէ կրկին «սուլթան»ութիւն հաստատել։

Կ'ուզենք գիտնալ թէ ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ այդ հեգնանքը։

«ԾԱՌ»

«Միլլիյէթ»ի մէջ երեսփոխան Ֆալիհ Րըֆգը պէյ կը գրէ.—

Տնտեսական գործավարութեան մէջ աշխատող անտառներու մասնագէտը կ'ըսէ.

«— Եթէ ներկայ վիճակը շարունակուի, քանի մը տարիէն անտառի հետք չպիտի մնայ Պոլսոյ մէջ։

Մասնագէտին կարծիքով, եթէ Միջին Անատոլուի անտառները լաւ ալ խնամուին, նորէն ձեռք դպցնելու չէ անոնց։

Չինաստանի մէջ լաւ բան մը կը համարուի ծառ կտրելը։ Անատոլուի Արեւելեան կողմերն ալ այն կարծիքը կը տիրէ թէ ծառը չարաղէտ է։ Միջին եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ թէեւ ծառը չարաղէտ չեն նկատեր, բայց անոր օգուտը միայն դրամ շահեցնելու մէջ կը տեսնեն։

Պոլսի ահագին լեռը, որ իմ երեսփոխանութեանս օրերուն կանանչ դրախտ մըն էր, հիմա անապատ մը տխուր տեսքն առած է։ Եւ հակառակ Տնտեսական գործավարութեան միջոցներուն, անողոք ջարդը տակաւին կը շարունակուի»։

Յօդուածագիրը կը թելադրէ որոշ քաղաքներու մէջ արգիլել փայտածուխի եւ փայտի գործածութիւնը, չթողուլ որ անտառները կտրուին, արգիլել փայտաշէն տուներու կառուցումը եւ վերջապէս ծառ տնկելու վարժեցնել ժողովուրդը։

«Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ըսէ, համակ կանաչ Ֆրանսայի համար 150 միլիոնի նոր պիւտճէ մը սահմանած է։ Անատոլուն առանց ծառի չի կրնար քաղաքակրթուիլ»։

«ԾԻԾԱՂԵԼԻ ՋԸԼԼԱՆՔ»

«Հարէքէթ» անդրադառնալով այն լուրին թէ կիրակին այսուհետեւ ուրբաթ պիտի կոչուի դիտել կուտայ.—

Մէկ կողմէ միջազգային օրը կ'ընդունինք իբր դադարի օր, եւ միւս կողմէ փոխելու կ'ելլենք Թուրքերն օրերուն թարգմանութիւնները։ Չենք գիտեր թէ ի՞նչ շահ կայ կիրակին ուրբաթ կոչելուն մէջ։ Քանի որ աշխարհի եւ կրօնքի գործերը բաժնած ենք, ինչո՞ւ պէտք կը տեսնենք յարգելու «ուրբաթ» (ճումաա) անունը։ Եթէ «կիրակի» բառը հաճելի չի թուիր այն ատեն փոխենք բոլոր օրերուն անունները։

ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Քանի մը օր առաջ, վիրաբուժական դարմանատան մը մէջ, վիրաբուժական փորձ մը կատարուեցաւ, եւ առաջին անգամ ըլլալով նշդրակի տեղ գործածուեցաւ ելեկտրական կայծ։ Եթէ փորձը յաջողի, կոչուած է յեղաշրջելու վիրաբուժութիւնը։

Իրօք, յաջողեցան մէկու մը փորին վրայ կատարել շատ ծանր գործողութիւն մը, առանց նշդրակ գործածելու, դանակի դերը կատարեցին ելեկտրական կայծեր, ճեղքելով միսին այն մասերը, ուր գործողութիւն պիտի կատարուէր։

Առանց նշդրակի գործողութեան օգուտը այն է որ, կարելի պիտի ըլլայ նեխումներու առաջքն առնել. որովհետեւ, ելեկտրական կայծերը այնքան մեծ ջերմութիւն ունին, որ միքրոպներու դիմադրութիւնը կը խորտակեն։

Ասկէց զատ, նշմարուած է նաեւ որ այս եղանակով բացուած վէրքերէն աւելի քիչ արիւն կը հոսի, քան նշդրակով կատարուած գործողութիւններէն ու վէրքերը աւելի շուտ կը սպիանան։

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՉ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

—Ա՜հ դո՞ւք էք, օրիորդ, ըսաւ Ռընէ։ Իզուր աշխատեցայ այս առաւօտ խօսիլ ձեզ հետ։

Եւ պատմեց անոր իր գլխուն եկածը։ Օրիորդ տեսչուհին խնդաց կուշտ կուշտ։

— Անպատճառ իմ որոշած ժամերէս դուրս կանչած էք զիս. կարելի է որեւէ ժամու հեռաձայնել ինծի առանց զիս տեսնելու, բայց հեռատեսութեան համար միայն իմ որոշած ժամերուս կարելի է գործածել գործիքը։ Մնացած ժամերուն ինծի անծանօթ մարդոց յատկացուած է այդ թիւը։

— Շատ բան գիտնալ պէտք է քսանըմէկերորդ դարուն ապրելու համար, ըսաւ Ռընէ, յուսահատ շեշտով մը... Խղճացէ՛ք վրաս եւ պատմութիւններ պատմեցէք ինծի, կ'աղաչեմ օրիորդ, որովհետեւ սոսկալի կը ձանձրանամ այս բանտին մէջ։

Օրիորդ Աննի Թոմսըն զարմացաւ։

— Միշտ կարելի է զբաղում մը գտնել ըսաւ, թեթեւ յանդիմանական շեշտով մը։ Եթէ Մեծ Մաքրանոցի գրադարանը չի բաւեր ձեզ, ուրիշ գիրքեր ղրկեմ։

Ռընէ շնորհակալ եղաւ առանց խանդավառուելու։

Կ'ուզեմ որ կեանքէն հաճոյք զգաք, ըսաւ Աննի, հաճելի շեշտով մը, մասամբ մը իմ զաւակներս էք դուք, չէ՞։

Այս վայրկեանին յանկարծական շարժում մը վար ձգեց անոր կապոյտ ակնոցները ու ծռեցաւ առնելու համար։

— Ա՜խ օրիորդ, ըսաւ Ռընէ, մի՛ դնէ՛ք այդ սոսկալի գործիքը... քսան տարով կը ծերացնէ ձեզ։

— Բնաւ հոգս չէ, պատասխանեց օրիորդը ամենաբնական ձեւով մը։

— Ինչպէս թէ հոգերնիդ չէ, գոչեց Ռընէ։ Իմ ժամանակս կիները կը փափաքէին երիտասարդ երեւալ, մինչեւ իսկ իրենց յառաջացած տարիքին մէջ եւ շատ ալ իրաւունք ունէին, այնչափ շուտ կը ծերանայ մարդը։

Աննի Թոմսընին հաճելի չթուեցաւ այս խօսքը, բայց վերստին չդրաւ ակնոցը։

— Եւ յետոյ, ըսաւ Ռընէ, խրախուսուելով այս համակրութենէն, ինչո՞ւ աւելի խնամքով չէք յարդարեր ձեր մազերը։

Տեսչուհին չփոթեցաւ կարծես այս հարցումէն.

— Ներողամի՛տ եղէ՛ք, ըսաւ երիտասարդը, ինծի չպատկանած խնդիրներու կը խառնուիմ. բայց այնչափ վարժուած եմ կանացի պճրանքներու որ չեմ կրնար անտարբեր մնալ անոր բացակայութեանը. արդեօք ա՞ն ալ անհետացած է այլեւս։

Աննի Թոմսըն կարմրեցաւ թեթեւօրէն եւ չպատասխանեց հարցումին։ Խօսեցան նոյն երեկոյ Նիւ Եորքի օփերային մէջ ներկայացուելիք խաղի մը մասին եւ խորհուրդ տուաւ Ռընէին հեռատեսական գործիքով հետեւիլ անոր։

Երկու Ֆրանսացիները արդարեւ իրենց անկողնին մէջ պառկած հետեւեցան այդ սքանչելի տեսարանին։ Յաջորդ օրը բժիշկը եկաւ իրենց այցելութեան եւ գտաւ որ կատարելապէս առողջ են։ Հետեւեալ օրը պատուաստեց զանոնք հիւծախտի դէմ, ինչ որ մէկ օրուան անհաճոյ ջերմի մը դատապարտեց զիրենք։ Յետոյ միւս պատուաստումները յաջորդեցին իրարու երկու երեք օրուան ընդմիջումներով եւ ժամանակը անցաւ։

Սէլէստէն միշտ կը մռմռար քթին տակէն, իսկ տնօրէնը ամէն առաւօտ կանոնաւորապէս կը կատարէր իր այցելութիւնները։

Ռընէ միշտ կը սպասէր, մանաւանդ Աննի Թոմսընի խօսակցութեան։ Տեսչուհին ալ իր կողմէն կարծես հաճոյք կը զգար այս կարճ հանդիպումներէն, թէեւ իրարմէ շատ հեռու։ Այլեւս չէր գործածեր իր ակնոցները եւ Ռընէին այնպէս թուեցաւ թէ ճիգ մը ըրած էր մազերը աւելի խնամով յարդարելու, թէեւ այդ մասին որ եւ է ակնարկութիւն ընելէ զգուշացաւ։

Վերջապէս, 31րդ օրուան առտուն, օրինական տասնըչորս պատուաստները գործադրուած ըլլալով, Ռընէ եւ Սէլէստէն հրաժեշտ առին տնօրէնէն եւ դուրս ելան Մեծ Մաքրանոցի շէնքէն։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆ ՄԱՐԿԻԶՕԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ

Մաքրանոցէն ելնելէն վերջ, առաջին մարդը որ տեսան, Գաբրիէլ Կլէռն եղաւ. լրագրողը ուրախութեամբ ընդունեց զիրենք։

— Գիտէի որ դուրս պիտի ելլէք այսօր, ըսաւ եւ կուգայի ձեզ դիմաւորելու։ Շատ չարչարուեցա՞ք։

— Այդ մասին մի՛ խօսիք, մռմռաց Սէլէստէն. չունենալիք հիւանդութիւններէս զերծ կացուցանելու պատրուակին տակ, զիս շան մը պէս հիւանդացուցին։

— Բայց հիմա այլեւս որեւէ հիւանդութենէ վախնալու պատճառ չունիս, ըսաւ Ռընէ, մահէ աւելի զօրաւոր ես։

— Անգամ մը մեռած ըլլալէ վերջ ի՞նչ հոգս, պատասխանեց Սէլէստէն։

Ռընէ հարցուց Գաբրիէլին.

— Տեսա՞ք Աննի Թոմսընը

խագահ Մոշիցքիի: Դեկտ. 6ին խորհրդարանին վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մինչեւ գիշերուան ժամը 11ը։Կառավարութեան դէմ անվստահութեան բանաձեւը Ներկայացուեցաւ կեդրոնի եւ ձախ ընդդիմադիրներուն կողմէ եւ ընդունուեցաւ 120ի դէմ 246 ձայնով։

Երբ արդիւնքը յայտարարուեցաւ, ահագին աղմուկ բարձրացաւ ժողովասրահին մէջ։ Մինչ համայնավարները «Էնթէրնասիոնալ»ը կ'երգէին եւ կարմիր դրօշակ կը պարզէին, կառավարութեան կուսակիցները սկսան սուլել խորհրդարանի ընկերվարական Նախագահ Տաշինսքին, որ քաշուեցաւ՝ առանց փակելու նիստը։ Իրեն հետեւեցան ընդդիմադիր երեսփոխանները։ Կառավարական խմբակը մնաց եւ երգեց «Լեհական Լեգէոնականներու երգը» եւ «Կեցցէ՛ մարաջախտ Փիլսուտսքի» գոչեց։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը որոշ դժուարութեանց կը բախի։

Տաճիկիստանի Հանրապետութիւնը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.

Խորհրդային միութեան կեդր. Գործադիր կոմիտէն (Խորհրդարան) որոշեց ինքնավար հանրապետութեան աստիճանին բարձրացնել Տաճիկիստանը։ Այս որոշումին պատճառն այն է որ Տաճիկիստան կը գտնուի Հնդկաստանի դուռներուն առջեւ։

Ռուսիոյ խայխայումը

«Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի Մոսկուայի թղթակից Փօլ Շէֆէր, որ վերջերս վերադարձաւ խորհրդային միութենէ, «Օպզըրվըր»ի մէջ երկար յօդուած մը կը հրատարակէ Ռուսիոյ կացութեան մասին։ Կ'ըսէ թէ «այս երկրի դէպքերը կը պատրաստեն տագնապ մը։ Այս իրողութիւնը անխուսափելի դարձած է այլեւս։ Ատոր վճռական նշանն է սովին աւերները ոչ միայն գիւղերուն, այլեւ քաղաքներուն մէջ, ուր ամբողջ երկու տարի ամէն ճիգ կատարուեցաւ՝ ուտեստեղէն դիզելու համար։

«Ի վնաս երկրագործութեան «ընկերվարացում» կատարելու ճիգերուն հետեւանքով կացութիւնը աւելի քան երբեք ծանրացաւ եւ բոլշեւիսմի բախտը վտանգուեցաւ»։

Խորհրդարանի անընդհատ աշխատանքը

Նոր տարիէն առաջ 1930ի ելմտացոյցը վաւերացնելու համար Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովը գիշեր ցորեկ ժողով կը գումարէ (օրական երեք նիստ, մէջն ըլլալով կիրակին)։ Զանազան հարցերու առթիւ կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր յարոյց եւ ամէն անգամուն ալ յաջողեցաւ մեծամասնութիւն շահիլ։

Ապստամբութիւն Հայիթիի մէջ

Ամերիկեան իշխանութեան դէմ ծանր ապստամբութիւն մը պայթեցաւ Հայիթի կղզին մէջ։ 1500 տեղացիներ՝ որոնք կ'ուզէին Քէյս քաղաքը կողոպտել՝ հանդիպեցան 20 ամերիկացի ծովայիններու, որոնք կրակ բացին անոնց վրայ՝ սպաննելով 5 եւ վիրաւորելով 20 հոգի։ Նախագահ Հուվըր նոր զրահաւորներ եւ զինուորներ ղրկեց Հայիթի, ինչպէս նաեւ նշանակեց քննիչ մարմին մը։

Փոթորկին աւերները

Օրերէ ի վեր տիրող փոթորիկը ահռելի աւերներ գործեց ցամաքի, մասնաւորապէս ծովու վրայ։ Աղէտը մեծ եղաւ մանաւանդ Մանշի, Բրիտանիոյ եւ Ատլանտեանի եզերքներուն վրայ։

Փարիզեան շրջանին մէջ տեղատարափ անձրեւն ու անընդհատ հովը որոշ վնասներ պատճառեցին։ Փանթէնի մէջ վեցյարկանի տան մը տանիքը փլաւ։ Ավընիւ Սիւֆրէն տախտակորմ մը փլաւ՝ ճզմելով հոն կեցած երկու ինքնաշարժներ։ Վէրսայլի փարքին մէջ՝ ծառեր արմատախիլ եղան։

Փա-տը-Քալէի շրջանին մէջ սաստիկ մրրիկ կը տիրէ։ Պուլոնի եւ Ֆոլքսթոնի միջեւ շոգենաւային երթեւեկները ընդհատուեցան։ Հավրի նաւահանգիստին մէջ նաւերու ելքն ու մուտքը նոյնպէս դադրեցաւ։ Հովը կը փչէ երկվայրկեանը 40 մետր արագութեամբ։ Շէրպուրկի մէջ կայծակ ինկաւ անգլ. «Լանքասթրիա» նաւուն վրայ՝ երբ ճամբորդ կ'առնէր։ Իտալական «Քարմոնա» նաւը ընկղմեցաւ Պարֆլէօրի եւ Ուայթ կղզին միջեւ, նաւազները ազատուեցան։ Ուրիշ բազմաթիւ նաւեր զանազան վնասներ կրեցին եւ անթելով օգնութիւն խնդրեցին։

Պրէսթի առջեւ ջրօղանաւի մը պարանները փրթելով գնաց զարնուեցաւ «Մոնքալմ» յածանաւի շղթաներուն եւ ընկմեցաւ։ Ուրիշ ջրօղանաւ մը շրջեցաւ եւ նաւորդը խեղդուեցաւ։ Լա-Ռոշէլի մէջ կարկուտի փոթորիկ մը մեծ աւերներ գործեց։

ՀԵՌԱԳՐԱԹԵԼԵՐԸ ԱՒՐՈՒԱԾ

Փոթորիկին հետեւանքով Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն միջեւ հեռագրական եւ հեռաձայնական թելերը քանդուեցան։ Փարիզ-Շէրպուրկ գիծը բոլորովին աւրուեցաւ, Փարիզ-Պրէսթ գիծը մասամբ։

Հավրի, Պուլոնի եւ Քալէի ճամբով Լոնտոնի հետ հաղորդակցութիւնները գրեթէ խզուեցան։Մարսիլիայէն անդին Իտալիոյ հետ, Պիարիցէն անդին Սպանիոյ հետ, Պորտօէն անդին Փորթուկալի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնները կտրուած են։ Փարիզէն հիւսիսային գաւառներու հետ գրեթէ անկարելի է հաղորդակցիլ։ Փարիզեան արուարձանին մէջ ալ բազմաթիւ հեռագրասիւներ տապալեցան։ Մեծ թիւով բանուորներ կ'աշխատին նորոգութեան համար։

Լիլի մէջ պատ մը փլաւ. երեք քուրեր տակը մնալով մեռան։ Ծովերու վրայ մեռնողներու հաշիւը կարելի չէ տալ։

Փարիզ-Լոնտոն օդանաւային երթեւեկն ալ դադրեցաւ։ Անգլիական ջուրերուն մէջ եւ եզերքներուն վրայ մեծ կորուստներ առաջ եկան։ Եւրոպայի միւս մասերուն վրայ եւս անհաշուելի կորուստներ կան, մասնաւորապէս Փորթուկալի, Հոլանտայի, Գերմանիոյ եւ Տանիմարքայի եզերքներուն վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ եգիպտոսի նախկին վարչապետ եւ նախագահ վաֆտի՝ մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ՝ անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրին մասին տեսնուելու համար Հէնտըրսընի հետ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ խորհրդարանային ընտրութիւնները պիտի կատարուին դեկտ. 16ին եւ մեծ յոյս կայ որ ազգայնականները շահին մեծամասնութիւնը։

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը որոշած է կրկին պաշտօնի մէջ առնել 500 ծովային սպաներ, որոնք Զինադադարին հանգստեան կոչուած էին։

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Odéon, Café La Petite Sourceի սրահը։

Շարունակութիւն նախորդ օրակարգին եւ զեկոյց հաշուական յանձնախումբին։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա Քոլոնպի Մասնաճիւղին կողմէ
կը նախագահէ՝ Պ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոնպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), փարիզի Հայ Տրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Ատրինէ Տէրունեան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Դմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ,ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։Ընտիր ժազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի: Մուտք 10 ֆրանք։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԷԼՏՈՐԱՏՕ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ,24 Փլաս Քասթէլան (Place Castellane)

Կը ներկայացուի մինչեւ 12 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժ.ը 3ին եւ իրիկունը 9ին։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄ,,

Հայերէն բացատրութիւններով։ Նուագախումբը կը նուագէ հայերէն եղանակներ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,ի

1929 դեկտեմբերի թիւը (12), հետեւեալ բովանդակութեամբ. — 1. Մերթ ձախ, մերթ աջ՝ Խմբագրական. 2. Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի առթիւ՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրօ, 3. Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ Ն. Հանգոյց, 4. Զոմը՝ Ս. Վրացեան, 5. Խորհրդային իշխանութիւնը եւ թուրանական շարժումը՝ Աշոտ-Արծրունի, 6. Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը, 7. Թուրքիոյ շուրջ, 8. Թղթակցութիւններ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Café La Petite Source կը հրաւիրուին ընկերներ Լ. Սուրէնեան, Սահակ Տէր Թովմասեան եւ Օննիկ Եազմաճեան։ Ներկայութիւն պարտաւորիչ։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլ Ռոստոմ ենթակոմիտէն վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբոեան։ Նիւթ՝ «Մարսէյլի Միութիւնները ազգ. շահի տեսակէտով օգտակա՞ր են թէ ոչ»։ Հերթական ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ 13 Դեկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Դաւիթ Մարգարեանի՝ իր կնոջ՝ ԱԶԳԱՆՈՒՇԻ մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ն. Գ. Բ.— Ընկերներ Բժ. Լ. Գրիգորեան, Լ. Մօզեան, Շ. Նարդունի, Օհան Կարօ, Կարօ Սասունի, Մկրտիչ Պարսամեան եւ Մկրտիչ Երիցանց կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 9ին Café La Petite Sourceի ատենանիստը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Լ. Միութեան մասնաճիւղը կրկին կուգայ փնտռել լեգէոնական ընկերներէն Պ. Պ. Սարգիս Մուրատեանը եւ Վահրամ Պապիկեանը կեդրոնէն իրենց եկած չէքերը յանձնելու։ Կը խնդրենք հասցէն գիտցողներէն իմացնել՝ Kouloyan Kalousdի B, P. Colbert 381 ,Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 788.50։

Մարսէյլ, Խրիմ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան։

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Դեկտեմբեր 1929

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.04
Տոլար,	Dollar	25.40
Մարք 100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի	» » or	108.—
Մէճիտիէ	Médjidié	8.—
Լէվա 100	Léva	18.40
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.—
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.15
Զուից. »	Fr. Suisse	493.75
Լէյ »	Leï	15.15

	ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ	
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2060.—
»	II »	1525.—
»	III »	1510.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e) — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929 — 11 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1133 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ՄԻՋԻ ԱՅԼՈՑ...

Այսպէս, ուրեմն, հայազգի Գարախանի վիճակեցաւ բանակցիլ քէմալականութեան հետ, եւ թերեւս իբրեւ խորհրդային դեսպան բազմիլ Էնկիւրիի մէջ։

Բարեխօսութեան կարօտ չէ «հայազգի»ն, քանի որ, իր դիւանագիտական բարեմասնութիւններուն կը միացնէ թանկագին վկայական մը,— իբրեւ պահպան հրեշտակը շանսատակ ընվէր, ճակատագրական պահու մը։

Մոսկուան աւելի յարմար բանագնաց մը չէր կրնար ընտրել, ոչ միայն շարք մը վիճելի խնդիրներ հարթելու, այլեւ ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը աւելի ամրապնդելու համար։

Նոյեմբեր 7ին, խօսելով այս ճամբորդութեան մասին, կը բացատրէինք թէ բանակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի կազմեն առեւտրական վէճերը, որոնք սուր համեմատութիւններ կ'առնեն պարբերաբար։

Գարախան պիտի աշխատի գտնել գործնական ելք մը, որ գոհացնէ երկու կողմերն ալ. քաղքենի քէմալապետութիւնը եւ խորհրդային իշխանապետութիւնը։ Բարդ խնդիր, քանի որ Թուրքիոյ մէջ վաճառականութիւնը ազատ է, իսկ Խորհրդային Միութեան մէջ՝ պետական մենաշնորհ։

Բայց, Մոսկուայի բանագնացը առեւտրական միջնորդ չէ, անշուշտ պիտի զբաղի նաեւ քաղաքականութեամբ։ Մանաւանդ բարձր դիւանագիտութեամբ, իբրեւ ասպարէզին մարդը։

Այդ գետնին վրայ եւս շատ մը փափուկ խնդիրներ կան սեղանի վրայ։ Եւ ճոխ է իր թղթածրարը։

Առենէ մը ի վեր, Թուրքիան կարօտակէզ նայուածքներ կ'ուղղէ դէպի արեւմուտք, ի խնդիր կիսակործան երկրի մը վերաշինութեան։ Անգլիացի ծովակալներ, իտալացի տնտեսագէտներ եւ ուրիշ մասնագէտներ ջուրի ճամբայ դարձուցին Էնկիւրին։ Միւս կողմէ ստերլինը, որ երկար ատեն կը տատանէր 980ի շուրջ, արդէն իսկ թեւ առած է մինչեւ 1090, լուրջ տագնապի մատնելով կառավարութիւնը։

Այս բոլորը կրնան մոլորեցնել Թուրքիան եւ նետել նորէն աշխարհակալներու գիրկը։ Մանաւանդ որ, Մոսկուան չի կրնար լրացնել օրուան պահանջները, ինքն իսկ մատնուած ըլլալով պարհուրելի անելի մը, գոնէ անտեսական տեսակէտէն։ Արդէն իսկ, Թուրքիան լուրջ ձեռնարկներ կը կատարէ, անդամագրուելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան, նոյնիսկ մնայուն աթոռ ակարկելով։

Մինչեւ հիմա, եթէ Թուրքիան հեռու մնաց Ժընեւէն, պատճառներէն մէկը Մոսկուայի չկամութիւնն է։

Արդ, եթէ աշխարհակալները եւ մասնաւորապէս Անգլիան խոստանան երաշխաւորել Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, այսինքն ոտքի տակ առնել Ազգերու Դաշնակցութեան անդիմաւոր ուխտն ու պաշտօնական, բացորոշ յանձնառութիւնները, Էնկիւրին շատ ալ կարեւորութիւն չի տար Մոսկուայի դիւրազգածութեան։ Այդպիսի փորձ մը տեսանք Լոզանի մէջ, երբ Թուրքիան, իր բոլոր ախորժակները յագեցնելէ յետոյ, տեղի տուաւ Նեղուցներու խնդրին մէջ, հակառակ Չիչերինի ընդդիմութեան։

Ուրեմն, Գարախան ստիպուած է լարել իր ամբողջ դիւանագիտական տաղանդը, կա՛մ Թուրքիոյ այս նոր փորձութիւնը խափանելու, եւ կամ զայն ի նպաստ իրեն օգտագործելու համար։ Անշուշտ նոր զիջողութիւններու գնով. որովհետեւ Թուրքերը լաւ սակարկողներ են եւ շատ չեն խաբուիր պարի ժպիտներէն։ Ընդհակառակն, իրենք վարժեցուցած են պիտը դարձնել հնչական, տեսանելի եւ շօշափելի։

... Եւ հիմա դառնանք մեր ոչխարներուն։

Գարախանը, իբրեւ հայազգի, «փառք ու պարծանք» դիւանագէտ եւ դեսպան աշխարհաասան իշխանութեան մը, պիտի ուզէ՞, արդեօք, հետաքրքրուիլ նաեւ Թուրքիոյ Հայերուն վիճակով։

Մի՛ սարսափիք, հէ՛յ տիրացուներ։ Ո՛չ Վասպուրականն ու Տարօնն է որ կը պահանջենք, ոչ ալ, գոնէ, Կարսն ու Նախիջեւանը։ Գիտենք որ խորհրդային իշխանութիւնը— հայկականն ալ միասին— շատոնց «լուծած» են այդ խնդիրները, եւ աշխարհի բոլոր Գարախանները չեն կրնար ստորակէտ մը տեղափոխել իրենց իսկ յղացած, խմբագրած եւ վաւերացուցած դաշնագիրներէն։

Գիտենք, նաեւ, որ բարի դրացիներ եւ հաւատարիմ զինակիցներ են քէմալական Թուրքիան եւ Խորհրդային Միութիւնը, եւ չեն հանդուրժեր որ դուրսէն մարդիկ խառնուին իրենց ներքին գործերուն։

Բայց, ճիշդ այդ իրողութենէն օգտուելով, իրաւունք չունի՞նք սպասելու որ, Գարախանը յիշեցնէ— ոչ թէ իբրեւ հայազգի, այլ իբրեւ դեսպան Մոսկուայի— հետեւեալ տարրական սրէնքը.—

Երկիրէ երկիր փոխադարձ իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ կան։ Ա՛լ աւելին՝ դրացի, խնամի եւ զինակից երկիրներու միջեւ։ Արդ, երբ Թուրքերը այնքան հանգիստ կ'ապրին Հայաստանի մէջ — հաւասարազօ՛ր անդամ Խորհրդային Միութեան — վայելելով շատ մը առանձնաշնորհներ, Թուրքիոյ Հայերն ալ, փոխադարձաբար...

Բանաձեւին մշակումը կը յանձնենք Գարախանի դիւանագիտական տաղանդին։ Իսկ նիւթերը կրնայ գտնել Պոլսէն մինչեւ Էնկիւրի, եթէ ծանօթ չէ պատմութեան կամ հայերէն թերթ չի կարդար։ (Զի՛ կարդար)։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կ'ողբայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ. (30 նոյ.)։

— «Գաղութահայութեան քանակի որոշ մարդահամար չունինք։ Ենթադրեալ 6—700,000 թիւ մը կայ մէջտեղը։ Այս թիւին մեծ մասը պէտք է տանք կիներու եւ երախաներու։ Ու կ'արժէ որ մնացեալ թիւին որակի մարդահամարը կատարենք գոնէ անգամ մը։ Իրաւ որ յուսահատական ըլլալու չափ սոսկալի է պատկերը։

Հազարաւորներու կը հասնի թիւը հայ պատուելիներու, հայ միսիոնարներու, հայ աբբայ-վարդապետներու, բոլոր օտար ֆոնտերով սնանող «բարեսիրական» ու «կրթանուէր» ընկերակցութիւններու հայ ներկայացուցիչներուն ու գործակալներուն։

Հսկայ թիւ մը կը կազմեն այն տնօրէնները, ուսուցիչներն ու մատակարարները որոնք օտար վարժարաններու մէջ կ'ապրին, կամ օտար ֆոնտերու շուրջ կը դեգերին։

Հազարաւորներու կը հասնի օտար դպրոցներէ — երկրորդական վարժարան կամ համալսարան — շրջանաւարտ հայ մտաւորականներու թիւը, որոնք զանազան գիտութիւններու տէր, աշխարհի չորս կողմը ցրուած, դիրքերու տիրացած, յաճախ անուննին փոխած, ոչ մէկ կապ ունին իրենց ժողովուրդին հետ, ոչ մէկ աշխատանք կը բերեն Հայոց ազգէն ներս, եւ որոնք առիթ չեն փախցներ իրենց «հեղինակաւոր» կարծիքը յայտնելու այս խեղճ ժողովուրդին ներքին գործերուն ու ապագային մասին...

Եւ անշուշտ հազարաւորներու կը հասնի թիւը այն բոլոր մեծ ու պզտիկ պնակալէզներուն, գործակատարներուն, որոնք անխուսափելիօրէն կը հետեւին վերոյիշեալ օտար—հայ «մտաւորականութեան»։

Կ'արժէ նաեւ գիտնալ թիւը հայ հարուստներուն — քանի մը հազարնոցէն մինչեւ միլիոններու տէրերը— որոնք մեր մարդահամարին մէջ կ'իյնան, եւ որոնք սակայն այլազան քէյֆերու եւ խաղարաններու համար ժամանակ ու դրամ ունին, բայց ոչ ինչ իրենց ծնած ժողովուրդին։

Բաւական մեծ թիւ մը ունինք նաեւ «խղճի տէր եւ ազգասէր հարուստներու որոնք «Բարեգործական» մը հիմնած են հայ ազգին վէրքերը «ամոքելու», եւ որոնք հանդարտ ու արդար քուն կը քաշեն, իրենց աւելցուքները պանքաներու մէջ հայ ժողովուրդին անունով շատցնելով...։

Մեր մարդահամարին մէջ կ'իյնայ նաեւ գիտակից—տգէտներու, ազատ— յետադիմականներու, մեծատուններու սեղաններուն դարպասողներու այն շքախումբը, որ առանց ծրագրի, առանց նպատակի ռամկավար հայ կուսակցութիւն կազմած է ու դժբախտաբար իր մէջ ձուլած է նաեւ հարազատ Հայերու աղուոր խումբի մը — վերակազմեալ հնչակեան — միամիտ թէ անարժան, հետեւորդները։

Թիւ մըն ալ պէտք է տալ անտարակոյս այն Հայերուն, որոնք կը վազեն մեծ ստուերի մը ետեւէն —հնչակեան կուսակցութիւն— եւ որոնք տասը կեդրոն ունին, ու քսան ծրագիր եւ կամ ոչ մէկը...

Բաւական մեծ թիւ մըն ալ պէտք է տանք այն թուլամորթներուն ու յոգնածներուն, յուսահատածներուն, կամ դառնացած ու քաշուածներուն, որոնք «տարտէն բու»են դարձած ու կը նային անթարթ ու քարացած...։

Կ'ունենանք մօտաւորապէս ցաւալի պատկերը Հայոց աշխարհի ներքին ահաւոր քաոսին։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ինչպէս գրեցինք կիրակի օր, Թուրքիա կը ծրագրէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնել՝ պայմանաւ որ տեւական կամ կէս-տեւական աթոռ մը կարենայ ապահովել Խորհուրդին մէջ։

«Տէյպս»ի Ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան մէջ այս մասին տեղեկութիւն չունին դեռ, միայն կարգ մը պետութեանց մօտ դիմումներ կը կատարէ առ այժմ Թուրքիա՝ անոնց կարծիքն առնելու համար։

Հաւանական է որ, կ'ըսէ, Թուրքիա որեւէ դժուարութիւն չքաշէ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելու համար, սակայն եթէ իր ընդունուելուն համար պայման մըն է Խորհուրդին մէջ կէս-մնայուն աթոռի մը համար խոստում ստանալը, հաւանական չէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը համակիր ըլլայ այդպիսի ծրագրի մը։ Կէս-մնայուն աթոռները երեք են, որոնց մէկը կը պատկանի Սպանիոյ, միւսը Լեհաստանի։

Ինչպէս յայտնի է, հակառակ երեք մեծ պետութեանց՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ պաշտպանութեան, Պելճիքա 1927ին Ընդհ. Ժողովէն չկրցաւ ստանալ երրորդ աթոռը։ Նոյնը պատահեցաւ Չինաստանի, երբ 1928ին Խորհուրդի անդամ չվերընտրուեցաւ։

Ուրեմն պէտք չէ որ պետութիւնները թեթեւօրէն խոստումներ ընեն Էնկիւրիի կառավարութեան։

Այդ խոստումները ոեւէ արժէք չեն կրնար ունենալ Ընդհ. Ժողովի մը վրայ, որ կէս-մնայուն աթոռները ստեղծեց առ ի չգոյէ լաւագոյնին։ Ատոր փոխարէն, արգելք մը չկայ որ տեսակ մը կարգ հաստատուի արեւելեան պետութեանց միջեւ, այն ձեւով որ Արեւելքը միշտ աթոռ մը ունենայ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ։

Գերմանեւթուրք առեւտրական դաշնագիր

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ այնտեղ բանակցութիւններ սկսած են, գերմանեւթուրք առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար։

Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները բաւական պիտի երկարին, որովհետեւ Թուրքիա վերջին շաբաթներու ընթացքին թրքական ոսկիին անկումին հետեւանքով, կ'աշխատի ամէն կերպ դժուարութիւններ յարուցանել օտար ներածումներուն դէմ։

Աֆղանական սահմանին վրայ

Հնդկաստանէն կը հաղորդեն որ անգլիացի զինուորները բուռն կռիւ կը մղեն Վանայի մէջ՝ աֆղանական սահմանին վրայ։

Պաղեստինի դէպքերէն վերջ

Անգլիական քննիչ մարմինը կը շարունակէ իր պտոյտներն ու քննութիւնները Պաղեստինի մէջ։ Միւս կողմէ անգլիական դատարանը կը դատէ վերջին խռովութեանց պատասխանատուները։

Քեբրոնի ջարդերուն պատասխանատու չորս Արաբներ դատապարտուեցան։ 25 տարեկան երիտասարդ մը, որ ջարդի ազդանշանը տուած էր երկու հրեայ եղբայրներ սպաննելով, 18 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ։ Ուրիշ մը 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ՝ իբրեւ թալանող, ուրիշ մը՝ ինը ամսուան, Արաբները գրգռած ըլլալով Քեբրոնէն Երուսաղէմի վրայ քալել։ Ուրիշ մը՝ հինգ ամսուան։ Հայֆացի ինը Հրեաներ ազատ արձակուեցան՝ իւրաքանչիւրը 100 անգլ. ոսկիի երաշխաւորութեամբ։

Եաֆայի իշխանութիւնները Տիբերիա աքսորեցին հրեայ համայնավար մը, որմէ նոյնպէս դրամական երաշխաւորութիւն ուզեցին։ Մարդը մերժած ըլլալով հնազանդիլ, Աքքեայի բանտը ղրկուեցաւ։ Դրամական երաշխաւորութիւն պահանջուեցաւ ուրիշ երկու համայնավարներէ, որոնք երեք ամսուան բանտի շրջանը լրացուցած էին. մերժած ըլլալով դրամ տալ, կրկին բանտ ղրկուեցան։

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը, որ այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, կ'աւելցնէ թէ Պաղեստինի հարաւային շրջանի կառավարական կեդրոն պիտի ըլլայ դարձեալ Երուսաղէմը, փոխանակ Եաֆայի։

Սիոնական պետ Եապոթինոքի Եւրոպայէն Երուսաղէմ վերադարձաւ։

Երուսաղէմի իշխանութիւնները կը հաղորդեն որ զբօսաշրջիկները կրնան այցելել Պաղեստին, առանց ոեւէ վտանգի ենթարկուելու։

Չեկան Չինաստանի մէջ

Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ սպաննուած Չեկիստի մը վրայէն գտնուած է «Հրահանգ» մը, որուն համաձայն՝ իբրեւ խորհրդային իշխանութեան թշնամի՝ կարմիր զինուորներու կողմէ պէտք է սպաննուին 1. բոլոր անոնք որ մասնակցած են սպիտակ շարժումին. 2. բոլոր այն Ռուսերը, որոնք չինական պաշտօնատանց մէջ ծառայելով, մերժած են գաղտնիքներ հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՋՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Դ.

Երիտասարդ հայրենակից մը (երեք ամսական, Հոկտ. Նոյ. Դեկտ.)	150
Անահիտ Հ. Լ. Սամուէլեան	20
Գեղամ Պէզազեան	10
Մանուշակ Հանէսեան	5
Գումար	185
Գ. ցանկի գումարը	1215
Ընդհ. գումար	1400

ԾԱՆՕԹ.— Դեկտ. 5ին, առաջին ցանկին վրայ (260) փոխադրած էինք 200 ֆրանք։ Երէկ փոխադրեցինք հազար եւս։

ԿՐԵՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՅՈՅԶԵՐԸ

Կրետէէն կը հեռագրեն թէ Հերակլիոյ շրջանի գիւղերէն մօտ հազար զինեալ գիւղացիներ փորձեցին քաղաք մտնել և ցոյց կատարել կառավարութեան դէմ՝ հատուցում պահանջելու համար, օդին խստութեան հետեւանքով իրենց խաղողի բերքը փճացած ըլլալով։

Զինուորական ջոկատներ արգիլեցին ցուցարարները Հերակլիա մտնելէ։

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ, ՍՏԵՐԼԻ՛Ն

Անգլիական ոսկիին Պոլսոյ Սակարանին մէջ բարձրանալուն առթիւ «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.—

Անգլ. ոսկիին շարունակական բարձրացումներուն ի տես, ակամայ մարդուս միտքը կուգայ սա հարցումը. —«Յո՞ երթաս, ստերլին»։

«Միլլիյէթ» կ'ըսէ թէ անգլ. ոսկիի բարձրացումներուն արգելք ըլլալու համար սակարանը պէտք է մաքրել օտար գործակալներէն։ Կ'ըսուի թէ Սակարանէն պիտի հանուին 12 օտար գործակալներ, որոնց 8ը Հելլէններ։ Սակարանին մէջ տեղ պէտք չէ ունենան հայրենասիրական զգացում չունեցողները, կ'ըսուի։ Հասկցուած է որ օտար դրամատուն մը ծրար ծրար քամպիօ ժողված է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Էնկիւրի, 9 դեկտ.— Վարչապետ Ըսմէթ փաշա այսօր խորհրդարանի դիւանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կարգ մը միջոցներ կ'առաջարկուին՝ տնտեսական հաւասարակշռութիւն ապահովելու եւ դրամը կայունացնելու համար։

Պոլիս, 10 դեկտ.— Ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ, անգլիական ոսկին սկսաւ իջնել։

17 ՄԵՌԵԱԼ, 48 ՎԻՐԱՒՈՐ

Նամիւր, 10 դեկտ.— Թիւ 1202 կառախումբը, որ այս առաւօտ ժամը 5.42ին Պրիւսէլէն մեկնած էր, գիծէն դուրս ելաւ Նամիւրի կայարանին մուտքին առջեւ։ 17 հոգի մեռան եւ 48 վիրաւորուեցան։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ "ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ"

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.— «Կառավարական մաքրագործման յանձնաժողովը», որ վերջերս Լենինգրադ ղրկուած էր՝ անբաղձալի տարրերը վտարելու համար Գիտութեանց Ակադեմիայէն, կը հաղորդէ որ քննած է 836 անձեր որոնց 520ը պաշտօնանկ ըրած է։ Այս թիւերը յայտնի է թէ չեն վերաբերիր ակադեմականներուն այլ Ակադեմիայի մէջ ծառայող պաշտօնեաներուն։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԲԱԺՆՈՒԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՅԱՂԹԵԼ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ

Պղտոր ու անորոշ քաղաքական կացութեան մէջ կ'ապրի ամբողջ Եւրոպան։ Հետզհետէ իր դիրքերուն վրայ ամրացող ու մակընթաց բարձր-դրամատիրութիւնը մէկ կողմէն՝ կը փնտռէ վարչաձեւեր որ լաւագոյն կերպով պաշտպանեն իր շահերուն, միւս կողմէ՝ քաղքենի մամուլը, վարձուած ու ստոր, գրեթէ բոլոր արեւմտեան ժողովրդավար հանրապետութիւններուն մէջ, հետեւողական ու խիստ ձեւով կը վարկաբեկէ խորհրդարանական-մանր-քաղքենի հանրապետութիւնը։ Ամբողջ Եւրոպան, քաղաքականօրէն, շփոթ ու զարտուղի ճամբաներու վրայ կը դեգերի, բաժնուած պզտիկ մասերու ու թշնամի ինքն իր մէջ։ Մինչդեռ Միացեալ-Նահանգներու յարաճուն գերակայութիւնը զայն կը ստիպէ կարծես մէկ ճակատ կազմել ու իրականացնել գէթ տնտեսական համեւրոպան։

Պղտոր ու անորոշ է նաև Եւրոպայի տնտեսական կացութիւնը։ Տնտեսական գետնի վըրայ եւս բաժնուած անհամար միաւորներու, մաքսային նեղ սահմաններով և ազգային ատելութիւններով՝ ան դժբախտաբար պատերազմէն տասնըհինգ տարի յետոյ տակաւին մրցավայր է ազգային կիրքերու եւ անյագ ոխերու, թաղուած թեթեւ մոխիրի տակ՝ ինչպէս առկայծ կրակ։ Կը բաւէ որ մարաջախտ մը մեռնի հանգիստ մահիճի մէջ եւ կամ «Վագր» մը իր դառնութիւնն ու մարդատեցութիւնը որոճալէն մեկնի երթայ, ահա՛ այդ բոլոր թաղուած կիրքերը կ'իջնեն հրապարակ սանձազերծ։ Ու մարդ կը մտածէ թէ միթէ՞ եւրոպական ապազգային ու հայրենազուրկ բարձր դրամատիրութիւնը պիտի կրնայ յարմար ժամանակին, յաղթելով այս բոլոր ազգային ներհակութիւններուն, սահմաններուն ու մանր-քաղքենիութեան սահմանափակ ձգտումներուն՝ իրականացնել ի հեճուկս Միացեալ-Նահանգներու տնտեսական համեւրոպան։ Այս հարցումը մեքենաբար հրապարակ կը քշէ ուրիշ երկու հարցումներ, որոնք վաղ կամ ուշ, պիտի ստանան իրենց լուծումը։ Նախ՝ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Մեծն-Բրիտանիան համեւրոպայի հանդէպ, դաշնակցի՞ պիտի ցամաքային միւս պետութիւններուն հետ՝ Մ. Նահանգներու դէմ, թէ պիտի թոյլ տայ որ կողմերը փոխադարձաբար տկարացնեն իրար, որպէսզի ինք կրկին մնայ կացութեան տէր։ Կարելի՞ է նման քաղաքականութիւն մը։ Կամ թէ Մեծն-Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւնները ի՞նչ վիճակ պիտի ստանան մօտաւոր ապագային։ Մաքտոնըլտի այցելութիւնը Մ. Նահանգներ բնորոշ է այս տեսակէտէն։ Բնորոշ է նաեւ Ֆրանսայի խուլ դժգոհութիւնը այդ այցելութեան դէմ։ Երկրորդ՝ տնտեսական համեւրոպան կամ զայն կազմող երկիրներու ազգային դրամատիրութիւնները ո՞ր չափով պիտի իւրացնեն եւ կիրարկեն Մ. Նահանգներու ճարտարարուեստի բանւոր կազմակերպման ձեւերը ու եւրոպական բանւորութեան տնտեսական ու քաղաքական կացութիւնը ի՞նչ վիճակ պիտի ստանայ։

Պղտոր, անորոշ ու յղի անակնկալներով՝ Եւրոպայի մէջ, տնտեսական ու քաղաքական կացութիւնը այլապէս փափուկ է ու ճգնաժամային՝ խորհրդային միութեան սահմաններուն մէջ։ Կը բաւէ թղթատել Լ. Տրոցկիի վերջին գիրքերէն մէկը՝ «La Révolution Défigurée», համոզուելու համար որ ամբողջ խորհրդային երկիրները կը գտնուին մեծ հարցականի մը առջեւ։ Շրջապատուած ու պնդապաշարուած թշնամի դրամատիրական պետութիւններէ՝ խորհրդային միութեան առջեւ դրուած են երեք քաղաքական ճամբաներ, որոնց միջեւ ահա՛ քանի մը տարիէ ի վեր կը տատանի Ստալինի սակաւապետութիւնը։ Կացութիւնը այսպէս է խորհրդային միութեան մէջ եւ Տրոցկիի գիրքը կուգայ ապացուցանել տարաբախտաբար արեւմտեան ընկերվարականներու քննադատութիւնները։ Այդ երեք լուծումները հետեւեալներն են։ 1917ի հետեւող տարիներու ընթացքին, երբ արեւմտեան կարգ մը ճարտարարուեստական երկիրներու մէջ անկարելի եղաւ իրականացնել բանուորական յեղափոխութիւնը ու պնդապաշարուած Խ. Ռուսիան սկսաւ տնտեսական պարբերական ու քրոնիկ տագնապներու շրջան մը անցնել, Գ. Միջազգայինի ղեկավարութեան մէջ աստիճանաբար երեւան եկան երեք տարբեր ուղղութիւններ որ հետզհետէ խտացան ու դարձան թեւեր, աջ, ձախ եւ կեդրոն։

Ա) Ոմանք ընդունելով միջազգային յեղափոխութեան ձախողութիւնը որպէս անհերքելի իրողութիւն ու համայնավար փորձը համարելով վիժած՝ կը կարծէին որ կարելի էր ճարպիկ յետս կոչումներով վերջնական հաշուեյարդարի մը ենթարկել բանուորագիւղացիական տնտեսութեան վերջին մնացորդները։ Այս մտայնութենէն ծագեցան աջակողմեան զանազան հոսանքները՝ որոնց կեանքը որքան ակնյայտնի՝ նոյնքան վտանգաւոր է խորհրդ. միութեան համար։ Լ. Տրոցկի իր գրքին մէջ խստութեամբ կը խօսի այս հոսանքին հանդէպ, խառնելով հոսանքին նաեւ Ստալինը ու պնդելով որ՝ եթէ քանի մը տարի եւս, այս տարօրինակ Վրացին մնայ իշխանութեան գլուխ, խորհրդ. միութիւնը պիտի արագօրէն ու ամբողջովին վերադառնայ դրամատիրական տնտեսութեան։

Բ) Ուրիշներ, ընդհակառակն կը կարծեն որ միջազգային յեղափոխութեան բոլո՛ր կարելիութիւնները սպառած չեն ու քանի մը փորձերու ձախողութիւնն ու միջազգային բանուորական զանգուածներու յեղափոխականացման յապաղումը դեռ բաւական չեն՝ լքելու համար գործի հին եղանակներն ու միջազգային դրամատիրութիւնը ջախջախելու բոլոր յոյսերը։ Օրինակ, ինչո՞ւ համար կարելի չպիտի ըլլայ փոխել յարձակումի ճակատը ու ինչ որ չյաջողեցաւ Եւրոպայի մէջ, չփորձել Ասիոյ մէջ։ 1917էն հետեւող տարիներու ընթացքին խ. միութիւնը փորձեց դրամատիրութիւնը հարուածել Եւրոպայի մէջ իսկ, հիմա զուցէ կարելի է հարուածել զայն իր գաղութներուն եւ Ասիոյ շուկաներուն մէջ։ Ոտքի հանել գաղթային պետութիւնները Եւրոպայի դէմ, զինել Չինաստանը, խռովել հնդկական երկիրները, հրդեհ ձգել Մարոքի մէջ, տիրել Ասիոյ՝ հարուածելու համար Եւրոպան ու երկրէն ներս՝ վերադառնալ առաւել կամնուազ ուժգնութեամբ պայքարի հին ձեւերուն, ռազմական համայնավարութեան։ Ահա՛ զանազան ձախ հոսանքներու պայքարի ճամբան։

Գ) Յուսահատած, առանց խոստովանելու քաջութիւնն ունենալու, միջազգային յեղափոխութենէն, զայն հրելով մէկդի, ժամանակի բաւական երկար շրջանի մը համար ու միւս կողմէն անկարելի ու աղիտաբեր համարելով՝ ամէն վերադարձ ռազմական համայնավարութեան՝ կեդրոնը, գլխաւորութեամբ Ստալինի, կռթնած համայնավար պաշտօնատարներու ամենազօր դասի մը վրայ, կը մտածէ որ կարելի է զուցէ համայնավար տնտեսութիւն կառուցանել եւ ընկերվարական կարգեր հաստատել, առանձին երկրի մը մէջ։ Այդ փորձը Ստալինի կառավարութիւնը կ'ընէ տարիներէ ի վեր, ընտրելով պետական դրամատիրութեան ու Մ. Նահանգներու ճարտարարուեստի բանւոր կազմակերպման ձեւերուն միջեւ՝ որձեւէգ մեթոտ մը ու միւս կողմէն, կուսակցութեան ձախակողմին եւ աջակողմին մէջտեղ, տատանելով, թեքելով, տանելով բեկեալ քաղաքականութիւն մը։ Հնգամեայ ծրագիրը ու այդ ծրագրին շուրջ ստեղծուած աղմուկը՝ փաստօրէն կ'ապացուցանեն մեր ըսածը ու ցոյց կուտան միութենական երկիրներու դժուար ու բացառիկ կացութիւնը։

Անցնելով Եւրոպայէն Ասիա՝ ուր ամէն վերիվայրում հնարաւոր է, ամէն յեղափոխական շարժում ունի զարգացման ընդարձակ գետին, կը տեսնենք որ քաղաքական կացութիւնը նոյնքան պղտոր է ու անորոշ որքան Եւրոպայի մէջ։ Արթնցող ազգայնութիւնները՝ հետզհետէ ըմբոստութեան դրօշ կը պարզեն յաղթական Արեւմուտքի դէմ, որ իր ծանր կրունկին տակ՝ կը խեղդէ Արեւելքի մեծ ժողովուրդներուն շնչառութիւնը ու մարդկային միլիոնաւոր կեանքեր կը խամրեցնէ իրենց ծլումին մէջ։ Արթնցող ազգայնականութեան կողքին սակայն՝ հետզհետէ ու զուգահեռաբար յայտ կուգայ ուրիշ շարժում մը, գաղթային երկրս իրաւազուրկ եւ ընչազուրկ բանւորութեան եւ գիւղացիութեան աստիճանական կազմակերպութիւնը՝ որպէս դասակարգային կուսակցութիւններու։ Չինաստանի քաղաքացիական կռիւները, որոնց ընթացքին, տասնեակներով բանւորներ ու գիւղացիներ հրացանազարկ եղան, վերջերս Պոմպէյի մէջ տեղի ունեցած բանւորական գնդակահարութիւնները՝ յայտարար նշաններն են այս շարժման՝ որ պիտի զարգանայ, յառաջիկայ տարիներու ընթացքին։

Մեր այս խորհրդածութիւն, ներու շարքը պիտի ըլլար թերի, եթէ կանգ չառնէինք մանաւորապէս նաեւ փոքր-ազգութիւններու ազատագրութեան խնդրին վրայ ու ակնարկ մը չնետէինք՝ Մ. Նահանգներու տնտեսական կացութեան ու ներքին ներհակութիւններուն շուրջ, որմէ յետոյ, պիտի ըսենք թէ ինչո՞ւ նման պղտոր ու անորոշ քաղաքական ու տնտեսական կացութեան մը առջեւ ու հետզհետէ մակընթաց դրամատիրութեան դիմաց, անկարելի կը թուի միջազգային բանւորութեան յաղթանակը եթէ այս վերջինը մնայ այսպէս բաժան բաժան ու թշնամի ինքն իր մէջ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ .— Քանի մը օրէ ի վեր զրոյց կը շրջի հրապարակին վրայ թէ՝ օտար դրամատունները համաձայնած են՝ Թուրք վաճառականներուն ընծայուած վարկերը կտրելու համար: Արդարեւ օտար դրամատունները պակսեցուցած են վաճառականներու ընծայուած իրենց սովորական վարկերը: Իսկ կարգ մը վաճառականներու համար բոլորովին կտրուած են վարկերը: Վարկի խնդրոյն մէջ դրամատունները կը շարժին իրենց իմացածներուն համաձայն: Ցետոյ այս խնդիրը կապ ունի դրամի եւ ապրանքի տագնապին հետ:

Առեւտր. սենեակի ընդհ. քարտուղար ճէմալ պէյ հրաժարելէն օր մը առաջ ըսած է.

— Հրապարակի վերջին կացութեան մէջ, ըստ իս, ճարիւրին 20, 30 արտաքին տագնապն ալ իր ազդեցութիւնն ունի: Զանազան բերքերու՝ օրինակ Թիֆթիկի գինին անկումը լոկ արտաքին տագնապի հետեւանք է: Եթէ Ռուսիոյ գնման ուժը աւելնայ եւ անգլեւռուս յարաբերութիւնները քիչ մը աւելի բարւոքին, մեր Թիֆթիկներուն վրայ բաւական գործ պիտի ըլլայ:

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՀԱՆՐԻ ԿԷՐՆԻՒԹԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Նախագահ.— *Խօսքը Պ. Կէրնիւթինն է, պարզելու համար իր հարցապնդումը։*

Հանրի Կէրնիւթ.— *Ես կարճ պիտի խօսիմ. բարեկամս Մոնէ շատ յստակ, փաստացի եւ բարի տրամադրութիւնով պարզեց էականը իմ ըսելիքիս։ Ուստի պիտի սահմանափակուիմ իր պատմութենէն հանել քանի մը եզրակացութիւններ ներկայ եւ ուղաս մը ապագային համար։ Եզրակացութիւններս կարելի է ամփոփել մէկ նախադասութեան մէջ. այն թէ՝ մեր զբաղած խնդրին մէջ օրէնքը բոլորովին բռնաբարուած է։ Բռնաբարուած է առնուազն վեց անգամ։ Նախ՝ երբ ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ արգելափակած է մարդ մը՝ որ վկայ մըն էր։ Պատժական օրինագիրքը ժամանակաւոր տաժանակիր աշխատանքի եւ քաղաքացիական ստորնացուցիչ պատիժ կը սահմանէ բոլոր անոնց՝ որոնք կամայական կերպով մարդ մը կը ձերբակալեն եւ ապօրէն կերպով զայն կ'արգելափակեն։ Պ. Ներքին նախարար, այդքանը չէնք պահանջեր մենք։*

Շառլ Պարոն.— *Այո՛ այո՛։ Ու ատիկա նուազագոյն պատիժն է։* (Ծիծաղներ)։

Ռընէ Լըպրէ.— *Եթէ այսպիսի պատիժներ սահմանէին, աւելի քիչ զեղծումներ կը պատահէին։*

Հանրի Կէրնիւթ.— *Երկրորդ անգամ օրէնքը բռնաբարուած է դատական ոստիկանութեան կատարած բազմաթիւ հարցաքննութիւններու ընթացքին։ Երբէն ի վեր ոստիկանութիւնը կը կատարէ այս գործերը։*

Սեպտ. 14ին հարցաքննիչ դատաւոր մը նշանակուած է։ Մէկ ամիսէ ի վեր ի՞նչ կ'ընէր անիկա եւ ինչո՞վ կը զբաղէր։ Դատաւորը յանձնարարութիւն չէր տուած դատական ոստիկանութեան՝ հարցաքննեց Ալմազեանը, այս կամ այն ինքնաշարժի վարիչը, այս կամ այն կէտին մասին եւ պատասխանները բերելու իրեն։ (Զանազան շարժումներ.— ընդմիջումներ ծայրագոյն ձախակողմէն)։

Քրէաբան Պ. կարօ՝ որուն հեղինակութեան մասին չէք կրնար կասկածիլ, բառ առ բառ ըսած է. «Այն օրը որ ընդհանուր դատախազը պաշտօն կը յանձնէ հարցաքննիչ դատաւորին, ոստիկանութեան դերը վերջացած է»։

Ոստիկանութիւնը հարցաքննիչին օժանդակը, ծառան է, չի կրնար անոր փոխանորդն ըլլալ։ Այս կէտին վրայ եւս օրէնքը բռնաբարուած է։

Ցկաւին եթէ ոստիկանութիւնը միայն հարցաքննելու սահմանին մէջ մնար։ Սակայն հարցաքննութեան ընթացքին տարօրինակ միջոցներու կը դիմէ։ Պ. Մոնէ ցոյց տուաւ մեզի թէ «ծեծը« առասպել մը չէ։Մեզի բացատրեց նաեւ բարոյական «ծեծ»ի ուրիշ ձեւեր, որ աչհաբեկումի եւ սուտի միջոցով կոչուած են խլելու խոստովանութիւններ, եւ որ նոյնպէս յուսալի իրականութիւն մը կը կազմեն։ Սակայն ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ «ծեծ»ը լրագրողներու յերիւրանքն է, ու եթէ երբեմն «ծեծ» պատահի, ամբաստանեալներն են որ իրենք զիրենք «ծեծ»ի կ'ենթակեն։ (Ծիծաղներ ծախակողմէն)։

Վարչապետը.— *Ո՞ւր տեսաք ատիկա։*

Հանրի Կէրնիւթ.— *Ո՞ւր։ Պ. վարչապե՛տ, բուն իսկայն թղթածրարին մէջ, զոր պիտի կարդաք մեզի։ Ալմազեան, այս չարագործը, խոյացած է հինգ հսկայ գաղտնի ոստիկաններու վրայ։ Ասիկա շատ ճշմարտանման է։ (Ծիծաղներ ձախակողմէն)։ Ձեռքերը ետեւը տանելով ձեռնակապ անցուած է. կրկին ու կրկին հարուածներ տուած է իր կռնակին, փորին, ստամոքսին, գլխուն, ու կօշիկները հանելով՝ ոտքի մատներուն։* (Ծիծաղներ)։ *Ինք իրեն դէմ պոռացած է «Օգնութի՜ւն»։ Ասիկա բոլորովին ճշմարտանման է։* (Ծափեր նոյն սեղաններէն)։ *Պ. Վարչապետ, քիչ յետոյ թերեւս ստիպուած ըլլաք հաստատելու այդ էպքերը։ Բայց գիտէք ամէն պարագայի թէ՝ այս բաները արգիլուած են։ Գիտէք թէ չարչարանքները ջնջուած են երկու դարէ ի վեր եւ թէ պատժական օրինագիրքը կը պատժէ նոյնիսկ ոստիկանատուններու մէջ նոյնինքն գաղտնի ոստիկաններուն կողմէ տրուած հարուածներն ու վէրքերը։*

Ահա՛ երրորդ պարագայ մը՝ ուր օրէնքի հանդէպ յարգանքը լրջօրէն եղծանուած է։ (Զանազան շարժումներ)։

Նախագահ.— *Միայն Պ. Կէրնիւթ խօսք ունի։ Հաճեցէք մտիկ ընել զինքը։*

Հանրի Կէրնիւթ.— *Երախտապարտ պիտի ըլլամ, պարոննե՛ր, եթէ չընդհատէք զիս. այլապէս պիտի ստիպուիմ երկարել,— ինչ որ աւելի գէշ պիտի ըլլայ ձեզի համար— այն 20 վայրկեանը, որուն մէջ կ'ուզէի սահմանափակուիլ։* (Խօսեցէ՛ք խօսեցէ՛ք)։

Չորրորդ՝ *խուզարկութիւնը։ Անվիճելի իրողութիւն է որ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարած է Ալմազեանի խանութին մէջ, երբեմն անոր ներկայութեան, երբեմն ալ բացակայութեան։ Երկու պարագային ալ՝ առանց դատաւորի արտօնագրին։ Առարկաներ վերցուցած է՝ առանց տեղեկագիր պատրաստելու եւ առանց կնիքի տակ առնելու. սընտուկը Լիլէն փարիզ բերած է առանց փաթթելու կամ կնքելու եւ Ալմազեանի խանութը օրերով բաց մնացած է հանդիպողին առջեւ։ Անձնապէս ինծի համար ասոնք երկրորդական յապաւումներ են, որովհետեւ ես խելայեղ վստահութիւն ունիմ ոստիկանութեան պարկեշտութեան վրայ։* (Ծիծաղներ ձախակողմէն)։ *Ահա՛ թէ ինչեր կը պատահին, Պ. վարչապետ, երբ թոյլ կուտան որ մարդիկ խառնուին իրենց չվերաբերող գործերու։* (Ծափեր)։

Անվիճելի իրողութիւն է նաեւ թէ ոստիկանները շատախօս եղած են, գոնէ չեն կրցած խոհեմ լռութիւն մը պահել։ Գրեթէ ամէն օր հրաւիրած են մամուլի ներկայացուցիչները եւ հարցաքննութեան ընթացքին մասին սուտ տեղեկութիւններ տուած անոնց. աւելի ճիշդը առատօրէն տուած են այն բոլոր լուրերը որ նպաստաւոր էին ոստիկանութեան տեսակէտին, եւ ո՛չ մէկ աննպաստ բան։ Այս ձեւով յաջողած են հանրային կարծիքին մէջ ստեղծել մտայնութիւն մը, որ բնաւ անկողմնակալ չէ։

Չեմ գիտեր թէ Ալմազեան անմե՞ղ է թէ մեղաւոր. կը ձգտիմ կարծել թէ յանցաւոր է, քանի որ ոստիկանութիւնը կը հաստատէ այդ (Ծիծաղներ ձախէն)։ Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ պիտի որոշէ եղեռնադատ ատեանը։ Գիտեմ միայն թէ, ինչպէս տեսած եմ նման ուրիշ պարագաներու մէջ, ոստիկանութեան կողմէ այսպէս կողմնակալ մթնոլորտ մը ստեղծուած ըլլալով իրենց շուրջ, բազմաթիւ անմեղներ դատապարտուած են։ (Ծափեր)։ Դատավարութեան նոյնիսկ հարցաքննութեան [illegible] կումէն առաջ, անոնք դատապարտուած էին, կանխաւ դատապարտուած կանխակալ կարծիքով մը, անոնք որ անպարտ արձակուելու բախտն ունեցած են, անպատուուած են դարձեալ։

Պիտի ընդունիք անշուշտ, Պ. վարչապետ, թէ ոստիկանութեան այս գործողութիւնը մամուլին վրայ՝ ծանր է, ու թերեւս վտանգաւոր։ Ամէն պարագայի արգիլուած է։ Օրէնքը կը պահանջէ որ դատական իշխանութեան կատարած քննութիւնը, ոստիկանութեան քաղած տեղեկութիւնները պէտք է գաղտնի պահուին։ Ասիկա չէ յարգուած։

Եւ ահա հինգերորդ կէտ մը, ուր թոյլ կուտաք որ օրէնքը արհամարհուի ձեր դատաւորներուն եւ ձեր ոստիկաններուն կողմէ։ (Ծափեր ծախակողմէն։ Ընդմիջումներ աջէն)։

Կարելի չէ կապանք դնել իմ ճառիս։ Ազատօրէն պիտի շարունակեմ զայն մինչեւ վերջ։

Օրէնքի վեցերորդ եւ վերջին բռնաբարումը հետեւանքն է նախորդին։ Ցոյց տուինք թէ ոստիկանութիւնը արհամարհելով օրէնքը՝ կը ձերբակալէ, կ'արգելափակէ, կը խուզարկէ, կը հարցաքննէ, մամուլին զեկոյց կուտայ։ Մէկ խօսքով առանց միջնորդութեան մէկէն արտօնագիր ստանալու, եւ ինքնիրեն ու հետզհետէ լայնօրէն մեկնաբանելով օրէնքը, ճշմարիտ հարցաքննութիւն մը կը կատարէ։ Ոստիկանութեան այս անպաշտօն հարցաքննութեան հետ միաժամանակ, անդին կը կատարուի ուրիշ մը, պաշտօնական՝ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։ Այնպէս որ այսօր քրէական քիչ շատ կարեւոր դատերու մեծ մասին մէջ երկու քննութիւնները կը ներկայանան միաժամանակ։ Կը համոզուինք անշուշտ թէ, պարոններ, այս երկու քննութիւնները իրար չեն նմանիր։ (7)

ՄԵՐ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէն հինգշաբթի եւ կիրակի օրեր, մեր պատանեկութիւնը, օրուան տաժանքէն յետոյ, քայլերը կ'ուղղէ դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ժողովատեղին, որ միեւնոյն ատեն հաւաքավայրն է Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։

Հեռու փողոցներու եւ [illegible] րաններու ապականող ու անբարոյացնող մթնոլորտէն, անոնք հաւաքուին լսելու համար Դաշնակցութեան յուսատու խօսքը, մոռնալու օրուան ցաւերը, [illegible] լու մեր մօտաւոր անցեալի [illegible] րոսական դրուագները եւ քիչ [illegible] ոգեւորուելու, յետոյ իրենց [illegible] գին ոգեւորելու նաեւ ուրիշները, որոնք աննախընթաց վերիվայրումներու եւ յուսախաբութեան պատճառով տեսակ մը վհատութեան մատնուած են։

Կը զգան որ ապագային [illegible] կեանքի մէջ լաւագոյն դեր կատարելու Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի պատուաւոր քաղաքացիներն ըլլալու համար, պէտք ունին տեւական ու երկար [illegible] տանքի։

Թէեւ ներկայիս իրենց [illegible] ըը տկար են եւ թիւը փոքր, [illegible] վստահ են ապագային [illegible] կ'ըմբռնեն որ ժողովուրդը [illegible] հայրենիքը իրենցմէ բան [illegible] յուսան, ու իրենք, իբրեւ [illegible] գատ զաւակը հերոսական [illegible]

...րգի մը, պարտականութիւններ ...լին անոր հանդէպ:

Ամէն հինգշաբթի երեկոյ, ...մը ցէն յետոյ, քայլերս ...ղղեմ այնտեղ: Արդէն հետա- ...քրքիր եւ ընթերցասէր պատանի- ...րու եւ երիտասարդներու բազ- ...մութիւն մը կը սպասէ գրադա- ...րանին, գիրքերը վերա- ...դարձնելու եւ նորեր ստանալու ...համար: Շաբթուան ընթացքին, ...գիրքերը, փոխանակ սրճարան- ...ներու թղթախաղի սեղաններուն ...մէջ հոգեպէս եւ բարոյապէս ...պղծելու, հայ գիրքը պատճառ ...եղած է որ անոնք նստին իրենց ...ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտին ...մէջ եւ կարդան:

Որահին մէկ անկիւնը, անմի- ...ջապէս աչքի կը զարնեն բաւական ...ընդարձակ երկու դարակներ, բեռ- ...նաւորուած հայերէն գիրքերով: ...Ընդհանուր մեր պատանի ընկերները ...շատ մը դժուարութիւններ կրած ...են զանոնք իրարու քով բերելու, ...գրադարանը այսօրուան համե- ...մատաբար ճոխ վիճակին հասցնե- ...լու համար: Ցակաւին երկու տարի ...առաջ, ինչքան որ գիտեմ Հայկ. ...գրադարան գոյութիւն չունէր եւ ...ընթերցասէր հասարակութիւնը ...հայերէն գիրք մը ձեռք անցնե- ...լու համար բազմաթիւ դժուա- ...րութիւններու կը հանդիպէր: ...Շնորհիւ Պատանեկան Միութեան ...անդամներուն այսօր ոչ միայն այս ...դժուարութիւնները վերցուած ...են ու հայ երիտասարդը կամ ...պատանին մեծ մասով գոհացում ...ստացած, այլեւ Պատանեկան Մի- ...ութեան գրադարանէն օգտուած ...են որոշ անհատներ զանազան նիւ- ...թեր ուսումնասիրելու համար: Հ. ...Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ...անդամներուն շնորհիւ այսօր ու- ...նինք քիչ շատ ներկայանալի գրա- ...դարան մը, յետագային աւելի ...ճոխանալու հաւանականութեամբ: ...Պօսթըն Պոլսէն ստացուած են ...յիսունէ աւելի գիրքեր, որոնք ...շուտով պիտի տրամադրուին հա- ...սարակութեան:

Քիչ անդին, սեղաններու բո- ...լորտիքը հաւաքուած պատանինե- ...րու խումբ մը, եռանդով ու ջեր- ...մութեամբ կը վիճի զանազան ...հարցերու մասին:

Հաճոյքով կարելի է դիտել, ...սեղաններու վրայ կարգով շար- ...ուած հայ բոլոր թերթերը, ամ- ...սագիրներն ու պարբերականները, ...յառնը հինգէ աւելի: Հասարակու- ...թիւնը եւ նոր սերունդը ձրիաբար ...կ'օգտուին անոնցմէ:

Որահին ճիշդ կեդրոնը, պա- ...տին վրայ, մեծ շրջանակի մէջ, ...զետեղուած է Հ. Յ. Դաշնակցու- ...թեան Ջինանշանը իր խորհրդաւոր ու նուիրական բահով, գրիչով ու սուրով. Ցակը սրտաբուխ «Զօն» մը պատանիի մը կողմէ: Անծանօթ պատանին, այդ «Զօն»ով (թէեւ բազմաթիւ տառասխալներով). Նոր սերունդի ամբողջ զգացումները յայտնած է բազմաթիւ նահատակ հերոսներու եւ Հ. Յ. Դ. հանդէպ: «Յառաջ»ի էջերը չեն թոյլատրեր զայն հոս ներկայացնելու:

Ջինանշանին ճիշդ քովը, մէկ շրջանակի վրայ, երեք անձեր անբաժանելիօրէն միացած, քաջեր ու գրաւիչ նայուածքով կը նային իրենց ստեղծած սերունդին հա- մեստ ճիգերուն: Դէմքերը մե- լամաղձոտ են ու տխուր անոնց սրտերուն պէս: Այս առթիւ միտքս կուգան Ա. Ահարոնեանի հետեւեալ խօսքերը որ տարիներ առաջ լսած էի առանց անոնց ի- մաստը հասկնալու.

— «Եթէ Քրիստափորը ազ- նուագոյն միտքն էր հայ ցեղին, Սիմոնը նրա գերագոյն խիղճն էր, Ռոստոմը նրա անընկճելի կամ- քը»:

Մեր պատանիները երբ դժ- ուարութեան մը առջեւ կը գըտ- նուին եւ յուսահատ վայրկեաններ կ'ունենան, իրենց օրինակ կ'առ- նեն այս լուսաւոր դէմքերու կեանքը, թէ ինչպէս, անոնք. ի- տէալի մը համար արհամարհե- ցին բոլոր խոչընդոտները, չխնա- յելով նաեւ իրենց կեանքը՝ սե- փական ժողովուրդի ազատագրու- թեան եւ բարօրութեան համար:

Անոնց ձախ կողմը կ'երեւան Անդրանիկը, Տարօնի եւ Սասունի Արծիւը, պահապան հրեշտակի մը նման: Քիչ անդին՝ Քեռին, Համազասպը, Հրայրը, Գէորգ Չաւուշը, Աղբիւր Սերոբը, Գալահի- սար լերան կրծքին հերոսաբար ինկած Պետօն, Սաքօն եւ բազմա- թիւ ուրիշներ որոնք ազատագրու- թեան սրբազան երազը իրենց հո- գիներուն ինկան, հերոսի հպարտ մահով, Հայոց լեռներուն ու ձո- րերուն մէջ:

Կարելի չէ բոլորին մասին խօսիլ: Այս փոքր սրահը ամբողջ պատմութիւն մըն է՝ զարդար- ուած հերոսական դէմքերով ու գրուագներով:

Եւ այս սերունդը՝ պատանինե- րու բազմութիւնը, ճաշակած կեանքի բոլոր դառնութիւնները, մկրտուած արիւնի ու պայքարի հրեղէն գետին մէջ, իբրեւ ա- ւանդապահ եւ ժառանգորդ մի- լիոնաւոր զոհերու, գուրգուրանքով պիտի յիշէ անոնց նուիրական անունը եւ յարգանքով պիտի խոնարհի անոնց յիշատակին առ- ջեւ:

Տ. ԱՐԱԾԱՆԻ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

Ինչպէս ծանուցինք մեր երէկ- ուան թիւով, հայ մշակոյթի այս բեղուն ու համեստ վաստակաւորը մեռած է Մարսէյլի մէջ, այն մի- ջոցին երբ իր բարեկամներն ու հա- մակիրները կը պատրաստուէին իր յոբելեանը տօնել:

Մեսրոպ Նուպարեան ծնած էր Իզմիր, 26 նոյ. 1842ին: Իր նախ- նական ուսումը առած է Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, ուրկէ յետոյ ինքնաշխատութեամբ կատարելագործած է իր ուսումը, մասնաւորապէս ֆրանսերէնը: Փոքր հասակէն իսկ, գրականութիւնը կը հմայէ զինք եւ մէկ քանի ըն- կերներու հետ, կը հրատարակէ «Երկասէր» անուն փոքր թերթ մը, որուն գրաշարն ու տպագրիչն էր: Հազիւ ուսումը աւարտած՝ կը հրատարակէ նաեւ «Ուսումնասէր» անուն թերթ մը:

Դպրոցական սեղաններուն վրա- յէն իսկ կը սկսի թարգմանել Շա- թօպրիանի «Հոգի Քրիստոնէու- թեան»ը եւ Ռասինի «Դատասէր- ները», որոնք 1862ին կը տպա- գրուին Իզմիրի Տէտէեան տպա- րանին մէջ: 1868ին, Վիքթոր Հիւկոյի «Նոթր Տամ» վէպին թարգմանութիւնը գաղափարը կուտայ իրեն յօրինելու ֆրանսա- հայ բառգիրք մը, որ մեծ ծա- ռայութիւն մատուցած է դպրո- ցական սերունդին: Անկէ յետոյ է որ Գ. Մսերեանի հետ կը խմբա- գրէ «Մէտէորա» հանդէսը, որ կը խափանուի կառավարութեան կողմէ:

Բացի այն բազմամեայ աշ- խատակցութենէն զոր ընծայած է շարունակաբար մեր ազգային մամուլին (Արեւելեան Մամուլ, Արեւելք, Բիւզանդիոն, Ծաղիկ Իզմիրի, Կոչնակ, Նոր Լոյս, Հայ Սիրտ, եւայլն) Նուպարեանի տը- պագրուած երկասիրութիւնները եւ թարգմանութիւններն են՝ Բա- ռարան Ֆրանսերէնէ Հայ Աշ- խարհիկ, Առձեռն Բառարան Ֆրանսերէնէ Հայ Աշխարհիկ, Կա- տակերգութիւնք Մոլիէրի, Ա- ռակք Լաֆոնթէնի (յանգաւոր), Նոթր Տամ Փարիզի, Համառօտ Պատմութիւն Քաղաքակրթու- թեան՝ Սէնեօպոսի, Դէպի Բեւեռ՝ Նանսէնի, Ֆաուսթ՝ Կէօթէի, Ռո- մէօ եւ Ժիւլիէթ, Դատասէրք՝ Ռա- սինի, Նուպար փաշա, Նուպար փաշա Պատմութեան առջեւ, Հա- տընտիրք Ֆրանսացի Առակա- խօսներէ:

Իբր թերթօն հրատարակուած են Ատոլֆ՝ վէպ Պէնժամէն Քոնս- թանի, Հօրեղբայրս եւ Գիւղերէ- ցը՝ վէպ, Գրակալ՝ քերթուած դիւցազնակատակ Պուալոյի: Իսկ Իզմիր մնացած եւ կորսուած ան- տիպ գործերն են՝ Բառգիրք Պի- տանի Գիտելեաց, ընդարձակ Բա- ռարան Ֆրանսահայ, Կատակեր- գութիւնք Մոլիէրի, հեղինակին տասը ամէնէն նշանաւոր խաղե- րը, արգիլուած Համիտեան գրա- քննութենէն, Ողբերգութիւնք Ռասինի, Մերովպէ, Ողբերգ. Վոլ- թէրի, Կատակերգութիւնք Ռըն- եայի, Խաղամոլ, Հրիտակառու, Պեռնիխաչը, վէպ հռչակաւոր Ֆրանսացի հռչակաւոր հեղինակներու, Գան- ծի Կղզին՝ վէպ Սթիվէնսընի, Գիւղի Բժիշկը՝ Թատերախաղ:

Աքսորավայրին մէջ պատ- րաստած է հետեւեալները.— Թշուառներ՝ Վիքթոր Հիւկոյի, Ֆրանսինէ՝ ընթերցարան, Բեռոյի մանրավէպեր, Զուիցերիացի Ռո- պէնսոն, Լօժէնի կրանտէ՝ վէպ Պալզաքի, Իսլանտայի Ջկնորսը՝ վէպ Լոթիի, Ֆրանսահայ Բառգր- քոյկ (անտիպ), Հաւաքածոյ Ֆը- րանսացի անուանի առակագիր- ներէ՝ (մամուլի տակ):

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆԱՏՈՒՆ

Խորհրդային Ռուսիոյ կառա- վարութիւնը ներկայիս կը բա- նակցի՝ Լոնտոնի ամէնէն հարուստ եւ ազնուապետական թաղին մէջ, մեծ շէնքի մը գնման համար: Շէնքը որ կը գտնուի Քըրզըն փո- ղոցին մէջ, պիտի ծառայէ իբր դեսպանատուն:

Բանուորա - գիւղացիական հանրապետութեան ներկայացու- ցիչը ուրեմն, պիտի բնակի իշխա- նավայել շէնքի մը մէջ, ազնուա- կաններու կարգին, իբրեւ կատար- եալ իշխան, քանի որ շէնքը շին- ուած է Ամերիկացի միլիառատէր Վանտէրպիլդի կողմէ եւ 1895ին նուիրուած իր աղջկան, անգլիացի դուքսի մը հետ անոր ամուսնու- թեան առթիւ:

Այս նուէրը միլիառատիրոջ արժած էր 62 միլիոն ֆրանք:

Թող չըսուի թէ բանուորական կառավարութեան եւ համաշխար- հային յեղափոխութեան... լիազօր ներկայացուցիչները չեն գիտեր օգտակար կերպով գործածել անընդհատ աշխատանքի արդիւնք- ները...:

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ֆր. Աշխատանքի Ազգային Խորհուրդի ընդհ. ժողովը բաց- ուեցաւ առջի օր, ի ներկայու- թեան Ֆրանսայի վարչապետ Թար- տիէօի, եւ աշխատանքի նախարա- րին: Վարչապետը յայտնեց թէ իր ներկայութեամբ կ'ուզէր ցոյց տալ հետաքրքրութիւնը զոր կա- ռավարութիւնը կը կապէ Խոր- հուրդին աշխատանքներուն, այն միջոցին, երբ մտադիր է ձեռ- նարկելու աշխատանքի լայն ծրա- գրի մը գործադրութեան:

Խորհուրդը քննեց կարգ մը խնդիրներ, որոնց կարգին զանազան շրջաններու մէջ՝ աշխատանքի շուկային վիճակը. Մասնաւոր ու- շադրութեամբ հետեւեցաւ փա- րիզեան շրջանի կացութեան: Ըստ 1926ի վիճակագրութեան, մինչ- դեռ Փարիզի մէջ 5 տարուան ըն- թացքին, 1921էն 1926, ֆրան- սացիներու թիւը նուազեր է 160 հազար, օտարներունը աւելցած է 125 հազար: Սէն նահանգին մէջ, ֆրանսացիներու թիւը աւելցեր է 170 հազար, մինչ օտարներունը 200 հազար: Այդ թուականէն ասդին, Սէն նահանգին մէջ, օ- տարներու թիւը աւելցած է 85 հազար եւս: Աշխ. Ազգ. Խորհուրդը փափաք յայտնեց որ Սէնի նա- հանգին մէջ բնակելու համար օ- տար աշխատաւորներու կողմէ տրուած խնդրանքները, ենթար- կուին խիստ քննութեան:

Կ'ԱՐԺԷ ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միու- թեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւ- ղին տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 21 դեկտ. 1929, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9.30ին, Salle Hochiի մէջ: Բացի շարք մը հաճելի ժամանց- ներէ, դերասան Տէր եւ Տիկին Սուրաբեան իրենց խումբով պիտի ներկայացնեն՝ Փարիզի մէջ առա- ջին անգամ ըլլալով «Զարտասի թագուհին», օփէրէթ մէկ արար, հայերէն լեզուով:

Մասնաճիւղը, որ կը գործէ 16 տարիէ ի վեր, կը պաշտպանէ այսօր 20ի չափ անչափահաս որբ եւ որբուհի, տալով անոնց սնունդ, զգեստ, ուսում եւ դաստիարակու- թիւն՝ մասնաւոր վարժարաններու մէջ: Դպրոցական նոր տարեշրջանին սկիզբը, իր աղջիկ որբերը զետե- ղեց Դպրոցասէրի վարժարանը, որոշ վճարումի փոխարէն: Հինգ տարիէ ի վեր Փաթրասի մէջ կը պահէ իր ծախքով վարժարան մը, ուր 80-90 հայ գաղթական մա- նուկներ կը ստանան հայեցի դաս- տիարակութիւն: Կը քաջալերէ Փարիզի եւ արուարձաններու վար- ժարաններուն մէջ՝ յառաջադէմ հայ աշակերտները, տալով անոնց պատշաճ վարձատրութիւններ: Ջեռք բերուած նոր կարգադրու- թեամբ մը, յառաջիկայ ամառ երեք շաբաթի չափ օդափոխու- թեան պիտի կրնայ ղրկել 40ի չափ տկարակազմ աղքատ մա- նուկներ, ծախքն իր կողմէ հոգա- լով:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փարիզի եկեղեցիէն ստացած ենք հետեւեալ ազդը.—

Կրօնական ընկերակցութեանս կանոնագրին 13րդ յօդուածին հա- մաձայն, Վարչական Ժողովէն վի- ճակով դադրեցան 10 անդամներ, 14 նոյ. 1929ի նիստին մէջ:

Դադրած անդամներուն տեղ նորեր ընտրելու համար, կազմուե- ցաւ Ընտրողական Ժողով մը՝ նա- խագահութեամբ Հոգեւոր Հովիւին:

Ընտրողական Ժողովը իր առա- ջին նիստը գումարեց 5 դեկտեմ- բեր 929 Եշ. օր ժամը 5ին, եկե- ղեցւոյ խորհրդարանին մէջ եւ զբաղեցաւ պատրաստութեամբը ընտրելիներու երկպատիկ ցանկին:

Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1930 յունուարի երկ- րորդ կիսուն:

Ընտրողի իրաւունք ունին անոնք՝ որ երեք տարիէ ի վեր կա- նոնաւորապէս վճարած են իրենց տարեկան անդամավճարը:

Ընտրողներու լիակատար ցանկը տրամադրելի է փափաքողներուն, որոնք կրնան առ աւելն մինչեւ 1930 յունուար 10, ներ- կայանալ եկեղեցւոյ խորհրդա- րանը ամէն Գշ. Եշ. Շբ. եւ Կիր. առտուները ժամը 10-12 եւ ը- նել իրենց դիտողութիւնները, եթէ ունին:

Ընտրողական Ժողովը այս առթիւ կը յայտարարէ նաեւ թէ՝ պէտք է վերապահութեամբ ըն- դունիլ զարդ եղած լրագրական հրատարակութիւնները եւ սպասել պաշտօնական տեղեկութեան:

Ի դիմաց Ընտրողական Ժողովոյ Նախագահ Վռամշապուհ Եպիսկ.

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բանտարկեալ Մ. Ալմազեանի բազմանդամ ընտանիքը առանց նեցուկի մնացած ըլլալով, իր բարեկամները ձեռնարկած են օգնութեան հասնիլ: Այս առթիւ կը խնդրեն աջակցիլ, նուէրներ ղրկելով հետեւեալ հասցէին.— Mr. J. Darayan, 44 Rue Lafayette, Paais:

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ կան հետեւեալ գործարանները.— 13 ալիւրի, 6 աղիւսի, 4 կիրի, 4 կարասիի, 4 լոգումի, 4 հիւսուածեղէնի, 3 հէլվայի, 3 օճառի, 3 կօշիկի, 2 գաւազան եւ հովանոցի, 2 դեր- ձանի, 2 կրաղիւսի 2 թիթեղէ տուփի, 1 խաւաքարտի, 2 ձայ- նագրի սկաւառակի գործարան- ներ եւ 2 դրաձուլարան: Մետաքս- ոեղէնի գործարանները հետզ- հետէ կը բազմանան:

Ասոնք փոքր գործարաններ կամ աւելի արհեստանոցներ են: Մեծ գործարաններ չեն հիմնուիր Պոլսոյ մէջ որովհետեւ պէտք եղած մեծ դրամագլուխը չկայ եւ կարելիութիւն պիտի ըլլայ միայն համագործակցականներ կազմելով:

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՉ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

— Այսօր բացակայ է, Սան Ֆրանչիսքօ մեկնած է բանախօ- սութիւն մը ընելու:

— Տարօրինա՜կ բան, բացա- գանչեց Սէլէստէն, անթել հեռա- ձայն եւ հեռատեսական գործիք ունենալէ վերջ, տեղէ տեղ փոխա- դրուելու ի՞նչ պէտքունին այլեւս բանախօսները:

— Որովհետեւ ունկնդիրները կ'ուզեն զանոնք ոսկորով ու միսով տեսնել: Ի՞նչ բնակարան յատկա- ցուցած են ձեզի:

— Չեմ գիտեր, պատասխա- նեց Ռընէ. այս թուղթը տուին մեզի:

— Այդ ձեր բնակարանային տոմսակն է:

— Մեզի տուած ատեն ըսին թէ մինչեւ մէկ շաբաթ պէտք է կարգադրենք մեր կենցաղը եւ այնուհետեւ նոր հրահանգներ պիտի ստանանք մեր զբաղումնե- րուն մասին:

Տոմսերը քննելէ վերջ, Գաբ- րիէլ Կլէռ յայտարարեց.

— Պիտի բնակիք չորրորդ թա- ղամասին մէջ, այսինքն արեւ- մտեան արուարձանը, 47րդ պո- ղոտայի 237 թիւը: Բախտաւոր էք, որովհետեւ այդ մասը Նիւ- Եորքի ամենահաճելի թաղն է:

— Եթէ սակայն հաճելի չթուի մեզ այդտեղը. կրնա՞ք փոխել, հարցուց Սէլէստէն:

Լրագրողը վերէն վար նայե- ցաւ Սէլէստէնին եւ հարցուց.

— Ինչո՞ւ սակայն հաճելի պիտի չթուի:

— Կրնայ ըլլալ որ ուրիշ տեղ մը բնակիլ ուզեմ:

— Անկարելի է. քաղաքա- գլուխը չարտօներ ուրիշ տեղ բնակելու:

Սէլէստէն յամառեցաւ:

— Եթէ մտիկ չընեմ:

— Կը բանտարկեն ձեզ:

— Երկա՞ր ժամանակուան համար:

— Հինգէն տասը տարի:

— Տարօրինա՜կ բան... ժամա- նակին այդչափ խիստ չէին, ըսաւ Սէլէստէն:

— Միացեալ Նահանգներու մէջ, բացատրեց Կլէռ, յիսուն տարիէն աւելի է որ Քու-Քլուս- Քլանի դիկտատորային տակ կ'ապ- րին:

— Այդ ի՞նչ է, հարցուց Սէ- լէստէն:

— Գաղտնի ընկերութիւն մը որ Անջատման պատերազմէն վերջ, 1867 թուականներուն հիմնուած է՝ Ամերիկայի մէջ խափշիկներու ազդեցութեան դէմ մաքառելու համար եւ այնչափ զարգացած է անկէ ի վեր որ իր ձեռքն առած է կեդրոնական իշխանութիւնը: Անոր նպատակն է մարդիկը երջանիկ ընել, բայց առանց միջոցներու ընտրութիւնը անոնց թողլու: Ամ- բողջ ազգը ենթարկուած է եր- կաթեայ կարգապահութեան մը:

— Ինչ որ զիս ամէնէն աւելի կը զարմացնէ, ըսաւ Ռընէ, այն է որ մեզ այդչափ դիւրութեամբ կը լքեն:

— Այդպէս չէ, ուղղեց Կլէռ, դուք միշտ հսկողութեան տակ էք. ամենաթեթեւ մէկ շեղումնիդ խստութեամբ կրնան ուղղել:

— Բայց վերջապէս չեմ գի- տեր թէ ի՛նչպէս տուն պիտի եր- թամ, քանի որ ես ալ տուն մը ունիմ եղեր:

— Դիւրութեամբ կրնաք գտ- նել, բայց առաջնորդեմ ձեզ, օ- դային հանրակառքը պիտի առ- նենք:

— Ինչ, հարցուց անձկօրէն Սէլէստէն:

— Օդային հանրակառքը:

— Ոչ, ոչ, թռչուններու նման- նիլ չեմ ուզեր, չեմ սիրեր թռչիլ:

— Ուրիշ կերպ կարելի չէ, ըսաւ Կլէռ խնդալով:

— Եթէ ոտքով երթալը նա- խընտրեմ:

— Քանի մը ժամուան ճամ- բայ է, ըսաւ, լաւագոյն է թռչու- նի նմանիլ յանձն առնել

— Կարծէք պիտի ստիպուիմ, հառաչեց Սէլէստէն, որովհետեւ անօթի եմ, անհամբերութեամբ կը սպասեմ հասնելու, որպէս զի ճաշեմ:

— Մէկը միւսին հետ կապ չունի, ըսաւ լրագրողը՝ անմիջապէս ալ կրնաք ուտել:

Եւ բաճկոնի գրպանէն հանեց սննդական դեղահատներու տուփ մը:

— Շնորհակալ եմ, բողոքեց Սէլէստէն, մերժողական շարժու- մով մը: Բաւական ժամանակ է որ դեղահատ կլլելէ զատ ուրիշ բան ըրած չունիմ: Կարօտցեր եմ սանկ փառաւոր պիֆթէկ մը կամ բանջարեղէնով պատրաստուած վառեակ մը:

Գաբրիէլ Կլէռ աչքերը խոշոր բանալով.

— Պիֆթէ՞ք... վառեա՞կ: Նիւ- Եորք այդպիսի բաներ չէք կր- նար գտնել. շատ շատ պտուղ կըր- նաք ուտել:

Եւ ձայնը իջեցնելով քիչ մը.

— Ես ալ ձեր կարծիքէն եմ, ըսաւ, Ամերիկայի մէջ կը չափա- զանցեն քիչ մը: Այնչափ յառաջ կ'երթան որ կ'ըսեն թէ կերակուր ծամելը պժգալի բան է եւ միայն վայրենիներն են որ կը հաւաք- ուին միասին ուտելու համար:

— Իրենք են վայրենիները, ըսաւ Սէլէստէն արժանապատու- ութեամբ: Բայց անօթութիւնս կը սաստկանայ հետզհետէ.

— Ուրեմն հաւանէ՛ դեղահատ մը կլլելու, ըսաւ Ռընէ:

ղրդել կ'ստամպութեան. 3. բոլոր քահանաները, ուսուցիչները եւ ազատ արուեստականները որոնք կը մասնակցին հակաբոլշեւիկ պրոպագանդին:

Նոյն Հրահանգին մէջ կը պատուիրուի ուղղամիտ ընթացք ունենալ մեծ պետութեանց հպատակ օտարականներուն եւ գերի չինացի զինուորներուն հանդէպ:

ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՆՈՐ ԲՈՂՈՔԸ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ

Ալմազեանի պաշտպան փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան Հանրապետութեան դատախազ Պ. Փրէսարի ուղղեց դեկտ. 7 թուակիր հետեւեալ նոր բողոքագիրը.

Պարոն դատախազ,

Կը ցաւիմ որ անգամ մը եւս ստիպուած կ'ըլլամ դիմել ձեր բարձր հեղինակութեան՝ խնդրելու համար որ հաճիք միջամտել Ալմազեանի խնդրին քննութեան մէջ:

Պ. Ամի, դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէնը, իմ 1929 Նոյեմբեր 23 թուակիր գրաւոր խնդրանքիս վրայ, բացարձակ յանձնառութիւն ստանձնած էր գրաւոր եւ վերջնական տեղեկագիր ներկայացնել այսօր՝ դեկտ. 7ին, այսինքն իմ խնդրանքէս 15 օր յետոյ:

Հիմա տեղեկացայ թէ՝ հակառակ ամէն սպասումի եւ հակառակ իր ստանձնած յանձնառութեան, Պ. Ամի կը յայտնէ թէ՝ «կարելին պիտի ընէ իր տեղեկագիրը ներկայացնելու համար յառաջիկայ շաբթու»:

Այս պատասխանը անընդունելի է:

Պ. Ամի պէտք է քննէր սնտուկը. ատիկա իր տրամադրութեան տակ կը գտնուի սեպտ. 19էն ի վեր:

Պէտք է քննէր զոհին արիւնը. ատիկա իր ձեռքին տակ է հոկտ. 23էն ի վեր:

Պէտք է քննէր Սէն-Ժիլ փողոցէն — կասկածելի պայմաններու մէջ — գտնուած առարկաները. անոնք իր քովն են հոկտ. 19էն եւ Նոյ. 5էն ի վեր:

Պէտք է ուսումնասիրէր Սէն Ժիլ փողոցէն վերցուած ջուրի խողովակը. այս վերջինը իր մօտ կը գտնուի Նոյ. 25էն ի վեր ու քանի մը օր յետոյ արդէն կը յայտնէր թէ այդ խողովակը որ եւ է օգտակար բան չի պարունակեր:

Չեմ կրնար հասկնալ թէ՝ ի՛նչ երկարատեւ դանդաղութեանց պատճառաւ յարգելի Պ. Ամիի աշխատանքները դեռ չեն վերջացած:

Չեմ կրնար հասկնալ մանաւանդ անոր համար որ, անիկա Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին ինքզինքը ի վիճակի կը զգար իր եզրակացութեանց մէկ մասը հաղորդել մամուլին, և այդ եզրակացութիւնները վերջնական էին, այլապէս վստահ եմ թէ չպիտի հրատարակէր զանոնք:

Այս յապաղումը չեմ կրնար հասկնալ նաեւ մանաւանդ յիշելով Պ. Ամիի յանձնառութիւնը — զոր հաճեցաք հաղորդել ինծի երբ ժամանակաւոր ազատ արձակման խնդրանք ներկայացուցի — շատ ճշգրիտ եզրակացութիւն մը տալու մասին, որպէսզի կարենայիք որոշում կայացնել այդ խնդրանքին մասին յաջորդ չորեքշաբթի օրը, այսինքն Նոյեմբեր 13ին:

Յարգանքով կը համարձակիմ շեշտել ձեզ, պարոն դատախազ, որ միջամտէք դատական ինքնութեան պ. փոխ-տնօրէնին մօտ, որպէսզի աւելի եւ առանց պատճառի չդանդաղեցնէ քննութեան ընթացքը: Պ. Ալմազեան կը պնդէ իր անմեղութեան վրայ. տակաւին կը սպասէ որ իր յանցապարտութեան համար փաստ մը եւ մօտ երկու ամիսէ ի վեր իր բանտարկութեան համար արդարացում մը ներկայացուի. կարելի չէ որ փորձագէտի ձգձգումները երկարաձգեն այս ձերբակալութիւնը:

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆաս նոր վկաներ պիտի լսէ եւ զանոնք դէմ դէմի պիտի բերէ զանազան անձերու հետ: Առջի օր լսեց դատական ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուած երկու վկաներ: Ասոնք են Սէն Ժիլ եւ Վիլհարտուէն փողոցներու անկիւնի սրճարանապետ Մէյէր եւ աղջիկը, որոնք կը հաստատեն թէ Ալմազեան երբեմն առանց բաճկոնակի դուրս կ'ելլէր: (Ինչպէս կը յիշուի Ֆլոթ ըսած էր թէ երբ Ալմազեան եկաւ իր ինքնաշարժը վարձելու, բաճկոնակ չունէր):

Այս վկայութիւնը մեծ արժէք մը չի ներկայացներ:

⁂ Պ. Մաթիֆաս յանձնարարութիւն տուաւ Լիլի հարցաքննիչ դատաւոր Հէնօի, որպէսզի գտնէ Րիկօտէնի սնտուկը կայարան բերողին կողմէ գնուած տոմսակը: Այժմ գրեթէ ապահով կը նկատուի թէ՝ Րիկօտէնի սպանիչը սնտուկին հետ մէկտեղ Լիլ ճամբորդած է:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ալմազեան

Սուար «երկար պիտի տեւէ՞ այս խեղկատակութիւնը» խորագրին տակ կը գրէ թէ Ալմազեանի խնդրին առթիւ գործ դրուած դատական խեղկատակութիւնը կը ծառայէ միայն պգտիկցնելու դատական իշխանութիւնը: «Դեռ չենք խօսիր, կ'ըսէ, ոստիկանութեան մասին: Անոր դատը խստիւ տեսնուեցաւ հանրային կարծիքին եւ Երեսփ. ժողովին առջեւ: Վերաքննելի չէ:»

Խօսելով ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթի մասին, կ'ըսէ թէ անիկա բոլորովին շփոթութեան մատնուեցաւ՝ երբ դէմ դէմի բերուեցաւ մուշտակավաճառ Տոյչի գաւակներուն, բնակիչ Մուսիէի, վաճառատան պաշտօնեայ Լըպոնի հետ եւայլն:

Ջախջախումեան թերթը Ֆլոթի վկայութեան բոլորովին անգոյ ըլլալը յայտնելէ յետոյ, կ'աւելցնէ թէ՝ դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէնին տեղեկագիրն ալ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ, «քանի որ սնտուկը պարապ էր Լիլի մէջ եւ լուացուեցաւ Փարիզի մէջ՝ նախ քան դատական ոստիկանութեան կողմէ կատարուած հրաշագործ գիւտերը, ի բացակայութեան ամբաստանեալին, իր պաշտպանին եւ հարցաքննիչ դատաւորին: Հարցաքննութեան անկանոնութիւնները չափազանց շատ են, այնպէս որ անկարելի է ոեւէ արժէք ընծայել այն ամբաստանութեանց զորս կ'ուզեն բեռցնել Ալմազեանի վրայ»:

Յիշելէ յետոյ զանազան «անկանոնութիւններ», «Սուար» դիտել կուտայ թէ բնակիչ Մուսիէի մէկ վկայութիւնը բաւական է ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ արժէք կարելի է ընծայել Ֆլոթի ըսածներուն. «սնտուկը ինքնաշարժին ներսի կողմն էր»: Ու կը վերջացնէ՝ հարցնելով.

— Այս խեղկատակութիւնը դեռ երկար պիտի տեւէ՞, Պարոն Մաթիֆաս:

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Odéon, Café La Petite Sourceի սրահը:

Շարունակութիւն նախորդ օրակարգին եւ զեկոյց հաշուական յանձնախումբին:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.30ԻՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն: Կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ «ՉԱՐ ՈԳԻՆ»

Ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Թորոսեանի: Կը մասնակցի Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ):

գիները 10, 5 եւ 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա Քոլոնպի Մասնաճիւղին կողմէ

կը նախագահէ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոնպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), փարիզի Հայ Տրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Ատրինէ Տէրուեան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Գմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն: Ճոխ պիւֆէ: Ընտիր ժազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի: Մուտք 10 ֆրանք:

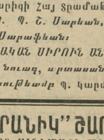
„ԱՆԴՐԱՆԻԿ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԷԼՏՈՐԱՏՕ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ, 24 Փլաս Քասթէլան (Place Castellane)

Կը ներկայացուի մինչեւ 12 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն, ամէն օր կէսօրէ վերջ Ժ.ը 3ին եւ իրիկունը 9ին:

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄ„

Հայերէն բացատրութիւններով: Նուագախումբը կը նուագէ հայերէն եղանակներ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Café La Petite Source կը հրաւիրուին ընկերներ Լ. Սուրէնեան, Սահակ Տէր Թովմասեան եւ Օնիկ Եազմաճեան: Ներկայութիւն պարտաւորիչ:

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՒԱՌ

Մարսէյլլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբօեան: Նիւթ՝ «Մարսէյլի Միութիւնները ազգ. շահի տեսակէտով օգտակա՞ր են թէ ոչ»: Հերթական ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ 13 Դեկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին:

63 Rue de la République Միութեան Գրադարան Ընթերցասրահը:

Կը դասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան

Հ. Յ. Դ. Ս. ՇԱՄՈՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնի Գրադարանի նորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայ երկսեռ հասարակութեան թէ այսուհետեւ Գրադարանը բաց է ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը 7—8: Հասցէ՝ 15 Rue Jeanne d'Arc:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Լիոնի հայ հասարակութեան՝ Վարչութիւնս ուրախ է յայտարարելու թէ՝ բացուած է արձանագրութիւնը երկսեռ չափահասներու գիշերային դասընթացքին, ուր կանոնաւորաբար պիտի աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, պատմութիւն եւ առողջապահութիւն:

Այն հայրենակիցները որոնք բացի այս դասերէն տարբեր ճիւղի մը կ'ուզեն հետեւիլ, Վարչութիւնս այդպիսիներուն ալ պիտի ջանայ գոհացում տալ իր կարողութեան ներած չափով:

Արձանագրուելու համար դիմել ամէն օր Միութեանս գրասենեակը, 202 Rue Boileau, քարտուղար Պ. Ա. Հաբէլեանի, առաւօտեան ժամը 8—12 եւ 2—6:

Կնիք

Լիոնի եւ Շրջանի

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատան. Միութեան պատի «Գոյամարտ» օրացոյցը, զարդարուած 15է աւելի նկարներով, ազգային, յեղափոխական դէմքերու հատմառօտ կենսագրականներով եւ արժէքաւոր դէպքերու յիշատակութեամբ: Ստանալու համար դիմել՝ G. Djarayanի, 14 Rue de la Fare, Marseille, (B. du R.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

12 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1134 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՎՏԱՆԳԸ

Շատ ծանր են խորհրդային աշխարհէն հասած լուրերը, հակառակ բոլոր վարդագոյն յայտարարութեանց։ Եւ շրջանէ շրջան կը բարդանայ կացութիւնը։

Կանգուն է իշխանութիւնը եւ թերեւս աւելի քան ամուր։ Բայց ներքին որդ մը անդադար կը կրծէ ամբողջ խորհրդային օրգանիզմը, պահանջելով անընդհատ հսկողութիւն եւ սաստկացնելով ճնշումը։ Միայն վերջին ամիսներու անդադատաստան գնդակահարութիւնները շատ բան կ'ապացուցանեն։ Խորհրդային պաշտօնական թերթերու համաձայն, հոկտեմբեր 1էն նոյեմբեր 15, երկու սեռէ 225 հոգի գնդակահարուած են Ռուսիոյ զանազան մասերուն մէջ։ Ասոնց մեծ մասը գիւղացիներ են, որոնք մերժած էին յանձնել պահանջուած ալիւրն ու ցորենը (արժէքին մէկ տասներորդ գնով)։ Իսկ ո՞վ համրեց թիւը անյայտ մահապարտներուն...

Կայ, տակաւին, գունդագունդ փախուստը երկրին բոլոր մասերէն։ «Յառաջ»ը օրը օրին արձանագրած է ինչ որ տեղի կ'ունենայ Կովկասի մէջ։ Կը թուի թէ վերջերս խստացուցած է հսկողութիւնը սահմանին վրայ, այլապէս աւելի մեծ բազմութիւններ իրենց շունչը պիտի առնէին Թաւրիզ։

Իսկ առանձին պատմութիւն է 150 տարիէ ի վեր Ռուսաստան հաստատուած գերման գաղթականներուն փախուստը, որ ահռելի ողբերգութիւն մը պարզեց Մոսկուայի դուռներուն առջեւ, եւ մինչեւ սահմանագլուխ։

Պ. Կէրէնսկի, որ վերջերս Լոնտոն գնաց, կը պատմէ թէ երբ գերման գաղթականները Մոսկուայի իրենց հիւպատոսին դիմելով անցագիր կը պահանջէին, ռուս գիւղացիներ ալ պաշարեցին հիւպատոսարանը եւ խնդրեցին իրենց համար ալ ճար մը խորհիլ...

Ի հարկէ այս դժբախտութեանց պատճառը խորհրդային իշխանաւորները չեն, այլ գոհերը իրենք։

Եթէ մահապարտը գիւղացի է, անպատճառ «կուլակ» է։ «Կուլակ» են նաեւ գերման գաղթականները։ Եթէ գիտնական է, մասնագէտ կամ սպայ, անպատճառ հակայեղափոխական դաւադրութիւն մը սարքած կ'ըլլայ։ Կը բաւէ բոլշեւիկեան ծրագրքի քանի մը բառերէն մէկն ու մէկը փակցնել անհաւնալի տարրի մը ճակտին, եւ մարդուն ճակատագիրը կը կնքուի։ Մանաւանդ հիմա որ կուսակցութեան ծոցին մէջ իսկ մտած են լրտեսութիւնն ու փոխադարձ կասկածը։

Ժէզիւիտներու ծանօթ բարքերը այլեւս մենաշնորհը չեն իրենց. բոլշեւիկեան հաւատաքննական մասնագիտութեան քով։ Մասնագիտութիւն մը որ կը զարգանայ, սրընթաց, ըստ «հնգամեայ ծրագիր»ի կամ անընդհատ աշխատանքի։

Մտքի այլասերման, յեղափոխութեան ռոռնկացման զարհուրելի համաճարակին հետ զուգընթաց կը քալէ, հիմա, նոր վտանգ մը։ Եթէ կ'ուզէք՝ նորագոյնը եւ ամէնէն ահաւորը։

«Աջ»ի եւ «ձախ» գոտեմարտին առթիւ, երեւան կուգայ որ Մոսկուայի վարիչները այլեւս չեն հանդուրժեր նոյն իսկ իրենց կազմելով ծանօթ ընկերներու, քիչ-շատ անկախ միտքերու, որ կը նախընտրեն յառաջ քալել ե՛ւ անցեալով ե՛ւ ներկայով ծանօթ, կասկածելի տարրեր։ Կը բաւէ որ շան պէս հաւատարիմ ըլլան իրենց, եւ պատրաստ՝ կոտրել թափելու, աչքերը գոց եւ խիղճն ու խելքը եօթը քարի տակ։

Փանայիթ Սթրաթի, իր ծանօթ մերկացումներու շարքին մէջ, քանի մը բառով կը մատնանշէր այս երեւոյթը։ Ակնարկելով խորհրդային մեքենան վարող տարրին, ռումանացի գրագէտը դիտել կուտար.

— «Այս տգէտ, գռեհիկ, ապականած դասը մեծ մասով կը բաղկանայ երիտասարդներէ որոնք դարուս սկիզբը աշխարհ եկած են։ Այդ երիտասարդութիւնը կ'անգիտանայ եւ կ'ուզէ անգիտանալ ինչ որ առենին ռուսական յեղափոխութիւնը կատարած է մեծ գաղափարներու ուժեղ։ Ան միայն կարգախօսներ գիտէ... գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր միտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն»։

Այս իրականութեան ամէնէն անվիճելի եւ ընդվզեցուցիչ պատկերը կը ներկայացնէ Երեւանը։

Ո՞վքեր են, վերջապէս, այն տարրերը որոնց պաշտօն յանձնուած է «սոցիալիզմ կառուցել» մեր տկլոր հայրենիքին մէջ, եւ այն ալ «հարուածային կարգով»։

Մեծ մասով տգէտ, գռեհիկ, ապականած խաժամուժ մը, որ ոչ իր վարած ժողովուրդին պատմութիւնը գիտէ, ոչ երկիրը կը ճանչնայ, ոչ ալ ո՛ր եւ է սրբութիւն։ Լեզուն անգամ գոց բառերք մըն է այդ երիտասարդութեան համար, որ ոչինչ ունի երիտասարդական, կամ յեղափոխական, բայց ամէն բան՝ «նէպման»ներուն քար հանելու համար։ Մէկ խօսքով, սերունդ մը, որ կարգախօսներ միայն գիտէ եւ իբրեւ գաղափար կը մարսէ թափծու խօսքերը, իր մտքին մէջ թխմուած խիճն ու աւազը։

Ստալինները այժմ այս տարրին կռթնած են, իրենց պաշտօնները պահելու համար, երկրին մէկ ծայրէն միւսը։

Ի՜նչ կասկած որ, նոյն տարրը պիտի դառնայ, վերջ ի վերջոյ, բուն պատուհասը, իսկական թշնամին խորհրդային կարգերուն եւ ճշմարիտ յեղափոխութեան։

Դատարկ՝ սրտով եւ գլուխով, անսանձ եւ վայրագ՝ ախորժակներով, ծնած եւ խմորուած քաոսի մը մէջ որ ոչ սկիզբ ունի ոչ ալ վախճան, այդ լպրծուն տարրն է որ, միլիոնաւոր անապաստան երախաներուն հետ, պիտի քանդէ լենինեան երազները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՈՂԻՆ ԿԱՊՈՒԻԼ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, այս խորագրին տակ. (2 Դեկտ.).

—«Մեր ժողովուրդը դժբախտաբար աւելի հետամուտ եղած է առեւտուրի եւ արհեստի, քան հողային աշխատութիւններու։ Պէտք եղած կերպով կապուած չէ հողին։ Գործի տագնապ մը, եւ ահա բազմութիւններ կ'առնեն պանդուխտի մախաղը եւ կ'երթան անծանօթ վայրեր, շահախնդրական թելադրութիւններէ շլացած, եւ հասարակ բանուորութեան մէջ կը մաշեցնեն իրենց կեանքը։ Օրինակ առնենք Պաղեստինի Հրեաներէն։ Հրէական գաղութներն այնտեղ, հողին պլլուեցան մանաւանդ, տիպար գիւղեր եւ ագարակներ հիմնեցին, եւ այր թէ կին բնաւ նուաստութիւն չնկատեցին հողային աշխատութիւններով պարապիլ։ Համալսարանականներ առաջին օրինակը ընծայեցին այս գաղութներուն։ Եւ անոնք գործեցին մանաւանդ ապերախտ հողի մը վրայ որ մեծ աշխատութիւն կը պահանջէր բարեբեր դառնալու համար։

Այսպիսի ծիգ մը չեղաւ ոչ Սուրիոյ, ոչ ալ Միջագետքի մէջ։ Ֆրանսայի մէջ գաղթականներու ստուար մեծամասնութիւնը բանուոր է, գործարաններու մէջ աշխատող բանուոր, հետեւաբար տաժանելի աշխատանքի մը ենթակայ։ Բացառութիւն են միայն անոնք որ հող գնած են եւ կը պարապին երկրագործութեամբ եւ անասնապահութեամբ, իսկ անոնք որ այսպիսի աշխատութիւններու տուած են ինքզինքնին, շատ լաւ վիճակ ունին։ Եւ յետոյ բնականաբար զերծ կը մնան կարգ մը վտանգներէ, որոնց ենթակայ են բանուորական կեանք վարողները։ Ինչո՞ւ հետամուտ չըլլալ, օրինակի համար ագարակներ հիմնելու, զանոնք յանձնել մասնագէտներու հսկողութեան, եւ այնտեղ աշխատցնել ուրիշը, եւ հետզհետէ ընդարձակել գործը։

Յունաստանէն Ֆրանսա տարուածոր բեր դարձեր են իրենց տեղերը, չափազանց անգոհացուցիչ գտնելով իրենց հարկադրուած պայմանները Ֆրանսայի մէջ։ Ասիկա կարելի էր գուշակել։ Բարեգործականը ժամանակին ծրագիր մը կը մշակէր արդէն զարկ տալու հողագործութեան եւ յարակից գործերու, մեղուաբուծութեան, կաթնատնտեսութեան։ Կը կարծենք թէ կարելի է հիմա այս միեւնոյն ծրագիրը մշակել Սուրիոյ եւ Միջագետքի գաղութներուն մէջ, ժողովուրդը կապել հողին եւ այսպէս շինարար տարր հանդիսանալով համակրութիւնը շահիլ բնիկ տարրերուն երկրի մը մէջ որ անհուն ապագայ ունի երկրագործական տեսակէտով։ Գլխաւոր նպատակակէտը պիտի ըլլայ ժողովուրդը փրկել իբր բանուոր օտար երկիրներ երթալ տաժանելի կեանք մը ապրելու հարկադրանքէն։»

«ԻԳՏԱՄ»Ն ԱԼ ԴԱԴՐԱԾ

Պոլսոյ «Իգտամ»ը որ նախապէս սկսաւ 3 դրուշի ծախուիլ իբր առտուան թերթ, «Սօն Սաաթ»ի դադարման վրայ, իրիկուան թերթ եղած էր քանի մը օրուան համար։ Դեկտեմբեր 5էն սկսեալ դադրած է հրատարակութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր վկաներ մէջտեղ կ'ելլեն

Րիկօտէնի սպանութեան գաղտնիքը դեռ չէ պարզուած։ Այլեւս ո՛չ մէկ զօրաւոր փաստ մնացած է՝ Ալմազեանը իբրեւ սպանիչ դատապարտելու համար։ Անցած շաբաթ լոյս մը ծագած էր Մոնթրէօյլէն եւ բոլոր կասկածները կը կեդրոնանային փարիզեան այդ արուարձանին վրայ, ուր տուն մը գնած էր Րիկօտէն։ Մոնթրէօյլի նպարավաճառ կինը՝ Տիկին Թուէ եւ կալուածական գործակալ Ֆրափիէ յայտնելով հանդերձ թէ Րիկօտէնի տան մէջ մարդեր տեսած էին, չկրցան ճշդել թուականը։

Անցեալ շաբաթ գրած էինք նաեւ թէ՝ երկու հոգի իրենց ինքնաշարժով Մոնթրէօյլ տարած են Րիկօտէնը սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ։ Այս անձերը, որ իրենց անունը չէին յայտնած այն ատեն, այժմ հրապարակ կուգան եւ տարակոյս չկայ թէ իրենց վկայութիւնը մեծ արժէք պիտի ներկայացնէ՝ բուն ոճրագործը գտնելու տեսակէտէն։

Այս նոր վկաներն են՝ ատամնաբուժական ուսանող Րէյմոն Պոնֆու եւ իր նշանածը։ Պոնֆու հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասին ուղղուած նամակով մը, վերի վերոյ կը պատմէ հետեւեալը.

— Սեպտեմբեր 9ին կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ատեններ կը մեկնէի Նուազի-լը-Սէքէն՝ ինքնաշարժով մը զոր կը վարէր նշանածս։ Յանկարծ՝ մարդ մը որ աճապարելու եւ հետապնդուելու երեւոյթ ունէր, կեցուց մեզ եւ ըսաւ.

— Կ'ուզէ՞ք ծառայութիւն մը մատուցանել ինծի եւ զիս ձեր կառքին մէջ առնել մինչեւ Մոնթրէօյլ։

Ներս առինք մարդը, որ նստաւ մեր ետեւի կողմը. բայց ետեւս դառնալով շատ լաւ դիտեցի զինքը եւ տեսայ որ թեւին տակ ունէր շագանակագոյն պայուսակ մը։ Երբ հասանք հանրակառքի կայանը ցոյց տուող սիւնի մը, մարդը վար իջաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց մեզ եւ անմիջապէս նստաւ հանրակառքի մը մէջ, որ կ'ուղղուէր դէպի Մոնթրէօյլ։

Ետքէն՝ թերթերու մէջ տեսնելով հաշուակալ Րիկօտէնի պատկերը, անմիջապէս ճանչցայ զայն։ Կասկած չկար թէ սեպտ. 9ին մեր կառքին մէջ նստող մարդն էր։ Եթէ մինչեւ հիմա ձայն չհանեցի, պատճառն այն է որ կը կարծէի թէ Մոնթրէօյլի հետքը բոլորովին լքուած է, եւ յետոյ ոստիկանութիւնը կը պաշտպանէր այն տեսակէտը թէ Րիկօտէն սպաննուած է սեպտ. 9ին կէսօրէն առաջ։ Սակայն այսօր նկատելով որ իմ վկայութիւնս կրնայ մեծ կարեւորութիւն ունենալ, այլեւս չեմ վարանիր ինքզինքս ճանչցնելու եւ իբրեւ վկայ լսուելու։

Պ. Մաթիֆաս, այս նամակն ստանալով, պաշտօն յանձնեց դատական ոստիկանութեան՝ հարցաքննել Պոնֆուն եւ իր նշանածը։

Րէյմոն Պոնֆու կը բնակի Նուազի-Լը-Սէքի մէջ՝ Լիէո փողոց։ Թղթակիցներուն ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— Բացարձակապէս կը հաստատեմ դատաւորին ուղղած նամակիս բովանդակութիւնը։ Նշանածս օրիորդ Օտէթ Լանպէր կառքը դուռնէն դուրս կը հանէր՝ երբ մարդը ներկայացաւ եւ ըսելով թէ կառքին մէջ տեղ կար, խնդրեց մինչեւ Մոնթրէօյլ տանիլ զինքը։ Իր երեւոյթը շատ տարօրինակ էր։ Ճիշդ այդ պահուն կը մեկնէր Ռոմէնվիլի հանրակառքը դէպի Մոնթրէօյլ եւ անծանօթը կրնար ատով ճամբորդել։

Ճամբան՝ խօսակցեցայ ուղեկցիս հետ, որուն հասակը միջակէն քիչ մը վար էր, շուրջ 40 տարեկան, շատ թուխ, կարճ պեխերով և որ ըսաւ թէ շաքարեղէնի ներկայացուցիչ է՝ ու Մոնթրէօյլ կ'երթայ՝ յաճախորդներ տեսնելու համար։ Երբ Ռոմէնվիլ՝ Թառնօ հրապարակը հասանք, ըսի թէ մեր նպատակն է ուղղուիլ շիտակ դէպի Փարիզ։ Ասոր վրայ մարդը հրաժեշտ առաւ մեզմէ եւ ուղղուեցաւ դէպի հանրակառք մը, որ Մոնթրէօյլ կ'երթար։»

Օր. Օտէթ Լանպէր բացարձակապէս կը հաստատէ իր նշանածին յայտարարութիւնները։

Հրապարակային ժողով Ալմազեանի համար

Երեքշաբթի գիշեր Սալ Վակրամի մէջ տեղի ունեցաւ Club du Faubourgի կողմէ կազմակերպուած երկրորդ հրապարակային վիճաբանական ժողովը։ Որոշուած ժամանակէն 40 վայրկեան առաջ գետնայարկի եւ վերնայարկի հազարաւոր աթոռները գրաւուած էին արդէն եւ հարիւրաւորներ ոտքի վրայ մնացին։

Փարիզեան հասարակութիւնը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ Ալմազեանի խնդրին մասին, որովհետեւ համոզում գոյացուցած է թէ անմեղ մը անարդար կերպով ծեծի ենթարկուած է եւ ցարդ բանտի մէջ կը պահուի։

Տիւսէլտորֆի հրէշին մասին տոքթ. Փիէռ Վաշէի գիտական գեղեցիկ մէկ վերլուծումէն եւ ժէզուիթներու մասին ժաք Անսէլի զեկոյցէն յետոյ, Ֆօպուրի նախագահ Լէօ-Փոլտէս անցաւ օրակարգի երրորդ կէտին՝ «Րիկօտէն-Ալմազեան խնդրին»։ Լէօ-Փոլտէս կարդաց գրութիւնը բանտէն ազատուած մարդու մը, որ քանի մը ժամ առանձին տեսակցութիւն մը ունեցած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՕՅԼ ՏՎԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱՔԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Ե.

Տիկ. Զապէլ-Արամ եւ Օր. Ատրինա Արամ	100
Լեւոն Չպուքեան, Մարսէյլ	50
Վահան Եարճանեան	30
Օր. Հեղինէ Գ. Շահլամեան Մարսէյլ	25
Սիմոն Շահլամեան Մարսէյլ	25
Շաքէ Յ. Պ. Տէսին	20
Ա. Փէրզիկեան Վալանս	10
Լեւոն Աճարոնեան Վալանս	15
Գումար	275
Դ. ցանկի գումարը	1400
Ընդհ. գումար	1675

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիական ոսկիի անբնական բարձրացման դէմ, Էնկիւրիի Գործավարներու Խորհուրդը հետեւեալ որոշումը տուած է.

Բոլոր պաշտօնատուները արտասահմանէն եղած ապսպրանքները պիտի դադրեցնեն։ Կառավարական բոլոր պաշտօնատուները պէտք եղած բաները ներսէն պիտի ապահովեն եւ առայժմ պիտի դադրեցնեն գնումը այն բաներուն, զորս անկարելի է ներսէն ապահովել։

Այս կերպով կառավարական ոչ մէկ հաստատութիւն օտար դրամ պիտի գնէ։ Մասնաւոր վարչութիւններն ու թաղապետութիւններն ալ նոյն սահմանափակումին ենթակայ են։

Դրամատուները, մենաշնորհեալ հաստատութիւններն ու ընկերութիւնները օտար դրամ գնելու համար պարտաւոր են Գործավարներու Խորհուրդէն արտօնութիւն առնել։

Սակարանին մէջ օտար դրամներու առուծախը տեւական հակակշռի տակ պիտի գտնուի, անհրաժեշտութեան պարագային միայն տեղի ունենալու համար։

Վերջին օրերս, սուտ ու սխալ լուրեր հրապարակ հանողները դատարանի պիտի յանձնուին։

Այս բոլոր որոշումները գործադրուիլ սկսած են դեկտ. 5էն ի վեր։ Ասոր վրայ անգլիական ոսկին 1110 դրշ.ով բացուեցաւ Սակարանին մէջ եւ հետզհետէ իջաւ մինչեւ 1073 դրշ.։

*** Անատոլուի գործակալութիւնը վճռապէս կը հերքէ այն զրոյցները որոնց համաձայն իբր թէ կառավարութիւնը կը խորհի պարտադրեալ փոխառութիւն մը կնքել եւ կամ երկուքի կիսել շրջաբերութեան մէջ գտնուած թրքական թղթադրամները։

Անգլիականի բարձրացման դէմ միջոցներ ձեռք առնելու համար Պոլիս հասած է յատուկ մարմին մը՝ նախագահութեամբ ելմտական գործավարութեան խորհրդական Ալի Րիզա պէյի, որ յայտարարած է.

— *Այն սուտ զրոյցին վրայ, թէ կառավարութիւնը թղթադրամները պիտի կիսէ, բազմաթիւ անձեր, ունեւորներէն սկսեալ մինչեւ կառսօնները, իրենց ձեռք գտնուած դրամը անգլիականի վերածած են, նոյնիսկ Սակարանի գինէն աւելի բարձր գինով անգլիական գնելով։ Այս խուճապը պատճառ եղած է որ ստերլինը այսքան արագ բարձրացում մը կրէ։ Պէտք չէ անտեսել անշուշտ, որ բարձրացման մէջ դեր ունին նաեւ առատ ներածումներուն համար ըլլալիք վճարումները։*

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը խօսք արտասահմանի երիտասարդութեան եւ անոր ապրումներուն մասին։

Հայ բոլշեւիկները երկրի երիտասարդութեան պարբերական թերթերուն առաջքը կ'առնեն միայն բռնի միջոցներու դիմելով։ Ու երբ կ'իշխէ համատարած լռութիւնը, իրենք զիրենք կը մխիթարեն այն ինքնագոհ յայտարարութեամբ թէ բոլշեւիկեան տիրապետութիւնը «խիօլոգիական ճակատում» կատարեալ է, եւ թէ Դաշնակցութիւնը հող չունի Հայաստանի երիտասարդութեան մէջ։ Եւ որովհետեւ բոլշեւիկեան այս յայտարարութիւններն իրենց բուն արժէքով յայտնի են Հայաստանի ընթերցող հասարակութեան եւ զուրկ՝ ներգործող ազդեցութիւն մը թողլու տեղական երիտասարդութեան վրայ, խորհրդային Հայաստանի վարիչները կը փորձեն Հայաստանէն դուրս ընթացող կեանքի երեւոյթները պատկերացնել ըստ հաճոյս, իրենց ունկնդիրները մոլորեցնելու յայտնի ձգտումով մը։

Ասոր համար է, որ բոլշեւիկեան մամուլը հազար կտոր կ'ըլլայ ապացուցանելու թէ Դաշնակցութիւնն արտասահմանի մէջ կը քայքայուի, թէ արտասահմանի երիտասարդութիւնը «դասակարգային չէրտաւորման» շնորհիւ երես դարձուցած է Հ. Յ. Դաշնակցութենէ, եւլն., որպէսզի այս շռնդալից յայտարարութիւններով («իրողութիւններ», զորս Հայաստանի բնակչութիւնը հնարաւորութիւն չունի ստուգելու) կարենան ազդել բոլշեւիկ եւ ոչ-բոլշեւիկ երիտասարդութեան վրայ։

Ահա այդ արտայայտութեան մէկ նմոյշը Ե. Զուբարի յօդուածէն.

— «Գալով Դաշնակցութեան, ընդհակառակը, կարող ենք հաստատապէս պնդել որ նրանց չի յաջողւում նոյնիսկ «բոլշեւիկեան բռնակալութիւնից ազատ» բուրժուական երկրներում իր ազդեցութեան տակ պահել այնտեղ աճող հայ երիտասարդութիւնը։»

Այս «հաստատական պնդում»ը ապացուցանելու համար, յօդուածագիրը օգնութեան կը կանչէ դաշնակցական «Յուսաբեր»ի մէկ արտայայտութիւնը, որ բացառապէս գրուած էր մարմնամարզական եւ չէզոք միութիւններու մասին եւ ուր ըսուած էր թէ անոնք «տժգոյն գործունէութիւն ունին»։ «Տժգոյն» բառը բաւական եղած է որ բոլշեւիկ հրապարակագիրը դաշնակցական օրգանին բերնով յայտարարէ թէ արտասահմանի երիտասարդական համախմբումները տժգոյն ու անարժէք են։ Բացայայտ է որ «Յուսաբեր»ի խօսքը դաշնակցական երիտասարդութեան, անոր ակումբներու, գրական ու քաղաքական շարժումներու մասին չէ։ Սակայն բոլշեւիկ մամուլի գործին կուգայ այս ընդհանրացումը, ցոյց տալու համար թէ Դաշնակցութիւնն իրեն կապուած գործօն երիտասարդութիւն չունի։

Բայց բոլշեւիկեան հրապարակագրութիւնը լեցուն է հակասութիւններով։ Երբ հատուած մը վեր կ'ընդգծեն Դաշնակցութեան տկարութիւնը, հատուած մը վար, մոռցած իրենց նախորդ պնդումները, կը խօսին Դաշնակցական երիտասարդներու մասին, այս անգամ «ֆաշիստական» ու «ապադասակարգայնացած» ածականը տալով անոր։ «Այս ուղղութեամբ գործելով, Դաշնակցութեան անկասկած կը յաջողւի ֆաշիստական երիտասարդ փոքրաթիւ խմբեր կազմել, գլխաւորապէս ապադասակարգայնացած տարրերից, օրինակ՝ «Զաւարեան Որբերի Միութիւնը։»

Ինչպէս կը տեսնուի, յօդուածագիրը Դաշնակցութիւնը կը դատէ կողմնակի երեւոյթներուն մօտենալով, երեւոյթներ, որոնք առնչութիւն չունին Դաշնակցութեան կազմակերպութեան հետ։ Ու ատկէ առաջ կուգայ դատողութիւններու լաբիւրինթոսը, կամ տգիտութեան հետեւանքով եւ կամ դիտաւորեալ թիւրատեսութեամբ։

Եթէ մեր հակառակորդները կ'ուզեն յստակ դատողութիւն մը ունենալ Դաշնակցութեան մասին, պարտաւոր են նկատի առնել մեր շարքերուն մէջ արձանագրուած հազարաւոր երիտասարդները եւ անոնց արտայայտութիւնները։ Առանց խօսք ընդհանրացնելու բազմաթիւ դաղութներու վրայ, եթէ սահմանափակուինք Ֆրանսայի շրջանով, լիովին տուեալներ կրնանք ներկայացնել բոլշեւիկներուն, թողլով որ այդ երեւոյթը բացատրեն նոյնիսկ «ֆաշիզմ»ով։

Օրինակ, փոխանակ հատ ու կտոր Միութիւններու վրայ ծանրանալու, Երեւանի մամուլը կարող է Ֆրանսայի իր բանբերներէն տեղեկութիւններ ստանալ, որ ամէն տարի «Դաշնակցութեան Օր»ը (չեմ խօսիր Հ. Հանրապետութեան տարեդարձի մասին, եւ ոչ ալ կ'ուզեմ թուել Ֆրանսայի շարք մը վայրերու տօնակատարութիւնները) կը տօնուի Փարիզի, Լիոնի և Մարսէյլի մէջ, առնուազն 4000 ընկերներու, համակիրներու եւ չէզոքներու ներկայութեան։ Անոնք որ այդ հանդէսներուն ներկայ եղած են, գիտեն թէ այդ բազմութեան հարիւրին 80ը երիտասարդներ են։ Եթէ պահ մը այդ գումարէն հանենք տարեց Դաշնակցականները, չէզոքներն ու պատահական ներկաները, եւ ընդունինք միայն կէսը, մօտ 2000 երիտասարդներ 20—30 տարեկան, կը տեսնենք որ հոծ զանգուած մը կայ, որ քաղաքական դաւանանք ունի, կազմակերպուած է, կը հետաքրքրուի հանրային եւ քաղաքական խնդիրներով, որոշ ու անտատան ուղղութիւն ունի եւ իր իտէալներուն համար պատրաստ է պայքարի մտնելու։ Այս երիտասարդութիւնը 15—20 տարեկան էր, երբ Դաշնակցութիւնը հեռացաւ Հայաստանի պետական ղեկավարութենէն։ Անոնք բոլորն ալ բացառապէս երիտասարդ բանուորներ են։ Դաշնակցութիւնը անոնց ամսական չի տար, ուսանողական թոշակներ չի կապեր, գործարաններ չունի անոնց գործ հայթայթելու համար։ Հայաստանի հողը իր իրաւասութեան տակը չէ որ անոնց հող տայ, ոչ ալ կառավարութեան ղեկն իր ձեռքն է, որ պաշտօնի կոչէ բոլորն ալ։ Եւ սակայն, այդ պատանի եւ երիտասարդ բանուորութիւնը գունդերով կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը, կը դիմանայ քաղաքական աննպաստ բոլոր պայմաններուն, եւ նիւթական մեծ զոհողութիւններ կ'ընէ, առանց նիւթական շահախնդրութեան։

Պատճա՞ռը։

Բոլշեւիկեան մամուլին համար պարզ է։ Այդ բոլորը ֆաշիստներ, իմպէրիալիստներ եւ բանուորութեան թշնամիներ են։ ո՛չ աւելի ո՛չ պակաս։ Եւ այնքան կրկնած են իրենց չհաւատացած այս թափծու բառերը, որ դառն կատակի մը պէս իրենք ալ սկսած են հաւատալ թէ հայ երիտասարդ բանուորութիւնը Մուսոլինիի հետ արշաւանքներու մասին կ'որոճայ, անգլիական կայսրութեան հետ դաշինքներ կը փնտռէ, եւ իր արեան գնով դրամատէր Կիւլպէնկեանի անթիւ հարստութիւնը Հայաստանի բանուորութեան «գրոհ»ներուն դէմ կը պաշտպանէ...

Այս բոլորը տխուր կատակերգութիւն մըն է, որ սակայն ինը տարի է կը բեմադրուի Հայաստանի մէջ։ Իսկ կեանքը կը զարգանայ իր ճանապարհով։ Բոլոր բռնակալներու, նոյնիսկ ամէնէն ճարպիկին ճակատագիրն է, գերագոյն տագնապի շրջանին ինքնախաբէութեամբ սնանիլ։ Բոլշեւիկները կը սպասեն, որ Դաշնակցութիւնը սերունդէ զրկուի։ Մինչդեռ իրողութիւնները բոլորովին հակառակը կ'ապացուցանեն,

Հայ երիտասարդութեան մեծագոյն զանգուածը կապուած է Դաշնակցութեան։ Այս օրուան ընթացիկ փաստերը ցոյց կուտան որ նորահաս պատանիներն ալ մեծ խանդավառութեամբ ներս կուգան Դաշնակցական յեղափոխական մթնոլորտի մէջ. մթնոլորտ մը որ քառասուն տարուան բարոյական դրամագլուխով կազմուած է։ Պատահական ցանկութիւններն ու իրական կեանքի տուեալներէն զուրկ նշանաբանները չպիտի զօրեն պահպանելու սերունդներու այնքան յամառ յաջորդականութիւնը, զոր տեսած ենք Դաշնակցութեան անցեալ պատմութեան ընթացքին եւ կը տեսնենք այժմ, հայութեան ապրած այս դժնդակ օրերուն։

Դաշնակցութեան հիմնադիրներն ու ղեկավարները հայ ժողովրդի ընդհանուր ազատութեան նշանաբաններով հրապարակ իջան, գերագոյն զոհողութիւններով յեղափոխական գաղափարապաշտութիւնը ներարկեցին սարկացած ժողովուրդի մը արեան մէջ, զրկուած ու դղեկուած հայ աշխատաւորութեան դատն իրենց ուսերուն վրայ առին, ու սերունդէ սերունդ փոխանցեցին Հայոց ազատագրութեան ծանր, բայց միեւնոյն ժամանակ կենսարար մեծ գործը։

Այսօր, Հայոց պատմութեան զարգացման ընթացքին, երիտասարդութիւն մը յառաջ եկած է որ Հայոց ընդհանուր ազատութեան փոխարէն՝ աւելի յըստակ ու աւելի բովանդակալից քաղաքական դաւանանք ունի։ Այդ երիտասարդութիւնը կը ձգտի Հայոց Հայրենիքի ազատագրութեան, այդ հայրենիքի Միացեալ եւ անկախ ըլլալուն, հայահաւաքման գործին եւ հայ աշխատաւորութեան վերջնական ազատումին,

Այսօր Հայոց պետութիւնը կազմակերպելու, անկախ Հայրենիք կերտելու, եւ աշխատաւորութեան ու ազգի ազատութեան միացեալ գաղափարը աւելի յստակ ու աւելի խտացած կը գտնենք քաղաքական երիտասարդութեան մօտ։ Այդ երիտասարդութիւնը, իբր աշխատաւորական զանգուած, ընկերվարական է. ու իբր ազգի խոշորագոյն հատուածը՝ ազգային ազատագրական շարժման դրօշակիրը։ Այս երկու իտէալները ձուլուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանանքին մէջ եւ իրենց քաղաքական ու տնտեսական խորունկ արմատներով կուգան հայ իրականութենէն և հայ ժողովրդէն։

Ըսած ենք ուրիշ առթիւ.— Կրկնենք ի պատասխան Ե. Զուբարներուն. ո՛վ որ կը դիմաւորէ Հայոց համաժողովրդային եւ ազգային բովանդակ կեանքը ընդգրկող հիմնական պահանջները, կարող է գրաւել նորահաս երիտասարդութիւնը, առանց ճեղքուածքի եւ առանց թեքումներու։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութենէն յետոյ կը քալէ աւելի լայն եւ աւելի որոշ քաղաքական եւ ընկերային ուղիէ մը։ Ան կոչուած է պատմական իր առաքելութիւնը գլուխ բերելու, այսինքն շարունակելու պայքարն ու շինարար աշխատանքը մինչեւ որ միացեալ հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ տնտեսական ազատագրութիւնը իր լրումին հասնի։

Երիտասարդ սերունդի թէ՛ դասակարգային եւ թէ ազգային ձգտումներն ու արտայայտութիւնները խտացած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանանքին մէջ։ Այդ է պատճառը որ պատանիներու եւ երիտասարդներու մեծ հոսանք մը կը շրջապատէ մեր կուսակցութիւնը։ Ու մեր պատասխանատու եւ բրաւասու մարմիններուն, մամուլին եւ գործիչներուն կը մնայ մեծ հոգածութեամբ եւ անշեղ հետեւողականութեամբ կազմակերպել մեզ շրջապատող երիտասարդութիւնը, դաստիարակել եւ հիմնապէս խորացնել անոր քաղաքական համոզումները, գիտակցելով որ գալիք օրերուն այդ երիտասարդութիւնը կոչուած է խիստ պատասխանատու դեր ստանձնելու հայկական պատմութեան բեմին վրայ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, *Պէրլինէր Թակէպլաթի* Մոսկուայի Թղթակից փօլ Շէֆֆէր, որ խորապէս իրազեկ է ռուսական անցուդարձերուն եւ որվերջերս վտարուեցաւ խորհրդային երկրէն, իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ Լոնտոնի *Օպզըրվըր*ին մէջ։ Կը թարգմանենք ստորեւ.

Խորհրդային Միութեան մէջ դէպքերը շարունակ առաջ կ'երթան դէպի տագնապ մը։ Այս իրողութիւնը հետզհետէ ի յայտ եկաւ եւ հիմա պարզ է ամէն դիտողի համար։ Վճռական նշանն է յարաճուն պակասը ուտելիքի մըթերքներուն ոչ միայն ամբողջ գիւղերուն, այլեւ քաղաքներուն մէջ։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին՝ խորհրդային կառավարութիւնը իր ջանքերը կեդրոնացուց ամէն գնով պարենաւորելու համար քաղաքները, մանաւորապէս մեծ կեդրոնները՝ իրենց ճարտարագործական բնակչութիւնով։ Հիմա սակայն ստիպուեցաւ պարենաւորման տետրակներու դրութիւնը մտցնել՝ բազմաթիւ կենսական ուտելիքներու համար։ Ռուսիոյ իւրաքանչիւր քաղաքին մէջ կը տեսնուին «պոչ» բռնող կիներ, որոնցմէ շատերը կ'արթննան առտուան ժամը 3ին, որպէսզի խանութներու ապրանքները չծախուած՝ կարենան ստանալ իրենց պարէնը։

Կենսամթերքները յանկարծական ելեւէջներ ունին։ Օրինակ, Մոսկուա գրեթէ բնաւ գետնախնձոր չունէր։ Յանկարծ, նոյեմբերին տարօրինակ առատութեամբ գետնախնձոր երեւան եկաւ։ Համագործակցական ընկերութիւնները, որոնց կ'անդամակցի բնակչութեան մեծամասնութիւնը, պարտադրուեցան անմիջապէս ստանալ գետնախնձորի մթերքը, աւելցած մասը պահ դնելով եկեղեցիներու մէջ։ Ասիկա տիպիկ նախաբան մըն է այն շփոթ վիճակին, որուն մէջ կը գտնուին խորհրդային պարենաւորման կազմակերպութիւնները։

Գիւղը, որուն ի վնաս քաղաքները կը ստանան իրենց առօրեայ կասկածելի նուազագոյնը, շատ գէշ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Սարատոֆի նահանգին մէջ գիւղացի կին մը ըսաւ ինծի. «Մենք գիւղացիներս կրնա՞յինք երեւակայել թէ հունձքի ժամանակ ստիպուած պիտի ըլլանք մեր ծարաւը յագեցնել տաք ջուրով, առանց թէյի կամ շաքարի»։ Այս խօսքը կը յատկանշէ Ռուսիոյ 130 միլիոն գիւղացիներուն տրամադրութիւնն ու վիճակը։ Պէտք չկար հասկցնելու իրեն թէ յառաջիկայ ձմեռ միայն թէյէ ու շաքարէ չէ որ պիտի զրկուէր, այլ նաեւ հացէ։ Անիկա արդէն գիտէր այդ բանը, սակայն խորհրդային Ռուսիոյ մէջ մարդիկ չեն ըսեր այն ամէնը զոր կը մտածեն։ Ռուսիայէն վերադարձող մասնագէտներ խիստ կարելի կը գտնեն որ կարգ մը նահանգներու մէջ միլիոնաւոր գիւղացիներ իրական սովէ պիտի տառապին մինչեւ յառաջիկայ հունձքը։ Խօսքը այն նահանգներու մասին է, որոնք բնականոն պայմաններու մէջ իրենք իրենց բաւելու չափ ուտելիք չեն արտադրեր։ Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով, անոնք ալ ցորենի «զօրակոչ»ին ենթակուեցան եւ հրաւիրուեցան իրենց տուրքը վճարել քաղաքներուն։

Այս շրջանները իրենց ամբողջութեան մէջ սովի վտանգի ենթարկուած են։ Սակայն վտանգը կ'երկարի անոնցմէ անդին՝ դէպի այսպէս կոչուած ցորենաշատ շրջանները, որոնք կանոնաւորաբար ցորեն կ'արտածեն։ Այս պայմաններուն մէջ, բարեկեցիկ գիւղացիները, որոնք կրնային ցորեն բերել շուկան՝ գրեթէ ամբողջութեամբ կործանած են։ Ահագին պարտաւորութիւններ դրուած էին անոնց վրայ, ու չգործադրելու պարագային՝ այդ պարտաւորութիւնները աւելցուած։ Ցետոյ, իբրեւ պատիժ, գրաւի ենթարկուած, այսինքն գրաւուած էին անոնց կալուածները։ Անցած տարի այս դրութիւնը կը գործադրուէր ընդհանրապէս «աւելի զօրաւոր» գիւղացիներու հանդէպ։ Այս տարի աւելի տկարները չխնայուեցան։ Կացութիւնը ստիպեց ուրեմն զանազանութիւն չդնել։ Քաղաքներն ու բանակը, այսինքն խորհրդային իշխանութեան խարիսխները, պէտք է կերակրուէին ամէն գնով։

1920ի կրկնութիւնը չէ այս — երբ սեփականազրկութիւն եւ կողոպուտ կը կատարուէր՝ գոհացնելու համար վայրկեանի անյագութիւնը։ Այն ատեն յեղափոխութեան հետեւանքով մեծ կալուածներու կոտորակումը անխուսափելի դարձուցած էր ալ տադրութեան տագնապ մը։ Այսօր, սակայն, ո՛չ միայն մեծ կալուածներու, այլ քիչ շատ ընդարձակ գիւղացիական հողերու անհետացումը հողային խիստ հակատնտեսական ստորաբաժանում մը առաջ բերած է։ 1917ին Ռուսիոյ մէջ կային 16 միլիոն գիւղացիական կալուածներ, այսօր այդ թիւն է 27 միլիոն։ Ստեղծուած են անհամար պզտիկ կալուածներ, որոնց շատերը բոլորովին անբաւական՝ ապրեցնելու իրենց մշակները։ Հետեւանքն այն եղաւ որ վերջին երկու տարիներու ընթացքին արտադրութեան մէջ անկում առաջ եկաւ։

Այս պայմաններուն տակ, որեւէ կառավարութիւն պիտի ստիպուէր խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ ստեղծելու համար օգտագործելի աւելի ընդարձակ միաւորներ։ Խորհրդային կառավարութիւնը առիթէն օգտուեցաւ խանդավառութեամբ։ Վերջին 18 ամիսներու ընթացքին տենդոտ գործունէութեան լծուեցաւ՝ «Հաւաքական ագարակներ» կազմակերպելու համար՝ հարուստ թէ աղքատ գիւղացիներու հողերով։ «Հողի ընկերվարացում» պարտադրեց։ Այս գործողութիւնը շատ արագ ընթացաւ, զարմացնելով նոյնիսկ կառավարութիւնը։ Յառաջիկայ տարի հաւաքական ագարակները պիտի կլանեն 3ուկէս միլիոն գիւղացիական կալուածներ։ Գիւղացիները կը համախմբուին հաւաքականներու շուրջ, խուսափելու համար այն «հարուստող» վտանգէն, որ պիտի կործանէ զիրենք իբրեւ անհատ երկրագործներ։ Ամէն ոք կը նախատեսէ իրեն վիճակուելիք բախտը։

Պիտի մեղադրուի իբրեւ «կուլակ»։ Պետական բռնակալութիւնը խստացած է այս տարի։ Աղքատ գիւղացին կը գրգռեն իր դրացիին դէմ, որ հարուստ նկատուի — ինչ որ կարելի է «հարուստ» կոչել գիւղերու մէջ։ Ա[illegible] կա կը կոչուի գիւղերու մէջ «[illegible]սակարգային պայքար»։ Այսպ[illegible] կատաղի կերպով ծաւալած է [illegible]բողջ Ռուսիոյ մէջ, եւ անոնք արդէն կործանած են, իրենց [illegible] կաւին անկախ ընկերները կը [illegible] կոտեն դէպի իրենց մակարդ[illegible]

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՁՈՒԼՈՒԻՆՔ

(ՈՐԲԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ)

Հանրային կեանքի մէջ հետզհետէ կ'աճի վտանգ մը, որ[illegible] մասին գրեթէ բնաւ չի խօսուիր թերթերու մէջ։ Այդ վտանգը որդի պէս կը կրծէ նոր սերունդի կեանքը։ Կ'ակնարկեմ օտարուհիներու հետ ամուսնութեան։

Հայ երիտասարդը մեղադրողներ շատ կան եւ սակայն անոնք բնաւ չեն հետաքրքրուիր պատճառներով։

Դեռ երէկ, երբ փողոցէն կ'անցնէի, դէմս ելաւ իմ [illegible] բարեկամներէս մէկը, առողջ կազմուածքով եւ կարմիր դէմքով, հայկական մաքուր դաստիարակութեամբ եւ առողջ գաղափարներով։ Սովորականէն աւելի տխուր ու տրտում կը քալէր։ Մօտեցայ եւ հարցուփորձեցի եւ յայտնեց թէ հայ ընտանիքի մը տունէն դուրս կ'ելլէր։ Խնդրած էր անոնց աղջկան ձեռքը։ Իրեն հարցուցած էին իր արհեստը, իր կրօնքը, ամսական վաստակը եւ պանքային մէջ պահ դրած դրամին քանակը։

Իբրեւ եզրակացութիւն, յայտնեց թէ ինքն ալ կ'ամուսնանայ ֆրանսուհիի մը հետ, մինչդեռ նախապէս մերժած էր շատերու կրկնակի առաջարկները։ Ուրիշ գտայ մխիթարելու զինքը եւ տեսակ մը նեղսրտութեամբ իրաւունք տուի։

Այսպիսի երիտասարդներու թիւը շատ է։ Այդ երիտասարդը հայ ընտանիքէն ներս մտած էր լի յոյսով եւ այս օտարոտի ափերու վրայ շինուած երազներով, եւ դուրս կ'ելլէր, կոտրտուած հաւատքով եւ խարխուլ կամքով։ Այո՛, դպրոց բանանք մեր պզտիկներուն մեր լեզուն սորվեցնելու, գրադարաններ հիմնենք հայ ոգին արծարծելու, միութիւններ եւ այլ զանազան ձեռնարկներ ընենք, որպէսզի այս ազգը չկորսուի եւ փրկուի։ Ցասնեակ տարիներէ ի վեր մեծցուցած ենք տասը տարեկան հայորդին մինչեւ 20-25 տարեկան՝ հայ ոգւով եւ հայ զգացումով։ Այդ երիտասարդը հպարտութեամբ եւ անտրտունջ տարած է խաչը եւ ահա այսօր մեր հայ օրիորդները, հայ տիկինները, իրենց քանի մը սնոտի պահանջներով կը խորտակեն տարիներէ ի վեր կազմուած կորովը։

Եօթանասունը եօթն անգամ ճշմարիտ էոր հայ օրիորդը չի կրնար երջանիկ ըլլալ օտար երիտասարդի հետ, եւ ոչ ալ հայ երիտասարդը օտարուհիի հետ։ Ուրեմն ինչո՞ւ արգելք հանդիսանանք երջանկութեան մը որ կախում ունի հայ երիտասարդի բազուկի ուժէն, հոգւոյն կորովէն եւ աշխատելու կամքէն։ Պանքային պահ դրուած 2000 Ֆր.ը կ'ըլլայ տասը-քսան հազար, երբ այդ երիտասարդը նոր կայծ առած եւ նոր բոյն կազմած առտուն ժպիտը դէմքին կը զարնէ գործարանին դուռը։

Նոյնիսկ ձեր սիրած օտարուհիները կը խոստովանին թէ Հայերը ամէնէն աշխատասէր, ամէնէն ընդունակ բազուկներն են։ Նայեցէք ձեր շուրջը, գտէք, իրապէ[illegible]

ւյր, որոնք մուրացկանութիւն
ին, անօթի մնան: Ամէնն ալ,
ին մինչեւ պզտիկը, երիտա-
րդէն մինչեւ ծերը, ապրելու
անձնուրութեամբ կը չ-
իրենց ապրուստը. իրենց օր-
ան հացը, առանց ոեւէ մէկուն
բռնցնելու: Այսօր
ամամբ անցեալ տարիներ-
մենք նուազ չափով, ունինք
րծարան աշխատող երիտասարդ-
որոնք մեծագոյն մասը կը պարա-
որոշ արհեստով եւ մնացած-
ն ալ գործարանի մէջ կ'աշխա-
ֆրանսացիներու կողքին, նա-
անելի գիրքերու մէջ:

Ասոնք թէ ո՛ւր է հայ ընտա-
կներու եւ օրիորդներու գոր-
ած աններելի սխալը՛ մղուած զա-
ոզան հաշիւներէ: Զգենք Անա-
ի խորքերէն բերած մեր նա-
պաշտութիւնները: Եւ իրարու
ենք սալով, հայ ոգին քաջալե-
լով, հայ երիտասարդին ազնիւ
ու մաքուր զգացումները հրահրե-
լով, յաղթենք հաստատուն ծրա-
գրով բոյներ, որոնք անգնահա-
տելի բարիքներ պիտի պարգեւեն
մեզի:

ուք կ'ուզէք ամուսնացնել
ր աղջիկները հարուստ ընտանի-
ք երիտասարդներու հետ, հա-
ւստ օտարներու հետ: Բայց չէ՞
հարուստ երիտասարդը հարուստ
ղջիկ կ'ուզէ, պարարտացած օժի-
ով եւ արտակարգ գեղեցկութիւ-
նով: Անոր հակառակ օրինակները
քերու կարգ անցած են:

Հայ երիտասարդը եւ հայ
որդը երբ ամուսնանան օտար-
ներու հետ, եթէ նոյնիսկ անոնց
ւն հասկնան, կան տարբերու-
թիւններ ցեղի, կենցաղի եւ բա-
ոյականի որ թոյլ չեն տար եր-
ջիկ ըլլալ, ինչքան պիտի ըլ-
լային հայրենակցական եւ ազգակ-
ան կապերով: Հայը Հայով
իտոյ ապրիլ եւ երջանիկ ըլլալ:
ւթէ ատոր հակառակը պնդողներ
ն, ատոնք չեն հասկնար ընտա-
նեկան երջանկութեան պայման-
ները եւ բոլորովին կ'անգիտանան
ատոր աւերիչ հետեւանքները:
տոր տալ աւելորդ պիտի ըլ-
լար:

Հայ ծնած ենք եւ պէտք է
այ ապրինք: Ո՛ր եւ է սնոտի ար-
ելք տալ եւ իրար սիրող սրտե-
ու միացումին ոճիր մըն է այս
ողովուրդին համար որ իր երազ-
ները ունի: Եւ որ գրեթէ ամէն օր
ւսնելով եւ ձեռնելով կը սնու-
ցանէ իր երիտասարդութիւնը:

ՀԱՅԿ ՇԻՆԱՐԱՐ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԵՐՄԱՆ ՊԱՏՄԱԳԻՐԻ ՄԸ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Գերմանացի ծանօթ պատմաբան Էմիլ Լուտվիկ, որ հեղինակն է «Նափոլէոն» եւ «Պիզմարք» մեծ գիրքերուն, Պոլիս հասաւ անցեալ շաբաթու եւ ջերմապէս ընդունուեցաւ Թուրքիոյ Համալսարանի վարչութեան կողմէ:

Իր իսկ յայտարարութեանց համաձայն, Էմիլ Լուտվիկ գացած է ծանօթանալու համար Թուրքիոյ ճակատագիրը վարող դիւանագէտներու հետ: Պատմաբանը Պոլսէն անցած է Էնկիւրի եւ կ'ենթադրուի թէ նիւթեր պիտի հաւաքէ գիրք մը գրելու համար:

Էմիլ Լուտվիկ անծանօթ մը չէ Թուրքիոյ: Երկար ատեն Պոլիս մնաց Մեծ պատերազմի շրջանին, իսկ իր «Նափոլէոն»ը Թուրքերէնի թարգմանուեցաւ վերջերս:

Այս այցելութեան առթիւ, դասախօսութիւններ տուած է Էնկիւրի եւ Պոլսոյ մէջ:

ԿԻՐԱԿԻ՞ ԹԷ ՈՒՐԲԱԹ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը գործնապէս որոշած է որ կիրակին ըլլայ հանգիստի օր եւ ոչ թէ ուրբաթը: Թուրք մամուլը երկարօրէն կը վիճաբանի այս փոփոխութեան առթիւ, ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները: Օրինագիծը պատրաստ է արդէն, Ազգ. Մեծ Ժողովի սեղանին վրայ:

Այս փոփոխութեան պատճառը պարզապէս տնտեսական է: կառավարութիւնը դարման մը կը նկատէ, երեք տարիէ ի վեր տիրող տնտեսական անկումը նուազեցնելու համար:

1924 փետրուարին էր որ, կառավարութիւնը պարտաւորիչ հանգիստի օր հռչակեց ուրբաթը, տեղի տալով իսլամական տրամադրութեանց առջեւ: Այս որոշման վրայ, բոլոր օտար հաստատութիւնները եւ դրամատունները ստիպուեցան դուռները փակել ուրբաթ օր: Ճէրին շաբաթական հանգիստի օր չի ճանչնար: Իսլամները սովորաբար իրենց խանութները կը փակէին ուրբաթ օր մէկ-երկու ժամ: Ժամանակի ընթացքին, առարկութիւնները շատցան ուրբաթի ընտրութեան դէմ: Օրինակ, սեղանաւորական գործառնութիւնները կը խանգարուէին, որովհետեւ դրամատունները ուրբաթ օր գոց ըլլալով, չէին կրնար հաղորդակցիլ արեւմտեան հրապարակներուն հետ, իսկ շաբաթ եւ կիրակի ալ օտար սակաւ-րանները փակ ըլլալով, չէին կըրնար կանոնաւոր գործել: Այս կերպով, շաբաթը երեք օր կը չլտաուէր տնտեսական գործունէութիւնը:

Տնտեսական կեանքը իր անողոք պահանջներով դեռ շատ բան պիտի սորվեցնէ քէմալականներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

9րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանէն զրկուած հեռագրեր կը ծանուցանեն թէ Հայաստանի խորհրդայնացման 9րդ տարեդարձը տօնուած է՝ օրուան կարգախօս ունենալով երկրին ճարտարարուեստացումը: Այս առթիւ բացումը կատարուած է Լենինականի Արթիկ-Անի երկաթուղագծին: Երեւանի մէջ բացուած է հացի մեքենական փուռ մը, որ օրական 40 հազար քիլօ արտադրական կարողութեամբ: Զանազան շըրջաններու մէջ հաստատուած են բամպակի եւ ցորենի մշակման հաւաքական տնտեսութիւններ: Բացումը կատարուած է Նաեւ մանուկներու յատուկ թատրոնի մը, բանուորական դպրոցներու, մայրական դպրոցներու եւ անգրագիտութեան դէմ պայքարի մասնաճիւղերու:

Այս բոլորը լաւ, շատ լաւ բայց մեր կողմէ յիշեցնենք ծանօթ առածը,— սկսինք Հայու պէս՝ վերջացնենք Անգլիացիի պէս», որպէսզի քիչ ատենէն չկարդանք կծու քննադատութիւններ, անփութութեան եւ նոյնիսկ զեղծարարութեան վերագրումներ՝ այս բոլորին մասին… իրենց իսկ կողմէ…

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցեալ օր հատուածներ տուեր էինք Հայաստանի Արհեստակցական Միութիւններու համագումարին մէջ կատարուած զեկուցումէ մը: Ստորեւ մէկ քանի հատուածներ եւս.

— Բանուորներու աշխատանքի ու կենցաղային շահերու պաշտպանութեան գործին մէջ եւս խոշոր թերութիւններ կան: Նոյն իսկ այդ համգամանքը որ հանգստեան տուներու մէջ ունեցեր ենք ընդամէնը 1,300 տեղ,կորսնցնել տուած է 1,400 օր: Վերցնենք հաւաքական պայմանագրերը որ խախտուած են: Հաւասարապէս մեղաւոր են Արհեստակցական Միութիւնները, որոնք ժամանակին հոգ չեն տարած ապահովելու պայմանագրերու անխախտ կատարումը:

"Աշխատանքի պաշտպանութեան խնդրին մէջ եւս, կարելի չէ ղեկավարուիլ հին եղանակներով, մենք ունինք հազարաւոր գործազուրկներ, եւ միաժամանակ հազարաւոր բանուորներու պէտք: Ուրեմն, այստեղ, հիմնական խնդիրը գործազուրկներու որակաւորումն է: կամ վերցնենք աշխատավարձքի խնդիրը: Աւելի դժուարին բան չկայ քան բռնել տնտեսավարի կոկորդէն եւ պահանջել որ այս կամ այն տոկոսով բարձրացնէ աշխատավարձքը:

''Բայց այդ դեռ չի նշանակեր որ մենք ապահոված կ'ըլլանք բանուորներու վիճակին բարելաւումը: Արհեստակցական միութիւններու ուշադրութիւնը պէտք է գրաւէ իրական աշխատավարձի բարձրացումը, գներու իջեցման միջոցով:»

Ցետոյ, այս բոլոր թերութիւններուն դէմ, զեկուցանողը կուտայ կարգ մը հրահանգներ, որոնց քննադատութիւնը պիտի կարդանք անշուշտ, Արհեստակցականներու յաջորդ համագումարին մէջ…:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕԳՆԵՆՔ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

ԼԻՈՆ, 9, Դեկտ.— Լիոնի գաղութն ալ վերջապէս ունեցաւ իր մատուռ — մանկապարտէզը՝

Ազգ. կեդրոն. Վարչութեան եւ Ա. Ե. Կ. Խաչի ժրաջան աշխատութեանց արդիւնքն է այս: Մատուռը դեռ չունի իր լրիւ պիտոյքները: Սակայն արդէն այդ ուղղութեամբ կենդանի շարժում մը սկսած է: կարմիր Խաչի անդամուհիները ծիգ չեն խնայեր զայն բարելաւելու. նիւթապէս ու բարոյապէս: Շատեր կը տրտնջային որ հին եկեղեցին շատ հեռու է: Ներկայ մատուռ—մանկապարտէզը հիմնուած է հայաշատ վայրի մը մէջ, որ օրէ օրէն անկասկած պիտի դառնայ հայկական բոյն մը: Եկեղեցին մինակ չէ, անոր կողքին եւ անոր հետ զուգընթաց, պիտի շարունակուի մանկապարտէզը, հոգիով եւ լեզուով հայ պահելու համար մատղաշ սերունդը, որ արդէն սկսած է թօթովել Ա. Բ. Գ.ը:

Բոլորիս պարտքն է քաջալերել ձեռնարկը: Չմոռնանք որ նորահաս սերունդը մոռացութեան տայ հայկական բարբառը, մեր իսկ անտարբերութեամբ: Ահա գործ մը, որուն շնորհիւ մեր փոքրիկները պիտի սորվին հայ ցեղին դիւցազնական եղերական պատմութիւնը: Ազգ. Վարչութիւն եւ Ա. Ե. Կ. Խաչը, ամէն իրաւունք ունին անհատական եւ հաւաքական աջակցութեան:

Այս գործերուն մասնաւորապէս պէտք է օգնեն Հայրենակցական եւ Կրթասիրաց միութիւնները:

Թ. Հերոյեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի Ա. խումբը օգտուելով այս կիրակի օրուան հանգիստէն, գնաց մեկնեցաւ մրցելու համար հանրածանօթ U. R. Dunkerque-Maloի խառն խումբին դէմ: Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, մարզադաշտը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը:

Խաղը վերջացաւ ի նպաստ հակառակորդ խումբին 3ի դէմ Օով, սակայն ժողովուրդը խաղի առաւելութիւնը հայ խումբին վերագրեց, գնահատելով մեր տղոց յանդուգն դիմադրութիւնը այդ անհաւասար պայքարին մէջ, մանաւանդ որ հակառակորդ խումբը կը բաղկանար լաւագոյն խաղացողներէ:

Խաղէն առաջ, հայ խումբը գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը դրաւ անծանօթ զինուորին շիրիմին վրայ:

Մ. Երանեան

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը չորրորդ ախոյեանական մրցումը կատարեց Լ'Օլէմփիք Վէզիֆիյէի դէմ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ, կիրակի 8 դեկտ.: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Մրցումը սկսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով: Շահեցանք նշանակէտ մը: Ֆրանսական խումբը կատաղի յարձակումով շահեցաւ նշանակէտ մը, յետոյ երկրորդ նշանակէտը եւ վերջապէս երրորդ նշանակէտը:

Երկրորդ խաղամասին Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները բուռն յարձակումով շահեցան երկրորդ նշանակէտը: Քիչ յետոյ երրորդ նշանակէտը: Ֆրանսական յառաջապահները ուզեցին յաղթել. բայց Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողական գիծը լաւ դիմադրեց: Խաղը վերջանալու ատեն Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ նոր նշանակէտ մը եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 4-3:

Առաջին շրջանը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանութեամբ (12 կէտով դասաւորման գլուխ կը գտնուի). երկրորդ շըրջանը կը սկսի յունուար 5ին.

Մ. Փափազեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հնչակեաններու ռուսմանիոյ Գործադիր Ցանձնախումբը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ յայտարարութիւնը: կը տպենք անփոփոխ, ջնջելով միայն «քըէական» բառը.—

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 1 դեկտ.— Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան Ռումանիոյ Շրջանի Գործադիր Ցանձնախումբս քննելով Ֆրանս. Շրջանի շարքերէն բաժնուելով կուսակցութեան ինքնակոչ ներփականութիւն ունենալ յաւակնող խմբակին Անդրանիկ Կէնճեան, Վահրիճ Կէօքճեան եւ Սիւնիքի արարքները եւ ընդունելով յիշեալներու այս ընթացքը որպէս հակակուսակցական, հակօրինական եւ դաւաճրական, յետ երկար խորհրդակցութիւններու, որոշեց յիշեալներէն,Կիլիկեան շրջանի իրենց արարքներովը արդէն ամբաստանութեան տակ գտնուող առաջին երկուքը, Անդրանիկ Կէնճեան եւ Վահրիճկէօքճեան ի սպառ վտարել Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան շարքերէն. իսկ Սիւնիքը կախակայել մինչեւ Ընդհ. Պատգ. Ժողովի գումարումը:

Զայս ի գիտութիւն ընկերական շարքերու եւ հայ հասարակութեան կը յայտարարենք ի պաշտօնէ:

(Կնիք)

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ Վ. ՏԷՐ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ՏԻՐԱՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

7 դեկտ. 1929 Փարիզ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐ

ՍՈՎԱՄԱՀ.— Սկովտիոյ արեւմտեան ափերուն մօտիկ, Հեբրիտեան կղզեխումբին մաս կը կազմէ Եոնա կղզեակը: Երկու շաբաթ առաջ, քանի մը ձկնորսներ, այն պահուն որ կը փորձէին ցամաք ելլել, ծովեզրը, աւազներուն վրայ փռուած նշմարեցին մարդկային դիակ մը: Երիտասարդ կնոջ մը մարմինն էր, բոլորովին մերկ, մարմարի ճերմակութեամբ, թեւերը տարածած խաչաձեւ: Սեւ ու փայլուն մազեր մասամբ կը ծածկէին դէմքը: Մարգարիտէ ժանեակ մը կը շրջանակէր նուրբ վիզ մը: Ոչ մէկ վէրք մարմինին վրայ: Այլ անօթութենէ ժեռած ըլլալու բոլոր նշանները:

Այս լուրը որ Լոնտոնէն կուգար, անմիջապէս երեւակայութիւնները գրգռեր էր եւ կարծել տուեր էր թէ սեռային ապականութեան զոհ մըն է, որուն նըժանները շատ կան:

Իրականութեան մէջ, ինչպէս քննութիւնը հաստատեց, խառնածին խալալհի մըն է, հայրը խալալցի, մայրը անգլիացի: Սովորութիւն ունէր ձմեռը անցընելու Լոնտոնի մօտերը, իսկ ամրան կ'երթար Եոնա կղզին, վայելելու ժենակեաց կեանքը մը յափշտակութիւնները: Վիպական խառնուածքով, հիւանդագին հողիի մը յատկանիշները ցոյց կուտար յաճախ:

Ատեն մը ինքզինք բանաստեղծութեան նուիրելէ յետոյ, օր մըն ալ որոշեց եգիպտական հին խորհրդաւոր պատմութիւնները մշակել: Իր հայրն ալ զինքը կը քաջալերէր այդ ուղղութեամբ: Հօրը ուղղուած նամակի մը մէջ՝ կը յայտնէր թէ բժիշկները առհասարակ փաստը կուտան իրենց խոր նիւթապաշտութեան, երբ կ'երեւակային թէ կրնան դեղերով բուժել հիւանդութիւնները, եւ կ'աւելցնէր թէ կատարեալ «առողջութիւն» գտնելու համար մարդը պէտք է ըմպերնութեան անըսպառ ստոինքներէն:

Կ'երեւի այս երազը իրականացնելու համար էր որ օրիորդը ամէն տարի կ'ապաստանէր կըղզին իր մենաստանին մէջ, ուր այնքան խորհրդաւոր կերպով պիտի գտնէր մահը:

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՂՋ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՅ ՀԱՄԱՐ

Սէլէստէն հնապանդեցաւ հայհոյելով. իր երկու ընկերներն ալ միեւնոյնն ըրին:

— Աշտա՛ցայ, ըսաւ սպասաւորը, առանց ոեւէ հաճոյք զգալու: Սոսկալի բան է… մանաւանդ երբ կը խորհիմ թէ ստամոքսս այլեւս բնաւ չի ցաւիր…:

Խօսակցելով հասած էին շատ ընդարձակ հանրային հրապարակ մը: Բոլորաձեւ վայր մըն էր եւ մեկնակէտ կը ծառայէր երկոտասնեակ մը աստղաձեւ տրամադրուած պողոտաներու: Շրջապատի մայթին վրայ անցորդները կը վազվզէին, ոտքով եւ մանաւանդ չմշկով, ինչ որ արդէն Ռընէ եւ Սէլէստէն դիտած էին իրենց առաջին անգամ դուրս ելլելու ժամանակ: Ինքնաշարժերը կը դառնային ամէնը միեւնոյն ուղղութեամբ կեդրոնական ապաստանի մը շուրջ որ վերապահուած էր օդակառքերու ժամանումին եւ մեկնումին: Այս ամէնը կը կատարուէր գրեթէ առանց աղմուկի եւ կատարեալ կարգապահութեամբ:

— Այս ապաստանի վրայէն է որ օդակառքը պիտի նստինք, ըսաւ Կլէռ:

Արդէն Սէլէստէն կը պատրաստուէր անցնելու, երբ լրագրողը կեցուց զայն.

— Ի՞նչ կ'ընէք, ըսաւ, կը ջախջախուիք:

— Եւ սակայն, պատասխանեց Սէլէստէն, ժամանակին մենք Փարիզի փողոցներէն կ'անցնէինք, թէեւ աւելի խճողուած էին:

— Բայց, ըսաւ Կլէռ, այն ատեն ոստիկանական կանոնագրութիւնները նուազ խիստ էին: Հիմա փողոցներու մէկ կողմէն միւսը կարելի է անցնիլ միայն ներքնուղիներու միջոցաւ եւ անսաստողները բանտարկութեամբ կը պատժուին:

— Մինչեւ իսկ եթէ մարդ մեռնի՞, հարցուց Ռընէ:

—Եթէ մեռնի, խնդիրը փակուած կը նկատուի բնականաբար, բայց եթէ վիրաւորուի մէկը, նախ կը խնամեն եւ այնուհետեւ կը պատժեն:

— Ուրեմն այլեւս մարդ իր հաշուոյն անխոհեմ ըլլալու իրաւունքն ալ չունի: Շատ հրաշալի է արդարեւ այս ազատութիւնը…:

Վար իջան մայթին վրայ բացուած նրբանցքէ մը | եւ միւս կողմէն վեր ելան կեդրոնական ապաստանարանին վրայ:

Քանի մը օդակառքեր կը սպասէին այնտեղ: Ռընէ դիտեց թէ ամէնքն ալ իրարու կը նմանէին եւ միայն երկու հոգիի համար պատրաստուած:

— Այս, բացատրեց Կլէռ, միջակ դասակարգի քաղաքացիներու պայմանադրեալ օրինակն է: Երբ աւելի ճանչնաք ընկերութեան ներկայ կազմակերպութիւնը, պիտի հաստատէք թէ մարդիկ բաժնուած են դասակարգերու, աւելի ազատ քան ձեր ժամանակը:

Բայց, Միացեալ նահանգներու մէջ, քաղաքացիներու մեծ մասը իրաւունք ունին այս օրինակի մեքենայի մը իրենց տեղափոխութեանց համար. Եւրոպայի մէջ տակաւին այդչափ յառաջացած չենք…:

— Ահաւասիկ յառաջդիմութիւն մը, որուն բնաւ չեմ նախանձիր, ըսաւ Սէլէստէն:

Թռչող մեքենայ մը եկաւ հանգչելու իրենց քով, Սէլէստէն ետ քաշուեցաւ սարսափով:

— Մի՛ վախնաք, ըսաւ Կլէռ Բոլոր մեքենաներն ալ ուղղահայեաց կերպով կ'իջնեն կամ կ'ելլեն, առանց հողին վրայ քալելու պէտք ունենալու, ինչպէս ձեր ժամանակուան սաւառնակները: Պտուտակաթեւերու շնորհիւ օդամեքենաներու գործածութիւնը շատ դիւրացած է այժմ մինչեւ իսկ ամենաբազմամարդ քաղաքներու մէջ:

Օդակառքը կը հասնէր: Հրապարակը կտրեց յիսուն մեթր բարձրութենէ մը, մեղմօրէն իջաւ եւ նստաւ իրեն յատկացուած սարահարթին վրայ: Երբեմնի հանրակառքերուն նման ընդունարան մըն էր հորիզոնական երեք պտուտակներով, երկուքը վերի մասին վրայ՝ բարձրութիւնը կանոնաւորելու համար եւ մէկը ետեւի մասին վրայ յառաջամղման համար: Քանի մը մարդիկ մէջէն, ելան եւ երեք ֆրանսացիներն ալ հետեւեցան ներս մտնող ճամբորդներու խումբին:

— Գրեթէ ամբողջ քաղաքին մէկ կողմէն միւսը պիտի անցնինք ըսաւ լրագրողը եւ պիտի կրնաք ընդհանուր տեսքին վրայ գաղափար մը ունենալ:

Օդակառքը բարձրացաւ պտուտակներու մեղմ աղմուկով մը եւ ուղղուեցաւ դէպի արեւմուտք. Սէլէստէն նստած էր բազմոցի մը վրայ՝ ամուր մը բռնած արմկակալէն:

— Անհանգիստ եմ, ըսաւ:

— Կը տեսնուի, ըսաւ Գաբրիէլ, խնդալով, բայց պարապ տեղը, որովհետեւ արկածներ աւելի քիչ կը պատահին այս գործիքներով քան ձեր ժամանակի հանրակառքերուն պատճառով: Օդային ոստիկանութիւնը հրաշալիօրէն կազմակերպուած է եւ գրեթէ անկարելի է որ ընդհարումներ պատահին: Եւ արդէն, ձեր քովիններուն նայեցէ՛ք, ինչ հանդարտ երեւոյթ ունին: Արդարեւ միւս ճամբորդներէն ոմանք կը խօսէին, ոմանք լրագիր կը կարդային. եւ ոմանք ալ հետաքրքրօրէն Սէլէստէնին կը նայէին, որովհետեւ կը տեսնուէր, որոշապէս թէ այս ձեւի ճամբորդութեան վարժուած չէր:

էր Ալմազեանի հետ՝ Սանթէի բանտին մէջ։ Ալմազեան անոր պատմած էր իր ծեծի մանրամասնութիւնները։ Նամակագիրը կը հաղորդէր այս բոլորը, սարսուռ մը պտտցնելով ներկաներուն մէջ։

Նախագահը յետոյ պատմութիւնը ըրաւ Ալմազեանի կատուին, որ որդեգրուած է Սէն-Ժիլ փողոցի իր դրացիին՝ Տիկ. Նոէլի կողմէ։ Այս վերջինը շնորհակալութեան գիր ստացած է կենդանիներու Պաշտպան ընկերութենէն...

Բեմ հրաւիրուեցաւ Ժաք Բրպուլ, որ ըսաւ թէ պէտք է զանազանութիւն դնել ոստիկաններու միջեւ, որոնք երկու դասակարգի կը բաժնուին։ Ու շեշտեց դատական եւ ոստիկանական իշխանութեանց անջատման կարեւորութիւնը, մասնաւորաբար գիտական աշխատանոցին անկախութիւնը։ Վերջացնելով ըսաւ թէ Տրէյֆիւսի նոր խնդիր մը կը սկսի։

Յետոյ խօսեցաւ դատական ոստիկանութեան նախկին պաշտօնեայ մը որ երկար ծափեր խլեց։

Վերջին երկու խօսողներն եղան փաստաբան Բոզար եւ գրագէտ Ժորժ Փիոք։ Առաջինը յայտնեց թէ օրէնքը լուռ կը մնայ դատական ոստիկանութեան իրաւասութեանց մասին և ամէն չարիք անկէ կը ծնի։ Փարիզի մէջ հարցաքննիչ դատաւորը բազմազբաղ է եւ ստիպուած է որոշ իրաւունքներ տալ դատական ոստիկանութեան։ Սակայն անհրաժեշտ է վերջ տալ այս կացութեան։

Իսկ Ժորժ Փիոք, որ բոլոր արդար դատերու պաշտպանն է, յուզուած շեշտերով մագնիսացուց հանդիսականները։

Ժամը 11.15ին փակուեցաւ հաւաքոյթը։

⁂ Այս գիշեր Սոսիէթէ Սավանթի մէջ հրապարակային ժողով կայ. պիտի խօսուի նաեւ Ալմազեանի խնդրին մասին։ Ուրիշ ժողովներ ալ տեղի պիտի ունենան երեքշաբթի և յառաջիկայ հինգշաբթի։

Այտըմի մէջ հակաբեմապական շարժումներ

Անցեալ օր գրած էինք թէ Այտընի ոստիկանութիւնը պատերուն վրայէն վերցուցած է կարգ մը յայտարարութիւններ, որոնք կառավարութեան պետերուն հասցէին ծանր խօսքեր կը պարունակէին։ Այս առթիւ ձերբակալուած են երեք անձեր, որոնցմէ երկուքը նախկին ոստիկաններ։

Հակառակ այս խստութեանց, վերջերս դարձեալ նոյն բովանդակութեամբ 20-30 յայտարարութիւններ եւս գտնուած են։ Խիստ քննութիւն մը բացուած է այս գործին հեղինակ գաղտնի խմբակցութիւնը երեւան հանելու համար։

Բոլշեւիկեան խորհրդարանը փակուած

Խորհրդային միութեան կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի (Խորհրդարան) նստաշրջանը փակուեցաւ։ Վաւերացուեցաւ 1930ի ելմտացոյցը, որ կը հասնի 11,600 միլիոն րուբլիի։ Յաւելեալ հասոյթ կը նախատեսուի 200 միլիոն րուբլի։

Խորհրդարանը որոշեց ստեղծել համա-միութենական երկրագործական գործավարութիւն մը։ Վաւերացուց Եակովլեւի երկրագործական գործավար նշանակումը։ Վաւերացուց նաեւ ազգային տնտեսութեան հաշիւները՝ 1929-30 տարուան համար եւ լայնօրէն ընդարձակեց նաւային ուժերու, երկրագործական գործիքներու եւ տրակտորներու ծրագիրը։

Ելմտական տարին ապրիլ 1ին

Կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կ՚առաջարկէ ելմտական տարին փոխանակ յունուար 1ի, սկսիլ ապրիլ 1ին։ Որովհետեւ, կ՚ըսէ, փորձը ցոյց տուած է թէ ելմտացոյցը ընդհանրապէս խորհրդարանին կը ներկայացուի նոյեմբերի արտակարգ նստաշրջանին։ Յաճախ խորհրդարանը ժամանակ չունենար պէտք եղածին պէս քննելու զայն, ստիպուած ըլլալով մինչեւ յունուար 1 վերջացնել ամբողջական քուէարկութիւնը։

Ասիկա մեծ անպատեհութիւնները կը ներկայացնէ եւ յաճախ պէտք կ՚ըլլայ ամսական ելմտացոյցներ քուէարկել՝ մինչեւ տարեկան ելմտացոյցի վերջնական քուէարկութիւն՝ գործերը վարելու համար։ 1810-1929 ելմտացոյցը 42 անգամ յունուարէն վերջ քուէարկուած է։ 1873էն ի վեր 26 անգամ ամսական ելմտացոյցներով կառավարուած է երկիրը։ 1892-1914 ելմտացոյցը 18 անգամ ուշ քուէարկուած է։

Թարտիէօի կառավարութիւնը կ՚ուզէ իրականացնել այս բարեփոխումը, որուն ձեռնարկած էին զանազան նախարարներ՝ 1818էն ի վեր, առանց յաջողելու։

Տիւսէլտորֆի ոճիրը բռնուա՞ծ է

Տիւսէլտորֆի ոստիկանութիւնը, որ տակաւին կը փնտռէ ծանօթ հրէշը, Պերլինի ոստիկանութեան տեղեկագրած էր թէ վամփիրը Պերլին անցած է՝ այնտեղ շարունակելու համար իր շահատակութիւնները։

Ենթադրեալ հրէշը ձերբակալուեցաւ Պերլինի մօտ Նովավրսի մէկ պանդոկին մէջ։ Ձերբակալուածը կը կոչուի Գէորգ Նիսթրոյ, ագարակի ծառայ մը՝ որ կ՚աշխատէր Տիւսէլտորֆի մօտ եւ որ անհետացած էր Մարիա Հանի անյայտացման յաջորդ օրը։

Ամերիկա եւ Լահէյի ատեանը

Պեռնի ամերիկեան գործակատար Մոսաթ՝Մ. Նահանգներու ժընեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան դիւանին մէջ ստորագրեց պրոտոկոլ մը, որով Միացեալ Նահանգները կը յարին Միջազգային Արդարութեան Մնայուն Ատեանին։

Մեթրոյի տոմսակները կը սղեն

Յունուար 1էն սկսեալ մէթրոյի տոմսակները կարեւոր յաւելում պիտի կրեն։ Ա. կարգը պիտի արժէ 1ֆր. 15՝ փոխանակ 1 ֆրանքի, Բ. կարգը 70 սանթիմ՝ փոխանակ 60ի, իսկ երթեւեկը՝ 85 սանթիմ՝ փոխանակ 70ի։

Այս յաւելումին պատճառն այն է որ 1930ի համար 66 միլիոն 400,000 ֆրանքի բաց մը կը նախատեսուի։ Պատերազմէն առաջուան գիներուն հետ բաղդատելով 3.8 անգամ աւելցած էին մէթրոյի տոմսակները, նոր յաւելումով 4.5 անգամի կը բարձրանայ։

Կ՚ըսուի թէ ուրիշ կաղանդչէքներ ալ պիտի ստանանք, կազը, ելեկտրականութիւնը եւ այլ անհրաժեշտ նիւթեր պիտի սղեն որոշ չափով։

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Odéon, Café La Petite Sourceի սրահը։

Շարունակութիւն նախորդ օրակարգին եւ զեկոյց հաշուական յանձնախումբին։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա-Քոլոնպի Մասնաճիւղին կողմէ

կը նախագահէ՝ Պ. ՉԱՏԻԿ ԽԱՆՉԱՏԵԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոնպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), Փարիզի Հայ Տրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Ատրինէ Տէրուան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Դմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։ Ընտիր ժազ պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Պէլվիլ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը,

Իսի լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun։ Զեկոյց ընկ. ներկայացուցիչէն։

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի Եռազոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ Վիշապեան խումբը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Հրայր խումբի ժողովը վաղը ժամը 8.30ին, Կարօ Երանեանի բնակարանը։ 29 Rue Beuaséjour ընկերներու և ընկերուհիներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։

63 Rue de la République Միութեան Գրադարան Ընթերցասրահը։

Կը դասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան։

Ցէսինի կոմիտէն ընկերա-համակրական դասախօսական ժողով՝ այս Կիրակի ժամը 4.30ին Café Jardinի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը այժմ անկախութեան ծրագիր ունի։» Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Նիկ Եազմաճեանի, 37 Rue Eugène Martin, Fontenay S)Bois, Seine:

—Տիկ. Աղաւնի Պագրճեան, Պոլսեցի, կը փնտռէ իր երկու զաւակները Հրանտ եւ Պարոյր Պագրճեան։ Վերջին անգամ իրենց հասցէն էր 50 Rue des Ecoles, Paris։ Իմացնել՝ Onnik Yazmadjan, Fontenay s)Bois, Seine.

Այրի Տիկին Լուսիա Զաքարեան եւ զաւակունք, Տէր և Տիկ. Եղիշէ, Գեղամ, Կորիւն եւ զաւակունք (Ալէքսանդրապոլ), Այրի Տիկ. Ջաւահիր Հազօրեան եւ զաւակը (Ալէքսանդրապոլ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զաքարեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Հրաչեայ, Արամ, Զաքէոս եւ զաւակունք (Թիֆլիս), Այրի Տիկ. Մաքրուհի Զաքարեան եւ զաւակունք (Թիֆլիս), Տէր եւ Տիկ. Արշակ Զաքարեան, Պ. Եդուարդ Զաքարեան (Թաւրիզ), Օրիորդներ՝ Գեղեցիկ, Սաթենիկ Զաքարեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Նուարդ Պէզազեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Տ. Բաղդասարեան, Տէր եւ Տիկ. Մխիթար Դարմանեան (Թաւրիզ), Այրի Տիկ. Նունիա Պալասանեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Սաթենիկ Ձէլէկեան եւ զաւակունք, կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն հօր, եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն, փեսին, աներձագին եւ ազգականին

ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 9 Դեկտ. Երկուշաբթի ժամը 7ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Tenon հիւանդանոցը (Փարիզ, մէթրօ Gambetta), ուսկից հանգուցելոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԲՈԼՈՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Խարբերդի եւ ցարակից գաւառներու Հայրենակցական միութիւնը ներկայիս կազմալուծուած վիճակ մը ունի։ Միութեան գոյքերը եւ դրամները կը գտնուին զանազան անհատներու մօտ։ Իմ մօտ կը գտնուին՝ 34 կտոր գիրք եւ երկու հարիւր ֆրանք։ Որոշած ըլլալով մօտ ատենէն մեկնիլ Լիոնէն, հրապարակաւ կը յայտարարեմ թէ մինչեւ մեկնման թուականս եթէ երբեք օրինաւոր մարմին մը կազմուի, պատրաստ եմ իմ քով գտնուած գիրքերը եւ դրամը յանձնել, հակառակ պարագային ստիպուած եմ սպասել ապագային ըլլալիք կարգադրութեան։ Նոր հասցէն պիտի յայտարարեմ «Յառաջ»ի մէջ։

Լիոն ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ Վիրոֆլէյի երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, զինքը շահագրգռող կարեւոր խնդրի մը շուրջ, այս Կիրակի, առաւօտ ժամը 10.30ին Pointe de Chaville, անկիւնի ճաշարան-սրճարանը։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. du Templeի սրճարանը։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (ամուսինը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեանը։

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

— Տիկ. Հռոփի Այվազեան կը փնտռէ Յակոբ Ունճեանը որ վերջին անգամ Փարիզ էր։ Իմացնել Օն-

Ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով արեւելեան նպարեղէնի խանութ մը, Ավընիւ Ժան Ժոռէս (Պ. Լառոէի դիմացը) Տէսին։ Դիմել՝ Antoine Nercessianի, Ազատամարտի սրճարանը, Ave. Jean Jaurès, Décines (Isère).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Լիոնի հայ հասարակութեան՝ Վարչութիւնը ուրախ է յայտարարելու թէ բացուած է արձանագրութիւնը երկսեռ չափահասներու գիշերային դասընթացքին, ուր կանոնաւորաբար պիտի աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, պատմութիւն եւ առողջապահութիւն։

Այն հայրենակիցները որոնք բացի այս դասերէն տարբեր ճիւղի մը կ՚ուզեն հետեւիլ, վարչութիւնս այդպիսիներուն պիտի ջանայ գոհացում տալ իր կարողութեան ներած չափով։

Արձանագրուելու համար դիմել ամէն օր Միութեանս գրասենեակը, 202 Rue Boileau քարտուղար Պ. Ա. Հաբէլեանին առաւօտեան ժամը 8—12 եւ կէսօրէ 2—6։

Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

13 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1135 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՊԸ ԱԼԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզէն կը հեռագրեն Լոնտոնի «Թայմզ»ին (10 դեկտ.).

— Հայ տարագիրներու ներխուժումը դէպի Սուրիա վրդովիչ համեմատութիւններ կը ստանայ: (Մնացեալը կարդալ լուրերու բաժնին մէջ):

Հալէպէն կը գրեն Նոյ. 30 թուականով.

— «Մարտինի ճամբով 100ի մօտ նոր տարագրեալներ հասան: Հալէպ մուտքի մասին բաւական դժուարութիւններ ծագեցան: (Շարունակութիւնը տես քիչ անդին):

Երէկ, Բարեգործականի ընդհ. Տնօրէնութեան գրասենեակէն ստացանք զեկոյց մը (11 դեկտ.), ուր ոչնչապատուած լուրերու կարգին, կը կարդանք.

— «Կեդր. վարչ. ժողովը, իր վերջին նիստերուն մէջ, անդրադառնալով Միութեան ելմտական կացութեան եւ ճասոյթներուն անբաւարարութեան, եւ նկատելով որ սնտուկին մէջ տրամադրելի կամ պահեստի ո՛ր եւ է վարկ չէ մնացած, որոշում կայացուց ցնոր անօրինութիւն նոր նպաստներ չյատկացնել: *Միւս կողմէ, որոշեց Սուրիոյ նոր գաղթականներուն մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել եւ առ այդ կարգադրութիւն մը խորհիլ»:*

Քով քովի կարդացէք այս լուրերը, եւ, եթէ կրնաք, պա՞հեցէք ձեր պաղարիւնը:

Տեղահանութիւնները սկսած են ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ: Առաջին ահազանգը տրուեցաւ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ, Բարեգործականին շատ մօտիկ, ջերմ երկրպագու թերթի մը, Հալէպի «Եփրատ»ին կողմէ, որ միեւնոյն ատեն ռամկավար օրկան է: Փարիզի մէջ, «Յառաջ»ը առաջին լուրերը արտատպեց ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ին: Միաժամանակ դէպքը մանրամասնօրէն արձանագրեցին նաեւ միւս թերթերը:

Անկէ ի վեր, ոչ միայն առաջին լուրերը շրջան ըրին երկրէ երկիր, այլեւ, շաբթէ շաբաթ հասան նոր տեղեկութիւններ: Եւ արդէն օտարներն ալ սկսած են հետաքրքրուիլ: Մենք, ուրիշ պաշտօնակիցներու հետ, պարզեցինք կացութեան ծանրութիւնը, եւ պահանջեցինք անմիջական աջակցութիւն կազմակերպել: Բարեգործականին անունն ալ, բնականաբար, բոլորին բերանն էր, քանի որ գործը կապ ունէր բուն իսկ այդ հաստատութեան հետ:

Եւ ահա, ջաղացքէն նոր քաղաք հասած գիւղացիի մը պէս, Բարեգործականը կը փութայ աւետել, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 11ին.

—«... Միւս կողմէ, որոշեց Սուրիոյ նոր գաղթականներուն մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել եւ ԱՌ ԱՅԴ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀԻԼ»:

Նորէն կարդացէք —«ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել եւ կարգադրութիւն մը խորհիլ»:

Ուրեմն, Բարեգործականի տասը հազարնոց նպաստընկալը, Բանաստեղծ Վահան Մալէզեան, եւ անոր հովանաւորներն ու պաշտօնակիցները տակաւին դեկտեմբեր ամսուն ճշգրիտ լուր չունին սեպտեմբեր-հոկտեմբերին պատահած, օրը օրին արձանագրուած, նոյնիսկ թուագրուած դէպքերու մասին: Եւ այնքան հարեւանցի քններ են ամէն բան, որ դէպքն ալ ճշտօրէն չեն արձանագրեր: Կ՚ըսեն — «Սուրիոյ նոր գաղթականներ», որ շատ բան կը նշանակէ, բայց ոչ անպատճառ Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը:

Հալէպի առաջնորդարանը եւ իրենց օրկանը, Նոյեմբերի վերջին շաբթուն, արդէն կը համրէին 428 գաղթականներ, եւ հոսանքը անընդհատ կը շարունակուէր: Հեռագիրներ ուղղուած են ամէն կողմ, անշուշտ եւ Բարեգործականի կեդրոնին: Այդ հաստատութեան Եգիպտոսի մասնաճիւղը 50 ոսկերլին տրամադրած է: Ահաւասիկ «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ հեռագրով կը մատնանշէ կացութեան ծանրութիւնը:

Եւ սակայն, Բարեգործականի կեդրոնը, տակաւին լուսաբանութեան կը կարօտի, կարգադրութիւն մը «խորհելու» համար:

Ժողո՞վ չեղաւ, թէ սնտուկը դրամ չկար, հեռագրական չէք մը ուղղելու համար, մինչ սպասելով «ճշգրիտ» տեղեկութեանց: Բայց ինչպէ՞ս կըճարեն կանոնաւորապէս, ամսական տասըհազարը եւ դեռ տասն անգամ տասը հազարներ՝ զանազան պատրուակներով: Կրնա՞ն ներկայացնել դէպի Ամերիկա կատարուած ագնուապետական ճամբորդութեան հաշիւը, արդիւնքն ալ միասին:

Եւ եթէ գանձը պարապ էր, ի՞նչ կը բանէր կեդր. Վարչութեան գրասենեակը, իր հատընտիր պաշտօնեաներով: Մի՞թէ՞ց չունէին թէ խելք՝ կացութեան մասին օրը օրին լուր ստանալու համար: Չկա՞ր մէկը որ, նոյնիսկ գրույցի մը վրայ, պարտք սեպէր նամակ մը գրել եւ «ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել» դեռ անցեալ հոկտեմբերին, ճիշդ երկու ամիս առաջ, երբ արդէն կարաւաններ ձայն կուտային Հալէպէն:

Հարցումներ եւ հարցումներ, որոնց պատասխանը երբեք պիտի ստանանք, բայց հարկ է որ գրի առնենք:

Որովհետեւ, եթէ Բարեգործականի ղեկը ժանգոտեր է, եթէ գլուխները բթացեր են, և ամբողջ մեքենան կը ճռնչէ, կը հաւատանք թէ Միութեան մասնաճիւղերուն մէջ պակաս չեն սրտցաւ մարդիկ, քնացողներն ու որջացածները ցնցելու, եւ Բարեգործականը շիտակ ճամբու վրայ դնելու համար:

Գետի՛նն անցնին ձեր բոլոր «թրըստ»ներն ու սեղանաւորական հաշիւները, ձեր ուռուցիկ ծրագիրներն ու «ռէքլամ»ները, երբ ո՛ր եւ է ահազանգի, ընդհանուր աղէտի մը պահուն, Բարեգործականը փոխանակ տղամարդու պէս ասպարէզ նետուելու, «հէվալէ»ներով պիտի զբաղի, ինչպէս հանդուցեալ Պապը Ալին:

Ո եւ է սրտցաւ մարդ— հոգ չէ թէ ազնուական— պիտի պոռա՞յ վերջապէս, այս մարդոց երեսին, իբրեւ անդամ Բարեգործականի.

— Ա՛լ չափը կ՚անցընէք... Պապը Ալին Փարի՞զ փոխադրեցիք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՔԻՆ ԴԱՒԵՐ

«Յուսաբեր» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (3 դեկտ.):

— «Գացէք Սուրիա. գիւղի մը մէջ ուր բուռ մը տարագիր հայութիւնը իր բովանդակ ուժերը լարելով հազիւ պիտի կարենար դպրոց մը պահել, մէկէն չորս դպրոցներ բացուած են. վարժարան մը հայ-լուսաւորչականները ունին, վարժարան մը՝ բողոքականները, վարժարան մը՝ կաթոլիկները եւ հատ մըն ալ *լատինները*: Աճա քէսապը, ամբողջութեամբ հայաբնակ աւան մը, *չորս* համայնքի բաժնուած, իբարմէ բոլորովին անջատ *չորս* դպրոցներով: Ու դպրոցը հիմնուած ոչ թէ լոյս ուսմունք տարածելու, այլ՝ հայկական ազգային դիմագիծը խաթարելով՝ կրօնական նախապաշարումներ, ատելութիւններ ու վէճեր սերմանելու բուռ մը հայութեան մէջ: Ապացոյցներ — *կաթոլիկներու* եւ *լատիններու* զատ զատ վարժարանները: կարծես այս երկուքը միասի՛ն պիտի ըլլային, որովհետեւ ասոնք երկուքն ալ դաւանաբանական միեւնոյն ըմբռնումներն ունին. սակայն ասոնք բաժնուած են իրարմէ թէ համայնքով, թէ եկեղեցիով եւ թէ վարժարանով: Լատին Հայը կաթոլիկ Հայուն մէջ տակաւին ազգային կերպարանք կը տեսնէ, ու ճիշդ այդ պատճառով «հայացած» կաթոլիկութիւնը լատինացնելու համար կը բաժնուի անկէ եւ բոլորովին անջատ սարդոստայն կը հիւսէ:

Այո՛, փաստ է, որ վատիկանը իրապէս որոշած է Սուրիոյ հայ-կաթոլիկ համայնքը լատինացնել՝ ծանրագոյն հարուածներէն մէկը տալով մեր աղէտուած ու հալածական ազգութեան: Մեր ունեցած տեղեկութեանց համաձայն, այս ծրագրի հեղինակներէն ու գործադրողներէն մէկն է թէրզեան պատրիարքը, որուն իբր օժանդակ Հռոմէն կարգուած է մոնսէնեօր Պոնթինին: Անծանօթ դէմք մը չէ այս վերջինը: Իր քահանայութեան շրջանին (վերջերս եպիսկոպոս ձեռնադրուած է այս վարպետ ու դիւանագէտ կղերականը), մոնս. Պոնթինի, թերզեանական խնդիրներու ատեն, Պոլիս ճամբուեցաւ ծաւալած վէճը վատիկանի փափաքներուն համաձայն կարգադրելու համար: Տակաւին այն օրերուն մոնսէնեօր Պոնթինի, կաթոլիկ հայ համայնքին պառակտուած վիճակը օգտագործելով, ճիշդ ատենը հասած կը նկատէր ձուլման գործը գլուխ հանել եւ հայ-կաթոլիկները լատինացնել: կ՚առաջարկէր մինչեւ իսկ *հայ* անունը վերցնել եւ *Թուրք-կաթոլիկ* անունը ընդունիլ, իբրեւ թէ այս ձեւով նաեւ թուրքերու կաթոլիկացման գործը դիւրացնելու համար: Եւ ահա այն, ինչ որ չյաջողեցաւ մեծ պատերազմի թոհ ու բոհին մէջ, կ՚ուզեն գլուխ հանել այսօր, ընդհանուր խաղաղութեան մէջ, երբ ուրիշներ իրենց շահած յաղթանակներու բարիքները կը վայելեն, իսկ մենք մրուրը կը քամենք մեր կրած դառնագոյն յուսախաբութեանց եւ ծանրագոյն պարտութիւններու:»

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի.— Խորհրդային հիւպատոս հրեայ Թումանովը գնաց Ռէշտ, իսկ թէ ո՞վ պիտի գայ նրա տեղը, յայտնի չէ: Ինչպէս կը խօսուի կարմիրների շրջանակներում, Մոսկուան գոհ չէ նրա աշխատանքից եւ փոխանակ պաշտօնը մեծացնելու, Ռէշտ է ուղարկել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՎՏԱՐՈՒՄԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴՈՒՌՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ՞Ն

«Թայմզ»ի փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ դեկտեմբեր 10 թուականով.

Ատենէ մը ի վեր մեծ թիւով Հայեր դուրս կը հանուին թրքական հողէն եւ ապաստան կը փնտռեն Սուրիոյ մէջ: Վերջին օրերս այս շարժումը աւելցած է: Անոնք Սուրիա կը հասնին թշուառ վիճակի մէջ եւ իրենք զիրենք կը յանձնեն ֆրանսական իշխանութեանց գթութեան, որոնք իրենց ձեռքէն եկածը կ՚ընեն անոնց համար:

Մինչեւ հիմա անոնք արտօնուած էին մտնելու հոգատարութեան ենթակայ հողամասը, թէեւ անցագիր չունէին:

Այժմ պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ ֆրանսական կառավարութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնաժողովին լուր տրուած է թէ՝ Հայերու ներխուժումը վրդովիչ համեմատութիւններ կ՚առնէ եւ կը խնդրուի անոնցմէ ձեռք առնել խնդիրը:

ՆՈՐ ԲԵԿՈՐՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Մարտինի ճամբով 100ի մօտ նոր տարագրեալներ հասած են կառախումբով: Ասոնց Հալէպ մուտքի մասին բաւական դժուարութիւններ ծագեցան՝ անցագիրները ֆրանս. հիւպատոսարանի կողմէ «վիզէ» եղած չըլլալուն պատճառաւ: Նորեկներուն թոյլ չտրուեցաւ քաղաք մտնել, նոյնիսկ խօսք դարձաւ զանոնք վերադարձնել դէպի սուրիական սահմանը, սակայն Քաղաք. Ժողովի ատենապետ Պ. Գրիգոր Ազիրեանի դիմումին վրայ առժամեայ կերպով արտօնուեցան քաղաքին մէջ ապաստանիլ: Եթէ վիզա պահանջուի, այդ ձեւակերպութեան համար անոնք ստիպուած պիտի ըլլան մինչեւ Ատանա երթալ:

Դեկտ. 1ի կիրակի օրը կառախումբով 33 հոգիէ բաղկացած ուրիշ կարաւան մըն ալ թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ Ախթէրինի կայարանին մէջ բռնադատուած է վար իջնելու: Ասոնց ցոյց տրուած է թուրքիոյ ճամբան: Դեռ արդիւնք չեն տուած անոնց Սուրիա մուտքը արտօնելու համար կատարուած դիմումները:

Հալէպ հասնողները կը պատմեն թէ Խարբերդ քաղաքին մէջ տակաւին 3000 հոգի կը սպասեն՝ Սուրիա ապաստանելու համար:

Զրոյց կը շրջի թէ 10 հոգիէ բաղկացած բարեկեցիկ ընտանիք մը որ Այնթապի ճամբով Հալէպ կուգար, թրքական Սամ գիւղին մէջ ամբողջովին սպաննուած եւ գոյքերը կողոպտուած են թուրքերու կողմէ:

Այնթապի իշխանութիւնները ձերբակալած են ոճրագործները եւ արդարութեան յանձնած:

«ՏԱՐԱԳՐԵԼՈՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ»

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ նորեկ տեղահան խլեակներուն օգնելու, կարօտեալները տեղաւորելու եւ խնամելու համար կը մտածուի «Տարագրելոց Յանձնաժողով» մը կազմել, եօթը հոգիէ.— երկու անդամ՝ Քաղաք. Ժողովէն, երկու՝ Հ. Ա. Կ. Խաչէն, երկու՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղական Մասնաժողովէն եւ մէկ անձ ալ դուրսէն պիտի առնուի: Քաղաք. Ժողովէն եւ Բարեգործականէն նշանակուած անդամները դեռ պատասխանած չեն եղած հրաւէրին, որով գործը առկախ կը մնայ:

Ինչպէս գրած էինք, Բարեգործականի Եգիպտոսի Շրջան. Յանձնաժողովը տեղական մասնաժողովին տրամադրած է միայն 50անգլ.ոսկիի գումար մը:Ասկէ զատ վերապատուելի Պըքսթըն որ այս օրերս Հալէպ կը գտնուի, «Տարագրելոց Յանձնաժողով»ին տրամադրած է 25 անգլ. ոսկիի չէք մը:

Ֆրանսայի պատերազմական ծախսերը

Քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովին մէջ վիճաբանութիւն կը կատարուի 1930ի պատերազմական ելմտացոյցին մասին:

Յանձնաժողովի տեղեկաբեր Պույեու-Լաֆոն զեկոյց տուաւ այս մասին եւ յայտնեց թէ պատերազմական ընդհանուր ծախքերու համար 1930ին պիտի յատկացուի 6,495,000,000 ֆր. բաժնուած երեք մասի.— Ֆրանսայի պաշտպանութեան համար՝ 4,305,992,350 ֆրանք. Գաղթավայրերու պաշտպանութեան՝ 1,762,954,070 ֆրանք. Հռենոսի բանակին 426՝ միլիոն ֆրանք: Տեղեկաբերը բացատրեց թէ ուրիշ երկիրներ ալ նման բաժանումներ կ՚ընեն, յետոյ մանրամասնօրէն համեմատեց օտար պետութեանց 1913-14ի եւ 1928-29ի պատերազմական ծախքերը՝ֆրանսականին հետ,ու մասնաւոր ուշադրութիւն հրաւիրեց գերման բանակի վերջին երկու տարուան ծախքերուն վրայ: Ցոյց տուաւ թէ 1913ին Ֆրանսայի զինուորական ծախքերուն ընդհանուր գումարն էր 1,400,000,000 ֆրանք (այսօրուան դրամով 7 միլիառ ֆրանք), այսինքն այսօրուան ծախքերէն աւելի:Ներկայիս բոլոր նիւթերու գները, զինուորներու թիւը, թոշակներու քանակը աւելցած են, ու զինուոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

Երէկ Լոնտոնէն շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ նամակը, ներփակ 1500 ֆրանքի չէքով.—

... Խմբագիր

ԼՈՆՏՈՆ, 11 Դեկտ.— Լոնտոնի Տիկնանց Միութիւնս, պատասխանելով ձեր կոչին՝ Քալամաթայի մանկապարտէզի հանգանակութեան համար, կ՚ուղարկէ ձեզ 1500 ֆր. իբր ապահովագին մէկ տարուան պիտաճէի բացին, խնդրելով աւելցնել ձեր հանգանակութեան գումարին վրայ:

Ի դիմաց Լ. Տ. Մ

Սօֆի Մ. Կիւմիւշճեան

Ցետոյ հետեւեալ նամակը՝ Սէն Ռանպէռ տ՚Ալպոնէն (Տրոմ), 340 ֆրանքի մանտափոստով.—

— «*Կարդալով ձեր թերթին մէջ Քալամաթայի մանկապարտէզին անձուկ վիճակը, տեղւոյս հայրենակիցներէն հաւաքեցինք հետեւեալ գումարը.—*

Պ. Պ. Մինաս Խաչատուրեան 5, Ա. Տէմիրճեան 20, Ռ. Կարապետեան 20, Ս. Թորոսեան 10, Ն. Մուրատեան 20, Պ. Տէր-Պապեան 60, Ոմն 10, Յ. Նուէզեան 5, Մ. Վահրատեան 10, Գ. Այտընեան 10, Գ. Քէփէկեան 10, Թ. Սարըեան 25, Ա. Փէրթէլեան 10, Մ. Կարապետեան 10, Ս. Յովսէփեան 25, Ղ. Օհաննէսեան 30, Պ. Մելքոնեան 25, Մ. Տէր-Պապեան 10, Գ. Գալուստեան 10, Հ. Բարսեղեան 20, գումար 345, փոստի ծախք 5, մնացեալ գումար 340 ֆրանք:

ՑԱՆԿ Զ.

Լոնտոնի Տ. Միութեան չէքը Westminster Bank No 98615	Ֆր. 1500
Սէն Ռանպէռ տ՚Ալպոնէն	340
Ս. Քիւրքճեան, Քոլոնպ	30
Ոմն Բ. Մ.	10
Գումար	1880
Ե. ցանկի գումարը	1675
Ընդհ. գումար	3555

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

1921ին Այնթապի մէջ կորսուած վեց տարեկան Հռիփսիմէ Իյճեան վերջերս գտնուած է հետեւեալ պարագաներուն տակ: Հռիփսիմէ կը գողցուի նպարավաճառ Արիֆի կողմէ, որ Կիլսիսի կը կոչէ զայն. սակայն որբահաւաքման միջոցին գիւղ կը ղրկէ աղջիկը որ հոն կը մնայ մինչեւ որ գիւղը կը գրաւուի ֆրանս. զօրքերու կողմէ: Գրաւման միջոցին զօրքերը պատարկ գիւղին մէջ միայն այս աղջիկը գտնելով, միասին Այնթապ կը տանին, ուրկէ կը փոխադրեն Պէյրութ ֆրանսական որբանոցը: Հոն ֆրանսացի ընտանիք մը զայն որդեգրելով Փարիզ կը տանի:

Սակայն աղջիկը իր հայրենիքը եւ ընտանիքը յիշելով, միշտ տխուր էր, այնպէս որ զինք որդեգրողները կը ստիպուին Պէյրութ ղրկել զայն, իր ծնողքին յանձնուելու համար: Այնթապի մէջ թուրք ծնողքը փնտռուած պահուն՝ իրական հայ ծնողքը աղջիկը տեսնելով կը ճանչնայ եւ մարմնոյն վրայ գտնուած նշաններն ալ բացատրելէ վերջ, կ՚ուզէ տիրանալ 15 տարեկան իր աղջկան, որ թուրք կարծուելով չէր յանձնուեր:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՈՍԿԻՆ ԱՐԾԱԹԻՆ ԴԷՄ

Հին ժամանակներէ ի վեր Պարսկաստանի հիմնական դրամը արծաթն է, այնպէս որ շատ քիչ քանակութեամբ հրապարակ հանուած ոսկեդրամները, ամէն տեղ ծանօթ աշրաֆիները միշտ ենթակայ են եղած արժէքի ելեւէջներու։ Պէտք է աւելցնել, որ ոսկեդրամները կը պատրաստուէին ոչ թէ շուկայի շրջանառութեան համար, այլ կը ծառայէին եւ այժմ ալ կը ծառայեն իբրեւ զարդարանք կամ նուէրներ տալու յարմարագոյն եւ յարգի միջոց։ Այս պատճառով, պարսկական մեծ ու պզտիկ աշրաֆիներու անկումէն կամ բարձրացումէն երբեք չէր ազդուեր ներքին հրապարակը։ Մինչդեռ այսպէս չէ օտար արժէքներու համար։ Մանաւանդ որ Պարսկաստանի հետ գործառնութիւն ունեցող շատ երկիրներ, ինչպէս Անգլիա, Միացեալ Նահանգներ եւայլն ոսկին իբրեւ հիմնադրամ ունենալով, անոր արժէքի բարձրացման հետ մէկտեղ մեր արծաթ դրամը զգալի անկումներ կ'ունենայ եւ շատ անգամ խոշոր տակնուվրայութիւններու պատճառ կը դառնայ երկրի մէկ ծայրէն միւսը։

Անցեալները, երբ օտար դրամատուններէն միայն The Imperial Bank of Persia կը գործէր այս երկրին մէջ, որու հին վարիչները շարք մը իրաւունքներու հետ ծախած են նաեւ պարսկական թղթադրամներու մենաշնորհը եւ երբ ոչ մէկ պարսկական դրամատուն գոյութիւն ունէր, անգլիական յիշեալ դրամատունը ուզած գնով կը կատարէր օտար արժէքներու (վալուտա) բոլոր գործառնութիւնները։ Մանաւանդ երբ նոյն դրամատան հոգեղբայր անգլօ-պարսկ. նաւթային ընկերութեան պարսիկ կառավարութեան բաժինը վճարելու կամ անգլիական կառավարութեան մօտ կնքուած փոխառութիւնները արծաթի վերածելու օրերուն զուգադիպէին այդ գործառնութիւնները։ Անարդարութիւններ կը կատարուէին ոչ միայն պետական սնտուկի, այլ եւ մասնաւոր առեւտրականներու մասին։ Նման քմահաճոյքներ, եթէ չըսեմ չարաշահութիւններ, երկրի ներսը տեղ տեղ դրամ փոխադրելու, թղթադրամներու քաղաքէ քաղաք զեղչուելու միջոցներն եւս սովորական երեւոյթներ էին։

1921ին անգլիական այդ դրամատունը ստիպուած եղաւ իր ակռաներուն տակ քար դնել, քանի որ նախ «Պանք Օթոման»ը, յետոյ Ռուսական Դրամատունը ճիւղեր հաստատելով, ամէն տեղ նպաստեցին առաջինի ախորժակները զսպելու։ Ռուսական Դրամատունը՝ «Ուչէտնօ Սսուտնի Բանկ Պէրսիյ» անունով կը գործէր նախ քան պատերազմը Պարսկաստանի բոլոր կողմերը, բայց իր գործունէութիւնը չէր կրնար խափանել Անգլիական Դրամատան ճամբան, քանի որ աւելի քաղաքական նպատակներ ունէր, քան սեղանաւորական։ Ռուս սեւ հարիւրեակներու ներկայացուցիչներ նոյն դրամատան տնօրէնի պաշտօններով Պարսկաստան կ'ուղարկուէին, «Նովոյէ Վրէմիա»յի եւ նման թերթերու թղթակիցներ հաշուապահներու պաշտօնով կը տեղաւորուէին, մութիմէջ կամ լոյսով ամէն տեսակ սադրանքներ սարքելու ընդդէմ բոլոր յառաջդէմ քայլերու եւ տարրերու։ Հիմա ալ ռուսական դրամատունը, տարբեր անունով, ի՛նչպէս և բոլշեւիկեան բոլոր «հիմնարկները»— իրենց բառով— աւելի շատ պրոպագանդի անկելանոցներ են, քան առեւտրական հաստատութիւններ։ Բայց ուժէ ինկան։ Այն դրամները, որ ցարերու օրով կը ծախսուէին, կամ բոլշեւիկեան հարսնիքի մեղրամիսներուն ծախսուեցան Շահերու երկրին մէջ, չկան այլեւս։ Ակամայ իրենց գործառնութիւններու մէջ երբեմն առեւտրականի հանգամանքով երեւալու հարկադրանքը կը մատնեն,— մանաւանդ երբ կարելի է դէմ երթալ Անգլիական Դրամատան։ Ինչպէս ներկայիս, երբ վերջինը ոչ մէկ տեղ ոչ մէկ երկրի ոսկեդրամ կը ծախէ, այսինքն պարսկական երկաթ դրամ չի գներ, ռուսականը տեղ-տեղ կը փորձէ օգնութեան, աւելի ճիշդ եղբայրական ձեռք մեկնել, արտասահմանի մէջ դրամ վճարելու, իր մուրհակը զեղչելու ստիպուած պարսիկ վաճառականներուն։

Օտար մրցակիցներու կողքին այս տարի հրապարակ իջաւ պարսկական ազգային—պետական դրամատունը— Բանքը Միլլի, որ Եւրոպացի փորձառու ելեւմտագէտներու խնամքին եւ կառավարութեան յատուկ գուրգուրանքի շնորհիւ ոչ թէ օր օրի, այլ ժամ առ ժամ կը տարածէ իր գործունէութիւնը եւ արդէն իսկ խլած է առաջնութիւնը բոլոր դրամատուններէն։

Այս դրամատունն է, որ իր հիմնական դրամը հաստատելով ոսկիի վրայ, խլած է Անգլիական Դրամատան բոլոր այն միջոցները, որոնք օրէնքով թոյլատրելի են։ Անշուշտ ոչ թղթադրամի եւ նման իրաւունքներ, որոնք տակաւին օտարին մենաշնորհն են։

Բնական է այս պայմաններուն մէջ որեւէ դրամատուն չի կրնար անցեալին պէս, պարսկական դրամին արժէքը ձգել իր ուզածին պէս։ Սակայն առիթներ չեն պակսիր, երբ մեր հրապարակը մեծապէս կ'ազդուի արտասահմանէն և բնական տակնուվրայութիւններու կ'ենթարկուի, ճիշդ ինչպէս 8—10 տարի առաջ կ'ըլլար արհեստական տակնուվրայութիւններու հետեւանքով։ Ոսկիին արժէքը բարձրանալուն հետ միաժամանակ, հազիւ երկու ամսուան ընթացքին պարսկական դրամի— ղրանի անկումը անբաղդատելի չափերու հասաւ։ Այսպէս մէկ անգլիական ստերլինը, որ կ'արժէր 48 ղռան, 62 ղռանի բարձրացաւ։ Նոյն համեմատութիւնը տոլարի, մարքի եւ ամէն տեսակ ֆրանքներու համար։ Պատահած է որ նոյն համեմատութեամբ ոսկիի անկումներ արձանագրեր է պարսիկ հրապարակը։ Օրինակ՝ ստերլինի իրական արժէքը 55—60 եղած միջոցին, մեր մօտ 44—48 ղռանով է փոխանակուած, 1918 թէ 19ին 20 ղռանէն պակաս, նոյնիսկ բաւական երկար ժամանակ ստերլինծախուած կամ գնուած է։

Արծաթի այսօրուան անկումը արտաքին պատճառներէ զատ, ներքին պատճառներ եւս ունի, ինչպէս չտեսնուած արագութեամբ շինուող երկաթուղիներու գրեթէ բոլոր նիւթերը արտասահմանէն բերելու պարագան, պարսիկ, մանաւանդ հրեայ վաճառականներու արտասահմանի մէջ կատարած ապառիկ գնումներու չափն անցնելու հանգամանքը, նոյնինքն Բանքը Միլլիի ոսկի ամբարելը կամ կառավարութեան հասնելիք անգլ. եւ պարսկական նաւթային ընկերութեան շահաբաժինը փոխանակ ըստ սովորութեան արծաթի վերածելու, ոսկի պահելու որոշումը եւայլն։

Բոլոր պատճառները մէկ կողմ, իրողութիւնն այն է, որ արտասահման պարտք ունեցող պարսիկ վաճառականը անգլիականը 48-50 ղռան պատուիրած ժամանակ, շատ հաւանական է, արդէն սպառած ապրանքներու փոխարժէքը կազմող իր մուրհակները կամ չէքերը այսօր 62 ղռանով պիտի գնէ, այսինքն մօտ 25 առ հարիւր վրայ պիտի տայ։ Կորուստները հասկնալի են։ Նոյն չափով ինքզինքը վնասուած կը համարէ պարսիկ կալուածատէրը, մէկ խօսքով՝ հարուստը, որ իր ունեցածը ոսկիի արժէքին հետ համեմատելով ինքզինքը 100ին 25 աղքատացած կը համարէ։ Եթէ շարունակուի այս վիճակը, հեռանկարը աւելի քան տխուր է եւ հետեւանքները մինչեւ խոշոր սնանկութիւններու կրնան հասնիլ։ Միակ միջոցը պարսկական դրամն ալ ոսկիի փոխելու խնդիրն է, այլապէս դուրսը օր օրի թանկացող արժէքները շատ ծանր կրնան կշռել մեր սպիտակ արծաթին վրայ։

Այս վիճակէն օգտուողներ կան, անշուշտ։ Այն առեւտրականները, մեծ մասով ամերիկացիներ, եւրոպացիներ —որոնց մէկ մասը կարդացէք հայեր— որոնք ոչ թէ կը ներածեն, այլ պարսկական ապրանքներ կ'արտածեն օտար երկիրներ։ Ասոնք կը գնեն գրեթէ միեւնոյն արժէքով, երբեմն չնչին տարբերութեամբ, երբ այսօրուան 62 ղռանի տեղ 50 ղռան կը ստանային իրենց ոսկիին դիմաց։

Տարբերութիւնը հասկնալի է մեր երկրին մէջ, մեր ակնոցներով. իսկ երբ ապրանքը ոսկիներու աշխարհին մէջ դրամի պիտի վերածեն, ուրիշ պատկեր կը ստացուի։

Այդ մէկը, սակայն կարծեմ դուք այդտեղ աւելի լաւ կը տեսնէք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՄՈԿԱՑԻ ԳՐԻԳՈՐ

«ՄԵՆՔ ՁԵՆԷ ՉԸՆՔ ՎԱԽԵՆԱ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՉԸՄ ՈՒՐԱՆԱՅ. Կ'ՈՒԶՔԷՔ ԱՔՍՈՒՐԷՔ, Կ'ՈՒԶՔԷՔ ԳՈՒԼԼԷՔ...»

Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական սերունդի լաւագոյն դէմքերէն մէկը, Հին Հայդուկ Մոկացի Գրիգորը, որ վերջերս կաթուածահար եղած էր Երեւանի մէջ, մեռաւ սեպտ. 16ին։ Շատոնց լեզուէ ինկած, աչքերը հազիւ կը տեսնէին եւ կենդանի դիակի մը կը նմանէր այն մարդը, որ 1900ական թուերուն կայծակի նման կը թռչէր դէպի Սիւնեաց աշխարհ, Վասպուրական, Մուշ, Սասուն, Ատրպատական եւ ամէն տեղ ուր կը հնչէր ազատագրութեան զանգը։

Մոկացի Գրիգորը մեր գաւառական ռազմիկներու տիպար ներկայացուցիչներէն մէկն էր։ Իր լեզուն, նիստուկացը, ըմբռնումներն ու գաղափարները եզակի ու սիրելի։ Նահապետական շէն ու պայծառ օջախի մը զաւակը եղած է եւ պատանի հասակէն արհամարհելով կեանքի վայելքները, նետուած է Հայկական Ազատագրութեան արիւնոտ ասպարէզը։ Ուր որ պարտքի եւ գիտակցութեան կոչը հնչած է, հոն անպակաս եղած է Մոկացի Գրիգորը իր գործով։ Կովկաս, Պոլիս, Պալքաններ շրջած, միշտ ալ մտաւորական, կրթուած անձերու մէջ եղած է թէեւ, բայց իր գաւառիկ, Մոկսի հայաբարբառը բնաւ մոռցած չէ։

Այնքան անուշ ու խրթին ոճով մը կը խօսէր Մոկաց բարբառը որ ունկնդիրներն հաճոյք կը զգային ժամերով լսելու։ Քառասուն տարի առաջուան իր ազգային, հայրենասիրական եւ յեղափոխական համոզումները նոյնութեամբ կը պահէր։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ իր սէրն ու յարգանքը պաշտամունքի կը հասնէին։ Կատաղի կերպով կը պայքարէր, այն Դաշնակցականներուն դէմ, որոնք կը նկրտէին Դաշնակցութեան անունով «սոցիալիզմը» քարոզել։ Իր խորին համոզումն էր որ Դաշնակցութիւնը միայն Հայաստանի ազատութեան գործին նուիրուի եւ ազգային վերածնութեան զարկ տայ՝ ամէն ասպարէզներու մէջ։ Ատելով կ'ատէր դիւանագիտական միջնորդութիւններն ու յարաբերութիւնները եւ միշտ ալ կը կրկնէր թէ Խրիմեանի «Երկաթեայ շերեփը» պէտք է մեր ազգին եւ ոչ թէ աղերսաթուղթեր։

Իր կեանքը հին յեղափոխական ռազմիկի մը կրած տառապանքներու, զրկանքներու եւ անձնուրացութեան հաւաքական մըն է։ Ամէն անգամ հաճոյքով ու պարծանքով, ժպիտը դէմքին, կուրծքը դուրս ցցած կ'ըսէր.

— «Ես նախ քան Դաշնակցութիւնը՝ դաշնակցական էի»։

Երբ տեղ մը հաւաքուէինք ուրախանալու համար, յանկարծ կ'երգէինք.

«Մոկացի Գրիգոր եւ երկու Արշակ, *)
կարկուտի նման Թափեցին գընդակ...»

Ապա ծափ կուտայինք ու կը նայէինք իրեն։ Որքա՜ն յուշեր ու ապրումներ կը փոթորկէին իր սիրտն ու հոգին։ Կը սլանար հոգիով դէպի Սասունի բարձունքները եւ կը պատմէր յուշեր Անդրանիկէն, Քեռիէն, Սեպուհէն Սմբատէն, Գէորգ Չաւուշէն, Նեմրութի հսկայ Սերոբ Աղբիւրէն եւ անվերջ այս ու այն հերոսը կը յիշէր։ Ռազմական դէպքեր, դէմքեր, բոլորը, բոլորը վառ ու պայծառ յիշողութեամբ, տեղն ու ժամանակը, ամէն ինչ արագութեամբ, շարժանկարի նման կ'անցնէին մեր աչքի առջեւէն ու Մոկացին յուզուած, արտասուալից աչքերով կը դիտէր մեզ, կ'ոգեւորուէր, յանկարծ ձեռքը սեղանին կը զարնէր ու կը գոռար.

— Տղա՛, կամնասքի (հասկցար որ)տիր մ'էլ(անգամըն ալ) ըսէք.
— «Մուկացի Գըրիգուր ֆիվ (եւ) յիրկու (երկու) Արշակ կարկուտի նման Թափեցին գնդա՛կ...» է՛յ գիյդի ժամանակ, կամնասքի, մանչ (մէջ) Սասուն, մանչ Վան, մանչ Կուվկաս, մանչ Պարսկաստան, Դաշնակցութեան սուրը կը շուղար (կը շողար), անունը ձէն կը տէր (կուտար)։

Երեք տարի առաջ, Երեւանի Չեկան Մոկացի Գրիգորը բանտարկեց եւ ապա աքսորեց Դիլիջան, իբր «հակայեղափոխական»։ Չեկայի շէնքին մէջ, իրեն հետ բանտարկուած էին նաեւ 10-12 հոգի ուրիշ «հակայեղափոխական»ներ։ Չեկայի պետ Մելիք-Օսիպովը, օր մը, այդ «հակայեղափոխականներ»ը (որոնց մէջ նաեւ Մոկացի Գրիգորը) իր ներկայութեան կը կանչէ։ Մելիք-Օսիպովը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակը գետին փռելով կը հրամայէ, որ «հակայեղափոխականներ»ը մօտենան, թքնեն դրօշակին վրայ եւ կոխկրտելով անցնին, երթան, ուրանան Դաշնակցութիւնը։ 12 բանտարկեալներէն ինը հոգի կը կատարեն Մելիք-Օսիպովի հրամանը։ Երբ կարգը Մոկացի Գրիգորին կը հասնի, իսկոյն ծունկի կուգայ, կը համբուրէ Դաշնակցութեան դրօշակը, կը բարձրացնէ, կը դնէ գլխուն վրայ, կը քսէ իր դէմքին, կը սեղմէ կրծքին եւ ապա արցունքը աչքերուն, կատղած ձայնով մը կը բացագանչէ.

— Նա (այս դրօշակը) իմ երկըուրդ աստուածն ը (է)· ինչ վուր (որ) կէնաս (կրնաս) էրա (ըրէ)· մինք ծենէ փաքիմ (կախում) չունինք· մենք ծենէ չընք (չենք) վախէնա· դաշնակցութին չըմ (չեմ) ուրանա· կ'ուզէք աքսուրէք, (աքսորեցէք), կ'ուզէք գուլլէք (գնդակահարեցէք)· նա է (այս է) իմ վերջին խուսք (խօսք)։

Մոկացի Գրիգորին օրինակին կը հետեւին նաեւ բանտարկեալներէն երկուքը։

Մելիք-Օսիպովը Մոկացի Գրիգորի խօսքերը լսելէ յետոյ ուրացողներուն դառնալով կ'ըսէ.

—Ահա՛ իսկական, համոզուած կուսակցական եւ յեղափոխական մարդը ձեր մէջ սա է. իսկ դուք, ուրացողնե՛րդ, սրիկաներ էք, այսօր ուրացաք ձեր դրօշակը, վաղն ալ թքնելու եւ կոխելու էք մեր կարմիր դրօշակի վրայ։ Դուք տասը տարի աքսոր պիտի երթաք, իսկ Մոկացին երեք տարի։

Այս դէպքէն յետոյ էր որ Մոկացի Գրիգորը երեք տարի աքսորուեցաւ Դիլիջան, խիստ մեկուսացումով։ Յետոյ վերադարձաւ Երեւան, ուր կաթուածահար ինկաւ ծանր թշուառութեան մատնուած եւ միակ խնամող ունենալով իր կինը Ագնիւը։

Մոկացի Գրիգորն ունի երկու պատանի տղաներ, մեծը Ջուլումաթ, իսկ փոքրը՝ Զարզանդ։ (Մեր հին համանուն հայդուկներու եւ իր զինակից ընկերներու անունները դրած է իր տղաներուն)։ Ջուլումաթը մշակութիւն կ'ընէ, իսկ Զարզանդը ջուր կը ծախէ։

Մ՝

*) Արշակներէն մէկը Քեռին է, իսկ միւսը՝ Սեպուհ։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՀԱՆՐԻ ԿԷՐՆԻՒԹԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Հանրի կէրնիւթ (շարունակելով).— Հարցաքննիչ դատաւորը թղթածրարը կը հաղորդէ ամբաստանեալին. հարցաքննութեանց պահուն փաստաբանին ներկայութիւնը կ'արտօնէ և մեծ ապահովութիւններ կուտայ պաշտպան կողմին։ Պարզապէս այս օրինական քննութիւնը յապաղեցնելու համար է որ ոստիկանութիւնը ինքզինքին իրաւունք տուած է ուրիշ քննութիւն մը կատարելու։

Արդարև ո՛րքան նեղացուցիչ բան է թղթածրար մը հաղորդել ամբաստանեալներուն։ Որովհետեւ այդ թղթածրարներուն մէջ աննպաստ փաստերու կողքին նպաստաւորներն ալ կան։ Եւ ի՛նչ անպատշաճ բան՝ քան ներկայութիւնը փաստաբանի։ Դժուար է խաբել զայն։ Անկարելի է ստել։ Դժուար, անկարելի բան է կասկածելի մարդուն ըսել. «Խոստովանէ՛։ Այսինչը գիտէ, ինծի ըսաւ»։ Դժուար, անկարելի է աւելցնել. «Կինդ՝ որ քեզ կը խաբէ արդէն, տեսեր է քեզ եւ կ'ամբաստանէ»։ Անկարելի է օգտագործել այս հազարաւոր փոքրիկ միջոցները, որոնք ամբաստանեալները կը դնեն մտքի այնպիսի վիճակի մը մէջ, ուսկից խոստովանութիւնները կը խուսափին ինքնաբերաբար (ծափեր ձախակողմէն)։ Անկարելի է զայն թակարդը ձգել անօթութեամբ, ծարաւով, յոգնութեամբ, տքնութեամբ, ցաւով, սուտով, սպառնալիքով, յուսահատութեամբ։ (կրկին ծափեր)։ Փաստաբանի մը կամ դատաւորի մը առջեւ՝ ինչպէս կը տեսնէք, ամբաստանող կողմը որոշ կերպով ստորադաս վիճակի մէջ է։ Ոստիկանութեան հարցաքննութիւնը գոնէ այս անպատեհ վիճակէն կ'ազատէ մեզ։

Ոստիկանութեան հարցաքննութիւնը ուրիշ երկու առաւելութիւններ ալ ունի։ Նախ՝ ոստիկանութիւնը դատաւորէն աւելի կարեւոր թղթածրարներ ունի։ Յետոյ ստիպուած չէ զանոնք հաղորդելու։ Ոստիկանութիւնը կ'ընդունի տեղեկագիրներ, անստորագիր նամակներ, գանգատներ, որոնք իբրև գաղտնիք կը վստահուին անոր արհեստակցական պատուին։ Զպիտի ուզէիք որ մատնէր տեղեկատուները։ (ժպիտներ)։

Իրապէս ալ այս թղթածրարներէն մէկ մասը միայն կը յանձնէ մամուլին, ա՛յն որ ուժ կուտայ իր առժամաբար պաշտպանած տեսակէտին։ Բայց կը զգուշանայ կնճռոտել դատաւորին աշխատանքները՝ անոր հաղորդելով միւս մասը։ (Ծափեր ձախակողմէն)։

Այսպէս, խնդրոյ առարկայ հարցին մէջ անմիջապէս հաղորդեց Ֆլոթի վկայութիւնը, կարելի եղածին չափ երկար ատեն սպասցուց միւս երկու ինքնաշարժի վարիչներուն վկայութիւնները, որոնք դատաւորի մտքին մէջ կրնային այլուրոյթներ (alibi) կազմել։ (Ծափեր ձախակողմէն)։

Հիմա կը հասկնաք թէ ինչո՛ւ ոստիկանական քննութիւնը կ'ուզէ միւսէն առաջ անցնիլ։

Կը հասկնա՞ք թէ ինչո՛ւ կարելի եղածին չափ կ'երկնցնեն զայն եւ ինչո՛ւ կարելի եղածին չափ կ'ուշացնեն միւսին շարժման մէջ դրուիլը։

Իրականին մէջ օրէ օր ոստիկանական քննութիւնը տիրապետող եւ ղեկավար կը դառնայ, ու իրեն կը ստորադասէ դատական քննութիւնը։

Քանի մը տարի վերջ, քննութիւնը ամբողջութեամբ պիտի կատարուի միայն ոստիկանութեան կողմէ, դատական իշխանութիւնը բոլորովին ձեռնթափ եղած ըլլալով։ (Ծափեր զանազան աթոռներու վրայ)։

Կ'ուզենք յարգանք յայտնել իր գեղեցիկ մտադրութիւններուն համար, սակայն ցարդ այդպէս չէ օրէնքին կամքը

Օրէնքին կամքն այն է որ մէկ, միայն մէկ քննութիւն կատարուի, որ այդ միակ քննութիւնը կատարուի միայն մէկ հարցաքննիչ դատաւորի կողմէ։ Միայն հարցաքննիչ դատաւորը իրաւունք ունենայ ձերբակալելու, արգելափակելու, խուզարկելու անձամբ կամ իւրաքանչիւր անգամին համար իր ընտրելիք օժանդակներու միջոցաւ։ Օրէնքի կամքն այն է որ հարցաքննիչ դատաւորը լռութիւն պահէ երրորդ անձերու հանդէպ։ (Ծափեր)։ Որ ամբողջ թղթածրարը հաղորդէ ամբաստանեալներուն, որ գործակցի պաշտպան կողմին։ Օրէնքի կամքն այն է որ չգործակցի որեւէ կերպով ամբաստանող կողմին եւ որս չհալածէ բանտերուն։ (Ծափեր)։ Օրէնքի կամքն այն է որ անիկա ճշմարտութիւնը փնտռէ՝ օգնելու համար ո՛չ միայն յանցաւորներու պատժուելուն, այլ անմեղներու ազատումին։ (Ծափեր մեծ թիւով նստարաններէ)։

Ֆրանսուա Ալպէռ.— Պ. վարչապետը կը ծափահարէ։

Հանրի կէրնիւթ.— Խոստացած չի վերլուծել օրէնքի քանի մը բռնաբարումներ որով կ'ամբաստանուի ոստիկանութիւնը։ Կը կարծեմ թէ խօսքս յարգեցի։

Մատնանիշ ըրի ոստիկանութեան կամայականութիւնը ձերբակալման եւ արգելափակման, հարցաքննութեան եւ խուզարկութեան, մամուլին կատարած հաղորդագրութեան, ծածք և հարցաքննութեան գործերուն մէջ։

Պիտի հաստատէք, Պ. վարչապետ, թէ առնուազն վեց առիթներով օրէնքը բռնաբարուած է. օրէնքը որուն վրայ հսկելու պաշտօն ունիք, բռնաբարուած է պաշտօնատան մը կողմէ, որ ձեզի ենթարկուած է։

Ինծի պիտի առարկուի թերեւս. որո՞ւն հոգը։ Ի՞նչ կարեւորութիւն ունին այս երկրորդական անկանոնութիւնները։ Էականն այն չէ՞ որ պետութեան մը մէջ զսպողական միջոցները խստիւ կազմակերպուած ըլլան եւ աւազակներու ոճիրքէն կարելի ըլլայ բռնել ամէնէն արագ միջոցներով։ Աւելի գէշ՝ եթէ օրինականութիւնը միշտ խստիւ չի պահպանուիր։ Էականը այն է որ արդարութիւնն ապահովուի։

Համաձայն եմ որ զսպում[illegible] կազմակերպուի։ Սակայն [illegible]

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

1930 Թուին կը լրանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան քառասնամեակը: Այդ առթիւ առաջարկութիւններ կային յոբելեան կատարելու, բայց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ Ընդհանուր Ժողովը, աչքի առջեւ ունենալով քաղաքական աննպաստ պայմանները, հայ ժողովրդի ներկայ Թշուառ վիճակը, որոշեց յոբելեանը կատարել ապագային, Հայաստանի մէջ, իսկ մինչեւ այդ՝ 1930 հոկտեմբերին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսները կատարել առանձին շուքով:

Յոբելեանները, աւելի շուտ, ուրախ օրերի գործ են. Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ի հարկէ, չի կրնար հանդէսներ կազմել եւ ուրախանալ, այն պահուն, երբ ամբողջ ժողովուրդը — ըլլայ երկիր թէ արտասահման — կ'ապրի ծանր տագնապի օրեր: Բայց քառասնամեակը առիթ մըն է, որպէսզի յետադարձ հայեացք նետենք մեր բեղմնաւոր անցեալին վրայ եւ անկէ ներշնչման դասեր քաղենք ապագայ գործունէութեան համար: Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեանքը լեցուն է հերոսական փայլուն գործերով ու դիւցազնական դրուագներով, որոնցմէ շատերը մնացած են բոլորովին անծանօթ ներկայ սերունդին: 1930 Թուականը պէտք է լինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծանաչման տարի: Այս առթիւ անհրաժեշտ է, որ.

1. 1930ին, ամբողջ տարուայ ընթացքին, դաշնակցական մամուլի եւ բանաւոր քարոզչութեան նիւթ դառնայ հայ յեղափոխական շարժման եւ, ի մասնաւորի Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը:

2. Հրատարակութեան տրուին անցեալէն յուշեր, յեղափոխական ձեռնարկներու պատմութիւններ, յեղափոխական գործունէութեան վայրերու նկարագրութիւններ, ուսումնասիրութիւններ եւ քարոզչական յօդուածներ մեր կուսակցութեան կեանքի այլ եւ այլ փուլերու եւ երեւոյթներու մասին:

3. Հրատարակութիւններու մէջ զետեղուին նկարներ դաշնակցական գործիչներու եւ յեղափոխական վայրերու ու հաստատութիւններու:

4. կուսակցական դասընթացքներու եւ խմբական ու կոմիտէական զբաղումներու մէջ լայն տեղ տրուի Դաշնակցութեան պատմութեան:

5. Մամուլի եւ քարոզչութեան նիւթ դարձուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ծրագրի պարզաբանումն ու ժողովրդականացումը, ինչպէս եւ ներկայ ու ապագայ գործելակերպի լուսաբանութիւնը:

Թո՛ղ 1930ին, ամբողջ տարի անընդհատ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեայ կեանքը կազմէ մեր մամուլի եւ բեմերու գլխաւոր նիւթը: 1930 Թուականը պէտք է լինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճանաչման տարին:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲԻՒՐՕ

կարծէ՞ք թէ վերջերս գործուած միջոցները լաւագոյններն են։

Երբ ոստիկանութիւնը իրաւամ անիրաւ կը ձերբակալէ, երբ ամէն միջոցներով խոստովանութիւններ կը կորզէ, երբ կը յանուի ճշմարտանմանութեան մը, անմեղի մը դատապարտութեան պատճառ կը դառնայ, մինչ այդ պահուն սրիկաներն են որ փախուստ կուտան (Ծափեր):

Արդարութիւնը ապահովել, այո՛։ Բայց ոչ թէ ամբաստանեալներուն դէմ բռնութիւնները բազմապատկելով, ոչ թէ իբրեւ թշնամի նկատելով փաստաբանն ու դատաւորը. ընդհակառակն արդարութիւնը ապահովելու աւելի մեծ պատեհութիւններ կան՝ խղճմտօրէն պարգելով այն երաշխաւորութիւնները, որոնց իրաւունք ունի ամբաստանեալը։

Կը կասկածի՞ք. Եթէ խոստացած հըլլայի չծանրաբեռնել խօսքերս, օրինակներու մէջ պիտի խեղդէի ձեզ:

Համոզուա՞ծ էք, պարոններ, ոստիկանութեանը այն սխալէն, որ վախցնելով եւ ծեծելով խոստովանութիւններ կը խլէ անմեղներէ: (Ծափեր ձախակողմէն)։

Այո՛ պէտք է կազմակերպել յանցաւորներու պատժումն ու արդարութիւնը։ Բայց մեր աչքին կան նաեւ ուրիշ բարիքներ՝ որոնք արժէք կը ներկայացնեն։ Օրինակ՝ փողոցին մէջ երթեւեկելու իրաւունքը, առանց գիշերը պահականոցը պառկելու կամ դէմքը ճմռթկուած տուն դառնալու վտանգին ենթարկուելու։ Այո՛, պէտք է կազմակերպել զսպումն ու արդարութիւնը։ Սակայն մենք կ'ուզենք որ կազմակերպուի եւ երաշխաւորուի մարդկային իրաւունքներու առաջինը, որ է՝ ազատութիւնն ու սեփականութիւնը (Ծափեր բազմաթիւ նստարաններէ)։

Մարդիկ որ այդ իրաւունքներէն կը զրկուին, այլեւս կը կորսնցնեն իրենց վստահութիւնը, կը դառնան եւ ծայրայեղ անկարգութեանց կը մղուին։ Այսպէս, մենք կ'ուզենք ապահովել իւրաքանչիւրին իրաւունքները, հասկցէք որ կարգ ու կանոնի մարդերն ենք մենք: Որովհետեւ կարգը կ'ապահովուի միայն երբ արդարութիւն կայ։

Եւ որովհետեւ այդ կարգը, այդ իրաւունքները վտանգուեցան այս օրերս ոստիկանական ծայրայեղութիւններով, մենք մեզի թոյլ տուինք, Պ. վարչապետ, հարցապնդել ձեզ։ Մի՛ զարմանաք ատոր։

Վարչապետը.— Երբե՛ք։

Հանրի կէրնիւթ.— Ձեզմէ է որ հաշիւ կը պահանջուի, որովհետեւ դուք կը պարտիք զայն։

Վարչապետը.— Անշուշտ։

Հանրի կէրնիւթ.— Դուք էք պատասխանատուն, քանի որ դուք էք պետը։

Վարչապետը.— Այո՛ անշուշտ։

Հանրի կէրնիւթ.— Դուք պատասխանատու էք, որովհետեւ երբեմն թոյլ տուած էք որ ընեն իրենց ուզածին պէս, երբեմն ձեր հաճոյակատարութեամբ պաշտպանած էք յանցաւոր պաշտօնեաները, ու գիտէք թէ՝ անպատիժ մնալը՝ կրկին յանցագործութեան կը մղէ։

Դուք պատասխանատու էք, որովհետեւ երբեմն երբ պատժած էք, անիկա ըրած էք այնպիսի խոհականութեամբ, որ աւելի հաւանութեան կը նմանէր։

Պաշտօնեան զոր պատժած էք, գիտէ թէ պատժուած է, բայց ընկերները, դրացիները չեն գիտեր...

Վարչապետը.— Անոնք ալ գիտեն։

Հանրի կէրնիւթ.— ... Ու պատիժի հրապարակումին մէջ ոմանք չեն տեսներ օրինակը՝ որ կը վհատեցնէ զիրենք, ուրիշներ՝ օրինակը որ կը քաջալերէ։ Այո՛, պաշտօնեան շատ հսկողութեան ենթարկուած ու հասարակութիւնն ալ՝ շատ պաշտպանուած չեն զգար իրենք զիրենք։

... Երբ պատիժ մը սահմանէք, այնպէս ըրէք որ ամէն մարդ գիտնայ։

Մէկ խօսքով՝ օրէնք հաստատեցէք եւ կառավարեցէք։

Տուէք մեզի լաւ օրէնք մը, որ անհատներու ազատութիւնը երաշխաւորէ ոստիկանութեան փորձութեանց դէմ։

Ու մանաւանդ ազգին բոլոր դասակարգերը, նոյնինքն ոստիկանութիւնը, ամէնէն առաջ ոստիկանութիւնը դրէք օրէնքի գերիշխանութեան տակ։ (Ծափեր ձախակողմէն եւ զանազան նստարաններէ):

(8)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Տեղեկացած ըլլալով որ վերջերս անկանոն կը հասնին թերթերը, ստուգումներ կատարեցինք Փարիզի Թղթատարական վարչութեան մէջ եւ հաստատեցինք թէ օրը օրին ղրկուած են ծրարները:

Կը թուի թէ անկանոնութիւնը ուրիշ տեղ է, եւ հետեւանք ծմրան խստութեան, քանի որ ռուսական Թղթատարն ալ խանգարուած է ՎԵՐՋԵՐՍ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, Օր. Լուիզ Աղապէկեան Նոյ. 28ին երգեց P. T. T.ի բարձրագոյն վարժարանի անթելի կայանէն:

Le Petit Radio թերթը՝ իր Նոյ. 30ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հայ արուեստագիտուհիին պատկերը եւ քանի մը հաձակրական տողեր կը նուիրէ՝ գնահատելով անոր տաղանդը:

«Այս երիտասարդ հայ երգչուհին, կ'ըսէ, անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ կատարելապէս գիտէ երգի արուեստը եւ անոր սքանչելի առոգանութիւնը:

Օժտուած տաք, ճկուն եւ շեշտուն ձայնով մը, ամէնէն դժուար նրբութիւններն իսկ արտայայտելու աստիճան, Օր. Աղապէկեան մեծ վարպետութեամբ երգեց Նիքոլոյի «Le Billet de Loterie»ն, Տէլիպի «Լաքմէ»ն եւ կունոյի «Միրէյլ»ը:

Օրիորդը իր ուսումը առած է Փարիզի մէջ եւ աշակերտած երաժշտանոցի նախկին ուսուցչապետ Անժէլ Ռուէյի, թատերական աշխարհի մէջ յաջողութեան դուռները լայնօրէն բացուած կը տեսնէ իր առջեւ»:

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ

Խմբագրատանս մէջ ընդունեցինք այցելութիւնը յայտնի երգչուհի Տիկին Զապէլ Արամ Փանոսեանի, որ Փարիզ կը գտնուի երկու ամիսէ ի վեր: Տիկինը հոս պիտի մնայ ժամանակ մը եւս, յետոյ պիտի այցելէ Եգիպտոս, Պաղեստին եւ Սուրիա: Վերադարձին մտադիր է երգահանդէս մը տալ Փարիզի մէջ:

Հայ արուեստագիտուհին աղջիկը՝ Օր. Ատրինա Սորպոնի մէջ կը հետեւի Դպրութեանց ճիւղին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Հ. ԱՐԾԻՒԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ կիրակի՝ 8 դեկտ. կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ երգիչ-դերասաններ Տէր եւ Տիկ. Հայկ Արծիւի առաջին երգահանդէսը, ի ներկայութեան փոքրաթիւ արուեստասէր հասարակութեան: Երգիչները առանց ազդուելու աննպաստ պայմաններէն, յայտագիրը լիուլի կատարեցին: Տիկին Էմմա Արծիւ, օժտուած սոփրանոյի հնչուն եւ խորաթափանց ձայնով, լաւագոյն կերպով երգեց հայկական երգերը, մանաւանդ եւրոպական կտորները՝ La Waly, La Tosca, եւ Mme. Butterfly բուռն ծափերու մէջ:

Պ. Հայկ Արծիւ իր թենորի ձայնով յաջողապէս երգեց հայկական եւ եւրոպական երգերը խոր զգացումով: Բոլոր երգերուն կ'ընկերանար ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Տ. Ջառափեան իր վարպետ եւ հմուտ արուեստով:

Ներկայ մը

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը՝ շաբաթ գիշեր Salle Hocheի մէջ (8 Avenue Hoche) տեղի կ'ունենայ Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ կամաւորներու ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ հովանաւորութեամբ Մարաջախտ Փէթէնի:

Պատուակալ յանձնախումբին կ'անդամակցին ակադեմական Հանրի Պորտօ, քաղաքապետ տոքթ. Մայեօ, երեսփոխաններ Լուի Մարէն, Էտուար Սուլիէ, եւ Օկիւսթ Սապաթիէ:քաղաքապետական խորհրդական Ցիւֆրէն եւլն.:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Ֆրանսացի եւ Հայ յայտնի արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ:

Պարերը տեղի կ'ունենան Մ. Փիզարրոյի արժանթինեան նուագախումբով: Ճազ եւ անգլիական նուագախումբ:

Այս պարահանդէսը կոչուած է կազմել գեղեցիկ նախընթաց մը՝ իր ճոխ ու փայլուն յայտագրով:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 10 դեկտ.— Վենետիկի Միաբանութեան նոր վարչութեան կարգադրութեամբ, Միլանի Մխիթարեան վարժարանին տնօրէն ընտրուեցաւ Հ. Գարեգին վրդ. Լազարեան, որուն հետ խօսակցութիւն մը ունեցայ վարժարանի գործունէութեան մասին։

Ներկայիս վարժարանը դարձած է «Հայ Ուսանողներու Տունը»: Համակրանքով պէտք է նայիլ Միաբանութեան այս օգտակար եւ գնահատելի կարգադրութեան, որ վերջապէս կարելիութիւնը կուտայ մեր համալսարանական ուսանողներուն, ազատիլ ապրուստի մտահոգութիւններէն, եւ իրենց թարմ ուժերը կեդրոնացնել ուսման վրայ, ապրիլ ազգային մթնոլորտի մէջ, ունենալ կարելիութիւն քիչ մը աւելի եռանդով զբաղելու գաղութին գործերով կեանք ու շարժում ստեղծելու։

Մխիթարեան Հայրերը այս ծրագիրը ունէին 1915ին, բայց արդիւնքը այն ատեն եղաւ շատ անգոհացուցիչ, որովհետեւ ուսանողները ստիպուած էին բնակիլ Փատովայի Ցիսուեան Հայրերու վանք ժարանը: Այժմ պայմանները փոխուած են։

Մեր ուսանողները անկասկած ներկայիս ալ ենթակայ են որոշ կարգապահութեան: Բայց ունին ամէն կարելիութիւն զարգացնելու իրենց ազգային մշակոյթը:

Առ այժմ վարժարանը հաստատուած են 18 ուսանողներ: Հաւանական է որ ժամանակի ընթացքին այս թիւը բարձրանայ 30ի։

Ա. Ս.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Յակոբ Տէր Սարգիսեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին, ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ:

Վալանս 6 դեկտ. 1929

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՏԵՍԻՆ.— Կիրակի օր երեք հարիւրէ աւելի (մեծ մասով Հայեր) բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի S. L. S. A. Ա խումբերուն եւ մրցումը։

Խաղը սկսաւ հակառակորդին յարձակումով, բայց շուտով ետ մղուեցաւ մերիններուն տոկուն հարուածներովը։

Առաջին խաղամասը անցաւ ապարդիւն:

Երկրորդ կիսախաղին ալ հակառակ երկու խումբերու բուռն ճիգերուն, գնդակը միշտ ետ կը մղուէր։ Որով խաղը վերջացաւ առանց արդիւնքի։

Նուպար Պօտուրեան

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի օր Մարսէյլի մէջ տեղի ունեցաւ գնդախաղի միջազգային մեծ մրցում մը։ Օլէնբիք տը Մարսէյլը՝ ընդդէմ «Օստրիա-Վիէնի» Աւստրիական հռչակաւոր խումբին։ Ներկայ էր 12,000նոց բազմութիւն մը։ Աւստրիացիները զմայլելի խաղարկութենէ մը յետոյ յաղթեցին Ֆրանսացիներուն 10-3 նշանակէտերով։ Մրցումը տեղի ունեցաւ, հարաւային Ֆրանսայի ամբողջ խումբերէն ընտրուած ամենալաւ խաղացող պատանիներու (15-18 տարեկան) երկու խումբերու միջեւ։

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.էն ընտրուած էր Զարեհ Կոլքըրըրբան, 17 տարեկան պատանին։ Ամբողջ 90 վայրկեանի տեւողութեան, հայ պատանին փայլեցաւ իր ճկուն ու խելացի խաղարկութեամբը։ Իր խումբին հինգ նշանակէտէն երեքը ինքը շահեցաւ, արժանանալով բուռն ծափերու։

Վ. Քիւրքճեան

ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱԾ ԱՐՄՏԻՔԸ

Պոլսոյ Առեւտր. Սակարանին 1929 տարւոյ վիճակագրութեան համաձայն, ինը ամսուան մէջ Անատոլուէն հետեւեալ քանակութեամբ արմտիք ղրկուած է Պոլիս.— 33 հազար 772 Թոնօ ցորեն, 6,333 Թոնօ եգիպտացորեն, 81 Թոնօ բակլայ, 72 Թոնօ ոսպ, 3012 Թոնօ լուբիա, 919 Թոնօ սիսեռ, 53 Թոնօ ձաւար, 10 Թոնօ նուշ, 333 Թոնօ կաղին: Անատոլուէն Պոլիս ղրկուած է 33,689 հակ այծամազ, 4095 հակ բամպակ, 1,151 հակ սնտուկ աֆիոն:

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.
ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՋ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

— Այս ամբողջ թաղը, ըսաւ Կլէռ, հանրային վարչութեանց պաշտօնատուններն են:

— Բաւական ընդարձակ տեղ կը բռնեն, ըսաւ Ռընէ։

— Բազմանդամ պաշտօնէութիւն մը անհրաժեշտ է, որովհետեւ մօտէն կը հսկեն անհատներու կենցաղին։ Այդ կենցաղը կանոնաւորուած է օրէնքներով եւ կարգադրութիւններով, անհատական ազատութիւնը շատ սահմանափակուած է, ինչպէս պիտի հասկնաք քիչ ժամանակէն։

— Ֆրանսայի մէ՞ջ ալ այդպէս է։

— Աւելի նուազ աստիճանով, բայց կամաց կամաց մենք ալ անոնց կը հետեւինք։ Նայեցէ՛ք մեծ սարսափներով շրջապատուած այս պարապ գետիններուն։ Ատոնք ամէնքն ալ յատկացուած են մարմնակրթանքի, որովհետեւ ամերիկեան կեանքին մէջ մեծ տեղ կը բռնէ մարմնամարզը։

— Ես ալ ժամանակին մարզանքը շատ կը սիրէի, ըսաւ Ռընէ եւ հաճոյքով պիտի վերսկսիմ։

Սէլէստէն կարծիք չյայտնեց, բայց իր դէմքի արտայայտութենէն յայտնի էր որ մեծ հաճոյք չէր զգար նման զբօսանքներէ:

Գաբրիէլ Կլէռ ցոյց տուաւ օդանաւներու մ'երձեցման եւ թռիչքին համար մեծ շէնքերու վրայ պատրաստուած պատշգամները։ Անոնց դիտել տուաւ նաեւ թէ այլեւս քաղաքին մէջ գործարանի ոչ մէկ ծխնելոյզ կարելի էր տեսնել:

— Բոլոր գործարանները, ըսաւ, բնակավայրերէ դուրս հաստատուած են, ծովէն իբր յիսուն քիլոմեդր հեռու...։ Եւ այժմ աճաւասիկ իսկական քաղաքը, Նիւեորքցիներու տուները։ Երբեմնի քսանյարկանի կամ աւելի բարձր համբաւաւոր շէնքերը անհետացած են...։ Ամէն ընտանիք իր փոքրիկ դղեակն ունի, պզտիկ պարտէզով մը շրջապատուած։

— Գէշ բան չէ այդ, ըսաւ Սէլէստէն։

Օդակառքը տասն անգամ չափ արդէն կանգնած էր այլեւայլ կայարաններ:

— Կը հասնինք, ըսաւ Կլէռ: Իջան մեկնակէտի հրապարակին նման մեծ վայրի մը վրայ, ներքնուղիէ մը անցան դէմի կողմը եւ կանգնեցան վանդակապատի մը առջեւ, որուն վրայ գրուած էր.— Ոստիկանատուն չորրորդ թաղամասի.

— Պէտք է նախ եւ առաջ այստեղ ներկայանանք, ըսաւ լրագրողը. անհրաժեշտ է որ ոստիկանութիւնը տեղեակ ըլլայ ձեր հասնելուն։

Պաշտօնեայ մը նշանակեց անոնց անունը, մականունը եւ անոնց յանձնեց իրենց յատկացուած տան բանալին: Գաբրիէլ Կլէռի ընկերակցութեամբ անցան շատ մը պարտիզապատ տուներէ եւ վերջապէս հասան թիւ 237ը։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.
ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

Տան պատերը կրաշաղախի նման նիւթէ մը պատրաստուած տախտակներէ կը բաղկանային, Կլէռ բացատրեց թէ երկու կարգ իրարու ետեւէ շարուած են այդ տախտակները եւ կը կղզիացնեն օդի խաւ մը, որ ներքնամասը կը պաշտպանէ Նիւ Եորքի կլիմային բարեխառնութեան յաճախադէպ եւ յանկարծական փոփոխութիւններէն։

Թաղին բոլոր տուներն ալ միակերպ շինուած էին, առանց աւելորդ զարդերու, որոնք թէեւ ամէն մէկին մասնաւոր անհատական գեղեցկութիւն մը կուտան, բայց կ'աւելցնեն շինութեանց թէ արժէքը, թէ տեւողութիւնը:

— Այսպիսի տուն մը երկու օրուան մէջ դիւրութեամբ կը պատրաստուի, ըսաւ լրագրողը, անոնցմէ հարիւրհազարներով շինուած են Միացեալ Նահանգներու ամբողջ տարածութեան վրայ եւ ամէնքն ալ հանգստաւէտ պայմաններոո:

Ներսը կ'իշխէր մեծ պարզութիւն մը, սենեակները լուսաւոր էին եւ ճերմակ ներկուած, տախտակամածները որ շինուած էին միեւնոյն նիւթէն ինչ որ պատերը, ծածկուած էին մեքենահիւս գորգերով: Աթոռները հանգստաւէտ էին, ինչպէս նաեւ կահ կարասիները, եւ որոշապէս կը տեսնուէր որ տուներուն նման, անոնք ալ ամէնը մէկ գործանանէ ելած են անհամար քանակութեամբ, ամէնքին համար միանգամ ընդմիշտ որոշուած մասնաւոր ձեւով մը, միեւնոյն կաղապարին վրայ։

— Կարծես թէ պանդոկի մը մէջ ենք, դիտել տուաւ Ռընէ:

— Արդարեւ, ըսաւ Կլէռ, եթէ դրացի տուներէն ո եւ է մէկը մտնէք, միեւնոյն բաժանումները, միեւնոյն սենեակները եւ միեւնոյն կարասիները պիտի գտնէք միեւնոյն տեղերը:

— Ամէն երկիրներու մէջ ալ միեւնո՞յնն է:

— Ոչ, Ֆրանսայի մէջ, օրինակի համար, իւրաքանչիւրն իր ուզածին պէս կը շարունակէ տակաւին կահաւորել իր բնակարանը, բայց մեզ մօտ ալ քմահաճոյքը հազուագիւտ է: Այն տեսակ դարու մը կ'ապրինք ուր ամէն տեղ ալ մարդիկ հետզհետէ աւելի շատ կը նմանին իրարու:

ները հանգստաւէտութեան համար նոր ծախքեր կը կատարուին։

Արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ Տալատիէ խստիւ քննադատեց պատերազմական նոր ելմտացոյցը։ Հերքեց կառավարութեան ցոյց տուած թիւերը եւ ըսաւ թէ՝ զինուորական օդանաւորդութեան եւ ելմտացոյցի ուրիշ բաժիններուն մէջ զինուորական ծախքերու յատկացուած մնացեալ գումարներն ալ հաշուելով, գումարը կը հասնի 8,450,000,000ի, ինչ որ շատ աւելի է 1914ի գումարէն։ Իսկ եթէ ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ բոլոր ծախքերն ալ հաշուենք, ընդհանուր գումարը կը հասնի 12,207,000,000 ֆրանքի։

Ասոր դիմաց 12,098 միլիոն ֆրանք միայն յատկացուած է՝ արդիւնաբերական ծախքերու համար։

Տալատիէ այս թուանշանները յիշելով, հարցուց թէ՝ կա՞յ որեւէ պետութիւն, որ արդիւնաբերական ձեռնարկներու համար աւելի քիչ ծախք ընէ քան ազգային պաշտպանութեան համար։ Քանի մը զինուոր աւելի կամ պակաս, որեւէ բան չաւելցներ ապահովութեան վրայ. ասիկա կախում ունի աշխարհի ժողովուրդներու խաղաղութեան կամքէն։

Պատերազմական նախարար Մաժինօ պատասխանեց Տալատիէի քննադատութեանց։ Ըսաւ թէ հակառակ չէ զէնքի տակ պահուած զօրաբաժիններու թիւը զեղչելու, սակայն ժամանակը պատեհ չէ դեռ։ Ճիշդ է թէ զինուորական ծախքերը ծանր կը ճնշեն երկրի տնտեսութեան վրայ, սակայն Ֆրանսա Մեծ Պատերազմին ամէնէն աւելի տառապած ըլլալով, պէտք է զինուի։ Հակառակ ատոր, 1920էն ասդին ֆրանսացի գործօն սպաներու թիւը 45,670էն զեղչուած է 27,567ի։ Ուրիշ զեղչեր ալ պիտի կատարուին՝ առանց վտանգելու ազգային պաշտպանութեան գործը։

Տալատիէ գոհացում չստացաւ այս բացատրութիւններէն եւ յայտնեց թէ իր ներկայացուցած թուանշաններու ճշդութիւնը չհերքուեցաւ։ Հաշուի բրաւ թէ՝ իւրաքանչիւր հարկատուի վճարած 100 ֆրանքէն 23ը կը յատկացուի զինուորական ծախքերու։ Միւս կողմէ, ըսաւ, եթէ 45,000 հոգիի զեղչ մը եղած է, ասդին անոնց տեղ առնուած են հազարաւոր զինուոր եւ թռուցիկ ոստիկաններ։ Եզրակացնելով, Տալատիէ պահանջեց զեղչել սպայակոյտին յատկացուած ծախքերը։

Զորեքշաբթի օրուան նիստը շատ աղմկալի եղաւ։ Ընդդիմադիրները բուռն յարձակումներ գործեցին։ Խօսեցան բացի Տալատիէէ, Րոնեոն եւ Ֆէրան, որոնք առաջարկեցին աւելցնել զինուորներու եղած փոխատուութիւնը. Էմիլ Ֆօր եւ Փօլ Պոնքուր պահանջեցին զեղչել մարզանքի տեւողութիւնը։

Առաջին երկու կէտին վրայ կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր դնելով, յաղթանակը տարաւ։ Մարզանքը 21 օրուան զեղչելու խնդիրը կարելի չեղաւ քուէարկել, որովհետեւ կիրքերը շատ գրգռուած էին եւ աղմուկին մէջ մարդիկ իրար չէին հասկնար։ Վարչապետին առաջարկով այս խնդրին վճռաբանութիւնը յետաձգուեցաւ երէկ կէսօրէ վերջի։

Ֆրանսերէնի տեղ անգլիերէն եւ գերմաներէն

Էնկլուրիի կրթական գործավարութիւնը որոշած է լիսէներու եւ միջնակարգ վարժարաններու մէջ ուժ տալ անգլիերէնի եւ գերմաներէնի, որոնց հանդէպ անտարբերութիւն ցոյց կը տրուի աշակերտներուն կողմէ եւ բոլորը միայն ֆրանսերէն կը սորվին իբր օտար լեզու։ Գործավարութեան որոշումով, միջնակարգ վարժարանի եւ լիսէի առաջին կարգերուն մէջ միայն անգլիերէն եւ գերմաներէն պիտի աւանդուի, օտար լեզուի ընտրութեան իրաւունքը պիտի առնուի աշակերտներէն եւ երկրորդ լեզու մըն ալ պարտաւորիչ պիտի ըլլայ։

⁂ Այս առթիւ *Թան* կը գրէ.—

Նախկին ծրագրին համաձայն, ծնողները կամ աշակերտները ազատ էին ընտրել իրենց նախասիրած լեզուներէն մէկը՝ ֆրանսերէն, անգլիերէն կամ գերմաներէն։ Մեծամասնութիւնը կ'ընտրէր ֆրանսերէնը։ Կրթական գործավարը այսուհետեւ կ'արգիլէ ընտրելու իրաւունքը։ Արդէն ջնջած է ֆրանսերէնի կարգ մը դասընթացքներ եւ անոր տեղ դրած գերմաներէն կամ անգլիերէն։

Ու Թրքասէր *Թան*ը զարմանք յայտնելով այս կարգադրութեան մասին, չի քաշուիր դիտել տալու թէ՝ «նոր Թուրքիոյ իշխանութիւնները՝ ամէն անգամ որ ֆրանսացիներէն օգուտ մը ձեռք բերել ուզեն, պարտականութիւն կը համարեն յիշեցնել *«իրենց երկրին և Ֆրանսայի դարաւոր բարեկամութիւնը»*։

Մահափորձ մը դատարանին մէջ

Առջի օր Փարիզի արդարութեան պալատի նրբանցքներուն մէջ, երբ երկու հակառակորդներ կը սպասէին դատարանի բացումին, անոնցմէ մէկը՝ Փիէռ Լարտէ՝ 62 տարեկան (նախկին տնօրէն «Լիպըր Փարոլ» թերթին) ատրճանակի երեք գնդակ պարպեց միւսին վրայ՝ Լուի Ժալէս՝ 59 տարեկան, ընկերութեան մը տնօրէն։ Գնդակները վրիպեցան։ Սակայն Փիէռ Լարտէ՝ կարծելով որ սպաննած է հակառակորդը, ատրճանակը դարձուց իրեն դէմ եւ գնդակ մը ծակեց կուրծքը՝ ծանրապէս վիրաւորելով զինքը։

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս հրաժարած

Յունաստանի Հանրապետութեան Նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս, որ 74 տարեկան է, առողջապահական պատճառներով իր հրաժարականը ներկայացուց։ Ծովակալը Վէնիզէլոսի ուղղած նամակով մը յոյս կը յայտնէ թէ վարչապետը պիտի պահէ իշխանութիւնը։ Վէնիզէլոս ժողովի հրաւիրեց քաղաքական զանազան կուսակցութեանց վարիչները՝ Նախագահութեան թեկնածու մը որոշելու համար։ Նոր Նախագահի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ օր։ Մինչ այդ, փոխանորդութիւնը կը վարէ Ծերակոյտի նախագահ Զայիմիս։ Վէնիզէլոս մերժեց Նախագահութեան թեկնածու ներկայանալ։

Նոր Նախագահին ընտրութենէն յետոյ, Վէնիզէլոս անոր պիտի ներկայացնէ դահլիճին հրաժարականը։ Կը կարծուի թէ նոր դահլիճէն դուրս պիտի ձգուի Կոնաթաս, եւ այս ձեւով ժողովրդական կուսակցութիւնը պիտի վերադառնայ խորհրդարան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. Ե. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս Կիրակի՝ առաւօտ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԷՍԻՆԻ ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի, ժամը 6ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ներածութիւն՝ Ս. Վրացեան։ Կը խօսին՝ Կ. Սասունի, Ա. Խոնդկարեան, Օհան Կարօ, Մկ. Պարսամեան եւ ուրիշներ։

Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա Քոլոնպի Մասնաճիւղին կողմէ

կը նախագահէ՝ Պ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոնպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), Փարիզի Հայ Թրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Ատրինէ Տէրուան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Դմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.

Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։ Ընտիր ջազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի լէ - Մուլինոյի Վռամեան խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun։ Զեկոյց ընկ. ներկայացուցիչէն։

Անիէռ-Պուա - Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ Վիշապեան խումբը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Սարսէլի Հրայր խումբի ժողովը այսօր ժամը 8.30ին, Կարօ Երանեանի բնակարանը։ 29 Rue Beauséjour։ Ընկերներու և ընկերուհիներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները այսօրուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Տէսինի կոմիտէն ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 4.30ին Café Jardinի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը այժմ անկախութեան ծրագիր ունի։» Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ.եան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ Վիրոֆլէյի երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, զինքը շահագրգռող կարեւոր խնդրի մը շուրջ, այս Կիրակի, առաւօտ ժամը 10.30ին Pointe de Chaville, ԱնկԻւնի ծխավաճառ-սրճարանը։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. du Templeի սրճարանը։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզահայ երկսեռ ուսանողութիւնը իր թէյասեղանին՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 3 Rue Soufflot, Café du Panthéonի սրահը։ Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ա. Թ.— 200։
Թուռ, Ա. Պ.— 145։
Էկլիւզ տը Լա Ֆոլի, Ա. Ա.— 70։
Ռոան, Կ. Պ.— 35։
Տէսին, Գործ.— 470։
Սէն Փիէռ տէ Քոր.— Ս. Ք.— 35։
Թիւլէն, Մ. Ա.— 35։
Շէվէրնի, Յ. Թ.— 35։
Տէսին, Ա. Ն.— 10։
Մարսէյլ, Գործ.— 903.50։ Կարգադրեցինք։
Մուազի, Մ. Կ.— 72։
Վալանս, գործ.— 263։
Կրընոպլը, Տ. Գ.— 70։
Կրընոպլը, Ս. Ղ.— 35։

ՏՕՆԱԾԱՌ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի կողմէ Դեկտ. 29ին Կիրակի ժամը 3ին։ Պար, գեղարուեստական ճոխ բաժին եւն.։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի «Սալնոյ Ձորի» Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պուլվար Օտտօի մատուռին մէջ, 1 Bld. Mourén, տեղի կ'ունենայ Աղբիւր-Սերոբի յիշատակին նուիրուած հանդէսհոգեհանգիստը։

Կը հրաւիրուին բոլոր Հայր. եւ ազգ. միութիւններ եւ Մարսէյլի ու շրջանի հայրենակիցները։ Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. Արմաղանեան։ Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Մ. Մուրատեան եւ Յ. Աճվազեան։

Ծախու է Սինկէր ոտքով մեքենայ մը (դերձակի համար), 31 K 15։ Միմիայն մէկ ամիս գործածուած է։ Դիմել՝ H. Harpoutlianի, 93 Rue de la Folie, Mericourt, Մէթրօ՝ République.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմախտ.) եւ վարիսի։ Մասն. լապօռաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

Cirque de Paris	Էբոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

Ծախու է պարանդ խանութ մը։ 6 տարի պայմանաժամ, 25,000 ֆր. կանխիկ։ Դիմել՝ Պ. Վէնսանի, 66 Rue Longue des Capucins, Մարսէյլ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI[ONS]

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STÉPHA[N]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

14 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1136 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՄԵՆՔ ԾԵԾԵՆՔ ԵՐԿԱԹԸ

Քալամաթայի մանկապարտէզն ալ փրկուեցաւ, շնորհիւ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն եւ համակիրներուն:

Ամսական 100—150 ֆրանքի բացը գոցելու համար, կոչ մը ուղղեցինք ճարելու 1500—2000 ֆրանք: Առաջին ցանկը բացինք անցեալ ուրբաթ, 6 դեկտեմբեր, եւ շաբաթը չլրացած, երէկ արդէն ունէինք 3555 ֆրանք,— մեր նախատեսածէն շատ աւելի: Այսօրուան ցանկին (7 րդ.) գումարն է 3740: Կը սպասենք որ ցանկը ինքնին փակուի:

Ուրեմն, Քալամաթայի երիտասարդ երկաթագործը, Մկրտիչ Մանուէլեան, եւ ծերունի ուսուցիչը, Երուանդ Գլըճեան, այլեւս վախ չունին որ «Թիւով 22 մանկտիք» Թափառական փողոցները շրջին: «Յառաջ»ի բարեկամներուն շնորհիւ, ճրագը վառ պիտի մնայ Յունաստանի այդ աչքէ հեռու, այլ ոչ սրտէ հեռու ծոցին մէջ:

Բայց, Քալամաթան միա՞կն է: Այդ քաղաքէն մէկ ժամ անդին, ծովափը, Փարարիզմաթայի մէջ կծկուած են հազարի մօտ հայրենակիցներ: Այնտեղ ալ ձեռնարկած են շինելու դպրոց մը, ծախսելով 15.000 տրախմի (5000 ֆրանք): Եւ դեռ նոյնքան գումարի մը պէտք ունին:

Աւելի անդին, Փաթրասի մէջ, «մենք ալ մեր ցաւերն ունինք. բայց որո՞ւ հասկցնել»: Թշուառութեան պատկերէն դառնացած եւ անկուսակցական հայրենակից մըն է որ կը գրէ.

— «Շնորհիւ փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան, վեց տարիէ ի վեր վարժարան մը ունինք, ուր 70ի չափ երկսեռ մանուկներ նախնական ուսում կ'առնեն: Կան նաեւ 30ի չափ փոքրիկներ, որոնց համար մանկապարտէզ մը պէտք է բանալ: Բայց ո՞ր դուռը զարնենք: Գոհ ենք դպրոցի արդիւնքէն: Վարժարանը փրկեց Փաթրասի հայութիւնը: Երբ մանուկ մը կ'ընդունինք, հայերէն չի հասկնար. բայց ամիս մը յետոյ ա՛լ բերանը ուրիշ լեզու չառներ»:

Եւ մեր բարեկամը կը հաշուէ որ, եթէ հող մը գնուի եւ դպրոցի շէնք մը շինուի, միեւնոյն ատեն իբրեւ եկեղեցի գործածուելու համար, անհամեմատ աւելի փրկարար պիտի ըլլայ արդիւնքը: «Այս բոլորին համար 4-500 ոսկին կը բաւէ: Բարերարի մը համար գաւաթ մը ջուր: Բայց ո՞ւր գտնել...»:

Իսկ աւելի տարրական.

— «Եթէ Փաթրասի մանկապարտէզին համար խաղի առարկաներ եւն. ղրկող մը գտնուի, շատ ուրախ կ'ըլլանք, որովհետեւ բան մը չունինք»:

Անցնինք Սուրիա: Դժուա՛ր է քանի մը տողի մէջ ամփոփել այդ հոծ եւ անտէր գաղութին պահանջները, մանաւանդ հիմա որ Անատոլուի բեկորներն ալ կը խռնուին Հալէպ, իսկ հիներն հարիւրներով նաեւ կը նստին Պէյրութէն, դէպի Հարաւ. Ամերիկա...

Այսօր Պէյրութէն գրուած Թղթակցութեան մը մէջ կը կարդանք.

—«Ուրուկուէյի կառավարութիւնը դպրոցի դռները լայնօրէն եւ ծրիաբար բացած է մանաւանդ Հայերու առջեւ, տրամադրելով ոչ միայն դասագիրքեր, այլ եւ պետական «օթօ»ներ, որոնք հայ տղաքը տունէն դպրոց եւ դպրոցէն տուն կը փոխադրեն»: (Տես Բ. էջ):

Ամէն ինչ ձրի. տունէն դպրոց եւ դպրոցէն տուն ալ՝ «օթօ»ներով: Անշուշտ այն վստահութեամբ որ, այդ հայ տղաքը, ինչպէս միւս փոքրամասնութեանց զաւակները, դատապարտուած են դառնալու Ուրուկուէյի քաղաքացիներ:

Իսկ անդին, Հալէպի մէջ, առնուազն հազար հինգ հարիւր հայ մանուկներ ոչ իսկ դպրոցի շէնք ունին: Կ'ուսանին կրծկուած չորս տախտակի մէջ, առանց նստարանի եւ գրասեղանի, առանց գրքի եւ տետրակի, առանց օդի եւ սնունդի: Իրարու վրայ խռնուած, ինչպէս ոչխարի հօտը գոմին մէջ:

Դեռ աւելի ներսը, Տէր Զօրի մէջ, ափ մը հայրենակիցներ դպրոց եւ եկեղեցի կը պահեն Թուրքի մը վարձու տան մէջ: 1916ին, տեղահանութիւններէն եւ ջարդերէն ողջ մնացած բազմութիւն մը, 60 հազար հոգի, իր կարգին աչքի փուշ դարձաւ եւ յանձնուեցաւ Եփրատի ալիքներուն: Եւ ի զուր չէ որ Տէր Զորը կը կոչուի մահուան անապատ:

Արդ, այդ քստմնելի անապատին մէջ ալ, ծաղիկ մը կ'ապրի: Գաղութ մը կը շնչէ եւ ճրագ մը կը վառի: Բայց ոչ իսկ իրենց մեռելները Թաղելու տեղ ունին...

Ասոնք ալ իրենց աչքերը ուղղած են «Յառաջ»ի, ինչպէս միւսները:

Եւ չենք մեղադրեր: Ընդհակառակն, շատ ուրախ ենք որ իրենց իսկ բաղձանքներն ու տառապանքները յայտնելով մեզի, բանալով իրենց սիրտերը, առիթ կուտան մեզի՝ շարժում ստեղծելու, հոգեկան կապ հաստատելու, մէկուն պակասը միւսին աւելիով լրացնելու:

Մեր բախտաւոր գաղութները, իրենց ազգային Մարմիններով եւ Միութիւններով, իրենց ունեւորներով, բարերարներով, այնքա՞ն անճրկած են, որ հարկ ըլլայ հանգանակութիւն բանալ ամէն մէկ պահանջի համար:

Մենք ցաւերը մէջտեղ կը դնենք եւ անդադար կը ծեծենք երկաթը, ինչպէս Քալամաթայի երկաթագործը: Կը ծեծենք տաք-տաք, երբեմն հանգանակութեան սիւնակներ բանալով, բայց աւելի շատ թշուառութեան պատկերները պարզելով եւ եղբայրական աջակցութեան ասպարէզները մատնանշելով: Մարդիկը գործի մղելով:

Այդ մտքով էր որ, թելադրեցինք ժողովրդային զանգուածներէ զուրկ եւ ունեւոր գաղութներուն՝ ստանձնել անբախտ բոյներու կնքահայրութիւնը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ «Յառաջ»ի այդ կոչն ալ պիտի լսուի, սկսելով Պերլինէն կամ Լոնտոնէն, առաջին առթիւ՝ Տէր Զօրի համար:

Իսկ մենք շարունակենք ծեծել երկաթը: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը, պարզելով Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ հանդէպ, կը բացատրէ (15 նոյ.)

— «Մեր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ բացարձակապէս Թշնամական են: Լաւ է որ միանգամ ընդ միշտ պարզ ըլլայ ասիկա: Շահ մը չենք տեսներ բաները ծամծմելուն եւ դիւանագիտութիւն խաղալուն մէջ:

Եւ մեր այս վերաբերումը Թուրքիոյ հանդէպ մեր սեփական կամքովը գծուած քաղաքականութիւն մըն ալ չէ: Բուն իսկ Թուրքիան ինքն է որ այդպիսի քաղաքականութիւն մը մեր վրայ կը պարտադրէ: Եթէ մենք պահ մը մոռնալ իսկ փորձենք մեր մօտաւոր անցեալի անմոռանալի արիւնոտ պատմութիւնը, եթէ պահ մը, յանուն մեր ապագային, խցել իսկ ուզենք մեր ականջները մեր միլիոնաւոր նահատակներու վրէժխնդրական Թելադրանքներուն, դարձեալ անկարող ենք Թուրքիոյ հետ լեզու գտնելու, որովհետեւ ինքը քէմալական Թուրքիան այս բոլորէն վերջ ալ հաշտուած չէ մեր գոյութեան հետ: Այս է մերկապարանոց իրողութիւնը: Թրքական արդի պետութիւնը, արտաքսուած եւրոպայէն, իր աչքերը յառած է անդրկասպեան երկիրներու վրայ եւ կ'որոճայ համաթուրանականերազներ: Հայ ժողովուրդը այդ երազներու իրականացման ճամբուն վրայ գլխաւոր արգելքներէն մէկն է: Ահա թէ ո՛ւրկէ կը բղխի արդի Թուրքիոյ Թշնամութիւնը մեզ հանդէպ եւ ահա թէ ինչո՛ւ մենք չենք կրնար բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել անոր հետ:

Մենք բարեկամ չենք նաեւ Ռուսիոյ ներկայ ըէժիմին, անոր թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին քաղաքականութեան, ո՛չ միայն անոր համար որ Սովիէթական Ռուսիա դաշնակցելով մեր դարաւոր Թշնամիին՝ Թուրքիոյ հետ հիմնայատակ ըրաւ մեր պետութիւնը, այլեւ այսօր ալ Սովիէթական Ռուսիա Թշնամի կը մնայ միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մը ստեղծման:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, մեր պայքարի մեթոտները Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ նկատմամբ նոյնը չեն եւ չեն կրնար ըլլալ բոլորովին: Թուրքիոյ դէմ մեր մղած պայքարին մէջ մենք մեզի Թոյլատրելի կը համարենք գործածել մեզի տրամադրելի ամէն զէնք եւ միջոց: Սակայն մեր պայքարը Ռուսիոյ դէմ՝ մենք դրած ենք զուտ գաղափարական գետնի վրայ: Այդ պատճառաւ է որ մենք ցարդ ականջ խցած ենք մեզի դրացի եւ բախտակից ժողովուրդներու մեզ ուղղած զինական ապստամբութեան կոչերուն: Այժմ ալ մենք դէմ ենք արտաքին ո եւ է միջամտութեան Ռուսիոյ ներքին գործերուն մէջ:

Սովիէթական Ռուսիոյ հանդէպ մեր պայքարը դնելով գաղափարական գետնի վրայ՝ մենք չենք դադրած եւ չպիտի դադրինք պահանջելէ՝ որ Մոսկուա վերջ տայ Հայաստանի հանդէպ իր ցարդ վարած խտրական եւ անարդար քաղաքականութեան:»

ԻՇԽԱՆ ԿԱՐՈԼ, Ռումանիոյ նախկին գահաժառանգը, արտօնուեր է Ռումանիա վերադառնալ, պայմանաւ որ քաղաքականութեամբ չզբաղի բնաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. Քէմալ կ'ընդունի Գարախանը

Պոլիս, 12 դեկտ.— Հանրապետութեան Նախագահը, որ ութ օրէ ի վեր Եալովա կը մնար, այսօր ճամբայ կ'ելլէ դէպի Պոլիս, ուր ունկնդրութեան պիտի ընդունի խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Գարախանը:

Մուսթաֆա Քէմալ մէկ շաբաթ պիտի մնայ Պոլիս:

Էնկիւրի, 12 դեկտ.— Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Գարախանի այցելութեան: Գարախան Պոլիս կը հասնի այսօր՝ հինգշաբթի՝ «Ճէրճինսկի» Թորփիլահալածով: Իրեն կ'ընկերանան Մոսկուայի արտաքին գործավարութենէն քանի մը պաշտօնատարներ: Տեղական քաղաքային եւ զինուորական իշխանութիւնները փայլուն ընդունելութիւն պիտի ընեն իրեն:

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ փոխադարձ այցելութեան պիտի երթայ Մոսկուա:

Էնկիւրի, Մոսկուա եւ Չինաստան

Էնկիւրի, 12 դեկտ.— Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Անատոլուի Գործակալութեան ներկայացուցչին՝ Միացեալ Նահանգներու այն դիմումին առթիւ, որով Թուրքիա կը հրաւիրուի հրապարակաւ իր կարծիքը յայտնել ռուսաչին վէճին մասին:

Գործավարը ըսաւ թէ՝ Թուրքիա եւ խորհրդային միութիւնը, որոնք առանց որեւէ վերապահութեան վաւերացուցին պատերազմի դէմ դաշինքը, ստորագրած են նաեւ Լիտվինոֆի դաշինքը, որով Պրիան-Քէլլոկ դաշինքը անմիջապէս գործադրութեան կը դրուի Արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Ինք ամերիկեան դեսպանին բացատրած էր փափուկ կացութիւնը Թուրքիոյ, որ դրացի եւ բարեկամ է Մոսկուայի կառավարութեան: Խնդրին հետեւած է շատ մօտէն՝ սկիզբէն ի վեր: Գիտէ թէ խորհրդային միութիւնը հաւատարիմ է Քէլլոկի դաշինքին սկզբունքներուն և թէ անոր արեւելեան քաղաքականութիւնը բոլորովին համապատասխան՝ իր խաղաղասէր ոգիին: Մոսկուա առաջին օրէն Չինաստանի առաջարկած է ուղղակի բանակցութիւններ վարել, ու երբեք միտքէն չանցըներ պատերազմ ընել:

Թէվֆիք Րիւշտի կ'աւելցնէ թէ՝ իր կարծիքով՝ երկու շահակից կողմերու ուղղակի բանակցութեանց միջոցով լուծում մը յանգելու ձեռնարկը, որուն սկսուած է, համաձայն է խաղաղութեան ընդհանուր ոգիին եւ կը համապատասխանէ երկու երկիրներու շահերուն: Կը շեշտէ թէ՝ Թուրքիա իրական համակրանքով հետեւած է Չինաստանի ազգային շարժումին եւ մաղթած միշտ՝ որ լաւ յարաբերութիւններ պահպանուին դրացի երկու մեծ երկիրներու միջեւ:

Եզրակացնելով, Թուրք գործավարը համոզում կը յայտնէ թէ՝ Քէլլոկի դաշինքը դարուս ամէնէն կարեւոր գործն է, խաղաղութեան ճամբուն վրայ:

Մոնկոլեան Հանրապետութիւն

Փեքին, 12 դեկտ.— Խարպինէն հասած հիւպատոսական տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ Երիտասարդ Մոնկոլ կուսակցութիւնը Մոնկոլեան Հանրապետութիւն մը հաստատած է Հիւսիսային Մանչուրիոյ Պարկայի շրջանին մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Հայլարը:

Մոնկոլները կը պատրաստուին հրատարակել յայտարարութիւն մը՝ ծանուցանելով իրենց անջատումն ու անկախութիւնը Չինաստանէն: Մոնկոլեան Հանրապետութիւնը կը կազմակերպուի խորհրդային սկզբունքներու համաձայն:

Վերջին կռիւներու ընթացքին Մոնկոլները գործակցեցան բոլշեւիկներուն, ու իրենց անկախութեան շարժումին կ'աջակցի Մոսկուա: Յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ Մոնկոլները պիտի պահանջեն հակակշիռի բաժին մը ունենալ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին մէջ:

Այս շարժումին իմաստն այն է որ Պարկայի շրջանը կը պարունակէ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին կարեւոր մէկ մասը, մէջն ըլլալով ածխահանքերը, որոնք վառելանիւթի կարեւոր աղբիւր մը կը կազմեն այդ գիծին եւ անդրսիպերիականին համար:

Վերջին երեք տարուան ընթացքին Երիտասարդ Մոնկոլները քանիցս ապստամբած էին Չինացիներուն դէմ: Մանչուրիոյ իշխանութիւնները ամէն անգամին ալ խեղդած էին այդ շարժումը: Այս անգամ չկրցան զսպել զայն:

Եգիպտոս եւ Լորտերու ժողովը

Լորտերու ժողովը իր վերջին նիստին մէջ 13ի դէմ 46 ձայնով ընդունեց մարքիզ Սալզպըրիի մէկ բանաձեւը, որով ցաւ կը յայտնուի թէ Եգիպտոսի հանդէպ աշխատաւորական կառավարութեան ընդգրկած քաղաքականութիւնը վտանգի կ'ենթարկէ Սուէզի Ջրանցքի ճամբով Անգլիոյ հաղորդակցութիւնները իր գաղթավայրերուն հետ:

Այս բանաձեւին ի նպաստ արտայայտուեցաւ նաեւ Եգիպտոսի նախկին մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտ, որ ըսաւ. «Սուէզի Ջրանցքը կարելի է պաշտպանել միայն Գահիրէէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ

ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

. . Խմբագիր

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ցուկէս տարեկան աղջիկս՝ Մելինէ, լսելով մայրիկէն ձեր կոչը Քալամաթայի մանկապարտէզի մասին, գործէս տուն դարձին, լալով՝ խնդրեց որ իրեն համար շաբաթ մը գնելիք պտուղին դրամը յատկացնեմ վերոյիշեալ մանկապարտէզին: Ներփակ կ'ուղարկեմ տասը ֆրանք, որ աղջկանս մէկ շաբթուան պտղագինն է:

Ա. Մկրեան

ՑԱՆԿ Է.

Վռամ Մ. Գույումճեան	100
Ցոլ. Հայրապետեան Ափթ	25
Մ. Ս. Շավիլ	10
Տիգրան Վարդանեան	20
Ոմն Հ.	10
Ոմն Ա.	10
Մելինէ Ա. Մկրեան	10
Գումար	185
Զ. ցանկի գումարը	3555
Ընդհ. գումար	3740

ՖՐԱՆՍԱ ԳԱՂԹԱԾ 500 ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը մասնաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանայ թէ վերջին ամսուան մէջ Ֆրանսա գաղթած քանի մը հարիւր հայ գաղթականներ սոսկալի վիճակի մը մատնուած են:

Ասոնք մէկ ամսուան արտօնութիւնով գացած են՝ այն յոյսով, որ պիտի կրնան օրինաւոր Թուղթեր ստանալ Ֆրանսայի մէջ եւ հաստատուիլ: Ֆրանսական իշխանութիւնները կը պահանջեն իրենց վերադարձը կամ կը սպառնան Ափրիկէ ղրկել: Գաղթականներուն մեծ մասը գործակալներէն կողոպտուած են: Մարսիլիոյ մէջ Թշուառութեան ահաւոր պատկեր կը ներկայացնեն այս գաղթականները:

Շատեր դիմած են տեղւոյն ազգային մարմնոյն օժանդակութեան, ուրկէ ըսուած է թէ չեն կրնար ոչ մէկ բան ընել, քանի որ իրենց անցագիրները կանոնաւոր չեն:

Մօտ հարիւր հոգի Մարսէյլի յունական հիւպատոսին դիմած են, Յունաստան վերադառնալու համար, բայց չեն կրցած վիզա առնել:

Նամակագիր մը, Ափրիկէի ափերէն կը գրէ նոյն թերթին թէ Աթէնքի շոգենաւային գործակալներէն մին զիրենք խաբելով ճամբայ հանած է Մարսէյլէն եւ ֆրանսական իշխանութիւնները զիրենք ղրկած են Ափրիկէ, ուր կը մնան տակաւին, յետին Թշուառութեան մատնուած: Շոգենաւային գործակալը ոչ միայն խաբած է զիրենք, այլեւ կողոպտած:

Աթէնքի ֆրանս. հիւպատոսարանը Ֆրանսա մտնելու պայմանները խստացուցած է՝ կառավարութենէն ստացած հրամանին համաձայն:

ԱՆԳԼԻՈՅ Դրամատունը իր զեղչի սակը 5 ուկէսէն իջեցուց 100ին 5ի: Անգլիական դրամագլուխը որ Ամերիկա գաղթած էր, վերադարձած ըլլալով, ստեռլինը բարձրացաւ բոլոր հրապարակին վրայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն ճառ մը խօսելով, ջերմապէս ջատագովեց անգլեւֆրանսական բարեկամութեան բարիքները:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Շատ թեթեւ եւ դանդաղօրէն կը նկատուին քաղաքական պոռթկումներ Գերմանիոյ մէջ եւ պատճառն ալ թերեւս, գերման ժողովուրդին հանրապետութեան քաղաքացի դառնալն է։ Վարժուած՝ կայսերական թագի փառաւոր օրերուն, դժուար կուգայ ըմբռնել պարտուածի իր վիճակէն ինքն իր ձեռքով փրկուելու լաւագոյն միջոցներէն օգտուելու անհրաժեշտութիւնը։ Die gute alte Zeit... Հին բարի օրերը...

Բայց Գերմանիոյ Սահմանադրութիւնն ունի իսկապէս որոշ փոփոխելի կէտեր, զորս նկատած են բոլոր հոսանքի մարդիկ, առանց պնդելու անշուշտ թէ իր ամբողջութեանը մէջ հանրապետական սկզբունքով գծուած լաւ օրինագիրք մը չէ։ Եւ սակայն գերման ժողովուրդը կ'ուզէ զայն յարմարցնել իր առանձնայատկութեանց եւ շատ բարակը չի նայիր, մանաւանդ երբ այդ առթիւ միջոց կը գտնէ ինքզինքը աժան ազատելու իր պարտութեան մեղքերէն։ Եւ ինչքա՜ն յաճախ կը լսէ մարդ գերմանացիներու բերնէն գովեստով եւ զարմանքով.— Թուրքերը ինչպէ՜ս աժան ազատեցան... Այո՛, այսպէս է։ Եւ ճիշդ ասոր համար է կարծես որ գրեթէ միշտ նոր օրէնքներ եւ լրացումներ կ'առաջարկեն Ռայխսթակի մէջ, օրինական ճամբաներով ստանալու համար այն ինչ որ Թուրքը զարմանալի խաղով մը առաւ։

Ըստ ազգայնական կուսակցութիւններուն, որոնք Ռայխսթակի 493 անդամներուն մէջ 99 հոգի ունին, Եընկի ծրագիրը գերի կը դարձնէ գերման ժողովուրդը եւ ասոր դէմ գնելու համար բերին օրինագիծ մը՝ «Ազատութեան օրէնք» (Freiheitsgesetz)։ Կը պահանջուի մօտաւորապէս՝ մերժում պատերազմի պատասխանատուութեան, վերացում Վերսայլի դաշնագրի 231, 429 եւ 430 թիւ յօդուածներուն, մերժում Եընկի ծրագրին եւ իրաւասութիւն, նախարարներու եւ կառավարութեան սխալ գործելու պարագային իբր դաւաճան հայրենիքի դատելու։

Առաջին ընթերցումով Ռայխսթակը մերժեց այս վրանբաց եւ խիստ միապետական ծրագիրը, որ սակայն Volksbegehrenով, այսինքն ժողովուրդի «այո» փափաքով նորէն Ռայխսթակ եկաւ. այս անգամ դարձեալ մերժուեցաւ բայց կառավարութիւնը պարտաւոր է դիմելու հանրաքուէի, ինչ որ միջին հաշուով 20 միլիոն քուէ կը պահանջէ, մինչ առաջինին համար 10 միլիոնը բաւական էր։

Նկատելով որ Ռայխսթակի քուէարկութեան մէջ հազիւ 80, իսկ երրորդ «պատժական» պարբերութեան համար միայն 60 ձայն ստացած է ծրագիրը, անկարելի է որ նոյն երեսփոխանական ժողովը ընտրող ժողովուրդը աչքի զարնող տարբերութեամբ մը քուէարկէ։

Բայց կայ ուրիշ կարեւոր պարագայ մը, որ Հուկընպէրկի (ազգ. կուս. վարիչ) մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց։ Հարուստ եւ զօրաւոր մարդ՝ պարտադրած էր ծրագրի ամբողջութիւնը կուս. ժողովներէն ներս, բայց երբ Ռայխսթակի մէջ ծրագիրը պարզաբանելու հրաւիրուեցաւ, լռեց, իրեն տեղ խօսեցնելով երիտասարդ երեսփոխան Օպլըֆո՛ըլն, իսկ արդէն ակամայ պարտադրուած շատ մը ազգայնական յայտնի քաղաքագէտ երեսփոխաններ մերժեցին ծրագիրը կամ ձեռնպահ մնացին, վերջը յայտարարելով նաեւ խմբակցութենէն հրաժարում։ Հրաժարողներուն մէջն են կոմս Վեսթարփ, նախկին նախարարներ ֆոն Շիըլէ եւ ֆոն Քոյտըլ, ընդամէնը առայժմ 12 հոգի, որոնք առանձին տեղ պահանջեցին Ռայխսթակի նախագահէն։

***

Ճիշդ այս օրին հանդիպեցաւ ընկերվարական խաղաղասէր քաղաքականութեան, 1924էն ասդին Գերմանիոյ համար միշտ արդիւնաւոր, դարձեալ մէկ պտուղը.— Հռենոսեան երկրորդ գօտիի, Քօպլենցի պարպումը (նոյ. 30)։ Ժողովուրդը մեծ խանդավառութեամբ տօնեց իր ազատագրումը եւ անշուշտ ազգայնականներուն եւ ըմբոստներուն չի պարտիր այս։ Բայց ընկերվարականներու ուրախութիւնը շատ չտեւեց, երբ դեկտեմբեր 5ին Ռայխսպանքի տնօրէն եւ Փարիզի Եընկի ծրագրի գերման Ա. պատուիրակ Շախթ, հրատարակեց իր նշանաւոր յիշատակագիրը։ Կարելի չէ առայժմ պնդել թէ Շախթի այս քայլը շատոնց մտածուած. ձեւուած էր, ի շահ գերման ընդհանուր քաղաքականութեան։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, եկաւ սանձ մը դնելու ոգեւորութեան, այլ մանաւանդ ազդելու Եընկի ծրագրին մօտալուտ քննութեան եւ կառավարութեան տնտեսական — բարենորոգչական ուղղութեան վրայ։ Վերի կասկածը անոր համար որ Շախթ կը յայտարարէ թէ վարչապետ Միւլլըր, արտաքին նախարար Քուրթիուս, տնտեսութեան նախարար Հիլֆըրտինկ եւ Պ. Մոլտընհաուէր գիտէին ժողովուրդին մէջ իր կարծիքը հրապարակով յայտնելու պարագան։ Ասոր դէմ կառավարութիւնը խիստ բողոք մը հրատարակեց անշուշտ, բայց մեր կասկածը կը մնայ կասկած։

Ի՞նչ կ'ըսէ Շախթ։— 7 յունիսին Եընկի ծրագրին ստորագրումով կը վերջանար իմ պաշտօնս, բայց ի զօրու ըլլալու եւ գործադրուելու համար անկէ վերջ Գերմանիոյ մէջ թէ դուրսը առնուած քայլերը կը ստիպեն զիս լուռ ականատես չմնալ այդ կարեւոր փոփոխութիւններուն առթիւ։ Ես ստորագրեցի եւ յանձնարարեցի երկու պայմանով 1) Միասնական յանձնարարութիւնները եւ օրէնքները բոլոր մասնակցող պետութիւններէն անվերապահօրէն ընդունուին եւ յարգուին։ 2) Գերմանիոյ նիւթական եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը կանոնաւորուի այնպէս մը որ դիւրատար դառնայ Եընկի ծրագիրը։ Վեց ամիս անցած է արդէն եւ չեմ տեսներ թէ օտար պետութիւնները կամ գերման կառավարութիւնը այս պայմանները նկատի առա՞ծ են։ Ընդհակառակն, ինչ որ կը կատարուի, կը մտատանջէ զիս մեծապէս։ Ծրագրին մէջ յիշուած է թէ գերման մասնագէտները միակամ են ոչ մէկ պարտաւորութիւն յանձն առնելու որ իրենց երկրի տարողութեան սահմաններէն վեր է. ասոր համար ալ ընդհանուր գումարը ոչ թէ գերմանացիներէն, այլ միայն պահանջատէրերէն տնտեսելի նշանակուած է. մինչ գերմանացիները, ինչ որ ծրագրին մէջ ալ որոշ կերպով շեշտուած է, մի միայն նախատեսեալ ապահովական միջոցներուն հիման վրայ է որ մղուած են Եընկի ծրագիրը իբր ամբողջութիւն յանձնարարելու (76)։ Եընկի ծրագիրը կը հաստատէ որ հատուցման խնդիրը ոչ թէ միանակ Գերմանիոյ վերաբերեալ պարտականութիւն մըն է, այլ ըլլալով բոլոր պետութեանց շահերուն համապատասխան, ասոնց ամէնուն ալ աշխատակցութիւնը կը պահանջէ (168)։ Մինչդեռ այս պայմաններուն փոխարէն նոր առաջարկներ գրուած են, որոնք միլիառներու կը հասնին, առանց ոեւէ փոխարինութեան։ Կառավարութիւնը դեռ չէ կանոնաւորած իր պիւտճէն եւ ցօրսի ծրագրէն մինչեւ Եընկինը կատարուած խնայողութեան համար տեղ բացուած է արդէն, մինչ օրէ օր նոր, աննախատեսեալ ելքեր մէջտեղ կ'ելլեն։ Ո՞ւր մնացին, տնտեսական բարենորոգումը (մենաշնորհներ), տուրքերու նուազումը, տնտեսական բարգաւաճման սատարումը, նոր վարկերը եւն. եւն.։ Ես կռուեցայ Եընկի ծրագրին հակառակորդներուն եւ Volksbegehrenի հերոսներուն դէմ, որովհետեւ անոնք կ'ուզէին մեր խելացի գործը խանգարել, բայց ճիշդ ասոր համար պէտք է պահանջեմ որ չեղծանուի Եընկի ծրագրին բուն ոգին։

***

Շախթ (նախկին ռամկավար) այսպէս կը խօսի Քօպլենցի պարպումին եւ ազգայնականներու պառակտումէն վերջ... Չարամիտներ կը հարցնեն թէ՝ Հուկէնպէրկի ազդեցութեան տակ գտնուող «Օսթպանք» դրամատուներ անել վիճակէ փրկելու համար պետական վարկ բացուելուն մէջ ալ արդեօ՞ք մատ ունի Շախթ-Հուկէնպէրկ գործակցութիւն մը... Ամէն պարագայի, թէեւ Շախթի անձը մեծ դեր ունի գերման տնտեսութեան մէջ, բայց հաւանական է որ Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովէն վերջ միայն վճռաբանուի այս խնդրին շուրջ Ռայխսթակի մէջ՝ ինչպէս ատենին Շթրեզէմանն յանձնարարած էր մարգարէաբար։

Պ. Փ.

ՀԱՐԻՒՐՆԵՐՈՎ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Սեփ. Թղթ.).— Նորէն կը մեկնին անվերադարձ շարա՜ն շարա՜ն, դէպի Նոր Աշխարհ, գտնելու համար իրենց հանգստեան կայան մը, գուցէ վերջինը։

Գաղթողները իրենց հանգրուան ընտրած են Հարաւային Ամերիկան։ Պուէնոս-Այրէսը, Մոնթէ Վիտէօ, եւ ուրիշ վայրեր, ուր կայ ամերիկեան կլանող քաղաքակրթութիւնը։

Բարեկամ մը, ինծի հաղորդեց հետեւեալ տեղեկութիւնները, զորս ստացած է Մոնթէ Վիտէօէն.

— Ժողովուրդը այժմէն իսկ ապազգայնացումի ճամբան բռնած է, որովհետեւ Ուրուկուէի կառավարութիւնը իր կրթական հաստատութիւններու դուռները լայնօրէն եւ ձրիաբար բացած է փոքրամասնութեանց ու մանաւանդ հայերու առջեւ, տրամադրելով հայ մանուկներուն ո՛չ միայն դասագիրքեր, այլ պետական «օթօ»ներ, որոնց միջոցաւ, հայ տղաքը տունէն դպրոց, ու դպրոցէն տուն կը փոխադրուին։ Այսպէս նաեւ ուրիշ վայրերու մէջ։ Ու մի զարմանաք եթէ Հարաւային Ամերիկայի նորահաս սերունդը, արդէն իսկ այժմէն բռնած ապազգայնացման ուղին, դառնայ թունդ ամերիկացի, թէ մտքով եւ թէ սրտով։

Անզօր է մեր ճիգը։ Ու ամէն անգամ, երբ քարափէն աղի արցունքով կը բաժնուին մեր հարազատները, գլխիկոր, արդէն իսկ համակերպած օրուան սեւ աշխատանքին, կը մղուիք յառաջիկային մենք եւս մեկնելու։

Դեռ անցնող շաբթու ընթացքին աւելի քան հարիւր հոգի մեկնեցան, ու նոյնչափ եւ աւելին՝ սպասողներ կան ամէն շաբթու։

Չկայ մարդկային ձեռք մը որ ուզէ հասկնել ու դարման գտնել թշուառութեան զոհերուն, որոնք միայն եւ միայն, չոր հացի մը համար է որ կը ձգեն Սուրիան ու Լիբանանը։

Ամերիկեան տոլարը շլացուցած է շատերը, եւ նոյնիսկ կարգ մը «մտաւորական»ներ միջոցներ ցոյց կուտան մեկնելու։

Կառավարական այն հրահանգը, որուն համաձայն թոյլ չպիտի տրուի հայերու մեկնումը դէպի Ամերիկա, երբեք տպաւորութիւն չձգեց ժողովրդական խաւերուն վրայ եւ մեկնողները այսօր նոյնքան շատ են, թերեւս աւելի, որքան անցնող երկու տարիներու ընթացքին։

Ֆրանսական եւ հայ թերթերը արձանագրեցին մարզպանին յայտարարութիւնները Սուրիոյ մէջ կատարուելիք շինարարական աշխատանքներու մասին, որոնք պիտի սկսին յառաջիկայ գարնան, խոպան վայրերու մէջ։

Այս ձեռնարկը անշուշտ բարերար հետեւանքներ կ'ունենայ նկատի առնելով մեր անգործները, որոնց համար պիտի բացուի աշխատանքի ասպարէզ։

Ու դարձեալ հաւաստի աղբիւրներէ կը լսենք թէ, պիտի հիմնուին առեւտրական կարգ մը տուներ ու քանի մը գործարաններ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, օտար դրամատուններու եւ հաստատութեանց կողմէ։

Եթէ իրագործուին այս հաւաստիքները կրնան սահմանափակել արտագաղթը։ Մինչ այդ, մենք պէտք է ամէն գնով պայքարինք արտագաղթին դէմ, նկատի ունենալով մեր գաղութին կենսունակութիւնը, բաղդատմամբ ֆրանսայի, Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի գաղութներուն, ուր ուծացումը արմատ ձգած է արդէն։

Հայ գաղութներու մէջ, Սուրիան միակն է իբրեւ կեդրոնական հաւաքավայր ու ցաւով պէտք է խոստովանինք, որ եւ միակն է նաեւ իբրեւ երեսէ ձգուած, բարեգործական ու ազգային վերին մարմիններու կողմէ։

Արտագաղթի այս թափը ջլատելու համար կայ մէկ միջոց, օժտել այս գաղութը կրթակայաններով ու մանաւանդ աշխատիլ, տնտեսական քայքայումէն ազատել գաղութը որ օրէ օր, կը հիւծի կայաններու մութ խորշերուն մէջ։

Մեր ազգային մարմինները, վերջապէս պէտք է ըմբռնեն որ իրենց անտարբերութիւնը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։

Սուրիոյ գաղութը իրաւունք ունի սպասելու Բարեգործականէն մինչեւ մեր անհատ հարուստները, որ թօթափին իրենց թմբիրը եւ ձեռք տան փրկելու համար հարիւր հազարնոց բազմութիւն մը՝ ձերմակ ջարդէն։

ՊԱՐ ՍԱՄԷԼ

ՖՈՐՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլիս Թօփհանէի ինքնաշարժի գործարանին շինութիւնը աւարտած է։ Գործարանը յունուարին պիտի սկսի բանիլ եւ օրական 25 ինքնաշարժ պիտի հանէ։ Պէտք եղած պարագային կարելի պիտի ըլլայ օրական մինչեւ 100 ինքնաշարժ հանել։

Ինչպէս յայտնի է, գործարանին մէջ պիտի կազմուին Ֆորտ ինքնաշարժներ, Ամերիկայէն բերուած կտորներով։

ԱԼՄԱՋԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԷՌՆԷՍԹ ԼԱՖՈՆԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Նախագահ.— Խօսքը Պ. Էռնէսթ Լաֆոնինն է՝ պարզելու համար իր հարցապնդումը։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Բարեկամս Մոնէի եւ Պ. Կէռիլիի այնքան գեղեցիկ եւ յուզիչ խօսքերէն վերջ, պիտի հրաժարէի իմ անձնական կարծիքս ալ յայտնել՝ եթէ ներկայ վիճաբանութեան վերջին վայրկեաններուն Խորհրդարանը ենթարկուած ըլլալ չթուէր ուրախ զգացումներու, յետոյ քաղաքական կիրքերու, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն դարձեալ շեշտակի քննել այն խնդիրը, որ այսօր դրուած է ձեր առջեւ։ (Ընդմիջումներ աջէն)։ Պէտք է խոստովանիլ որ այսօրուան վիճաբանութիւնը ամէնէն անհրաժեշտներէն եւ ամէնէն կարեւորներէն է, զոր երկար ատենէ ի վեր ճանչցած ըլլայ այս բեմը։ Եթէ կը ձանձրացնեմ ձեզ՝ իրաւաբանութենէ ճառելով, ներողութիւն կը խնդրեմ. բայց այս բեմը իր պատմութեան ընթացքին ճանչցած է յաճախ իրաւաբանական վիճաբանութիւններ, որոնք երբեք արհամարհելի չեն եղած։

Չեմ ուզեր խօսիլ առհասարակ ոստիկանութեան մասին. ատիկա բնաւ իմ գործս չէ։ Չեմ ուզեր խօսիլ առհասարակ ոստիկանութեան զեղծումներուն մասին. այդ չէ հարցը, որուն մասին պիտի վիճաբանինք այսօր։ Վիճաբանութիւնը սահմանափակ է՝ եթէ ոչ իր բարոյական տարողութեամբ, գոնէ ուղղակի դրուած խնդրով։ Իմ հարցապնդումս համեստ է, Ես աչքերս կ'ուղղեմ ոչ թէ դէպի ապագան, այլ դէպի խիստ հեռաւոր անցեալը. եւ կը սահմանափակուիմ այսօրուան կառավարութենէն պահանջելով մեր հայրենակիցներուն, ձեր բարեկամներուն եւ նոյնիսկ ձեզի համար, վաղը — ինչպէս այսօր Ալմազեանի մը համար — գործադրութիւնը 1780ի արքայական յայտարարութեան եւ 1788ի հրամանագրին, որոնց մէկը կը ջնջէր չարչարանքը՝ միւսը՝ երկու հարցաքննութիւնները։ (Ծափեր ձախէն եւ զանազան աթոռներէն։)

Նպատակ չունիմ վիճաբանելու ոստիկանապետ - վիպագիր Պալըրայի հետ, որուն երեւակայութիւնը մեծապէս գնահատած է կառավարութիւնը պատերազմի վերջին օրերուն եւ վաղորդայնին։ Անիկա հեղինակն է անթիւ ոստիկանական վէպերու՝ որոնք երբեք չեն կրցած երթալ մինչեւ փաստացի ամբաստանութիւն։ Նպատակ չունիմ վիճաբանելու անոր հետ առհասարակ ոստիկանական գործերու մասին։ Թոյլ չպիտի տամ ոչ անոր, ո՛չ ալ մի ոմն Պընուայի — երբ Շէրլոք Հոլմս մը չունին, մարդիկ կը գոհանան Պընուայով — ո՛չ ալ մի ոմն Նիքոլի՝ ապաստանիլ ոստիկաններու կամ քննիչներու ետին, որոնք արհեստի բերումով երբեմն իրենց կեանքը վտանգելով, ձերբակալած են յանցաւորները։ Ասիկա գործօնութիւն մըն է։ Ինքնեկ խոստովանութեանց փոքրիկ սենեակին գործօնութիւնն ալ ուրիշ է։ Եւ որովհետեւ մէկ կողմը հերոսներ գտնուած են, պէտք չէ ընդունինք որ միւս կողմը սրիկաներ գտնուած են — բաները կը գործածեմ այնպէս՝ ինչպէս պէտք է գործածել։ (Ծափեր)։

Պ. Վարչապետը ըսաւ թէ չի հանդուրժեր որ ոստիկանները կամ ուրիշ պաշտօնեաներ զեկոյց տան կամ «տեսակցութիւն» ունենան։ Բայց ես այն տպաւորութիւնն ունիմ որ իր ստորադասներէն ոմանք չեն հանդուրժեր իր հրամաններուն։ (Ծափեր եւ ծիծաղներ ձախակողմէն)։

Այսօր մեր գործը դատական ոստիկանութեան հետ է. խօսքս կ'ուղղեմ դատական նախարարին։

Արդ, կը հարցնեմ թէ՝ այսօրուան վարչաձեւին մէջ ի՞նչ բաժին ունի կամայականութիւնը։ Ցաւակցապէս կը գործածեմ այս չափաւոր բառը, որ հանդուրժելի է կառավարութեան համար։ Բազմաթիւ դատական նախագահներ ըսած են թէ ամէն բան յանձնուած է հարցաքննիչ դատաւորին եւ թէ իրենք տակաւին պատասխան չունին։ Այսօր կայ սակայն իրողութիւն մը. դեռ պաշտօնի վրայ կը մնան անոնք, զորս յանցաւոր կը նկատենք վերջերս պատահած դէպքի մը համար։ Անոնք կը շարունակեն դեռ գործել ազատօրէն։ Չարիքը զոր կ'ընէին երէկ, դեռ այսօր ալ կ'ընեն։ Ու աւելի գէշն այն է որ անոնք կը շարունակեն խառնշտկել այն գործը, որ գայթակղութիւն յարոյց եւ բողոքներու պատճառ դարձաւ։ Կարելի էր ժամանակաւոր միջոցներ ձեռք առնել։

Հարցուցէ՛ք Պ. Պալըրայի, որ պիտի ըսէ ձեզի թէ ի՛նչպէս կը վարուին կասկածելիներու հետ, նոյնիսկ երբ դեռ չէ հաստատուած անոնց յանցաւորութիւնը։ Եթէ կասկածելիներ կան, յանձնեցէ՛ք զանոնք Պ. Պալըրայի, կամ այսպիսի մարդոց՝ որոնք անոնց դէմ պիտի գործադրեն Պալըրայի մեթոտը։ Պիտի տեսնենք թէ այդ ձեւով ի՛նչպէս, գոնէ ժամանակաւորապէս, պարկեշտ մարդիկը կրնան պաշտպանուիլ կարգ մը ոստիկաններու դէմ, որոնց մեթոտները կը վրդովեն մեզ եւ պէտք է վրդովեն ձեզ ալ։

Խոհանո՞ց թէ պատժական օրինագիրք։ Ալմազեանի խնդրին մէջ դէպքերը հաստատուած են։ Այդ մասին կառավարութեան անդամներն իսկ չեն տարակուսիր։ Եւ յետոյ, Ալմազեանի դէպքը պատճառ դարձաւ որ ամէն մարդ իմանայ Պ. Պալըրայի մեթոտները։ Այս բանը տեղի կ'ունենար երէկ, առջի օր, ասիկա պիտի շարունակուի վաղը, եթէ կառավարութիւնը կռթնած Խորհրդարանի կամքին վրայ՝ յարգել չտայ օրէնքի եւ բարոյականի տրամադրութիւնները, որոնք ցարդ զանց առնուած չէին։

Դատական ոստիկանութեան դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ այդ մարմինը պատժական օրինագրքի եւ յաջորդական օրէնքներու ուզածը չէ։ Օրէնքը կ'ըսէ թէ՝ դատական ոստիկանութեան պաշտօնը կը սկսի այն պահուն՝ երբ ոճիրը կը գործուի, կը վերջանայ այն պահուն երբ հարցաքննիչ դատաւորին կը յանձնուի գործը։ Դատական ոստիկանութիւնը հարցաքննիչին պէտք է յանձնէ իր նախնական քննութեանց ամբողջ թղթածրարը, եւ ոչ թէ գաղտնի թղթածրարի կազմը։ Գաղտնի թղթածրարներու կազմութիւնը օրէնքէ դուրս եւ օրէնքի հակառակ կատարուած մեթոտներէն մէկն է։

Ուրիշ մեթոտ մըն է՝ չարչարանքի դրութիւնը, որ հին ըմբռնումէն կը մնայ։ Չեմ կարծեր թէ գտնուի հանրապետական որեւէ նախարար, որ կարենայ պաշտպանել այսպիսի մեթոտներ։ Հոս կուսակցական խնդիր չկայ։ Քանի մը տարի առաջ ծերակոյտի բեմէն ծերակուտական եւ փաստաբանական կաճառի նախագահ Պիէռ աւելի պերճախօս լեզուով կը մատնանշէր ա՛յն զոր այսօր համեստօրէն կ'աշխատիմ պարզել ձեր առջեւ։

Ո՛չ, չկայ որեւէ հանրապետական նախարար — եւ արտաքին նախարարին ներկայութիւնը ցոյց կուտայ թէ ձեր վիճաբանութեամբ ո՛րքան հագրգռուած է Եւրոպան... (Ծափեր եւ ծիծաղներ)։

(9)

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ Գրական Ակումբի 6 դեկտեմբեր, շաբաթ օրուան հաւաքոյթը նուիրուեցաւ վիճաբանութեան Հայաստանի գրականութեան մասին։ Սրահը լեցուն էր, շատերը ոտքի վրայ մնացին։ Պ. Ն. Աղոնց հաւաքոյթը բացաւ քանի մը ջերմ խօսքերով հասարակութեան ներկայացնելով Պ. Վահան Թէքէեանը։ Անոր խօսք առաւ Ա. Խոնդկարեանը, որ խոստանալով առանձին զեկուցում մը նուիրել պրոլետգրականութեան՝ համառօտակի ներկայացուց անոր ծագումն, զարգացման եւ արդի վիճակի փուլերը։ Պրոլետգրականութիւնը տեսակ մը պալատական գրականութիւն է եւ ոչ մէկ առնչութիւն ունի սովորական գրականութեան հետ։ Անոր յաջողած է ծառայել Կոմկուսին, յայտնի է, թէ Կոմկուսը ինչպէս կ'օգտագործէ ամէն մէկ խորհրդային երկիրներու, նաեւ Հայաստանի մէջ գրականութիւնը դրուած է այնպիսի պայմաններու մէջ, որ զարգացման ո՛չ մէկ հնարաւորութիւն ունի։ Հակառակ զեկուցողի լաւատեսութեան, Հայաստանի գրականութիւնը Կոմկուսի տիրապետութեան տակ չի կրնար զարգանալ։

Կ. Սասունի կանգ առաւ անոր գրողներու վրայ եւ գտաւ, թէ բանաստեղծութեան ամէնէն լաւ դէմքը, Պ. Դուրեանի մահէն ետք, Ե. Չարենցն է. ուրիշ աչքի զարնող ուժեր չկան։ Իր «Ամենապոէմ»ը, «Ամբոխները խելագարուած», «Չարենցնամէ»ն, մանաւանդ «Երկիր Նայիրի»ն երեւելի գործեր են հայ գրականութեան մէջ։ Սխալ է «Երկիր Նայիրի»ն համարել պարսաւագիր Հայոց կեանքի։ Արձակի մէջ շարք մը նոր, խոստմնալից գրիչներ. Ակսէլ Բակունցը առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ։ Անհիմն է տարբերութիւն դնել Համաստեղի եւ Բակունցի գրած գիւղերուն միջեւ Համաստեղը, սակայն, աւելի կատարեալ գրող մըն է։ Հին գրողները, Դեմիրճեան, Զօրեան և այլն նոր գործեր մը չնուիրեցին հայ գրականութեան զանձանակը։

Ասիան կարօ առանձին-առանձին կանգ առաւ խորհրդահայ գրականութեան տարբեր կողմերու վրայ, ցոյց տուաւ անոր դրական եւ բացասական յատկութիւնները եւ համեմատեց գաղթահայ գրականութեան հետ։ Խորհրդահայ գրականութեան մէջ անպայման կը տեսնուի յառաջդիմութիւն, բայց ան դեռ հեռու է կատարելութենէ. միամտաբար է՝ ի յառաջագունէ մերժել հեղինակի եզրակացութիւնը, լեզուն թափթփած է, տեսակ մը անմշակ գաւառաբարբառ, բովանդակութեամբ աղքատ է, տեղացիական, մարդկային եւ համամարդկային արժէքէ զուրկ, ստեղծագործական ազատութիւն չկայ եւլն.։ Միւս կողմէ ամուր կապուած է երկրի եւ ժողովուրդի հետ եւ այս տեսակէտով ներշնչման աւելի կենդանի աղբիւրներ ունի։ Գաղթահայ գրականութիւնը աւելի հարուստ է, աւելի մշակուած եւ կատարելութեան աւելի բարձր աստիճաններու հասած է։

Ընդմիջումէն ետք խօսք առաւ Վազգէն Շուշանեան, որ վեր հանեց խորհրդային գրականութեան դրական կողմերը՝ հակադրելով քաղքենի գրականութեան։ Բնական գտաւ Կոմկուսի քաղաքականութիւնը եւ գրականութեան հանդէպ գործադրած միջոցները։ Մեր համակրանքը պէտք է ըլլայ պրոլետգրականութեան կողմը, քանի որ ան ապագայի, յեղափոխական զանգուածներու գրականութիւնն է և ոչ թէ քաղքենի գրականութիւն, որ դատապարտուած է մահուան։ Ըստ էութեան խորհրդային իշխանութիւնը գրականութեան մասին կը բանեցնէ նոյն միջոցը, ինչ որ եւ քաղքենի իշխանութիւնները. հոս գրականութիւնը կը ծառայէ դրամատիրութեան, հոն՝ աշխատաւորութեան։ Գալով խորհրդահայ գրականութեան, ամէնէն աչքի զարնող դէմքը Չարենցն է, որ չափով մը արեւմտահայ գրականութեան և արեւմտեան գրողներու ազդեցութեան տակ է։ Նոբերու մէջ՝ (Գուրգէն Մահարի եւլն.) աչքի զարնող ուժեր չկան։ Գաղթահայ գրականութիւնը անհամեմատ աւելի մշակուած է, աւելի հարուստ, աւելի նուրբ ու կատարեալ. հին յայտնի գրողներէն զատ կան եւ տաղանդաւոր նորերը։ Ճիշդ է, որ Հայաստանի գրականութիւնը զարգացման աւելի կարողութիւններ ունի, բայց արդի գաղթահայ գրականութիւնը աւելի բարձր է։

Քանի որ արտայայտուողներու մեծ մասը ուղղակի կամ անուղղակի շօշափեց Հայաստանի եւ արտասահմանի հայ գրականութեան համեմատութեան հարցը, իր վերջին խօսքին մէջ, զեկուցանող Ս. Վրացեան առաջարկեց մէկ-երկու երեկոյ ալ յատկացնել գաղթահայ արդի գրականութեան։ Ապա, ժամանակի կարճութեան պատճառով, քանի մը խօսքով պատասխանեց հակաճառողներուն։ Նորէն պնդեց, որ հակառակ կոմկուսի տխմար պրոլետքաղաքականութեան, գրականութիւնը Հայաստանի մէջ անպայման կը զարգանայ եւ նոր ուժեր առաջ կուգան։ Այդ չի նշանակեր, ի հարկէ, որ Հայաստանի այսօրուան գրականութիւնը աւելի բարձր է արտասահմանի հայ գրականութենէն. ընդհակառակն, վերջինն աւելի հարուստ է եւ կատարեալ եւ աւելի շատ ձեռնհաս գրողներ ու դրական արժէքաւոր արտադրութիւններ ունի։ Պատճառը՝ բռնապետութեան խժդժութիւններն են Հայաստանի մէջ, բազմաթիւ հայ մտաւորականներու պանդխտութիւնը արտասահմանի մէջ։ Սակայն, գաղթահայ գրականութիւնը ունի անբուժելի հիւանդութիւն մը, երկրէն եւ ժողովուրդէն կտրուած ըլլալը, մինչդեռ Հայաստանի գրականութիւնը կը զարգանայ ժողովուրդի ծոցին մէջ։

Հոս է Համաստեղներու ողբերգութիւնը եւ Բակունցներու առաւելութիւնը, թէեւ Համաստեղի մշակած գրականութիւնը աւելի կատարեալ է, քան Բակունցի մինչեւ այժմ արտադրածը։ Սխալ է պրոլետ գրականութիւնը համարել յեղափոխական կամ ընկերվարական գրականութիւն։ Պրոլետ գրականութեան ձգտումն է մէկ դասակարգային գրականութիւնը փոխարինել ուրիշ դասակարգային գրականութեամբ, ինչ որ կը հակասէ «սոցիալիզմի կառուցման», ապադասակարգային հասարակութեան ստեղծման ծրագրին։ Այս է պատճառը, որ Վորոնսկիի, Բուխարինի, Տրոցկիի պէս ականաւոր բոլշեւիկներ ընդվզեցան Կոմկուսի պրոլետգրական քաղաքականութեան դէմ։

***

Այսօր, շաբաթ քննութեան պիտի առնուի «Արտասահմանի հայ գրականութիւնը»։

(Մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ)։

ՌՈՒՆԿՆԴԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Անցեալ օր, տեղեկութիւններ տուեր էինք Հայաստանի շարժանկարի արդի վիճակին մասին։ Ստորեւ՝ նոր մանրամասնութիւններ։

1929-30 տարին Հայկինոյի համար պիտի համարուի արտադրական զարգացման նոր շրջան։ Աւարտած են մեծ արհեստանոցի մը կառուցման աշխատանքներն ու սարքաւորումը, նոր մասնագէտներ կը գործակցին, մեծ մասամբ երիտասարդներ։

Անցեալ շրջանին, Հայկինօ ունէր 3 պատկերահան խումբ եւ հրապարակ հանած էր ընդամէնը 5 գեղարուեստական նկար։

1929-30ին, կը նախատեսուի արտադրել 18 գեղարուեստական նկարներ, որոնք հիմնականին մէջ պիտի ցոյց տան ներկայ Հայաստանի շինարարութիւնը, բանուորութեան եւ գիւղացիութեան պայքարը՝ խորհրդ. իշխանութեան բոլոր թշնամիներուն դէմ։

Իր արտադրական ծրագրին մէջ, Հայկինօ ուշադրութիւն դարձուցած է պատմական նկարներու վրայ։ Այս ծրագրին մէջ կը մտնեն 5 նկարներ «որոնք պիտի ծաղրեն Հայաստանի դաշնակցականներու հակայեղափոխական գործունէութիւնը, երբ իշխանութիւնը կը գտնուէր անոնց ձեռքը...»։

Հայկինօ կրնայ վստահ ըլլալ թէ իր այս ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ, մանաւանդ Դաշնակցականներու մէջ.։ Մենք հիմակուց արդէն՝ կը ծիծաղինք իրենց վրայ...։

Նախատեսուած է նաեւ արտադրել 25 դպրոցական եւ այլ մշակութային նկարներ։

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Աղեքսանդր Ցիւմա հօր վէպին հետեւողութեամբ գրուած զուարճալիք մը չէ. այլ լուրջ ծրագիր մը,— Հայաստանի հնգամեայ ծրագիրը, որուն համաձայն, հինգ տարի յետոյ, Հայաստան պիտի ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը։ Նախ, պիտի հաստատուի ելեկտրակայաններու խիտ ցանց մը։ 1921ին, ընդամէնը, Հայաստանի մէջ կային 2639 կիլովատ ուժով ելեկտրակայաններ. Հնգամեակի վերջը, բոլոր ելեկտրակայանները պիտի ունենան 48,500 կիլովատ, պիտի ըլլայ 25 միլիոն րուբլի հիմնական ծախս։

Բամպակի ցանքերու խտացման շնորհիւ, հնգամեակի վերջը ընդարձակուած պիտի ըլլայ մանածի արդիւնաբերութիւնը. գործարաններու մէջ իլիկներու թիւը պիտի բարձրանայ 100,000ի. կարկահներունը՝ 2500ի։ 1932-33ին մանածի արդիւնաբերութեան ընդհանուր գումարը պիտի կազմէ 48,800,000 րուբլի, իսկ հնգամեակի ընթացքին ծախք պիտի ըլլայ 20 միլիոն։

Զանգեզուրի եւ Ալլահվէրտիի հանքերուն մէջ, պատերազմէն առաջ, միջին հաշուով կը հանուէր 4600 թոնօ պղինձ։ Ըստ հնգամեայ ծրագրի, 1932-33ին պիտի արտադրուի 8120 թոնօ։

1932-33ին կարբիդի արտադրութիւնը պիտի հասնի 2 միլիոն 652.700 րուբլիի։ Ալլահվէրտիի մէջ պիտի կառուցուի ծծմբաթթուի գործարան, տարեկան 8400 թոնօ արտադրական տարողութեամբ։ Զորագէսի ջրակայանի ուժով, Ղարաքիլիսէի մէջ պիտի բանի ազոթային պարարտանիւթի գործարանը, որ առաջին տարիներու ընթացքին՝ պիտի ունենայ 20 հազար թոնօ արտադրական տարողութիւն։ Ալլահվէրտիի գործարանին կից՝ պիտի կառուցուի նաեւ ծծմբարջասպի գործարան։ Քիմիական արտադրութեան համար, ծախք պիտի ըլլայ 4.500.000 րուբլի։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Լենինականի շաքարի գործարանին։ Երեւանի եւ Աշտարակի մէջ պիտի կառուցուին նաեւ պահածոյի գործարաններ։ Գինիի եւ գոնեակի արտադրութիւնը հնգամեակի վերջը պիտի հասնի 3 միլիոն 611,900 րուբլիի։ Հնգամեակի ընթացքին, կաշեգործութեան վրայ պիտի ծախսուի 29,5 միլիոն, վերջն ստանալու համար 57,5 միլիոն։

Արթիկի տուֆի արտադրութիւնը պիտի բարձրանայ 1,5 միլիոն թոնոյի։ Առանց երկաթուղիի, անոր հիմնական ծախքը պիտի ըլլայ 8,5 միլիոն րուբլի, պիտի կառուցուի նաեւ կիրի եւ գաճի գործարան. միւս շինանիւթերն են կրանիտը, բազալդը։

Ծրագրուած է փամբակի մէջ կառուցանել կրանիտի եւ մարմարի վերամշակման գործարան, Երեւանի մէջ՝ միայն մարմարի մշակման, իսկ Գողաքերանի մէջ. բազալտի ձուլման գործարաններ։

Փարձեալ, այս հնգամեակի ընթացքին, Երեւանի մէջ պիտի հիմնուին փայտի մշակման գործարան. Զանգեզուրի մէջ՝ սղոցարան, Սեւ Քարի մէջ երեք շարժական գործարաններ։ Այս շինութիւններուն պիտի յատկացուի 3 332,000 րուբլի։

Հաստատուած է նաեւ Հայաստանի արդիւնաբերութեան մէջ կատարուելիք գիտական-հետազօտական աշխատանքներու հնգամեայ ծրագիրը։ Այս աշխատանքին յատկացուած է 2,207 հազար րուբլի, որուն մէկ մասը պիտի հայթայթուի պետական գանձէն, միւսը արդիւնաբերութենէն։

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կը յիշեցնենք թէ՝ այս իրիկուն է որ տեղի կ'ունենայ Հայ կամաւորներու պարահանդէսը Salle Hocheի մէջ, ծովանաւորութեամբ մարաջախտ փէթէնի։ Ներկայ կ'ըլլան ֆրանսացի յայտնի դէմքեր։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օտար եւ հայ անուանի արուեստագէտներ։ Երեք մեծ նուագախումբեր։ Բազմաթիւ անակնկալներ։

Հայ կամաւորներն են՝ որ բոլորուած հայկական եռագոյնին շուրջ, ֆրանսական մայրաքաղաքին մէջ մեծ աշխատանք կը կատարեն՝ հայութիւնը ճանչցնելու համար հիւրընկալ ժողովուրդին։ Կ'արժէ քաջալերել իրենց ճիգերը։

LE «CAFÉ MARTIN»

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 32 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.
ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

Ռընէ լուռ մնաց վայրկեան մը։

— Ներեցէ՛ք որ հարցում մը ընեմ, ըսաւ, Սէլէստէն եւ ես աշխարհ եկանք առանց դրամի, ինչպէս պիտի ապրինք։

— Օ՜... պատասխանեց Կլէռ խնդալով, այդ մասին ալ շատ բան փոխուած է։ Ամերիկայի մէջ դրամը գրեթէ անհետացած է, աշխատաւորը կը ստանայ արժանաւոր (asouche) տետր մը, որու շնորհիւ կը ստանայ ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է գոյութեան, Մաքրանոցին մէջ չտուի՞ն այդ տետրերէն.

— Անշուշտ այս պիտի ըլլայ, ըսաւ Ռընէ, գրպանէն տետրակ մը հանելով։

— Ճիշդ այդ է։ Անոնցմէ հետզհետէ պիտի փրցնէք թերթերը եւ անոնց փոխարէն թաղին մէջի խանութները պիտի հայթայթեն ձեզ պիտանի բաները։ Որակը եւ քանակը կը տարբերին ենթակային պաշտօնին համեմատ եւ կերակուրն ալ ջնջուած ըլլալով, ինչպէս տեսաք, այս դրութիւնը կուտայ դրական արդիւնքներ։ Իւրաքանչիւր ոք կը ստանայ իր աշխատանքին համեմատ... գոնէ տեսականօրէն։

— Խարդախութիւններ չկա՞ն պատահիր։

— Անտարակոյս եւ յաճախ, թէեւ շատ խստօրէն կը պատժուին զեղծարարները։

Պետութիւնը կը կառավարէ ամէնն ալ, կը մտնէ ամէն մէկու կեանքի մանրամասնութեացը մէջ եւ կը պահանջէ՝ որ ամէն մարդ ալ ծառայէ իրեն։ Ասոր փոխարէն կ'ապահովէ ձեր նիւթականը եւ մինչեւ իսկ բան մըն ալ աւելի, ինչպէս օրինակ, այս գործիքին ձրի գործածութիւնը։

Եւ ցոյց տուաւ հեռատեսը, որ իր աղօտ ապակիով զետեղուած էր հիւրասրահի սեղանին վրայ։

— Խնդձ փոխարինութիւն... ըսաւ Ռընէ, կարծեմ դժուարաւ պիտի համակերպիմ կենցաղի մը, որ իրաւունք չիտար ինձ մինչեւ իսկ հաճոյքներս կամովին ընտրելու։

— Գիւղերու մէջ, ըսաւ Կլէռ, աւելի ազատ են մարդիկ, որովհետեւ հսկողութիւնն աւելի դժուար է։ Այսպէս՝ կեդրոնական նահանգներու երկրագործները կը մերժեն ցարդ սննդական դեղահատեր կլլել փոխան կերակուրի։

— Ես ալ գիւղ կ'երթամ ուրեմն, ըսաւ Սէլէստէն, աշխուժիւ։

— Բայց պիտի ստիպուիք երթալ այնտեղ ուր որ իրենք որոշեն։

— Եւ Ամերիկացիները կը հանդուրժե՞ն այս բռնապետութեան։

— Այս վարչաձեւը պարտադրուած է զօրաւոր ոստիկանական կազմակերպութեամբ մը, որ բնաւ կատակ չի վերցներ։ Վերջ ի վերջոյ երբ մարդու սնունդն եւ բնակարանն ապահովուած են, մնացեալը երկրորդական կարեւորութիւն ունի։

Մինչդեռ անոնք կը խօսակցէին այսպէս, Սէլէստէն տան ամէն կողմերը աչքէ անցնելով կը զբաղէր։

— Պարոն, պռուաց յանկարծ, եկէք անգամ մը։

— Ո՞ր կողմը։

— Նրբանցքին ծայրը։ Ախոռ մը կայ այստեղ։

Ինչ որ Սէլէստէն ախոռ կը կոչէր, կառատունն էր։ Այստեղ կային երկու պտուտակաթեւ օդանաւեր նման անոնց, որոնցմէ շատ տեսած էին արդէն, երկու չմուշկ եւ չորս հոգինոց ինքնաշարժ մը։

— Ասոր հաւնեցայ, ըսաւ Ռընէ, ինքնաշարժը քննելով. բայց ասոնք ալ մեր ժամանակին ունեցածներուն նման կը վազե՞ն։

— Մօտաւորապէս, ըսաւ Կլէռ։ Ես ուսումնասիրած եմ ձեր մեքենականութիւնը, որ բաւական հանճարեղ էր. այս ալ միեւնոյն սկզբունքներէն յառաջ եկած է. բայց այլեւս արագութիւն փոխող լծակ չկայ. բաւական է այս ոտնարանին վրայ կոխել արագացնելու կամ դանդաղեցնելու համար վազքը։

Սէլէստէն հետաքրքրուեցաւ գիտնալու թէ ո՞ւր է վառելանիւթի ընդունարանը։

— Ընդունարան չկայ, ըսաւ Կլէռ։

— Ո՛չ ալ գլան, բացագանչեց Ռընէ։

— Ուրեմն ինչպէ՞ս կը շարժի։

— Վաթսուն տարիէ ի վեր, պատասխանեց Գաբրիէլ Կլէռ, քարիւղի շարժիչները բոլորովին անհետացած են, ինչպէս նաեւ շոգեշարժ մեքենաները, մինչեւ իսկ ամենայետնեալ երկիրներուն մէջ։

— Եւ այդ ամենայետնեալ երկիրներ կոչածնիդ ո՞րոնք են։

— Սուտանը, Թիպէթը, Հրոյ երկիրը, օրինակի համար։ Ամէն բան ելեկտրականութեամբ կը շարժի այն օրէն ի վեր որ թեթեւ կուտակիչներ հնարուած են ոյժի արտադրութեան համար։

— Թեթեւ կուտակի՞չ... կրկնեց Ռընէ.

— Այո՛... պէտք է դասաւանդութիւն մը ընեմ, բայց պիտի աշխատիմ հակիրճ ըլլալ։

Հարիւր տարի առաջ այսինքն ձեր կեանքի առաջին շրջանին, հարկաւ կարդացած էք գիրքեր կամ յօդուածներ, որոնց հեղինակները կը նախատեսէին թէ մօտ ժամանակէն ածուխ եւ քարիւղը պիտի հատնին կամ պակսին»։

Եթէ խռովութիւններ ծագին Եգիպտոսի մէջ, ջրանցքը պահպանող անգլիացի զինուորները ջուրէ զրկուելու վտանգին կրնան ենթարկուիլ: Առնուազն 20 տարի պէտք պիտի ըլլայ միայն պահակազօրք մը պատսպարելու կարող պահականոց մը շինելու համար»:

Թուրք գործավարի մը խաբազողութիւնը

ՊՈԼԻՍ 12 դեկտ.— Առեւտրական Նախկին գործավար Ալի Ճէնանի սուրիական սահմանագլուխն անցաւ՝ միասին տանելով 1,200,000 ֆրանք՝ զոր կողոպտած էր ի վնաս իր երեք ընկերակիցներուն:

Ինչպէս կը յիշուի, Թուրք Նախկին գործավարը, որ գերմանեւթուրք առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւնները վարողն էր, ասկէ առաջ ձերբակալուած եւ մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր՝ իր վարչութեան յանձնուած հանրային գումարները մսխած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Բանտարկութեան պատիժը յետաձգուած էր:

Սուզանաւերը պիտի վերցուին

Գրած էինք թէ Իտալիա եւս յարած է Անգլիոյ եւ Ամերիկայի տեսակէտին՝ պահանջելու համար սուզանաւերու (ընդծովեայ) ջնջումը:

«Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հաստատէ այս լուրը, ըսելով որ իտալական կառավարութիւնը երկար ու մանրակրկիտ քննութենէ մը յետոյ, յանգած է այս եզրակացութեան:

Այսպէս ուրեմն, երբ բացուի Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովը, Իտալիոյ արտաքին Նախարար Կրանտի պիտի յայտարարէ որ՝ եթէ Անգլիա եւ Ամերիկա որոշած են այս քաղաքականութիւնը ջատագովել Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ, Իտալիա պիտի կանգնի անոնց կողքին:

Իտալիա այս տեսակէտը պիտի պաշտպանէ՝ առանց Նկատի առնելու թէ ինչ կը մտածեն Ֆրանսա եւ Ճափոն: Միայն թէ երեք պետութեանց այսպիսի որոշում մը տալը չի բաւեր սուզանաւերը ջնջելու համար աշխարհիս երեսէն, այլ անհրաժեշտ է որ բոլոր ազգերը համաձայնին ատոր:

Նախ քան Լոնտոնի ժողովին բացումը, Ճափոնի պատուիրակները պիտի հանդիպին Ուաշինկթըն, ուր պիտի հասնին դեկտ. 16ին՝ Նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ կատարելու համար: Ամերիկա կ՚առաջարկէ 5—5—3ի համեմատութիւնը՝ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի համար: Ճափոնական պատուիրակութիւնը պիտի առաջարկէ որ յածանաւերու համար այդ համեմատութիւնն ըլլայ 10—10—7:

Ուսանողական մեծ ցոյցեր Ռումանիոյ մէջ

Անցեալ տարի Ռումանիոյ մէջ ազգայնական ուսանողները բուռն ցոյցեր կատարած էին իրենց հրեայ եւ ընկերվարական ընկերներուն դէմ: Այդ ցոյցերու տարեդարձին առթիւ, աղջի օր՝ Պուքրէշի մէջ, բազմաթիւ ուսանողներ՝ ատրճանակներով զինուած՝ գաղտնի ոստիկանի հանգամանքով Ներկայացան Մեծ Արեւելքի օթեակը, ուր ժողով կը գումարէին ազատ որմնադիրները: Ուսանողները յանկարծ «ձեռքերը վե՛ր» պոռացին եւ ներկաները դուրս քշելէ յետոյ, կողոպտեցին դիւանաթուղթերը:

Ոստիկանութիւնը, որուն լուր տրուեցաւ հեռաձայնով, յաջողեցաւ ձերբակալել ցուցարարներէն մաս մը:

Թմշվարի մէջ, ուսանողները պաշարեցին «Թմշվարի Հիրլափ» հունգարերէն թերթին խմբագրատունը, ջարդուփշուր ըրին ապակիները, եւ դուրս քշեցին խմբագրապետն ու աշխատակիցները: Զինուորները գործակցեցան ոստիկաններուն՝ ցուցարարները ցրուելու համար:

Ուսանողները յետոյ ապարդիւն յարձակում մը գործեցին բանտին վրայ, փորձելով ազատ արձակել կարգ մը բանտարկեալներ:

Քլուժի մէջ ալ ուսանողները կողոպտեցին հունգարերէն «Էլլէնզէք» թերթին խմբագրատունը: Հոս ձերբակալուեցան շուրջ 100 հոգի:

Այս երկու հունգարերէն թերթերը գրած էին թէ ուսանողները Քրայովայի մէջ հակահրէական խժդժութիւններ կատարած են: Ուսանողները պահանջեցին որ յաւելուածով մը հերքեն այդ լուրը: Թմշվարի թերթը մերժեց: Քլուժինը հերքեց լուրը, բայց ուսանողները դարձեալ գոհ չմնացին եւ յարձակեցան:

Մելլըն-Պերանժէ համաձայնութիւնը

Ամերիկայի Երեսփոխանական ժողովը 100ի դէմ 239 քուէով վաւերացուց Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը, որով կը կարգադրուի Ֆրանսայի պարտքը հանդէպ Մ. Նահանգներուն: Ըստ այս համաձայնագրին, Ֆրանսա պիտի վճարէ 4,230 միլիոն տոլար՝ բաժնուած տարեվճարներու վրայ, որոնց վերջինը՝ 1965ին:

Ֆրանսական խորհրդարանը արդէն վաւերացուցեր էր այս համաձայնագիրը: Կը մնայ Ամերիկեան Ծերակոյտին վաւերացումը: Կը կարծուի թէ Ծերակոյտին մէջ որոշ դժուարութիւններու պիտի բախի, հակառակ արագ վաւերացումին համար Նախագահ Հուվըրի յանձնարարութեան:

Յունաստանի նախագահը

Յունաստանի կուսակցութեանց վարիչները ժողով գումարելով, վարչապետ Վէնիզէլոսի պաշտօն տուին ընտրել Հանրապետութեան Նախագահի թեկնածուն հետեւեալ երեք անձերու մէջէն—Զայիմիս, Քաֆանտարիս եւ Սոֆուլիս: Ժողովականները պիտի մասնակցին Նախագահի ընտրութեան: Կոնդուսս ժակեդոնիոյ կառավարիչ պիտի կարգուի:

Տարին 13 ամիս

Նիւ Եորքի առեւտրական մեծ տուներէն մէկը կը ծանուցանէ թէ յունուար 2էն սկսեալ իր գործերը պիտի կազմակերպէ տարին 13 ամսուան հիման վրայ: Հաշուակալութիւնը ըստ այնմ պիտի կազմէ. ամսականները ամիսը 4 շաբաթուան հաշիւով պիտի վճարէ:

Դեռ չէ որոշուած թէ 13րդ ամսուան անունը ի՛նչ պիտի ըլլայ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. Ե. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի՝ առաւօտ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՏԷՍԻՆԻ ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի, ժամը 6ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ներածութիւն՝ Ս. Վրացեան: Կը խօսին՝ Կ. Սասունի, Ա. Խոնդկարեան, Օհան Կարօ, Մկ. Պարսամեան եւ ուրիշներ:

Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա Քոլոմպի Մասնաճիւղին կողմէ

կը Նախագահէ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), փարիզի Հայ Տրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Ատրինէ Տէրուան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Դմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.,

Երգ, նուագ, արտասանութիւն: Ճոխ պիւֆէ: Ընտիր ժազ պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի: Մուտք 10 ֆրանք:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—Շոգեկառք Սէն-Լազարէն ժամը 8.15, 8.23, 8.45, 8.53, 9.15 կամ օթօպիւս BD մինչեւ Terminus, Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, մինչեւ Place Bourguignon.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

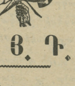
ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.30ԻՆ

148 Rue Villeneuve քաղաքապետարանի սրահը

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն: Կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ «ՉԱՐ ՈԳԻՆ»

Ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Թորոսեանի: Կը մասնակցի Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ): Գիները 10, 5 եւ 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café «La Petite Source»ի սրահը խիստ կարեւոր օրակարգով: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Իսի լէ - Մուլինոյի Վռամեան խումբի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun: Զեկոյց ընկ. ներկայացուցիչէն:

Գ Ա Ի Ա Ռ

Տէսինի կոմիտէն ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 4.30ին Café Jardinի մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան: Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը այժմ անկախութեան ծրագիր ունի:» Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. du Templeի սրճարանը: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ԳՐԱԿԱՆ ՊԱՆԴՈԿԻ յառաջիկայ հանդիպումը վաղը Կիրակի Brasserie du Chapitreի վերի սրահը: Նիւթ՝ «Ինչո՞վ կը յատկանշուի Նոր»ը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ.եան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ: Օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբեանի Հայր. Միութիւնը ընդհ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լուսիա Զաքարեան և իր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի «Սալնոյ Ձորի» Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պուլվար Օտտօի մատուռին մէջ, 1 Bld. Mouren, տեղի կ՚ունենայ Աղբիւր-Սերոբի յիշատակին նուիրուած հանդէսհոգեհանգիստը:

Կը հրաւիրուին բոլոր Հայր. եւ ազգ. միութիւնները եւ Մարսէյլի ու շրջանի հայրենակիցները: Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. Արմաղանեան: Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Մ. Մուրատեան եւ Յ. Այվազեան:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

15 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1137

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Դաշնակցութիւն չըմ ուրանայ.
կ'ուզէք աքսորէք, կ'ուզէք գուլլէք.

ՄՈԿԱՑԻ ԳՐԻԳՈՐ

Մեր հայրենիքին իմաստո՜ւն իշխանութեան առաքինութիւններէն մէկն է, նաեւ, թռչուն չփախցնել երկրէն։ ինչպէս եւ լոյր։

Ատոր համար է որ, Մոկացի Գրիգորը, արդէն կաթուածահար, հոգին կ'աւանդէ սեպտեմբերին, իսկ լուրը Եւրոպա կը հասնի դեկտեմբերին։

Եւ ատոր համար է, դարձեալ, որ խմբական ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ կը կատարուին պարբերաբար, ամբողջ երկիրը կը ժատնուի յուզման, իսկ դէպքին արձագանգները արտասահման կը հասնին ամիսներ յետոյ։ Այն ալ շատ անկատար եւ հակասական։

Մոկացի Գրիգորը կը պատկանէր այն յեղափոխական սերունդին, որ հետզհետէ կը նօսրանայ։ Եւ կարծես արագօրէն։ Մար ու ձոր կտրած, փոթորիկներու եւ կռիւներու մէջ եփած, կաղնի դարձած մարմիններ իրարու ետեւէ կը հալին օտար ափերու վրայ։ Ու թէեւ կ'ըսեն որ մարմինը կ'երթայ, իսկ հոգին կը մնայ. բայց, ներկայ պարագային, խոստովանինք թէ հոգիէն ալ շատ բան կ'երթայ մարմինին հետ, դէպի հող, դէպի փոշիացում։

Արդարեւ, փոխուա՜ծ են ոչ միայն ժամանակները, այլեւ մարդիկը։ Մինչեւ իսկ միջավայրն ու շրջապատը։

Այն առաքինութիւնը որ թեւ ու շունչ կուտար մեր զմայլելի հայդուկներուն, կ'ապրի, տակաւին, շատ շատերուն մէջ։ Եթէ յոգնած կամ «հաւասարակշռուած» կը թուին տարէցները, յորդելու, պոռթկալու ասպարէզ կը փնտռեն երիտասարդները։ Մանաւանդ անոնք որ, հազիւ աչքերը բացած, կարմիր տեսան մեր յորդահոսան գետերուն վճիտ ջուրերը։ կամ, կայանէկայան ճամբայ կտրեցին, ոսկորներ եւ գանկեր կոխկրտելով։

Բայց, ո՞ւր է միջավայրը որ սնուցանէր այդ առաքինութիւնը։ Արիւն եւ աւիշ ներարկէր անոր։ Հայրենի լեռն ու անտառը ոչ միայն կ'արթնցնէին դիմադրութեան, ինքնապաշտպանութեան բնազդը, թնդացնելով այլեւս պատմական «զարկինք-զարկուանքը». այլեւ, կ'ապրեցնէին ու կը վարակէին ամբողջ շրջապատը։ Եւ հազիւ բացուած, աղօտ կայծերը կը դառնային բոցավառ ժորենի։

Իսկ ի՞նչ կը շնչէ այսօր, մեր երիտասարդութիւնը — այն տարիքին մէջ ուր Լորտոնները, Խնկօները, Մոկացի Գրիգորները առաջին անգամ կրակին բացին իրենց կուրծքը։

Ի՞նչ կը ներշնչէն անոր Փարիզը, Թաւրիզը կամ Պուէնոս-Այրէսը...

Անշուշտ նորէն Մոկացի Գրիգորներու կեանքն ու գործերն են որ, իբրեւ շանթարգել, պիտի դիմադրեն այս անծանօթ պողոտաներու այլապէս վտանգաւոր կայծակներուն եւ փոթորիկներուն։ Այլ մանաւանդ կախարդական, ակնախտիղ հրապոյրներուն։

Ի՜նչ կեանք, ու ի՜նչ գործեր։ Դաշնակցութիւնը չունի տակաւին, լիակատար պատմութիւնը այն փաղանգին, որ ժողովրդականացած է խոնարհ բառով մը— «հայդուկ»։ Ուրիշներ, աւելի զօրաւորներ ու բախտաւորներ, անհամար շքեղութիւններով եւ հատոր-հատոր գիրքերով կը պատմեն փառքը իրենց զօրավարներուն եւ ծովակալներուն։ Իսկ մեր մէջ, ո՞վ իմացաւ կեանքն ու գործը, ո՞վ ճանչցաւ ամբողջական կերպարանքը Սերոբներուն, Գէորգ Չաւուշներուն, Անդրանիկներուն եւ Քեռիներուն։ Այլ մանաւանդ այն անհամար «անծանօթ զինուորներուն», որոնք միայն անուն մը ձգեցին ու գացին։

Բերնէ բերան կը պտտին այդ անունները, բայց եթէ կան ընկերներ կամ հայրենակիցներ որ գիտեն անոնց բովանդակութիւնը, ուրիշներ, ստուար մեծամասնութիւնը կը գտնուի հարցականի մը առջեւ։

Այսպէս եւ Մոկացի Գրիգորը։ Իր մահուան լուրին առթիւ աշխատակից մը, որ հում նիւթեր ունի հայդուկի կեանքէն, յիշած էր չափազանց պերճախօս դրուագ մը։

Այս եօթանասուն տարեկան ծերունին ալ ազատ չմնաց Երեւանի խեղագար եւ աՀարեկ իշխանաւորներուն հալածանքներէն, եւ երեք տարի առաջ, բանտարկուեցաւ ուրիշներու հետ։ Չեկայի հռչակաւոր գազանը, Մելիք Յովսէփով, որ այժմ հեռացուած է ոչ թէ իբրեւ դաժան մարդ, այլ իբրեւ «աջ», արեւելեան բարբարոսի մը քրքիջով գետին կը փռէ Դաշնակցութեան դրօշը եւ կը հրամայէ 12 կալանաւորներու որ կոխկրտեն, թքնեն եւ ուրանան Դաշնակցութիւնը։

Ինը հոգի գլխիկոր կը կատարեն հրամանը— գէթ այսպէս է պատմութիւնը— բայց երբ կարգը Մոկացի Գրիգորին կուգայ, ծերունին կը վերցնէ դրօշակը, կը համբուրէ եւ կուրծքին սեղմած՝ կը պոռայ, Մոկսի գաւառաբարբառով. (կը թարգմանենք մեր լեզուին).

— Այս իմ երկրորդ աստուածն է։ ինչ որ կրնաս ըրէ. մենք ձեզմէ չենք վախնար։ Դաշնակցութիւնը չեմ ուրանար, կ'ուզէք աքսորեցէք, կ'ուզէք գնդակահարեցէք։ Այս է իմ վերջին խօսքս։»

«Դաշնակցութիւն չըմ ուրանայ»։ Ճիշդ ինչպէս, տարիներ առաջ, եւ ուրիշ առիթով մը, կ'աղաղակէր անզուգական Սայեաթ Նովան, պարսիկ բռնաւորին առջեւ.

— Չըխմանամ քիլիսատան, տոնմանամ իսատան (*Եկեղեցիէն դուրս չեմ ելլեր. Քրիստոսը չեմ ուրանար*)։

Մէկը՝ եկեղեցիին անունով, միւսը՝ յանուն հայրենիքի ազատութեան։

Իսկ մենք, ի՞նչ պիտի կրնանք բարդել այս արու առաքինութիւններուն վրայ, իբրեւ նոր շրջանի մարդիկ, եւ ականատես անհետացող սերունդի մը...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անատոլուի բեկորներուն համար

Պէյրութի կաթողիկոսական փոխանորդ եղիշէ եպիս. կարօեան ձեռնարկած է կազմել հանգանակիչ յանձնախումբ մը, անմիջական օգնութեան փութալու համար Թուրքիայէն Հալէպ եւ սուրիական սահման հասած թշուառ եւ մերկ հայ տարագիրներու։

Նորակազմ հանգանակիչ յանձնախումբը անմիջապէս գործի պիտի սկսի եւ մէկ կողմէ դրամ պիտի հանգանակէ, միւս կողմէ ալ տիկնանց յանձնախումբի մը միջոցաւ պիտի ձեռնարկէ հին հագուստներ հաւաքելու աշխատանքին։

Հալէպէն առնուած վերջին տեղեկութիւնները շատ տխուր եւ ողբերգական կը նկարագրեն վիճակը նոր գաղթականներուն, որոնք գրեթէ ամէն կառախումբով կը թափին Հալէպ։ Ցարդ ոչ մէկ օգնութեան ձեռք կարկառուած է անոնց։ Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսը պիտի հրատարակէ հայրապետական կոչ մը՝ հրաւիրելով ժողովուրդը նպաստ հասցնել Անատոլուի բեկորներուն։ Առանձին նամակի մը մէջ, կաթողիկոսը շատ յուզուած եւ յուսահատ վիճակ մը ցոյց կուտայ այս նոր տարագրութեան առթիւ։

Արտասահմանի հայութեան պարտքն է անմիջական ձեռնարկներ ընել եւ օգնութեան փութալ այս նոր զոհերուն։

Սուրիոյ պարտքը կը պահանջեն

Երեսփոխանական ժողովը կը շարունակէ վիճաբանութիւնները 1930ի պատերազմական ելմտացոյցին մասին։ Ընկերվարականները այս անգամ ալ Պուշ տիւ-Ռոնի երեսփոխան Սիքսթ-Քընէնի բերնով պահանջեցին ջնջել մօտաւոր Արեւելքի ֆրանսական բանակին յատկացուած վարկերը (300,000,000 ֆրանք) եւ պարպել Սուրիան։ Սիքսթ-Քընէն ըսաւ.

— Միթէ՞ Ֆրանսա խաչակրութեանց ժամանակ կոտֆրուա տը Պույեոնի գրաւած հողամասերուն ժառանգութիւնը կը պահանջէ, ինչպէս վերջերս գրեցին կարգ մը օտար թերթեր։ Ֆրանսա ստիպուած չէր ընդունելու Սուրիոյ հոգատարութիւնը, սակայն ինք պահանջեց ատիկա՝ երբ Ամերիկա մերժեց։ Եթէ մեր զինուորները Սուրիայէն քաշէինք, աւելի դիւրին պիտի ըլլար համոզել Ամերիկան՝ թէ Ֆրանսա շատ աղքատ է եւ չի կրնար վճարել իր պարտքերը։

Պատերազմական նախարար Մաժինօ բացատրեց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնն էր որ Ֆրանսայի յանձնեց այդ հոգատարութիւնը, որպէս զի ազատութիւն, բարօրութիւն եւ պաշտպանութիւն ապահովէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի բնակչութեան։ Ֆրանսա պարտաւոր է յարգել իր յանձնառութիւնը։ Նախարարը յիշեց թէ Երուսաղէմի վերջին խռովութեանց ընթացքին, ֆրանսացի զինուորներն էին որ արգիլեցին Տիւրզիները անցնիլ սուրիական սահմանագլուխը եւ միանալ Պաղեստինի արաբ ապստամբներուն։

Ու յանուն կառավարութեան՝ վստահութեան խնդիր դրաւ։ Քուէարկութիւն կատարուելով, ընկերվարականներու առաջարկը մերժուեցաւ 247ի դէմ 300 ձայնով։

Մերժուեցաւ նաեւ երեսփոխան Օպոյի առաջարկը՝ Սուրիոյ բանակի վարկէն 40 միլիոն ֆրանք զեղչելու մասին։

Ինչո՞ւ Պոլիս գնաց Գարախան

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար, Գարախան Օտեսայէն հոն հասած է դեկտ. 12ին կէս օրէ վերջ՝ «Ֆէլիքս Ճէրճինսքի» թորփիլահալածով։ Թուրքիա մնացած օրերուն, թուրք կառավարութեան հիւրը պիտի ըլլայ Գարախան եւ պիտի ընդունուի Մ. Քէմալի կողմէ։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ՝ Գարախանի այցելութեան առթիւ, բանակցութիւններ պիտի կատարուին երկու երկիրները շահագրգռող քաղաքական և առեւտրական խնդիրներու մասին։ Պիտի վերաքննուի նաեւ 1927ի ռուսեւթուրք Բարեկամական Դաշինքը։ Թղթակիցը յետոյ կը գրէ.

— «Գարախանի այցելութեան նպատակը կրկնակ է. նախ՝ պիտի աշխատի չեզոքացնել այն ազդեցութիւնը զոր վերջերս ձեռք բերին էնկլիւրիի մէջ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա. երկրորդ՝ պիտի ջանայ առեւտրական բնականոն յարաբերութիւնները վերահաստատել Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Ո՛չ մէկ ապրանք կարելի է ներածել Թուրքիայէն Ռուսիա, առանց խորհրդային իշխանութեանց արտօնագրին։ 1929ի սկիզբները դժուարութիւններ ծագեցան Թուրք արտածող վաճառականներուն եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ այս արտօնագրերու մասին, ու վերջերս խորհրդային իշխանութիւնները մերժեցին նոր արտօնագրեր տալ Թուրք վաճառականներուն։ կ'ըսուի թէ մթերանոցներու մէջ կը փտտին մեծ քանակութեամբ նարինջներ եւ լեմոններ, որոնք Թուրքիայէն Ռուսիա արտածուած ամէնէն կարեւոր նիւթերն են։

Խորհրդային կառավարութիւնը շատ դժգոհ է Թուրք ոստիկանութեան բացած խիստ պայքարէն ընդդէմ համայնավարութեան։ Թուրքիա կ'ուզէ բարեկամ ըլլալ խորհրդային Ռուսիոյ, սակայն վճռած է թոյլ չտալ իր սահմաններէն ներս Լենինի վարդապետութիւնները տարածելու ոեւէ ձեռնարկ։ Գարախանի կացութիւնը շատ փափուկ է։

Նոր փաստեր ի նպաստ Ալմազեանի

Պ. Մաթիֆաս շարունակելով իր քննութիւնները Րիկօտէնի սպանութեան շուրջ, դէմ դէմի բերաւ գաղտնի ոստիկան Շմիտ ու կառ. տիւ. Նորի ծանօթ բեռնակիր Ժոզէֆ Մուսիէն։ Այս վերջինը սեպտ. 14ին ըսած էր Շմիտի. «կը կարծեմ թէ Րիկօտէնի մարմինը պարունակող սնտուկը կառքին դուրսի կողմն էր, վարիչի կողքին»։ Բայց յաջորդ օրը, կրկին հարցաքննուելով, Մուսիէ ճշդած էր թէ՝ սնտուկը դուրսը չէր, այլ կառքին մէջ, որովհետեւ շատ լաւ կը յիշէր թէ զայն բերող ճամբորդը կառքին մէջէն ձայն տուած էր իրեն, ու ինք ալ դուռը բանալով՝ բռնած էր սնտուկին մէկ մօղեխէն, մինչ միւսը կը բռնէր մարդը՝ ինքը։ Սնտուկը սայլակին վրայ դրած ատեն մարդը պատուիրած էր՝ որ չշրջէ զայն, որովհետեւ մէջինը դիւրաբեկ առարկայ է։

Ի վերջոյ Պ. Շմիտ յայտնեց թէ՝ իբրեւ վաւերական կ'ընդունի Մուսիէի այս երկրորդ վկայութիւնը, զոր արձանագրած է սեպտ. 15ի իր տեղեկագրին մէջ։ Մուսիէ անկէ ի վեր երկու անգամ Պ. Մաթիֆասի առջեւ կրկնած ըլլալով նոյն բանը, բոլորովին կը ջրուի Ֆլօթի այն վկայութիւնը թէ սնտուկը ինք փոխադրած էր կայարան՝ Ալմազեանի խանութէն եւ զայն շղթայով կապած կառքին դուրսի կողմը։

Ինչպէս կը յիշուի, ըստ բժշկական տեղեկագրի, Րիկօտէնի սպանիչը նախ երկաթէ կամ փայտէ ձողով մը բազմաթիւ հարուածներ տուած է անոր գլխուն, յետոյ գետին պառկեցնելով խեղդած զայն։ Նախ կասկածեցան Ալմազեանի խանութին մուտքի դրան երկաթ ձողերուն վրայ, որոնք կը գտնուէին հայ դերձակին քենիին մօտ։ Քննութիւնները ցոյց տուին թէ այդ ձողերը շատ երկար էին եւ կարելի չէր ատոնցմով մարդ սպաննել։ Այս անգամ կասկածեցան դերձակի քանակին վրայ, որ նոյնպէս քենիին տունն էր։ Մանրակրկիտ քննութիւնով, հաստատուեցաւ թէ ատոր վրայ ո՛չ մէկ կասկածելի հետք կայ։

Լիի իշխանութիւնները չկրցան գտնել Գ. կարգի AO 159 թիւ տոմսակը, զոր գնած էր սպանիչը՝ սնտուկը Լիլ ղրկելու համար։

Դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Ամի յայտնեց Մաթիֆասի թէ իր տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէ գալ շաբթու վերջերը։

Հարցաքննիչ դատաւորը հիմա պիտի հարցաքննէ ատամնաբուժական ուսանող Պ. Րէյմոն Պօնֆուն եւ նշանածը, որոնք կ'ըսեն թէ սեպտ. 9ին, կէսօրէ վերջ Մոնթրէօյլ տարին Րիկօտէնը։

*** «Լը Փօփիւլէռ», ընկերվարական պաշտօնաթերթը, իր երէկուան թիւով կը գրէ հետեւեալ խորագրին տակ. «կա՛մ ապացուցէք Ալմազեանի յանցապարտութիւնը, կամ ազատ արձակեցէք»։

— «Ի՞նչ բանի կը սպասեն։ Երկրորդ Ֆլօթի մը հրաշագործ վկայութեա՞ն։ Պ. Ամի չափազանցօրէն կ'երկարաձգէ այն պայմանաժամերը զորս ինքն իսկ որոշած էր արդէն տարապայման չափերով։ Հարցաքննութիւնը կը կաղայ, ետ կ'երթայ, որովհետեւ, կը թուի թէ չեն ուզեր ելքի մը յանգիլ։ Ալմազեան միշտ բանտարկուած կը մնայ։ Կա՛մ ապացուցէք իր ոճիրը, եւ կամ ազատ արձակեցէք։ Ոչ մէկ ամբաստանութիւն, նոյն իսկ կասկածելի աղբիւրներէ բխած մեղադրանքները, ճշմարտապէս չեն ապացուցաներ Ալմազեանի յանցաւորութիւնը։ Արդեօ՞ք Պ. Պընուա միտքը դրած է բանտարկուած պահել այս դժբախտ մարդը, որքան ատեն որ կը պահէ իր բարձր պաշտօնը դատական ոստիկանութեան մէջ։ Գրա՞ւ բռնած են, թէ ասպարէզ կը կարդան հանրային կարծիքին»։

Անաստուածներու պայքարը

Ռուսիոյ անաստուածներու ընկերութիւնը անցած շաբաթ սկսած է մեծ պայքարի Ծնունդի առթիւ։ Հրապարակաւ այրուած են բազմաթիւ իկոններ (սուրբի պատկեր) Մոսկուայի եւ գաւառներուն մէջ։

Նայրովսկայի շրջանին եւ Դոնէցի աւազանին մէջ այրուած են 4000 իկոններ։

Ռուսիայէն փախչող գիւղացիները

Ռուսիայէն փախչող գերման գիւղացիներու 9րդ եւ վերջին կարաւանը (782 հոգի) հասաւ Գերմանիա։ Մինչեւ հիմա Ռուսիայէն ելածներու թիւն է 5053։ Գաղթականները կը պատմեն թէ տակաւին 2000 հոգի կը սպասեն Մոսկուայի մէջ։ Իսկ 11,000 հոգի նոյեմբերին ետ ղրկուած են իրենց տեղերը։ Մեկնելէ առաջ, Չեկան թուղթ մը ստորագրել տուած է անոնց թէ իրենց կամքով կը մեկնին։

Նոր գնդակահարութիւններ

Ռիկայէն կը հեռագրեն.— *Աստրախանի խորհրդային ատեանին հրամանով, Դեկտ. 12ի գիշերը գնդակահարուեցան 14 պաշտօնեաներ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ շահադէտ։ Ուկրայնայի մէջ ալ հինգ գիւղացիներ գնդակահարուեցան, ցորենի պաշարը պահած ըլլալու ամբաստանութեամբ։*

Հրեաները հատուցում կը ստանան

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, Նիւքէսըլի աշխատաւորական երեսփոխան գնդապետ Ուէճվուտի հարցումին պատասխանելով, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ անցեալ օգոստոսին խռովութեանց և ջարդերու ընթացքին վնասուած կարգ մը Հրեաներ արդէն իսկ հատուցում ստացած են։ Անգլիական կառավարութիւնը նոյնպէս հատուցում պիտի տայ վնասուած քրիստոնեաներուն եւ Արաբներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պ. ՔՐԱՖԹ-ՊՕՆԱՐԻ ի պատիւ սեղան մը տրուած է Պէյրութի մէջ, նոյեմբեր 25ին, նախագահութեամբ ընկ. Վ. Փափազեանի։ Մեր Զուիցերացի բարեկամը տեղեկութիւններ հաղորդած է Հայասիրական ընկերութեան աշխատանքներուն մասին եւ թելադրած համերաշխութիւն եւ համագործակցութիւն ստեղծել հայ բոլոր տարրերուն միջեւ։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ կարգ մը շրջաններուն մէջ, մանաւանդ Քապուլի հիւսիսակողմը խռովութիւններ ծագած ըլլալով, Նատիր Շահ մայրաքաղաք բերել տուաւ 20 պարագլուխներ, որոնց գլուխները կտրել տուաւ հրապարակաւ։ Նատիր Շահը տապալելու համար սարքուած դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԵՐԷԿԻ ԱՆԳԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մանկութեան ու պատանեկութեան յիշատակները իրենց մէջ ջերմութիւն ու քաղցրութիւն ունին։ Մտածող եւ զգայուն մարդը կը դառնայ անոնց, երբ երկար տարիներու բեռը շալկած, մազերը ճերմկած, աչքերուն լոյսը նուաղած, սրբութեան մը երկրպագելու պէս, եւ ծերութեան ու իմաստութեան հանգրուանին հասած ըլլալով, թերթատել կը սկսի իր կեանքին էջերը, անոնցմով վերապրելու համար անցեալ օրերն ու մարդիկը։

Ինքնատիպ ու հարազատ են ա՛յն յիշատակները, որոնք՝ սովորական թուող ճշմարտութիւններուն մէջ իսկ, կը խտացնեն յաճախ, մեծերուն իմացական ու հոգեկան աշխարհի կազմութեան գաղտնիքը։

Այս գրականութիւնը շա՛տ բնական կը գտնենք, երբ ալեհեր արուեստագէտներ են անոր հեղինակները։ Անոնցմէ դուրս, ամէն անգամ, որ երիտասարդ գրողի մը թափառումները կը դիտենք այդ հողին վրայ, տեսակ մը թերահաւատութեամբ կը լեցուինք։ Թերեւս նախապաշարում մըն է, եւ սակայն կը փափաքինք, որ մարդ էակին մանկութեան ու պատանեկութեան մեծ հէքեաթը մեզի պատմեն տաղանդներն ու հանճարները։ Կը փափաքինք, որ մեր պապակը յագեցնենք անմահական ու երազային այն ակերէն, որոնց բանալին գերմարդկային ուժերուն ձեռքն է։

Այս տրամաբանութեամբ է, որ նոր գրողներուն մեզի բերած պատանեկան ու մանկական յուշերը կ'ուզենք, որ գրականութեան սահմաններուն մէջ մնան, փոխանակ դառնալու նկարագրութիւնը ապրող էակի մը ճամբորդութեան, որ կեանքի արշալոյսին հետ կը սկսի։ Որովհետեւ մարդկութեան համար, մեզի ու ամենուս համար, ճշմարտութեան եւ իրականութեան դրոշմը կը կրեն էջերն անոնց, որոնք արկածալից ճամբորդութիւն մը ըրեր, յոգներ ու տառապեր, գիշերներ լուսցուցեր, արցունքի կաթիլ մը սրբեր, եւ կեանքի իմաստութեան գիրքը իրենց փորձառու մատներովը թերթատեր են...։

* * *

Այս խորհրդածութիւններն ունեցայ, երբ վերջացուցի Թ. Ազատեանի նոր գիրքը. Քառասնակ։ (Կ. Պոլիս, 1930)։

Երիտասարդ հեղինակը ծանօթ է արդէն Միսաք Մեծարենցի նուիրուած իր կենսագրական տողերով, ինչպէս նաեւ երկու քերթուածներու հատորներով՝ Աղբիւր Անմահութեան։

Այն ինչ որ կը բերէ այս գիրքով, կարելի չէ դասել գրական սեւէ սեռի մէջ, որովհետեւ, ինչպէս հեղինակը ինքը ըրեր է այդ բաժանումը, ընթերցողը կը գտնէ հոն ջուրերուն քերթուածը, գեղի յուշեր ու վիպակներ։ Տեսակ մը համադրութիւն տարասեռ նիւթերու՝ որոնցմով կ'երգուի մանկական ու պատանեկան յիշատակներու քաղցրութիւնը։ Կը զգաս որ տեսակ մը կարօտ կը վառէ երիտասարդը, ընդգրկելու համար երբեմնի երազ օրերը, որոնց աղօտ յիշատակն իսկ կը յուզէ զինքը։ «Պէտք է մանկանալ, կ'ըսէ, վերադառնալ երջանիկ օրերուն, եւ քակե՛լ, քակել մաքուր եւ նուիրական կծիկը մեր տպաւորութիւններուն։ Գտնել ակունքը մեր տղու հոգիները լեցնող խանդավառութեան, ունենալ քաղցր վերապրումը անցեալին, ու տօնել Զատիկը»։

Գրականութեան ու արուեստի համար ի՛նչ անմեղ ու սփոփարար հաճոյք է, անցեալին վերապրումը. ո՛չ միայն հաճոյք՝ այլ ներշնչումի ի՛նչ աստուածային տաճար, ուր մտնելու եւ աղօթելու, երգելու եւ արտագրելու արտօնուած են միայն արուեստագէտ հոգիները։

Այն պահուն մանաւանդ, երբ տարակոյսի հովը կը բարձրանայ, եւ մտքերը մշուշով կը պարուրէ. այն պահուն, երբ մոռացումը մեր հոգիները կը դառնացնէ, երբ մեր անցեալ կեանքին գեղեցկութիւններուն երգն ու գովքը վարպետ գործաւորներու կը կարօտի, մենք սիրով ու ցնծութեամբ կ'ողջունենք յայտնութիւնը նման երկերուն, որոնցմով գուրգուրալ կը սկսինք մեզի հասած մշակոյթի բոլո՛ր տարրերուն վրայ։

Ժողովրդական բանահիւսութեան, լեզուի ու ազգագրական գանձերու բոլոր արժէքները, հազարամեակներ ապրած ժողովուրդի մը ստեղծագործութեան կնիքը կը կրեն։ Անոնցմով շա՛տ հեշտութեամբ կրնանք բացատրել մեր նախահայրերուն մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան հանդէպ ունեցած վերաբերմունքը։ Ստիպուած ենք հիմա աւելի գուրգուրալ անոնց վրայ, որովհետեւ այդ գանձերուն աւանդապահ ժողովուրդը իր հայրենիքէն հեռու կ'ապրի, եւ սերունդ մը անցնելէն վերջ, ամէն բան կորսուելու դատապարտուած է դժբախտաբար։ Հոգեբանական այս տուեալներով է, որ քաջալերանքի արժանի են բոլոր այն հեղինակները, որոնք մեր մշակոյթին տարրերը փրկելուն կը նպաստեն։ Գիրք մը, տետրակ մը, մագաղաթի դեղնած էջ մը, բանուած ստեղծագործութիւն մը, բոլորն ալ մասունքի պէս պահելու, քով քովի բերելու, գրադարաններու եւ թանգարաններու մէջ ամփոփելու է, իբրեւ մեր ժողովուրդին դարաւոր ստեղծագործութեան կենդանի վկաները։ Մեր նուիրական պարտականութիւնն է փրկել այնքան, որքան կրնանք։

Սովորական հաւաքողի եւ ընդօրինակողի այս օգտակար աշխատութեան քով աւելի մխիթարական է անշուշտ յայտնութիւնը այն տաղանդաւոր տղոց, որոնք արուեստի գործերով անմահութեան դրոշմը կը դնեն ժողովուրդին հոգեկան գանձերուն վրայ։

* * *

«Քառասնակ»ը, հակառակ անոր որ նիւթի, ոճի ու լեզուի միօրինակութիւն չունի (գիրքը կազմող էջերը արձակ քերթուածներ, յուշեր ու վիպակներ են), հոգածու և զգայուն մատներով գրի առնուած յիշատակներէ կը բաղկանայ։ Տիրապետող տարրը զգացումն է, որ թեւ տուեր է երեւակայութեան, երթալ թափառելու համար մեր հայրենիքին, Ակնայ անձուկ ու լեռնային հորիզոնին տակ, ներշնչուելու երբեմնի նուիրական վայրերէն, հողերէն ու քարերէն, ջուրէն ու ծաղկէն, Եփրատէն ու բոլոր ուխտատեղիներէն որոնցմով ա՛յնքան հպարտ եղաւ մեր հայրենի պատմական քաղաքը։

Ազատեանի շունչը շատ կարճ է, ամէն անգամ որ զգացումը խեղդել կը սկսի երազողն ու քերթողը։ Աղբիւր Անմահութեան հատորներուն երգիչն է, որ կը թափառի երբեմնի վայրերը. մանկութեան եւ պատանեկութեան օրերը կ'ապրի, ցաւելով որ արժանի կարեւորութիւնը տուած չէ եղեր այն ատեն, երբ հոգիով ու մարմինով հոն ապրելու երջանկութիւնն ունեցեր է։

Բայց մեծ արժանիքը, զոր կը գտնեմ Քառասնակի մէջ, ուրիշ բան է։ Հեղինակը սովորական քերթուածներ, յուշեր ու վիպակներ տուած պիտի ըլլար, եթէ իր էջերը չգեղեցկացնէր բանաստեղծութեան տարրերով, որոնք Անտունիներ կը կոչուին։ Գրեթէ բոլոր պատմուածքներն ու քերթուածները, յուշերն ու վիպակները ընդելուզուած են բանահիւսութեան թանկագին քարերով, եւ դժուար չէ դիտել, որ այդ մասունքները, փշրանքներն ու հատուածները զինքը առաջնորդեր ու իր ճամբան են հարթեր։ Ազատեան կամաւոր կերպով ինքզինքը կապուած զգացեր է այդ գեղեցկութիւններուն, որոնք շատ անգամ քանի մը տողի մէջ կը խտացնեն մեծ ողբերգութիւն մը կամ մեծ դիւցազներգութիւն մը։ (Ճանիկեանի Հնութիւնք Ակնայ հատորին մէջ ամփոփուած ժողովրդական երգերու մէկ կատարեալ հաւաքածոն կազմած ունի, մեր հայրենակիցը Վահան Թուլումճեան, այնքան զոհողութիւններով ձեռք բերած, որուն հրատարակութիւնը, անոր նուիրուած խղճամիտ ուսումնասիրութեամբ մը, յայտնութիւն պիտի ըլլայ մեր գրական տարեգրութիւններուն մէջ)։ Ազատեանի փորձը յաջող է մանաւանդ երկու վիպակներուն մէջ, Ջուխտակ ձիաւոր և վերադարձը, որոնց մէջ Ակնայ այնքան հանրածանօթ անտունիները գեղեցկօրէն ներդաշնակուած են։ Ապահովաբար տեղական բարքերուն ու կենցաղին, մարդկային սիրոյ եւ պանդուխտին կարօտովը բաբախուն այդ քերթուածները, ամբողջական վիպերգութեան մը հատուածներն են, որոնք եկեր հասեր են մեզի, պահելով իրենց ուժը, ջերմութիւնն ու շնորհը անբաղդատելի արուեստի մէջ։ Պանդուխտի երգերը մանաւանդ խիստ յատկանշական են ու կը յայտնեն ողբերգութիւնը, որ սերունդները կարօտով այրեց հեռաւո՛ր հորիզոններու տակ և երիտասարդ հարսներու հոգին մոխիրի վերածեց...։

Քառասնակը կազմող էջերէն դուրս ձգելով ինչ որ ենթակայական է ու արուեստագէտին հոգիէն փրթած, մնացեալ մասը կը ներկայացնէ Ակնայ գիւղերուն կեանքը, Նոր Տարուան, Բարեկենդանի, Զատկի, եւ ուխտատեղիներու սովորութիւնները այգիներու, պարտէզներու, ուխտատեղիներու եւ տարուան չորս եղանակներուն հետ կապուած կեանքը։

Թ. Ազատեանի լեզուն նոր գրողներուն մէջ ամէնէն յղկուածն է, ու քնարականը, երբ յաճախ կը մտնէ խորհրդապաշտ ձըգտում մը եւ ճիգ մը, փնտռելու եւ գտնելու համար բառերուն ամէնէն պատկերալիցները։ Մըթութիւնը կը սիրէ, երբ կը պատմէ նոյնիսկ յուշեր կամ սէրեր։ Յուզումը դող կը բերէ իր մատներուն։ Եթէ ուզէի փնտռել երէց գրողներէն մէկուն ներգործութիւնը, իր արուեստին կազմութեան մէջ, Յ. Օշականը պիտի մատնանշէի։ Սակայն ո՛չ անոր, եւ ոչ ալ այն միւս գաւառացի գրողներուն հէքեաթին ու պատմուածքին գեղեցկութիւնն ու ճարտարապետութիւնն ունի տակաւին։ Գաւառէն շատ տարրեր բերած է հետը, երեւակայութիւնը կենդանի է դեռ, մանաւանդ հարուստ բառամթերք մը ունի, նոր եւ գաւառական բառերու, որոնցմով օր մը, վստահ եմ, պիտի տայ արժէքաւոր գործեր։ Քառասնակը գեղանկարուած է տաղանդաւոր գծագրիչ Մելքոն Բէպապճեանի կողմէն, որ ինք ալ ապրեր է պահերն ու գործողութիւնները, առանց որոնց անկարելի պիտի ըլլար պատկերացնել իրերուն ու բարքերուն բանաստեղծականութիւնը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԳՐՔԵՐՈՒՍ ԼՈՒՍԱՆՑՔՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

I.— ԿԸ ՄՆԱՍ ԳՈՑ ԴՐԱՆ ՊԷՍ...

Կը մնաս գոց դրան պէս՝ երգիս դիմաց, աւա՜ղ,
Անձրեւի պէս, աւա՜ղ, կ'իյնամ քու քարերուդ,
Թռչունի ձայնի պէս՝ առաւօտը շատ վաղ,
կ'իյնամ պարտէզիդ մէջ՝ անյոյս ու անօգուտ...

Աւա՜ղ, աւա՜ղ, գիտեմ երգի մը պէս քեզ գոց,
երգի մը պէս մաքուր՝ շրթներուս վրայ նուաղ,
կը քսուիս շրթներուս ինչպէս հեռաւոր բոց,
Բայց գիտեմ, օ՜ իմս չես, ուրիշինն ես, աւա՜ղ...

II.— ԶԱՐԹՕՆՔԻ ԵՐԳ

Ծուխի մը պէս բարակ՝ երբ ծովը կը շնչէ,
Միջատի ճռճռիւնի պէս՝ ծաղիկներու մէջ գէղ,
Բարձրացի՛ր մեղմօրէն, քաղցրօրէն շշնչէ՛,
Բարձրացի՛ր, տարածուէ՛ անափ լռութեան մէջ...

Հըպէ՛ ռընգունքներուս, զարթօնքի ուրա՜խ երգ,
Ծըլէ՛ ծաղիկի պէս, օ՜ րոպէ առ րոպէ,
Արիւնէ՛ ու կոտտա՜յ ինչպէս սիրոյ թաց վէրք,
Արիւնէ՛, խորացի՛ր ու հոգիիս հըպէ՛...

III.— ԾԱՂԿԻ ՓՈՒՆՋՈՎ ՄԸ ԹԱՑ...

Ծաղկի փունջով մը թաց պիտ' մօտենամ քեզի,
Գարնան կաթիլներով մերկ մատներուս վրայ թաց,
Ձայնիս մէջ տրխրաբեկ սարեկ մը պիտ' խօսի,
Պիտ' մօտենամ քեզի ծառի պէս բազկաբաց...

Աւա՜ղ, ծաղիկները սպառած են վաղուց,
Մատներէս վիրաւոր արիւն կը կաթի տաք...
— Մէկ երգ մընաց միայն, կը կրկնեմ զայն բերնուց
Ու կը մըսիմ լըռիկ' խոնաւ եղեամին տակ...

IV.— ՏԽՈՒՐ ԳԱՐՈՒՆ

Ծաղիկները քընքուշ պիտի ծըլին կըրկին,
Ծիծառներն ծըլուըլուն պիտի դառնան պարտէզ,
Պիտի հընչէ դողդոջ զանգակին ձայնը հին,
Աչքերըդ պիտի ժըպտին կապոյտ պուտերու պէս...

Աստղերը պիտի ծագին՝ կապոյտին վրայ մերկ,
Ցօրենները վըտիտ հովէն պիտի դողան,
— Հոգւոյս խաւարին մէջ կ'ընկըղմի ամէն երգ
Ու ես նո՛յն տղան եմ, յաւիտեան նոյն տղան...

V.— ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ

Ո՛չ արծագանգ ես ծոյլ որ դառնաս պատերուս,
Ո՛չ ալ սովորութիւն՝ մաշի՛ս, հիննա՛ս վրաս,
Ո՛չ ալ սեւ լըքումիս վերադարձող հին յոյս,
Ո՛չ ալ թըռչուն, չըքնաղ, անհըպելի երազ...

Ո՛չ ալ երգ մայրական—մանկութեան յիշատակ—
Ո՛չ ալ յուզում սիրոյ՝ յուշեր ցանուցիր...
— Գորշ ու հին օրերու խոնաւ մոխիրին տակ,
Ցուրտ աճիւնի մը պէս թաղուեցար մընացիր...

VI.— ՍԻՐԱՅԻՆ ԵՐԳ

Ես քեզ պիտ' ուզէի, եղա՜նակ սիրային
Խունկի բուրումի պէս թափանցիկ, ծաւալուն,
Հետքերուդ վըրայ պայծառ՝ յոյսեր պիտ' ծըլէին
Ու վըշտերը բոլոր պիտի մըտնէին քուն...

Մանկութեամբըս ամբողջ պիտի երգէի քեզ,
Պիտ' հըպէիր սիրով սըրտերուն բոլոր ծեր,
— Աղքատ ու գէշ հագուած ծեր մուրիկի մը պէս՝
Ես կ'երգեմ քեզ հիմա, գըթութեան երգ կերկեր...

Մաշած սաղմոսի պէս բառերով հընաբոյր՝
Կը մաշիս հոգւոյս մէջ՝ հինցած եկեղեցի,
Շըրթներուս վրայ պաղ՝ մեռելական համբոյր,
Ջերմութիւնըդ անուշ վաղուց ըսպառեցի...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Անցեալ օրուան յօդուածիս երկրորդ ծանօթութեան առթիւ, դիտողութիւններ ու հարցումներ կ'ուղղուին ինծի Ս. Ղազարի մեր Ազգային Հաստատութեան, Մատենադարանի և Հայրերու շուրջ։

Կեդրոնական հարուստ, քիչ-շատ լրիւ Մատենադարանի խնդիրը, աւելորդ է ըսել, կենսական կարեւորութիւն ունի գաղթաշխարհի յարաճուն և ուսումնասէր մտաւորականութեան համար։ Այդտեղ եւս մեր ուժերը ցաք ու ցրիւ կ'երթան։ Ապակեդրոն ազգ մըն ենք (քիչ մնաց, ըսէի արտակեդրոն, excentrique), եւ այդ ապակեդրոնացումը մասամբ պահանջ մըն է մեր ցրուածութեան։ Պարիզէն յետոյ, ուր կը հիմնուի պատկառելի գրադարան մը Պ. Պօղոս Նուպարի առատաձեռն նուիրաբերութեամբ, ահա Երուսաղէմի բուռ մը Հայերն ալ կ'ուզեն ստեղծել շքեղ Մատենադարան մը եւ անոր համար կոչ ըրած են Պ. Գ. Կիւլպէնկեանին։ Իւրաքանչիւր վայր— c'est humain— ցանկութիւն ունի զինքը տեսակ մը կեդրոն սեպելու գաղթահայութեան. անգամ Երուսաղէմը, ուր հայկական զանգուած մը չկայ եւ ուր նման մշակութային հաստատութիւնները պիտի ծառայեն քանի մը վարդապետներու, ան ալ միայն գրեթէ բացառապէս եկեղեցական գրականութիւն մշակելու համար։ Ինքը՝ մեր բանաստեղծ պատրիարքը Երուսաղէմի— յիսուսանման եւ յիսուսապաշտ Եղիշէ Դուրեան, որու նախաձեռնութեան թերեւս կը պարտինք մէկ միլիոնի նուէրը— կը դաւանի, անտարակոյս, այն համոզումը՝ թէ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիէն դուրս չիք փրկութիւն հայութեան համար եւ իր յոբելինական ճառին մէջ— ի պատասխան հայրենակիցներուն, որո՞նք կը գրուատէին իր գրական ստեղծագործութիւնը— շարունակ միայն կը հոլովէր. եկեղեցի՛, եկեղեցի՛, եկեղեցի՛... Յիսուն տարի սպասաւորեր է եկեղեցիին եւ հոդ է միայն իր հպարտութեան տիտղոսը...

Այնուամենայնիւ, մեր մեծահարուստ հայրենակիցներու նուէրները՝ ի նպաստ ազգային Մատենադարաններու՝ արժանի են գնահատութեան, եւ առաւել՝ որ վերջերս կարծէք նոր թափ մըն է առեր մեր պապենական հիւանդոտ սովորութիւնը՝ զոհաբերելու միմիայն եկեղեցիներու կառուցման ու բարգաւաճման, անտես առնելով, գրեթէ իսպառ արհամարհելով զուտ կրթական, մշակութային հաստատութիւնները եւ աւելի սուր կարիքներ, կապուած ազգային գոյութեան ցաւոտ խնդրոյն հետ...

Որքա՜ն բաղձալի էր, որ Պ. Պ. Պօղոս Նուպարէն եւ Գ. Կիւլպէնկեանէն օրինակ առնէին ուրիշ հայ հարուստներ եւ մէկն ալ խոշոր գումար մը նուիրէր Ս. Ղազարին, անոր Մատենադարանի պակասները լրացնելու եւ դարակները աւելի շէնցնելու, ճոխացնելու համար։ (Միջանկեալ ըսենք— թանկագին նպաստ մըն է հանգուցեալ Արթին Եազուճի անձնական գրադարանը, զոր կտակեր է Ս. Ղազարին, մեծ մասամբ անգլիերէն ու ֆրանսերէն աշխատութիւններ, նուիրուած Հայաստանին ու Հայոց հարցին)։ Ցաւ կը զգաք, երբ 60ական կամ յետագայ թուականներու այս կամ այն ծանօթ գրուածքը կամ պարբերական հրատարակութիւնը կ'ուզէք եւ գրապահը կը բերէ կամ անկատար ժողովածու մը, կամ թէ երկար փնտռտուքներէ յետոյ կուգայ յուսահատ կը բացականչէ.— Չկա՜յ...

Եւ որքա՜ն դիւրին էր շտկել այդ բացը։ Այն ինչ որ չկայ հոն, կայ ուրիշ տեղ, կայ գուցէ Պոլիս, Սպահան ու այլ հինաւուրց գաղթավայրերու մէջ, փոշիներու տակ ծածկուած այս կամ այն հայրենասէր հայ ընտանիքի մօտ։ Կայ վերջապէս Էջմիածնի Մատենադարանին մէջ։ Գուցէ անհնարին բան մը չէ փոխ առնել եւ արտատպել բոլոր պակսող հրատարակութիւնները եւ պարզել հայ ուսումնասէր ընթերցողներու առջեւ լրիւ, հոյակապ թանգարան մը հայ մշակոյթի, Հայոց պատմութեան ու գրականութեան, Ս. Ղազարի պատերուն մէջ, քաղաքակիրթ աշխարհի սրտում...

Բայց այդ բոլորը դրամ կ'ուզէ։ Տասնեակ միլիոններ պէտք չեն անշուշտ, եւ դրամը չէ որ կը պակսի Մխիթարեան Միաբանութեանը (Վենետիկի)։ Ան պատկառելի հարստութեան տէր է, բայց այդպիսի բաներու համար դրամ չի ծախսեր։

Բրիտանական Թանգարանը, Պարիզի Ազգ. Մատենադարանը երբեմն կը փնտռեն, վարձատրութեան պայմանով, այս կամ այն Հայու աշխատութիւնը, որ լոյս կը սփռէ Հայոց պատմութեան սեւէ դրուագին վրայ... Վանքի Մատենադարանները — հա՞րկ կայ բացատրելու այնքան տարրական բաներ — ազգերու յառաջդիմութեան եւ ընդհանուր քաղաքակրթութեան կարեւորագոյն ազդակներ են։ Բայց մեր պատուական Հայրերը, որ շատ ալ չեն տառապիր գրասիրութեան ու ընթերցասիրութեան ախտէն եւ գիտութեան ծարաւէն (բացառութիւնները յարգելի են), ամէն բան սովոր են ձրի ստանալ, ձրի, անգամ ամէնէն չքաւոր հեղինակներու գործերը։ Եւ երբ չեն ստանար, չեն ալ փնտռեր... գուցէ գերագոյն շնորհ կը սեպեն, որ երբեմն - երբեմն այս կամ այն հայ մտաւորականը կ'երթայ ու կ'օգտուի Ս. Ղազարի գրադարանէն, որ համազգային սեփականութիւն է։

Մէկ բան, սակայն, մոռնալու չենք։ Հայոց աշխարհի ամէնէն հարուստ Վանքը, որու կարողութիւնը տասնեակ միլիոններով կը հաշուեն իրազեկներ, ծայրայեղօրէն խնայող է անգամ համեստ, ազգօգուտ ծախքերու մէջ, վանքի անոր վարչութիւնը հաշուետու եւ պատասխանատու է իր օտար տէրերուն առջեւ։ Ան հաշիւ չի տար հայ ժողովուրդին, հայ

ՀԷՆՐԻԽ ՀԱՅՆԷ

Դեկտեմբեր 13ին լրացաւ Հէնրիխ Հայնէի ծննդեան հարիւր յիսներորդ տարեդարձը։

Հայնէ քնարերգակ նուրբ բանաստեղծը անծանօթ մը չէ Հայերուն։ Քանիցս գեղեցիկ տաղերը թարգմանուած են իրմէ։ Հայնէն կը պատկանի այն շարք բանաստեղծներուն, որոնք հակառակ ժամանակի սրբագրութիւններուն՝ կոչուած են յաւիտենապէս ապրելու։

Ծնունդով Հրեայ, հոգիով գերման, եւ գերմաններուն մէջ ամէնէն ֆրանսացին, նախ տանը սէրէն, յետոյ տարիներով տառապած անողոք հիւանդութենէ մը Հայնէ, սիրոյ այս հրաշալի երգիչը փակեց իր աչքերը 1856 փետրուար 17ին, հանգչելու համար ընդմիշտ Փարիզ քաղաքի Մոնմարթրի գերեզմաննոցը։

Հայնէ իր գերեզմանը ուխտատեղի մըն է, ուխտատեղի սիրահարներու, եւ սիրահարներուն ու ճշմարիտ բանաստեղծութեան, ուխտատեղի նոյն ատեն ճշմարիտ հայրենասէրներուն՝ որոնք կը ...թփին ազգերու առօրեայ վէճերու տափակութիւնը եւ կը փորձեն ձեռք երկարել սահմաններէն անդին։

Հայնէի երգերը կը մնան իրենց նախկին թարմութեամբ ու կզգացնեն իրենց գրաւիչ շնորհը։ Անոնց մէջ կը տեսնենք իր սիրահարի սիրտը իր յուզումներուն, ...պատումներուն, վայրկեաններու ...դրոյն ապրումներուն վրայ, արցունքներով եւ հրճուանքներով ...ան։

Հայնէի երգե՜րը..., յաւիտենական ծաղիկնե՛ր, որ աշուն չունին...։

ԱՐՇԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ա.

Սիրակա՛ն տարփուհիս, դի՛ր փոքրիկ ձեռքդ իմ սրտիս վրայ, կը լսե՞ս, թէ ինչպէս կը բաբախէ իր խցիկին մէջ... հոն ատաղձագործ մը չար եւ դժխեմ դագաղ մը կը շինէ ինձ համար։

Գիշեր եւ ցերեկ կը հնչէ անոր մուրճը։ Երկար ատենէ ի վեր է որ այսպէս անիկա կ՚արգիլէ զիս քուն մտնելէ... Աճապարէ՛, վարպետ ատաղձագործ որպէսզի կարենամ շուտով քնանալ...։

Բ.

Երբ ես տարփուհիիս մօտն եմ, այն ատեն սիրտս կ՚արբենայ, հարուստ եմ, եւ ամբողջ աշխարհն ինձ կը պատկանի։

Բայց երբ հարկ է բաժնուիլ իր կարապի թեւերէն, հարստութիւնս կը չքանայ, եւ ես կ՚աղքատանամ մուրացկանի մը նման...։

Գ.

Հօրս պարտէզին մէջ կը թաքնուի փոքրիկ տրտմադալուկ ծաղիկ մը։ Ձմեռը կ՚անցնի, գարնան սիւքը կը փչէ, փոքրիկ ծաղիկը կը մնայ միշտ այնքա՜ն դալկահար...։ Դժգոյն ծաղիկը կարծես հիւանդոտ խօսեցեալ մըն է...։

Դժգոյն փոքրիկ ծաղիկը կը հծծէ ինծ մեղմօրէն. «սիրական եղբայրիկ, քաղէ՛ զիս»։ Ես կ՚ըսեմ ծաղիկին. «Ի՞նչ օգուտ, պիտի քաղեմ քեզ երբեք, Մեծ դժուարութեամբ կ՚որոնեմ կարմիր ծիրանի ծաղիկը»։

Փոքրիկ դալկահար ծաղիկը կ՚ըսէ. «փնտռէ՛ աջին, փնտռէ՛ ձախին, մինչեւ ցրտասառուռ մահը, դուն ի զո՛ւր պիտի որոնես, կարմիր ծիրանի ծաղիկը պիտի չգտնես բնաւ։ Բայց դուն քաղէ՛ զիս, ես հիւանդ եմ քեզ նման...»։

Այսպէս կը հծծէ փոքրիկ դժգոյն ծաղիկը, եւ թախանձագին կը հայցէ զիս։ Այն ատեն, հաւակ սարսռուն, կը քաղեմ զայն ընդփոյթ, եւ յանկարծ սիրտս այլեւս չարիւնիր, ներքին հայեցողութիւնս կը լուսազարդուի, վիրաւոր սիրտիս մէջ կ՚իջնէ հրեշտակներուն խաղաղութիւնը...։

Դ.

Ստուե՛ր համբոյրներու, ստուե՛ր սիրոյ, հրաշագեղ ստուե՛ր կեանքի...կը կարծե՞ս, ո՛վ խենդ աղջիկ, որ այս ամէնը պիտի մնայ կայուն եւ ճշմարիտ յաւիտենօրէն...

Ինչ՝ որուն մենք սիրոյ մէջ տիրացանք, կը չքանայ երազի մը պէս, սիրտը կը մոռնայ, աչքերը կը փակուին...։

Ե.

Կը փակեմ աչքերը եւ կը համբուրեմ անոր բերանը, բայց ան զիս հանգիստ չի ձգեր, կ՚ուզէ գիտնալ թէ ի՛նչ...

Իրիկուընէ մինչեւ առաւօտ, ամէն ժամ, ան կը հարցնէ ինծ. «ինչո՞ւ աչքերս կը գոցես շըրթունքներս համբուրելու համար...»

Ես անոր չեմ ըսեր թէ ինչու։ Ես ինքս ալ բան մը գիտե՞մ արդեօք... Աչքերը կը փակեմ եւ կը համբուրեմ անոր բերանը։

Թարգմ. Ծաղիկ Արսէն-Երկաթ

Զ.

Երբոր երկու սիրահարներ կը բաժնուին, իրար ձեռք կը մեկնեն եւ կը սկսին լալ ու հառաչել անվերջ։

Մենք չլացինք, մենք չհառաչեցինք, արցունքներն ու հառաչները վերջէն միայն եկան։

Է.

Ողջ գիշերը ճամբորդեց առանձինն սուրհանդակի մթին կառքով։ Մենք հանգչեցանք սիրտ սրտի, մենք կատակեցինք ու խնդացինք։

Բայց լուսաբացին, զարմանահար եղանք տղու նման։ Մեր երկուքին մէջ նստեր էր սէրը, կոյր ճանապարհորդ։

Ը.

Վարդեր, շուշաններ. աղաւնիներ, արեւ, ատենօք այս բոլորը կը սիրէի զմայլանքով։ Հիմակ չեմ սիրեր զանոնք այլեւս, կը սիրեմ միայն քեզ, ա՛կն համակ սիրոյ, որ է ինծ համար նոյն ատեն ե՛ւ վարդը, շուշանը աղաւնին եւ արեւը։

Թարգմ.՝ Ե. Արեան

Թ.

Կապոյտ մանիշակներն իր աչուկներուն, կարմիր վարդերն իր այտիկներուն, սպիտակ շուշանները իր փոքրիկ թաթիկներուն, այս ամէնը կը ծաղկի, կը ծաղկի միշտ, բայց միայն իր սրտիկն է որ ցամքած է։

Թարգմ.՝ Ա. Ցովի.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԷ՞ՏՔ Է ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ ԳՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

Քանիցս, պատեհութիւնն ունեցանք խօսելու Անտրէ Թէրիվի եւ Հանրի Լըմոնիէի հիմնած նոր դպրոցին «փոփիւլիսմ»ի մասին։

Այս առթիւ, La Revue Mondialeի մէջ, Կաստոն Փիքառ բացած է հետեւեալ հարցարանը.

1.— «Նոր արժէքներ»ը արդէն հինցած չե՞ն թուիր ձեզ. չէ՞ք կարծեր թէ շատ չանցած անշուշտ պատկեր մը պիտի մնայ վերլուծական չափազանցութիւններէն, ինքնատպութեան եւ մթագնութեան փորձերէն, ոճի գալարումներէն, որոնք յաջողութիւն գտան՝ վայելչաշուք անձերը, ախտաբարոյ դատարկակեացները նուիրագործել ձգտող գրական սնոպիսմի մը շնորհիւ, ասոնց պարագաները, յաճախ ցաւալի, մեզ պարզուած են համաձայն փրուստեան, ֆրէօյտեան աւետարանի ծէսերուն։

2.— «Վայելչաշուք անձեր, ախտաբարոյ դատարկակեացներ», ասոնց դէմ կը կանգնի փոփիւլիսմի նոր յայտարարութիւնը։ Եթէ կը կարծէք թէ ատենը եկած է վերադառնալու պարզունակ եւ վաղեմի Րիջավարերուն, չպիտի՞ ստորագրէք փոփիւլիստ գրողներու յայտարարութիւնը (եւլն.)։

Եւ ահա քանի մը պատասխաններ.— Միշտ պէտք է վերաքննել արժէքները։ Թէրիվ իրաւունք ունի. պէտք է իրական կերտել եւ ո՛չ այլանդակ։ Բայց ո՞ւր կը սկսի այլանդակը, ո՞ւր կը վերջանայ իրականը։ Ահա խնդիրը։ Դիւրութեան եւ պարզութեան չափազանցումով իսկ, վտանգ կայ որ իյնանք ուրիշ տեսակ պայմանադրականութեան մը մէջ։

Գալով վայելչաշուք անձերուն, մի կարծէք թէ անոնք մենաշնորհած են մոլութիւնները։ Ժողովուրդն ալ ունի իրենները, որոնք գրեթէ նոյնն են։

— Երբ Լըմոնիէ եւ Թէրիվ կը յայտնեն «իրականը կերտել եւ ո՛չ այլանդակ»ը, պարզապէս մեզ կը տանին դասական ըմբռնումներուն։

Կարելի է այլանդակը նկարագրել ճշմարտութեամբ, եւ կարծեմ, այսպէս է փրուստի պարագան։ Դժբախտաբար ամէն յաջողած գիրք իր հետեւորդներն ունի եւ ասոնք յաճախ, վատ բանագողներ են։ Գրողի մը համար չկայ աւելի գէշ բան քան հետեւիլ նորոյթին։ Որովհետեւ փրուստի գրքերը նորոյթի կարգ անցան, թերեւս մեռցուցին ամբողջ սերունդի մը տաղանդը։ Փոխանակ ստեղծելու, այսինքն՝ ըլլալու ինքն իսկ, այդ սերունդը փորձեց փրուստը կեղծել։ Մէկ խօսքով՝ բանագողութիւն։ Իր ձեռագրին մէջ, ան չփորձեց իրականը զանազանել այլանդակէն. աւելի շիտակը, ան միայն այլանդակը տեսաւ։ Եթէ փրուստ կը մնայ մեծ գրող մը, նոյնը չենք կրնար ըսել իր տժգոյն հետեւորդներուն համար։

Գալով «յայտարարութեան», զայն պիտի սահմանեմ մէկ բառով «ըլլալ ինքն - իսկ» եւ յանկարծ կը նշմարեմ թէ՝ այս խօսքը իրօք, շատ ալ հեռու չէ փոփիւլիստներու բանաձեւէն։

(Տ. Կ. Վէյէ)

Լիւք Տիւրթէն կը պատասխանէ.—

— Ձեզ հետ ես ալ համոզուած եմ թէ ինքնատպութիւնը պէտք է ակամայ ըլլայ, մթագնութիւնը ինքնին էութիւն մը չէ, բայց, պէտք է մնայ հարուստ գործերու հանդէպ գործուած տիսողական սխալը անոնց որ գործէ մը կը պահանջեն ջուրի գաւաթի մը պայծառութիւնը։ Ես շատ վստահ եմ թէ ոճի գալարումները կը սքօղեն ինչ որ կ՚ուզեն գեղեցկացնել։ «Իրական կերտել» ինչ, որ բնաւ չի նշանակեր միշտ պարզ կերտել, ահա իրօք ամենէն հեռաւոր նպատակը, ամէնէն դըժուարը եւ որ գրողին կը պարտադրէ ամէնէն մեծ ճիգը։

ՔԼԷՄԱՆՍՕ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրքերու տարափ մըն է որ կը սկսի տեղալ Քլէմանսօի գերեզմանին վրայ։ Լէոն Թրէք արդէն լոյս ընծայեց երկու հատոր. «Վագր»ին նախկին քարտուղարը Ժան Մարթէ կը ծանուցանէ երեք հատոր. իսկ հանդէս մը կը սկսի հրատարակել Ռընէ Պէնժամէնի մէկ ուսումնասիրութիւնը։

Քլէմանսօ ձգած է անտիպ հեղինակութիւն մը որուն մասին կ՚ըսէր 1923ին.

— Կը գրեմ գիրք մը, որ ո՛չ գլուխ ունի, ո՛չ ալ պոչ։ Կը վերաշինեմ, ինչ որ շիներ էի. զուարճալի է. սկսայ արձակ բանաստեղծութեան պէս. մէջն ամէն բան կայ։

Ձեռագիրը մաս առ մաս կը հրատարակուի արդէն Revue Hebdomadaireի մէջ։

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԵԲԱՍՏԻԱՅԷՆ

«Ո՞ՒՐ Կ՚ՈՒԶԷՔ ԳԱՑԷՔ»

Մայրս, 60 տարեկան, որ երկու շաբաթէ ի վեր Ֆրանսա հասած է Սեբաստիայէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ.

— Հայերը Անատոլուի մէջ ազատ եւ հանգիստ ապրելու ամէն իրաւունք կորսնցուցած են։ Յաճախադէպ է տեսնել հայ կիներ եւ այրեր որոնք փողոցներու մէջ կը քարկոծուին թուրք լակոտներու կողմէ։ Կառավարութեան յատուկ հրահանգով Հայերն իրենց բնակարաններէն կը հանուին պէյերու եւ մասնաւոր ընտանիքներու միջոցաւ, որպէսզի նեղուին, զզուին եւ ձգեն երթան։ Աչքի փուշ ենք եւ մեր երեսը տեսնել չեն ուզեր։ Մեր նստած տան քով թուրք ընտանիք մը եկաւ։ Յաջորդ օրը մեզի ըսին որ տունը պարպենք եւ հեռանանք որպէսզի իրենք նստին։ Այդ պզտիկ շէնքին մէջ որ քանի մը ընտանիք ծուարեր էինք, պատասխանեցինք թէ երթալիք տուն ու տեղ մը չկայ։ Մտիկ չըրին, եւ մեր երեսին պոռացին.

— Գացէք ուր որ կ՚ուզէք, կամ փողոցը մնացէք։

Ի՞նչ կրնայինք ընել։ Հետեւեալ օրը երբ կը ճաշէինք, միւս կողմէն յանկարծ սանդուղին առջեւի պատը վրանիս փլցուցին։ Պզտիկները լեղապատառ ճիչեր արձակեցին, իսկ ես բարկութենէս ամէն բան մոռնալով քար մը առի եւ նետեցի թրքուհիին, որ ծունկէն վիրաւորուեցաւ եւ նողկալի վայնասուն մը փրցուց։

Փեսաս թեւէս բռնեց, մեզ փորձանքի մէջ պիտի ձգես ըսելով։ Դիմեցի Ջիա պէյի, որ Հայու մը տունը գրաւած է եւ ճար մը խնդրեցի։

— Ի՞նչ կրնամ ընել ես, եթէ կառավարութենէն չըլլայ, այդչափ համարձակութիւն չեն կրնար ունենալ, ըսաւ եւ յանձնարարեց կուսակալին տունը երթալով բանացի բողոքել...։

Ջիան Իզմիրի մէջ Քէմալի մահափորձին առթիւ կախաղան բարձրացած Խալիս Թորքուտին ստորագասներէն է։ Իրենց գլուխ ունենալով արիւնռուշտ Մուամմէր կուսակալը, 1915ին Սվազի բոլոր Հայերը ոչնչացուցին, այրերը շրջակայ ձորերուն մէջ գնդակահարելով։ Արիւնռուշտ Թորքուտը

Հայկական ջարդի կազմակերպութեան պետն ըլլալով, ինք իսկ ընկերներով կը մասնակցէր գիշերուան գնդակահարումներուն։

Թորքուտը Դաւրա գիւղի բոլոր կալուածները գրաւեց եւ հիմայ ժառանգորդները սեփականատէր եղած են իսկ Բուգնիկ գիւղը բոլոր իր արտերով Ջիայի ձեռքն է։ Պէյը կը մտածէ իր բնակած հայկական թաղն ալ իր սեփականութիւնը դարձնել։

Մկրտիչ Մանուէլեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԳՈՐԳԻ ՆՈՐ ԱՊՍՊՈԱՆՔ

Անդրկ. առեւտուրի գործակալութեան հետ պայման է կնքուած այս տարի Հայաստանի մէջ պատրաստելու եւ յանձնելու 12,000 մեդր գորգ։ Այդ նպատակով արդէն Երեւանի մէջ թել կը ժանուի եւ կը ներկուի։ Թելի մէկ մասն ալ պիտի ղրկուի Դիլիջան եւ Ղարաքիլիսէ՝ մօտ օրերս այնտեղ կառուցուելիք ներկատուներուն մէջ ներկուելու համար։ Գորգագործ գեղջկուհիներուն կը հայթայթուի հարկ եղած չափով գործիք, հում նիւթ եւ գորգի նկարներ։

Ամսոյս մէկէն սկսեալ բոլոր գաւառներուն մէջ կոչ պիտի ըլլայ պայմանագրութեամբ գորգագործական աշխատանքները սկսելու համար։

Պայմանագրութիւնը յաջող անցընելու նպատակով՝ Հայնարկոոպի վարչութիւնը նախատեսած է գորգագործական շրջաններուն մէջ ունենալ ներկայացուցիչներ։

Գորգագործ գեղջկուհիները 100ին 50ի չափով իրենց գործերուն փոխարէն կրնան ստանալ ալիւր, շաքար եւ կտաւեղէն։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՋՈՒՐԸ

Քաղաքին ջուրի պահանջը գոհացնելու համար, 14 քիլոմետր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Եսաղուլի աղբիւրները քննուած են։ Յայտնուած է որ օրական 250,000 դոյլ ջուր կարելի է ստանալ առայժմ, սակայն այդ չէ անոնց առաւելագոյն քանակը։ Քաղաքէն հեռու, կան նաեւ ուրիշ աղբիւրներ, որոնց ջուրը ճանչցուած է գոհացուցիչ, օրինակ Արփաչայի ակունքները եւ Ղարանլուղի ջուրը։

Առաջինը շատ հեռու է, 45 քիլոմեդր ու զայն օգտագործելու համար, պէտք պիտի ըլլայ ծախսել 10 միլիոնէն աւելի։ Նոյնպէս կարելի չպիտի ըլլայ օգտագործել Ղարանլուղի ջուրը, որովհետեւ, բազմաթիւ գիւղեր կ՚օգտուին անկից։

Այս պարագաները նկատի առնելով որոշուած է կանգ առնել Եսաղուլի աղբիւրներուն վրայ, որոնց ջուրի արտադրական քանակը վերջնապէս ստուգելու համար, ընտրուած է յատուկ յանձնախումբ։

...հասարակութեան—երբե՛ք։ Պարտաւոր ալ չէ... Ի՞նչ պէտք ունի գիտնալու հայ ժողովուրդը՝ թէ ի՞նչի տէր է իր Վանքը, թէ ինչպէս կը գործածուին անոր պատկանելի հարստութիւններն ու հիմնադրամները, թէ ինչո՞ւ չեն բացուիր աւելի մեծ թուով վարժարաններ, ինչո՞ւ որոշ վարժարաններու մէջ այնքան բարձր է ուսման վարձքը, այնքան անմատչելի ժողովրդական խաւերուն, ինչո՞ւ այն աստիճան սահմանափակ է Վանքի արտադրած գրականութիւնը, եւ այլն եւայլն։

Կարդինալ Գասպարրի գիտէ այդ բոլորը — եւ բաւ է։ Պապին ներկայացուցիչը կը միջամտէ Ս. Ղազարի բոլոր գործերուն, անոր բոլոր ծախքերուն ու ձեռնարկներուն, — եւ ատիկա նորմալ, բնականոն երեւոյթ մըն է... Այնքա՛ն բնականոն մեր սեւաւոր պատմութեան մէջ, մեր ներքին եղկելի անմիաբանութեան մէջ, որ միշտ լայն դուռ է բացեր օտար, դաւադիր միջամտութիւններու համար...

Հի՛ն աղէտ մը — այդ պապական «հովանին» — որու դէմ այնքան պայքարեր է ինքը՝ Վանքի հիմնադիրը, անմահ Սեբաստացին... Հի՛ն աղէտ մը՝ որու առթիւ դեռ ասկէ 70 տարի առաջ յուսահատ հառա՛չ կը գոչէր մեր միւս Անմահը՝ Միքայէլ Նալբանդեան...

«Լինցա՞ւ» արդեօք... Թէ՞ դեռ կը շարունակուի Մխիթարեան պայքարը լատին ալլամերժ կղերի յանդուգն ոտնձգութիւններուն դէմ։ Ս. Ղազարը պիտի մնա՞յ հայկական հաստատութիւն մը, թէ՞ պիտի վերածուի Վատիկանեան մասնաճիւղի մը։ Ս. Ղազարը պիտի շարունակէ՞ կատարել Մխիթար Աբբայի կտակը — լինիլ հայկական մշակոյթի ջահակիր — թէ՞ պիտի դառնայ պարզ, անփառունակ կրօնական Ուխտ մը...

Վերջին ընտրութիւնները նշանակալից են այդ տեսակէտէն եւ կուգան, կարծէք, արդարացնելու վատթարագոյն վարկածները։ Տէր ունի՞ այսօր Հայոց Վանքը՝ Աբբահօր ընտրութենէն յետոյ, թէ՞ աւելի անտէր է, քան երբեւիցէ... աւելի ենթակայ դուրսի հարուածներուն, աւելի կոյր գործիք եւ ջերմեռանդ, հլու երկրպագու վատիկանեան քուրմերուն...

Գիտենք, անշուշտ, մեր այդ մոլի պապականները պատրաստ են երդում-հաւատ ընելու, որ իրենք ալ հայրենասէր ու հայ կը մնան, նոյնիսկ աւելի հայրենասէր, քան օտար ազդեցութիւններու դէմ մաքառողները։ Բայց ո՞վ չգիտէ որ Վատիկանի ձգտումն է ապազգայնացնել հայ կաթոլիկ հաստատութիւնները եւ նետել զանոնք ընչաքաղց Լատինականութեան գիրկը։ Մեր բիւրաւոր ցաւերուն մէջ այդ է որ կը պակսէր...

Այդ ձգտումը, որ, ըսինք, դարաւոր կեանք մը ունի, այսօր ուժգին թափ առած է Ադրիականի ջուրերէն մինչեւ Պէյրութ, ուր նոյնպէս կայ հոծ կաթոլիկ հայութիւն եւ կաթոլիկ հաստատութիւններ՝ Պատրիարքի մը ղեկավարութեան տակ։ Կարդինալ Գասպարրիի թաթը կը հասնի մինչեւ Սուրիոյ հայ կեդրոնները... Per Bacco.՛.. Վատիկանը այժմ արդէն աշխարհիկ պետութիւն մըն է, մինչ Հայոց պետութիւնը կործանուած է, հայ ժողովուրդը բնաշխարհի մէջ՝ անդամալոյծ, իսկ գաղութները՝ պառակտուած եւ անտիրական... Դերագոյն ժամանակն է՝ մաքրելու հաշիւները խղճուկ հայ հաստատութիւններուն հետ, որոնք արտակարգ յանդգնութիւն ունեցան մինչեւ օրս պահպանելու իրենց ազգային ուրոյն կերպարանքը եւ չենթարկուելու միջազգային սեւ բանակի հրամանատարութեան...

Ծանր պատասխանատուութիւն կ՚իյնայ վենետիկեան նոր Աբբահօր եւ իր շրջապատին վրայ։ Դիւրին բան չէ գրաւել Գլխաւորի աթոռը՝ Բագրատունիներու եւ Ալիշաններու նուիրական Ուխտին մէջ։ Ատոր համար բաւական չէ տարիներով Վատիկանի սանդուխները մաշեցնել եւ պապական չինովնիկներու առջեւ ստրկական courbetteներ կատարել... Պէտք են ուրիշ առաքինութիւններ։

Թեթեւ չէ պատասխանատուութիւնը եւ այն Մխիթարեան Հայրերու, որոնց սիրտը կ՚արիւնի ի տես հայկական մեծ, երկդարեան Ոստանի կործանումին եւ որոնք սակայն, լուռ կը մնան, կը համակերպին «քրիստոնէաբար»։

Պատասխանատու են ամէնքը — եւ ոչ միայն Աստուծոյ ու իրենց խղճին առջեւ...։ Հայ ժողովուրդն է Վանքի տէրը։ Աշխարհակալ Բոնապարտն անգամ, կը գիտակցէր այդ։ Ան պատկառանքով կանգ առաւ Ս. Ղազարի պատերուն առջեւ և խնայեց հալածական ժողովուրդին սեփականութիւնը՝ ամէն բան տրորող ու յեղաշրջող իր թափօրին մէջ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

17 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1138 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ, ԻՍԿ ԴՈ՞ՒՔ

Ընդոստ արթննալով քունէն, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը իր վերջին թիւով կ'ողբայ «Հայկական նոր ճերմակ ջարդը»։— Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը։

Արդար ըլլալու համար, ճշդենք թէ առաջին անգամ չէ որ կ'արտայայտուի ռամկավար պաշտօնաթերթը, այս հարցին առթիւ։

Նոյ. 9ին, առաջին լուրերուն վրայ, Թուրքիոյ կը յիշեցնէր Հայաստանի բարեկամական յարաբերութիւնները եւ «արդարութեան տարրական ըմբռնում»ը։— «Ո՞ւր կը մնայ ուրեմն Լօզանի դաշնագիրը, որով հաւասար իրաւունքներ ապահոված են Թուրքիոյ բոլոր տարրերուն անխտիր»։ Եւ կոչ կ'ընէր Ազգերու Դաշնակցութեան։

Նոյեմբեր 16ին, միշտ խմբագրական սիւնակներուն մէջ, կը կարդայինք հետեւեալ խելացի խօսքերը.

— «Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ մնացած Հայերու ազատագրութիւնը կը դառնայ օրուան հրամայական պահանջը։ Այս պահանջը բաւարարելու բանաւոր եւ միակ հնարաւոր միջոցն է անոնց հետզհետէ Հայաստան փոխադրումը»։

Եւ սակայն, ծառա՜յ եմ հրամանիդ.

«— Մենք չենք ուզեր այս առթիւ առաջարկել Հայաստանի կառավարութեան, որ օգտուելով Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւններէն, ձեռնարկ մը ընէ ժողովուրդներու փոխանակութեան համար։ Բայց այս մասին մտածելը կը վերաբերի Հայաստանի կառավարութեան»։

Ապա ուրեմն, «ինչ որ մեզի, արտասահմանի Հայերուս կը վերաբերի, մղում տալն է Հայաստանի մէջ ձեռնարկուած եւ ձեռնարկուելիք նոր աւաններու շինութեան»։

Դեկտ. 4ին, ռամկավար պաշտօնաթերթը լուսաբանութիւն կը պահանջէր Դաշնակցութենէն, իբրեւ պատասխանատու այս նոր տեղահանութեանց, քանի որ մարդուն մէկը պատմեր է թէ քրտական գործին հետ կապ ունի այս դէպքը։

Եւ ահաւասիկ վերջին ահազանգը, դեկտեմբեր 14ին։

Լման մէկուկէս ամիս պատ ի պատ զարնուելէ յետոյ, «ամարդարութեան տարրական ըմբռնում»ըն հետ կապ ունի, ո՞չ ալ աւաններու շինութեամբ կրնայ դարմանուիլ։ Ու կը հարցնէ զարմացո՛ւչ միամտութեամբ.

— *«Չկայ տէր մը, տիրական մը, հարցնող մը, — ինչո՞ւ այս անարդարութիւնը, իրենց ո՞ր մեղքին համար այս բիւրիցս նահատակուած տառապեալները կ'ենթարկուին բռնաւորներու այս նոր հալածանքին»։*

Մի՞թէ։ Իսկ Հայաստանի կառավարութի՞ւնը։ Ա՞ն ալ չի կրնար, եթէ ոչ տէր տիրական դառնալ, գոնէ պարզ հարցում մը ուղղել, օրինակ՝ «հայազգի» Գարախանի միջոցաւ, «օգտուելով Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւններէն»...

Բայց խնայե՛նք այս նեղացուցիչ հարցապնդումը և անմիջապէս անցնինք նիւթին։ Չէ՞ որ «այդ մասին մտածելը կը վերաբերի Հայաստանի կառավարութեան»։ Ինչո՞ւ անհանգիստ ընենք մեր պատուական վարիչները...

Այսպէս, ուրեմն, ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ, շաբաթներ վերջը, խելքը տուն կանչելով, եւ ճիշդ եղածին պէս նկարագրելով տեղահան բազմութիւններուն վիճակը— «ահաբեկուած, կողոպտուած, մերկ ու անօթի»— իր կարգին, լեղապատառ օգնութիւն կ'աղաղակէ։

— «Բայց պատրանքներու անձատուր չըլլանք։ Այլեւս ցամքեր, կարծրացեր են ջիղերը, սիրտերն ու միտքերը... դեռ օգնող մարմին մը նոյնիսկ տեղւոյն վրայ, Հալէպի մէջ չէ կազմուած»։

Իսկ Փարիզի՞ մէջ։— Ի՜նչ համարձակութիւն։ Ռամկավարներու պաշտօնաթերթը կրնա՞յ այդպիսի խնդիր յուզել քաղաքի մը մէջ, ուր հանդիսաւորապէս կը յօրանջեն իր հովանաւորներն ու մեծաւորները — Բարեգործական, ջոջ-աղաներ, էֆէնտիներ ու պէյեր։

Եւ անմիջապէս — քարը... Դաշնակցութեան գլխուն։

— *«Ի՞նչ կը խորհին այժմ անոնք, որ պատասխանատուութեան բաժին ունին այս նոր աղէտին մէջ ալ։ Արդեօք անո՞նց ալ ջիղերը, սիրտը եւ միտքը սառեր են։*

« ...— Պիտի ուզե՞ն իրենց շրջանակին մէջ հայ աղէտեալներուն համար հանգանակութիւններ ընել. (եւայլն)։

«Ապահովաբար ոչ. հազար անգամ ոչ։»

Այստեղ կանգ առէք, թշուառականնե՛ր։

Կանգ առէք, ու լաւ նայեցէք մեր աչքերուն մէջ։

Աղէտներ պակաս չեղան վերջին 3-4 տարիներու ընթացքին, — եւ դուք տեսաք Դաշնակցութեան բռնած դիրքը։ Թղթատեցէք ձեր թերթերուն եւ մեր թերթերուն հաւաքածոները։ Աչքէ անցուցէք Երեւանի ողողումներուն, Շիրակի եւ Ֆիլիպէի աղէտներուն առթիւ ձեր եւ մեր կատարած աշխատանքը (իբրեւ կուսակցութեան անդամներ)։ Բաղդատեցէք եղած գումարները, եւ յետոյ խօսեցէք։

Այսօր ալ պատրաստ ենք մեր պարտքը կատարելու, նոյնիսկ այս թերթով, եթէ Փարիզը ոչ Յանձնաժողով պիտի ունենայ, ոչ ալ ո՛ր եւ է ձեռնարկ։

Իսկ դո՞ւք։ Պատրա՞ստ էք ասպարէզ իջնելու, գոնէ այս գործին մէջ ձեռք ձեռքի տալու եւ կարելի օգնութիւնը հասցնելու։

Այո կամ ոչ — Անատոլուէն քշուած մանուկի մը պուտ մը կաթն անգամ չպիտի կրնաք ճարել, Փարիզի պողոտաներուն վրայ խելք ծախելով եւ արիւն պղտորելով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՋԱՐԻՔԸ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ը դիտել կուտայ երկիրէ երկիր գաղթող բազմութիւններու կրած դժբախտութեանց առթիւ, (8 դեկտ.)։

Հարաւ. Ամերիկեան երկիրները ընդարձակ են, կրնան տասնեակ միլիոնաւոր ժողովուրդ ապրեցնել, բայց անոնք ալ տնտեսական ծանր տագնապի մատնուած են այլ եւ այլ պատճառներով։ Պրազիլիա, Արժանթին եւ Ուրուկուա, ուր կը դիմէ գաղթականներու բազմութիւնը, տնտեսական անձկութեան մատնուած են այս պահուս եւ սոսկալի սղութիւն կը տիրէ։ Հետեւաբար, գացողը, պայմանաւ որ ապագային կարենայ բաւականաչափ ապրուստ ապահովել իրեն, պարտաւորուած է երկար ատեն սպասել, պատրաստ դրամ ունել, եթէ երբեք տրամադրելի դրամ ունի։ Շատեր դժբախտաբար հազիւ ճամբու դրամ մը ունին։

Եւ ասոնց պարագան ամէնէն աղետալին է։ Ա՞յնչափ խելք չունին որ հասկնան թէ չեն կրնար ո՛ եւ է տեղ անմիջապէս գործ գտնել, գործ կազմել, նոյն իսկ եթէ տնտեսական պայմանները թոյլատու ըլլան։ Հետեւաբար պէտք է պահեստի դրամ ունենան, գոնէ կարենալ անով ապրելու համար մէկ քանի ամիս, մինչեւ որ զբաղում մը ունենան։ [illegible] միտներ։ Բայց մեծագոյն յանցաւորը իրենց դժբախտութեան եւ յուսախաբութեան, անոնք են որ կը խաբուին դարձեալ *սրմսար*ներու պատմութեան տեղեակ ըլլալով հանդերձ։ Ընդարեւ նախ Մարսէյլ, ապա քիչ շատ ամէն տեղ, ուր գաղթականներու բազմութիւն կայ, այս մարդիկ չխղճացին շահագործել հէք խլեակները եւ չարաչար խաբեցին զանոնք, անոնց մօտ գտնուած քիչ մը դրամը իրենց գրպանը իջեցնելու համար։

Մամուլը ամէն տեղ կը զգուշացնէ գաղթականները, չխաբուիլ սուտ խօսքերէ, բայց կ'երեւի թէ բաւական չէ ասիկա։ Առաջնորդարաններուն, հոգեւոր իշխանութիւններուն, հայրենակցական եւ ուրիշ միութիւններու պարտականութիւնն է զգուշութեան յորդոր կարդալ, որպէսզի գաղթականները ամփոփ մնան իրենց տեղերը եւ դէպի Հարաւ. Ամերիկա արկածալից կեանքի մը մէջ չփնտռեն աւելի ապահով եւ հանգիստ ապրուստ։ Ընդհակառակն, խիստ հաւանական է որ կորսնցնեն ինչ որ ունին եւ ինչ որ կը շահին իրենց գտնուած տեղերուն մէջ։ Եւ յետոյ, պէտք է նկատողութեան առնել նաեւ կլիմայի խնդիրը։ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ ամէն տեղ Սաօ Բաւլօ կամ Պուէնոս Այրէս չէ։

ՊԱՅՔԱՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ը կը յարձակի Յունաց Պատրիարքարանին վրայ, ըսելով թէ Պատրիարքարանը ամէն ամիս 12,000 ոսկի կը ստանայ Յունաստանէն եւ երդում ըրած է ծառայել հելլենական դատին։ Կ'աւելցնէ թէ վերջին չորս տարուան ընթացքին 15,000 յոյն երիտասարդներ Պոլսէն Յունաստան գացած եւ հելլէն բանակին մէջ զինուորագրուած են։ Մէկ մասն ալ գաղտնի ոստիկան եղած է եւ կը ծառայէ ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութեան մէջ։ Եւ վերջապէս, յոյն Պատրիարքարանի մէջ կայ գաղտնի մարմին մը որ կը վարէ յոյն համայնքին բոլոր գործերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր Ժողովին արձագանգը ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Ճիւմհուրիյէթ»ի դեկտ. 11ի թիւին մէջ կը կարդանք.

Երէկուան թերթերուն մէջ խորհրդային մամուլէն արտատպուած լուր մը կար.

Հայ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը 45 օր տեւող երկար համաժողով մը գումարելով յայտարարութիւն մը հրատարակած է։ Այդ յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի թէ Հայաստանի ազատագրութեան համար գործի անցնելու ժամը հասած է. ասոր համար ալ օտար երկիրներու մէջ ապրող հայ հարուստներու ցոյց տալիք անձնուիրութեան կը սպասուի։

Այս յայտարարութեան ամէնէն ուշագրաւ կէտը կը կազմեն հետեւեալ պարբերութիւնները. «Խորհրդային միութեան և Թուրքիոյ յարաբերութիւնները չեն կրնար մնալ իրենց այսօրուան ձեւին մէջ. օր կուգայ որ թերեւս Թուրքիա կը զատուի խորհրդային միութենէն և հասկացողութեան կուգայ Եւրոպայի հետ։ Որպէսզի այն ատեն շփման մէջ մտնենք Թուրքիոյ հետ, այժմէն պէտք է պատրաստուիլ»։

Կը տեղեկանանք թէ համաժողովի որոշումներն ու այս յայտարարութիւնը ղրկուած են աշխարհի ամէն կողմը ցրուած Հայերուն։

Կ'ըսուի թէ մեր երկրին հայ հասարակութիւնն ալ տեղեակ է խնդրէն։

Այս խնդրին մասին երէկ Հայոց Պատրիարքարանը դիմեցինք. անկարելի եղաւ անձամբ տեսնուիլ պատրիարք Մեսրոպ եպս.ի հետ։ Տեսնուեցանք Պատրիարքարանի գործակատար Ազնիւ էֆ. Ահարոնեանի հետ եւ հայկական համաժողովի այս որոշումներուն մասին խօսելով իր կարծիքը հարցուցինք։

[illegible] այդպիսի բան մը մտածելու հնարաւորութիւն ալ չկայ։ Թուրքիոյ Հայերը թուրքհանրապետութեան ամէնէնհաւատարիմ հպատակներն են։ Ո՛չ Հայերը եւ ո՛չ ալ Պատրիարքարանը տեղեկութիւն ունին դաշնակցական կուսակցութեան համաժողովէն եւ որոշումներէն, որոնց մասին կը խօսիք։ Ա՛լ կը բաւէ ո՛րքան փորձանք բերաւ այդ կուսակցութիւնը հայ ազգին գլխուն։»

Գարախան Էնկիւրիի մէջ

Գարախան շատ չմնաց Պոլսոյ մէջ եւ անցաւ Էնկիւրի, ուր Թուրք կառավարութիւնը մեծ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ անոր։ Ներկայ էին վարչապետ Ըսմէթ փաշա, արտաքին գործոց վար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ խորհրդային դեսպանը։

Գարախան այս առթիւ խօսեցաւ երկար բաժակաճառ մը, բացատրելով այն խոր ու անյեղլի բարեկամութիւնը, որ կայ խորհրդային միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Գարախանի Թուրքիա այցելութեան առթիւ, Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը կը հրատարակէ խմբագրական մը՝ շեշտելով որ մեծապէս անհրաժեշտ է ապահովել կատարեալ միութիւն մը երկու երկիրներուն միջեւ։

Թրքական դրամին կայունացումը

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն.—

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ՝ դրամական կացութեան մասին։ Բացատրելէ յետոյ Թրքական դրամին վերջերս կրած անկումին պատճառները, Ըսմէթ փաշա պարզեց այն միջոցները զորս կառավարութիւնը ծրագրած է ձեռք առնել՝ կացութեան դարման տանելու համար։

Վարչապետը նախ ըսաւ թէ՝ ներածումները պէտք է կըրճատուին՝ մինչեւ որ ներածումներու եւ արտածումներու միջեւ հաւասարակշռութիւնը վերահաստատուի։ Ասոր հասնելու համար թէ՝ կառավարութիւնը եւ թէ ժողովուրդը ինքը պէտք է գործածէ ազգային արտադրութիւնները, որքան կարելի է։ Նպատակ չկայ սակայն բոյկոտի ենթարկելու օտար ապրանքները։

Երկրորդ՝ ամենախիստ խնայողութիւն պէտք է կատարուի ամբողջ ազգին, մանաւանդ կիներուն կողմէ։ Օրինակ, աղջիկները պէտք չէ մսխեն իրենց ունեցածը՝ մետաքս գուլպաներ եւ անուշահոտութիւններ գնելու համար։

Երրորդ՝ կառավարութեան նպատակն է կայունացնել դրամը, ոչ թէ աւելցնել անոր արժէքը՝ օտար դրամ ծախելով։ Այս վերջին մեթոտը փորձուեցաւ ուրիշ երկիրներու մէջ եւ անյաջող արդիւնքներ տուաւ։

Չորրորդ՝ պետական դրամատուն մը պիտի հիմնուի Թրքական դրամագլուխով. այդ դրամատունը չպիտի ձեռնարկէ վերարժեւորել Թրքական թղթադրամը։ (Այսինքն Թուրքիա նպատակ չունի ոսկեդրամի դրութիւնը վերահաստատելու)։

Վարչապետին ճառը բնականաբար ընդունուեցաւ վստահութեան միաձայն քուէով, ու որոշուեցաւ այդ ճառը տպելով պատերը փակցնել ամբողջ երկրին մէջ։ Մինչ այդ, Թուրք մամուլը բուռն պայքար կը մղէ ի նպաստ ազգային դրամին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱԼԱՄԱՔԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Ը.

Վ. եւ Ց. Արսէնեան եղբ.	50
Զատիկ Եղիազարեան Վ.իլֆրանշ	20
Պ. Գ.	10
Օր. Հայկանուշ Ակօնաեան	10
Կարպիս Միքայէլեան	10
Ց.	10
Մկրտիչ Փէրզիկեան, Վ.ալանս	10
Աշխէն Փէրզիկեան »	10
Փոքրիկն Գրիգորիկ Գրիգորեան, Սալէն տը Ժիռօ	20
Ա. Վաչեանց	25
Տոքթ. Ա. Սիրունեան, Վ.էրոնէ (Իտալիա) 50 լիրէթ. օրուան սակով	66
Պ.	10
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.—	
Պանդուխտ Տէրիկեանց	25
Պերճ Տէրիկեանց	25
Լ. Գանարեան	20
Ա. Ճինկէօզեան	25
Փոքրիկն Ց. Ճինկէօզեան	25
ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ.—	
Զարեհ Տօնապետեան	50
Գրիգոր Մինասեան	20
Փոքրիկն Վ. Եղիշէեան	20
Համբարձում Ենովքեան	5
Յարութիւն Ժամկոչեան	5
Գումար	471
Զ. ցանկի գումարը	3740

ԽՄԲ.— փակելով այս ցանկը— քանի որ մեր պահանջած գումարին (2000 ֆրանք) աւելի քան երկու անգամը գոյացաւ—, կը փութանք յայտնել թէ ինչ որ ստանանք այսուհետեւ, պիտի յատկացնենք Անատոլուի տարագիր բեկորներուն օգնութեան, անշուշտ մասնակցողներուն հաւանութեամբ։

ՌՈՒՄԲԵՐ ԿԱՅԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Զաղըէպի կայարանին մէջ գըտնուեցան երկու ռումբեր, կը կարծուի թէ խռուաթ հայրենասէրներ ծրագրած էին օդը հանել այն կառախումբը, որ Պկլկրատ պիտի տանէր Զաղըէպի նահանգային խորհուրդէն պատուիրակութիւն մը, բազմաթիւ խռուաթներ ձերբակալուեցան։

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ ՎԷՃԸ

Անատոլուի եզերքին մօտ գտնուած կղզիներու սեփականութեան խնդիրը մօտերս պիտի քննուի Լահէյի իրաւարար ատեանին առջեւ։ Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ անձամբ պիտի երթայ կառավարութեան տեսակէտը պաշտպանելու։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Էնկիւրիի Ազգ. մեծ ժողովի ներքին յանձնաժողովը կը քննէ 1930ի ընդհ. մարդահամարի օրինագիծը, որ փութով խորհրդարան պիտի ներկայացուի եւ, ընդունուելէ վերջ, 500 հազար ոսկի վարկ պիտի սահմանուի այդ նպատակին համար։

Մարդահամարը, որ նախորդին պէս դարձեալ Հոկտեմբեր ամսուն մէջ պիտի կատարուի, բնակչութեան, երկրագործութեան, ճարտարարուեստի եւ կալուածներու շուրջ պիտի ըլլայ։ Մասնաւոր պաշտօնեաներ պիտի կարգուին ամէն կողմ, եւ գրող կարդացող բոլոր հայրենակիցները պարտաւոր պիտի ըլլան գործակցելու պաշտօնեաներուն։ Այս պարտականութենէն փախչողները 10-50 ոսկի տուգանքի պիտի դատապարտուին։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՆ ԵՒ «ԿԱՐՄԻՐ ԱՆԿԻՒՆՆԵՐԸ»

Խորհրդային ինքնատիպ դպրոցներէն եւ համալսարանական հաստատութիւններէն յետոյ, հանրային կրթութեան մէջ առանձնապէս մեծ կարեւորութիւն կը տրուի ակումբներուն եւ «կարմիր Անկիւնն»ներուն։ Եթէ դպրոցն ու համալսարանը կոչուած են նոր սերունդի դաստիարակութիւնը խստագիծ շրջանակի մը մէջ կաղապարելու, այս վերջին հաստատութիւններն ալ կը ծառային մանաւորապէս ոչ-դպրոցականները լուսաւորել Լենինեան հրեղէն ճառագայթներով։

Ակումբներն ու «կարմիր Անկիւն»ները կը նպաստեն մանաւորաբար «աշխատաւորական լայն մասսայի մէջ քաղդաստիարակչական եւ կուլտ-կրթական աշխատանք տանելու, եւ մասսաներին ակտիվ կերպով այդ աշխատանքին մասնակից դարձնելու համար»։ (Խ. Հ. Թիւ 245)։

Խօսքի եւ գործի, ծրագիրներու եւ իրական աշխատանքի հակասութիւններով հռչակաւոր մեր հայրենիքին մէջ, սակայն, «ակմբային գործը սկզբից մինչեւ հիմայ եղել է շատ անմխիթար վիճակում» եւ կամ աւելի ճիշտ «Երեւանում գոյութիւն ունեցող ակումբներն ու գործարաններուն կից կարմիր Անկիւններն իրենց բարձրութեան վրայ կանգնած չեն։»

Տարօրինակ եւ տխուր է անշուշտ արձանագրել այս փաստերը, նկատի ունենալով ո՛չ միայն այս հաստատութիւններուն տրուած [illegible] խնայ։

Քանի մը փաստեր կարեւոր ակումբներէն.

— «Սկսենք Լուսաշխի ակումբից։ Այստեղ աշխատանքներն անցեալում էնքան էլ լաւ չէին գընում. մանաւանդ սեկցիոն պարապմունքները, գրեթէ շատ քիչ թիւով մարդիկ էին յաճախում այս ակումբը։ Դեռ անցեալ տարի տպագրիչներն ու մամուլի աշխատաւորները հարց բարձրացրին միանալու Լուսաշխի ակումբի հետ ամսական վճարելով մօտ 150—160 ռ., սակայն այս միացումը երկար չտեւեց, որովհետեւ վերջիններս ոչ մի օգուտ, նոյնիսկ ժողովներ ունենալու համար տեղ չունենալու պատճառով, հեռացան Լուսաշխի ակումբից։» («Խ. Հ.» Թիւ 245)։

Ասիկա «Լուսաշխի տուն»ն է, մէկը ամենակարեւորներէն, որու համար «Խ. Հ.» մէկ ուրիշ աշխատակիցը, Եդուարդ Խոճիկը, դառնութեամբ կը յայտարարէ Լուսաշխի տուն-տուն քաոսի։ Արտաքին կողմը փայլուն է, «եղել է վարչական պատկառելի շտատ, սենեակ՝ դրամ.-խմբակի, սենեակ՝ իզօ-խմբակի, սենեակ՝ երաժշտական խմբակի եւլն. եւլն.։ Բայց այդ սենեակներում տարիներ շարունակ ընկած են եղել փչանալու եւ վերջնականապէս ջարդուելու դատապարտուած կահոյք եւ մէկ մէկ էլ ծառայել են կամ հանդիպումների եւ կամ մտերիմների պարապոյ ժամերի գրոյցի վայր։»

Բացարձակ անտիրութեան եւ անպարտաճանաչութեան հետ, այստեղ կը շեշտուի արդէն ակումբներու իրական նպատակի աղաւաղումը։ Հայաստանի մէջ, ուր, շնորհիւ խորհրդային ապականուած կարգուսարքին, «հանդիպումների» եւ «մտերիմների զրոյցի վայրեր» չեն պակսիր, ակումբներէն տարբեր սպասելիքներ ունի երկիրը։ Սակայն, ինչպէս կ'երեւի, սխալհաշուեալ էայս դերը։ Պատկերը նոյնն է ամէն տեղ։ Առնենք ուրիշ մը. «Տոմսկու» անուան ակումբը։

— «Պէտք է արձանագրենք, որ այս ակումբը մեր ամենաթոյլ աշխատող ակումբներից մէկն է եղել, որն աւելի շատ սպասարկել է մանաւոր մարդկանց պահանջներին, քան իր շուրջը համախմբուած մի շարք բանւորական միութիւններին։ Այստեղ փաստօրէն բացակայել է քաղդաստիարակչական, կուլտ.-կրթական եւ մի շարք սեկցիոն աշխատանքներ։»

Եւ իբրեւ հետեւանք այս կացութեան, որոշուած է նոյեմբեր մէկին փակել ակումբը։

Այսպէս են նաեւ վանգան անուններու նուիրուած ակումբներն ու կարմիր Անկիւնները։ Այս վերջինները «անգործութեան են մատնուած, ինչպէս օրինակ ծխախոտի գործարանում. «Արարատ» գործարանում, իսկ կոնսերվի գործարանում ո՛չ մի յարմարութիւն չկա կարմիր Անկեան համար։»

Ցաւը հոն է, որ այս իրողութեան վրայ «ո՛չ մի ուշադրութիւն չեն դարձնում Միութիւնները, Գործարկոմ-տեղկոմները եւ առաւել եւս կուլտ-յանձնաժողովները, այլեւ նրանք կարմիր Անկեան աշխատանքները կենդանացնելու, ղեկավարութիւն եւ ցուցմունք տալու, հիմնական բեկում առաջ բերելու եւ մասսաների սեփականութիւն դարձնելու համար լի ճիշդն ասած, ոչինչ չեն արել։» (Հրաչ Տ.)։

Եւ խորհիլ թէ բարոյական եւ նիւթական ինչպիսի զոհողութիւններու գնով կը բացուին այս Անկիւնները, կը գոցուին շարունակաբար, առանց իրական արդիւնքի։ Դեռ երէկ էր, որ շնորհիւ այս ընդհանուր անտիրութեան եւ թափթփածութեան, երեւան կը հանուէին Հայաստանի Մատենադարանի վարիչի գայթակղալից զեղծումները։ Այսօր տարբեր ձեւերով եւ տարբեր պայմաններու տակ նոյն կացութիւնը կը կրկնուի համեմատաբար փոքր հաստատութիւններու մէջ։ Ամէն տեղ կրթական իրական գործունէութեան պակասը ժատնանշելով հանդերձ, ցոյց կը տրուի այն յանցաւոր անտէրութիւնը, որ կը տիրէ այդ հաստատութիւններու նիւթական արժէքներու մասին։ Կը փճանան ո՛չ միայն այս ձեռնարկներուն տրամադրուած «ամենալաւագոյն» շէնքերը, այլ եւ «հասարակական ինչք»ը։

— «Լուսաշխի Տունը մօտաւորապէս 30 հազար րուբլու (15 հազար տոլար) կահոյք է եղել. կահոյք ընտիր, թանկարժէք ու նուրբ։ Ո՞ւր է այն. եղածն ինչ վիճակի մէջ է։ Այն, ինչ կայ ներկայիս ակումբում, մեծ մասամբ վառելու փայտ դառած վիճակումն է։ Մի մասը ինվալիտ, մի մասը ջարդուած վերջնականապէս եւ բեմի տակ լցրած. քիչ չեն բազկաթոռներ, որոնց երեսների մահուդը — ըստ երեւոյթին կօշիկ սրբելու համար (կուլտուրական նպատակով) յատկապէս կտրտուած են ու զսպանակներն ազատութիւն ստացած՝ գլուխները դուրս են հանել. Աթոռ կայ, որ կարծես հրդեհի միջից ամենավերջին դուրս հանուած իրը լինի — այրուած ըստ ամենայնի։»

Մարդիկ ո՛չ միայն օգտուած են ակումբի սենեակներէն, եւ կարասիներէն, իրենց անձնական բնակութեան եւ գործածութեան համար առանց վարձք վճարելու այլեւ «ակումբի սեփականութիւն եղող կտորներից նոյն այդ վարիչները կարում են իրենց բարձերի երեսներ, թաղթի շուրջն ամրացնում եւայլն։»(Եւտուալրտ Խոճ.)։

Սխալ է կարծել, որ այս ամէնը նոր երեւան եկած խնդիրներ են։ Ոչ. այս կացութիւնը պարզուած է 1928էն ի վեր։ Կազմուած են քննիչ յանձնախումբեր, եղած են քննութիւններ։ Այսպէս 1928ի Մայիսին այս յանձնաժողովներէն մէկը կ'եզրակացնէր.

— «Ակումբի հսկայական ինվենտարը հաշուի չի առնուած. ցուցակ չի կազմուած» որով եւ անհնար է եղած ստուգել իրական վիճակը։ Եւ որպէս միջոց «վերստուգիչ յանձնաժողովը գտնում է խիստ անհրաժեշտ, յատուկ կոմիսիա կազմել, տան ինվենտարն ստուգելու եւ կորած իրերը գտնելու. անվերջ մէկը միւսին վրայ է քցում»։

Լաւ եզրակացութիւն եւ ըստ ամենայնի շիտակ թելադրանք, որ սակայն հակառակ ձգած երկար ամիսներուն, կը մնայ դարձեալ իր վիճակին մէջ։

Այս ալ պատկերը Խորհր. Հայաստանի ակումբներու եւ կարմիր անկիւն»ներու, որոնց ղեկավարութեան եւ կազմակերպման ամբողջ աշխատանքները վստահուած են միայն ու միայն համայնավարներուն։

Եթէ Արուեստից եւ գիտութեան կաճառը կը շեղի (՞) իր ընդհանուր ուղղութենէն, շնորհիւ հոն տիրող «հոգեբանութեան» եւ եւ կաճառը կը դառնայ «անբովանդակ» — այստեղ, աններելի է ո՛ր եւէ շեղում։ Չէ՞ որ հոս ամէն ինչ կը շարժի միայն ու միայն տիրող կուսակցութեան եւ կառավարութեան կամքը խորացնելու համար ժողովրդական լայն մասսաներու մէջ։

Կրթական ասպարէզներու մէջ տիրող այս երեւոյթները նորէն կը նպաստեն այն ընդհանուր համոզումին թէ — անհնարէն ժողովուրդի մը բարոյական ու հոգեկան կառուցուածքը զարգացնել արհեստական սեղմ եւ կարմիր օղակներու մէջ։

Ուրեմն, Հայաստանի աշխատաւորութիւնը չօգտուիր իրեն հրամցուած «քաղդաստիարակչութիւնէն» եւ «կուլտկրթութենէն»։

Այսպէս կը հետեւի Ակումբներու եւ «կարմիր անկիւն»ներու ամենօրեայ վիճակէն։ Եւ եթէ նոր եւ իրական ձեռնարկներ չըլլան «եւ գործը լուրջ ուշադրութեան առարկայ դառնայ», Եդուարդ Խոճիկներու հետամէնօքիրաւունք ունի ըսելու.

— «Բնակարանային այս կրիզիսի ժամանակ փակեցէք Ակումբները, ուր միայն հասարակական ինչք է ոչնչացւում եւ շահատակւում, իսկ շէնքերը յատկացրէք շատ անօթեւան խորհրդային աշխատաւորների, որով աւելի օգտակար կը դառնան քաղաքիս այդ լաւագոյն շէնքերը։»

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿԱՐՄԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Ամերիկայի 78 մեծ քաղաքներուն մէջ, վերջին 11 ամսուան ընթացքին, ինքնաշարժի արկածներու զոհ գացած են 8528 անձեր։

Անցեալ տարի այս կարմիր հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ 7369 անձ, այսինքն հարիւրին 15 նուազ։

Միայն Նիւ-Եորք քաղաքին մէջ 1291 անձեր ճզմուած են ինքնաշարժներու տակ։

ԱԼՊԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Իրիկուն է։

Վարը գիւղն է, հովտին մէջ թափուած, իրարու վրայ տանիք-տանիքի։ Անտառին բուրումը օրհներգ մըն է այնտեղ որ իր տրտունջքն ունի ծուխերուն հանէպ։ Վերէն ամպի խաւն է կախուած, հաստ ու սպառնագին։ Ես լերան վրայ, ծառի մը կռթնած, ճամբորդ մըն եմ մտախոհ, անոնց հիացող։

Համերգի մը ճոխութիւն կայ հոն, իրիկուան դէմ, Աստուծոյ հետ, երբ ծղրիթին ձայնը կը մարի հանդարտ, թրեանին գալարուող հոսանքին մէջ։ Չինահիւսի քարակոյտեր կ'արձակուին ձորին մէջ թաւալումով տենդոտ, ուր ջուրի դէպեր փրփուր կը պոռթկան մշուշէ վարագոյրին բախելով ուժգին։

Լերան վրայ լուսինն է կանգնած, հանդա՛րտ, լուսաւոր, գոյներու առատ մեղեդի մը նետելով եղեւնին շարքերուն վրայ կանանչ։ Անոնց վրայ, ամպի կոյտեր կը պատռեն իրար, որոնց ետեւ երկինքն է փռուած կապոյտ հագուստով։

Հեռո՜ւն, Ռոնի դաշտն է փռուեր, օձի ճկունութեամբ լեռներուն մէջտեղ, ուր գետը իր վազքն ունի ցոլքով բեռնաւոր։ Անոր եզերքը խորան մ'է ամբողջ, կաղամախներով զարդարուն, որոնք լուռթեան մէջ գիշերուան կ'աղօթեն շարունակ։ Ես հեռացող օտարական մ'եմ անոնց պերճանքին, ու կը պտըտիմ անդադար համերգի դաշնաւորումներ գտնելու։

Առաւօտ է։

Հեռո՜ւն գագաթ մը կայ մխրճուած, երկնքին կուրծքին, որուն ետեւէն արեւը արդէն միջոցն է ներկեր, կարմիր մելանով։ Հորիզոնին վրայ ամպէ բամպակներ, կը թրթռան դանդաղ, աստուածային պար մը խաղալէն, մինչ ճառագայթներ առաւօտեան կը քամուին շիթ առ շիթ անոնց բացուածքէն։

Գիւղէն, խումբը այծերուն, ճամբայ ելեր է արեւածագէն առաջ, զանգակներուն նուագը յանձնելով անտառին։ Անոնք կ'ելլէն զառիթափն ի վեր խիճեր գլորելէն, բերանները փակցուցած խոնաւ խոտերուն, իրենց շունչին հետ։

Ես անտառն եմ շարունակ մրտիկներուն (myrtilles) հետ եմ երգս փափսալէն։ Շուրջս վայրի, կարմիր ելակներ, խոտերուն մէջ թագնուած ինչե՛ր չեն ըսեր...։ Կը ժողվեմ անդադար անմահար մրտիկներէն ու ափերս կը լեցնեմ, մինչեւ որ արեւը քրէօզա բարձրանայ ու թուփերուն տակէն կաքաւները թռցնէ։ Այն ատեն ես ալ կը պառկիմ կռնակիս վրայ, արեւ խմելէն, մինչ քովս թուփերը ելակներուն բուրում կը թափեն։

*
**

Միջօրէ։

Տղաքները բոլոր բոլոր փռուած են, յոգնած կարաւանի մը նման, ժայռի մը կողքին, երգեր կանչելէն։ Հեռո՜ւն Մօն-Պլանը, լեռներուն ետեւէն, երկինք կը մխրճէ ամպերը պատռելէն։ Վարը, Ռօնը կը պսպղայ, թիթեղի ճերմակութեամբ, խոտերուն մէջէն։ Իսկ դիմացս Լուիզէնն է կանգնած, կղերի հագուստով, որուն ետեւէն ամպի ժապաւէններ կ'անցնին շարունակ, անձրեւ թափելով։

Այծերուն խումբը պառկած է գուրին քով, անշարժ քարակոյտերու նման, որոնց քով Ալպեաններուն տղան, կաղնիին կռթնած, հազ մը կը կրծէ։

Ես հայ տղայ մը եմ անոնց հեռացող, երազուն աչքերով։

*
**

Գիշեր է։

Քնարս կուրծքիս, մարգագետնի մէջ եմ նստած, երազ ապրելէն։ Քովս աղբիւրն է լեռան, որ կը թափի գուրին մէջ մաքուր, մարգրիտներ յանձնելով։

Ան իր երգն ունի, յամա՜ռ, անդադրում, անկեղծ տղու պէս գուրին ձօնուած։ Իսկ ես իմ խօսքերս ունիմ, ծարաւ տղու պէս, քնարիս վրայ շարած։

Կը սիրեմ ես առանձնութիւնը քիչ մը ատեն, լռութեան մէջ գիշերուան, երբ քովս ծղրիթներ կան պահուըտած, խոտերուն մէջ ցողաթուրմ։

Կը սիրեմ ես այն աղջիկը օտար, որ կ'անցնի քովէս գիշեր ատեն, համբոյր մը թափելով օդին մէջ։

Ու կը պաշտեմ այն աղջիկը, որ քովս նստած, խոտերուն վրայ, հայրենիքս կ'երգէ հանդա՛րտ ու տխուր։

Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԷՌՆԷՍԹ ԼԱՖՈՆԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Արիսթիտ Պրիան, արտաքին նախարար.— Ըսէ՛ք ամբողջ աշխարհը (Նոր ծիծաղներ)։

Էռնէսթ Լաֆոն.— ... Չկայ հանրապետութեան որեւէ նախարար որ կարենայ պաշտպանել նման մեթոտներ, ո՛չ ալ ժոռնալ օրինագրքի նախզգուշութիւններն ու տրամադրութիւնները, նախապատրաստական քննութեանց մասին, ո՛չ ալ ծեծը։

Որովհետեւ՝ ծեծ տեղի ունեցած է։ Տոքթ. Փօլի տեղեկագրին մէջ աչքիս զարկաւ բան մը՝ որ հակառակ իր տխուր հանգամանքին՝ շատ զուարճացուց զիս։ Բժիշկը կապուտցած արիւնի լայն հետքեր, գրեթէ վէրքեր տեսած է Ալմազեանի կուրծքին վրայ։ Տոքթ. Փօլի դերը շատ շփոթեցուցիչ է։ Անկախ է, ինչպէս պէտք է ըլլայ բժիշկ մը, ունի արհեստակցական խղճմտութիւն եւ հանրածանօթ բարեացակամութիւն մը. սակայն, ի վերջոյ, անիկա դատական բժիշկ է։ Այսինքն՝ ամէն օր կրնայ դէմ դէմի գալ այն մարդոց հետ, որոնց մասին իր կարծիքն ուզուած է, եւ զորս կրնայ քննադատել իր տեղեկագրին մէջ՝ առանց չար նպատակի։ (Ծափեր)։ Ամէն պարագայի, այդ շփոթեցնող վիճակին մէջ, բժիշկը կ'ըսէ մեզի թէ՝ խնդրոյ առարկայ հետքերն ու վէրքերը կատարուած են մատներու հպումով։

Պարոննե՛ր, չեմ գիտեր թէ դատական ոստիկանութիւնը՝ իր ոստիկանները պաշտօնի կոչած ատեն՝ անոնց մատներու ծայրին ուժը փորձի կ'ենթարկէ՞։ Սակայն թէ՝ արտակարգ եւ գերմարդկային ուժ պէտք է [illegible] այսպիսի բան մը, զոր ուրիշներ կ'ընեն գոց բռունցքով։ (Ծիծաղներ եւ ծափեր)։ Վէրքերը տեսնուած են. ասիկա անվիճելի է, Ու գաղտնի ոստիկաններու խնդկատակութիւնները ինքնապաշտպանութեան համար, չեն դիմանար ամենափոքր քննութեան։ Որեւէ անկողմնակալ մարդ, որ իր աչքին առջեւ կ'ունենայ բոլոր վաւերաթուղթերը, կրնայ միայն մեզի պէս եզրակացնել թէ այդ օրը խժդժութիւններ գործուած են Ալմազեանի դէմ, ինչպէս անկէ առաջ քանիցս նոյն բանը կատարուած է ուրիշներու դէմ, որպէսզի զանոնք խոստովանցնեն իրենց գործած կամ չգործած ոճիրն[երուն] համար։

Հիմա պէտք է խօսիլ նաեւ օրէնքի բռնաբարման մասին. Ոստիկանութիւնը «իր տրամադրութեան տակ» պահած է մարդ մը, առանց զայն ձերբակալելու, բայց զրկելով ազատութենէն (Ծափեր)։ Չեմ ուզեր երկար բանութեան դաս տալ ձեզի, բայց եթէ առնէք մեր իրաւաբանական գիրքերէն ոեւէ մէկը, պիտի տեսնէք թէ՝ պատմական դատավարութեան օրինագիրքը խմբագրողներ ի՛նչ նախազգուշութիւններ ձեռք առած են, որպէսզի շրջանի մը երբ անհատական ազատութիւնը հիմնական չափ կրքոտ վիճաբանութեանց առարկայ չէր դառնար։

Կեդրոնէն.— Որովհետեւ անհատական ազատութիւն չկար։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Այս տեսակէտէն աւելին կար։ 106րդ յօդուածը կը տրամադրէ որ մարդ մը կարելի է ձերբակալել միայն ոճիրը գործած պահուն։ Չերբակալել ո՛չ թէ զայն տեղւոյն անձնելու եւ հոն պահելու, այլ անմիջապէս իրաւասու դատաւորին առջեւ հանելու համար։ Այս դատաւորը, որ դատական ոստիկանութեան ատեանաւոր մը չէ, այլ ընդհանուր դատախազ, կամ ոստիկանական պարագաներու մէջ՝ քաղաքապետ, ինք ալ իրաւունք չունի վար դնելու ամբաստանեալ մը՝ եթէ հարցաքննիչ դատաւոր մը չի միջամտեր խիստ արագ պայմանաժամի մը մէջ։

Հարցաքննիչ դատաւորն ալ իր կարգին՝ բոլորովին ազատ չէ այդ մարդը բանտին մէջ փոխեցնելու՝ առանց որոշումի մը՝ որուն համար անձնամ[...] վճռի առարկայ պարագային մէջ պատահածը պարզապէս կը կոչուի ապօրինութիւն։ Ուրախ եմ որ հոս է դատական նախարարը. իր ներկայութիւնը քիչ մը կ'ապահովցնէ զիս։

Վարչապետները շատ գործեր ունին, ու երբ անոնք ներքին նախարար են, կը ձգտին ո՛չ թէ հաճոյակատարութիւն ունենալ ոստիկանութեան հանդէպ, այլ տարբեր աչքով մը դիտել զայն։ Սակայն կայ դատական նախարարը՝ պաշտպանելու համար մեզ բոլորս, նոյն իսկ ձեզի դէմ, պարո՛ն վարչապետ։ (Ծափեր եւ ծիծաղներ ձախէն)։

Վարչապետ.— Չէ՞ք հաւատար թէ կառավարութիւնը հաւաքաբար պատասխանատու է։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Այո՛. բայց կառավարութեան հաւաքական պատասխանատուութենէն վեր բան մը կայ. օրէնքին հրամայական հանգամանքը։ Վստահ եմ թէ՝ հակառակ այդ հաւաքական պատասխանատուութեան, եթէ դուք բռնաբարէիք օրէնքը՝ մարդը՝ որ նստած է ձեր կողքին, որ դատական նախարար կը կոչուի, այսինքն թէ կոչուած է ո՛չ միայն կառավարութիւնը պաշտպանել խորհրդարանին առջեւ, այլեւ օրէնքը՝ անոր վրայ յարձակողներուն դէմ, ոտքի պիտի կանգնէր անմիջապէս՝ մեզի հետ ըլլալու համար։

Ու վստահ եմ որ, եթէ անիկա հանդարտ կը մնայ...

Վարչապետը.— Պատճառն այն է, որ բան մը չեմ բռնաբարած ես։ (Ծիծաղներ)։

Էռնէսթ Լաֆոն.—... Պատճառն այն է որ քիչ յետոյ անիկա պիտի խոստանայ գոնէ մեզի թէ՝ թոյլ չպիտի տրուին այն ոճիրները՝ զորս կը մատնանշեմ եւ որոնք ձերը չեն. այսօր նախարարական քաղաքականութիւն չենք ըներ, ասիկա կը զարմացնէ ձեզ թերեւս, որովհետեւ դուք հակառակին վարժուած էք։ (Ծափեր ձախէն)։ Ե[...] դաձը ընդհանուր վիճաբանութիւն է, բոլորի շահին համար։ Եթէ դատական նախարարը [...]

...ն չըսեր, պատճառն այն է որ ...ամզուած է թէ դուք ալ հա-...ակ պիտի ըլլաք մեզի, եւ ...անցեալին մէջ եթէ աւելի ...չկրցաք ընել, գոնէ ապա-...ին համար ապահովութիւն ...պիտի խոստանաք մեզի, ...ուծներ տնօրինելով եւ օ-...ը յարգել տալով:

...615րդ յօդուածը պատիժ կը ...ծանէ կամայական արգելա-...կում կատարողներուն եւ ...ական նախարարը, իբրեւ ...գատական ոստիկանու-...ան առաջին սպան, պէտք է ...տալ տայ զայն: Ըստ դատա-...նի սահմանումի, կամայական արգելափակում կը նշանակէ ...մը վար դնել այնպիսի ...մը, որ սահմանուած չէ իր-...բանու: Մեր երկրին մէջ ...միայն ազատութիւն կամ ...: Օրէնքը այնպիսի մի-...ակցել տրամադրութիւն մը ...որ արտօնէ մէկը վար ...դնել դատական ոստիկանու-...թեան մէջ, ուր երբեմն ուտելու ազատութիւն կայ, երբեմն ալ ...ազատութիւն ինքզինքը պաշտպանելու՝ ձեռնակապերով, ...շղթաներով, սեղանի անկիւննե-...րով և ոստիկաններու բռունցք-...ներով (ծիծաղներ եւ ծափեր):

Ահա՛ թէ ինչ է կամայական արգելափակումը: Ասիկա վայել չէ կառավարութեան, ո՛չ ալ ...հրդարանին, ու ինչ որ աւելի ...կարեւոր է ինծի համար, չէ ...թոյլատրուած օրէնքով: Կարելի չէ հարցաքննութիւն կատարել ...օրինական սահմաններէն դուրս, ...կարելի չէ թոյլ տալ որ ոստի-...կանութիւնը յափշտակէ դատա-...ւորին իրաւունքները: Ինչպէս ...ըսաւ բարեկամս Մոնէ, դատա-...կան իշխանութեան թուլութեան պատճառով է որ անիկա իր առ-...ջեւ կը գտնէ անարժան ոստի-...կանութիւն մը: Բայց եւ այնպէս ոստիկանութեան բոլոր ըրածնե-...րուն համար յանցաւոր չէ ա-... Ո՛չ մէկ չարչարանք ... ...նոյնիսկ ոտքենծայրով: Գիտեմ ...թէ երբեմն չարչարանքի գործիք-...ները չունինք հիմա: (ժպիտներ): Սակայն այդ գործիքները գոր-...ծածողներուն ի պատիւ պէտք է ...ըսել թէ՝ շնորհիւ իրենց ճարպի-...կութեան՝ անոնք գիտեն պզտիկ ...գործիքներով ալ մեծ արդիւնք-...ներ ձեռք բերել: (ծիծաղներ):

1897ի օրէնքը ոտնակոխ ...կ'ըլլայ: Ամբաստանեալը հար-...ցաքննիչ դատաւորին առջեւ կը ...բերուի՝ երբ անիկա քուրջ դար-...ձած է արդէն եւ ըրած է խոս-...տովանութիւններ՝ որոնք թերեւս ...են համապատասխաններ ճշմար-...տութեան, անձգին մղթա-...րաններով, որ կը պարունակեն ...ամէն տեսակ խոստովանութիւն ...եւ ամէն տեսակ շինծու պատ-...մութիւն: (ծափեր ձախէն):

(10)

ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՌԱՋ...

(Հայդուկի յուշերէն)

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հին ուխտի նորընծայ զինուորներս, կուսակցական շարքերը մտնելէ յետոյ, երդում կ'ընէինք: Երդման արարողութիւնը կը կատարուէր հետեւեալ ձեւով.—

Երբ կէս գիշերը կ'անցնէր ու գիւղի բնակչութիւնը հանգիստ քունի կը մտնէր, շրջանին զինուորական խմբապետը եւ տեղական կոմիտէի անդամներէն մէկը ու դաշնակցական քահանայ մը (եթէ կար, հակառակ պարագային խմբապետը քահանայի պաշտօն կը կատարէր), նորընծայ զինուորները միասին առնելով՝ կը տանէին գիւղին եկեղեցին: Յետոյ եկեղեցիի սեղանի առջեւը փոքրիկ բեմ մը պատրաստելով, կը զարդարէին ու կը դնէին հանգուցեալ Սերոբ փաշայի նկարը, դաշոյն մը, խաչ ու աւետարան:

Քահանան «Հայր Մեր»ով կը սկսէր արարողութիւնը, քանի մը խօսքերով կը յիշէր նահատակ զինուորները եւ առնելով Դաշնակցութեան կնիքով կնքուած երդմնագիրը, կը սկսէր կարդալ: Իրեն կը հետեւէին բեմին շուրջը բոլորուած (թիւով 5—10 հոգի) նորընծայ զինուորները, կրկնելով երդման խօսքերը, որ ահաւասիկ.

— «Ե՛ս այս ինչս Ս. Սեղանի առջեւը ծունկի եկած, կ'ուխտեմ կեանքս զոհել հայրենիքիս ազատութեան համար, անպարտ պահել սուրբ յեղափոխութիւնը, որ բոլոր կիներուն ու օրիորդներուն հետ վարուիմ իբրեւ հարազատ մայրերու եւ քոյրերու, դաւաճանութեան պարագային չխնայեմ իմ հարազատներուս: Եթէ շեղիմ այս Ս. ուխտէս, արիւնս հալալ ըլլայ ընկերներուս, եւայլն, եւայլն»:

Յետոյ կը համբուրէինք խաչն ... ... եւ ... զինուորա-...ւ ... ... ուինք:

Երդումը վերջանալէ յետոյ, խմբապետը մեր ճակատէն կը համբուրէր: Ղազար

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՑԱՄԹԵՐՄԱՆ 410 ԿԷՏԵՐ

Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ բացուած է հացամթերման 410 կէտ: Հացահատիկները գիւղացիին անհրաժեշտ ապրանքներով փոխանակելու համար, կէտերուն ղրկուած է 300 հազար մեդր կտաւ, 50 հազար րուբլիի կօշիկներ, 3 վակոն երկաթեղէն, 3 վակոն գամ, 3 վակոն շաքար եւ այլ անհրաժեշտ մթերքներ: Կէտերուն հրահանգուած է գորենի փոխարէն գիւղացիներուն տալ իրենց պահանջած ապրանքը:

Յատուկ ուշադրութիւն կը դարձուի Լենինականի եւ Նոր-Բայազիտի գաւառներուն վրայ: Միջոցներ ձեռք կ'առնուին այդ գաւառներու գիւղացիներուն մրգեղէն հայթայթելու գործը լաւ հիմերու վրայ դնելու համար: 25 օրուան համար պարտադիր աշխատանքի ենթարկուած են Հայկօօպի պատասխանատու աշխատակիցները՝ հացամթերման գործը ղեկավարելու համար: Աշխատանքները լիակատար թափով կատարելու նպատակով՝ Հայկօօպը համաձայնութեան է եկած արհեստակցական մարմիններու հետ, որ հացամթերման կէտերը բաց մնան առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, որպէսզի գիւղացիութիւնը կարենայ հացահատիկը փոխանակել իր փափաքած ապրանքով:

Բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են, որպէսզի կէտերը ժամանակին ստանան պահանջուած քանակութեամբ պարկեր: Ամբողջ Հայաստանի մէջ նախատեսուած է մթերել 333.5 թոնն ցորեն եւ գարի:

ԶՈՐԱԳԷՍԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Հայաստանի բոլոր ելեկտրակայաններու խմբաւորման հարցի դրական լուծումէն յետոյ, Զորագէսի վարչութիւնը պատուիրեց մշակել Զորագէսի ուժեղացուցիչ ջրակայանի նախագիծը 110.000 վոլտի սահմանին մէջ:

Զորագէսի հիմնական սարքաւորումը արդէն պատուիրուած է եւ տարի մը վերջ կը սկսուի առաջին սարքաւորումը: Արտասահմանէն ստացուած է աշխատանքներու մեքենայացման համար անհրաժեշտ ամբողջ սարքաւորումը: Զորագէսի աւարտումէն յետոյ այդ սարքաւորումը կ'օգ-... ... գումներու համար:

Զորագէսի կայանի կառուցումը կ'աւարտի ըստ յատակագծի՝ 1930ի աշնան:

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԶՏՈՒՄ

Անցեալ շաբթու գրեր էինք թէ խորհրդ. Ռուսիոյ Ակադեմիային պատկանող կարգ հաստատութիւններուն մէջ, երեւան եկած էին կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնց հետեւանքով, պաշտօնէ ենթարկուած էին Ակադեմիոյ քարտուղարը եւ ուրիշներ, իբր անձեր, որոնք կը պահեն եւ կ'օգտագործեն իրենց չվերաբերող վաւերաթուղթեր: Ասոր հետեւանքով որոշուած էր զտման ենթարկել Ակադեմիան: կառավարական յատուկ յանձնախումբ մը կը գործէ արդէն: Տեղի ունեցած է Լենինգրադի գիտական Ակադեմիոյ լիակատար նիստը, ուր կառավարական յանձնախումբի նախագահը հաղորդած է որ Ակադեմիան, իր շուրջ աշխատակիցներ հաւաքելու գործին մէջ ցոյց տուած է յանցաւոր վերաբերում, Ակադեմիա մտած են շատ մարդեր, որոնք ընդհանուր ոչինչ ունին գիտութիւններու հետ եւ ընդհակառակն, կապ ունին հակայեղափոխական նկատուող կազմակերպութիւններու հետ: Կան անձնաւորութիւններ, որոնք անցեալին մէջ դատապարտուած են գնդակահարութեան, լրտեսութեան համար:

Նման կազմի հետեւանքով, կարելի դարձած է Ակադեմիոյ մէջ պահել հակայեղափոխական կազմակերպութիւններու փաստաթուղթերը, առանց այդ մասին տեղեկութիւն տալու կառավարութեան: Անոնց մէջ կան գաղտնի ռազմական բնոյթ ունեցող թղթեր: Ակադեմիան պահած էր նաեւ Լեհաստանի փոխարքային դիւանաթղթերը, որոնց վրայ մակագրուած էր «հրդեհի, հեղեղի, կամ յեղափոխութեան պահուն, անպայման փրկել»:

Ակադեմիոյ կողմէ գաղտնի պահուած այս փաստաթուղթերուն՝ պատմական եւ քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կը տրուի:

Կառավարական յանձնախումբը սկսած է երեւան հանել Ակադեմիոյ ամէն մէկ անդամի պատասխանատուութեան չափը:

— Խորհր. Ռուսիոյ Ակադեմիայէն զատ, ձեռնարկուած էր նաեւ զտելու, Անդրկովկասեան համայնավարական համալսարանը: Գործը տեւեց մէկ ու կէս ամիս: Քննուած են մօտ 300 հոգիի գործեր. որոնց 250ը ուսանողներ են, մնացածները՝ դա-...ներ, պատասխանատու աշխատակիցներ...

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄ

Պոլտովայի նահանգին մէջ, գնդակահարման դատապարտուած են ութ նախկին կալուածատէր գիւղացիներ՝ իբր կուլակ, որոնք սպաննած են գիւղական քանի մը գործակալներ եւ մահափորձ կատարած են շրջանի կուսակցական կոմիտէի մէկ անդամին ու գիւղական խորհուրդի նախագահին վրայ:

— Իսկ Մինսկի նահանգին Գուգիլեւսկիի շրջանի մէկ գիւղին մէջ, գիւղացիները կրակի տուին համայնական տնտեսութեան կազմած չքաւորներու տնտեսութիւնները:

Դատարանը երկու գիւղացիներ դատապարտած է գնդակահարման:

Այս եւ նման դէպքերու պատրուակին տակ, բոլշեւիկ իշխանութիւնները հետզհետէ աւելի կը խստացնեն կուլակներու հանդէպ իրենց քաղաքականութիւնը աւելի գրգռելով դժգոհութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՆՈՐ ԶԵՂԾՈՒՄ ՄԸ

Կիւմիւշհանէի երեսփոխան Հասան Ֆէհմի պէյի ելմտական գործավարութեան օրով, 100 հազար ոսկի տրուած էր՝ որպէսզի վերաշինուին այն տուները, զորս Ռուսերը քանդած էին մեծ պատերազմի գրաւման շրջանին: Այժմ հաշուակալութեան դիւանը այս դրամին գործածութեան մէջ խառնակ կէտեր գտած է: Այսպէս, դրամին մեծ մասը տրուած է Հասան Ֆէհմի պէյի եղբայրներուն՝ իբր հատուցում անոնց ենթարկուած վնասներուն: Ժողովուրդին ալ քիչ բաժին մը հանուած է:

Այս պարագան ուշադրութեան գրաւած է եւ խնդիրը պիտի յանձնուի Ազգ. Ժողովի նըկատառման: Եթէ Ազգ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը թերիներ գտնէ, ըստ օրինի հետապնդում պիտի կատարուի:

ՏԷՐՔՈՍԸ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔԸ

«Ճիւմհուրիէթ» պայքար բացած է Տէրքոսի Ջուրի ընկերութեան դէմ: Վերջին թիւով կը գրէ թէ ընկերութիւնը կը գտնուի Հելլէններու, Յոյներու, Հայերու եւ Հրեաներու, «այսինքն ոչ Թուրքերու» ձեռքը: Եւ ասով կը բացատրէ այն հրդեհները, որոնք այնքան աղէտ պատճառեցին Պոլսոյ մէջ:

Թերթը յետոյ կը թուէ Տէրքոսի կարգ մը ճիւղերու պաշտօնեաներուն անունները, որոնց եօթը Հայեր, մեծ մասը Յոյներ եւ Հրեաներ են:

«Ահա, կ'ըսէ 90 — 100 ... ...թեան ծառայողներու մէկ մասին ցանկը: Մեծ մասը Հելլէն, Յոյն, Հայ, եւ Հրեայ է, մէկ խօսքով՝ ոչ-Թուրք: Ասոր փոխարէն՝ հազիւ 8 Թուրք պաշտօնեաներ կան»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... ՄԵԶԻ ԱԼ ՕԳՆԵՑԷՔ

ՔԱԼԱՄԱԹԱ. 6 դեկտ.— Քալամաթա քաղաքէն մէկ ժամ հեռու, Փարաֆիդմաթա կոչուած գաղթակայանին մէջ հաւաքուած ենք բազմաթիւ հայ ընտանիքներ: Բոլորս ալ Նիկոմիդիոյ շրջանէն: Յունական նահանջին ժամանակ փոխադրուած էինք Լեմնոս կղզին յետոյ մեզ բերին այս գաղթակայանը: Գաղթականները մեծ մասով Ատափազարցի, Արմաշցի, Արսլանպէկցի, Մեծ-Նոր գիւղցի, Ենիճէցի են:

Հայ գաղութը հոս հաստատուած տարին իսկ հիմնեց մատուռ-վարժարան մը, որ յետոյ կռուախնձոր դարձաւ: Կազմուեցաւ նաեւ Յունահպատակներու միութիւն մը: Այժմ գոյութիւն ունի «Ազատամարտ» ընթերցարան մը, որուն գրադարանը բաւական կը գոհացնէ մեր գիւղացիները:

Ասոնց կարգին հայ կիներս ալ հիմնեցինք, տարիէ մը ի վեր, Հ. Կ. Խաչ մը: Ունինք 30 անդամուհիներ: Եւ այսքան ուժով ձեռնարկեցինք հիմնել դպրոց մը: Բազմաթիւ աղջիկներ եւ մանչեր ունինք, ամէն տունէ 2-3 հոգի, որոնք առանց ուսումի մնացած են: Լուիկ մնջիկ, մարդու չդիմելով, մենք մեր քրտինքովը դպրոց մը հիմնել ուզեցինք մեր զաւակներուն համար: Այս առթիւ վիճակահանութիւն մըն ալ բացինք: Մինչեւ Ֆրանսա տոմս ղրկեցինք: Սակայն շատերը վերադարձուցին տոմսերը, ըսելով որ «Յառաջ»ը Քալամաթայի մանկապարտէզին համար հանգանակութիւն է բացեր, անոր կը մասնակցինք:

Արդ, յարգելի խմբագրութիւն, կը փութամ ձեր ուշադրութեան յանձնել մեր կացութիւնը:

Խոշոր գաղութմըլկը կազմէ մեր գաղթակայանը, որ Քալամաթա քաղաքէն մէկ ժամ հեռու կը գտնուի: Մեր դպրոցը բոլորովին տարբեր է, անիկա պիտի ապահովէ բազմաթիւ ընտանիքներու զաւակներուն ուսումը: Մենք գիւղերուն մէջ, չոր հողերու վրայ քրտինք թափած կիներ ենք, վհատիլ չենք գիտեր: Մեր առողջութիւնը վրայ կուտանք եւ նորէն առանց ուսումի չենք ձգեր, չպիտի ձգենք մեր զաւակները: Սակայն ձեզմէ ալ կը խնդրենք որ ձեր կարելին ընէք ձեր Թերթով, որպէս զի մեզի ալ օգնեն: Եթէ «Յառաջ» օգտակար եղաւ որ մեր զաւակները գիր մը գրելու, իրենց ազգին պատմութիւնը կարդալու չափ բան սորվելու միջոց ունեցան մեր դպրոցին մէջ, մենք երախտապարտ պիտի մնանք:

Քալամաթա Փարափիդմաթայի Հ. Կ. Խաչի Ռուստամեան վարժարանին տնօրէնուհի

Արուսեակ Ցօնտօնեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԵՐԻ ԵՐԳԵՐ գրեց՝ Արամ Գառօնէ: 1930: Տպ. «Եփրատ»: Լիոն: Գին 3 ֆրանք:

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ: Դ. տարի: Հրատ. «Նոր Օր»ի, Աթէնք, 1930: Մօտ 400 էջ գրականութիւն եւ ուսումնասիրութիւն: Պատկերազարդ: Գին 30 ֆրանք: Ֆրանսայի համար հասցէ L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris.

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ՆՈՐ ՋԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

— Տարտամ կերպով կը յիշեմ, ըսաւ Ռընէ, բայց պէտք է խոստովանիմ թէ այդ գուշակութիւնները լուրջ չէք նկատեր:

— Սխալ էք, այդ ժամանակուան սպառման թափը եթէ նոյնութեամբ շարունակուէր, մարդկութիւնը իրապէս ենթարկուած պիտի ըլլար մօտ ժամանակէն որեւէ վառելանիւթ չունենալու վըտանգին. բոլոր արհեստները եւ անոնց հետ ամբողջ քաղաքակրթութիւնը պիտի դադրէին. ջրվէժներու օգտագործումը բոլորովին անբաւական ամոքիչ մըն էր միայն; Բարեբախտաբար 1910ի ատեններ յաջողեցան գործնական կերպով օգտագործել ծովերու մէջ ամփոփուած ուժերը:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Ռընէ:

— Նախ, գործածելով ովկիանոսի շարժումները: Մակընթացութեան ժամանակ կը գոցեն ահագին ամբարտակներու դուռները եւ ջուրը կ'ամբարուի. տեղատուութեան ժամանակ թող կը տրուին այդ ջուրերը եւ յառաջ եկած հոսանքները շարժման մէջ կը դնեն ուժ արտադրող գործիքները, որ կը մատակարարեն անսահման ելեկտրական ուժ:

— Այդ մասին կը յիշեմ թէ բաներ մը լսած եմ:

— Արդարեւ ի. դարու սկիզբէն փորձած էին այդ ձեւը, բայց փոքր աստիճանով. 1940էն 1960 ընդհանրացաւ գործածութիւնը: Բացի ատկէ 1926ին երկու մեծ ֆրանսացիներու— Գէորգ Կլոդ եւ Բուշէրօ— կողմէ յղացուած էր օգտագործել ովկիանոսի մակերեւոյթին եւ յատակի բարեխառնութեանց յարաբերութիւնները՝ ջրանիւներ շարժելու համար: Արդարեւ ջուրի մակերեւոյթը արեւի ազդեցութեան տակ մինչեւ 15—20 աստիճան կը տաքնայ, մինչդեռ յատակին՝ բարեխառնութիւնը մշտապէս զերօ աստիճանին է:

Այս երկու տեսակ ուժի անսպառ աղբիւրներն օգտագործելով, կարելի եղած է բոլորովին ջնջել քարիւղն ու ածուխը:

— Ինչ յեղաշրջում, ըսաւ Ռընէ:

— Վերջապէս, գրեթէ միեւնոյն թուականին յաջողեցան պատրաստել թեթեւ կուտակիչները, այսինքն գործիքներ, որ շատ թեթեւ ըլլալով հանդերձ ահագին քանակութեամբ ելեկտրական ուժ կ'ամբարեն շարժիչներ բանեցնելու համար: Երբ այդ ուժը հատնի, կուտակիչ կը բեռնաւորեն ամէն կողմեր հաստատուած ելեկտրական ցանցերու միջոցաւ... Այսպէսով է որ կը շարժին օդանաւերը, ինքնաշարժերը, հանրային օդակառքերը, երկաթուղիները, նաւերը, մէկ խօսքով աշխարհի գործարանները:

— Սոսկալի է այս ամէնը, մրմնջեց Ռընէ: Երբեմն ածուխ եւ քարիւղ արտադրող երկիրները գերիշխան էին.

— Այնչափ բուռն հարուած մըն էր այս Միացեալ Նահանգներուն եւ Ռուսիոյ համար որ ապստամբութեան շատ մը փորձեր եղան, երբ կարելի եղաւ մեծաքանակ թեթեւ կուտակիչներ շինել աժան գինով:

— Ամբողջ մեքենականութիւնը վերիվայր շրջած է հարկաւ, ըսաւ Ռընէ:

— Գրեթէ բոլոր ճարտարարուեստները մէկ օրէն միւսը կործանեցան:

— Միշտ այնպէս եղած է որ յառաջդիմութիւնն ալ իր զոհերն ունենայ, փիլիսոփայօրէն վճռեց Ռընէ:

Օրը անցաւ այսպիսի պատահական ուսումնասիրութիւններով: Ռընէ չէր յոգներ հարցումներ տալով: Այդ հարցումներն երբեմն այնչափ միամիտ կը թուէին կլէօին, որ խնդալէն կը մարէր: Արդարեւ, անծանօթի մը համար մեզի սովորական եղած շատ մը պարզ բաներ տարօրինակ կը թուէին:

Երբ վայրէնիներն առաջին անգամ լուցկին տեսան, ապուշ կտրեցան հարկաւ: Միեւնոյն կերպով առաջին անգամ հեռադիտակով մը նայողները ափ ի բերան մնացին հեռաւոր առարկաները այդչափ մօտ տեսնելով եւն. եւն.

Ամէն վայրկեան հեռաձայնի զանգակը կը հնչէր: Ռընէի եւ Սէլէստէնի յարութիւնը ծանուցուած էր աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւնները. ամէն կողմերէ անոնց հարցումներ կ'ուղղէին, տեսակցութիւններ կը խնդրէին, հրաւէրներ կ'ընէին, այցելութիւններ կ'առաջարկէին եւն: Եւ ամէն անգամուն աղօտ ապակիի մէջտեղը նորանոր դէմքեր կ'երեւէին:

— Բարեբախտաբար անգլիերէն գիտեմ, ըսաւ Ռընէ. հակառակ պարագային այս հաղորդակցութիւնները դիւրին չպիտի ըլլային:

— Ամենուրեք հետզհետէ աւելի կը խօսուի անգլիերէնը, ըսաւ լրագրողը:

Սէլէստէն ընդհատեց զայն:

— Եւ սակայն ես պիտի շարունակեմ ֆրանսերէն խօսիլ. քառասուն տարեկան ըլլալէ վերջ չէ որ լեզուագէտ կրնայ ըլլալ մարդ:

— Դուն աւելի ծեր ես, ուղղեց Ռընէ. հարիւր քառասուն տարեկանէն աւելի ես:

Թուրք-սուրիական բանակցութիւններ

Պէյրութի ֆրանս. մարզպանութեան խորհրդական Պ. Րրքլիւի նախագահութեամբ եւ Ֆրանսացիներէ ու Արաբներէ բաղկացած յանձնախումբ մը մեկնած է Էնկիւրի՝ Հալէպի ճամբով: Ֆրանս. մարզպանութիւնը այս առթիւ պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ՝ «ըստ Թուրքիոյ հետ մեր ունեցած համաձայնութեան՝ առկախ մնացած խնդիրներու շուրջ նոր խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին: Այդ առկախ խնդիրներն են՝ 1. Առեւտրական յարաբերութիւններ, 2. Սուրիացիներու Թուրքիա ունեցած կալուածները, 3. Քուէք գետի ջուրերուն բաժանումը»: Ասոնցմէ զատ կան կարգ մը խնդիրներ, որոնք լուսաբանութեան կը կարօտին: Այս յանձնախումբը Էնկիւրիի ֆրանս. դեսպանին հետ խորհրդակցելով պիտի կարգադրէ այս խնդիրները»:

Արաբական համադաշնակցութիւն

Ամմանի մէջ գումարուեցաւ Անդրյորդանանի ազգային ժողովը, որուն մասնակցեցան 100 պատգամաւորներ: Տրուեցան զանազան որոշումներ: Ժողովը հաստատեց իր հաւատարմութիւնը հանդէպ Էմիր Ապտուլլահի, որոշեց՝ հետապնդել քաղաքականութիւն մը որ ձգտի կատարեալ անկախութեան, փութացնել կրթութեան բարեկարգումը, հաստատեց իր յարումը արաբ ազգային երդումին՝ աշխատելու համար ստեղծել արաբ դաշնակցային պետութիւն մը, վերջապէս՝ որոշեց բողոքել Պալֆըրի Յայտարարութեան եւ վերջին խռովութեանց ընթացքին Պաղեստինի կառավարութեան Արաբներու հանդէպ բռնած դիրքին դէմ:

Զայիմիս Հանրապետութեան նախագահ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, ծովակալ Քոնտուրիոթիսի տեղ Յունաստանի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Զայիմիս՝ 327 քուէարկողներու 257ին ձայնով: Քաֆանտարիս ստացաւ 22 ձայն, Սոֆուլիս՝ 6, ծովակալ Քոնտուրիոթիս 2, Փափանաստասիու՝ 1, Աթոս Ռոմանոս 1: 39 ժողովրդականներ ճերմակ քուէ տուին, իսկ հողագործականները չմասնակցեցան քուէարկութեան:

Զայիմիս 1855ին ծնած է Աթէնք՝ ծանօթ ընտանիքէ, քեռորդին է Տէլիեանիսի: կանուխէն մտաւ քաղաք. կեանքի մէջ. 1897ին վարչապետ անուանուեցաւ,Կրետէի հելլէնեւթուրք պատերազմին ձախող ելքէն յետոյ: 1906-1911 մեծ պետութեանց բարձր-կոմիսար եղաւ Կրետէի մէջ: 1913ին՝ տնօրէն Ազգային դրամատան: Մեծ պատերազմին երեք անգամ վարչապետ եղաւ (1915, 1917 եւ 1916): Ինք է որ Կոստանդին Թագաւորին հաղորդեց դաշնակիցներու վերջնագիրը՝որով կը պահանջուէր անոր գահընկէցութիւնը: 1926ին կրկին վարչապետ եղաւ եւ պաշտօնի վրայ մնաց մինչեւ Վէնիզէլոսի իշխանութեան գլուխ գալը՝ 1928ի կէսերուն:

Զայիմիս խորհրդարան երթալով հանդիսաւոր երդում ըրաւ: Երդումի արարողութենէն յետոյ, նախարարները գացին Զայիմիսի մօտ: Վէնիզէլոս ճառ մը խօսեցաւ՝ մաղթելով որ Զայիմիսի օրով շարունակուի երեւոյթ մեծամասնութեան մէ ...

Զայիմիս շնորհակալութիւն յայտնեց Վէնիզէլոսի, որ ըստ Սահմանադրութեան ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը: Զայիմիս կրկին Վէնիզէլոսի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Նախարարները յետոյ Քոնտուրիոթիսի մօտ երթալով ազգին երախտագիտութիւնը յայտնեցին անոր:

Խորհրդարանը տարեկան կէս միլիոն տրախմիի եկամուտ մը քուէարկեց հրաժարեալ Նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիսի համար:

Նոր համախումբ Յունաստանի մէջ

Նախագահական ընտրութեան առթիւ, վարչապետ Վէնիզէլոս բանակցութիւններ կատարեց ժողովրդական կուսակցութեան պետ Ցալտարիսի հետ: Հետեւանքն այն եղաւ, որ ժողովրդական երեսփոխանները վերադարձան խորհրդարան եւ մասնակցեցան քուէարկութեան, թէեւ սպիտակ քուէով:

Կ'ըսուի թէ բանակցութեանց ընթացքին Վէնիզէլոս առաջարկած է հանրաքուէի դիմել՝ հասկնալու համար թէ ազգը Հանրապետութի՞ւն կ'ուզէ թէ Թագաւորութիւն: Եւ իբրեւ ապացոյց իր անկողմնակալութեան, Ցալտարիսի առաջարկած է Ներքին Նախարարութիւնը: Միխալաքոփուլոս այս առթիւ կը յայտարարէ թէ հանրաքուէն կարեւոր է ո՛չ թէ օրինականացնելու համար Հանրապետութիւնը, այլ բոլորովին ցրուելու համար ժողովրդական կուսակցութեան մէջէն ամէն կասկած եւ վերապահում: Հանրաքուէն պիտի ամրապնդէ Ներքին քաղաքականութիւնը: Երկու տարի առաջ ինք ալ նոյն թելադրութիւններն ըրած էր: Ցալտարիս վերջնական պատասխան չէ տուած դեռ:

Հելլէն ուսանողներու հացադուլը

Աթէնքի վերջին ցոյցերու ընթացքին ձերբակալուած էին կարգ մը ուսանողներ, որոնք ոստիկան ծեծած էին: Իրենց բանտարկութեան դէմ բողոքելու համար, այդ ուսանողները հացադուլ կ'ընեն օրերէ ի վեր: Բժիշկները ստիպուեցան շէճուկ ներարկել անոնց:

Գիւղացիներու բշուառութիւնը

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Ցարդ Լաթվիոյ ճամբով Գերմանիա անցան շուրջ 5000 գաղթականներ, Մեննոնեան կամ ուրիշ, որոնք կուգային խորհրդային Ռուսիայէն: Մօտ 2000 հոգի կը մնան Մոսկուայի շրջակաները, յուսալով որ պիտի արտօնուին մեկնիլ արտասահման: Վերջին եկողներու պատմութենէն կ'երեւայ որ խորհրդային իշխանութիւնները 10—11,000 գաղթական վերադարձուցած են այն շրջանները, ուսկից եկած էին անոնք:

Իններորդ կառախումբին մէջ կային 782 հոգի, որոնց 300ը մանուկներ: Գաղթականներու մեծ մասը սարսափահար երեւոյթ ունէր: Անոնք զարմանք յայտնեցին թէ ի՛նչպէս կարելի է կաթ եւ հաց ստանալ՝ առանց սեղմումի, քանի որ իրենք ալ կխուլին հաւատացած էին խորհրդային Ռուսիոյ մէջ շրջած այն պատմութիւններուն թէ՝ խորհրդային միութենէն դուրս եւրոպական երկիրները սովի ենթարկուած են: Իրենք ո՛չ միայն ուտելիքի նեղութիւն կրած էին Մոսկուայի մօտ, այլ քանի մը տարիէ ի վեր Սիպերիոյ, Վոլկայի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ անհրաժեշտ կենսամթերքի պակասէն կը նեղուէին:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Chope Parisienneի վերնայարկը, 60Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը նախագահէ ընկ. Ա. Արօեան:

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. ժողովրդային Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Աթէնք, Գործ.— 153.20 ֆր.:
Մարսէյլ, Պատ.— 60:
Վիլէօրպան, Խ. Պ.— 70:
Եաֆա, Ա. Ա.— կէս ոսկի:
Ճուլֆա, Յ. Ա.— 10 շիլին:
Լ'Արժանթիէօ, Լ. Մ.— 35:
Մարսէյլ, Ս. Զ. Հայր. Մի.—10:
Իւսէլ, Ա. Շ.— 25:
Միլան, Գործ.— 110 լիր. 70:
Գահիրէ,Գ.Մ.— 8 անգլ. 16 շիլին:
Լիվրի-Կարկան, Ս. Ա.— 70:

ՆԱՄԱԿ ունին դերասան Պ. Սուրաբեան եւ Կիւրինցի Յ. Համատալեան: Դիմել ցառաջի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին,բոլոր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն,որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին, իմ սիրեցեալ կնոջս ԱԶԳԱՆՈՒՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ:
Տէսին Դաւիթ Մարգարեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրաքրոջս զաւակները Գրիգոր Ճնճեան եւ քոյրը Անիթա, (Էնկերցի) ոռնցմէ լուր չկայ 1925էն ի վեր: Կը կարծուի թէ Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած են, որբերու հետ: Իմացնել՝ Krikor Bakalian, CordonnierPlace de l'Horloge 11, Draguignan (Var) France.

— Կը փնտռուի Եոզկատի Քէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճուլճաճեանի հետ) հօր անուն՝ Տրդատ, մօր անուն՝ Անթառամ: 1924էն ի վեր կը գտնուէր Տրամա (Յունաստան): Իմացնել՝ իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

—Շապին Գարահիսարցի Բիւանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը: Կը գտնուին: Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4rueDaumartais,Marseille, France: Լուր տուողին150 ֆրանք նուէր:

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Սաթենիկ Միհրանեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը Տիկին Մաքրիկ Նալպանտեան եւ իր ամուսինը կարապետ Նալպանտեան Էրզրումի կան գիւղացի: երկու տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ: իմացնել՝ A. Duzian, PharmacyNew· st. Bagdad. (Irak):

— կը փնտռուի Գատը գիւղցի Արամ Գըլթիքեան: իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Օննիկ Գըրթիքեանի, 81 Rue François-Arago Montreuil s) Bois, (Seine).

— Զիլէցի Յովհաննէս Այվազեան կը փնտռէ իր մայրը Լուսիա, եւ եղբայրները՝ Սարգիս եւ Յակոբ Այվազեան, որոնք 1915ի տարագրութեան ատեն անհետացած են: իմացնել «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի Տիվրիկի Խուռնավիլ գիւղէն Պ. Յ. Կէտիկեան, որ մօտաւորապէս մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Վալանս: Իր հօրեղբօրորդին Մասիսը կը գտնուի վերջերս Հալէպ հասած

Հայերուն մէջ: իմացնել՝ Ներսէս Խաչիկեանի, 124 Rue Lafayette Epicerie Arméniene. Vienne, (Ysère):

— Կը փնտռուին Թոգատցի Տիկին Բրաբիոն Աղապապեան եւ իր փեսաները՝ Սերովբէ Եագըճեան եւ Քերովբէ Առաքէլեան որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ: Իմացնել Յովհաննէս Աղապապեանի, Սինէքիզմոս Էփթա Լոֆոս No. 129, Salonique, Grèce.

Տիկին Իսկուհի Մեսրոպեան կը փնտռէ իր եղբայրը Բալուի Հավավ գիւղէն սափրիչ Յովհաննէս Քէօրհաճեան որ կը գտնուէր Մարսէյլ, Իմացնել՝ Մեսրոպ Մեսրոպեանի c)o Գէորգօֆ, Addis-Ababa, Abyssinie.

— Կարնոյ Հինձք գիւղացի Սահակ Իկիտեան, 28տարեկան, հօր անուն՝ Կարապետ, մօր անուն Մարիամ, կը փնտռէ իր եղբայրը Մելքոն որ 1921ին Պոլսէն մեկնած է Փարիզ: Սահակ 8 ամիս առաջ Թուրքիայէն եկած է Հալէպ: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Sahag Iguidianի, Khan Nehessine, Alep, Syrie.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաֆեան կամ Գավուճեան: հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի: Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզմէեան: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ: Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Ալէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր: Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան:

Str. Regala 128, Braila, Romania:

— Տիկ. Հռոփ Այվազեան կը փնտռէՅակոբՈւնճեանոր վերջին անգամ Փարիզ էր: Իմացնել Օննիկ Եազմաճեանի, 37 Rue Eugène Martin, Fontenay S)Bois, Seine:

—Տիկ. Աղաւնի Պագրճեան, Պոլսեցի, կը փնտռէ իր երկու զաւակները Հրանտ եւ Պարոյր Պագրճեան: Վերջին անգամ իրենց հասցէն էր 50 Rue des Ecoles, Paris: Իմացնել՝ Onnik Yazmadjan, Fontenay s)Bois, Seine.

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Լիոնի հայ հասարակութեան՝ Վարչութիւնս ուրախ է յայտարարելու թէ՝ բացուած է արձանագրութիւնը երկսեռ չափահասներու գիշերային դասընթացքին, ուր կանոնաւորաբար պիտի աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, պատմութիւն եւ առողջապահութիւն:

Այն հայրենակիցները որոնք բացի այս դասերէն տարբեր ճիւղի մը կ'ուզեն հետեւիլ,Վարչութիւնս այդպիսիներուն ալ պիտի ջանայ գոհացում տալ իր կարողութեան ներած չափով:

Արձանագրուելու համար դիմել ամէն օր Միութեանս գրասենեակը, 202 Rue Boileau, քարտուղար Պ. Ա. Հաբէլեանի, առաւօտեան ժամը 8—12 եւ 2—6 : կնիք

Լիոնի եւ Շրջանի
Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Մարսիլիոյ Մարաշի Հայր. Միութեան ցերեկոյթը՝ նուիրուած 1920 Յունուարի նահատակներու յիշատակին՝ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին՝ Կիրակի ժամը 2.30ին Սալոն Էսպանեոլի մէջ:

Մարսիլիոյ բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
LeGérant: H. STÉPHAN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Քերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզու քեր. ընթց՝ 5, Թանգարան Հ. եւ Ջ. Աստուր, տարրական դասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան Գ. տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Աստուրի Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 17.50, տանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի 25, Բառարան հայ, լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, Հայ. Ֆրանս. բառարան 65, Չրուցատրութիւն ֆրանս. Հայ 2.50, 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30:

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, Լինչ 70, Աննա Քարէնին 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ 2 հատոր 70, Կրացիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Աբուլալա 5, Կեանքի եւ Մահուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10:

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻւ

Կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յունուար 4ին Շաբաթ իրիկուն, խմման գիշերը, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Brébant Marseillaisի սրահը, 146—148 Chemin des Chartreux:

Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը:

Կ'ուզուի Արեւելեան կերակուրներ եփել գիտցող փորձառու խոհարարուհի մը ճաշարանի մէջ աշխատելու համար: Մնայուն գործ և լաւ վճարում: Դիմել անձամբ կամ նամակաւ՝ Nigoghossianի, ճաշարան «Եփրատ», 4 Rue François Garcin, LYON.

Կը փնտռուի վարժ դաստիարակ - ուսուցիչ մը ֆրանսերէնի և հայերէնի: Դիմել նամակով տնօրինութեան Գարակէօզեան Հօմի, La Ville - aux - Clercs, Loir-et-Cher.

ՀԱՅԿ. ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

Հետեւեալ քարտ-փոստալները կը ծախուին հատը 50 սանթիմի.

Րաֆֆի, Քամառ-Քաթիպա, Խրիմեան, Ղ.Ալիշան, Խ.Աբովեան, Մ.Նալբանդեան, Ստ.Նազարեանց,Գ.Սունդուկեանց,Կոմիտաս վրդ., Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Ե.Տէմիրճիպաշեան, Պ.Դուրեան, Ս.Տիւսաբ, Պ.Ադամեան, Յ.Պարոնեան, Ծերենց, Ա.Արփիարեան, Աղանուր, Ս.Պալասանեան, Տիգ.Զուհաճեան, Պոռեանց, Այվազովսքի, Ռ.Զարդարեան, Գ.Զօհրապ, Դ.Վարուժան, Ս.Պարթեւեան, Ռ.Սեւակ, ինչպէս նաեւ հայ թագաւորներու թագուհիներու, եւն.:Քարտ-փոստալին գինն է 0.50 սանթիմ.

Ինչպէս նաեւ դրօշմաթուղթեր «Հայաստան»ին հայկ. դէմքերու: 10 հատը կ'արժէ 1 ֆր.: Փոստի ծախք չառնուիր: Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

18 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1139 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՆՏՌԵԼ ՉՏԱՆՔ ԹՈՒՐՔԷՆ ՈՒ ՔԻՒՐՏԸ

Չհաղճեա[illegible] մանրամասն տեղեկութիւններ կը հասնին Անատոլուի նոր բռնագաղթին առթիւ։

Քիչ անդին պիտի կարդաք նկարագրութիւն մը, որ կը պարզէ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ իրենց շունչը Սուրիա [illegible] հալածական բեկորները,— հացի վերջին կտորն անգամ [illegible] տալով։

Իսկ ազատ երկիր հասնելէ յետո՞յ։— Հալէպէն կը գրեն [illegible], դեկտ. 9 թուականով.

— «Ամէն օր գաղթականներ կը հասնին։ Եկողները Խարբերդ-[illegible]-Տիգրանակերտի շրջաններէն են առաւելապէս, Խարբերդ-[illegible]էն Հալէպ կուգան երկաթուղիով, իսկ Տիգրանակերտի շրջանէն Հասիճէ-Գամըշլը (Նիսիպինի մօտ)։ Հալէպ հասնողները քիչ [illegible] միջոցներ ունին, կամ ազգականներ կը գտնեն. իսկ Տիգրանակերտի շրջանէն հասածները բոլորովին միջոցներէ զուրկ են, [illegible] եւ անօթի։ Մեծ մասը պատսպարան չգտնելով, փողոցները կը [illegible]։ Ա՛լ կրնաք երեւակայել վիճակը։

Այս թշուառներուն օգնութեան հասնելու համար տեղական [illegible] միջոցներ չկան։ Անհրաժեշտ է արտասահմանի օժանդակութիւնը»։

Առաջի՞նն է այս կոչը։ Տեղահանութեան լուրերը հազիւ [illegible]ած, դեռ անցեալ սեպտեմբերին, պարզ էր որ Սուրիոյ ազգային մարմինները իրենց աչքը պիտի ուղղէին արտասահման, [illegible] ունեւոր գաղութները։ Մեզի անծանօթ չեն տեղական միջոցները, ոչ ալ կացութեան պահանջները։

Այս պարագան ընդունելով հանդերձ, կը զարմանանք որ, [illegible] Մարմինները տակաւին լուրջ աշխատանք մը չեն կատարած, կացութիւնը իր ամբողջ արհաւիրքով պարզելու և հեռաւոր գաղութները ցնցելու համար։ Մէկ-երկու ձեռնարկներ՝ [illegible]նդանակիչ յանձնախումբեր կազմելու համար, պատրաստութիւն՝ կաթողիկոսական կոնդակի մը եւ... Եթէ հիները յոգնած են, 1915ի սարսափներուն սպառած ըլլալով իրենց եռանդը, սեռունդ չհասա՞ւ անկէ ի վեր։ Ո՞ւր են այն առենուան 20—25 տարեկանները, որոնք 35—40ի ծանրութիւնն ունին այսօր եւ [illegible]տեւաբար կրնան բռնել քարացածներուն կամ պակասածներուն տեղը։

Բայց, Սուրիան ձգելով իր տեղը եւ սպասելով «ճշգրիտ տեղեկութեանց» — նորէն եւ նորէն հարցնենք թէ ի՞նչ կ'ըրա[illegible] ազնուական Փարիզը, որ ազգային կեդրոն դառնալու յաւակնութիւններ կը սնուցանէ, առանց ազգին հետքերը գիտնալու։

Մինչեւ հիմա պէտք է կազմուած ըլլար հեղը. Յանձնախումբ մը, դրամ եւ հագուստ-կապուստ հաւաքելու համար։ Այս գործին գլուխը կրնար անցնիլ Բարեգործականը, շարժման մէջ դնելով Հայր. Միութիւնները եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ։ Եւ իբրեւ բարեգործական հաստատութիւն, կրնար [illegible]ացառիկ վարկ մը սահմանել իր իսկ սնտուկէն, որ կը լեցուի եւ կը պարպուի շարունակ, այս կամ այն առիթով։

Մինչդեռ, Բարեգործականը լուռ կը սպասէ տակաւին, եւ [illegible] իրիկուն կ'ընէ որոճալով, իսկ խոնարհ խաւերը, պզտիկ խումբեր կամ համեստ Միութիւններ են որ կը յուզուին, կ'եփին, շարժում ստեղծելու, եղբայրական օգնութեան հասնելու համար։ Ազդանշանը տրուած է արդէն, զանազան տեղերէ։ Բայց մինչեւ որ ամիրաներու սիրտը իջնէ, թշուառներու սրտին [illegible]իջնէ։

Փարիզի գոյնզգոյն մարմիններուն եւ մասնաւորապէս Բարեգործականի պատասխանատուութիւնը ծանր է նաեւ անոր համար որ, հալածական բազմութիւնները ոչ միայն հաց ու հագուստ կը պահանջեն, այլ եւ տեղաւորում։ Ի՞նչ իմաստ ունի խանի մը անկիւնը, ժամուն բակը կամ հոգետունը փակել զանոնք, եւ ողորմութիւն բաշխել։ Ուրիշ խօսքով, այս թշուառներուն ալ քաշքշել տալ գաղթակայանի չարչարանքը։

Հարկ է հիմակուընէ մտածել տեղաւորման մասին։ Ենթադրելով որ 3-4000 հոգի պիտի ըլլան եկողները, կարելի է տեղական և հոգատար իշխանութեանց հետ բանակցիլ, յարմար [illegible]տին մը ապահովելու համար։ Վայր մը՝ ուր կարենան հողագործութեամբ զբաղիլ։ Այլապէս, կամ փողոցները պիտի [illegible]ափառին ու այլասերին, եւ կամ, առեն մը վերջը, պիտի [illegible]նեն Հարաւ. Ամերիկայի ճամբան, եթէ նաւողչէք մը ճարեն...

Արդ, այս աշխատանքներուն կեդրոնն ալ Փարիզն է, իբրև մայրաքաղաքը ոչ միայն հոգատար իշխանութեան, այլ և մեր [illegible]րեւելիներուն։

Չենք խօսիր դիւանագիտական ձեռնարկներու մասին, որոնք անմիջական արժէք չունին։ Ուրիշ խնդիր, եթէ կարելի ըլլայ լրջօրէն շահագրգռել Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ անոր [illegible]լին փաթթել տեղաւորման հոգը, անշուշտ Սուրիոյ կամ Լիբանանի մէջ։

Սպասելով այդ բոլորին, ամէն Միութիւն եւ ամէն անհատ խրատի պէտք չունի, իր պարտականութիւնը կատարելու եւ կարելի աջակցութիւնը փութացնելու համար։ Եթէ միայն 1915-16ի սարսափներէն ողջ մնացողները յիշեն իրենց [illegible]չելութիւնը՝ Հալէպէն մինչեւ Տէր Զօր, ամբողջ Սուրիոյ եւ Միջագետքի տարածութեան վրայ, եթէ միայն յիշեն ու խօսքէն գործի անցնին, անշուշտ շատ ու շատ կը մեղմանան հառաչանքներն ու տառապանքները նոր հալածականներուն։

Անատոլուէն քշուած եղբօր կամ քրոջ փնտռել չտանք թուրք կամ քիւրտ աղան, որ գոնէ փոր կը կշտացնէր...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՓԱԿՈՒԱԾ ՀԱՐՑ»Ը

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22նոյ.).

— «Կէս դարէ ի վեր հայկական հարցը շատ անգամներ դիւանագիտական սեղանին վրայ դրուեցաւ եւ աշխարհի չորս կողմերէն մեծանուն մարդասէրներ իրենց բողոքի եւ զայրոյթի ձայնը բարձրացուցին, բայց ասոնց ոչ մէկը յանգեցաւ դրական արդիւնքի, ի բաց առեալ այն՝ որ Մասիսի կողքին հայ բազուկը կերտեց իր բռունցքով։

Տարիներու քաշքշուքներէ ետք, ցաւալի է մտանշել թէ՝ ազգերու ազգային ու քաղաքական ճակատագիրը վարելու յանդգնութիւնն ունեցող Ազգերու Ընկերակցութիւնն ալ լռութեամբ կ'անցնի այս ցաւոտ հարցի վրայէն, «փակուած էջ մը» նկատելով զայն։

Հայութիւնը իր քաղաքական ու ազատագրական երկար մարտնչումներու ընթացքին շատ տեսած է նման *ուրացումներ*։ Աշխարհի հզօրները շատ անգամ դրժած են իրենց պաշտօնական խոստումները եւ դաւաճանած արդարութեան ձայնին։ Այս ամէնուն մէջ դարերու իմաստութիւնը Հայուն սորվեցուցած է գէթ մէկ բան, — ապրելու եւ արեւուն տակ իր տեղն ստեղծելու յամառ հաւատքն ու աննկուն կամքը։

Հայ ժողովուրդը այլեւս բաւական քաղաքական հասունութիւն ունի, որպէս զի գիտնայ թէ ազգային ու քաղաքական հաշիւները ոչ խոստումներով կը սկսին եւ ոչ ալ դրժումներով կը վերջանան։

Հոգ չէ թէ ինչ գոյն ունենայ ներկայիս, ունինք փոքր Հանրապետութիւն մը, որ *խարիսխն է մեր քաղաքական* հաւատամքին ու ակնկալութիւններուն։ Այդ փոքր հանրապետութիւնը եւ չափով մը անոր կռթնող հայ ժողովրդային խաւերը երբեք պիտի չդադրին յամառօրէն հետապնդելէ իրենց արդար դատը, երբ այսօր ամբողջ վերապրող Արեւմտահայութիւնը դարձած է հայրենազուրկ եւ ցիր ու ցան։

Հայութեան համար այս հարցի քաղաքական էջը միշտ կայ ու պիտի մնայ, մինչեւ որ մեր իրաւունքները վերջնականօրէն իրենց արդար լուծումը գտնեն։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍՈՎ

Մ. Քէմալ հրամայած է որ իր բոլոր հագուստները տեղական կերպասով պատրաստեն։ Այս օրինակին հետեւած են ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, ուրիշ գործավարներ եւ երեսփոխաններ։

Պրուսայի մէջ ալ անցեալ օր պարահանդէս մը տրուած է ուր մասնակցող տիկիններ բոլորն ալ տեղական կերպասէ հագուստ հագած էին, Ամէնէն վայելուչ հագուած կինը մրցանակ ստացած է։

ՐԻԶԱ ԹԷՎՖԻՔԻ ԽՆԴՐԱՆՔԸ

Հարիւր յիսուննոցներէն փէյլէսոֆ Րիզա Թէվֆիք պէյ Մ. Քէմալին դիմած է խնդրելով որ հայրենիք դառնալու արտօնութիւն տրուի։ Խնդրարկուն իր նամակին մէջ կ'ըսէ թէ «կ'ուզէ որ այնտեղ մեռնի»։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պօրիս Թագաւորը Սոֆիայէն մեկնեցաւ՝ պտոյտ մը կատարելու համար Եւրոպայի մէջ։ Առաջին անգամ պիտի հանդիպի Հռոմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ԲՌՆԱԳԱՂԹԸ

ՀԵՌԱՑՈՂՆԵՐԸ ԱՆԽՆԱՅ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԻՆ

Վերջին կարաւանով Մուշէն Հալէպ հասած հայ գաղթական մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ նոր տեղահանութեան մասին.

— «*Վաղուց կը խօսուէր «կեավուր»ներու տեղահանութեան մասին, ճիշդ այն օրերուն, երբ քրտական շարժումը կը բռնկէր, մերթ հոս, մերթ հոն։ Քրտական տեղահանութեանց օրերուն՝ յաճախ ակնարկութիւններ կ'ըլլային նաեւ Հայերու մասին. Թուրքերը կ'ըսէին.*— «Թուրքիան պէտք է դարձնել միապաղաղ երկիր մը, թուրքէն զատ ո՛չ ոք պէտք է մնայ այս երկրին մէջ»։ *Աչնան սկիզբները արդէն վճիռ տրուած էր տեղահանութեանց մասին. դաշտային աշխատանքները դեռ չվերջացած, ոստիկանները սկսան բարձրաձայն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ յայտարարել թէ բոլոր Հայերը պարտաւոր են ձգել իրենց գործերը, տունն ու տեղը եւ երթալ Տիգրանակերտ, անկէ «Հայաստան մեկնելու համար»։ Այս յայտարարութենէն երեք օր վերջ՝ ներկայացան ոստիկանները եւ ցուցակագրելով թէ գիւղերու մէջ եւ թէ հոս ու հոն մնացած Հայերը, զանոնք խումբ խումբ տարագրեցին դէպի Տիգրանակերտ։ Փախչողներն ու խուսափողները կ'ենթարկուէին անտանելի ծեծի եւ տանջանքներու։ Տարագրեալներուն հնարաւորութիւն չտրուեցաւ իրենց ունեցածն ու կենդանիները վաճառելու։ Շատ քիչեր կրցան ողորմելի գներով քանի մը բան ծախել։*

Երբ Տիգրանակերտ հասանք, հոն տեսանք բաւական մեծ թիւով գաղթական Հայեր,— կին, երեխայ, ծեր, ամէնքն ալ լցուած կիսաւեր շէնքերու մէջ։ Քիչ վերջ սկսաւ տարագրութիւնը դէպի Սուրիա. դեռ սահմանը չհասած, գաղթականութիւնը ենթարկուեցաւ աւազակներու կողոպուտին։ Նախապէս ծրագրուած էր այս կողոպուտը, որովհետեւ բոլոր անցնողներն ալ ենթարկուած են նոյն կողոպուտին, թուրք ոստիկաններու եւ պետական մարդոց աչքերուն առջեւ, օրը ցորեկով։

Աւազակները ոչինչ կը թողուն գաղթականներու վրայ, կ'առնեն ամէն բան, հացի փոքրիկ կապոցներն անգամ, կը հանեն զգեստները։ Սահմանագլուխ հասնողները կ'ենթարկուին երկրորդ կողոպուտի։ Ասոնց վրայէն կ'առնեն ինչ որ մնացած է իրենց քով՝ «Արգիլուած ապրանք է» ըսելով։

.. Հասնող գաղթականներու հարիւրին 75ը կիներ եւ մանուկներ են, մատնուած վերջին ծայր թշուառութեան։*

Մինչեւ օրս 800է աւելի գաղթականներ հասած են, ասոնցմէ 250 — 300ը Հալէպ են, իսկ միւսները Գամըշլը կը մնան։

Նոր ժողովներ ի նպաստ Ալմազեանի

Անցեալ շաբաթ, բացի Սալ Վակրամի հրապարակային հաւաքոյթէն, հինգշաբթի եւ ուրբաթ գիշեր երկու միթինգներ գումարուեցան Ալմազեանի համար, մէկը Քլիշի տը Ֆօպուրի, միւսը անիշխանականներուն կողմէ, երկուքն ալ Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ։ Առաջին հաւաքոյթին մէջ, բացի զանազան Ֆրանսացիներէ, խօսեցաւ նաեւ Պ. Վահան Միրզայեանց, որ փաստացի կերպով ջրեց վերջերս Ալմազեանի դէմ հրատարակուած գրքոյկի մը պարունակութիւնը։ Ըսաւ թէ Ալմազեան ֆրանսական բանակին մէջ կռուած է Մեծ Պատերազմին եւ անդամ է Նախկին պատերազմիկներու ընկերակցութեան։ Ու կրկին ուշադրութիւն հրաւիրեց Ալմազեանի երախաներուն վրայ, որոնք անպաշտպան կը մնան։

Ուրբաթ գիշեր անիշխանականներու հաւաքոյթին մէջ խօսեցաւ ի մէջ այլոց նաեւ երեսփոխան Էռնէսթ Լաֆօն, որ պատմեց թէ դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն մէկը՝ պատերազմի անդամատեալ մը՝ լսած էր Ալմազեանի աղեխարշ աղաղակը՝ երբ գիշերը կը ծեծէին զայն, եւ թէ մարդկային բոլոր տառապանքները տեսնող այդ մարդը յայտնած է թէ կեանքին մէջ ա՛յնքան սարսռազդեցիկ ճիչ չէր լսած։

Րիկօտէնի սպանման դատը

Լուսանկարիչ Հանրի Մարթէնի, որ Րիկօտէնի մօտիկ բարեկամն էր, դատ բացաւ Լիլի «Րէվէյլ տիւ Նոր» թերթին դէմ։ Այս վերջինը սեպտ. 15ին գրած էր, որ Մարթէնի կը յաճախէր անիշխանական շրջանակները եւ թէ Րիկօտէնի մտերիմ բարեկամն ըլլալով, շատ բան պէտք է գիտնայ անոր սպանութեան մասին։ Այս լուրը ժամանակին արտատպած էին «Ֆիկարօ» եւ «Հավաս»ի գործակալութիւնը։ Մարթէնի դատ կը բանայ միայն «Րէվէյլ տիւ Նոր»ի դէմ։ Իր փաստաբանն է Լէօն Քրուսիան։

Մարթէնի՝ նոյ. 26ին Սալ Վակրամի հաւաքոյթին մէջ խօսած էր եւ պաշտպանած այն տեսակէտը թէ՝ Րիկօտէնի սպանութեան պատճառը քաղաքական չէ, այլ դրամական։ Սպանողը ուզած է կողոպտել անոր դրամը...

Կրօնական ազատութիւն Հրեաներուն

Եուկոսլաւիոյ Աղեքսանդր Թագաւորը հրատարակեց Նոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՄԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ գնդակահարուած է հայ ականաւոր եւ պատասխանատու համայնավարներէն Յովհաննէս Թէրզիպաշով։ Չեկայի այս վերջին զոհը նախկին ականաւոր չեկիստ է։ Վերջին տարիները դատական ասպարէզին մէջ կ'աշխատէր, գրաւելով շատ կարեւոր պաշտօններ, առեն մը փեթրոկրատի շրջանի ընդհանուր դատախազ էր, իսկ վերջէն՝ նոյն քաղաքի նահանգական դատարանի նախագահ եւ դատական հանդէսի մը («Դատարան կուգայ») խմբագիր։

Գնդակահարուած է՝ «դասակարգօրէն թշնամի տարրերու հետ կապ[illegible]ը պահելուն համար», առանց [illegible]ատ ու դատաստանի, Չեկայի հրահանգով։

ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լը Փիւիէն հեռագրի մը համաձայն, երէկ Հօթ Լուարի եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսած է դատավարութիւնը Տիգրանակերտցի Զաքար Նազարեանի, 25 տարեկան։

Ինչպէս մանրամասնօրէն գրած ենք ժամանակին, Զաքար մայիս 7ին ատրճանակով սպաննած էր իր հօրեղբայրը՝ ընկեր Պետրոս Յովհաննէսեան, 42 տարեկան, երբ անիկա աշխատելու համար գործարան գացած էր, իր ոճիրը գործելէ յետոյ, Զաքար վազելով տուն գացած եւ առանց բառ արտասանելու մէկ-երկու ձեռք գնդակ պարպած էր իր կնոջ վրայ, սրունքէն վիրաւորելով զայն։ Յետոյ ատրճանակը գետին նետած ու սկսած էր փախչիլ, երբ ոստիկանները դէմն ելլելով ձերբակալեցին զինքը։

Հարցաքննութեան պահուն Զաքար յայտարարեց թէ իր կինը յարաբերութիւն ունէր հօրեղբօրը հետ եւ ոճիրը գործած էր՝ նախանձէ դրդուած։ Հիմա բուն ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուի դատավարութեան ընթացքին։

ISTANBULէն վերջ ANKARA

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ այսուհետեւ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին անունը եւրոպական լեզուով պէտք է գրուի Ankara եւ ոչ թէ Angora, ինչպէս կը գրուի մինչեւ այսօր։ Հին ուղղագրութեամբ գրուած նամակները ետ ղրկուելու վտանգին ենթարկուած են։

ՉԸՐՉԻԼ՝ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Անգլիոյ նախկին ծովային նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ խստիւ քննադատեց աշխատաւորական կուսակցութեան քաղաքականութիւնը Եգիպտոսի մասին։ Ըսաւ թէ Անգլիա սնանկութեան եւ անիշխանութեան վիճակէն դուրս քաշեց Եգիպտոսը եւ անոր պարգեւեց հարստութիւն ու քաղաքակրթութիւն։

Կառավարութիւնը որոշած է զինուորները քաշել դէպի Ատապատ։ Ասիկա ո՛չ միայն Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ, այլեւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի համար անկարգութեանց նախաքայլը պիտի ըլլայ։ Մեր զօրքը մեկնելէն շատ չանցած, անխուսափելիօրէն արիւն պիտի թափի։

ՌՈՒՍՃՈՒՔԻ մօտ փոփոցայի զէնքի մթերանոցին մէջ 200 քիլօ վառօդ պայթեցաւ։ Մթերանոցը ամբողջովին քանդուեցաւ եւ մօտը գտնուած երկու տուներ մոխիր դարձան։ Երկու հոգի մեռան եւ 15 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Բադէն-Բադէնի մէջ, Միջազգային կարգադրութեանց դրամատան հաստատման համար պատրաստուած կանոնագրութեան հրատարակուելէն ի վեր, ամբողջ աշխարհի ելմտական թերթերը անով կը զբաղին: Աւելորդ չեմ նկատեր երկրորդ յօդուածով մը անդրադառնալ միեւնոյն հարցին, ծանօթացնելու համար յայտնուած կարծիքները:

Բոլոր կարծիքներն ալ նպաստաւոր չեն գերդրամատան հաստատման: Բազմաթիւ են անոնք որ կը վախնան թէ այդ դրամատունը կրնայ քաղաքական դեր խաղալ յառաջիկային եւ իր հսկայ ելմտական կազմուածքով գերիշխել պետութեանց վրայ եւ ստորադասել տալ անոնց կամքն իր հսկայ դրամագլխին:

Ընկերվարական շրջանակներուն մէջ, մանաւանդ, շատ խորթ աչքով կը նային այդ հսկայական կազմուածքին, որուն վրայ պիտի սաւառնին, կ'ըսեն անոնք, աշխարհի ամենաահարկու դրամատէրները, թելադրելու եւ ի հարկին պարտադրելու համար իրենց կամքը կառավարութեանց եւ մանաւանդ ռամկավար դաշինքներուն:

Ելմտական շրջանակներու մէջ ալ գերդրամատունն ունի իր հակառակորդները, որ կը կասկածին թէ անիկա կրնայ կաշկանդել զանազան փոքր պետութեանց կեդրոնական դրամատուններու անկախութիւնը եւ առով իսկ խաթարել անոնց ազգային անկախութիւնը:

Այս հակառակորդներու կարծիքով, պէտք է մերժել որ գերդրամատունը բացի միջազգային հատուցումներու կարգադրութեանց պարտականութենէն, ուրիշ որեւէ իրաւունք ունենայ: Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ մեր առաջին յօդուածէն թէ Բադէն-Բադէնի յանձնաժողովը որոշած էր որ դրամատունը պիտի վբաղի նաեւ ելմտական ուրիշ մը գործառնութիւններով, ինչպէս որեւէ մեծ դրամատուն:

Գերդրամատան այդ յապաւեալ ծրագրին ալ դէմ խօսողներ կան մանաւանդ ամերիկեան ելմտական շրջանակներուն մէջ, որոնց համար փափաքելի է որ միայն իրենք ստանձնեն գերմանիոյ տալիքներու գանձումը, քանի որ վերջ ի վերջոյ իրենց պիտի երթայ այդ գումարի մեծագոյն մասը: Անոնք կ'առարկեն թէ գերդրամատունը պիտի աշխատի անշուշտ ամերիկեան հրապարակներու վրայ ծախել գերմանական հատուցումներու այն մասը, որուն համար փոխառութեանց պարտամուրհակներ հրապարակ պիտի հանուին եւ կ'առաջարկեն որ Ամերիկան որեւէ մասնակցութիւն չունենայ գերդրամատան կազմութեան եւ վարչութեան մէջ:

Տարբեր շրջանակներու կողմէ՝ տարբեր հայեցակէտներով արտայայտուած այս բոլոր քննադատութիւններէն որոշապէս կը տեսնուի թէ որչափ դժուարութիւններ կան միջազգային խաղաղութեան ի պաստ որեւէ դրական քայլ առնելու համար: Նեղ ազգայնական ոգին այնքան հրահրուած է պատերազմին եւ անոր յաջորդող անցուդարձերու պատճառաւ, որ մենք ալ կը վախնան իրարմէ՝ անպատճառ որեւէ չար յետին միտք փնտռելով անկեղծ խաղաղասէրներու խօսքերուն տակ: Ամէնքն ալ մոռցան թղթադրամներու անկայունութենէն յառաջ եկած ահագին աղէտներն ու ելմտական վերիվայրումները եւ չեն խորհիր թէ միայն միջազգային նմանօրինակ հաստատութիւն մըն է որ կրնայ մինդամընդմիշտ արգիլել նոր յեղաշրջումները, երբ մօտաւոր ապագայի մը դրամական ահագին փոխանցումներ տեղի պիտի ունենան երկրէ երկիր, աշխարհէ աշխարհ: Փոխանակ գերդրամատան գոյութեան եւ կազմակերպման սպառնալու, պէտք է պետութեանց միակ ճիգն ըլլայ անոր գործառնութեանց հսկելով՝ չեղումներն արգիլել եւ պահել անոր միջազգային հանգամանքը:

Պատրաստուած կանոնագրութիւնը բաւական նպատակայարմար է եւ կ'արգիլէ դրամատունը՝ քաղաքական դեր կատարելէ: Անհրաժեշտ է որ անոր վարչութիւնը միշտ միայ ելմտական մասնագէտներու ձեռքը եւ հեռու ըլլայ քաղաքական ազդեցութիւններէ: Կանոնագրութեան պարտաւորութեանց անկեղծ գործադրութիւնը բաւական է որ գերդրամատունը յաջողի իր նպատակներուն մէջ եւ դառնայ միջազգային խաղաղութեան կարեւոր ազդակ մը: Այդ խաղաղութիւնն հաստատելու համար, բոլշեւիկները կարծեցին թէ բաւական է ջնջել ելմտական բոլոր հաստատութիւնները եւ արդիւնքը կը տեսնեն աչա իրենք մեկմէ առաջ: Ուրիշ միջոց մըն է ռամկավար ձեւով կազմակերպել այդ հաստատութիւնները եւ անոնց միջոցաւ ամրացնել խաղաղութիւնը: Եթէ դրամատիրական շրջանակներու միակ նպատակն է անպատճառ ճնշել ժողովուրդներու ազատութիւնը, անոնք արդէն ունին բազմաթիւ դրամատուններ եւ նորի մը պէտքը չկայ. ընկերվարական շրջանակներու փափաքն է որ այս նոր միջազգային դրամատունն ոչ թէ հիներու ընկերը, այլ անոնց զսպիչը, կանոնաւորիչն ալ ըլլայ հետզհետէ եւ փոխանակ դրամատէրներուն ծառայելու, ժողովուրդներուն ծառայէ:

Ցիմարութիւն կ'ըլլար պնդել թէ գերդրամատան կանոնագրութիւնն որեւէ թերի չունի եւ առաջին օրէն կատարեալ ծնած է, բայց միեւնոյն ժամանակ յիմարութիւն է ջնջել երախայ մը՝ կասկածելով թէ կրնայ յառաջիկային սրիկայ մը դառնալ: Խելացիութիւնը կը պահանջէ այդ երախային դաստիարակութեան հսկել եւ զայն օգտակար անհատ մը դարձնել:

Աւելի ըմբռնելի է ամերիկեան դրամատէրներու հակառակութիւնը: Ամերիկան կրնայ ծառանալ Եւրոպայի վերակենդանացման փորձերուն դէմ, բայց Եւրոպացիները, մանաւանդ անոնց ռամկավար տարրերը ամէն կերպով գոհ պէտք է ըլլան միջազգային դրամատան հաստատութենէն:

Եթէ Ամերիկացիները չեն ուզեր խառնուիլ, կրնան հեռու մնալ, ինչպէս հեռու են Ազգերու Դաշնակցութենէն: Եւրոպան պէտք է հետապնդէ իր գործը մինչեւ իսկ առանց Ամերիկայի եւ վերջին գլխագոյը Ամերիկան պիտի ըլլայ ապահովաբար: Ամերիկացիները 1944ի իրաւարարական ատեանէն ալ բացակայ էին, բայց դեռ. ցին Զուիցերիոյ իրենց ներկայացուցիչն ստորագրեց մասնակցութեան պայմանագրութիւնը եւ մաղթելի է որ մօտաւոր ապագայի մը անոնց ներկայացուցիչը գրաւէ իր թափուր աթոռը նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Իմ կարծիքով, դժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ եթէ գերդրամատունը վիժի: Որչափ ալ անկատար եւ թերի ըլլայ, մեծ եւ բարեբեր ապագայ մը վերապահուած է անոր եւ աւելի լաւ է աղնիկաղ քալէ, քան բնաւ ոտքի չելլէ:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ գերդրամատունը ռամկավարական յաղթանակներ են ապահովաբար եւ առաջին բառերը՝ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու բառարանին եւրոպերէն լեզուին (Բրիան):

Մաղթենք Անգլիոյ արտաքին գործերու ընկերվարական նախարարին հետ, որ երբ քանի մը շաբաթէն Լոնտոն հաւաքուին մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները, ոչ միայն եւրոպերէն, այլ համաշխարհերէն խօսին իրարու հետ, ի նպաստ ընդհանուր խաղաղութեան:

Մ. Տ.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱԶԴԱԽՏ (ԿՐԻՓ)

Այս օրերսու Փարիզի փողոցներուն մէջ կը պտըտի կրիփը, աւաղա՛կ կրիփը:

Առտու մըն ալ եկաւ ծնունդս: Եւ ի՛նչ անհրաժեշտութիւն, ծոցս մտաւ:

— Երիտասարդ եմ, պոռացի, վախցնելու համար թարմ ուժովս:

— Աւելի լաւ, ըսաւ:

Արդարեւ կրիփը կը սիրէ ժամանակաւորապէս երիտասարդները:

— Ամուրի եմ,դո՛ւրս ելիր անկողինէս, պոռացի նորէն:

— Այդ ալ լաւ, ըսաւ:

Իրապէս, ամուրիները քիչ մը տէրվիշ կ'ըլլան, կարեւորութիւն չեն տար ցուրտին, անձրեւին: Եւ կրիփը շատ կը սիրէ ամուրիները:

— Ես բժիշկ եմ, վախցիր ինծմէ, պոռացի:

Եւ կրիփը խնդաց քթիս: Որովհետեւ այս հիւանդութիւնը աւելի շատ կը սիրէ բժիշկները, որոնք ամէն վայրկեան հիւանդներու այցելելով, դիւրին կը վարակուին եւ դեռ կը վարակեն ուրիշներն ալ:

— Լաւ, ըսի:

Համակերպողի մը պէս փաթթուեցայ կրիփին եւ անկողինիս մէջ օրերն երկուն ըրի, գիշերները լուսցուցի հազալով, տանջուելով, անքուն մնալով: Յաճախ կը յիշէի Նաբուգոդոնոսորի հրամանը.

— Ջեռուցէք զհնոցն եւթնապատիկ, զի մինչեւ ի վախճան այրեսցին:

Եւ կը մտածէի այն երեք խեղճ պատանիներուն մասին, Սեդրաք, Միսաք եւ Աբեթնագով, որոնք նետուեցան «ի մէջ հնոցի հրոյն բորբոքելոյ»:

— Ապուր ես կերեր, Նաբուգոդոնոսո՛ր, ըսի ինքնիրենս, քու կրակդ ի՛նչ կ'արժէ բաղդատմամբ այն հնոցին, որուն մէջ ձգած է զիս կրիփը:

Արդարեւ տաք քրտինքիս ծովին մէջ ինկեր՝ կը խաշէի՛, կը խաշէի՛:

— Մուխդ մարեցաւ այլեւս, սիրելի՛ տոքթէօրս, ըսի ես ինծի: Եւ արդ բժշկեա՛ զանձն քո, հէ՛, ժեծխօսի՛կ:

Գիշեր ցորեկ կռուեցայ կրիփին դէմ, օգուտ չըրաւ:

Ինչե՛ր խորհեցայ տանջանքի այդ պահերուն: Նոյնիսկ չէի ուզեր մտածել, բայց անծանօթ ուժ մը միտքս շարունակ կը բանեցնէր: Խօսքեր, զորս լսեր էի շաբաթ մը առաջ, իրենք իրենց կը կրկնուէին միտքիս մէջ այնպիսի կշռոյթով մը, որ ոտանաւորի ձեւ կը ստանային:

— Մեղա՛յ, բանաստեղծ պիտի դառնամ հիմա, կարծես թ'ալ ուրիշ փորձանք չկար:

Եւ կ'անիծէի զիս, որ կրիփը նշան տուած օրը չպաշտպանեցի ինքզինքս:

Արդարեւ կրիփը «նշան տալու» ձեւ մ'ունի, որ կը նմանի Արմաշի վանքին զանգին զանգին: Հեռուէ՛ն, շատ հեռուէն կը լսես, որ վանքին զանգը կու գայ: Անմիջապէս մայրերը փողոց կ'իյնային, կը կանչէին իրենց երախաները, որպէսզի ոտքի կոխան չըլլան:

— Անպիտա՛ն, կ'ըսէի ինքզինքիս, ինչո՞ւ «ոտքի կոխան» եղար կրիփին:

Ես, որ, մեր ծերուկ վարժապետին բամբ հազը փողոցէն լսուած պահուն, անմիջապէս կը բռնէի մինտէրս, որ օդին մէջ կը պտըտէր(գիւղի նախակրթարաններուն մէջ մինտէրները կոխի առեն թնդանօթի դեր կը կատարեն), կը նստէի անկինս եւ ժամու սուրբ կը ձեւանայի, քիչ առաջուան չարութիւններէն եւ գզուըտուքներէն իբրեւ թէ անտեղեակ, կամ ուրանալու պատրաստ՝ ծեծ չուտելու համար վարժապետէն, ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս բռնուեցայ կրիփէն:

Պատճառը բացատրեմ:

* * *

Ոչ ոք կրնայ խօսք տալ կրիփէն: Հիւանդութիւններուն մէջ ամէնէն աւելի տարափոխիկն է: Շատեր աւազակի, գողի կը նմանցնեն զայն, որովհետեւ յանկարծակի կը յարձակի վրադ եւ կը հարստահարէ քեզ: Արդէն կրիփ գերմանական զաւառաբարբառ մըն է, որ կը նշանակէ յանկարծակի մէկուն փաթթուիլ՝ ճանկերը բացած: Ասիկա նոր անունն է. իր հին անունն է ինֆլուէնցա, զոր տուած են Իտալացիները 1722ին: Այդ անունը եւս միեւնոյն նշանակութիւնն ունի: Հիւանդութիւն մը որ կ'ազդէ անմիջապէս, եւ հանդիպած մարդուն վրայ: Ահա այս բացատրութենէն թելադրուած, Հայերն ալ կրիփը անուանած են ազդախտ: Այսինքն հիւանդութիւն մը, որ կ'ազդէ ամէնուն, առանց խտրութեան, եւ ամենա'յն արագութեամբ,մէկէն միւսին եւ այսպէս գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք, երկրէ երկիր ցատկելով. սատանայի պէս: Ժամանակ մը անունը փոխեցին եւ ըսին ըսփանեոլ: Սակայն հիւանդութիւնը երբեք սպանիացի չէր, այլ աշխարհաքաղաքացի է, որովհետեւ ամէն ազգ կը ճանչնայ զայն: Թուրքերը փաչավրա կ'անուանեն, որովհետեւ հիւանդը իսկապէս փաչավրա կը դառնայ: Թերեւս այդպէս կոչուած է, որովհետեւ ոչ ոք կաբեւորութիւն կուտայ, «ոտքի վրայ կ'անցընէ»: Սակայն եթէ գիտնան թէ ինչե՛ր ըրած է այս հիւանդութիւնը:

Ինչպէս ըսի, գերազանցապէս տարափոխիկ է: 1883ին ամբողջ Եւրոպան եւ Ասիան մէկ երկու շաբաթուան ընթացքին վարակուած էին կրիփով: 1889ին, Մայիսին երեւցաւ Ասիոյ մէջ, Հոկտեմբերին տարածուեցաւ Սիպերիոյ մէջ, Դեկտեմբերին Եւրոպա եւ Ամերիկա: Ոմանք կ'առարկեն թէ փոխանցման արագութիւնը կարելի չէ այդպէս բացատրել, երբ, օրինակ 1897ին, նո՛յն օրը կրիփի համաճարակ ծագեցաւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ: Սակայն դէպքերը ցոյց կուտան որ փոխանցում կը կատարուի մէկը վարակելով միւսը, եւ այնքան արագ, որքան արագ է հաղորդակցութեան միջոցը: Եւ իբրեւ փաստ ցոյց կը տրուին վանքերը, փարոսները, նաւերը, որոնց բնակիչները չեն վարակուած, երբ ամբողջ երկիրները հիւանդացած են անխտիր: Ճիշդ է թէ կրիփի համաճարակը,— աւելի ճիշդ է ըսել աշխարհաճարակ (pandémie)— յաճախ վըտանգաւոր չէ, սակայն պէտք չէ մոռնալ 1918ի համաճարակը, որ հինգ Եւրոպայի ժողովուրդը ցորենի պէս, պատկերին իրական արտայայտութեամբը: Վերջերս տեսնուած է, որ համաճարակը տկարացած է, այսինքն հիւանդութիւնը թեթեւ կ'անցնի: Պատճառն այն է, որ հիւանդութեան մանրէն այլեւս ծերացած է, ցեղը տկարացած է, կամ կլիմային ազդեցութեան է ենթարկուած: Իրաւ ալ, մանրէները եւս կը տկարանան, ինչպէս մարդկային ցեղը եւ իրենց քաղաքակրթութիւնները՝ պատմութեան մէջ:

Այսպէս Թիֆոյին մանրէն բաւական տկար է, եւ հին վախերը չի ներշնչեր հիմա: Սիֆիլիսը Պրազիլիոյ մէջ այնքան ընդհանուր է, որ տեղացիները որեւէ նեղութիւն չեն զգար այլեւս: Նոյնպէս կրիփի անծանօթ մանրէն չունի երբեմնի ժահրը, եւ այս է պատճառը, որ շատեր կը շփոթեն կրիփը պարզ հարբուխին կամ ցնցղատապին (bronchite) հետ: Հիմա զրեթէ սովորութիւն է ըսել «կրիփ բռնուեցայ» ամէն անգամ որ հարբուխը գայ: Ո՛չ, կրիփը տարբեր է, ընդհանրապէս բարեխառնութեան յանկարծակի փոփոխութիւնները, մասնաւորաբար ձմեռը կը նպաստեն անոր երեւման եւ տարածման: Տարիքը եւս դեր ունի, այսպէս 20-40 տարեկանները առաջին զոհերն են: 15էն վար հազուադէպ է: Նոյնպէս ծերերն ալ քիչ կը վարակուին, բայց երբ վարակուին, ծանր վտանգի մը կ'ենթարկուին:

Կ'ուզէ՞ք, որ նկարագրեմ խոկական կրիփը: Սակայն մի վախնաք, երբ ձեր աչքին ներկայացնեմ անոր ամէնէն վտանգաւոր պատկերը, միշտ բիրտ գիծերով, ինչպէս ընել սովորութիւնս է:

Ինքնաշարժի, մեթրօներու, հանրակառքերու մէջ նստած էք դէմը մէկու մը, որ կը փռնգտայ, կը հազայ, հարբուխ ունի: Իրիկունը վարակուած էք, առանց կասկածի: Թուքի անտեսանելի կաթիլներ կը ցատկեն, մինչեւ երկու մեթր հեռու կը նետեն մանրէն, որ կրնայ դիմանալ քանի մը օր: Եւ կը սկսի ձեր հարբուխն ալ, գլխու սարսափելի ցաւը, ուժաթափութիւնը: Կրիփը նշան տուաւ այլեւս:Եթէ այդ վայրկեանէն սկսեալ, կըրցաք մասնաւոր խնամքներով վիժեցնել, լա՛ւ: Այլապէս, ասփիրինը, կրոկը օգուտ չունին յետոյ:

Եւ յաջորդ օրը կը սկսի անհանդուրժելի ցաւը, որ կը կրծէ ձեր ճակատին եւ քունքին ոսկորները: Կարծես մուրճով կը զարնեն ներսէն դուրս: Կ'ըսես պիտի կոտրի գանկդ, կամ պիտի պայթի, այնքա՛ն լեցուն է եւ ճնշում կայ ներսը: Երբ աչքերուն գունդին վրայ կոխէք ձեր մատը, տարօրինակ ցաւ մը կը զգաք: Նուտով ցաւերը կը տարածուին «ամէն կողմ»: Ոսկորները կարծես կը կոտրուին, կուրծքին մէջ ասեղ կը խօթեն, մէջքին վրայ միսերը կը կսկծան: Վրայ կը հասնի հազը, որ երկրաշարժի պէս կը ցնցէ, կը սարսէ եւ կը պատռէ կուրծքը: Հազին ցաւը այնքան սաստիկ կ'ըլլայ, որ հիւանդը կը վախնայ հազալէ, շունչը կը բռնէ... ի զուր: Եւ ընդհանուր յոգնածութիւն մը, փոշի մը վերցնելու ուժը կը պակսի այլեւս: Դէմքը կը նիհարնայ, եւ քիթը կը տնկուի: Այդ դէմքը այնքա՛ն յատկանշական է, որ փորձառու բժիշկները երեսը նայելով՝ կըրնան հաստատել թէ կրիփով վարակուած է հիւանդը: Ենթական մելամաղձոտ կը դառնայ,կեանքէն կը յուսահատի, կամքը բացարձակապէս կը կորսնցնէ, որեւէ ճիգ ընելու փափաքէ կը զրկուի: Իսկ քիթը աղբիւրի պէս կը հոսի, աչքերը կ'արցունքոտին: Ու մինչեւ ջերմութիւնը կը բարձրանայ 40 եւ յետոյ յանկարծ կ'իջնէ վար, սեպի ձեւ պատկերներ գծելով, հազը չի դադրիր երբեք,կարծես կը ճեղքէ, կը պատռէ կուրծքը, առանց երբեք յաջողելու դուրս հանել կպչուն խուխը, որուն մէջ, երբեմն, արիւնի ղերձաններ կը թրթռան: Վիճակը հետզհետէ ծանրանալով, մարմինին վրայ հազուադէպ ասուիճանով մը կը տեսնուին ոսպի ձեւ բիծեր:

Ահա այս հիւանդութիւնն որ երբեմն կը տեղաւորուի կուրծքին կամ որովայնին մէջ, ստեղծելով ցնցղատապով կրծքի կամ աղիքներու կրիփը: Անոնց բարդութիւններուն մէջ ամէնէն վտանգաւորներն են թոքերու ուռեցուցումը, թոքատապը, խելապատի բորբոքումը (méningite grippale), հիւծախտի ճամբուն յարդարումը:

Չեմ նկարագրեր այլեւս այդ բարդութիւնները: Կուտամ քանի մը խրատներ դարմանումի մասին:

Կրիփին դոհը պէտք է անմիջապէս պառկի: Վերջը կը տուժէ: Զգուշանայ տենդէններուն փոխանցելէ: Դեղերը պէտք է որ միայն բժիշկը յանձնարարէ: Շատեր սխալ կ'ընեն ամէն կեսուրի ասփիրին ու կրոկ առնելով: Եթէ սատամոքսին ու երիկամունքներուն վիճակը լաւ է, վնասակար կը դառնան այդ դեղերը: Հիւանդը զօրացնելու համար, խմցնել թէյ, սուրճ, քիչ մը քոնեակ, եւ դեղերը, զորս միայն բժիշկը պիտի ըսէ: Եւ քաշել հիւանդին կռնակին ու կուրծքին վրայ, եթէ հազը շատ կը նեղէ, ֆինին տալ կարելի է, նաեւ տաք բաւաջուրեր:

Բայց, ինչպէս միշտ, խելացութիւնը կամ լաւ բժշկութիւնը կը կայանայ հիւանդութեան չվարակուելուն մէջ: Համաճարակի ատեն չերթալ արճարան եւ թատրոն: Անմիջապէս խօսք տալ հազացող, ձայնը փոխուած, գունատ, հարբուխէ վարակուած մարդոցմէ: Ռունգերուն մէջ քիչիկ մը pommade goménolée դնել, բերանը eau oxygénéeով լուալ՝ մինչեւ կոկորդը խաղացնելով ջուրը:

Ոմանք կը խօսին պատուաստի մը մասին, որ օգուտ չունի:

Բժ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԴՈՒՐԵԱՆ ԱՐՔ.Ի ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՒ „ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ.„Ը

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ. (սեփ. թղթ.)— Հայ Գաղթային կեդրոնի Վարչութիւնը, ընդ առաջ երթալով Ամերիկայի կեդր. Յանձնաժողովի առաջարկին, հոկտեմբեր 27ին կիրակի օրը եկեղեցական արարողութենէն ետ միջապէս վերջ, տօնեց Եղիշէ Արք. Դուրեանի եկեղեցական ու գրական գործունէութեան 50ամեայ յոբելեանը:

Վարչութիւնը նախօրօք յարմար դատած էր ընդհանրապէս հանդիսականութեան լայն հանգամանք չտալ, նկատի ունենալով գաղութին նիւթական պայմանները եւ եկեղեցաշինութեան գործը: Հանդիսականութիւնը սահմանափակուած է որոշ անձերու եւ կազմակերպութիւններու մէջ, ի նպաստ Դուրեան Մատենադարանի ֆոնտին:

Հանդէսին կը նախագահէր կեդրոնի վարչութեան ատենապետ Պ. Ի. Խ. Արսլան, որ համառօտ կերպով պարզեց յոբելեարի կեանքն ու գործունէութիւնը, իբրեւ ազգասէր ու կրօնական:

Յաջորդ բանախօսը՝ Յովհաննէս Ամիրեան դրուատեց յոբելեարը իբրեւ գրագէտ, իմաստասէր, բանաստեղծ ու տիպար կրօնական: Մանրամասնօրէն անդրադարձաւ, 1890-1904 Արմաշի իր ուսուցչական կեանքին, ապա 1904էն իբրեւ Իզմիրի առաջնորդ: Յետոյ 1908ին սահմանադրութեան, Պոլսոյ մէջ Դուրեանի գործունէութիւնը, եւլն. մինչեւ այսօր՝ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը:

Յաջորդ բանախօսները, Պ. Պ. Յ. Բարաքեան եւ Յ. Պարգեւեան բացատրեցին նաեւ յոբելեանի

...նշանակութեան եւ օգուտ-
ները:

...փակման խօսքի մէջ Պ. Ի.
...Արմլան պարզեց Հայ եկեղեցիի
...դերը մեր իրականու-
...թեան մէջ, մանաւանդ եկեղեցի-
...ներու վարիչներու խոշոր ազդե-
...ցութիւնը հասարակութեան վրայ:
...առաջարկեց ներկաներուն
...մէջ շնորհաւորական հեռագիր
մը ուղարկել Դուրեան պատրիար-
...ին, ինչ որ ընդունուեցաւ ընդհա-
...րին կողմէ:

Այս առթիւ գովելի առա-
...մը ըրաւ Պ. Հրանտ Նիգօթ-
...եան, որ քանի մը սրտառուչ
...խօսքերէ յետոյ, խնդրեց թոյլ
...ալ բոլոր այն հայ երիտասարդ-
...ներուն որոնք նոր են եկած ու
...ընդհանրապէս ի վիճակի չեն
...մասնակցելու հանգանակութեան,
...վճարել այնքան գումար որքան
...հաւաքուած է մինչեւ հիմա:
Այս խօսքերը ներկաներու կողմէ
ընդունուեցան ծափերով:

Կ'իմանանք թէ նախկին հա-
ւաքուած գումարը 1000-1200
ֆրանքի կը հասնի:

Մէջընդ մէջ եղան արտասա-
նութիւններ, երգ ու նուագ:

*** Նոյն օրը Իրիկուան Գաղ-
թահայ կեդրոնի սրահին մէջ տօն-
ուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը:
Նորէն տաք շրջանակ մը, բազմը
վերյիշումներ: Եւ այս բոլորը քա-
նի մը ժամուան համար, որով-
հետեւ դառն աշխատանքը այն-
քան է կլանած բոլոր ընկերները
որ, հազիւ ժամանակ կը գտնեն
նոյնիսկ այսպիսի օրերուն քով
քովի գալու...

Փոքրիկ վերյիշումով մը հան-
դէսը բացաւ ընկ. Յ. Բարակեան:
Յաջորդաբար խօսեցան ընկերներ
Ս. Բարսեղեան եւ Ս. Թորգոմեան:
Ընկ. Ս. Բարսեղեան իր բանախօ-
սութեան մէջ երկարօրէն կանգ
առաւ Հ. Յ. Դ. 39 տարուան գոր-
ծունէութեան վրայ, վերյիշելով
դէպքեր եւ դէմքեր:

Մէջընդմէջ եղան մեներգներ,
արտասանութիւններ ու նուագ:
Իրենց բարեհաճ մասնակցութիւնը
բերած էին Պ. Պ. Լ. Վարդապետ-
եան ու Օ. Պալթայեան՝ երգով,
իսկ Հ. Գլըճեան՝ ջութակի նուա-
գով:

Խմբերգեցին դաշնակցական
ու ազգային երգեր, ընկերներու
եւ համակիրներու կողմէ եղան
արտասանութիւններ:

Նախաձեռնող ընկերները
պարտաւոր են անհրաժեշտ ու-
շադրութիւն դարձնել այս եւ
նման օրերու վրայ ու ջանանք
տօնել աւելի խնամքով կազմա-
կերպուած:

Սմբատ Թորգոմեան

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ ֆրանսական բանակի նախկին հայ կամաւորներու միութեան պարահանդէսը: Մարաջախտ Փէթէն, որ հանդէսին հովանաւորութիւնն ստանձնած էր, Փարիզէն բացակայ ըլլալուն նամակով մը իր համակրանքը կը յայտնէր: Փարիզի զինուորական կառավարիչ զօր. Կուրօի կողմէ ներկայ էր իր սպայակոյտի նախագահը զօր. Վուարիօ: Ներկայացուցիչ ղրկած էր ծովային նախարարը: Օտար հիւրերէն յիշենք նաեւ Ավէյրոնի երեսփոխան Տոքթ. Ժան Մալինիէն:

Գեղարուեստական բաժնին, որ մեծ խնամքով կազմուած էր, իրենց մասնակցութիւնը բերին օրիորդներ Լուիզ Աղապէկեան, Իրիս Պիւլպիւլեան, Մարսէլ Ֆոնթէն (երգ) Պ. Պ. Տիրան Ալիքսանեան (թաւջութակ), Փօլ Լէյոնէ (դաշնակ), Փուպլիօ Քոնթի (մանտոլին) եւն.: Կէս գիշերէն վերջ սկսան պարերը՝ կրկնակ նուագախումբերու առաջնորդութեամբ: Խանդավառութիւն ստեղծեց մանաւանդ Մանուէլ Փիցարրոյի արժանթինեան նուագախումբը՝ իր երգերով:

Հանդիսականներէն Պ. Կալթսայեանց իր դրական համակրութիւնը ցոյց տուաւ՝ շուրջ 10,000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ընելով միութեան: Հասոյթը պիտի յատկացուի անդամատեալ եւ կարօտ նախկին կամաւորներու:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՉ ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14.—Միութիւնս իր դեկտ. 9ի ընդհ. ժողովին մէջ, ուր ներկայ էին անդամներ եւ հայրենակիցներ, պարտք սեպեց իր աջակցութիւնը նուիրել Անատոլուէն Սուրիա քշուած թշուառ բեկորներուն: Այս նուիրական որոշումը խորապէս ուրախացուց մեզ ամէնս: Բայց աւելի եւս պիտի ուրախանանք ամբողջ Բալուցիներս, երբ մեր ջանքերուն արդիւնքը տեսնենք եւ ուրախացնենք մեր թշուառ ու քսորականները կտոր մը հաց տալով անոնց: Անօթի եւ մերկ են մեր եղբայրներն ու քոյրերը եւ այս ամէնը մեր ոխերիմ թշնամին է որ կ'ընէ:

Սիրելի հայրենակիցներ, թող այս առիթ ըլլայ որ մոռնանք աջ ու ձախի նեղմտութիւնները եւ թեւ թիկունք դառնանք իրարու: Տակաւին անթիւ անհամար ցաւեր ունինք դարմանելու, եղբայրներ եւ քոյրեր ունինք անտէր, որոնց հանդէպ բալուցին ալ մեծ պարտականութիւն ունի կատարելիք, լաւ յիշատակ թողելու բազում չարչարանքներու ենթարկուած մեր ազգի պատմութեան մէջ:

Իսկոյն ընտրուեցաւ տասը հոգինոց յանձնախումբ մը, հանգանակութեան սկսելու համար Փրանսաբնակ Բալուցիներէն եւ բալուցիական միութիւններին:

Յանձնախումբի անդամները Պ. Պ. Պաղտասար Արամեան, Յարութիւն Ուլուսեան, Սեդրաք Փափազեան, Մանուկ Գալուստեան, Սահակ Ազարեան, Յակոբ Քիւրքճեան, Սարգիս Տէփոյեան, Մարտիրոս Աւոյեան, Մանուկ Մարկոսեան, Սեդրաք Գրիգորեան:

Միութիւնս 500 ֆրանք տրամադրելով, նախաքայլը կ'առնէ հանգանակութեան: Դուք ալ մի խնայէք ձեր աջակցութիւնը, սիրելի հայրենակիցներ: Նուիրատուներու ցանկը յանձնախումբի կողմէ յաջորդաբար պիտի հաղորդուի «Յառաջ»ի:

Ի դիմաց Բալուի Հայր. Միութեան

Ատենապետ Ատենադպիր
Ա. Փափազեան Ա. Ադամեան

ԽՄԲ.— Յառաջիկային թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար կը փութանք յայտնել թէ մեզի ղրկուած գումարներուն ցանկերը միայն կրնանք հրատարակել:

ԵՐԳ ՄԸ ԵՒ ԵՂԱՆԱԿ ՄԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը կը խնդրէ մեզմէ արտատպել հետեւեալ կոչը.—

Նորեան եղբայրներու երգի մրցանակին ստանաւորը արդէն յայտարարած ըլլալով, մեզի կը մնայ մրցումի դնել երգին եղանակը:

Նկատի ունենալով կարգ մը պատճառներէ առաջացած յապաղումներ, խմբագրութիւնս մինչեւ մարտ 31, 1930, պայմանաժամ կուտայ շահող ոտանաւորին վրայ եղանակի մրցումին:

«Երգին եղանակը պէտք է պատշաճի երգին իմաստին եւ հայկական ոգի ու բնոյթ կրէ», ըստ պայմանի:

Շահող երաժշտագէտը պիտի ստանայ մնացեալ 75 տոլարը: Ամբողջ մրցանակը 100 տոլար էր, որուն 25ը արդէն ղրկուեցաւ Փարիզ, շահող Պ. Տիգրան Չիթունիի:

Այս առթիւ անգամ մըն ալ պէտք կը տեսնենք հրատարակել այն ոտանաւորը, որուն վրայ պիտի յօրինուի եղանակը:

ՕՌ՜Ի ՈԼՃԻՆԿՕ՜...

Արեւ ըլլամ՝ ծաթի՛մ, մարի՛մ
վերեւէդ,
կամ շուք ըլլամ՝ աճի՛մ ճատնի՛մ
քեզի հետ,
դէմքիդ մատաղ, ա՛յ սիրական,
քայլերուդ հետ՝ ծաղկէ ծաղիկ՝
վէտ ի վէտ:
Օ՜ օ՜ օ՜ պը՛ծինկօ՜, պը՛ծինկօ՜,
պը՛ծինկօ՜...:

Ես արեգակ՝ դու ես ծովը ծիրանի,
Հալինք լեցուինք իրար ծոցը հոլանի.
Հովը երգէ, ա՜յ սիրական,
Հազար լարով, հազար անգամ
երանի:
Օ՜ օ՜ օ՜ պը՛ծինկօ՜, պը՛ծինկօ՜,
պը՛ծինկօ՜...:

Արո՞ւ թէ էգ, երկո՞ւ թէ մէկ
մարմին ենք,
Արու եւ էգ ծագ ու թոռներ կը
հանենք
Մեր աշխարհի չորս ծագերուն
Արեւի պէս բոց ու բարի կը շարենք:
Օ՜ օ՜ օ՜ պը՛ծինկօ՜, պը՛ծինկօ՜,
պը՛ծինկօ՜...:

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր եղանակները պէտք է ըլլան զոյգ օրինակ, մէկը ստորագրուած, միւսը՝ ոչ: Վերջինները պիտի տրամադրուին Քննիչ Յանձնախումբին:

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԸՄԲՈՍՏԱՑՈՒՄ ԵՒ ՃՆՇՈՒՄՆԵՐ

Անոնք որ կը հետեւին Ռուսիոյ մասին տրուած լուրերուն, մանաւանդ տնտեսական ու ճարտարարուեստական ծրագրի իրականացման մասին զազազան աղբիւրներու, ճարտարարուեստացման, հնգամեայ ծրագրի, «սոցմրցման», անընդհատ աշխատանքի եւլն, թերեւս կը կարծեն թէ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ հոն եւ մօտ է այն ժամանակը երբ աշխատաւոր զանգուածներն իրօք, խորհրդային միութեան մէջ՝ բացումը պիտի կատարեն կարմիր դրախտին...: Թող սակայն, յուսախաբ չըլլան այսքան շուտ: Կեանքը այնքան անակնկալներ ունի. այսօր վատ. վաղը լաւ, Առայժմ թող գոհանան հետեւեալ ստոյգ տեղեկութիւններ, վաւերական, որովհետեւ պաշտօնական՝ քաղուած բոլշեւիկեան մամուլէն իսկ՝ ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան կողմէ:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՎ

Մոսկուայի մօտերը, Օտդաշքովի գիւղին մէջ, փարփէնով անուն գիւղացի մը կը սպաննէ ուրիշ երկրագործ մը, կը վիրաւորէ գիւղական խորհուրդի նախագահը, ուրիշ մէկ քանիներ:

Գործը կ'իյնայ դատարան, բայց կը ստանայ քաղաքական բնոյթ. կը ձերբակալուին ուրիշներ ալ, որոնց մէջ տէրտէր մը: Բայց, մինչդեռ ոճրագործը մէկ հոգի է, դատական վճիռը մահուան կը դատապարտէ «հինգ հոգի...»:

Վլատիմիրի մէջ, մահուան կը դատապարտուին երկու գիւղացիներ, որո՞նք խորհրդ. տնտեսութեան մէկ քանի անդամները «ծեծեր էին...»:

Նովօ Տորժսկի շրջանին մէջ, կուլակներ (ունեւոր գիւղացիներ) մահուան կը դատապարտուին՝ իբր սպանիչ աղքատ գիւղացիի մը:

Այսքան կորովի կերպով կը գործեն խորհրդային դատարանները...

ԱՌԱՆՑ ԴԱՏԻ

Նովօ Սիպիրսկի մէջ, Չեկան կը գնդակահարէ 15 գիւղացիներ:

Չելեապինսկի մէջ, պաշտօնական զեկոյց մը կը հաստատէ թէ 17 քաղաքական աւազակներ հրացանազարկ եղած են:

Չերեպովէցի մէջ, երկու գիւղացիներ մահուան կը պատապարտուին՝ իբր դաւադիր գիւղական թղթակցի կեանքին:

Սամարայի մէջ, հինգ գիւղացիներ եւ տէրտէր մը հրացանի կը բռնուին, այն մեղադրանքով որ փորձած են ձախողեցնել արմտիքի պետական գնումները:

Նոյնպէս՝ հինգ գիւղացի եւ մէկ տէրտէր՝ ուրիշ քաղաքի մը մէջ:

Պաշքիրիայի թերթը գրեթէ ամէն օր երկար ցանկ մը կը հրատարակէ դատերու, դատապարտութիւններու եւ մահափորձերու: 29 եւ 30 հոկտեմբերի թիւերուն մէջ, հրատարակած էր երկար ցանկ մը գիւղացիներու, որոնք իբր թէ ուզած են ձախողեցնել ցորենի մթերման քաղաքականութիւնը: Մահուան ճամբան ցոյց տալու եղանակներէն մէկն է:

ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Իսկ այս սառուցեալ երկրին մէջ, մարդկային կեանքը՝ կ'երեւի շատ աւելի աժան է բոլշեւիկներուն համար: Խումբով հրացանի կը բռնեն գիւղացիները, ոչինչ, կամ յերիւրածոյ մեղադրանքներով:

Տեղին խորհրդային թերթը՝ իր առաջին էջին վրայ, խոշոր տառերով կը հրատարակէ հետեւեալ ազդը.

«Պրոլետարական մենատիրութեան օրկանները անողոք կերպով կը պատժեն կուլակները, աւազակները եւ բոլոր անոնք որ կ'ուզեն ձախողեցնել ցորենի մթերումները»:

ԷԼԻԶ ԿՈԹՈՂԵԱՆ
ԵՒ
ՓԻԷՐ ՔԷՍԷՃԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
26 Հոկտ. 1929
Villemomble Paris

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վիլմոմպլէն (Փարիզ) Պ. Յակոբ Անդրէասեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Պ. Պախթիարեան եղբայրներու (Նիւ-եորք):

Թերթին այս էջը ամբողջ նուիրուած է գիւղին մէջ դասակարգային պայքարին, եւ մահուան սպառնալիքներու՝ հանդէպ խորհրդ. Միութեան թշնամիներուն: Ու կուտայ անուանական երկար ցանկը մահուան ենթարկուածներուն, իբր հրձիգ կառավարական շէնքերու, կամ իբր դաւադիրներ եւ գրգռիչներ:

Աւելի երկար է սակայն ցանկը այն մահապարտներուն, որոնք կ'ամբաստանուին իբր «գործօն հակայեղափոխականներ, եւն:

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ գիւղացիներու դժգոհութիւնը սկսած է նոր թափ ստանալ. քաղաքական ոճիրները, մահափորձները, կառավարական շէնքերու եւ մթերանոցներու հրկիզումը կը յաջորդեն իրարու եւ անհամար մահապատիժները չեն կրնար զսպել գիւղացիներու դժգոհութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Հայ մամուլի եւ ժողովուրդի մէջ պատահած թիւրիմացութիւնները բառնալու եւ սխալ հասկացողութիւնները վերցնելու մտադրութեամբ, Որբ. Ընդհ. Միութեան Կեդրոնական Մարմինը կուզայ յայտարարել թէ, Որբ. Ընդհ. Միութիւնն ու Զափահաս Որբերու Միութիւնը տարբեր Միութիւններ են:

Վարչութիւն

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան Մասնաճիւղը Շավիլի մէջ կազմակերպած է Հայերէնի դասեր, երկսեռ մանուկներու համար:

Դասերը պիտի տրուին հինգշաբթի օրերը, կէսօրէն վերջ ժամը 2 — 5, 20, ave de Ville d'Avray, Chaville.

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
"ՅԱՌԱՋ„Ի ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ_1930
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ
ՆՈՐՈԳԷ ԲԱԺՆԵԳԻՆԴ, ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏԻՐ,
ԿԱՄ ԵԹԷ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ, ՓՈՒԹԱ, ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 1929 ԴԵԿՏ. 31

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 34 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.
ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

— Իրաւ է, ըսաւ Սէլէստէն Ուզքի եկած, ա՜խ պարոն, մենք պէտք չէ որ բժիշկ Տրունդլի մեքենայութեանց գործիք դառնանք. Ինքզինքս կորսուած կը զգամ, բոլորովին կորսուած:

— Պիտի վարժուիս նոր կեանքին:

— Վախնամ թէ չպիտի կրնամ, պարոն: Եթէ Փարիզ ըլլայինք, դռնապանուհիին հետ կրնայի գոնէ երկու խօսք խօսիլ երբեմն: Այստեղ դռնապանուհի ալ չկայ: Ազատութեան պատրուակի տակ ամէն կողմէ կաշկանդուած ենք, մարդիկ աւելի ճըն-շուած են քան 1789էն առաջ:

— Սխալ է...

— Ոչ, պարոն, սխալ չէ... փո՞րձ կ'ուզէք, ահաւասիկ ճաշի ժամը եւ ոչ ինծի ո՛չ ալ պարոնին համար կրնամ գոնէ մէկ մէկ հասարակ խորոված պատրաստել. եթէ տեղեակ ըլլայի այս ամէնուն, ապահովաբար կը մերժէի արթննալ...

Եւ խեղկատակ յուսահատութեամբ մը Սէլէստէն կլլեց դեղահատ մը: Երկրորդ մը առնելու կը պատրաստուէր, երբ լրագրողը արգիլեց:

— Մի՛ ընէք, կրնաք դժուարամարսութիւն ունենալ: Սէլէստէն բարկացած ձեռքերը երկինք բարձրացուց:

— Դժուարամարսութիւն ողոռի մեծութեամբ դեղահատի մը համար, ի՛նչ տխուր դար...:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.
ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յաջորդ օրն առաւօտեան դէմ Աննի Թոմսըն նախապէս հեռաձայնով իր այցելութիւնը ծանուցանելէ վերջ՝ իր օդակառքով իջաւ 4րդ թաղամասի 47րդ պողոտայի թ. 237ի առջեւը: Ռընէի համար մեծ ուրախութիւն մը եղաւ զայն տեսնելը:

— Շատ ազնիւ էք որ անհանգիստ եղած էք մինչեւ մեզի գալու, ըսաւ Ռընէ, համբուրելով օրիորդին ձեռքը ըստ հին սովորութեան:

Աննի Թոմսըն շատ զարմացաւ այս ձեւէն, որ շատոնց մոռացութեան դատապարտուած էր, նման ձեռք սեղմելու սովորութեան: Օրիորդին համար արտառոց էր ձեռքի համբոյրը, թէեւ ոչ անհրապոյր. իր խնամքներով յարուցեալ այս մարդը կ'ոգեկոչէր անհրեւութացած դարըշրջան մը, որու ուսումնասիրութեամբ զբաղած չէր շատ եւ որու միջոցին կեանքի պայմաններն այնչափ խիստ չէին եւ կենցաղն ալ նուազ բռնակալօրէն պայմանադրուած: Առաջին անգամ ըլլալով վերահաս եղաւ թէ այն ժամանակները ապրողները վայրենիներ չէին:

— Բարի եկաք, Օրիորդ, ըսաւ Սէլէստէն:

— Ի՞նչպէս էք տեսնեմ, հարցուց Աննի Թոմսըն իր հոգեզաւակներուն:

— Իմ կարծիքս կը վերապահեմ, ըսաւ Ռընէ. անշուշտ կարելի է հանգստաւէտ պայմաններով ապրիլ այս տան մէջ. կարեւոր ոչինչ կը պակսի, բայց մեր ժամանակ աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայուէր այնպիսի բաներու, զորս դուք այժմ աւելորդ կը նկատէք: Կարծեմ դիւրաւ չպիտի կրնամ հրաժարիլ անոնցմէ:

— Կարելիութեան սահմաններուն մէջ անոնց ալ գոհացում տրուած է, սակայն ըսաւ օրիորդը. այսպէս օրինակ ձեզ տրուած է ինքնաշարժ մը, որ անհրաժեշտ չէ:

— Ձեր շնորհիւ է որ ունինք ատոնք, այնպէս չէ՞. օրիորդ, շատ շնորհակալ եմ: Բայց ալ դի աշխարհն այնչափ տարբեր է մեր ճանչցածէն, որ ամէն ինչ տարօրինակ կը թուի մեզ եւ ժամանակ պէտք է որպէսզի անցեալը մոռնանք:

— Կը հասկնամ ձեր վիճակը, պատասխանեց Օրիորդ Աննի խոհուն կերպով: Լաւագոյն պիտի ըլլար թերեւս որ բժիշկ Տրունդլ ձեզ Ֆրանսայի մէջ թողած ըլլար, կամ Աւստրալիա փոխադրած ըլլար...

— Ինչո՞ւ Աւստրալիա, հարցուց Ռընէ զարմացած:

— Որովհետեւ Աւստրալիա մերժած է հետեւիլ բարեշրջման այն եղանակին որուն աւելի կամ նուազ աշխուժով համակերպած են աշխարհի միւս երկիրները... Այնտեղ տակաւին կ'ապրին մօտաւորապէս այն կեանքով, զոր դուք ճանչցած էք: Աւստրալիացիք կը հագուին այժմ այնպէս ինչպէս ձեր ժամանակները եւ կ'օգտագործեն տակաւին շոգեշարժ մեքենաներն եւ քարիւղով շարժիչները...

— Այնտեղ շնորհքով կ'ուտե՞ն ուրեմն, հարցուց Սէլէստէն, որուն համար այս կէտն ամենակարեւորն էր:

Օրիորդը կուշտ ու կուռ խնդաց:

—Միայն ուտելու վրայ կը խորհի՞ք, ըսաւ, այո՛, կ'ուտեն:

— Աւստրալիա երթանք ուրեմն, ըսաւ Սէլէստէն, կամ վերջապէս որեւէ տեղ, բայց չմնանք Ամերիկա:

— Ճիշդ ես ալ եկած եմ ձեզ փոքր ճամբորդութիւն մը առաջարկելու, ըսաւ օրիորդը:

— Բայց դուք Սան Ֆրանչիսկօ էիք, չէ՞, հարցուց Ռընէ:

օրէնք մը, որով կրօնական ազատութիւն կը շնորհուի այդ երկրի բոլոր Հրեաներուն։

Նոր օրէնքին համաձայն, պիտի կազմուի հրեայ համայնքներու Դաշնակցութիւն մը եւ ուղղափառ հրեայ համայնքներու ընկերակցութիւն մը, որ կատարեալ ինքնավարութիւն պիտի ունենայ կրօնական գործերը վարելու եւ զանազան հրեայ կրօնական հիմնարկութեանց ելեւմուտքը յանձնձելու։

Հրեայ խախամներն ու այլ կրօնաւորները ազատ պիտի կացուցուին հանրային այն բոլոր պաշտօններէն, որոնք արգիլուած են ըստ հրէական օրէնքին։ Օրէնքը նոյնպէս կը տրամադրէ հրէական տօներու առթիւ արձակուրդ տալ պետական եւ թաղապետական հրեայ բոլոր պաշտօնեաներուն, ինչպէս նաեւ հրեայ զինուորներուն եւ դպրոցականներուն։

Պետութիւնը տարեկան նպաստ մը պիտի տայ կրօնական ծախքերու համար՝ համաձայնութեամբ համայնքներու դաշնակցութեան եւ ընկերակցութեան։

Ընդհանուր առումով, նոր օրէնքը հրէական եկեղեցին օրթոտոքս եւ կաթոլիկ եկեղեցիներու հետ հաւասար աստիճանի վրայ կը դնէ։

Ռուսիոյ ելմտական տագնապը

Րիկայէն կը հաղորդեն Էքսչէյնճ Թէլէկրաֆի.—

Խորհրդային միութեան ելմտական եւ առեւտրական գործավարները, ինչպէս նաեւ մենաշնորհներու տնօրէնները, Մոսկուայի մէջ խորհրդակցութիւն կատարեցին ռուսական ոսկիի պահեստին վրդովիչ կերպով պակսելուն առթիւ։ Անցեալ ձմեռ մեծ քանակութեամբ ոսկի ղրկուած էր Անգլիա, Գերմանիա եւ Ամերիկա՝ վճարելու համար ներածուած ապրանքներու փոխարժէքը։ Տագնապին պատճառը ասիկա է։

Ելմտական գործավարը յայտարարեց թէ իրականին մէջ ոսկիի պահեստը սպառած է, հետեւաբար եւ անկարելի է ոսկի արտածել այսուհետեւ։

Արտաքին առեւտուրի գործավարը պարզեց այն միջոցները որոնք ձեռք առնուած են աւելցնելու համար քարիւղի, աղի եւ փայտի արտածումները, աւելցնելով որ շատ դժուար է արտածել, նոյնիսկ քիչ քանակութեամբ, ցորեն, կարագ եւ հիւսուածեղէն, որոնք անբաւարար են երկրի պէտքերուն։ Ի վերջոյ, արտաքին առեւտուրի ճիւղին տնօրէնները՝ իբրեւ կացութեան դարման՝ առաջարկեցին նոր սեղմումներու ենթարկել ներածումները։

Խորհրդակցական նոր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբթու։

Թրքական ոսկիին տագնապը

Պոլսոյ 29 դրամատուններու տնօրէններ խորհրդակցական ժողով մը գումարեցին ելմտական խորհրդական Ալի Րիզա պէյի նախագահութեան տակ։ Որոշուեցաւ որ դրամատունները վիճակագրութիւններ պատրաստեն՝ ցոյց տալով թէ 1926, 27 եւ 28 տարիներու իւրաքանչիւր ամիս ո՞րքան օտար դրամի պէտք ունեցած են։ Ասկէ զատ պիտի քննուի թէ մաքսային նոր սակացոյցի գործադրութենէն ի վեր ի՞նչ փոփոխութիւն առաջ եկած է օտար դրամի անհրաժեշտութեան մէջ։ Այս կերպով պիտի ստուգուի թէ երկրին մէջ օտար դրամի ի՛նչ պահանջք կրնայ ըլլալ։

Իւրաքանչիւր դրամատուն առանձին ծրագիր պիտի պատրաստէ նաեւ օտար դրամի անհրաժեշտութիւնը որոշելու միջոցներուն եւ թրքական դրամի կայունացման մասին։

Թրքական սնանկ ընկերութիւններ

Պոլսոյ Առեւտրական տնօրէնութեան մօտ վերջերս նոր բողոքներ եղած են կարգ մը ընկերութիւններու մասին որոնք երկար ատենէ ի վեր ընդհ. ժողով չեն գումարած եւ հաշիւները չեն մաքրած։ Այս ընկերութիւններուն թիւը տասնէն աւելի է, որոնք իրենց դրամագլուխը բոլորովին կորսնցուցած են։

Ասկէ առաջ ալ նման բողոքներ եղած էին 60ի մօտ ընկերութիւններու մասին որոնք, նոյնպէս իրենց դրամագլուխը կորսնցուցած են։ Առեւտրական տնօրէնութիւնը ստուգած էր որ այս ընկերութիւնները 40 միլիոն ոսկիի չափ դրամագլուխ կորսնցուցած են եւ զանոնք Առեւտրական դատարանին յանձնած։ Որոշուած է նաեւ դատարանի յանձնել տասը ընկերութիւններն ալ որոնք նոյն վիճակին մէջ ինկած են։

Թրքական հրոսախումբ մը

Հալէպէն կ'իմացնեն որ թրքական ստուարաթիւ աւազակախումբ մը յարձակած է Սուրիոյ Մաարա գիւղին վրայ եւ կարեւոր կողոպուտներ ընելէ վերջ փախած եւ ապաստանած է թրքական հող։

Օդային նոր յաղթանակներ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ԿՏՐՈՒԱԾ

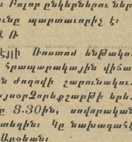
Ֆրանսացի օդանաւորդներ Շալ եւ Լալ-Պորժէս, որոնք կիրակի կէսօրին Սէվիլլայէն (Սպանիա) ճամբայ ելած էին, յաջողեցան կտրել հարաւային Ատլանտեանը եւ հասնիլ Պրազիլիոյ ափը։ Թերթս մամուլը դրուած պահուն, օդանաւը դեռ ցամաք չէր իջած, որովհետեւ 15 ժամ բաւելիք պէնզին ունէր տակաւին։ Օդանաւորդները կը յուսան կոտրել նաև տեւողութեան մրցանիշը։

ՔՈՍԹԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Յայտնի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Քոտոս, որոնք տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար ճամբայ ելան, երէկ առաւօտ ժամը 3.27ին 6727 քիլոմեդր ճամբայ կտրած էին՝ 42 ժամ 37 վայրկեանի մէջ։ Կը յուսացուի որ օդանաւորդները 8000 քիլոմեդրէն աւելի ճամբայ կտրեն։

ԴԷՊԻ ՍԱՅԿՈՆ

Երկուշաբթի կէսօրին դէպի Սայկոն ճամբայ ելան օդանաւորդներ Լը Պրի եւ Ռոսսի, որոնք քանի մը հանգրուաններով պիտի ճամբորդեն։ Վերջին հեռագիրները կը հաղորդէին թէ օդանաւը տեսնուած է Պէնկազիի վերեւ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պելվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբօեան։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Համազասպ խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉՆԷՃԵԱՆԻ՝ իր հօր եւ Գ. Պապիկեանի՝ իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Գառնիկ Պապիկեանի՝ իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Հայկուհի Կիւլպէնկեանի (ծնեալ Թիւրապեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի ի նպաստ ազգ. դպրոցին եւ աղքատներուն 300 ֆր. նուիրուած է Յովհաննէս Պալթաեան եւ 100 ֆր. Պ. Մենծիկ Չպուքեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրաքրոջս զաւակները Գրիգոր Ճնճեան եւ քոյրը Անիթա, (էնկերցի) որոնցմէ լուր չկայ 1925էն ի վեր։ Կը կարծուի թէ Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած են, որբերու հետ։ Իմացնել՝ Krikor Bakalian, Cordonnier Place de l'Horloge 11, Draguignan (Var) France.

— Կը փնտռուի Եոզկատի Բէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճուլքաճեանի հետ) հօր անուն՝ Տրդատ, մօր անուն՝ Անթառամ։ 1924էն ի վեր կը գտնուէր Դրամա (Յունաստան)։ Իմացնել իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

—Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը։ Կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4 rue Daumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սաթենիկ Միհրանեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը տիկին Մաքրիկ Նալպանտեան եւ իր ամուսինը կարապետ Նալպանտեան էրզրումի կան գիւղացի։ երկու տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ։ իմացնել՝ A. Duzian, Pharmacy New- st. Bagdad. (Irak):

— կը փնտռուի Գատը գիւղցի Արամ Գըլթիքեան։ իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Օննիկ Գըրթիքեանի, 81 Rue François-Arago Montreuil s) Bois, (Seine).

Գործ կը փնտռէ

Լաւ ֆրանսերէն գիտցող երիտասարդ մը, ամէն կերպով յանձնարարելի, որեւէ գործ կը փնտռէ հաստատութեան մը մէջ։

Դիմել՝ 101 Rue d'Engoulème Պ. Դաւիթեանի.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

19 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1140 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,,

Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութեան առթիւ, հակադաշնակցական մամուլը կը շարունակէ պատասխանատուութեան խնդիրներ յուզել, յատկապէս մատնանշելով Դաշնակցութիւնը: Նոյնիսկ Թուրքերէն առաջ:

Այս ճակատին վրայ եւս, քոյր-եղբայր են բոլշեւիկն ու ռամկավարը, եւ, տեղի-անտեղի կը գլտորեն քրտական գընդակը: Իրենց գլխուն ալ պատմութիւններ շինելով, կամ եղածը ծռմռելով:

Քանի մը անգամ դիտել տուինք թէ՝ բարիք չի ծնիր այս անխորհուրդ վայնասունէն, այս գրգռիչ բանսարկութիւններէն, եւ լաւ է որ ամփոփուին եւ տեղահան բեկորներու փրկութեան մասին մտածեն: Կարմրուկները՝ իբրեւ ներկայացուցիչ «ազատ եւ անկախ» Հայաստանի, միւսները՝ իբրեւ թիկնապահ Բարեգործականի եւ աղա-փաշաներու:

Մենք ըսինք, մենք լսեցինք: Բուն խնդիրը մոռացութեան տրուած է, եւ պատասխանատուութեան գիւտը ամէն օր նոր անխելքութիւն մը գրել ու տպել կու տայ:

Գոնէ մէկ անգամ, մենք ալ փորձենք պրպտել պատասխանատուութեան խնդիրը:

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ, հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը, որ շարք մը նորութիւններ կը հաղորդէ: Անխնայ կրճատած ենք բնագիրը, հասկնալի նկատումներով: Բայց, այդ վիճակին մէջ անգամ, թղթակցութիւնը շատ բան կը խօսի— անշուշտ հասկցողին:

Արդ, նամակագիրը, որ միշտ փաստերով եւ թուականներով կը խօսի, կը յայտնէ թէ 1926-27ին Անատոլուէն հազարաւորներ դիմեցին Երեւան, որպէսզի Հայաստան փոխադրուին, իրենց իսկ ծախքով: Դիմումները կրկնուած են Պ. Շահվերտեանի եւ Վանցեանի միջոցաւ: Յետոյ, 1927 մայիս 8ին, «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրութեան ղրկուած է խնդրագիր մը, որուն կցուած էին երկու գաղտնի փաստաթուղթեր, հայկական բեկորներու աքսորի մասին:

Արդ, «Երեւան»ը, որ այսօր հրապարակաւ կ'ողբայ թէ «քրտաբնակ վայրերու հայ աշխատաւոր գիւղացիները զանգուածօրէն կը տեղահանուին» եւ «հարիւրաւոր տնտեսութիւններ կը փճանան», տեղեկութիւն ունի՞ այդ դիմումներէն, մանաւանդ անոնց տրուած պատասխանէն:

Անհրաժեշտ է լուսաբանել այս կէտը, որպէսզի յստակօրէն պարզուի պատասխանատուութեան խնդիրը:

Կը կարծենք թէ Երեւանցիներն ալ տակաւին խիղճ ունին եւ կը հասկնան թէ ի՛նչ կը նշանակէ «Անատոլուի խորերը մնացած հայկական բեկորներ»: Այո՛, միայն այս բացատրութիւնը: Եւ կը հասկնան, անշուշտ, թէ ինչո՛ւ, 1922էն ի վեր, համբու ծախք մը ճարողը կը հեռանայ, նոյնիսկ աւելի մօտաւոր շրջաններէ, Կեսարիայէն, Գասթէմունիէն, Եոզկատէն, եւայլն:

Ուրեմն, դեռ տարիներ առաջ, այնքան անհանդուրժելի էր կացութիւնը, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս, եւ կառավարութիւնը այնպիսի դիրք մը բռնած էր որ, մէկ ելք միայն կը մնար,—ձգել հեռանալ: Արգելք չկար հեռացողին համար: Եւ ահա, դեռ 1926ին, հազարաւորներ կը դիմեն Երեւան կամ անոր Պոլսոյ պատուիրակին, որպէսզի արտօնութիւն տան Հայաստան երթալու: Չէ՞ որ Անատոլուի Թուրքերն անգամ կը յիշեցնէին միշտ.— «Դուք ալ երկիր ունիք, ելէք հոն գացէք»:

Կրկնենք հարցումը—ի՞նչ ընթացք տրուեցաւ այս դիմումներուն:

Եւ յետոյ, ճի՞շդ թէ որ, պատասխան մը ղրկուած է Թուրք նահանգապետի մը միջոցաւ, ազդարարելով որ «անհանգիստ չընեն դաշնակից-զինակից Երեւանի կառավարութիւնը»...

Այո՛, պարոններ, նախ այս խնդիրները լուսաբանեցէք, յետոյ կը խօսինք Դաշնակցութեան մեղքերու մասին:

Կա՛մ պէտք է հաստատէք որ սուտ կը խօսին Անատոլուի խորերէն փախած բոլոր փախստականները, թէ մարդավարի կեանք եւ «տնտեսութիւն» ունէին «հայ աշխատաւոր գիւղացիները» եւ մենք տուն-տեղ քանդեցինք: Եւ կամ, պիտի խոստովանիք թէ դանակը շատոնց ոսկորին հասած էր, ձեզի անգամ դիմում եղած էր տարիներ առաջ, ճար մը գտնելու համար, բայց դուք ոչ միայն չլսեցիք, այլեւ յանդիմանեցիք խնդրարկուները եւ թոյլ տուիք որ անոնք այս օրին հասնին: Ա՛յս օրն ալ տեսնեն, թշուառութեան յետին մրուրը քամած ըլլալու համար:

Փաստ է որ, եթէ իրենց — եւ Թուրքերուն —ուզած ատենը Երեւանը ճամբայ ցուցնէր եւ յաջորդաբար հեռանային այս թշուառները, անշուշտ բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ հասած պիտի ըլլային: Եւ մենք չպիտի լսէինք այսօրուան յիմար վայնասունը:

Բայց, ո՞ւր կ'ապրինք: Երեւանը այնքա՛ն ծանր հոգեր ունի որ...

— Շանկխայը ընկել ա, բաշի ջա՛ն, Շանկխայը...

Ի՛նչ Անատոլուի բեկորներ, ի՛նչ հայրենիք, ի՛նչ ժողովուրդ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱԴԱՐ

«Le Foyer» *կիսամսեան այս խորագրին տակ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր հայերէն բաժնի խմբագրականին մէջ (15 Դեկտ.).*

— «Մեզի պէս յոգնած, սպառած ու ճղակտոր ժողովուրդ չկայ: կարելի չէ՞ որ մեր ազգին զանազան հոսանքներուն վարիչները խղճային այս ժողովուրդին, եւ, փորձի համար, գոնէ մէկ տարիով, դադար մը կնքէին իրենց միջեւ եւ պարտադրէին իրենց հետեւորդներուն:

Եւ այդ դադարը սկսէին Սուրիայէն:

Դէպքերը այնպէս բերին որ Սուրիա այսօր միակ երկիրն է որ դռները բացած է մեր առջեւ: Սուրիոյ Ֆրանսական Բարձր. Գոմիսէրը վերջերս յայտարարեց թէ Հայերուն վերստին արտօնուած է Սուրիա մտնել, պայմանով որ նորեկները հանդարտաբարոյ մարդիկ ըլլան եւ ո եւ է կերպով չվտանգեն երկրին ընդհանուր խաղաղութիւնը: Ալ աւելի, Սուրիոյ սահմանները լայն բացուած են այն նոր գաղթականներուն կարաւաններուն առջեւ որոնք Անատոլուի խորերէն վտարուած՝ Անկորայի կառավարութեան որոշած նոր տեղահանութեան հետեւանքով, շունչերնին Սուրիա կ'առնեն յոգնավաստակ, մերկ եւ անօթի:

Չհարցնենք չփնտռենք թէ Թուրքիա ինչո՛ւ այս նոր հալածանքը հանած է մեր ցեղին բեկորներուն դէմ, որոնք հոգինին տուած՝ գաղտուկ կ'ապրին Թուրք նահանգներուն խորերը: Փա՛ռք տանք որ, ինչ կերպով ալ ըլլայ, կարող են ազատիլ իրենց գերութենէն եւ գալ իբր մարդ ապրիլ Սուրիոյ ազատ երկնքին տակ: ՄԵՐ ՀԱՄՈԶՈՒՄՆ է թէ ասիկա բարիք մըն է մեր ցեղին համար, եւ եթէ մենք իրաւցնէ գիտակից ու պարտաճանաչ ժողովուրդ մը ըլլայինք, մինչեւ հիմակ մե՛նք է որ աշխատած պէտք է ըլլայինք ազատելու եւ լոյս - աշխարհ բերելու այդ խեղճերը, որոնք հոն գերիի կեանք մը կը վարեն,— գերի՛էն ալ գէշ, որովհետեւ գերիին տէրը գոնէ զինքը կը սնուցանէ ու կը հագուեցնէ:

Սուրիոյ մէջ մեծ գործ մը սկսած է եւ հետզհետէ պիտի բարգաւաճի՝ մեր գաղթականներուն տեղաւորման համար: Մեծ ծրագիրներ կան սեղանի վրայ, որոնց վրայ առիթ պիտի ունենանք խօսելու: Բայց, ամէն բանէ առաջ, պէտք է որ մենք կարենանք վայելել թէ հոգատար պետութեան եւ թէ տեղական արաբ իշխանութեանց բարեացակամութիւնը եւ համակրանքը եւ մեր վարք ու բարքով, կարգի ու կանոնի հասկացողութեամբ, մեր անաղմուկ ու հանդարտ կենցաղով, բաղձալի տարր մը դառնանք այդ երկրին մէջ որ կոչուած է մեր երկրորդ հայրենիքը ըլլալու:»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի դեկտ. 16 թուականով.— Զանազան փորձերէ յետոյ, Մարսէյլը ունեցաւ, վերջապէս, առժամեայ Ազգ. վարչութիւն մը, հետեւեալ կազմով.—Պ.Պ.Գ.Շահլամեան, Վ. Ղազարեան, Ս. Գրաճեան, Ղ. Չպուքեան, Շ. Թաշճեան, Շուշանեան (Սէն Լու), Քէնտէրեան (Պուլվառ Օտտօ):

Գաւառ. ժողովը հաստատեց այս կազմը, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գարախան Էնկիւրիի մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ 17 դեկտ.— Հանրապետութեան նախագահ Մ. Քէմալ փաշա ընդունեց Գարախանը, որուն հետ տեսնուեցաւ ամբողջ երկու ժամ: Տեսակցութեան ներկայ էին արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, խորհրդային դեսպան Սուրից, ինչպէս նաեւ նաեւ նախագահութեան ընդհ. քարտուղարը:

Գարախանի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով, որոշուեցաւ երկարաձգել եւ ամրապնդել 1925ին Փարիզի մէջ կնքուած Թուրքեւխորհրդային բարեկամական եւ չէզոքութեան դաշնագիրը:

Այս առթիւ խմբագրուած պրոտոկոլը պիտի ստորագրուի այսօր արտաքին գործավարութեան մէջ:

Նոր դաշնագիրը կը պարունակէ նոյն տրամադրութիւնները, ինչպէս նախորդը:

Մաթիֆաս նոր վկաներ կը լսէ

Երեքշաբթի օր հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս լսեց կարգ մը նոր վկաներ:

Առաջին անգամ լսուեցաւ ֆրանսացի պահեստի հարիւրապետ Պրէյեաք, որու գումարտակին մէջ ծառայած էր Ալմազեան պատերազմի ընթացքին: Պրէյեաք, որ այժմ վաճառական է Փարիզի մէջ, յայտնեց թէ Ալմազեան իր գունդին մէջ մտաւ 1918ին Սեւաստապոլի մէջ, իբրեւ դերձակ հետեւակազօրքի 175րդ գունդի 5րդ գումարտակին, որ այդ միջոցին գրաւած էր Սեւաստապոլի բարձունքները՝ դիմադրելու համար բոլշեւիկներու յարձակումներուն:

— Ալմազեան շատ կարգապահ զինուոր մըն էր, ըսաւ Պրէյեաք, եւ կատարեալ կերպով կը կատարէր իր ծառայութիւնը:1919ին կարծեմ թէ Պոլսոյ մէջ զինուորական ծառայութենէ ազատ ձգուեցաւ: Ես յուլիսին ձգած էի գումարտակս, հոն թողլով Ալմազեանը:

Այս վկայութենէն յետոյ, հարցաքննիչ դատաւորին ներկայացաւ Ալմազեան՝ իր պաշտպան փաստաբանին՝ Ժան-Շառլ Լըկրանի հետ, հայ դերձակը Մաթիֆասի յանձնեց վկայագիր մը որ իրեն տրուած էր ռուսական բանակին կողմէ եւ որուն մէջ կ'ըսուէր թէ Ալմազեան զինուորագրուած էր 1915 սեպտ. 5ին, իբրեւ զինուոր Ռուսիոյ օդանաւորդական առաջին գումարտակին, Փեթերսպուրկի մէջ, եւ հոն մնացած՝ մինչեւ 1917ի յեղափոխութիւնը:

— Այն ատեն, ըսաւ Ալմազեան, իջայ դէպի հարաւ իմ առաջին կնոջս եւ աղջնակիս հետ: Սեւաստապոլ հասնելուս, մտայ ֆրանսական բանակին մէջ՝ շոգենաւով Ֆրանսա ղրկելով կինս ու աղջիկս: Փարիզի մէջ 1927ին հանդիպեցայ հարիւրապետ Պրէյեաքի, որ վկայագիր մը տուաւ ինծի: Անոր շնորհիւ յաջողեցայ ֆրանսական քաղաքացի դառնալ:

Իբրեւ վկայ կանչուած էր նաեւ դերձակ Կոլտշթայն, Փարիզէն: Ինչպէս կը յիշուի, Բիկօտէնի սնտուկին վրայ փակցուած էր հասցէ մը՝ Golchtin*ի անունով: Ոստիկանութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս անունին: Հետեւաբար հարցաքննութեան կանչած էր դերձակ Կոլտշթայնը, որունմօտ աշխատած էր Ալմազեան 18—20 տարի առաջ:*

Նրբանցքին մէջ Ալմազեան տեսնելով իր նախկին գործատէրը, ըսաւ.

— Բարե՛ւ, Պօրիս, ի՞նչ կ'ընես հոս:

— Ինծմէ տեղեկութիւններ կ'ուզեն քու մասիդ:

— Ա՛հ, ուրեմն դո՞ւն ես կոլտշթայնը. ես ալ ինքնիրենս կը հարցնէի թէ ո՞վ կրնար ըլլալ:

Երկու նախկին բարեկամները սկսան շաղակրատել, ու Ալմազեան ըսաւ յանկարծ տխուր շեշտով մը.

— Տե՛ս թէ ո՛րչափ նիհարցած եմ.երկու բաճկոն հագած եմ. մորթ եւ ոսկոր մնացած եմ:

Իրապէս ալ Ալմազեան գրեթէ կմախք դարձած է եւ նիհարութիւնը կը սկսի մտատանջութիւն պատճառել իր կնոջ:

Հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ,կոլտշթայն յայտարարեց.

— Ֆրանսա հասայ 1892ին եւ իբրեւ դերձակ հաստատուեցայ Օրսէլ փողոց թիւ 48: Ալմազեանէն շատ գոհ էի, լաւ աշխատաւոր էր:

— Ի՞նչպէս կը գրուի ձեր անունը:

— Երբ Փարիզ հասայ Goldchtene *կը գրէի:*

— Փիկալ փողոցի ձեր տան մէջ, ուր կը բնակէիք 5-6 տարի առաջ, չկա՞ր ցուցատախտակ մը, որ կը վերջանար tin*ով:*

— Կը յիշեմ թէ անունս շիտակ գրուած չէր:

Ալմազեան ներս բերուելով, հարցաքննուեցաւ:

— Այսօր է միայն որ կ'իմանամ թէ, ըսաւ, նախկին գործատէրս կը կոչուի կոլտշթայն:Մինչեւ հիմաՊօրիսանունով կը ճանչնայի զինքը:

— Ճի՞շդ է, հարցուց Ալմազեանի փաստաբանը, թէ այդ թուականին դուք միայն Պօրիս անունով ճանչցուած էիք:

— Բացարձակապէս ճիշդ:

Հարցաքննիչ դատաւորին հրահանգով Պ. Նիքոլ առջի իրիկուն գրաւեց կոլտշթայնի ցուցատախտակը:

Լսուեցան նաեւ Գաձնիկ եւ Ռաուլ Ռայնհոլտ անուն եր-

(Ուրիշու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

Քլամառիմէջ (փարիզ), խումբ մը հայրենակիցներ, խորապէս ազդուելով Անատոլուի հայածական բեկորներուն թշուառութեան լուրերէն, իրենց միջեւ հաւաքած եւ մեզի ղրկած են 500 ֆրանք, առաջարկելով որ «Յառաջ»ը հանգանակութեան մը ձեռնարկէ:

Սպասելով որ կեդր. յանձնախումբ մը կազմուի,համազգային լայն հանգանակութիւն մը կատարելու համար, առ այժմ մեզի հասած գումարները կ'արձանագրենք, պարբերաբար Հալէպի առաջնորդին կամ Տարագրելոց յանձնախումբի նախագահին փոխադրելու համար.—

ՑԱՆԿ Ա.

Օր. Տ. Ն.	*Քլամառ*	200
Տիկ. Ա. Տ.	»	150
Տիկ. Մ. Տ.	»	50
Տիկ. Ն. Վ.	»	100
Տոքթ. Մ. Տ. Նորայր		100
Օր. Փ. Գույումճեան		50
Ն. Խաչիկեան, Վիէն		10
Գումար		660

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Revue des Deux Mondes ծանօթ հանդէսին հարիւրամեակը: Ներկայ էին Հանրապետութեան նախագահը, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, դեսպաններ, ակադեմականներ, Ֆրանսայի եւ արտասահմանի համալսարանի ներկայացուցիչներ, աշխարհահռչակ գրողներ, գիտնականներ, արուեստագէտներ, մամուլի ներկայացուցիչներ եւն.:

Հետզհետէ խօսեցան Անտրէ Պէլսոր, Հանրի Պորտօ, Րէյմոն Թամէն, Ժօզէֆ Պէտիէ, Փիէռ Պընուա: Համակրական ուղերձներ խօսեցան Անգլիոյ, Պելճիքայի, Պրազիլիոյ, Քանատայի, Սպանիոյ, Մ. Նահանգներու, Յունաստանի, Հոլանտայի, Իտալիոյ, Նորվեկիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Շուէտի ներկայացուցիչները: Հռոմի եւ Ժընեւի համալսարաններուն կողմէ եւս ուղերձներ կարդացուեցան: Անտրէ Պէլսոր կարդաց աշխարհի բոլոր համալսարաններուն եւ գրողներուն կողմէ ղրկուած շնորհաւորական հեռագիրները: Ամէնէն վերջ խօսեցան Ռընէ Տումիք եւ կրթական նախարար Փիէռ Մարրօ:

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ֆրանսացի օդանաւորդ Շալ եւ ուրուկուէյցի օդանաւորդ Լարրէ-Պորժէս յաջողեցան կտրել հարաւային ատլանտեանը: Պրազիլիոյ ափը հասնելէ քիչ վերջ, դեկտ. 17ին առտուան դէմ օդանաւը ինկաւ Մարանուժայի անտառին մէջ, ոչ հեռու Թուրոսէն: 18 ամիս առաջ նոյն տեղը ստիպուեր էին իջնել իտալացիներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ, Հռոմ-Նաթալ թռիչքէն յետոյ: Շալ թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ աջ աչքին վերի կողմէն, իսկ ընկերը անվնաս է: Օդանաւը կրակ առնելով, ամբողջովին այրեցաւ: Շալ փոխադրուեցաւ Նաթալի հիւանդանոցը:

⁂ Քոսթ եւ Քոտոս յաջողեցան փակ շրջափակով տեւողութեան նոր մրցանիշ մը հաստատել՝ 52 ժամ 17 վայրկեանէն կտրելով 8026 քիլոմեդր 800 մեդր ճամբայ:

⁂ Լը Պրի եւ Րոսսի Պասրա հասան:

ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ

ՔԱՂՔԵՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ Է ՍՏՈՅԳ ՄԱՀՈՒԱՆ...

Առաջին զիջումը, որ մարդ կ'ընէ իր սկզբունքներուն դէմ՝ տեղի տալով շրջապատին, զայն կ'առաջնորդէ թեք մակարդակի մը վրայէն, աստիճանական այլ արագընթաց տեղատուութեան։

Ասիկա մենք գիտէինք։ Այլ սակայն, կէս մը պատահաբար, կէս մը հետաքրքրութեամբ, ու-րովհետեւ այդ իրիկուն կը խօսէին «Երկրի գրականութեան» մասին, մոլորած ըլլալով «Գրական Ակումբ»ի սրահին մէջ, անցեալ շաբթու կրկին՝ մեր քայլերը մեզ տարին վիճաբանական ժողովին եւ որովհետեւ դէշ բախտին դէմ, մի՛շտ, պէտք է ուրախ խաղ խաղալ, ի լրումն այս բոլորին, մենք ալ, «նոր» մը, խօսք առինք։ Եւ մեր ըսածները, մեծապէս համառօտագրուած, այսինքն կորսնցուցած իրենց զօրութիւնը, մեր պնդումները՝ առանց անոնց ընկերացող փաստերուն եւ զուրկ յենարանէ՝ երեւցան «Յառաջ»ի մէջ։ Մէկ մասը՝ մեքենային տուողը, կուտայ ե՛ւ երկրորդ մասը։ Այդպէս է որ, կրկի՛ն, դէշ բախտի դէմ՝ ուրախ խաղ խաղալով, պիտի փորձենք հաստատել մեր պնդումները։

Յուսալով ուրեմն՝ որ մենք պիտի յաղթենք ժամանակին եւ ո՛չ թէ ժամանակը մեզ, սկսինք իւրացնելով ամբողջովին մեզ վերագրուած խօսքերը ու աշխատինք փաստել որ, իրա՛ւ, հայ յառաջացող գրական սերունդը ո՛չ մէկ շահ ունի պաշտպանելու քաղքենի գրականութիւնը որ դատապարտուած է ստոյգ մահուան ու ընդհակառակն, պարտաւոր է միջազգային գրականութեան յառաջապահ ու ձախ տարրերուն հետ, քալել ճակատէն ու արտայայտել մեր վերածնող ժողովուրդին հոգեկան ապրումներն ու վերանորոգ մարդկութեան, բանուորներու եւ գիւղացիներու արդար ձգտումները։

Հոս, պէ՛տք է ճշդել, որ «Գրական Ակումբ»ի վէճը, որ տեղի ունեցաւ ընկ. Ս. Վրացեանի համառօտ այլ շատ շահեկան նեբածութենէն յետոյ՝ հայ խորհրդային գրականութեան շուրջ, յետագային ճիւղաւորուելով վերածուեցաւ երեք տարբեր նիւթերու, երեքն ալ առանձինն՝ արժանի մասնաւոր ուշադրութեան եւ ուսումնասիրութեան։ Այդ երեք նիւթերն էին՝

Ա) Գրականութիւնը խորհրդային Հայաստանի մէջ եւ խորհրդային գրողները։

Բ) Բաղդատութիւն՝ խորհրդահայ ու գաղթահայ գրականութեանց։

Գ) Ընչազուրկներու կամ բանուորա-գիւղացիական դասակարգային գրականութիւն։

Այս երեք նիւթերէն՝ առայժմ պիտի խօսինք միայն երրորդին մասին, որովհետեւ մեզ կը թուի որ այդ իրիկուն, «Գրական Ակումբ»ին մէջ իրապէս շփոթ ու թիւրիմացութիւն կար այդ խնդրին շուրջ։ Նախ՝ որովհետեւ հարցը դրուած էր միջանկեալ ձեւով, որպէս յարակից նիւթ, երկրորդ՝ որովհետեւ վէճին մասնակցողները անաչառ չէին ու ունէին կանխակալ կարծիքներ։

Խօսելով այս նիւթի մասին՝ մենք «վեր հանած ենք խորհրդային գրականութեան դրական կողմերը, հակադրելով քաղքենի գրականութեան»։ Ինչո՞ւ համար։ Որովհետեւ նախ՝ մեզ կը թուի որ քաղքենի գրականութիւնը դատապարտուած է ստոյգ մահուան։ Ըլլալով դասակարգային գրականութիւն ու ծառայելով բարձր-դրամատիրութեան ու մանր-քաղքենիութեան շահերուն, ըլլալով ծնունդ ու արտայայտիչ այդ նոյն դասակարգին՝ ան անտարակոյս պիտի ապրի այնքան, որքան բարձր-դրամատիրութիւնը ինքը որ պիտի սրբուի գրականութեան պատմութեան բեմէն՝ այդ նոյն դասակարգին հետ, եթէ ո՛չ առաջ։ Օրինակ առնելով վիպապաշտ դպրոցը (romantisme) որ անտարակոյս գրականութեան մէջ կը բանար նոր էջ, ինքզինքը հակադրելով ու ուժգնապէս պայքարելով դասականութեան դէմ, ինչպէս մակընթաց երրորդ դասակարգը՝ որ երէկ արհամարհուած ու երկրորդ գծի վրայ, յեղափոխութենէն յետոյ ու առաջ ուժեղ պայքար կը մղէր ազնուականութեան ու կղերին դէմ, կրնանք ըսել որ այդպէս ալ՝ չորրորդ դասակարգը (բանուորութիւնն ու գիւղացիութիւնը), այսօր՝ որ անվերադարձ եւ մահու կենաց կռուի է մտած բարձրդրամատիրութեան դէմ, որպէս պայքարի զէնք, պիտի ստեղծէ իր գրականութիւնը։ Այդ գրականութիւնը անշուշտ պիտի ըլլայ դասակարգային՝ նախ, որովհետեւ պիտի ըլլայ պայքարի զէնք՝ յետընթաց ու սնանկ քաղքենի գրականութեան դէմ. երկրորդ՝ որովհետեւ որքան ատեն որ տեղի չունենայ միջազգային յեղափոխութիւնը, պատմութեան բեմէն չվտարուի քաղքենիութիւնը իր բոլո՛ր յարակից ընկերային ու մշակութային հաստատութիւններով, որքան ատեն որ քաղքենի կարգերուն չյաջորդեն ամբողջովին ընկերվար կարգեր՝ դասակարգերը պիտի մնան, շարունակելով ներթահող կազմել՝ համապատասխան գրականութեանց։

«Վեր հանած ենք խորհրդային գրականութեան դրական կողմերը, հակադրելով զայն քաղքենի գրականութեան», նաեւ որովհետեւ՝ ջերմօրէն կուսակից ենք, մենք մանաւանդ ու անշուշտ ընկ. Ս. Վրացեանէն առաջ, ամբողջովին ազատագրուած ու ամէն գերութենէ ձերբազատ, յառաջապահ, մարդկային գրականութեան մը՝ որ կրողը պիտի ըլլայ մարդկութեան յաւերժ ու անհանգիստ ձգտումին դէպի անկարելի կատարելութիւն մը։ Այդ գրականութեան ճամբուն վրայ առաջին հանգրուանը մեզ կը թուի ընչազուրկներու, դասակարգային գրականութիւնը (la littérature prolétarienne), որովհետեւ ան պիտի կռուի՛ քանդելու պատերազմը եւ մէջ խեղդող ու մարդկութիւնը իր կրունկին տակ շնչահեղձ պահող դրամատիրութեան դէմ, աղբիւր՝ ամէն գերութեանց ու բռնութիւններու եւ պիտի ձգտի իրաւակարգի մը, ուր չկա՛ն դասակարգեր, դասակարգային պայքար, պատերազմ, արիւնահեղութիւն եւ կոտորած։ Ասիկա չի նշանակեր որ մենք կը վաւերացնենք յանուն այդ գրականութեան՝ եղած բոլոր վրէպներն ու յանցաւոր սխալները։ Ոչնչէն՝ պարտաւորուած ստեղծելու նոր գրականութիւն՝ անշուշտ պիտի ըլլան խարխափումներ, թեքումներ ու սխալներ. համայնավար ղեկավարութեան կողմէ։ Ասոնք բոլորը մանրամասնութիւններ են՝ որ կուգան երկրորդ գծի վրայ՝ երբ մարդիկ դեռ տարախոհ են ընչազուրկներու գրականութեան անհրաժեշտութեան շուրջն իսկ։ Այլ սակայն, մենք կ'ընդունինք, որ անհրաժեշտ է բռնութեան որոշ տոկոս մը՝ սանձելու համար դէպի ետ վերադարձի ամէ՛ն ձգտում, վերադարձ՝ դէպի դիւրին ու մաշած ճամբաներ, վերադարձ՝ դէպի մտաւորական - մանր - քաղքենիութեան մը ճախճախուտները վերադարձ՝ դէպի ժամանակավրէպ քաղաքականութիւն մը։

Մեծցած ու հասակ նետած՝ ամբողջովին քաղքենի քաղաքակրթութեան մը ծանր ու գարշ մթնոլորտին մէջ, կրելով՝ մեր անձին վրայ՝ իսկ, այդ մահուան դատապարտուած քաղաքակրթութեան բոլոր արատները, հակառակ ազատագրութեան մեր ամբողջ ճիգերուն եւ ամբողջ մեր եղերական յուսահատութեան, մանր այլ անհամար ու անտեսանելի, այլ ամենազօր կապերով՝ հանգուցուած անցեալին, մտաւորականներ ու մանր-քաղքենիներ, մենք չենք տակաւին այն սերունդը՝ որ ամբողջովին պիտի թօթափէ իր ուսերէն անցեալի տխուր ժառանգութիւնը, դարերու փոշին ու մեզ նախորդող սերունդներուն սեւ յետաշրջականութիւնը։

Դժուար է մեր ճամբան, ապերախտ նոյնիսկ։ Ապստամբ՝ հիներուն դէմ, հին՝ իրական նորերուն դիմաց, ուրախութեամբ մենք կ'երթանք կռուի։ Մեր ամբողջ տենդովը՝ մենք ճամբայ պիտի հարթենք վաղուան համար, արժանանալու համար մեծ պատիւ մը — Ուղեկից» ըլլալ յառաջացող երիտասարդութեան։

ՎԱՀԷ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Յ. Գ.— կրկին այս խնդրին շուրջ, «Յուսաբեր»ի մէջ Շաւարշ Նարդունի, ծուռ ակնարկ մը ուղղած էր ինձ՝ վերամբարձ նախադասութեամբ մը։ Այս յօդուածը թո՛ղ ճամբէ անուղղակի պատասխան մը. մինչեւ այն օրը, երբ նոյն սեղանին շուրջ, նստինք հաշուեյարդարի, դէգ դէգի դէմ։

Վ. Շ.

ՔՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՈՒՐԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

. . Ո՞ՒՐ ԷԻՔ 1920—22—25ԻՆ, ԵՐԲ ԱՆԽՆԱՅ ԿԸ ՀԱԼԱԾԷԻՆ, ԿԸ ԿԱԽԷԻՆ, ԿԸ ՋԱՐԴԷԻՆ, ԱՌԱՆՑ Ո՛Ր ԵՒ Է ՊԱՏՐՈՒԱԿԻ

Նորէն գործի վրայ են գոյնզգոյն թափթփուքներ։ «Եանկը՛ն վար» կը պոռան բոլոր տեսակի հակադաշնակցականները, Դաշնակցութեան վզին փաթթելով Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութեան պատասխանատուութիւնը։

Դաշնակցութի՞ւնը պիտի հարուածէք — փոխեցէք ձեր կռուելու զէնքը եւ անտուն ու անպաշտպան բեկորները պատնէշ մի գործածէք կուսակցական կիրքի համար։

«Դաշնակ - Հօյբուն գործակցութիւնը» նոր պատմութիւն է, իսկ անկէ առա՞ջ.. Ուրեմն մոռցեր էք որ Մ. Քէմալը 1920էն իսկ ձեռնարկած էր «մաքրագործում»։

Ինչո՞ւ կը լռէիք, երբ 1922ին Թոքատի մէջ հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ կը գնդակահարուէին, Ամասիոյ մէջ տասնեակներով կախաղան կը բարձրացուէին, Չաթի, Ենի խանի գիւղերը կրակի կը տրուէին։

1922-1925 ո՛չ դաշնակ-քիւրտ գործակցութիւն կար եւ ոչ ալ քրտական կազմակերպուած ըմբոստութիւն, եւ ո՛չ իսկ քրտական դատ։ Այն ատեն ո՞վ էր պատասխանատուն։ Հայերու խողխողման, որբանոցներու հրկիզման, որբ - որբուհիներու առեւանգման եւ ամբողջ Անատոլուի հայութիւնը Թրքացնելու ձգտող քաղաքականութեան։

Ի՞նչ պատահեցաւ որ մէկ օրէն միւսը դարձաք ազգասէրներ եւ աղի արցունք կը թափէք Անատոլուէն վտարուած բեկորներու չարչարանքներուն վրայ։ Այսօ՞ր է որ Անատոլուի հայութիւնը կը տարագրուի, անհատական սեփականութիւններ կը գրաւուին։ Նո՞ր է որ Թուրքը Հայերը կ'արտաքսէ, կամ անոնց գոյութեան չի հանդուրժեր։ Եթէ կուսակցական մոլեռանդութիւնը ձեր աչքերը կուրցուցած չէ, կարդացէք հետեւեալ թիւերը՝ — 1920ին Տիգրանակերտի շրջանին մէջ կային աւելի քան 13,000 հայութիւն, ի՞նչ եղան այն հազարները...

Ո՞ւր են Խարբերդի ամերիկեան որբանոցի 5000 որբերը, Սեբաստիոյ որբանոցին 2000է աւելին, Մալաթիոյ հայութեան 7000ը — այս թիւերը կ'արձանագրենք 1920ի հաշուոյն, ո՛չ թէ անկէ առաջ։ Ի՞նչ եղան եւ ո՞ւր են այս բոլորը։

Կայ եւ աւելի կարեւորը. — դիմեցէք Երեւանի գործավարներու խորհուրդին եւ հարցուցէք թէ ինչո՛ւ չհետաքրքրուեցան մանաւանդ 1926-27ին, երբ Անատոլուի բեկորները խնդրեցին փոխադրուիլ Հայաստան, նոյնիսկ իրենց ծախքով։ Դիմեցէք Շահվէրդեանին (նոյնիսկ Վանցեանին) եւ հարցուցէք թէ 1926-27 տարիներու ընթացքին քանի՞ հազարներու դիմումները ստացած է եւ ի՞նչ պատասխանած է, նոյնիսկ պատասխան-նամակներէն մէկը ղրկուած է Մալաթիոյ նախկին կուսակալ Նեվզէթ պէյին (այժմ երեսփոխան), լռեցնելու համար Թրքախօսակ Հայերը որպէսզի անհանգիստ չընեն դաշնակից-զինակից Երեւանի կառավարութիւնը...

Իսկ եթէ աւելի՛ն կ'ուզէք գիտնալ, ահա՛ հրապարակով կը դիմեմ «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրութեան եւ կ'առաջարկեմ որ հրատարակէ 1927 Մայիս 8ին իրեն ղրկուած խնդրագիրը։ Ու եթէ խմբագրութիւնը քաջութիւն ունենայ հրատարակելու այն երկու գաղտնի փաստաթուղթերը որ ձեռք անցուած էին...

Այս բոլորը արձանագրելէ վերջ, անգամ մըն ալ հարցնենք հրապարակը աղմկող եւ մտքերը պղտորող կաչաղակներուն, թէ ինչպէս կը ցաւի՞ն Անատոլուէն արտաքսուած բեկորներու թշուառութեան վրայ. կ'ուզե՞ն իմանալ անոնց տեղահանութեան պատճառները — թող դիմեն Երեւան։

Բայց ինչո՞ւ հեռուները երթանք։

Եթէ այդ «ազգասէրները», փոխանակ աջէն եւ ձախէն կիրքեր գրգռելու, խելք ունենային ձեռք ձեռքի տալու, շատոնց կ'ազատուէին հազարաւոր դժբախտներ։

Այո՛, պարոններ, դուք էիք որ Դաշնակցութիւնը թաղելու ձեր անմիտ պայքարներով, Հայը լարեցիք Հայուն դէմ, եւ ծունկ չոքեցիք՝ Երեւանի պաշտօնատարներու քղանցքները համբուրելու, երբ անոնք Հայաստանի Թուրքերուն համար նոր վարժարաններ կը բանային, իսկ Անատոլուի հայութիւնը կը մատնէին Թուրքին գթութեան...

Ի՞նչ համարձակութեամբ այսօր հրապարակ իջած էք երէկուան մոռցուած - ուրացածներու պաշտպանի հովերով, եւ առանց խղճի խայթի ու ամօթի, փոխանակ օգնելու, պատասխանատուներ կը փնտռէք այս նոր դէպքին, որ շարունակութիւնն է 1915ի արիւնոտ պատմութեան եւ գործադրութիւնը 1920-1925ի քէմալական ծրագրին։

Ո՛չ բարեկամներ, ոչ, նախ թաղենք մեր մեռելը ու յետոյ վիճինք պատճառներու մասին, որովհետեւ եթէ պէտք ըլլայ բռնել պատասխանատուներու օձիքէն, մի կարծէք որ ձեր օձիքը կ'ազատի։

Ի սէր ձեր պաշտած նուիրականութեան — եթէ ունիք — վերջ տուէք այս ազգակործան քաղաքականութեան ու եթէ չէք ուզեր գործ տեսնել, գոնէ մի խանգարէք ուրիշներու աշխատանքը։ Կարաւաններ ճամբայ հանուած են դէպի սահմանագլուխը. կարգը միացածներունն է։ Նախ տեղաւորենք այդ դժբախտները — որոնց անունով կը խաչակնքէք — ու յետոյ վիճինք, եթէ կ'ուզէք։

Ահա՛ պատեհ առիթը Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու։ Այո՛ ցոյց տուէք ձեր հոգեկան քաջութիւնը եւ տեղ ու ապաստան ճարեցէք «դաշնակներուն երեսէն» անտուն ու հալածական դարձած հայ բեկորներուն։ Այդպէսով միայն փրկարար դեր մը կատարած պիտի ըլլաք։

Ուրեմն, դէպի գործ։ Ահա՛ Երեւանը, ձեր բարեկամը, բանալ տուէք դռները եւ ներս առնել տուէք նոր զոհերը։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՓԻԷՐ ՔՈԹԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Էռնէսթ Լաֆոն (շարունակելով).— Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ այսքան ուշ դէմ դէմի կատարուած հարցաքննութիւնը, այնպիսի պահու մը՝ երբ ոստիկանութիւնը կը պնդէ որ ամէն ինչ ըրած է արդէն։

Վստահ եմ թէ՝ նոյնիսկ ոստիկաններուն մէջ կան մարդեր, որոնք կը մտածեն թէ իրենց արհեստը կարելի է գործադրել պարկեշտօրէն, առանց այդպիսի միջոցներու, թէ խելքը աւելի կ'արժէ քան բիրտ ուժն ու ծեծը։

Ժամանակ մը՝ նկատելով որ կարգ մը ոճրագործներ խելացի էին, զանոնք կը հրաւիրէին եւ Ապահովութեան պետ կը կարգէին։ Չպիտի ուզէի որ հիմա երթայիք ոճրագործները ընտրել դատական ոստիկանութեան մէջ՝ տեսակ մը պատմական հաւատացումի փոխանակութիւն կատարելու համար (ծիծաղներ եւ ծափեր ծայրագոյն ձախէն եւ ձախէն)։

Խելք, ոստիկանական հոտառութիւն. ժամանակ մը այս բացատրութիւնները կը գործածէին։ Ատոր տեղ հիմա պէ՞տք պիտի ըլլայ դնել պարզ յղացումը ձեռնակապին, որ ուժգնօրէն կը դառնայ՝ պէտք եղածին պէս վկայութիւն չտուող վկային ձեռքերուն վրայ։

Կառավարութեան, ոստիկանութեան եւ երկրին շահը կը պահանջէ որ այս խնդիրը լուծուի։ Բոլորս համամիտ պէտք է ըլլանք անհատական ազատութիւնը պաշտպանելու խնդրին վրայ։ Ասիկա կուսակցական խնդիր չէ։ (ծափեր)։

Վարչապետը.— Շա՛տ բարի։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Ասիկա քաղաքական խնդիր չէ։ Այլ էապէս ազգային քաղաքակրթութեան խնդիր է, եւ նոյնիսկ պարզապէս քաղաքակրթութեան խնդիր։ Հարց է գիտնալ թէ ո՛ւր դասաւորուած ենք մենք աստիճանամատին վրայ ժողովուրդներու, որոնք իրենք զիրենք քաղաքակիրթ կը յաւակնին եւ որ արդիական պատժական իրաւունքին տեղ կը գործադրեն քմահաճոյքի եւ բռնութեան մեթոդները։ Հարց է գիտնալ թէ, վաղը, այն աշխարհին առջեւ, որ, ինչ ալ ըսուի, կրնայ հետաքրքրուիլ մեր երկրին մէջ անցած դարձածով, յանուն մեր անցեալին եւ մեծ ժողովրդապետութեան մը մեր յաւակնութիւններուն, պիտի հաւանի՞նք յետս կոչումի մը, որ իրական ամօթ մը պիտի ըլլայ մեզի համար։ (Բուռն ծափեր ծայրագոյն ձախակողմէն)։

Կէս ժամ դադար

Նախագահը.— Նիստը վերաբացուած է։ Խօսքը կը պատկանի Պ. Փիէռ Քոթի, ներկայացուցիչ արմատական հանրապետական եւ արմատական ընկերվարական խմբակցութեան։

Փիէռ Քոթ.— Պարոններ, իմ խմբակս չէր կրնար բացակայիլ վիճաբանութենէ մը, ուր խնդրոյ առարկայ է սկզբունք մը, որուն նոյնպէս պէտք է յարին բոլոր կուսակցութիւնները, այն է՝ անհատական ազատութեան սկզբունքը։ Ինձմէ առաջ խօսող հռետորներուն պէս, ես ալ կը կարծեմ թէ Ներքին եւ Դատական Նախարարներուն ուղղուած հարցապնդումները կը գլեն կ'անցնին Ալմազեանի խնդիրը։ Չեմ գիտեր եւ պէտք չէ գիտնանք թէ Ալմազեան յանցաւո՞ր է թէ անմեղ, քանի որ դատաւորը կը զբաղի այդ գործով։ Ու եթէ հարցաքննիչ դատաւորին զբաղած այս խնդիրը կը քննենք Խորհրդարանին առջեւ, պատճառն այն է որ՝ ոստիկանութիւնը ինքը՝ հակառակ բոլոր աւանդութեանց եւ օրէնքներու, թերթերուն հաղորդած իր յաճախակի եւ անպատշաճ գեկոյցներով (ծափեր ձախէն), դիմում ըրած է հանրային կարծիքին։

Ալմազեանի կամայական արգելափակումը իսկապէս զարմանալի բան է։ Օրէնքը կը ստիպէ հարցաքննիչ դատաւորը կալանելի եւ ձերբակալուած անձը հարցաքննել 24 ժամուան մէջ։ Արդ, Պ. Ներքին նախարար, ձեր ոստիկանութիւնը ո՛չ միայն գործած է առանց հարցաքննիչ դատաւորի յանձնարարութեան, այլեւ ինքզինքին տուած է այնպիսի իրաւունքներ, զորս հարցաքննիչ դատաւորը ինք իսկ չունէր հանդէպ Ալմազեանի։ (Ծափեր ձախէն)։ Ստոյգ են նաեւ ծեծն ու վէրքերը։ Բոլոր անոնք որ Արդարութեան պալատը կը յաճախեն որեւէ հանգամանքով, գիտեն այս բաները, որոնք գաղտնի կը պահուին հասարակութենէն։

Այսպէս, ուրեմն, մէկ կողմը կայ կամայական արգելափակում, միւս կողմը՝ ծեծ ու վէրքեր, տրուած մասնաւորապէս ծանր պայմաններու մէջ։ Ահա՛ թէ ինչու հանրային կարծիքը իրաւունք ունէր յուզուելու։

Ինչ որ աւելի ծանր կը թուի ինծի՝ այն է թէ՝ մարդիկ որոնք այսպէս բռնաբարած են օրէնքը՝ կը շարունակեն բռնաբարել զայն. այն թէ՝ մարդիկ, որոնց անունները կը գտնուին բոլոր շրթունքներու վրայ, որոնց անունները հրատարակուեցան բոլոր կուսակցութեանց թերթերուն կողմէ, կը շարունակեն պաշտօն ստանալ կամ իրենք իրենց պաշտօն տալ աջակցելու Ալմազեանի խնդրին քննութեան՝ արդարութիւնը անդամալուծելու կամ անոր ընթացքին վրայ ազդելու գնով, ա՛յն թէ՝ այն պահուն, երբ Ալմազեանի խնդիրը կը քննուի հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆասի ղեկավարութեան եւ պատասխանատուութեան տակ, անդին կը շարունակուի զուգահեռական ուրիշ քննութիւն մը, որ ո՛չ թէ նոր ճշմարտութիւն մը երեւան կը հանէ, կամ նոր փաստեր կը հայթայթէ դատաւորին, այլ կը ձգտի պարզապէս արգիլել Ալմազեանի դէմ բացուած քննութեան բնականոն ընթացքը։

Բայց աւելի ծանրը կայ, ու այս անգամ ո՛չ թէ Ներքին, այլ Դատական Նախարարին կը դիմեմ, անոր կ'ուղղեմ որոշ հարցումներ եւ անոր կարծիքը կ'ուզեմ։

Կ'ընդունի՞ որ Ալմազեանի խնդրին մէջ անպատիժ կերպով գործուած են կարգ մը անկանոնութիւններ՝ այն պահուն երբ իր բարձր իշխանութեան ենթակայ դատաւորները քննութիւն կը կատարէին իրենց կողմէ։

(Քոթ մանրամասնօրէն կը պատմէ թէ ինչպէս դատական ոստիկաններ Լիլ գացած եւ առանց օրինական ձեւակերպութեանց Փարիզ բերած են Բիկօտէնի սնտուկը, արիւնոտ բամպակը եւ փունջ մը մազ, ինչպէս Լիլէն դառնալէն օր մը վերջ, Ալմազեանի խանութին մէջ գտած են արիւնոտ բամպակ եւ մազ...)

Այս պայմաններուն մէջ կատարուած քննութիւն մը խա[...]

...ուած է (ծափեր) եւ բանի ...ծառայեր, իսկ ձեր ոստիկա... ...թիւնը՝ փոխանակ արդարու... ...ին ծառայելու, անոր դէմ կը ...ամայ եւ անոր ընթացքը ...փանէ: (ծափեր):

...ս աղեիւ, ինչպէս կը տես... ...քաղաքական խնդիր չենք ...րծեր. բայց կայ գաղտնի ...թծրար մը, որուն մասին ...ցան ձեզ, և որ կազմուած է ...ական ոստիկանութեան կող... ...հաւաքուած բոլոր տեղեկու... ...ններով: Դատական ոստի... ...թիւնը ստացած է նա... ...կներ, զորս գատած է, ու բո... ...ին ստոյգ է թէ անկէ դուրս ...ած է նախ այն թուղթերը ...նք նպաստաւոր էին ամբաս... ...ող կողմին համար եւ հար... ...նի՜ դատաւորին ղրկած ...նք:

...նիկա իր դերն էր, բայց գի... ...՞ք թէ ի՞նչ էր իր պարտա... ...թիւնը: Անիկա պէտք է ...ական կողմի տրամադրու... ...ան տակ դնէր այն թուղթե... ...որոնք կրնային նպաստաւոր ...լ իրեն: Որովհետեւ արդա... ...թիւնը չի նշանակեր ամբաս... ...ող կողմ: Անիկա կչիռը հա... ...ար պէտք է բռնէ ամբաս... ...ող եւ պաշտպանող կողմե... ...ն միջեւ (ծափեր):

Պարոնն՛ր, այսպիսի արարք... ...րու առջեւ, մարդ իրաւունք ...ի միանգամայն թէ արտա... ...ն եւ թէ ներքին նախարարու... ...իններուն դիմելու եւ անոնց ...րցնելու. Թոյլ պիտի տա՞ք ...ապիսի բաներ: Յարգել պիտի ...՞ք 1897ի օրէնքը: Պիտի հե... ...ապնդէ՞ք անոր գործադրութիւ... ...: Թոյլ պիտի տա՞ք որ կառա... ...րութեան մը օրով— որուն ...ական նախարարն էք դուք ...ո՛չ թէ ոստիկանական նա... ...րարը,— ոստիկանները կա... ...նան շարունակել նման մե... ...ներ: Ինչ որ ստուգիւ աւե... ...ծանր է, այն է թէ՝ այսպիսի ...քերը — պէտք է յայտնել ...իկա հանրային կարծիքին— ...նախադէպ են, ամենօրեայ, թէ ...ական ոստիկանութիւնը կը ...լմատէ ամէն վայրկեան:

Կը կրկնեմ թէ, բոլոր պաշ... ...նակիցներս՝ ծայրագոյն ձա... ...ն պատկանին անոնք թէ ...յրագոյն աջին, որ պաշտօնի ...րումով Արդարութեան պա... ...տ կը յաճախեն, կրնան ամէն ...քանիներով այդպիսի դէպ... ...ր յիշել: Պ. դատական նա... ...րար, հարցուցէք ձեզ շրջա... ...տող դատաւորներուն, բոլորն ...նման դէպքեր պիտի յիշեն ...:

Ինչ պիտի պիտի պատասխ... ...ղը: Պաշտպան կողմի իրա... ...նքները, իրաւասութիւններն ...կարելիութիւնները դարձեալ ...աւ տա՞ռ պիտի մնան, քանի ...թէեւ հարցաքննիչ դատա... ...ը կը ճանչնայ, բայց ոստի... ...ները կ'անգիտանան զա... ...ք եւ կը նախընտրեն ոստի... ...ապետ Պալըրայի խոհա... ...ը: (11)

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԻՐ ՀԱՅՐԸ ՍՊԱՆՆԵԼ ՏՈՒՈՂ ՄԱՐԴԸ

Երեւակայական վէպ մը չէ, ինչպէս «Յառաջ»ի Հարիւր տարի քնացող մարդը. այլ զզուելի կերպով իրական, որ միայն Ռուսիոյ մէջ կրնայ տեղի ունենալ, շնորհիւ խորհրդային խորախորհուրդ բարոյականին...

Փարիզի խորհր. դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին է որ կը պատմէ.

— Երբ 1920ին Բեսեդովսկի առաջին անգամ մտաւ խորհրդային դիւանագիտական ասպարէզը, յարաբերութեան մտաւ Ռակովսկիի մէկ օգնականին հետ, Եակովիէֆ: Այս մարդը որ առեւտրական դպրոցի մէջ ուսում առնելէ յետոյ, պատերազմի պահուն]եղած էր օդանաւորդ, քաղաքական չափաւոր կարծիքներ ունէր, եւ երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ, քաշուեցաւ մէկդի:

Յանկարծ սակայն, 1919ին կ'իյնայ ծայրայեղ գաղափարներու գիրկը, կը մտնէ Ուկրայնիոյ համայնավար կուսակցութեան մէջ, յետոյ Չեկային մէջ, ուր նշանաւոր կը դառնայ իր արտակարգ վայրագութիւնով: Իմանալով որ իր հայրը ժամանակին անդամակցած է պահպանողական կազմակերպութեան մը «Ռուս ժողովրդական Միութիւն», կը վճռէ անոր քաւել տալ իր այս անցեալ մեղքը: Կը ձերբակալէ զայն, ղրկել կուտայ Քիէվ եւ հոն հրացանազարկ ընել կուտայ: Այս քաղաքացիական քաջութիւնը մեծ ազդեցութիւն կը գործէ ի նպաստ իրեն եւ 1920ին, զայն կը նշանակեն Օտեսայի Չեկային նախագահ: Երեք կարճ ամիսներ կը մնայ հոն, բայց լաւ կ'աշխատի. հրացանի բռնել կուտայ 5000 հոգի: Հիմա մտած է արտաքին նախարարութեան մէջ, ուր կարեւոր պաշտօն մը կը վարէ...

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ

Այս արիւնկզակ Նախկին դահիճը կը բացատրէ Բեսեդովսկիի թէ Մոսկուայի արտաքին գործավարութիւնը, իրականութեան մէջ հիւպատոսութիւն մըն է, որ ուղղութիւն կը ստանայ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէէն եւ Բեսեդովսկիի կուտայ լաւ դաս մը դիւանագիտութեան եւ Չեկայի կրկնակ դերերուն վրայ:

— Խորհրդային լաւ դիւանագէտ մը պէտք է գիտնայ որ դիւանագիտական ամէն առաքելութեան կից կը գտնուի Չեկայի, Գ. Միջազգայինի եւ լրտեսական կազմի պատուիրակութիւն մը, որ ծածկուած է անուանական այլեւայլ պաշտօններու քօղին տակ: Այսպէս, Չեկայի պատուիրակը յաճախ՝ երկրորդ քարտուղարէ. լրտեսական կազմի ներկայացուցիչը, «կցորդ» է: Գ. Միջազգայինի մարդը պաշտօնեայ է մամուլի դիւանին. այս ներկայացուցիչները իրարմէ անկախ են եւ ուղղակի յարաբերութեան մէջ կը մտնեն Մոսկուայի իրենց պետին հետ եւ կը ղրկեն ծածկագիր լուրեր, որոնց վրայ պատուիրակութիւնը կը դնէ իր յատուկ կնիքը: Ամէն մէկը, իրեն յատուկ պաշտօնէութիւնն ունի ինչպէս նաեւ իր դրամարկղը, բայց, հաշիւները Մոսկուայի մէջ կը պահուին:

Չեկայի ներկայացուցիչը կը գործածէ լրաբերներ, իր կանոնաւոր աշխատակիցներէն զատ: Այս լրաբերները կը հսկեն իրենց պաշտօնակիցներուն վրայ, հաշիւ կուտան իրենց կարծիքներուն եւ անհատական կեանքին մասին: Իսկ խորհրդային պատգամաւորութեան պետը իրաւունք չունի միջամտելու այս կազմակերպութեանց աշխատանքներուն: Այս գաղտնի կազմակերպութեանց եւ արտաքին գործավարութեան պատուիրակութեան միջեւ անհամաձայնութեան մը պարագային, յաճախ այս վերջինն է որ յանցաւոր կ'ելլէ, եւ անոնց դէմ է որ առհասարակ փոխ-վրէժի կը դիմեն...:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԳ.— Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը, Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ: Ժամը 9ին, սրահը պարապ աթոռ չկար. հոն էին հարուստը եւ աղքատը եւ մանաւանդ երիտասարդները: Ներկայ էր Նաեւ Պուա-Քոլոնպի փոխ-քաղաքապետը:

Սրահին զանազան մասերուն վրայ դրուած էին վերտառութիւններ: Ճիշդ ճակատը հայկական եռագոյնը, աջ կողմը՝ «Բարձրացիր-Բարձրացուր» խօսքերը, Արարատով, մարզիկներու եւ արինեբու պատկերներով: Երկուշարք սկաուտներ, բոլորն ալ մաքուր հագուած կատարեցին իրենց փոքրիկ անգքը, երգելով «Յառաջ Նահատակ»ը: Պ. Զ. Խանզատեան անհանգիստ ըլլալով, Նախագահեց Պ. Գ. Յովհաննէսեան, որ շեշտեց Հ. Մ Ը. Մ.ի դերը, իբրեւ դպրոց Նոր սերունդին եւ իբրեւ ատաղձ: Յետոյ խօսեցաւ Պուա-Քոլոնպի փոխ-քաղաքապետը, որ Հայերու լաւ բարեկամ մըն է եւ ամէն առթիւ սիրայօժար կ'աջակցի, երբ դիմումներ կ'ըլլան: Ահա իր խօսքերը.

— «Կը ճանչնամ Հայերը 1896էն. կը ճանչնամ ձեզ, ձեր բոլոր տառապանքներն ու վիշտերը, եւ տեսնելով այսօրուան ձեր պարկեշտ, աշխատասէր ու խաղաղ վիճակը, ինքս իսկ կ'ուրախանամ եւ կը մաղթեմ, որ միաք միշտ հաւատարիմ ձեր սկզբունքներուն»:

Վերջին խօսողն էր Պ. Կ. Ուշագլեան, որ կենդանի օրինակներով պատկերացուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի արժէքը:

Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ այս շրջանի սկաուտները, միշտ կը մնան նոյն թուին վրայ, եւ ծնողքները տակաւին չեն վարժուած ուրախութեամբ յանձնել իրենց զաւակները, մինչ արար-աշխարհ գովքը կը հիւսէ սկաուտութեան:

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր: Սկաուտները տուին փոքր ներկայացում մը: Տիկին Սուրաբեան երգեց, Պ. Շ. Սարեան եւ Պ. Գ. Մքէթեան արտասանութիւն ըրին: Ներկայացուեցաւ «Ճաշաշարանի սպասաւորը» կատակերգութիւնը, Սարաֆեան, Մաքսուտեանի եւ ՛Կոթիկեանի կողմէ: Ժամը 12.30ին սկսան եւրոպական պարերը, մինչ ուրիշներ հաճելի ժամեր անցուցին սեղաններու շուրջ, երգելով, ճառելով ու տրամելով սրտանց: Մաղթենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անիէռ - Պուա-Քոլոնպի մասնաճիւղը միայ միշտ համերաշխ եւ ժիր, եւ յառաջիկայ տարի դուրս գայ աւելի կազմակերպուած վիճակով:

Ա. Ռազմունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ՏԵՍԻՆ 12 դեկտ.— Ընկ. Գ. Մարգարեան դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր կինը, Ագգանուշ, 22 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ. փոքր հասակին մէջ, հայկական ջուլումի օրերուն, Ագգանուշ իր ծնողքին հետ Ուրֆայէն կը տարագրուի դէպի Տէր-Զօրի անապատները. Ճամբան ծնողքինսպաննուելէն յետոյ փոքրիկ Ագգանուշը ինքզինք կը գտնէ Արաբի մը տունը: Կը հասնի Զինադադարը, կ'ազատուի եւ իբրեւ որբ կը մեծնայ Կիլիկիոյ, Եգիպտոսի եւ ապա Պէյրութի որբանոցներուն մէջ, ուրկէ 3 տարի առաջ Ֆրանսա կուգայ եւ իբրեւ գորգի վարպետ — (որբանոցներու մէջ սորված) Պ. Պէկլարեանի քով կը մտնէ, տասնեակ մը աշխատաւորուհիներ վարժեցնելով:

Յետոյ ցէսին կուգայ իր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն շնորհիւ, ուր կը ծանօթանայ Ընկ. Մարգարեանին եւ կ'ամուսնանայ ապագայի վառ յոյսերով: Եւ ահա անակնկալ մահը, Յուլիս ամսուան ամուսնութիւնէն վերջը:

Թաղումը կատարուեցաւ Լիոնի ֆրանսական գերեզմանատունը:

Հիւսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղը մրցում մը ունեցաւ այս կիրակի Շառանթօնի գեղեցիկ դաշտին մէջ, Stade de L'Estի բ.խումբին հետ ֆրանսական խումբը, որ այս տարուան Promotion Division d'Honneurի դասակարգին կը պատկանի, ընկըկեցաւ Սարսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին առջեւ, որ Պոլսոյ ընտիր խաղացողներէն Հայկ-Արամ Սանօեանի շնորհիւ շահեցաւ երկու նշանակէտ: Յաջորդ կիրակի Սէնտ Գոլոմպի մէջ տեղի կ'ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանութեան մրցումները: Յուսա՜նք թէ նոր կազմով Սարսէլը պիտի յաղթէ Իթալիին:

**

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հօմ մասնաճիւղը մրցեցաւ A. F. Bois Colombeի պահեստին դէմ, եւ հաւասար մնաց 2—2: «Հօմ» կը մրցի յաջորդ կիրակի «Պուա-Քոլոմպ»ի Հ. Մ. Ը. Մ.ին դէմ, սոյն դաշտին մէջ:

Հ. Պագըրկեանեան

***

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ Շրջանի Պատգ. ժողովը Շրջանային վարչութեան հրաժարման առթիւ նիստի հրաւիրուած ըլլալով՝ 23 Նոյեմբերի իր առաջին գումարման մէջ, ընտրեց նոր Շրջանային վարչութիւնը, բացարձակ մեծամասնութեամբ.— Պ. Պ. Ներսէս Օհաննեան, (Ազգ. գործիչ եւ նախկին երեսփոխան): Գրիգոր Յակոբեան, (Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն եւ հայ ընդհ. սկաուտական պետ): Կարօ Ուշագլեան, (Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոլսոյ կեդրոնի պատասխանատու քարտուղար): Դանիէլ Պետրոսեան, (Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոլսոյ կեդրոնական վարչութենէն): Սարգիս Ճապպարեան (փարիզի նախորդ Շրջ. վարչութեան հաշուակալ): Համբարձում Զաքրէճեան, Հմայեակ Մատթէոսեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճ.ի վարչութենէն: Դանիէլ Յովհաննէսեան, Խաչիկ Գասպարեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քոլոնպի մասնաճ.ի վարչութենէն: Դիւան Պատգ. Ժողովի

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

... Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 դեկտ.— «Յառաջ»ի դեկտ. «10 Թուին մէջ» Մարսէյլի Ազգ. գործերուն առթիւ կը հրաւիրէք զիս որ հրատարակել տամ Պ. Վ. Ղազարեանի, ձեր եւ իմ միջեւ գոյացած համաձայնագրին պատճէնը եւ յաւելուածը՝ իմ յարմար դատած թերթիս մէջ:

Ես որ եւ է անպատեհութիւն չեմ տեսներ այդ հրատարակութեան մէջ, եւ դուք կրնայիք եւ տակաւին կրնաք ձեր թերթին մէջ տպել զայն, քանի որ անոր բնագիրը ձեր մօտն է: Կ'աւելցնէք նաեւ որ այդ հրատարակութեամբ եւ իմ կողմէ բերուած լուսաբանութեամբ պարտաւոր եմ զգաստութեան հրաւիրել իմ «պաշտօնական կամ անպաշտօն թարգմանները, որոնք իսկապէս չափը՛ կ'անցնեն» եղեր:

Դուք լաւ գիտէք որ Ազգ. գործերէ բոլորովին քաշուած, ոչ մէկ փափաք կամ տրամադրութիւն չունիմ միջկուսակցական պայքարներու մէջ մտնել եւ այս կամ այն կողմը հակիլ. հետեւաբար աւելորդ յոգնութիւն մըն է որ յանձն կ'առնէք վերագրելով ինծի «պաշտօնական կամ անպաշտօն թարգմաններ»:

Եթէ մեր Առաջնորդ Սրբազանին եւ ձեր բարեկամական դիմումներուն վրայ ընդունեցի որոշ պայմաններով անդամակցիլ նոր կազմուելիք Վարչութեան, ասիկա ուրիշ շարժառիթ չունէր եթէ ոչ՝ մեր գաղթային գործերուն անկերպարան վիճակին վերջ, դնելու համերաշխ գործունէութեամբ կանոնաւորել զանոնք: Բայց թէ ի՛նչ պատճառաւ զանազան փորձերէ յետոյ, վերջնական նոր համաձայնութեամբ, եօթը անձերէ կազմուած (որոնց երեքը ծանօթ երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ) նոր Վարչութիւնը տակաւին գործի չէ ձեռնարկած, ասոր լուսաբանութիւնը կրնաք պահանջել Պ. Պ. Վ. Ղազարեանէ եւ Գ. Շահկալդեանէ, որոնք կանխաւ նոր կազմին մասին համաձայնելէ յետոյ, հրաժարական ղրկած են այնպիսի պատճառաբանութեամբ որ կը հակասէ մեր համաձայնագրին ոգւոյն:

Պէտք է աւելցնեմ նաեւ թէ ընտրուած միւս հինգ անդամներ ընդունած են իրենց պաշտօնը եւ պատրաստ են գործի սկսիլ, երբ Առաջնորդ Սրբազանը հրաւիրէ զիրենք կազմակերպական առաջին ժողովին: Ուրախ պիտի ըլլանք եթէ հրաժարեալ երկու անդամներն ալ հաճին իրենց գործակցութիւնը բերել մեզի:

Անկեղծ յարգանօք

Յովհ. Սահաթճեան

ԽՄԲ.— Մեր ըսելիքները կը վերապահենք, սպասելով ուրիշ լուսաբանութեանց:

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Այո՛. երէկ այնտեղ բանախօսութիւն մը ըրի վերջերս գտնուած նախաջրհեղեղեան կենդանիներու մասին:

— Մեզ նման կենդանիներու մասին, ըսաւ Սէլէստէն, որովհետեւ այստեղ ամէն մարդ մեզ այնչափ տարօրինակ կը գտնէ որչափ մամութները...

— Հրաւիրուած եմ, շարունակեց Օրիորդ գիտնականը երթալ Նոր Օրլէան այս երեկոյ եւ բանախօսելու ձեր քունին եւ յարութեան մասին: Այնտեղ պիտի գտնուին Լուիզիանիոյ բոլոր գիտնականներն ու ուսեալ մարդիկը... բայց բանախօսութիւնս շատ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ անշուշտ եթէ դուք ալ ընկերանաք ինծի:

— Այսինքն թէ մեզ պիտի ցուցադրէք հինգ ոտքով հորթերու նման, տրտունջ Սէլէստէն:

— Կ'ընդունիմ, ըսաւ Ռընէ, շատ կը փափաքիմ քիչ մը ազատ օդ շնչել:

— Հեռո՞ւ է Նոր-Օրլէանը, հարցուց Սէլէստէն կասկածոտ շեշտով մը:

— Հազիւ 1800 կիլոմետր, պատասխանեց Աննի. արագընթաց օդակառքը կեդրոնական կայանէն կը մեկնի ժամը 16ին եւ կը հասնինք չորս ժամէն, ճիշդ բանախօսութեան որոշեալ ժամուն:

Սէլէստէն իր տիրոջ նայեցաւ մտատանջութեամբ, բայց Ռընէ որեւէ տարօրինակութիւն չէր գտներ այս առաջարկին մէջ:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ օրիորդը, ժամը 15.30ին կուգամ ձեզ առնելու. այժմ ստիպուած եմ մեկնելու, որովհետեւ կը սպասեն ինձ:

— Բնաւ հանգիստ չէ՞ք առներ, հարցուց Ռընէ:

— Ոչ յաճախ, ըսաւ Աննի, ժպիտն երեսին. գտեսութիւն:

Որոշեալ ժամուն ան եկաւ Ռոքֆէլլըր թանգարանի մեծ ինքնաշարժով մը, ու երեքը միասին տարաւ կեդրոնական կայարան: Այնտեղ Սէլէստէն գոհունակութեամբ տեսաւ իսկական ելեկտրական գնացքներ, որ երկաթեայ գծերու վրայ մեկնումի ժամուան կը սպասէին: Բայց, ինչպէս բացատրեց օրիորդ տեսչուհին, այդ գնացքները, որոնց արագութիւնը ժամը հարիւր կիլոմետրէն աւելի չէր, վերապահուած էին ծանր բեռներու փոխադրութեան: Մարդիկ եւ թղթատարը միայն օդային գծով կը ճամբորդէին:

Անոնք տեղաւորուեցան մեծ կակ վակոնի նման տեղի մ'ը մէջ: Քանի մը վայրկեան յետոյ պտուտակները շարժեցան, վակոնը բարձրացաւ մինչեւ իբր 200 մետր եւ ուղղուեցաւ դէպի հարաւ արեւմուտք:

Թէեւ որեւէ վտանգի տեղի չկար, բայց Սէլէստէն կը վախնար արկածի մը հաւանականութենէն, առանց յայտնի ընելու իր մտատանջութիւնը: Աննիկա հանդարտ երեւոյթով մը նստած էր իր աթոռին վրայ, մինչդեռ Ռընէ եւ Աննի կը խօսակցէին քով քովի:

— Ձեր ընելիք գործին մասին խորհեցա՞ք երբեք, հարցուց օրիորդը:

— Պէտք է բան մը ընենք անշուշտ, պատասխանեց Ռընէ, բայց կը խոստովանիմ թէ այդ մասին որեւէ որոշ գաղափար չունիմ տակաւին:

— Անհրաժեշտ է սակայն որոշում մը տալ: Ոչ ոք իրաւունք ունի անգործ նստելու Միացեալ Նահանգներուն մէջ: Հարիւր տարի առաջ ի՞նչ կ'ընէիք Ֆրանսայի մէջ:

— Ոչինչ... ծնողքիս ձգած դրամները կը ծախսէի:

— Ի՛նչ արտառոց զբաղում...

— Քիչ մը կ'ամչնամ այժմ, բայց պէտք է ճշմարտութիւնն ըսեմ... Լաֆոնթէնի առակի ճպուռին կը նմանիմ քիչ մը եւ ինչ ընելս չեմ գիտեր երկրի մը մէջ ուր միայն մրջիւններ գոյութիւն ունին...

— Կասկած չկայ որ ձեր նախորդ կեանքով գէշ պատրաստուած էք այսօրուան կենցաղին, բայց դուք խելացի էք:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ երիտասարդը, խնդալով:

— Եւ կրնաք շատ մը պաշտօններով օգտակար ըլլալ: Դժբախտութիւնն հոն է որ ամէն տեղ դժուարութեամբ կ'ընդունին նորեկները: Պէտք է սկսիլ բոլորովին ստորակարգ պաշտօններով եւ բարձրանալ հետզհետէ եւ կամ, ինչ որ ցանկալի է, անմիջապէս յաջողիլ մրցումներուն մէջ ուր բազմաթիւ են թեկնածուները:

— Ո՜հ ոչ, գոչեց Ռընէ. մրցումէ հեռու, իմ տարիքիս ծիծաղելի պիտի ըլլար մրցումի մասնակցիլը:

— Իսկ դո՞ւք, Սէլէստէն:

— Ես, պատասխանեց սպասաւորը, սիրով կը յօժարիմ խոհարարական մրցման մը մասնակցիլ:

—Անուղղայ է այս մարդը, ըսաւ Աննի:

Մինչ անոնք կը խօսակցէին, Հիւսիսային Ամերիկայի դաշտային տեսարանները կը պարզուէին իրենց աչքին տակ: Քաղաքները, որոնց ցած տուները, Նիւ-Եորքի տուներուն նման, կը գրաւեն անսահման տարածութիւններ, հաստատուած էին գետերու երկայնքին կամ անտառներու մէջ: Ոչ մշակութիւն, ոչ արօտավայր կարելի էր տեսնել, որովհետեւ հացի եւ միսի գործածութիւնը ջնջուած էր:

կու անձեր, որոնք յաճախ Թուղթ կը խաղային Ալմազեանի հետ՝ սրճարանին մէջ։ Երկուքն ալ հաստատեցին թէ Ալմազեան ամէն օր կէսօրէ վերջ և յաճախ գիշերները Թուղթ խաղալու կուգար եւ լաւ վկայութիւն տուին իրեն մասին։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԲՈՂՈՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Նկատելով որ հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ կ'ուշացնէ ոստիկաններու դէմ Ալմազեանի բացած ծանօթ դատին քննութիւնը, փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան դիտել տուաւ անոր որ ստիպողական է փութացնել ատիկա։ Փաստաբանը կ'ըսէ թէ Պ. Մաթիֆաս կը սպասէ միայն Պ. Ամիի տեղեկագրին՝ փակելու համար իր քննութիւնը Ալմազեանի մասին. հետեւաբար կարեւոր է նախապէս լսել վկաները եւ դէմ դէմի բերել զանոնք հայ դերձակին հետ, ինչպէս կը պահանջէ այս վերջինը։

Պ. Ժանթիլ որոշած է շուտով լսել Պ. Պ. Նիքոլն ու Պրնուան։

ԹԵՐԹ ՄԸ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը օրէ ի վեր սկսած է հրատարակուիլ Լ'X անուն շաբաթաթերթ մը, խմբագրութեամբ Փիէռ Տրուէրի եւ Ժան Քուվրէօրի։ Առաջին էջին վրայ հրատարակած է Ալմազեանի եւ փաստաբան Լըկրանի պատկերները՝ տակը գրելով. «Ալմազեան չէ սպաննած...»։ 16 էջէ բաղկացած այս թերթին գրեթէ բոլոր յօդուածներն ալ կը ձգտին փաստերով ապացուցանել հայ դերձակին անմեղութիւնը։

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մարսիլիոյ աւազակներու դատավարութեան ընթացքին ոստիկանութեան կարգ մը անկանոնութիւնները երեւան հանուած ըլլալով, վարչապետ եւ Ներքին Նախարար Թարտիէօ կարգապահական պատիժներ սահմանեց պատասխանատուներուն դէմ։

Հանգստեան կոչուեցաւ Մարսիլիոյ կեդրոնական ոստիկանապետ Ֆրանսուա Կոնար, Ապահովութեան տնօրէն Կրիգոնի կեդրոնական ոստիկանապետ նշանակուեցաւ Թրուայի, ոստիկանապետ Թումիէօ նոյն պաշտօնով պիտի փոխադրուի Փօ։

∴ «Աքսիոն Ֆրանսէզ» կը գրէ թէ վարչապետը կը մտածէ պաշտօնանկ ընել դատական ոստիկանութեան պետ Պրնուան։

Անուսաւարափը Ուկրայինայի մէջ

Մորնինկ Փոստի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Ուկրայինայէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ գիւղացիներու դժգոհութիւնը վերածուած է բացէ ի բաց ապստամբութեան, ընդդէմ կառավարութեան։ Խորհրդային իշխանութիւնները ձերբակալել տուած եւ բանտ նետած են շուրջ հարիւր կասկածելիներ։

Բելիկովսկայի մէջ, ամբոխը կողոպտեց հարկահաւաքին դրասենեակը, յետոյ սպաննեց հարկահաւաքն ու ամբողջ ընտանիքը, տունն ալ այրեց։ Զինուորները զէնք պարպեցին ամբոխին վրայ, սպաննելով 2 այր, 3 կին, ու վիրաւորելով 20 հոգի։

Դուչէրիայի մէջ բնակիչները սպաննեցին տեղական Խորհուրդի նախագահը։Ապստամբութիւնը զսպուեցաւ հինգ օրուան կռիւներէ յետոյ։ Պոտալիայի փոքրիկ մէկ գիւղին մէջ, բնակչութիւնը նոյնպէս յարձակեցաւ հարկահաւաքի դրասենեակին վրայ։ Հոն փոխ-վրէժի դիմեց Չեկան, կարգին ջարդ սարքելով։ Այր եւ կին սպաննուածներու թիւը կ'անցնի 30ը։

Խրուաթները կը գործեն

Ինչպէս գրեցինք, Զաղրէպի կայարանին մէջ գտնուած են քանի մը ռումբեր՝ օդը հանելու համար այն մասնաւոր կառախումբը որ Պելկրատ պիտի տանէր Խրուաթիոյ նահանգային ժողովներու պատուիրակները։ Պատուիրակութեան նախագահ տոքթ. Րիթթիչ եւ միւս պատուիրակները՝ թիւով 600 հոգի, ողջ առողջ Պելկրատ հասան։

Ուրիշ դժոխային մեքենայ մը գտնուեցաւ Զաղրէպի մայր եկեղեցիին մէջ. ասիկա պիտի պայթեցնէին Ալեքսանդր թագաւորի տարեդարձին առթիւ կատարուած արարողութեան ընթացքին։

Զաղրէպի մէջ ձերբակալուեցաւ Տոքթ. Մարշէք, որ Ստեփան Րատիչի յաջորդած էր իբրեւ պետ խրուաթ գիւղացի կուսակցութեան։

Պելկրատի մէջ մեծ հանդէսներ կատարուեցան ի պատիւ խրուաթ պատուիրակներուն։ Թնդանօթներ արձակուեցան։ Ճառեր փոխանակուեցան Զաղրէպի եւ Պելկրատի քաղաքապետներուն միջեւ։ Յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ՝ շրջելով մայրաքաղաքին գլխաւոր փողոցները։

Գաղտնի վարկերը քուէարկուեցան

Երեսփ. ժողովին մէջ Ներքին Նախարարութեան ելմտացոյցը քննուած ատեն, բուռն վիճաբանութիւն կատարուեցաւ գաղտնի վարկերու մասին։

Ընկերվարական երեսփոխան Իւրի պահանջեց որ ջնջուին գաղտնի վարկերը, որոնց գումարը մէկ ու կէս միլիոնէն նկարժ 4 միլիոն ֆրանքի բարձրացած է 1930ի ելմտացոյցին մէջ։ «Ինչո՞ւ, ըսաւ, հրապարակաւ չխոստովանիլ թէ ի՛նչ բանի կը գործածուին այդ դրամները»։

Վարչապետ Թարտիէօ բացատրեց թէ պատերազմէն առաջ գաղտնի վարկին յատկացուած էր մէկ միլիոն ֆրանք, հիմա ատիկա եղած է չորս միլիոն, ինչ որ չափազանցուած չէ։ Դիտել տուաւ նաեւ որ ընկերվարականները քուէարկած են գաղտնի վարկերը 1924—25ին, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր ձախ խմբակցութիւնը։ Ուրեմն երբ անոր գործածութիւնը իրենց ձեռքն է՝ կողմնակից են գաղտնի վարկերուն, հակառակ են՝ երբ ընդդիմադիրները պիտի գործածեն զանոնք։

Թարտիէօ յետոյ վստահութեան խնդիր դրաւ, որովհետեւ, ըսաւ, գաղտնի վարկերը քուէարկելու կամ չքուէարկելու հարցը չէ, այլ պարզապէս կառավարութեան հանդէպ վստահութեան կամ անվստահութեան խնդիր։

Արմատական ընկերվարականներուն կողմէ Քամիյլ Շօթան յայտնեց թէ կարելի չէ երեւակայել որեւէ կառավարութիւն՝ որ կրնայ կառավարել առանց գաղտնի վարկերուն։ Ու յայտնեց թէ այս առթիւ պահանջուած վստահութեան քուէն ուրիշ իմաստ ունի։

Քուէի դրուելով, 167ի դէմ 331 ձայնով մերժուեցաւ ընկերվարական առաջարկը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Chope Parisienneի վերնայարկը, 60 Rue des Ecoles.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան՝ ի նպաստ Նաճը-էլ Օմարի գաղթականութեան տեղափոխման ֆոնտին։

Մարսիլիահայ Դրամատիկ Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Շբ. գիշեր ժ.ը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape) կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»Ն

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին եւ ընտրութեան նոր վարչութեան։

ԳԱՒԱՌ

Վիլէօրպանի(Լիոն) Արամխումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Rue d'Alsace 24 թիւ սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Յովհաննէս Հարոնեանի որ Միութեան նուիրած է 50է աւելի կիներու բաւելու չափ հին հագուստեղէններ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երկսեռ Երիտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին, 20 Ave. de Ville d'Avray սրճարանը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ բնիկ Շապին Գարահիսարցի Արսէն Գալայճեան եւ իրկինը Սկիւտարցի Բեբուզ, որոնք Մարսէյլ հաստատուած էին։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ A. Iopianի, 1bis Rue Rouget de l'Isle, Choisy le Roi, Seine, France.

— Կը փնտռեմ հօրաքրոջս զաւակները Գրիգոր Ճնճեան եւ քոյրը Անիթա, (Էնկիւրիւցի) որոնցմէ լուր չկայ 1925էն ի վեր։ Կը կարծուի թէ Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած են, որբերու հետ։ Իմացնել՝ Krikor Bakalian, Cordonnier, Place de l'Horloge 11, Draguignan (Var), France.

— Կը փնտռուի Եօզկատի Քէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճուլքաճեանի հետ), հօր անունը՝ Տրդատ, մօր անունը՝ Անթառամ։ 1924էն ի վեր կը գտնուէր Տրամա (Յունաստան)։ Իմացնել իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

—Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ՝ կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4rue Daumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սաթենիկ Միհրանեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը տիկին Մաքրիկ Նալպանտեան եւ իր ամուսինը կարապետ Նալպանտեան, Էրզրումի կան գիւղացի։ Երկու տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ։ Իմացնել՝ A. Duzian, PharmacyNew st., Bagdad. (Irak):

— կը փնտռուի Գատը գիւղցի Արամ Գըլթիքեան։ Իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Օննիկ Գըրթիքեանի, 81 Rue François-Arago, Montreuil s) Bois, (Seine).

— Զիլէցի Յովհաննէս Այվազեան կը փնտռէ իր մայրը Լուսիա, եւ եղբայրները՝ Սարգիս եւ Յակոբ Այվազեան, որոնք 1915ի տարագրութեան ատեն անհետացած են։ Իմացնել «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Տիվրիկի Խունամիլ գիւղէն Պ. Յ. Կէտիկեան, որ մօտաւորապէս մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Վալանս։ Իր հօրեղբօրորդին Մասիսը կը գտնուի վերջերս Հալէպէ հասած Հայերուն մէջ։ Իմացնել՝ Ներսէս Խաչիկեանի, 124 Rue Lafayette, Epicerie Arméniene. Vienne, (Isère):

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճանեան կամ Գավուճանեան։ Հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզմէեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

— Երզնկացի Հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան։ Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	123.93
Տոլար,		Dollar	25.39
Մարք	100	Mark	608.—
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.80
Թրք. ոսկի		» » or	109.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.35
Լէվա	100	Léva	18.37
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.15
Զուից.	»	Fr. Suisse	493.75
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ.-Քր.-Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Eg.	2060.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Խումելի երկթղ.		Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

Գործ կը փնտռէ

Հաւ ֆրանսերէն գիտցող երիտասարդ մը, ամէն կերպով յանձնարարելի, որեւէ գործ կը փնտռէ հաստատութեան մը մէջ։

Դիմել՝ 101 Rue d'Engoulême

Պ. Դաւիթեանի.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

20 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1141 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԱՅՆ ԾՈՎԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Գարախան յաջողութեամբ կատարեց իր պաշտօնը Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ եւ արդէն վերադարձի ճամբուն վրայ է։

Թուրքերը շատ լաւ սերտած են հիւր պատուելու ձեւերը, եւ «հայազգի»ն ալ ընդունեցին մեծ պատիւներով։ Թրքական երկու թորփիլահալածներ Պէօյիւքտէրէ գացած էին, խորհրդային իշխանութեան ներկայացուցիչը դիմաւորելու համար։ Պոլսէն մինչեւ Էնկիւրի, Գարախան վայելեց պաշտօնական եւ անպաշտօն բոլոր մեծարանքները։ Եւ անշուշտ պարզ քաղաքավարութեան համար չէ որ կ'ըսէր Թուրք մամուլի ներկայացուցիչներուն.— «Ինքզինքս իմ երկրիս մէջ կը զգամ»։

Առաջին օրէն իսկ, Թուրք մամուլը կը շեշտէր այս այցելութեան կարեւորութիւնը, անշուշտ առանց որոշ բան ըսելու։ Այսօր ալ, երբ Գարախանի պաշտօնը վերջացած է, արտաքին աշխարհը աւելի բան մը չի գիտեր քան այն ինչ որ հրատարակութեան տրուած է։

Այսպէս, կը յիշուի միայն Թուրքեւռուս բարեկամական դաշինքը, որուն հիմը դրուած էր 1925ին, եւ որ դեկտ. 17ին նորոգուեցաւ երկու տարուան համար եւս։ Դաշնագրին ամէնէն կարեւոր կէտը այն է որ, երկու կողմերէն մէկն ու մէկը չպիտի կրնայ բանակցութիւններ կատարել անմիջական դրացիներու հետ, քաղաքական համաձայնութիւններ կնքելու նպատակով, առանց լուր տալու միւս կողմին։ Ոչ միայն մէկը միւսին տեղեկութիւն պիտի տայ, այլեւ պիտի ստանայ անոր հաւանութիւնը. այլապէս, չի կրնար ստորագրել։

Անշուշտ այս յանձնառութիւնը կը վերաբերի գաղտնի դաշնագիրներու։ Եւ արդէն, երկու կողմերը դաշնագրին սկիզբը կը յայտարարեն թէ ո՛ր եւ է յանձնառութիւն չունին ծովէն թէ ցամաքէն անմիջականօրէն դրացի պետութիւններու հետ, բացի արդէն հրատարակուած դաշնագիրներէն։

Կը թուի թէ դաշնագրին այս կէտը մեծ յաջողութիւն մըն է Մոսկուայի համար, իբրեւ տեսակ մը ապահովագրութիւն՝ արեւմուտքի խայծերուն դէմ։ Միջերկրականի բրիտանական ծովակալին եւ Իտալիոյ նախկին նախարարին այցելութիւնը և ուրիշ խորհրդաւոր շարժուձեւեր լրջօրէն վրդոված են Մոսկուայի հանգիստը։ Այլապէս, նեղութիւն չպիտի կրէին մինչեւ Էնկիւրի ղրկելու առաջնակարգ դիւանագէտ մը։ Միւս կողմէ՝ Թուրքիան ճամբայ կը փնտռէ Ժընեւի ժողովին անդամագրուելու համար։

«Հայազգի»ն ի՞նչ խոստացած է, ի դիմաց Մոսկուայի, այս յաջողութիւնը ապահովելու համար։

Փափուկ հարցում, որ կապ ունի բարձր դիւանագիտութեան հետ։ Երբ Գարախան տակաւին Պոլիս կը գտնուէր, Թուրքերէն թերթ մը, «Եարըն», շեշտելով այցելութեան կարեւորութիւնը, կը յայտնէր թէ Ռուսիոյ ներկայացուցիչը «կարգ մը առաջարկներ պիտի ընէ»։ Այդ առաջարկները սահմանուած են գաղտնիք մնալու։ Գոնէ հասարակ մահկանացուներու համար։ Տարիներ կ'անցնին եւ յետոյ կ'իմացուի վճարուած գինը։ Ինչպէս այսօր, տարիներ յետոյ, կը պատմուի քօմմիւնիստ պատմութիւնը 1918—19—20ին կատարուած սակարկութիւններու, միշտ ի վնաս տկարին։ (Այս պարագային՝ ի վնաս մեր դժբախտ հայրենիքին, որ այդ խաղերուն շնորհները կը վայելէ մինչեւ այսօր)։

Նաւարկելով լայն ծովերու վրայ, եւ Թուրքիան ապահովելով արտաքին՝ արեւմտեան վտանգին դէմ, Մոսկուան ի հարկէ ամէնէն առաջ իր կենսական շահերն է որ կը մտածէ։ Ինչպէս առաջին օրէն իսկ, երբ հիմնական քաղաքականութիւն դարձուց Թուրքիոյ բարեկամութիւնն ու զինակցութիւնը, ոտքի տակ առնելով ե՛ւ իր սկզբունքները, ե՛ւ Կովկասի բանուորներն ու գիւղացիները։

Աւելի քան ամուր՝ այս գետնին վրայ, ահա Գարախանը կուգայ նորոգել եւ զօտեպնդել ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը, անգամ մըն ալ ապացուցանելով թէ Հայը միշտ հաւատարիմ եւ տաղանդաւոր ծառայ է, երբ օտար տիրոջ մը շահը պիտի պաշտպանէ, իսկ անճարակ եւ անփոյթ՝ սեփական ժողովուրդի դատին համար։

Այս բոլոր յանձնառութիւնները, դիւանագիտական թուղթերն ու բարեկամական ցոյցերը եթէ միայն նպաստէին «բարեկամաբար» կարգադրելու շատ մը խնդիրներ,— նորէն կարելի էր հաշտուիլ բիրտ իրականութեան հետ։ Մինչդեռ, քանի կը նորոգուին այդ ցոյցերն ու թուղթերը, այնքան աւելի մոռացութեան կը տրուին տարրական դատեր։

Եւ այսօր, ստեղծուած է այնպիսի կացութիւն մը, ուր թերեւս Էնկիւրին ուշադրութեան կը յանձնէ Ռուսիոյ Թուրքերուն կամ Իսլամներուն կրած «հալածանքները», իսկ Մոսկուայի ներկայացուցիչը չի համարձակիր բերան բանալ Թուրքիոյ դէմ, փոքրամասնութեանց կացութեան մասին։

Աւելի խօսուն օրինակ մը,— Թուրք թերթերը պարբերաբար դառն գանգատներ կը հրատարակեն Ռուսիոյ Թուրքերուն կացութեան առթիւ. իսկ դուք բացէք հայաստանը խորհրդային թերթ մը — ո՛ր եւ թերթ — եւ չպիտի կրնաք գտնել տող մը ծուռ խօսք՝ Թուրքիոյ դէմ։ Ռուս թերթին մէջ կը գտնէք, բայց հայաստանին մէջ՝ ոչ եւ ոչ։

Եւ քանի այսպէս լայն ծովերու վրայ կը նաւարկեն, Մոսկուայի վիթխարի տորմիղին կապուած հայկական նաւակն ալ տաշեղի մը պէս պիտի երերայ ջուրին երեսը, անղեկ եւ անտէր, պարբերաբար փշրանքներ ստանալով։ Բայց երբեք՝ իր բնական իրաւունքները։ Ոչ իսկ տրտնջալու, պոռալու ազատութիւնը։

Մանաւանդ որ, ամէնէն առաջ, իր իսկ տաղանդաւոր զաւակները չեն հանդուրժեր ո՛ր եւ է հայկական եղանակի, միջազգային ոստոստումներու աժնելի «ճազ-պանտ»ին մէջ։

«Հայազգի» Գարախանները տիրաբար կը լողան 400 միլիոն Չինացիներու գորշ ովկիանոսին մէջ, բայց կ'անհրկին, աւա՜ղ, հայկական ածուին, երկու միլիոն ժողովուրդի ճակատագրին առջեւ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՔԻՆ ՄԵԾ ՎԵՐՔԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (նոյ. 28).

— «Մեր աշխատակից Դաշնակցական՝ իր «երբ տղայ էի» յօդուածով ազգային մեծ վէրքի մը դրած էր մատը առջի օր։

Դժուար թէ աշխարհի երեսին կարելի ըլլայ այժմ մատնանշել ազգ մը, որ այնքան փոքր ու տկար եւ մրեւնոյն ատեն ներքնապէս այնքան պառակտուած, անհաշտ ըլլար, որքան մենք՝ Հայերս։ Տըրապայմաս կերպով անհաշտ ու իրերամերժ են ոչ միայն կուսակցութիւնները մեր մէջ, այլ եւ անհատները։ Ներքին պայքարն եւ ուժերու փոխադարձ ջլատումն ու չէզոքացումը մենք մոլութիւնն ունինք տանելու այնպիսի ծայրայեղութեան մը, որ շատ հազուագիւտ է ուրիշ ազգերու մէջ։ Եւ զարմանալի չէ, որ հակառակ անոր, որ շատ հին ժողովուրդ մըն ենք եւ երկար դարերու իմացական կեանք մը ունինք մեր ետեւ, մեր հանրային, ընկերային, ազգային կեանքին մէջ մեծ մասամբ տակաւին կը խորհինք, կը վարուինք ու շարժինք երախաներու պէս։

Ռ. Խան-Ազատ իր հետաքրքրական յուշերուն մէջ այս տեսակէտէն խիստ բնորոշ նմուշներ էր տուած ասկէ 30-40 տարիներ առաջ յղացուած՝ Հայաստանը փրկելու զանազան երեխայական ծրագիրներու մասին։ Ընթերցողը այժմ հազիւ կրնայ հաւատալ, թէ հանրային համբաւ ունեցող չափահաս մարդիկ միայն 30-40 տարի առաջ ընդունակ եղած են լրջօրէն տարուելու այդքան տղայական ծրագիրներով։ Ապահովաբար, 30-40 տարի ետքը եկող սերունդն ալ մեր այժմեան ծրագիրներէն շատերուն երեխայական ըլլալը պիտի տեսնէ յստակօրէն։

Այսուհանդերձ, չենք կրնար ըսել, թէ մեր հանրային միտքը, արդէն հասունցած է այնքան, որքան կը պահանջէ մեր ողբերգական իրականութիւնը։ Որովհետեւ մինչեւ այսօր ալ տակաւին ազգովին չենք կրցած ըմբռնել, թէ մեր կոտորակուած, ճզմուած, հիւծուած ազգի գոյութիւնը պահպանելու մեծագոյն միջոցը մեր ներքին միաբանութիւնն ու համերաշխ գործակցութիւնն է։

Եւ հակառակ ասոր՝ տակաւին թոյլատրելի կը գտնենք, որ անվերջ ու անարգել շարունակուի հայկական խղճուկ ուժերու փոխադարձ ջլատումը թէ՛ անհատաբար եւ թէ՛ կուսակցաբար գաղութներու մէջ, ուր հաւաքական գերագոյն ճիգերով միայն կրնանք երկարաձգել մեր ազգային գոյութիւնը։»

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ, արուարձաններն ալ միասին, 833 դասարան բացուած է, որոնց կը հետեւին երկու սեռէ 41,986 անձեր։

Տարեգլխէն սկսեալ նոր աշակերտներ պիտի չընդունուին, մինչեւ որ առջի դասընթացքը աւարտի փետրուարին։ Նոր արձանագրութիւնները պիտի սկսին փետրուարէն վերջ։

789 ՇՈԳԵՆԱՒ

Նոյեմբեր ամսուան մէջ, 789 շոգենաւ մտած եւ ելած է Պոլսոյ նաւահանգիստը։ Ամէնէն շատգացածներն իտալական նաւեր որոնց թիւը 186ի կը հասնի։ Թրքական շոգենաւերը երկրորդ կուգան, 137ով։ Անգլիական շոգենաւերուն թիւն է 132, հելլէնական՝ 115, ֆրանսականը 32, գերմանականը 28, ռումանականը 27, ռուսականը 21 եւ պուլկարականը 10։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

ԳԱՐԱԽԱՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Գարախան դեկտ. 17ին վերանորոգելէ յետոյ 1925ին Փարիզի մէջ կնքուած Թուրքեւխորհրդային չէզոքութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրը, մեկնեցաւ Էնկիւրիէն։

⁂ Էնկիւրիի արտաքին գործավարութեան մամուլի դիւանը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ երեքշաբթի օր Գարախան եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ստորագրեցին պրոտոկոլ մը, որով կ'երկարաձգուի եւ կ'ամրապնդուի Թուրքեւռուս բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։

Գործավարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ գաղտնի յօդուածներու կամ վաւերաթուղթերու գոյութիւնը, ինչպէս գրած էին կարգ մը թերթեր։

⁂ Գարախան մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրած իր յայտարարութեանց մէջ շեշտեց թէ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները շարունակ կը բարելաւուին։ Յետոյ աւելցուց.

— Շատ բնական է ասիկա, որովհետեւ Թուրքիա եւ Խորհրդային Միութիւնը առանձինն կը կազմեն մեծ ուժ մը, իսկ միացած՝ տասնապատիկ կ'աւելնայ իրենց ուժը։ Անգամ մը եւս այս ճշմարտութիւնը մօտէն քննեցի եւ Թուրքիա այցելութիւնովս կատարեալ համոզում գոյացուցի ատոր։

Ահա պատճէնը նոր դաշնագրին.

ՅՕԴՈՒԱԾ 1.— Փարիզի մէջ, 1925 դեկտ. 17ին կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը երկարաձգուած է երկու տարուան համար, սկսեալ այդ դաշնագրի պայմանաժամին վերջանալու վայրկեանէն։

Եթէ դաշնադիր կողմերէն մէկը, երկու տարուան պայմանաժամի լրանալէն վեց ամիս առաջ չհաղորդէ իր փափաքը՝ դաշնագրին վերջ տալու մասին, անիկա ինքնաբերաբար երկարաձգուած պիտի նկատուի մէկ տարուան նոր պայմանաժամի մը համար։

ՅՕԴՈՒԱԾ 2.— Դաշնադիր կողմերէն իւրաքանչիւրը կը յայտարարէ թէ՝ բացի արդէն հրատարակուած դաշնագիրներէ կամ համաձայնագիրներէ, ո՛չ մէկ կարգի յանձնառութիւն գոյութիւն ունի իր եւ միւս կողմի ցամաքային եւ ծովային անմիջական դրացի պետութեանց միջեւ։ Կողմերէն իւրաքանչիւրը յանձնառու կ'ըլլայ, առանց միւս կողմին տեղեկութիւն տալու, որեւէ բանակցութեանց չմտնել միւս կողմի ծովային եւ ցամաքային անմիջական դրացիներուն հետ՝ քաղաքական համաձայնագիրներ կնքելու նպատակով. նոյնպէս՝ յանձնառու կ'ըլլան նման համաձայնագիրներ կնքել՝ միայն միւս կողմի հաւանութեամբ։ Այս յանձնառութենէն դուրս են այն համաձայնագիրները, որոնք կը ձգտին բնականոն յարաբերութիւններ հաստատել կամ պահպանել այդ պետութեանց հետ եւ որոնք սահմանուած են հրատարակութեան տրուելու։

ՅՕԴՈՒԱԾ 3.— Ներկայ պրոտոկոլը, որ պիտի կցուի Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրին, եւ որ անոր ամբողջացուցիչ մասը պիտի կազմէ, ի զօրու պիտի ըլլայ երկարաձգուած դաշնագրի պայմանաժամին տեւողութեամբ, համաձայն այս պրոտոկոլի յօդուած Ա.ին տրամադրութեանց։ Գործադրութեան պիտի մտնէ վաւերացուելուն պէս, որ պիտի ծանուցուի դաշնադիր երկու կողմերուն կողմէ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ի ՊԱՏԻՒ ԳԱՐԱԽԱՆԻ

Էնկիւրիէն մեկնելէ առաջ արտաքին գործավարը Գարախանի ի պատիւ տուաւ ճաշկերոյթ մը եւ պարահանդէս մը որ շատ փայլուն անցաւ։ Ներկայ էին վարչապետ Ըսմէթ փաշա, Ազգ. Ժողովի նախագահը, գործավարները, դիւանագիտական մարմնի անդամներ եւ երեսփոխաններ։ Բոլորին աչքերը յառած էին Գարախանի վրայ, որ մէկ կողմէ կը խօսակցէր պետութեան պաշտօնատարներուն հետ եւ միւս կողմէն վայրկեաններ կը յատկացնէր այն դիւանագէտներուն որոնք ծանօթանալու համար իրեն կը մօտենային։

Ժամը մէկի առեններ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Գարախան եւ ռուս դեսպան Սուրից սեղանի մը շուրջ հաւաքուելով սկսան խօսակցիլ։

Ամերիկեան նոր տարեչափը

ԹՈՒՐՔԻԱ ԾՆԱԾՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ 100Ի ՏԵՂ 226

Միացեալ Նահանգներու ներգաղթի նոր օրէնքին համաձայն, 14 երկիրներու տարեչափին վրայ յաւելում եղած է։

Ցարդ Թուրքիա ծնածներէն ամէն տարի 100 հոգի միայն արտօնուած էին Ամերիկա մտնել. մինչդեռ նոր օրէնքով այդ թիւը 100էն 125 յաւելում կ'ունենայ եւ այսուհետեւ տարեկան 226 հոգի արտօնուած են Աւետեաց երկիր երթալու։ Յաւելում ստացած միւս երկիրներն են՝ Ռուսիա՝ 2784 (փոխանակ 2248ի), Աւստրիա՝ 1413 (փոխանակ 785ի)ի, Պելճիքա՝ 1304 (512), Ֆինլանտա՝ 569 (471), Անգլիա եւ Հիւս. Իրլանտա՝ 65,721 (34,007), Յունաստան՝ 307 (100), Հունգարիա՝ 869 (473),

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻՆ ԴԱՏԸ

Դեկտ. 14ին Պոլսոյ քաղաքային երկրորդ դատարանին առջեւ վերսկսաւ Սանասարեան խանին դատը։

Ներկայ էին Պատրիարքարանի փաստաբան Նէճաթի պէյ եւ կուսակալութեան կողմէ ալ Թահսին պէյ։ Նախագահը հարցուց կողմերուն թէ կարդացած եւ ուսումնասիրա՞ծ են թղթածրարը։ Նէճաթի պէյ հաստատական պատասխան տուաւ, իսկ կուսակալութեան փոխանորդը յայտարարեց թէ կոչնագիրը նոր ստացած ըլլալով, տակաւին ժամանակ չէ ունեցած ընկերներուն հետ տեսնուելու. հետեւաբար կարճ ժամանակամիջոց մը խնդրեց։

Ասոր վրայ դատը յետաձգուեցաւ դեկտ. 18ին՝ նախ քննելու համար վճռաբեկ ատեանի որոշումը ընդունելու կամ իր նախորդ որոշման վրայ պնդելու հարցը։

Դատարանը երբ պնդէ իր նախորդ որոշման վրայ, խնդիրը պիտի քննուի ներկայ դատարանին առջեւ։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ մէջ երեք եպիսկոպոս եւ երեք վարդապետ, առաջնորդութեամբ Նարոյեան տեղապահ Արսլանեան եպիսկոպոսի, նամակ մը գրելով նախկին պատրիարքին, հրաժարականը պահանջած են։ Այս առթիւ «Վագըթ» կը գրէ.—

—«Պոլսոյ Հայերուն մեծամասնութիւնը ուժ կուտայ այս ձեռնարկին, նկատելով որ ան կատարուած է բոլոր բարձրաստիճան եկեղեցականներու կողմէ։ Հայերէն թերթերն ալ երկու մասի բաժնուած են. մէկ մասը արդարացի կը գտնէ դիմումը, իսկ միւսը խստիւ կը պախարակէ։ Եթէ դիմումը նպաստաւոր արդիւնք չտայ, համայնքին երեւելիներն ալ միանալով կղերականներուն, պիտի պահանջեն որ ընդհ. ժողովը արտակարգ նիստի մը հրաւիրուի, քաղ. ժողովը եւ Պատրիարքը փոխելու համար։ «Ժամանակ»ի համաձայն, կ'ուզուի պատրիարք դարձնել Տաճատ եպիսկոպոսը»։

«Ազդարար» կ'ըսէ թէ այս տեղեկութիւնը որեւէ հիմ չունի եւ հայ հասարակութիւնը ո՛չ թէ կ'աջակցի դիմումին, այլ բուռն կերպով կը դատապարտէ զայն իբրեւ վնասակար ու անվայել։

Միւս հայ թերթերն ալ կը դատապարտեն ձեռնարկը։

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

ՍՈՖԻԱ 19 դեկտ.— Երեկ Սոֆիայի դատարանը վերջացուց 52 համայնավարներու դէմ բացուած դատը, որ կը շարունակուէր չորս շաբաթէ ի վեր։

Ամբաստանեալները հետապնդուած էին իբրեւ պետութեան ապահովութեան օրէնքին դէմ անսաստողներ, փորձած ըլլալով հիմնել համայնավար նոր կուսակցութիւն մը։

Գլխաւոր երեք ամբաստանեալները՝ Քէսիաճով, Փանոֆ եւ Սթոյանոֆ դատապարտուեցան 15ական տարի թիապարտութեան։ Ուրիշ 37 ամբաստանեալներ 1—12 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Սթոյանոֆ անուն ուրիշ ամբաստանեալ մը, նախկին երեսփոխան Սոպրանիէին մէջ, մէկուկէս տարի թիապարտութեան դատապարտուեցաւ։

Ընդամէնը 331 տարի բանտարկութեան վճիռներ տրուեցան։ 12 հոգի ազատ արձակուեցան։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այլեւս տարակոյս չկայ թէ տնտեսական մեծ տագնապ մը կ'անցընէ Թուրքիա։

Փոթորիկը որ օդին մէջ էր երկար ատենէ ի վեր, յանկարծ պայթեցաւ՝ ընդհանուր խուճապ առաջ բերելով։

Տնտեսական տագնապներ միշտ պատահած են աշխարհի վրայ, երբեմն ալ քրոնիկ ձեւով կրկնուած որոշ շրջաններու։ Մեծ Պատերազմէն յետոյ, տնտեսական տագնապներ առաջ եկան՝ զանազան պատերազմիկ երկիրներու մէջ, իբրեւ հետեւանք նիւթական ահռելի վատնումներու, արդիւնաբերական ձեռնարկներու դադարին, ստեղծագործ բազուկներու անգործութեան դատապարտուելուն, շէներու եւ աւաններու աւերումին, կործանարար տուրքերու ճնշումին, մէկ խօսքով՝ ազգային տնտեսութեան քայքայումին։

Ցնցող տագնապներու մատնուեցան մասնաւորապէս երկու մեծ պետութիւններ՝ որոնք ամէնէն աւելի ազդուած էին այդ աննախընթաց նախճիրէն, գոհողութեանց գերագոյնը պարտադրած ըլլալով իրենց երկրին ու ժողովուրդին,— Գերմանիա և Ֆրանսա։ (Խօսքը չենք ըներ Ռուսիոյ, որ այլապէս հետաքրքիր պատկեր մը կը ներկայացնէ։)

Առաջինը՝ 1922ի երկրորդ կիսուն և 1923ին սնանկութեան ու կործանումի եզրը հասաւ. լայնատարած երկիրը մէկ ծայրէն միւսը գալարուեցաւ թշուառութեան, անգործութեան եւ անսուաղութեան ճիրաններուն մէջ։ Ազգային դրամը՝ մարքը՝ քուրջի կտորի աստիճանին իջաւ։ Եւ սակայն Գերմանիան փրկուեցաւ։ Առանց արտաքին աջակցութեան՝ որ այդ նեղ օրերուն բաբերար դեր կատարեց, Գերմանիա պիտի փրկուէր ուշ կամ կանուխ, քանի որ երկիրը պատած է ճարտարարուեստական հսկայ ցանցով մը, ժողովուրդը աշխատասէր է ու ընդունակ, հողը՝ բարեբեր ու մշակուած։

Ֆրանսա նոյն ցնցումն ունեցաւ 1926ի կէսին եւ ֆրանքը որ գլուխն առած թաւալգլոր կ'երթար՝ յանկարծ կանգ առաւ կէս ճամբան, որովհետեւ այս երկիրը ներքին զօրաւոր ուժեր ունէր՝ ինքնաբաւ դառնալու եւ իր ազգային տնտեսութիւնը վերականգնելու համար։Ու 1927ի գործազրկութեան կարճ շրջանէն յետոյ, Ֆրանսա տնտեսապէս կենսունակ եւ զօրաւոր վիճակ մը կը ներկայացնէ այսօր։

Ի՞նչ է սակայն Թուրքիոյ տնտեսական ներկայ տագնապին պատճառը։ Կարելի՞ է համեմատութեան եզրեր գտնել Քէմալի երկիրը սարսող այս երեւոյթին եւ եւրոպական երկիրներու անցուցած տագնապին միջեւ։ Ո՛չ։ Թրքական քայքայումը ուրիշ պատճառներ ունի եւ դարմանը այնքան ալ հեշտ չէ։

Թուրքը՝ այնպէս ինչպէս ճանչցած ենք՝ ի ծնէ եւ ի բնէ անընդունակ էարդիւնաբերական ու շինարարական աշխատանքի, պաշտօնէութիւնն ու զինուորութիւնն ըլլալով իր դըլխաւոր ասպարէզը։ Զուրկ ճարտարարուեստէ, անատակ նոյն իսկ պարզ արհեստներու, անիկա միշտ եղած է մակաբոյծ, գտագործելով իր տիրապետող եղի, Չարդարարի ու Թալանողի հանգամանքները՝ ապրելու ու դիրք շինելու համար։ Գալով [illegible]ներու երկրագործ դասակարգին, որ կարեւոր թիւ մը [illegible] է կազմէր, խեղճութեան մէջ կը տապլտկի, զրկուած ըլլալով դրամագլուխէ, նոյնիսկ սերմնցու եւ լծկան հայթայթելու, չենք ըսեր մշակութեան արդիական ձեւեր որդեգրելու համար։ Հայ կամ յոյն կալուածատէրը, որուն շնորհիւ հաց մը կը ճարէր Թուրք գիւղացին, չկայ այլեւս. ու Թուրք աղան կամ պէյը չի կրնար կշտացնել անոր փորը։

Ու ականատեսներ կը պատմեն թէ՝ այսօր Անատոլուն կը տնքայ աղքատութեան ու թշուառութեան մէջ, Թուրք գիւղացին արիւն-արցունք կու լայ եւ երանի կու տայ հի՛ն բարի օրերուն...

Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք այն զանազան ու զարմանազան ծանր տուրքերը, որոնք ամէն տարի աստիճան մը աւելի կը ճնշեն արդէն իսկ արիւնաքամ ժողովուրդի մը վրայ, հաւասարակշռելու համար եւմտացոյցը,— որու ծախքի բաժնին կէսէն աւելին սահմանուած է զինուորական նպատակներու — ու քանի կ'ունենաք որոշ պատկերը կացութեան։

Ուրեմն, մէկ կողմէ ճարտարարուեստի պակասը, որ կը ստիպէ ժողովուրդը ամէն բան դուրսէն գնելու, միւս կողմէ տուրքերու տարապայման ծանրութիւնը, դրամագլուխի չգոյութիւնը, ժողովուրդին շինարար աշխատանքի անընդունակութիւնը, ինչպէս նաեւ — շեշտենք — արդիական կեանքին յարմարելու համար կատարուած նորատեսակ ծախքերը՝ ստեղծած են այսօրուան անել վիճակը։

Կ'արժէ քիչ մը կանգ առնել այս վերջին կէտին վրայ։ Մուստաֆա Քէմալ արդիականութեան իր մոլուցքին մէջ՝ սրարշաւ քայլեր առնել տուաւ յետամնաց ժողովուրդի մը՝ բարեկարգելով միայն արտաքին ձեւերը՝ հագուստ-կապուստ, նիստ ու կաց, պետութեան եւ կրօնքի անջատում, տառերու բարեփոխում եւայլն, առանց այդ ժողովուրդին տալու էական բանը՝ անոր տնտեսական անկախութիւնն ապահովելու միջոցները։ Որովհետեւ առանց այդ տնտեսական անկախութեան՝ ժողովուրդ մը — ինչպէս անհատը — միշտ դատապարտուած է գերութեան ու թշուառութեան։

Արդիական Թուրքը, մանաւանդ Թրքուհին նոր ծախքեր ունի։ Ու այս ծախքերը կ'երեւի ա՛յնքան կ'ազդեն ընտանիքներու տնտեսական դրութեան վրայ, որ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա՝ ներկայ տագնապին առաջքն առնելու միջոցներէն մէկն գլխաւորն ալ կը նկատէ անհատներու —ինչպէս պետութեան— խնայողութիւնը, մասնաւորապէս կը պահանջէ որ Թրքուհիները չափ մը դնեն մետաքս գուլպայ հագնելու եւ թանկարժէք անուշահոտութիւններ գործածելու իրենց մոլութեան...

Ճիւմհուրիյէթ (10 դեկտ.) կը գանգատի որ պաշտօնեաներուն ստացած թոշակը երբեք չի բաւեր անոնց ապրուստին։ Եթէ նոյնիսկ այժմու ամսականները կրկնապատկուին, կ'ըսէ, քանի՛ չկայ կայուն դրամ մը, կարելի չէ որեւէ օգուտ ապահովել։«Դրամի անկայունութեան պատճառաւ, միջավայրը կը նմանի գազանի մը, որ պատառները կը կլլէ՝ առանց ծամելու»։ Ու կը հրատարակէ պատկերը չորս հրէշներու, լայնաբաց երախներով, պատրաստ կլլելու Թուրք պաշտօնեայ մը, որ սարսափահար կը փախչի...

Բարենորոգումներուն հետեւանքով այնքան աւելցած են Թուրք ընտանիքին ծախքերը, որ անկարելի է հասնիլ անոնց՝ ներկայ պայմաններուն մէջ, առանց կործանելու։

Տեսէ՛ք թէ ի՛նչ կը գրէ Եռնուս Նատի՝ Ճիւմհուրիյէթի նոյն թիւին մէջ.

— Եթէ տանտիկինը ըսէ թէ՝ «քանի որ ամսականնիս աւելցաւ, շաբաթն անգամ մը ես ալ կրնամ թէյասեղանի երթալ», այնքանը կը բաւէ ինքնին՝ ամբողջ ամսականը կլլելու համար։ Հանըմի մը համար շաբաթը մէկ անգամ թէյասեղանի երթալ չի նշանակեր շաբաթը մէկ գաւաթ թէյ խմել: Անիկա նոր երեւոյթ մըն է, որուն համար չի բաւեր մէկ ամսականը։ Թէյասեղանին հագուստ կը հագնին.թէյասեղանի համեմատ հագուստ կը հագնին։ Թէյասեղանին մէջ նուագ տոնիկ կ'ընեն։ Ինչո՞ւ համար Ֆաթմա հանըմենք ձայնագիր, Ալի պէյենք անթել ունենան եւ մենք չունենանք. կ'ըլլա՞յ։ Քանի որ ամսականնիս աւելցած է, ի հարկին այս բաները մասնավճարներով ալ կ'ըլլան...

Ահա՛ թէ ո՛ր տեղուանքը հասցուց Քէմալ Թուրքն ու Թրքուհին։

Ի՞նչ ըրաւ փոխարէն՝ երկիրը զարգացնելու եւ ժողովուրդը հարստացնելու համար։

Շինարարական ո՛չ մէկ լուրջ աշխատանք։

Իբրեւ զինուորական, կռթնած զինուորական ուժի վրայ, Քէմալի շինարարութիւնը զուտ ռազմական հանգամանք կը կրէ։ Միակ ուշագրաւ աշխատանքը՝ նոր երկաթուղիներու շինութիւնը՝ գլխաւորապէս կը ծառայէ զինուորական նպատակներու։ Միակ հանրային ձեռնարկը, որ տարիներէ ի վեր լարած է բոլոր Թուրք վարիչներու և ժողովուրդին ճիգերը՝ սաւառնակի հանգանակութիւնն է—զուտ զինուորական նպատակներով։ Ժողովուրդը կը կողոպտուի՝ բանակին համակրութիւնը վառ և քէմալականութիւնը կանգուն պահելու համար։ Զինուորական դիկտատուրան է՝ որ կղպանք դրած է բերաններուն եւ կարելի չէ լսել բողոքի ո՛չ մէկ ճիչ։ Հանրապետութիւն ունին եւ սակայն միակ կուսակցութիւն մը կը վարէ երկրին ճակատագիրը — միշտ միաձայնութեամբ։

Ու հիմա որ տագնապը ծայր տուաւ, սոյրը կոկորդին հասաւ, Էնկիւրիի վարիչները բացած են իրենց աչքերը՝ տեսնելու համար այն պարապութիւնն ու ամայութիւնը, որ կը տիրէ իրենց շուրջ։

Տագնապին դիմագրաւելու համար կը հրամայեն տեղական ապրանք միայն գործածել...

Բայց ո՞ր ապրանքները։ Ո՞ր ճարտարարուեստին արտադրութիւնները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐԸ ՀՈՂ ԿԸ ԳՆԵՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի Հայր. Միութիւնը որոշած էր հող մը գնել Լիբանանի մէջ, իրենց հայրենակիցները տեղաւորելու համար։ Երկու ամիս առաջ բանակցութիւններ կատարուեցան գնելու Շթօրա գիւղը, որ կը գտնուի Դամասկոսի ճամբուն վրայ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմանագլուխին մօտ եւ օդով ու ջուրով շատ կը նմանի Հաճընի։ Ամբողջ գիւղին համար պահանջուած էր 50 հազար օսմանեան հնչուն ոսկի, մինչ Հաճընցիներու պատուիրակը յանձն կ'առնէր միայն 38 հազար։ Եւ ձախողեցան բանակցութիւնները։

Այժմ նոր հող մը գնուած է Պէյրութի մէջ, 40 հազար քառակուսի տարածութեամբ եւ կանգունը 25 ղրշ ոսկեդրամով։ Կ'ըսուի թէ հողը ձրի պիտի բաշխուի բոլոր Հաճընցիներուն, իսկ անոնք որ ի վիճակի չեն տուն շինելու, Ամերիկայի Հայրենակցական Միութեան շնորհիւ, պիտի կրնան տունի տէր դառնալ։ Գնուած հողին վրայ այժմ կը գտնուի ֆրանսական գումարտակ մը։ Հաշիւ եղած է թէ կարելի պիտի ըլլայ 250—300 տուն շինել այս գետնին վրայ, որ Միջերկրականի վրայ կը նայի։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«Դրօշակ» դեկտեմբերի թիւին մէջ կը հրատարակէ երկար ուսումնասիրութիւն մը՝ այս խորագրով։ Կը քաղենք եզրակացութիւնը.—

... Սակայն, Թուրք-Թաթարական երկրներում երեւան հանուած իրադարձութիւնների գլուխ գործոցը կազմում է «սուլթան-գալիեւութիւնը», որի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ է հաղորդում Կոմունիստական կուսակցութեան կենտրոնաթերթ «Պրաւդա»ն իր 1929 թ. նոյ. 4 թիւ մէջ։

Սուլթան-Գալիեւը եղել է յայտնի թաթար բոլշեւիկ։ Դեռ 1920 թիւն, համաձայն չլինելով կուսակցութեան վարած ազգային քաղաքականութեան հետ՝ նա կապ է հաստատում բաշկիր եւ թաթար ազգայնականների հետ՝ միաժամանակ իր շուրջ համախմբելով ազգային տրամադրութիւններ ունեցող բոլշեւիկներին։ 1923ին բացայայտ պայքար է սկսում կուսակցութեան քաղաքականութեան դէմ՝ յարաբերութեան մէջ մտնելով Խորհրդային Արեւելքի եւ արտասահմանեան տարագիր բուրժուա-ազգայնական տարրերի հետ։ Նոյն թիւին նա արտաքսւում է կուսակցութեան շարքերից։ 1929 թ. Սուլթան-Գալիեւի կուսակիցները նրա ղեկավարութեամբ «ծեւակերպւում են, որպէս ճամաթուրանական ճակայեղափոխական գաղափարաբանութիւն» (ընդգծումը «Պրաւդա»ինն է)։

Կուսակցութեան շարքերից արտաքսուելուց յետոյ, Սուլթան-Գալիեւը աւելի գործօն պայքար է սկսում խորհրդային վարչաձեւի դէմ։ Առաջին հերթին, իր կողմը գրաւելով կուսակցական եւ անկուսակցական բոլոր դժգոհ տարրերին, նա մշակում է իրենց ծրագիրն ու գործելակերպը։

Ծրագիրը պահանջում է նախ եւ առաջ արեւելեան հանրապետութիւններն ու շրջանները ազատագրել խորհրդային տիրապետութիւնից։ «Նախկին Ռուսաստանը, ասուած է ծրագրի մէջ, վերականգնուած Խորհրդ. Միութիւն անուան տակ, երկարատեւ լինել չի կարող։ Նա անցողակի է եւ ժամանակաւոր։ Ռուս ժողովրդի գերիշխանութեանը միւս ժողովուրդների վրա կը փոխարինիվերջիններիսդիկտատուրան ռուսների վրա»։ Ծրագիրը համաձայն չի բոլշեւիկների այն տեսակէտին, որ, եթէ բանուորութիւնը Եւրոպայում տիրապետի, դրանից ճնշուած մարդկութեան ընկերային կեանքն ամանձին բարեփոխում կ'ունենայ։ Մարդկութիւնը բարեկեցիկ վիճակ կ'ունենայ միայն այն դէպքում, երբ կը յաջողի «գաղութներին եւ կիսագաղութներին իրենց տիրապետութիւնը հաստատել մայր-երկրի վրայ»։

Խորհրդային Արեւելքի հանրապետութիւնների եւ շրջանների խորհրդային ձեւը, ըստ սուլթան-գալիեւականների, պէտք է փոխարինել «Թուրանական պետութեամբ»։ Թուրանական պետութեան հիմնական կորիզը կազմելու են՝ Թաթարստանը, Բաշկիրիան, Ղազախստանը, Ուզբեկստանը, Տաճիկիստանը, Թուրքմէնստանը եւ ուրիշ երկիրներ։ Թուրանական պետութիւնընդունելու է ազգային-ժողովրդավարական հանրապետութեան ձեւ։

Սուլթան-գալիեւականները մտածում են նոր կուսակցութիւն հիմնել։ Այդ նպատակով նրանք «հաւասարապէս կապւում են զինուորական ընդդիմադիրների, տրոցկիստների, վրաց անջատողականների եւ Ղրիմի, Բաշկիրիստանի եւ Ադրբէջանի ազգային տրամադրութիւններ յայտնաբերող կոմունիստների հետ»։ Բացի այդ, Խորհրդային Միութեան մի շարք վայրերում (Մոսկուա, Ղրիմ, Կազան եւլն.) խմբակներ են կազմակերպւում, խորհրդակցութիւններ են սարքւում, եւ փորձում են կենտրոն ստեղծել, որպէսզի 1929թ. ընթացքում գումարեն գաղտնի խորհրդաժողով։

«Սակայն, միայն գրանով չի սահմանափակւում սուլթան-գալիեւականների ծրագիրը, գրում «Պրաւդա»ն։ Սուլթան-գալիեւականները աշխատել են երեւալ և միջազգային բեմի վրայ։Նրանց ծրագիրն առաջադրում է ստեղծել «գաղութների ինտերնացիոնալ»։ Եթէ ի նկատի առնենք, որ սուլթան-գալիեւականները փորձեր են արել կապուել Կուոմինտանի հետ (Չինաստանի ազգային կուսակցութիւն, Ա. Ա.) եւ բացայայտ համակրում են քէմալականութեան, ապա հասկնալի կը լինի «գաղութային ինտերնացիոնալի» բուրժուա-ազգայնական բնոյթը»։

*
* *

Յօդուածի առաջին մասում դիտմամբ երկար կանգ առինք Թուրանական շարժման եւ խորհրդային արեւելեան քաղաքականութեան վրայ, որպէսզի մի աւելորդ անգամ եւս յայտնի դառնայ, թէ ինչպէս է այդ մեքենայութիւններին զոհ գնացել հայ ժողովուրդը եւ հայկական դատը, եւ յետոյ, աւելի ցայտուն երեւայ այն կապը, որ գոյութիւն ունի այդ քաղաքականութեան եւ ներկայ իրադարձութիւնների միջեւ։

Համեմատութիւնը ցոյց է տալիս, որ Թուրանական շարժման նպատակը, ինչպէս անցեալում, այնպէս եւ այսօր, թէ Տաճկաստանում եւ թէ խորհրդային երկիրներում, մէ՛կ նպատակ է հետապնդում՝ ստեղծել Թուրանական պետութիւն, որի մաս են կազմելու Միջերկրական ծովից մինչեւ չինական սահմաններն ապրող բոլոր Թուրանական ժողովուրդները։ Թուրանական շարժման թէ սկզբնական շրջանի գաղափարախօսները, թէ «Թիւրք Օջախների» ղեկավարները եւ թէ խորհրդային երկրների գործիչները, այդ նպատակին հասնելու համար, լեզւի նոյնացման խնդիր են առաջադրում եւ իրենց գաղափարները տարածելու և Թուրանական ժողովուրդների մէջ կապն ամրացնելու համար վիժում են գեղարուեստական գրականութեան։ Եւ, վերջապէս, եթէ այդ աշխատանքը կատարւում է օսմանեան բանակի սպաների միջոցով և Թուրանական գաղափարն արծարծող խորհրդային գործիչները «համակրանք են տածում քէմալականների հանդէպ», ապա պարզ է, որ, ինչպէս անցեալում, ներկայումս էլ Թուրանականները իրենց յոյսերը կապել են Տաճկաստանի հետ։

Երկրորդ.— «Սուլթան-Գալիեւականութիւնը» եւ Արեւելքի քաղաքական կացութիւնը գալիս են հաստատելու, որ Խորհրդային Ռուսաստանի արեւելեան քաղաքականութիւնը միանգամայն սնանկ դուրս եկաւ։ «Համաշխարհային յեղափոխութեան նախադուռ» Արեւելքի ազգայինազատագրական շարժումը բոլշեւիկների երազած ուղիով չընթացաւ։ Չինաստանը եւ Տաճկաստանը սիրով ընդունեցին խորհրդային դրամն ու դիւանագիտական ու նիւթական աջակցութիւնը։ Սակայն, երբ այդ երկրներում ազգային իշխանութիւն հաստատուեց, կարմիր վըտանգից սարսափած ազգային բուրժուազիան ոչ թէ խորհրդայնացման ուղիով գնաց, այլ ձեռք պարզեց արեւմտեան դրամատէրերին։ Այսօր, բոլշեւիկների օժանդակութեամբ յաջողութեան հասած չինական ազգային կառավարութիւնը փաստական պատերազմի մէջ է Խորհրդ. Ռուսաստանի հետ։ Իսկ քէմալական Տաճկաստանը, որն իր գոյութեամբ ամենից շատ բոլշեւիկներին է պարտական, ոչ միայն չղեկավարեց Սիրիացիների և Մարոկցիների ապստամբութիւնները, այլ եւ հարթել իր վէճերը աշխարհակալ Անգլիայի եւ Ֆրանսայի հետ՝ զիջելով Մուսուլի եւ Սիրիայի սահմանային խնդիրներում։ Ոչ մէկ երաշխիք չկայ, թէ վաղը Տաճկաստանն էլ չի կարող հետեւել Չինաստանի օրինակին... Այնպէս որ «պատմութեան մէջ չտեսնուած» Կարսի անարդար դաշնագիրը ոչնչով չարդարացրեց Մոսկուայի յոյսերը և այսօր իր դէմ ունի մի աշխարհակալ Թուրքիա՝ դէպի հիւսիս յառած աչքերով։

Երրորդ.— «Սուլթան-գալիեւականութիւնը» գալիս է ասելու, որ ազգային ոգով համակուած Թուրք - Թաթար - վրացի կոմունիստները՝ խորհրդային իշխանութեան դիմագրաւելու նպատակով փորձեր են անում միանալու, մի բան, որ վաղուց յայտնի էր մեզ։ Այդ ժողովուրդների արտասահմանեան տարագրութիւնը նոյնպէս միացած է («Պրոմէթէ»)։ Թէ դրսի տարագիրները եւ թէ ներսի կոմունիստները խորհրդային վարչաձեւը տապալելու միջոցներից մէկը համարում են Տաճկաստանի օժանդակութիւնը։ Անգամ Վրաց մենշեւիկները նոյն գծելակերպին են հետեւում (1927 թ Ժորդանիայի և Ն. Ռամիշվիլու հրահանգ-նամակները Կարցեւաձէին։)

Չորրորդ.— Թուրանական ծրագիրը իրականութի՞ւն է թէ ցնորք, մեզ համար այնքան էլ կարեւոր չէ։ Իրողութիւնն այն է որ նման ձգտում գոյութիւն ունի եւ այդ ձգտումն իսկ մահացու վտանգ է հայ ժողովուրդի համար։ Մանաւանդ, որ այդ վտանգին դիմագրաւող նախկին Ռուսաստանն այլեւս գոյութիւն չունի։ Ընդհակառակն այսօրւայ Ռուսաստանը իր կոյր եւ սին քաղաքականութեամբ, անգիտակցօրէն ջուր է լցնում այդ շարժման անիւին՝ մահացու հարուածներ հասցնելով Հայաստանին եւ հայութեան։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆ„Ը ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, վերջերս դէպի Եգիպտոս եւ Սուրիա գնաց Զուիցերացի ծանօթ մարդասէր Պ. Քրաֆթ - Պոնար, թէ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը ուսումնասիրելու եւ թէ դրամ հաւաքելու համար։

«Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը տեսակցութիւն մը ունենալով մեր բարեկամին հետ, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է Զուիցերիոյ ծանօթ հաստատութեանց մասին.—

Պընեէնի մէջ 55 երկսեռ աշակերտներ ունինք. Ժընեւի մէջ 65 երկսեռ աշակերտներ։ Պընեէն, որ փոքրիկ գիւղ մըն է, հաւաքած ենք փոքրերը, մինչեւ 15-16 տարեկանները. իսկ Ժընեւի մէջ մեծերը, 16էն վեր։

Պընեէին մէջ 3 տուն ունինք, սքանչելի գիւղական տեսարանով, եւ առողջ օդով։ Մէկը՝ մանչերուն համար, ննջարանի եւ դասարաններու բաժնուած. մէկը՝ աղջիկներուն համար, եւ երրորդը՝ ագարակի վերածուած, ուր անասուններ կը պահուին, կով, խոզ, հաւեր եւն.։

Ժընեւինը դպրոց չէ. Հայկական տուն մըն է, «Հայաստան» անունով. իսկապէս հայրենի ու հարազատ օճախ մը, ուր կը գիշերեն եւ կը խնամուին, ցերեկը զուիցերական զանազան վարժարաններ գացող աշակերտներն ու աշակերտուհիները։ Երբ Պընեէնի դասընթացքը կ'աւարտեն, 16 տարեկանէն ետք, աշակերտները Ժընեւ կուգան, կառավարական վարժարաններու քննութեանց կը մասնակցին եւ յաջողողները կը հետեւին իրենց յարմար եւ ընտրած ճիւղերուն։

Իւրաքանչիւր աշակերտի համար տարեկան 1000 զուիցերական փրանք ծախք կ'ըլլայ, ընդամէնը՝ 120 հազար զ. փրանք, այսինքն՝ ֆրանսական 600 հա-

...ֆրանք՝ Այս գումարը կը ...յնայ ժողովրդական հանգա... ...թեամբ, ամէն տարի։ ...Այն հանգանակութիւնը, զոր ...կտարբենք Եգիպտոսի մէջ, ...խմբերուն հետ կապ չունի։ ...Այստեղ հանգանակելի գու... ...նոյնութեամբ, իր վերջին ...պիտի ծառայ՝ իբրեւ ...ային ազգային սեփականու... ...ւ հարստութիւն։

...թէ Պըննէնի եւ թէ Ժընեւի ...երը մեր սեփականութիւնն են. ...են ենք։ Պըննէնի երեք տուներ... ...փոխարժէքը գրեթէ վճարուած ...Ամերիկայէն հաւաքուած ...000 տոլարով եւ այլ գումար... ...կը մնայ Ժընեւի տունը, ...գրաւքի տակ է, իր փոխարժէ... ...է 180,000 զուիցերիական ...։ Այս գումարին 100,000ը ...գիմումիս վրայ, զուիցե... ...կառավարութիւնը (նախա... ...Մօթթայի յանձնարարու...) տուած է, 3 առհարիւր ...ով, իսկ մնացեալ 80,000ը ...մատունէ մը առած եմ. վեր... ...երկու տարուան մէջ վճարած ...արդէն 30,000 եւ կը մնայ ...50,000, որ պէտք է վճա... ...Այժմ, անհրաժեշտ է որ այս ...մարը վճարուի դրամատան։ ...նութեան արդիւնքը՝ ...կ այս շէնքերու պարտ... ...է որ պիտի յատկացուի, ոչ ...«հացի»։

...բացի այս ձեռնարկէն, որ ...գործունէութեան առանցքը ...կազմէ, ունինք նաեւ, ինչպէս ...գէք, Ղազիրի կոյրերու որբա... ...ուր 100 երկսեռ կոյրեր կը ...մուին մեր հաշւոյն, 4 զուի... ...պաշտօնեաներու հսկո... ...թեան տակ եւ որոնց համար ...կան 50,000 զուից. ֆրանք ...ունինք։ Աւելի զատ, Ջուի... ...մէջ մեր խնամքին տակ ...կ'առնենք Թոքախտաւոր հայ ...եր, որոնցմէ շատ կան, դժբախ... ...մասնաւորապէս Ֆրան... ...մէջ, ուր ղրկուած են փոքր ...մէջ եւ ուր աշխատանքի ...թեան եւ խնամքի պակա... ...ռնեւանքով, շատեր զոհ ...թեան այդ անողոք հիւանդու... ...։ Այս կարգի հիւանդներու ...ար ալ տարեկան կը ծախսենք ...25,000 ֆրանք։ Այս բոլոր ...մարները հաշուելով «Հայաս... ...համար Ժընեւի կոմիտէն» ...կան կը ծախսէ աւելի քան ...հարիւր հազար զուից. ֆրանք ...աստան հազար տոլար)։ Զուի... ...ցի ժողովուրդը կը կատարէ ...պարտքը, բայց մենք կը կար... ...թէ անհրաժեշտ է որ հայ ...ժողովուրդն ալ իր օժանդակու... ...ը բերէ։

ՅԻՐՈՒՅԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուէն ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

— Գոչ Հիսար Հաֆիք, Սվազի գաւառին կեդրոնը, առաջ 292 տուն հայ բնակչութիւն կար, հիմա 30 տուն, կէսը աղքատ։

Բաբերդ՝ առաջ 70, հիմա 10 տուն, կէսը թշուառ։

Պաղչէճիք՝ առաջ 80 տուն, հիմա 5 տուն, 3ը թշուառ։

Չէրքութ՝ առաջ 10, հիմա 2 տուն թշուառ։

Խորասան՝ առաջ 80, հիմա 6 տուն, 5ը թշուառ։

Օրնովիգ՝ առաջ 8, հիմա 4 տուն, բոլորը թշուառ։

Եարասար՝ առաջ 150, հիմա 5 տուն, 3ը թշուառ։

Կովտուն՝ առաջ 300, հիմա 2 տուն, թշուառ։

Խորոխան՝ առաջ 150, հիմա 4 տուն թշուառ։

Խոնասար՝ 150, հիմա ոչ ոք։

Կավրա՝ առաջ 100, հիմա ոչ մէկ անձ։

Տուհիսար՝ առաջ 300, հիմա 2 տուն, թշուառ։

Սվազի գիւղեր.— Ուլաշ՝ առաջ 400, հիմա 30 տուն։

Դգման՝ առաջ 200, հիմա ոչ ոք։

ՄԱՆՇԻ ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Մանշի ընդծովեայ փապուղին հետզհետէ կը բռնէ իրականացման ճամբան։ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, առջի օր, Նախարար Թոմաս կը յայտարարէր թէ «Մանշի ընդծովեայ փապուղիին յանձնախումբը կը յուսայ իր տեղեկագիրը խորհրդարանին քննութեան ենթարկել, Ծնունդի արձակուրդէն անմիջապէս յետոյ», այսինքն յունուար 21ին։ Կառավարութիւնը նոյն տեղեկագիրը պիտի քննէ առանց ժամանակ կորսնցնելու։

Նախարարը աւելցուցած է թէ արհեստագիտական նոր դիւրութիւններ գտուած են յանձնախումբին տրամադրութեան տակ։

Ընդծովեայ փապուղիին շինութիւնը, շատ առաւելութիւններու կարգին, Անգլիոյ համար պիտի ունենայ նաեւ այն օգուտը, որ մեծ մասամբ հանքային անգործ 24 հազար բանուորներու աշխատանք պիտի հայթայթէ, ապրանքներու փոխանակութիւնը պիտի դառնայ աւելի արագ եւ աւելի աժան, ցամաքէն դէպի Անգլիա պիտի քաշէ բազմաթիւ շրջիկներ, որոնք կը սիրեն արագ ճամբորդութիւնը եւ չեն ախորժիր ծովային ճամբորդութենէն։

1914ին, Անգլիոյ մէջ կը հաշուէին թէ փապուղիին շինութիւնը պիտի արժէ մօտ 29 միլիոն անգլ. ոսկի, (3 միլիառ 596 միլիոն ֆրանք)։ Բայց պեզումի Նորահնար միջոցները եւ մեքենական վերջին գիւտեր զգալի կերպով կը նուազեցնեն ծախքերը։

Կը նախատեսուի երկու փապուղի մօտ 30 քիլոմեդր երկարութեամբ, եւ 6 մեդր լայնքով, որոնք իրարու պիտի հաղորդակցին 500 մեդր երկայն նրբանցքներով։ Փարիզ-Լոնտոն ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի 6 ժամէն, ուղղակի, առանց ընդմիջումներու։

ԳԻՐԱԳԷՏ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐ

Հայ գիւղատնտեսականի Աղեքսանդրիոյ կեդրոնը կը հաղորդէ մեզի.—

«Պոլսէն ի վեր Հայ Գիւղատնտեսականի գլխաւոր նպատակը եղած է ոչ միայն մասնագէտներ հասցնել, այլ եւ մտաւորականներ եւ հանրային գործիչներ։ Ուրախ ենք յայտարարելու թէ՝ Հայ գիւղատնտեսականին առաջադրութիւնը սկսած է մարմին առնել.

Այսպէս Ֆրանսայի մեր շրջանաւարտներէն պ. պ. Վազգէն Շուշանեան եւ Յովհաննէս Մահտեսեան, երկուքն ալ ոսկի շքադրամով պատուուած կաթնատնտեսներ եւ Միացեալ Նահանգներու երկրգ. գոլէճներու շրջանաւարտներէն պ. պ. Գեղամ Գէորգեան (Գեղամ. Գեղակ) եւ Ջաւէն Սիւրմէլեան, երկուքն ալ պսակաւոր գիւղատնտեսներ, հայ գրական կեանքին նորահաս բայց խոստմնալից մշակներն ըլլալ կը թուին։

Լիայոյս ենք որ, ժամանակի ընթացքին, ինչպէս վերի չորսերը, նոյնպէս ուրիշներ, պիտի կրնան հասնիլ եւ հասուննալ եւ մօտաւոր ապագայի մէջ շքեղօրէն ծաղկիլ հայ գրական պարտէզին ընտիր ծաղիկներու կողքին։

ԽԱՉ ԼԱՅԻ ՊԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երուսաղէմի ծանօթ «Լացի պատը» վերջերս նոր միջադէպ մը առիթ տուաւ։ Շաբաթ օր, երբ հրեայ աղօթողներ «պատ» կ'երթան, զարմանքով կը տեսնեն, որ, «պատ»ին աջ կողմը մեծ խաչ մը նկարուած է։ Իսկոյն հոն ներկայ գտնուող ոստիկաններուն լուր կը տրուի, որոնք կուգան եւ խաչը կը ջնջեն, իսկ մինչ այդ ո՛չ մէկ հրեայ «պատ»ին կը մօտենայ եւ կ'աղօթէ։ Նկարուած խաչը ջնջելէ վերջ, դարձեալ ուրիշ խաչ մը նկարուած կը տեսնուի «պատ»ին վրայ, երեւոյթ մը, որ իրական անհանգստութեան կը մատնէ «պատ»ին բարեպաշտ այցելուները։ Արարողութիւնը պահ մը դադրելու կ'ընդհատուի, եւ ոստիկաններու կողմէ խաչը սրբուելէ ետքը միայն կը վերսկսի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փարիզի եկեղեցիէն կը հաղորդուի.—

Կրօնական ընկերակցութեանս կանոնագրին 13րդ յօդուածին համաձայն, վարչական ժողովէն վիճակով դադրեցան 10 անդամներ, 14 նոյ. 1929ի նիստին մէջ։

Դադրած անդամներուն տեղ նորեր ընարելու համար, կազմուեցաւ ընտրողական ժողով մը՝ նախագահութեամբ հոգեւոր հովիւին։

Ընտրողական ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց 5 դեկտեմբեր 1929 եշ. օր ժամը 5ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ եւ զբաղեցաւ պատրաստութեամբը ընտրելիներու երկպատիկ ցանկին։

Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1930 յունուարի երկրորդ կիսուն։

Ընտրուելու իրաւունք ունին անոնք որ երեք տարիէ ի վեր կանոնաւորապէս վճարած են իրենց տարեկան անդամավճարը։

Ընտրողներու լիակատար ցանկը տրամադրելի է փափաքողներուն, որոնք կրնան առ առաւելն մինչեւ 1930 յունուար 10, ներկայանալ եկեղեցւոյ խորհրդարանը ամէն Գշ. Եշ. Շբ. եւ Կիրակի առտուները ժամը 10-12 եւ ընել իրենց դիտողութիւնները, եթէ ունին։

Ընտրողական ժողովը այս առթիւ կը յայտարարէ նաեւ թէ՝ պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ ցարդ եղած լրագրական հրատարակութիւնները եւ սպասել պաշտօնական տեղեկութեան։ Ի դիմաց ընտրողական ժողովոյ Նախագահ՝ Վռամշապուհ Եպիսկ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տօն, Ծնունդ, կաղանդ, խըրախճանքի օրեր, ընտանեկան հրճուանք ու ծիծաղ։ Պատանիներ, պատանուհիներ, երախաներ, սպասումը անհամբեր անակնկալներու, նուէրներու, երջանկութեան պահեր, վայելք, լոյս, խայտանք իսկ անդին Ռէնսի, երկու հարիւր որբուհիներ, պատանուհի երախայ, զուրկ ծնողքէ։ Ո՞վ անոնց կաղանդը պիտի հոգայ, ո՞ր բարի հոգին, ո՞ր ոսկի սիրտը։

Ազգակից քոյրեր, բարեկեցիկ պարմանուհիներ, պատանիներ, քոյրիկ-աղբարիկներ, մանուկներ, մաս մը ձեր նուէրներէն, մաս մը գումարէն յատկացուած կաղանդին խրախճանքներուն, տուէք Ռէնսիի պզտիկներուն, թող անոնց աչքերուն մէջ ալ երջանկութեան կաթիլ մը իյնայ, թող Նոր Տարին ժպտի անոնց ալ։ Բաժնեցէք ձեր հրճուանքը զրկուածին հետ։ Ի դիմաց Դ. Տ. Վ. Սանաց Միութեան Ատենադպիր Խ. Անանիկեան Ատենապետ Ս. Զագարեան

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Հայ մը՝ Պ. Գ. Սեղբոսեան ինարած է նոր հեծանիւ մը, մասնաւորաբար փոքրիկներու մարզանքին համար։ Այս հեծանիւին շնորհիւ մանուկը բաց օդի մէջ համաչափ շարժման մէջ կը դնէ իր ձեռքերն ու ոտքերը, ինչ որ մեծապէս կ'օգնէ անոր ֆիզիքական զարգացման։ Գործիքը շինուած է այնպէս՝ որ մանուկը ուղիղ կը նստի եւ ստիպուած չէ ծռելու, ինչպէս սովորական հեծանիւներու մէջ։ Ասիկա շատ կարեւոր է ազատ շնչառութեան եւ Թոքերու զարգացման տեսակէտով։

Այս հեծանիւը կարելի է ծալլել։ կարելի է նաեւ հովանոց մըն ցընել վրան։ կեցնելու համար կը բաւէ կռթնիլ նստարանին վրայ։

Վերջերս Dimanche Illustré հրատարակեց այս նկարը։

Բժիշկներու կողմէ եւ գնահատուած է այս գործիքը, որ Թոյլ կուտայ մանուկներուն բացօթեայ հաճելի մարզանքներով զարգացնել իրենց մկանները եւ մարմնական ճկունութիւն ձեռք բերել։ Մանուկ մը, որ երկու տարի կը գործածէ այս հեծանիւը, ճշմարիտ մարզիկ մը կը դառնայ։

Ներկայիս մարզանքի համար կը գործածուին ռետինէ պարաններ (extenseurs, Sandow եւայլն), հաստատուած սենեակի պատերուն վրայ։ Մանուկը կը ձանձրանայ անոնց գործածութիւնով։ Գալով տղոց միւս խաղալիքներուն՝ փոքրիկ կառքերուն, սայլակներուն եւայլն, որոնք շարժման մէջ կը դրուին ոտքով կամ միայն ձեռքով, մեծ անպատեհութիւններ կը ներկայացնեն անոնք. բացի անկումի վտանգէն որ յաճախադէպ է մանաւանդ փոքրիկներու համար, այդ գործիքներով մարզանք կատարողները չեն կրնար զարգացնել իրենց կուրծքը՝ ստիպուած ըլլալով միշտ ծռած վիճակի մէջ մնալ։

Պ. Սեղբոսեան այս հեծանիւէն զատ, ինարած է նաեւ ուրիշ կառք մը՝ 5—10 տարեկան տղոց համար։

Մարզասէր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն հինգերորդ շրջանը։ Օրուան ամէնէն կարեւոր խաղն էր Ս. Օ. Պիյեանքուրի եւ Ալզասի ախոյեան Ֆ. Ս. Միւլհուզի մրցումը որ տեղի ունեցաւ Սթատ Ռընօլի մարզադաշտին վրայ, վեց հազարէն աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Մեծ թիւով Հայեր եւս ներկայ էին։ Մրցման ամբողջ տեւողութեան Ալզասի ախոյեանը իր նուրբ եւ տոկուն խաղարկութեամբը գերազանցեց իր հակառակորդը եւ հակառակ Պիյեանքուրի խումբին կորովի պաշտպանութեան, յաղթական ելաւ 1ի դէմ 5 նշանակէտով։

Մրցումէն առաջ տեղական թերթերը Ս. Կարապետեանի նկարը հրատարակելով, կը գնահատէին անոր բարձր խաղարկութիւնը։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ չորս խումբերու միջեւ բաժակի կարեւոր մրցում մը, «Փարք տէ Բրէնս»ի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ։ Մրցորդներն են «Ռէտ Սթար», «Ս. Ա. Փարի» «Ս. Օ. Պիյեանքուր» եւ Չեխոսլովաք «Սլավիա տը Բրակ» խումբերը. այս վերջինը յատկապէս հրաւիրուած է մասնակցելու։ Ժամը 1ին «Ս. Օ. Պիյեանքուրի» խումբը պիտի մրցի «Ս. Ա. Փարի» խումբին դէմ. որմէ վերջ «Ռէտ Սթար» պիտի մրցի «Սլավիա տը Բրակ» խումբին դէմ։

Բաժակին «ֆինալ» մրցումները տեղի պիտի ունենան Ծննդեան օրը, միեւնոյն դաշտին վրայ։

Գ. Գասապեան

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Այս երկիրն ընդարձակ ...պարտէզ մը դարձած է, ըսաւ ...նի։

— Ցորենի հասկերն ալ ծա...ղիկներու չափ սիրուն են սակայն ...աւ Սէլէստէն։

— Կը յուսամ գոնէ թէ չես ...նգատիր գործարաններու ծըխ...նելոյզներուն բացակայութենէն, ...սաւ Ռընէ։

Նոր Օրլէանի մօտ ծովե...զերքին վրայ անոնք տեսան ըն...դարձակ շինութիւններ։ Օրիորդը ...ըսաւ թէ անոնք շարժիչ ուժի ...գլխաւոր կայաններէն մէկի շէն...քերն էին, որ շրջակայ երկիրնե...րուն ելեկտրական հոսանք կը ...բաշխեն, օգտագործելով ծովի ...շարժումները։

Իջան քաղաքին մէջտեղը եւ ընդունուեցան կազմակերպիչ յանձնաժողովի կողմէն, որ օրիորդ Աննիին մասոյց գիտական աշխարհի մէջ անոր գրաւած բարձր դիրքին արժանի յարգանքները եւ շնորհակալ եղաւ Ռընէին եւ Սէլէստէնին որ բարեհաճած էին ընկերակցիլ անոր։

Բանախօսութիւնը կատարեալ յաղթանակ մը եղաւ։ Ռընէ խօսք առաւ այնտեղ՝ նախագահի հրաւէրով եւ Ռոքֆէլլըր Թանգարանի տեսչուհիին հասցէին ուղղեց յարգանքի հաւաստիքներ, որոնցմէ օրիորդը մեծապէս զգածուեցաւ։

— Ձեր դարը շատ մը թերութիւններ ունէր, ըսաւ օրիորդ տեսչուհին, բայց մարդիկը այն ժամանակ աւելի ազնիւ էին քան այսօր։

— Միեւնոյն դիտողութիւնը լսած եմ այն ժամանակ ծերերու կողմէ, երբ ես տակաւին երիտասարդ էի, հաստատեց Ռընէ մելամաղձօրէն։ Կ'երեւի թէ քաղաքավարութիւնը շարունակական անկման մէջ է։

Ան չաւելցուց սակայն թէ պչրանքն ալ կ'անհետանայ հետզհետէ, որովհետեւ դիտած էր թէ Աննի Թոմսըն իր մազերը կը յարդարէր քիչ մը աւելի խնամքով եւ կարծես թէ բոլորովին անտարբեր չէր իր արդուզարդին, ինչ որ շատ կը վայլէր իրեն։

Յաջորդ քանի մը օրերն ալ միասին այցելեցին այլեւայլ քաղաքներ՝ ուր օրիորդը հրաւիրուած էր բանախօսութիւններ ընելու, բայց ի զարմանս Ռընէի. Սէլէստէն թոյլտուութիւն խնդրեց այլեւս չընկերանալու անոնց։

— Բայց առանձին պիտի ձանձրանաս տունը, ըսաւ Ռընէ։

— Ոչ, պատասխանեց Սէլէստէն, քանի մը դրացիներու հետ ծանօթութիւն հաստատած եմ։

Երեկոյ մը, պտոյտէ մը վերադարձին Ռընէ զարմացաւ սպասաւորը տունը չգտնելով. տանը ամէն կողմը ի զուր փնտռելէ վերջ, մտածեց պարտէզն ալ նայիլ։

Քանի մը վայրկեան փնտռելէ վերջ, լսեց Սէլէստէնի ձայնը։

Հաւատարիմ սպասաւորը, ցանկապատին կռթնած կը խօսակցէր աներեւոյթ մէկու մը հետ։ Սիրալիր ժպիտներով եւ յարաճուն ջերմութեամբ մը ամէն ատրիճանի շեշտերով yes, yes, yes, (այո, այո՛, այո՛,) կը կրկնէր։ Լսելով իր տիրոջ ոտնաձայնը կոպիճին վրայ, good bye (մնաս բարով) ըսաւ հնչուն ձայնով մը եւ մօտեցաւ Ռընէին, ափերը քսելով։

— Որո՞ւ հետ կը խօսէիր, հարցուց Ռընէ։

— Մեր դրացուհիներուն հետ, յայտնեց Սէլէստէն ջերմօրէն։ Երկու ծերուկ օրիորդներ են, բայց շատ սիրուն, շատ կը խօսին, թէեւ պատմածներէն բան չեմ հասկնար եւ միօրինակ yes... կը պատասխանեմ, ինչ որ մեծ հաճոյք կը պատճառէ իրենց։

— Պէտք էր բարի երեկոյ կամ աւելի ճիշդը գիշեր բարի ըսել, քանի որ ցերեկը վերջանալու վրայ է։

— Յաջորդ անգամ այնպէս պիտի ըսեմ, ըսաւ Սէլէստէն։ Իրաւ է թէ տգեղ են, պարոն, բայց բարձր կիներ են.՛ ...

— Չեմ կասկածիր. բայց ի՞նչէն կը հետեւցնես։

— Ճագարներ ունին, պարոն, փսփսաց Սէլէստէն խորհրդաւոր ձեւով մը։

— Ճագարնե՞ր...

— Այո... իրական ճագարներ, ճագարանոցի մը մէջ, գիտես թէ ճագարը գէշ բան չէ։

Եւ Սէլէստէն աչքերը քթթեց չարաճճի ձեւով մը։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ԳՈՎԵՍՏԷ ԱՒԵԼԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Երբ Ռընէ դուրս ելաւ Ռոքֆէլլըր Թանգարանի սարահարթին վրայ, գրեթէ բարկացած դէմք մը ունէր, իսկ Սէլէստէն որ կը հետեւէր անոր, չէր դադրեր հայհոյելէ եւ մինչեւ իսկ անվայել բառերով իր գանգատները համբմելէ։

— Ի՞նչ ունիք, հարցուց Աննի Թոմսըն, որ ընդառաջ եկաւ անոնց։

— Բնաւ գոհ չենք, ըսաւ Սէլէստէն։

— Յայտնի է, բայց ինչո՞ւ։

— Օդի ոստիկանութիւնը երեք անգամ դատի տուած է մեզ օրինազանցութեան յանցանքով, բացատրեց Ռընէ։

— Ինչո՞ւ չէք յարգեր օրէնքները.

— Որովհետեւ չենք գիտեր։

Աննի Թոմսըն ժպտեցաւ չարաճճի դէմքով մը։

Իտալիա՝ 5802 (3845), Լեթոնիա՝ 236 (141), Հոլանտա՝ 3153 (1648), Լեհաստան՝ 6524 (5982), Սպանիա՝ 252 (151), Եուկոսլաւիա՝ 845 (671)։

Տասնըմէկ երկիրներու տարեչափը զեղչուած է։ Անոնցմէ յիշենք Ֆրանսա, որ նախորդ օրէնքով ամէն տարի 3954 հոգիի իրաւունք ունէր, այժմ 3086 հոգի միայն պիտի կրնայ ղրկել։ Գերմանիա՝ 25,957 (փոխանակ 51,227ի), Իրլանտա՝ 17,853 (28,567), Ռումանիա՝ 295 (603), Շուէտ՝ 3319 (9561), Զուիցերիա՝ 1707 (2081), եւայլն։

Պ. Նիքոլի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր ժանթիլ լսեց դատական ոստիկանութեան ոստիկանապետ Նիքոլը, Ալմազեանի ծեծի բողոքին առթիւ։ Պ. Նիքոլ ըսաւ.

— Երբեք տեղեկութիւն չեմ ունեցած թէ դատական ոստիկանութեան քննիչները ծեծած են Ալմազեանը։ Հետեւաբար այդպիսի տեսարանի երբեք ներկայ չեմ եղած, ու հարկ չկայ ըսել թէ, պարոն դատաւոր, եթէ իմ քննիչներուս մօտ ամենափոքր կասկածելի շարժում մը նկատէի, խստիւ պիտի միջամտէի։ Կը հաստատեմ թէ երբեք անձնապէս չեմ խոշտանգած ամբաստանեալը։ Ասկէ զատ կը հաստատեմ թէ անիկա երբեք չէ բողոքած։

Ալմազեանը հարցաքննեցի կիրակի առաւօտ, վրան որեւէ նկատելի վէրք չտեսայ, ու երբեք չխօսեցաւ ինծի գիշերը պատահած կարծեցեալ խոշտանգումներու մասին։

Ալմազեան ինքնաբերաբար եկաւ դատական ոստիկանութեան։ Հոն ճաշեց և ընթրեց, առանց հսկողութեան ենթարկուելու, որովհետեւ կ՚ուզէր ինքզինքը մաքրել ամէն կասկածանքէ։ «Ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ ինքզինքս, կ՚ըսէր մինչեւ որ խնդիրը լուսաբանուի։»

Շաբաթ կէս գիշերին, երբ Պ. Ամի հաղորդեց թէ Ալմազեանի խանութին մէջ գտնուածը մարդկային արեան հետք է, որոշեցինք ըստ օրինի հսկողութեան տակ առնել զայն։ Հագուստները հանել տուինք մօտ կէս ժամուան համար, որպէսզի Պ. Ամի քննէ զանոնք. սակայն փոխարէն տաք ծածկոցներ տրուեցան իրեն։

Ալմազեան երբեք չէ գանգատած թէ կամայական կերպով արգելափակուած է, ու հաստատեմ կը թէ անիկա իր ազատ կամքով մնացած է դատական ոստիկանութեան մօտ։

*** Զախակողմեան թերթերը հեգնանքով կը հրատարակեն Պ. Նիքոլի այս յայտարարութիւնները։

ՊՈՆՖՈՒԻ ԵՒ ՆՇԱՆԱԾԻՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Նիքոլ իր կարգին հարցաքննեց ատամնաբուժական ուսանող Րէյմոն Պոնֆուն եւ նշանածը՝ Օտէթը, որոնք նամակով մը հարցաքննիչ դատաւորին տեղեկացուցած էին թէ սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ Նուազի-լը-Սէքէն Մոնթրէօյլ փոխադրեցին Րիկոտէնը իրենց կառքով։ Երկուքին յայտարարութեանց մէջ կարգ մը հակասութիւններ տեսնուած ըլլալով, խնդիրը չէ լուսաբանուած։ Պ. Նիքոլ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի յանձնեց այս վկայութիւնը։

«Լը Սուար» կը բողոքէ որ վկաները լսելու պաշտօնը դարձեալ դատական ոստիկանութեան կը ձգուի։ Կը հարցնէ թէ երկար պիտի ծաղրե՞ն դեռ հանրային կարծիքը։ Ու կը գրէ.

«Իրականին մէջ, հանրային կարծիքը կազմուած է։ Ըստ անոր, Ալմազեան Րիկոտէնի սպանութեան հեղինակը չի թուիր։ Միայն Պ. Մաթիֆաս կը յամառի։ Երբ միայն կ՚ըսեմ՝ կը չափազանցեմ։ Ամբողջ ոստիկանութիւնն ալ նոյն կարծիքէն է։ Չէ՞ որ Ալմազեանի դատը տեսակ մը իր ալ դատն է։

Փաստաբան Ժան-Շարլ Լըկրան մտադիր է, եթէ խնդիրը եղեռնադատ ատեանին յղուի, պահանջել որ դատավարութիւնը շուտով տեղի ունենայ, ինչպէս եղաւ Մէսթորինոյի համար։ Արդարեւ ցաւալի պիտի ըլլար որ Ալմազեանի խնդիրը վեց ամիսէն կամ մէկ տարիէն տեսնուի։ Անիկա անհասկնալի պիտի ըլլար, կամ աւելի ճիշդը, շատ հասկնալի պիտի ըլլայ...։»

Թուրքասուրիական վէճը

Սուրիական պատուիրակութիւնը որ Էնկիւրի գացած էր, դեկտ. 8ին գումարած է առաջին նիստը։ Այս պատուիրակութեան պաշտօնը սահմանուած է հետեւեալ կերպով.— 1. Ճշդել Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ առեւտրական կացութիւնը եւ յարաբերութիւնները. 2. Կարգադրել երկու պետութիւններու հպատակներուն կալուածական խնդիրները. 3. Կանոնաւորել Գուէյք գետակի ջուրին բաշխումը. 4. Ստորագրել մաքսային խնդրոյն մասին եղած պայմանագրութիւնը։

Սուրիոյ կալուածական խնդիրը կը բաժնուի երեք մասի. Ա.— Բնիկ Սուրիացի եւ Լիբանանցիներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածները. Բ.— Լօզանի դաշնագրով Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակութիւնը ընդունողներուն կալուածները, Գ.— Կիլիկիոյ վերջին պարպումէն ետքը Թուրքիայէն հեռացող քրիստոնեաներու կալուածական խնդիրը։

Դիմում ի նպաստ Լէոն Տոտէի

Երէկ առաւօտ երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը՝ բաղկացած Էրիօէ, Տալատիէէ, Մարէնէ ու Մանտէլէ՝ ներկայացան վարչապետ Թարտիէօի՝ խնդրելու համար որ ներում շնորհուի «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի տնօրէն եւ արքայականներու պետ Լէոն Տոտէի։ Ինչպէս կը յիշուի, այս վերջինը, երկու տարի առաջ յաջողած էր փախչիլ Սանթէի բանտէն եւ անկէ ի վեր ապաստանած Պելճիքա։

Ասկէ շատ առաջ քանիցս բազմաթիւ ակադեմականներ եւ գրագէտներ նոյն իմաստով խնդրագիր ներկայացուցած էին Հանրապետութեան նախագահին, բայց պատասխան չէին ստացած։

Կը յուսացուի թէ Ծնունդի առթիւ ներում պիտի շնորհուի Լէոն Տոտէի։

Դէպի Սայկոն

Օդանաւորդներ Լը Պրի եւ Րոսսի բնականոն կերպով կը շարունակեն իրենց թռիչքը դէպի Սայկոն։ Պէնկազիէն եւ Պասրայէն յետոյ, հասան Ալլահապատ, ուսկից պիտի շարունակեն իրենց ճամբան, քանի մը հանգրուաններով, դէպի Հնդկաչին։

Օդանաւորդները իրենց այս թռիչքով յաջողեցան 48 ժամէն պակաս միջոցի մէջ Փարիզէն Հնդկաստան երթալ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին եւ ընտրութեան նոր վարչութեան։

ԳԱՒԱՌ

Վիլէօրպանի(Լիոն) Արամխումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Rue d'Alsace 24 թիւ սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Բեռի խումբի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Ընկ. Գարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին ընկ. Զառոյեանի խանութը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Կրընոպլըի Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները այս կիրակի Դեկտ. 22, ժամը 1.30ին ընկեր Կարապետի սրճարանը, Croix Rouge Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Փոն տ'Օպնայի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կորիւն եւ Անդրանիկ խումբերու բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 4ին Կոմիտէի գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերը այս կիր. ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

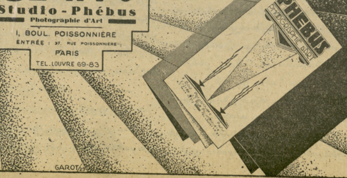
ՀՐԱՒԷՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երկսեռ Փրկտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին, 20 Ave. de Ville d'Avray սրճարանը։

Զ. Ե. Ո. Մ. Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆլորիայի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

Զ. Ե. Ո. Մ. Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Fémina սինէմայի քովի սրճարանը, 122 Cours Lafayette։ Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր հարցեր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929 — 21 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1142 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ՄԷԿ ԾԱՅՐԸ

«Դրօշակ»ի վերջին թիւին մէջ, թղթակից մը կը պատմէ ...գրոյցը՝ պատասխանատու բոլշեւիկի մը հետ, «որ բարձր ...պաշտօններ է վարել խորհրդային արտաքին առեւտուրի և դի...նագիտութեան ասպարէզներում, ինչպէս նաեւ կոմունիս...ական կուսակցութեան մէջ»։

...Ինչպէս կ'երեւայ, ռուս դիւանագէտը ծանօթ է նաեւ հայ...կան գաղութներու գլխուն սարքուած խաղերուն։ Կ'արժէ ...փոփել իր կարգ մը յայտարարութիւնները.—

1. Երբ Միասնիկեանը ողջ էր, թէ Մոսկուայի եւ թէ Թիֆ...ի մէջ մեծ նշանակութիւն կը տրուէր արտասահմանի Թր...հայերուն, որոնց միջոցով յոյս ունէին կոմունիստական ...քարոզչութիւն կատարել գաղութներու մէջ։ Այդ նպատակին պի...ծառայէին Հօկերը։ Խոշոր գումարներ յատկացուեցան։ Նոյն ...մտքին վրայ կը ծախսուէին նաեւ արտասահմանի Հօկերու ...պաշտօնները... Դրամը ջուրի պէս կը հոսէր, իսկ արդիւնք չկար։ ...որոշուեցան կրճատել եւ տեղական ուժերով գործել։

2. Հիմա, այս տեսակէտէն, Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոնը ...Փարիզն է, ուր ժամանակ մը կը գործէր դեսպանատան Բ. ...քարտուղար Ս. Փիրումեանը, օգնական ունենալով Ե. Զուբարը։ ...քարտուղարութիւնը պարզապէս ձեւ էր, անուն։ Իրականին ...Փիրումեանը կուսակցութեան եւ Նէփէուի (այսօրուան ...ական) ներկայացուցիչն էր եւ կ'աշխատէր գաղութը պա...կտել։

3. Փիրումեանը հեռացնելէ յետոյ, որոշուեցաւ Շահվէրտ...ը Պոլսէն փոխադրել Փարիզ, բայց ֆրանսական կառավա...րութիւնը մերժեց վիզա տալ։ Այն ատեն ղրկեցին վրացի Վաշ...աձէն, որ մնաց միայն մէկ շաբաթ եւ ձգեց հեռացաւ։

4. Այժմ Փարիզի մէջ Անդրկովկասեան գործակալ չկայ։ ...հացիները մարդ չունին։ Ադրբէջանցիներուն որոշուած է տեղ ...չտալ, քանի որ Թուրք տարագիրներու թիւը աննշան է։ Միայն ...հայերը ղրկած են Դրաստամատ Տէր Սիմոնեանը, որ թերթ կը ...հրատարակէ, Հօկի գործերը կը վարէ, եւ «պաշտօն ունի քայքայել ...գաղութը եւ լրտեսութիւն անել յօգուտ Երեւանի»։ Իր տրա...մադրութեան տակ դրուած են Հօկի հասոյթները, իսկ Երեւա...նէն կը ղրկուի ամսական 800 տոլար։ «Այդ գումարներով Տէր ...Սիմոնեանը լրտեսութիւն է անում, կաշառք է տալիս զանա...զան անհատների, գնում է քաղցած ուսանողների եւ մտաւո...րականների խիղճը»։

«Դրօշակ»ը խմբագրական ծանօթութեամբ մը՝ կ'աւելցնէ ...թէ այս տեղեկութիւնները կը հաստատէ նաեւ Փարիզի խոր...հրդային դեսպանատան խորհրդական Բեսեդովսկին (որ ար...դէն իր յիշատակները գրել սկսած է)։ Միայն թէ, Բեսեդովսկի ...Երեւանէն ղրկուած ամսական գումարը կը հաշուէ 750 տո...լար։

Ռուս դիւանագէտին յայտարարութեանց մէջ, լուրջ ակ...նարկներ կան նաեւ ռամկավար եւն. «շէֆ»երու մեղսակցութեան ...մասին — գաղութները պառակտելու տեսակէտէն։ Բայց, թո...ղունք այդ մարդիկը իրենց յիմար-իմաստուն արարքներով։ ...Եւ քանի որ խնդիրը հրապարակ դրուած է, հարցնենք հրա...պարակաւ, բոլոր տեսակի գործակալներուն եւ անոնց թիկնա...պահներուն.

— «Ի՞նչ կը յոյսաք ստանալ, վերջապէս, պառակտումի ...սերմեր ցանելով փոխան երեսուն արծաթի։ Հայրենիքին ո՞ր ...բարգօրյն շահուն համար՝ այս գարշելի լրտեսութիւններն ու ...անվերջ մախումները, այս թակարդներն ու դաւերը...

Ի հարկէ շատ միամիտ, գրեթէ մանկական հարցումներ են ...ասոնք, Չեկայի հնոցին մէջ եփած, կարծրացած մարդոց հա...մար։ Բայց հոգ չէ. թող շատ չտեսնեն մեր «հակայեղափոխա...կան» անփորձութիւնը եւ լուսաբանեն մեզ։ Այլ մանաւանդ ...թող ցամաքի վրայ փռուած բազմութիւնները, իսկական բան...ւորներն ու գիւղացիները, որոնք դժբախտաբար չեն սթափիր, ...հակառակ Երեւանի դղրդագին կոչերուն։

Այդ լուսաբանութիւնը անհրաժեշտ է նաեւ բոլոր հակա...կուսակցականներուն համար, որպէսզի աւելի գիտակցօրէն եւ ...անապատիկ եռանդով նուիրուին աշխատանքի, ամէն տեղ ...ստեղծելով խաչակրութիւնը և խորացնելով պառակտումը։ ...Միայն արծաթին ձայնը կամ գոյնը չի բաւեր, այս հերոսակա՛ն ...գործունէութիւնը շարունակելու համար...

Վերջերս, Աթէնքի համայնավար պաշտօնաթերթին խմ...բագրապետը յանկարծ ասպարէզ նետուեցաւ, պատմելու հա...մար խորհրդային դեսպանին եւ ատ հասարակ դեսպանատան ...պաշտօնեաներուն «վարք սրբոցը»։ Ամէնէն առաջ՝ զազրելի ...լրտեսութիւնը՝ ի վնաս իր հայրենիքին։

Չենք սպասեր որ, ռուս դիւանագէտին ակնարկած հայ գոր...ծակալներէն մէկն ու մէկը այդքան յառաջ երթայ, խղճահա...րելով գաղութներու զա[...]ուրելի կազմալուծումէն։ Հայկական ...տառապանքի գինութիւն է շահ հաւասարմութիւն՝ օտարին, հզօրին ...ամէնչէպ։ Թուրքիոյ հայ «խաֆիէ»ները ո՛ր եւ է ատեն խոստովանեցա՞ն իրենց մեղքը։ Անոնք ալ, իրենց խելքով, կը յա...ւակնէին «ազգին ծառայել»։

Բայց, գաղտնիք չի մնար աշխարհի մէջ։ Ահա պատահա...կան յայտնութիւն մը՝ օտար բերնով։ Կուգա՛յ օրը եւ ուրիշ...ներ ալ կը խօսին։ Եւ այն ատեն, ապահովաբար պիտի պար...զուի պատկեր մը որ հէքեաթի պիտի նմանի։ Այն ատեն, պիտի ...տեսնենք համր կամ խօսուն շարժանկարը այսպէս կոչուած ...մտաւորականներու «գաղափարական» գործունէութեան, սկսե...լով 1921էն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

«Յուսաբեր»ի խմբագրականէն (7 դեկտ.).—

Հայ խմբագիրը շարունակ ենթակայ է իր գործակիցներու քննադատութեանց։

Մեզմէ դժգոհ են, որ՝

ա՝ Ամէն գրութիւն չենք հիւրընկալեր.

բ. Կը տպագրենք, բայց ուշ.

գ. Կը տպագրենք, բայց ոչ նոյնութեամբ։

«Յուսաբեր»ի ծաւալի ճերմակ թուղթ մը թերթի կերպարանքով հրապարակ հանելու համար անհրաժեշտ է, որ գրաշարները միջին հաշուով իրենց ձեռքերը ամէն օր 112,000 անգամ դէպի գրերու քէսերը երկարեն (իւրաքանչիւր թիւ միջին հաշուով 2570 տող ունի, տողը միջին հաշուով 22 գիր, ուրեմն ամէն թիւի շարուածքը 56,000 գիր, նոյնքան ալ ցրուելը)։

Այս 56,000 գրերը քով-քովի բերելու համար՝ խմբագիրը համապատասխան քանակով նիւթ պիտի մատակարարէ իր գրաշարներուն։ Թերթի մասին յստակ գաղափար կազմելու համար առէք թիւ մը եւ համրեցէք անոր մէջ եղած բոլոր *խորագրերը* (խմբագրական, յօդուածներ, հեռագրեր, թերթօններ, զանազան տեղեկութիւններ, ծանուցումներ եւ այլն, եւայլն)։ Միջին հաշուով «Յուսաբեր»ի ծաւալն ունեցող թերթի մը իւրաքանչիւր թիւի մէջ պիտի ունենաք 75 խորագիր։ Երբեք չափազանցութիւն պիտի չըլլայ եթէ ըսենք, որ այդ խորագրերէն իւրաքանչիւրը *շնչաւոր էակ* մըն է, իսկ թերթին իւրաքանչիւր թիւը՝ 75 հոգիներէ բաղկացած մեծ ու բազմանդամ *ընտանիք* մը։ Հայ խմբագիրը իր այս 75 զաւակներէն իւրաքանչիւրը հանրութեան առջեւ հանելէ առաջ, հարկադրուած է տիպար ծնողքի մը գուրգուրանքով զանոնք ամէնքը նախապէս մաքրե՛լ, հագուեցնե՛լ, կարգի ու ձեւի բերե՛լ եւ նոր միայն՝ իրենց հասակին ու արժէքին համապատասխան տեղեր զետեղել, թերթի հերթական թիւին մէջ։ Այս 75ական զաւակները, որոնք կանոնաւորաբար ամէն օր լոյս աշխարհ կուգան, բոլորովին տարբեր յատկութիւններ ունին։ Ասոնցմէ շատ քիչեր տեսքով ու խորքով անթերի կ'ըլլան, իսկ շատեր բազմաթիւ թերութիւններ կ'ունենան. ոմանց արտաքինը՝ *ո՛ճը* տգեղ կ'ըլլայ, մրւսներուն ներքինը՝ *բովանդակութի՛ւնը* պակասութիւններ կ'ունենայ. շատերը իբր *հաշմանդամ* երեւան կուգան, միւսները *օտար* են պէտք է հայացնել, եւ այլն։ Այս բոլոր թերութիւնները, ինչպէս ըսինք, նախապէս հայ խմբագիրը պէտք է շտկէ՝ բազմանդամ ընտանիքի ձեւով իր թերթը հանրութեան ներկայացնելէ առաջ։ Չմոռնանք յիշել, որ ամէն օր հայ խմբագիրը իր սեղանին վրայ ոչ թէ 75ական գրութիւններ կ'ունենայ, այլ քանի մը 75։ Եւ որովհետեւ նաեւ հայ խմբագրին համար օրը, հակառակ ամէն ճիգերու, միշտ 24 ժամ կ'ունենայ, ուստի ան, իր սեղանին խռնուած քանի մը 75էն, հարկադրաբար կ'ընտրէ ամէնէն *անթերիները* (բայց ոչ ամէնէն *կարեւորները*)՝ թերթը ժամանակին հրապարակ հանելու համար։ Ահա այս բարդ պատճառներուն հետեւանքով գրութիւն մը կա՛մ լոյս չի տեսներ, կամ լոյս կը տեսնէ՝ բայց ոչ իր ժամանակին, եւ կամ լոյս կը տեսնէ՝ սակայն նկատելիօրէն փոփոխուած ձեւով։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսեւթուրք նոր դաշնագրին շուրջ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 18 դեկտ. թուականով.—

Երէկ Էնկիւրիի մէջ Գարախանի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ ստորագրուած եւ թուրքեւռուս բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրին կցուելիք պրոտոկոլին կարեւորութիւնը կարելի է գատել անոր երկրորդ յօդուածէն, այնպէս ինչպէս կը հրատարակէ Անատոլուի Գործակալութիւնը։

Դաշնագիր երկու կողմերը փոխադարձաբար կը հաստատեն թէ՝ բացի հրատարակուածներէն՝ ուրիշ համաձայնագիրներ չեն կնքած դաշնագիր կողմերուն ցամաքէն եւ ծովէն դրացի պետութեանց հետ։ Ասկէ զատ երկու կողմերը յանձնառու կ'ըլ[լան] քաղաքական համաձայնագիրներ կնքելու նպատակաւ բանակցութեանց չմտնել ցամաքէն եւ ծովէն իրարու դրացի որեւէ պետութեան հետ, առանց միւս կողմին լուր տալու, ու չկնքել որեւէ համաձայնագիր, առանց միւս կողմի հաւանութեան։ Վերի տրամադրութենէն ազատ են այն համաձայնագիրները որոնք կը ձգտին բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու դրացի պետութեանց հետ։

Այսպիսի պրոտոկոլի մը ստորագրուիլը կը նշանակէ Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութեանց վճռապէս ամրապնդումը, ու պատճառներ ունիմ կարծելու թէ անոր կնքուիլը մեծ անակնկալ մը եղաւ շահագրգռուած երկիրներու մեծամասնութեան համար։

Ներկայիս շատ պայծառ չէ թէ՝ ինչո՛ւ Թուրքիա եւ խորհրդային միութիւնը այսքան սերտ յարաբերութեան մէջ կը մտնեն։ Տեղական տեսակէտի մը համաձայն, Գարախան հրահանգ ստացած էր իր կարելին ընել՝ երկու երկիրները աւելի սերտիւ միացնելու համար իրարու, որովհետեւ անցեալ հոկտեմբերին Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին Պոլիս այցելութիւնը սարսափեցուցած էր Մոսկուան թէ՝ մի՛ գուցէ Թուրքիա դուրս ելլէ իր քաղաքական շրջագիծէն։

Շինարարութիւնը Յունաստանի մէջ

ԹԵՍԱԼԻՈՅ ԵՒ ԵՊԻՐՈՍԻ ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՈՌՈԳՈՒՄԸ

«Թայմզ» կը գրէ թէ անգլ. մեծ տուն մը՝ Հէնրի Պութ եւ որդիք, Լիմիթըտ (Շէֆֆիլտ եւ Լոնտոն), շուրջ վեց միլիոն անգլ. ոսկիի պայմանագրութիւն մը կնքած է հելլէն կառավարութեան հետ՝ Յունաստանի մէջ ոռոգումի, ճահիճներու չորացման եւ այլ ձեռնարկներ ընելու համար։ Յիշեալ տան տնօրէն Չարլս Պութ տարի մը առաջ Յունաստան գացած էր եւ 1928 հոկտեմբերին պայմանագրութիւն ստորագրած կառավարութեան հետ։ Այս վերջինը այժմ վերջնապէս վաւերացուցած ըլլալով զայն, գործադրութեան պիտի ձեռնարկուի շուտով։

Ամբողջ ծրագրին գործադրութեան համար 10,000,000 անգլ. ոսկի կը նախատեսուէր, եւ սուր մրցում կար անգլիական եւ ամերիկեան ընկերութեանց միջեւ։ Այս ծրագիրը մաս կը կազմէր գիւղատնտեսութիւնը վերակենդանացնելու համար հելլէն կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութեան՝ յօգուտ Անատոլուէն գաղթած 1,800,000 յոյն գաղթականներու։ Ծրագիրը կը բաղկանայ Թեսալիոյ եւ Եպիրոսի դաշտերուն ոռոգումէն. ասիկա կը նշանակէ թէ ընդարձակ տարածութեամբ ճախճախուտներ պիտի չորցուին։ Անհրաժեշտ պիտի ըլլայ շինել եօթը մղոներկարութեամբ փապուղի մը լեռներու մէջէն, ջուրը միւս կողմ անցընելու համար։ Ուրիշ շատ կնճռոտ աշխատանքներ ալ կան։

Խնդրոյ առարկայ հողամասերը շատ արգասաբեր են և տափարակ, ուստի եւ դիւրին պիտի ըլլայ ոռոգել զանոնք։ Այդ դաշտերը կ'ողողուին՝ մէջէն անցնող յորձանուտ գետերուն պատճառաւ, ու բացի մաս մը արօտավայրերէ, մարդ չի կրնար օգտագործել մնացեալ մասերը։ Թեսալիոյ դաշտին մէջ 535,000 արտավար հող կարելի է փրկելողողումի վտանգներէն, ու այս թիւին մէկ քառորդէն քիչ մը աւելին կարելի է ոռոգել։ Կ'ըսուի թէ այս հողը շատ յարմար է բամպակի մշակութեան։

Շինարարական այս աշխատանքներուն համար պէտք եղած գործաւորները պիտի առնուին Յունաստանէն. սակայն անհրաժեշտ աշխատանքներու մեծ մասը պիտի կատարուի Անգլիոյ մէջ։

Ամերիկեան տուներն ալ նման պայմանագրութիւններ կնքած են Յունաստանի հետ։

Ալմազեան նկարիչ

«Տէթէքթիվ» թերթը իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ կարգ մը նկարներ՝ զորս Ալմազեան գծած է Սանթէի բանտի իր խցիկին մէջ։

Առաջին նկարը կը ներկայացնէ նոյնինքն Ալմազեանը եւ իր կինը՝ Ֆէրնանտը. փոքրիկ հրեշտակ մը մարտիրոսի դափնները կը մատուցանէ հայ դերձակին, որուն գլխուն վերեւ ճաճանչներու մէջ կ'երեւի հայր Աստուած՝ թագով ու մօրուքով։

Երկրորդ պատկերով մը կը ներկայացնէ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Պընուան, ոստիկանապետ Նիքօլը—որոնց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Բ.

Սարգիս Պագրճեան	50
Մաքրուհի Գալֆաեան	20
X (Cachan)	20
Isabelle	5
Գումար	95
Ա. ցանկի գումարը	660
Ընդհ. գումար	755

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ

Փիրոթէն Պելկրատ գացող կառախումբին մէջ դրուած ռումբ մը պայթեցաւ, երբ հասան Չիֆլիքի մօտ։ Երեք ճամբորդներ ծանրապէս վիրաւորուեցան։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ԲԱՆԱԿԸ

Պելճիքայի խորհրդարանը 1930ի համար որոշեց ունենալ 65,000 հոգինոց բանակ մը։ Ասոր 20,000ը պիտի կազմեն կամաւորներն ու կրկին զինուորագրուածները, 40,000ը քաղաքապահներ եւ 5,000ը նորակոչներ։ Անցեալ տարուան քանակէն 2000 աւելի է այս տարի։

ՁՄԵՌԸ ԵԿԱՒ

Այսօր ձմեռնամուտ է։ Սակայն երեք օրէ ի վեր արդէն ձմեռը ցոյց կուտար իր խստութիւնը եւ փարիզցիները, որոնք վերջերս գարնանային օդ մը վայելելու խաբկանքն ունէին, այժմ կը գտնուին դառն իրականութեան առջեւ։

Ցուրտը եկաւ յանկարծակի։ Դեռ անցեալ շաբաթ ջերմաչափը 6—12ի միջեւ կը տարուբերէր Փարիզի մէջ, մինչդեռ երէկ առաւօտ զերոյէն 6 աստիճան վար ցոյց կուտար։ Գիշերը սառոյց կը պատէ պատուհանները։ Լճացած ջուրերը կը սկսին սառիլ ամէն տեղ։

Եղանակին համար անբնական չէ այս երեւոյթը, նոր տարին մօտ է եւ շատեր ձիւնի կարօտը կը քաշեն։

Գաւառներու մէջ ալ ցուրտ կ'ընէ։ Մարսիլիոյ մէջ զերոյէն 5 աստիճան վար, Լիոնի մէջ՝ —8, Նանսի՝ —9, Պորտօ՝ —10 եւայլն։

ՀԱՑԸ ՊԻՏԻ ԱԺԱՆՆԱ՞Յ

Երկրագործական նախարար Ժան Հէնըսի բոլոր նահանգապետներուն ուղղուած շրջաբերականով մը դիտել կուտայ թէ ցորենի եւ հացի գիներուն միջեւ արտառոց տարբերութիւն կայ, ինչ որ անընդունելի է։ Նահանգապետները իրաւունք ունին, ըստ 1924 օգոստոս 31ի օրէնքին, ցորենի եւ ալիւրի համար սահմանելու գին մը, որմէ անդին կարելի չէ անցնիլ։ Ասոր համար պէտք է խորհրդակցութեան հրաւիր են մասնաւոր յանձնաժողով մը՝ անոր կարծիքն առնելու համար։

Քաղաքապետները պարտաւոր են ամէն ամսու 15ին երկրագործական նախարարին ղրկել տեղեկագիր մը՝ ցոյց տալով իրենց նահանգին մէջ ցորենի, ալիւրի եւ հացի գիներուն միջեւ նըկատուած տարբերութիւնները։

Այս ձեւով կը յուսացուի որ մօտ օրէն հացը պիտի աժաննայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Էմիլ Լուպէ ծանր հիւանդ է եւ մեծ մտատանջութիւն կը պատճառէ։

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ վերջնականապէս ապաքինած ըլլալով, Շէզ փողոցի դարմանատունէն փոխադրուեցաւ Մարպօ փողոցի իր բնակարանը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՊԱՅՔԱՐ ՕՏԱՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Դեկտ. 12ին, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին մէջ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա երկար ճառ մը խօսեցաւ, տիրող տնտեսական տագնապին եւ կառավարութեան առաջադրութեանց մասին:

Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը.—

«— Հրապարակ ելլելէն ի վեր, մեր դրամը ամէն տարի մաս մը կը կորսնցնէ իր արժէքէն: Վերջին 5-6 տարուան անկումին պատճառներն են.—

Ա. Ժողովուրդը քանի մը տարի զրկանքի մէջ մնաց: Այնպէս որ, երբ հաշտութիւն կնքուեցաւ, ստիպուեցաւ դուրսէն շատ ապրանք հայթայթել: Բ. Անցեալէն մնացած հիւանդութիւնը, որով բաց պիւտճէով կը կառավարուէր երկիրը: Գ. Յաջորդական քանի մը տարիներու անբերրի ըլլալը: Իսկ այս բոլորէն աւելի կարեւոր պատճառը այն է որ, հայրենակիցները դեռ այն մտայնութիւնը չունին թէ պէտք է գոհանալ ազգային տնտեսութեամբ:

Գալով ընթացիկ տարուան, անհաշուեկշիռը: Շատ մեղմութիւններէ յետոյ, յաջողեցանք վերջ տալ բաց պիւտճէ ունենալու յոռի դրութեան: Շեշտեմ որ բա՛ց պիւտճէի վտանգը այլեւս չի կրնար կրկնուիլ:

Հիմա ալ խօսիմ այն ազդակներու մասին, որոնք պատճառ դարձան մեր դրամին անկման, Առաջինը այն է, որ մենք սկսանք վճարել մեր պարտքերը: Այս տարուան վճարումը շատ մնաս չպատճառեց, որովհետեւ առաջուընէ պատրաստուած էինք: Բայց այս ազդակը պիտի մնայ ամէն տարի եւ պիտի ազդէ: Մեր ընելիքը այն պիտի ըլլայ որ աշխատինք տարբեր ազդակներով չէզոքացնել զայն: Միւս կողմէ, պարտքը ճանչնալը եւ ուղղամտօրէն հատուցանելն ալ ազդակ մըն է որ կը նպաստէ մեր վարկին աւելնալուն:

Երկրորդ պատճառը՝ մաքսային նոր սակացոյցին առթիւ մեր վաճառականներուն ցոյց տուած անտեղի փութկոտութիւնն է: Ասոր հետեւանքով, կարճ ատենուան մէջ անհագին ապրանք բերուեցաւ, ինչ որ վերջերս բացասական ազդեցութիւններ ըրաւ: Այս բացասական ազդեցութեան ամէնէն կարեւորը՝ դրամին անկումն է: Յիշեմ նաեւ յառաջ եկած շփոթութիւնը: Անմեղ մարդիկ, իրենց 10 ոսկին կորուստէ ազատելու համար, փորձեցին օտար դրամ ձեռք բերել, առանց նկատի առնելու որ այս ձեւով վտանգի կ'ենթարկեն ոչ միայն իրենց 10 ոսկին, այլեւ տունը, խանութը, արտը եւ ապագան:

Հիմա ձեզի լրջօրէն պարզեմ կացութիւնը, ինչպէս նաեւ ձեռք առնուած միջոցները:

Ամբողջ ուժով պիտի աշխատինք որ մեր թղթադրամը կայուն արժէք մը ունենայ, ոսկեդրամին հետ բաղդատելով: Բայց սակայն ո՛չ թէ իջեցնելով թղթադրամին արժէքը, այլ բարձրացնելով: Երկու սուկալի պատիժ պիտի կրեն անոնք, որոնք կը փորձեն հակառակը տարածայնել, ձրի շահեր ապահովելու համար: Առաջին պատիժը պիտի տանք, թղթադրամին արժէքը բարձրացնելով: Երկրորդ պատիժն ալ՝ օրէնքին տրամադրած խիստ հետապնդումն է:

Թղթադրամը բարձրացնելու համար, անհագին գոհողութեամբ օտարդրամ առնելով հրապարակ չպիտի հանենք: Մեր գլխաւոր միջոցը պիտի ըլլայ հաւասարակշռել երկրին ներածման եւ արտածման ելմտացոյցը: Պիտի աշխատինք այնպէս մը ընել, որ արտածումը հաւասարի ներածման: Ասոր համար ալ, պետութիւնը եւ անհատները պէտք է տեղական արտադրութիւններով գոհացնեն իրենց պէտքերը:

Կարգադրեցինք որ բոլոր գործավարութեանց, նահանգներուն եւ քաղաքապետութեանց ապսպրանքները դադրին: Իսկ երբ անհրաժեշտ պարագայ ծագի, Գործավարները Խորհրդարանութիւն պէտք է առնուի: Այս միջոցը կարեւոր ազդեցութիւն պիտի գործէ, որովհետեւ այս տարի միայն արտաքին պարտքի վերջին մասնավճարը ունինք տալիք: Ասկէ դուրս որեւէ վճարում չպիտի ընենք եւ հետեւաբար օտար դրամ չպիտի գնենք:

Հիմա գամ տնտեսական կէտի ամէնէն դժուարին մասին: Ամէնէն կարեւորն այն է որ ժողովուրդն ալ գոհանայ եղածով եւ շատ չծախսէ: Ահա օրինակ մը ձեզի: Թուրքիոյ մէջ տարեկան 5 միլիոն ոսկիի սուրճ եւ 2 միլիոն ոսկիի թէյ կը սպառի:

Եթէ մեր արտադրութիւնը չըաւէ եւ աշխատաւոր հայրենակիցը ստիպուի ընտրութիւն մը ընել հացին ու սուրճին միջեւ, մեր ամբողջ ուժով իր ականջին պիտի պոռանք որ սուրճը չնախընտրէ եւ ուժասպառ չըլլայ: Չպիտի թոյլատրենք որ թուրք աղջիկը նիհար եւ թոքախտաւոր վիճակ մը ստանայ անուշ բոյրերու եւ նուրբ մետաքսեղէններու մէջ: Պիտի ուզենք որ մեր աղջիկները նմանին այն թուրք մայրերուն, որոնք Անատոլուի լեռներու ծաղիկները իրենց գլխին զարնելով, իրենց կայտառ մարմնով ռազմամթերք կրեցին բանակին համար: Կիներն են որ գլխաւոր դերը պիտի կատարեն ազգային խնայողութեան մէջ: Վճռապէս որոշած ենք շարժման մէջ դնել պետական բոլոր ուժերը, որպէսզի հայրենակիցները գիտակցութեան գան եւ ազգ. տնտեսութիւնը փրկուի:

Այս փափուկ խնդրին բոլոր կողմերը պարզելու համար, աւելցնեմ թէ իմ այս խօսքերէս թող այն իմաստը չհանուի թէ պարտադիր կամ կամաւոր բոյկոտ մը կը թելադրեմ օտար ապրանքներու դէմ, եւ կամ իմ թուած միջոցներս բնոյթը պիտի ունենան կնքուած պայմանագրութեանց ոգին խաթարելու:

Ինչպէս մինչեւ հիմա, ասկէ յետոյ ալ չպիտի թոյլատրենք այս կարգի ձեռնարկներ: Պէտք է գիտնալ որ դաշնագրերը ազգային շահը ապահովող գլխաւոր միջոցներ են, քանի որ կ'ապահովեն առեւտուրը ազգերու միջեւ: Կառավարութեան ձեռք առնելիք միջոցները պիտի ըլլան անոնք որոնք կը գտնուին քաղաքակիրթ պետութեան մը իրաւունքներու սահմանին մէջ: Ազգային խնայողութիւն, պետական ապրանք եւ արտադրութիւն.— ասոնք այնպիսի միջոցներ են, զորս ձեռք կ'առնէ անկախ եւ գիտակից ապրիլ ուզող ամէն երկիր:

Պետ. դրամատան դրամագլուխը առ այժմ ազգային դրամով պիտի կազմուի: Դրամատունը պիտի հիմնուի բոլոր հայրենակիցներու վստահութեան եւ Ազգ. Ժողովէն գնահատուելիք օրէնքի մը վրայ: Յետոյ մտադրած ենք հրապարակ հանել բաժնեթուղթեր, զոր ազգը կամաւոր կերպով պիտի գնէ: Բայց հիմակուընէ յայտարարեմ թէ դրամատան առաջին պարտականութեանց մէջ չպիտի գտնուի թղթադրամին կայունացման խնդիրը: Ոսկեդրամին համաձայն մեր դրամին արժէքը պիտի կայունացուի պիւտճէին, պետական գնումներուն եւ բոլոր հայրենակիցներուն գնումներուն մէջ կատարուելիք խնայողութիւններով, ինչպէս նաեւ տեղական արտադրութեան յաւելումով: Երբ գործնական կայունացումը ապահովուի, այլեւս կարգը պիտի գայ թղթադրամին փոխարէն ոսկեդրամ պահ դնելու խնդրին, ինչ որ համեմատաբար դիւրին է:

Գիտեմ թէ մեր ձեռնարկած գործը դժուար է, բայց դժուար գործի լծուելէն ախորժող մարզիկի նման, այս ազգն ալ կը պահէ իր այն ոգին, որով հաճոյք կ'առնէ կնճռոտ գործեր կարգադրելէ:

Այս բեմէն, ազգային պատուիրակներու ներկայութեան ահա վճռական համոզումով կը յայտարարեմ թէ ազգ. դրամը պահողները բնաւ չպիտի կորսնցնեն, այլ անպայման պիտի շահին:

Ժողովը ներկայ 243 երեսփոխաններով «միաձայն» վստահութիւն յայտնեց Ըսմէթ փաշայի:

Կրնա՞ր ուրիշ կերպ ըլլալ, երբ չունի մէկ հատիկ ընդդիմադիր:

ԲԱՐՈՎ ՁԵԶ, ՔՆՆԱԴԱՏՆԵ՛Ր

Այս որքա՛ն քննադատ:

«Մազը այսպէս կը բռնեն, ցորենը այսպէս կը մաղեն»: Կը կրկնեն ու կը կրկնեն: Եւ սակայն ոչ ցորեն կը ցանեն, ոչ ալ մազը կը ճանչնան:

Ե՞րբ եկաւ քննադատներու այս մարախը:

Հայ գրականութեան այս եօթներորդ պատուհասը արդիւնք է անգործութեան: Մեր քաղաքական ուղեղը, երեւակայութենէ եւ նախաձեռնարկ ոգիէ զուրկ, «ինքզինք կերաւ» (autophagie) քննադատութեամբ: Նոյն հիւանդութիւնը հիմա գրականութեան մէջ:

Երբ ըսեմ կօշկակարի մը, թէ «կօշիկը այսպէս կը շինեն», կօշկակարը կը բարկանայ եւ կը յանդիմանէ զիս.— «Դուն ի՛նչ գիտես կօշիկ շինել»: Ամէն կօշկակար այսպէս է, չեն թողուր որ դերձակը կամ տիրացուն, նոյնիսկ դպրոցներու մէջ, գծագրութեան դասերու ընթացքին, գեղեցիկ կօշիկներ նկարող տղան խրատ տան մեր կօշկակարներուն: Կը նեղանա՛ն, շատ կը նեղանան:

Եւ սակայն արտօնուած է, որ ամէն մարդ քննադատութիւն մը ընէ վէպի, ոտանաւորի, օփէրայի մասին:

Չէ՞ք կարծեր, որ քիչ մը գիւղի մեղք կայ մեր քննադատի սովորութեանց մէջ: Մեր գիւղին մէջ յաճախ կը փախէր աղբիւրին ջուրը: Նախ կարծիք կը յայտնէին գիւղին ծերերը: «Բացախ Մամային պարտէզին տակ հողը թթու է, հո՛ն է որ հողը քինկը կերած է»: Երբ հասկցուէր որ սխալ է այդ կարծիքը, երիտասարդները կը պնդէին թէ քինկը շատ խորունկ չէ Արեւին Փօսին ճամբուն տակ, գոմէշ մը ուժով կոխած ու ճաթեցուցած է»: Վերջապէս կարելի կ'ըլլար գտնել ջուրին փախած տեղը: Նորոգութիւնները կը սկսէին: Ամբողջ գիւղը միասին կ'աշխատէր, (համայնավարութիւնը մեր գիւղը ծնած է): Երկրագործը, տունծածկողը, խաշնարածը, սըրճարանատէրը, նոյնիսկ գիւղին վարժապետը միասին կ'աշխատէին: Երբեմն իրարու խելքի չէին հաւներ, կռիւ կը պատահէր: Քինկը կը նորոգուէր, ամիս մը յետոյ ջուրը նորէն կը փախէր:

Ահա թէ ինչո՛ւ այսքան շատ քննադատ ունինք, բայց երբեք մեր գրականութիւնը արուեստի տունը չի մտներ: Բոլոր հայ օրաթերթերուն մէջ— թիւը համբողը գիտէ— մէկ կամ երկու քննադատ կայ: Կազմ եւ պատրաստ: Շատեր քննադատականը աւելի առաջ գրած են, քան տրուած գործը: Նկատելով որ լոյս տեսած գործերը աւելի քիչ են՝ քան իրենք քննադատները, երբեմն վերլուծումի կ'ենթարկուին Մարսէյլի ուղեցոյցը, հայ քահանային օրացոյցը, Աղքատախնամին հաշուեցոյցը: Վերջերս, Պոլսոյ Հայոց Պատրիա՛րքն ալ քննադատական էր գրած... Մարսէյլի ուղեցոյցին մասին:

Այս պայմաններուն մէջ, ես պիտի մերժէի նոյնիսկ ամէնէ՛ն արժանաւոր քննադատին տիտղոսը: Վասնզի մեր մէջ քննադատութիւն կը նշանակէ... սրճարան: Մուտքը 50 սանթիմ:

* * *

Այդ ապարիկ քննադատութեան վաճառականները, գիտեմ, մէկ ֆրանք իսկ չեն զոհեր՝ գնելու համար գիրք մը, որ քիչ մը հմտութիւն, չափ մը ծանօթութիւն շնորհէր իրենց:

Անցեալները գիրք մը գտայ թաթարական բանաստեղծութեան մասին: Երկար ատենէ ի վեր կը փնտռեմ հատոր մը, Ազերպէճանի գրականութեան պատմութիւնը: Անհրաժեշտ է ճանչնալ վրացական, աղէրի, պարսիկ եւ թուրք բանաստեղծութիւնները, որոնք խեղդեցին մեր արուեստը: Անտունի շատ՛ոնց է, որ չէր յօրինուեր: Թրքահայաստանի մեր ժողովուրդին բանաստեղծութիւնը ձուլուած էր թրքականին մէջ: Իսկ կովկասահայ ամբո՛ղջ բանաստեղծութիւնը կը կրէ թաթարական կնիք: Խղճամիտ եւ պաղարիւն վերլուծումի կարօտ հարց մըն է այս: Անհրաժեշտ են աղբիւրներ: Պէտք է գնե՛լ, գտնե՛լ: 40 ֆրանք պահանջեց գրավաճառը թաթարական բանաստեղծութեան փոքրիկ գրքոյկին համար:

Վճարեցի:

Մինչ, նոյն պահուն, ականջիս մէջ կը լսուէր մեր քննադատներուն կրկնոցը:

— Ձեր կարծիքնե՞րը, պարոննե՛ր...

Չշարունակեցի խօսքս:

Հիմա, երբ այս կացութեան կ'անդրադառնամ, աչքերս պըտըտցնելով գիրքերուս վրայ, որոնք սենեակիս երկուքուկէս պատը ծածկած են արդէն, յուզում եւ մտածում իրար կը հալածեն հոգիիս մէջ:

Յուզում եւ մտածում: Չպիտի խոստովանիմ զանոնք, ընթերցո՛ղ: Առանց ատոր ալ, արդէն ինծի շնորհած ես յաւակնոտի համբաւը, զոր չեմ մերժեր: Բայց թող տուր, որ արձանագրեմ ցաւիս մէկ ճիչը: Շատեր կը յանդիմանեն զիս, որ քիչ կը գրեմ ստեղծագործական կտորներ եւ աւելի շատ կը կատարեմ ուսումնասիրութիւններ եւ որոնումներ: Կը ճանչնամ իմ յուզումներս և զգայութիւններս, զորս յաճախ կը սպաննեմ: Փողոցէն անցած պահուս, հազար ու մէկ առիթներ զօրաւոր թըրթռացումներ կը դրկեն ներսս: Կը դողամ, կը սարսռամ, կ'ուռիմ, կը լայննամ ու կը տարածուիմ: Սակայն յանկարծ կը զըսպեմ ու կը մարեմ կրակը: Փարիզի մեծ վաճառատուները ցուցափեղկի արուեստ մը ունին հիմա, ի՛նչ գեղեցկութիւն: Կը զգամ թէ կրնամ արտայայտել այս նոր աշխարհը: Միտքէս կը նեղանամ Ֆրանսացի բանաստեղծներուն, որոնք չեն տեսներ և չեն երգեր նոր արուեստը: Ես պէ՞տք է ընեմ: Ո՛չ, կ'ըսեմ, եւ արցունք մը կը կաթի, կարծես, հոգիիս մէջ: Ինչո՞ւ: Շա՛տ են պատճառները: Աւելի լաւ է, կ'ըսեմ, գրական ճարտարապետութիւն ընել: Գիծ կամ նախագիծ տալ: Ապագայ շարժումի մը պատկերը նախագծել: Այլապէս ամէն ինչ կը փճանայ: Արուեստագէտ, կ'ընդունիմ որ եսասէր մըն է: Սակայն անհրաժեշտ է հաշտեցնել իր եսասիրութիւնը մեծ անհատի մը եսասիրութեան հետ: Մեծ անհատը ծանօթ է բոլոր այն արուեստագէտներուն, որոնք անկախութիւն կ'ուզեն: Արդ, յանուն այդ ապագային, անհրաժեշտ է նաև տեսակ մը արուեստագէտ, որ գծէ կամ զօրավարի մը նման վարէ գրական շարժումները. արուեստի հոսանքները, ետ ու առաջ տանի, մէկը ստեղծէ, միւսը փճացնէ, այստեղ կանգնեցնէ երիտասարդ գրողներ, այնտեղ կրակին տայ հինցած արուեստագէտները: Այսպիսի նոր արուեստագէտ մը կը կոչուի քննադատ:

Ես ինքզինքս կը մխիթարեմ ըսելով, որ ուսումնասիրութիւններս գոնէ պիտի ունենան նման ստեղծագործական դրոշմ մը, եթէ առանձնապէս ստեղծագործութիւն չեմ ըներ հիմա:

Եւ ինծի համար մեծ հաճոյք մը պիտի ըլլայ մտնել մեր քըննադատներուն սրճարանը, էժտահարի նման հագուած եւ սպառազինուած, ըսելու համար սատանային քրքջալից ձայնովը.

— Բարով ձեզ, քննադատնե՛ր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՔԱՆՊՕ

(Քաղաք փրկութեան եւ մահուան...)

Պիրենեաններու կողքին, տաք արեւով այս քաղաքը...

Քանպօ! ուր հարիւրաւորներ կուգան մահամերձ կամ հիւանդ եւ կը վերադառնան բոլորովին բժշկուած, շնորհիւ հրաշագործ գիտութեան, աստուածային բնութեան, իրենց աննկուն կամքին ու բարոյական կորովին:

Ցաւիտենական պայքարն է հոս կեանքին եւ աղէտին, աղէտին որ կը հարուածէ անվերջ, առանց խղճահարութեան, անգթօրէն, հաւասարապէ՛ս անմե՛ղն ու մեղաւո՛րը, մանո՛ւկն ու ծե՛րը, դաւաճանն ու հայրենասէ՛րը, աղքա՛տն ու հարո՛ւստը, վերջապէս բոլոր անոնք որոնք թոքեր ունին իրենց կուրծքին տակ եւ կը շնչեն: Եւ վա՜յ անոնց որ տկար են մարմնով ու հոգիով...:

* * *

Սենեակիս պատուհանէն կը դիտեմ շրջող հիւանդ զոյգերը: Միեւնոյն անտարբեր ժպիտը իրենց դէմքին վրայ՝ կեանքի եւ մահուան հանդէպ:

Ի՛նչ կամք եւ արհամարհանք ունի սա քսան գարուններով երիտասարդը, որ հազիւ մէկ քանի մը ամսուան կեանք ունի...: Ան միշտ ոտքի է եւ կուրծքովը ասպարէզ կը կարդայ բոլորին, նոյնիսկ բնութեան:

Ի՛նչ սրտապնդիչ տեսարան, սա զոյգը որ իր վիճակը անգիտանալ կ'ուզէ եւ շրթունքներուն միացման մէջ կը փնտռէ իրենց տառապանքի փրկութիւնը, արհամարհելով ամէն ինչ... յուսալով մինչեւ վերջ...:

Իսկ սա կորաքամակ ծերունին որ եկեր է 25 օրուան հեռաւոր վայրէ մը, որովհետեւ իրեն ըսած են թէ միայն հոս գալով կրնայ փրկուիլ, միայն հոս կան մասնագէտ բժիշկներ: Խեղճը 39 աստիճան տաքութեան մէջ, զարհուրելի տառապանքներով, 25 օր անդադար ճամբորդեր է, կառքով, երկաթուղիով, ոտքով, շոգենաւով մինչեւ հասեր է հոս, առանց յուսահատելու, կեանքը գտնելու..., իր մնացորդ տարիները փրկելու...: Կ'ուզէ ապրիլ մինչեւ վերջը: Արտասուալից աչքերով կը պատմէ թէ քսանեւհինգ տարիէ ի վեր իր որդին կորսնցուցած եւ այժմ ստացած է նամակ մը, որով կ'իմացնէ իրեն թէ ողջ առողջ է եւ կը գտնուի Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ...:

Ամէն ինչ խլեր են իրմէ, բացի այս զաւակէն եւ ծերունին որ յուսահատած էր եւ մահուան մօտ, այժմ ապրելու այնքան հաւատք ունի որքան քսանամեայ պատանին...: Աչքերովս տեսայ թէ ինչպէս կ'աղերսէր նոյն բժիշկին, որ զիս ալ կը դարմանէ, փրկել զինքը, ապրեցնել քանի մը տարի եւս... որքա՛ն հզօր է բնութեան սէրը...:

Ահա սա բանաստեղծը, որ ամէն առաւօտ կը տեսնեմ պատուհանիս դիմացի հսկայ կաղնիին տակ, նստարանին վրայ: Ի՛նչ փոյթ թէ կ'անձրեւէ, կամ ցուրտ հով մը կը փչէ ուժգին: Ան հոն է միշտ, միեւնոյն տեղը, աչքերը յառած երկինքին...:

Հետաքրքրուած, օր մը մօտեցայ, հարցուցի եւ տեղեկացայ թէ ժամանակէն առաջ նշանաւոր ըլլալու եռանդը զինքը այս վիճակին հասցուցած էր: 19 տարեկան է. եւ երբեմն ամբողջ շաբաթներ անքուն անցուցած է, աշխատելով միշտ, ուզելով ուրիշներէն աւելի գեղեցկօրէն երգել բնութիւնը եւ համբաւ շահիլ

Եւ ահա, արցունքը...: Բայց ... կին մէկ խօսքը իրեն կենդա... թիւն ներշնչած է: Չէ ... տած, պիտի փրկուի եթէ ... նեցնէ իր միտքն ու սիրտը...

Օր մը իջայ կայարանը ... տեղ ալ ուրիշ պատկեր: Առա... կառախումբէն կ'իջնեն ճամ... հիւանդներ, չափազանց ... դէմքերով: Պիտի կրնա՞ն ողջ ... դառնալ...:

Իսկ երեկոյեան կը փ... պատկերը: Ահա դէպի Փա... կամ ուրիշ վայրեր մեկնող ճամ... բորդներ, որոնց դէմքին վրայ ... կարդաս երջանիկ ժպիտը փրկ... թեան, յաղթական գիտակ... թիւնը թէ կրցան դիմադր... աղէտին::

Քանպօ — ՏՐԴԱՏ

ՀԻՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍ

ԻՆԸ ՀԱՅԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ

«Պրոլետար»էն առնելով «Յառաջ»ի 21 Նոյ. թիւին մէջ կը գրէինք թէ հոկտ. 20ին Սոխում... պետական թատրոնի շէնքին մէ... սկսած էր Եփեկդայի շրջանի կու... լակներու դատավարութիւնը: Ամբաստանեալները որոնք գրեթէ ամբողջովին հայեր էին եւ ծխախոտի վաճառական, կը մեղադր... ուէին թէ աբբանեակներ եւ մեղսակիցներ են սպանութեանց եւ այլ յանցանքներու մէջ, թէ միւս կողմէ, կը պայքարէին կառավարութեան դէմ, զանազան տնտեսական դժուարութիւններ յարուցանելով, ինչպէս նաեւ քանի մը հայ բոլշեւիկներ սպաննելով:

Այժմ, «Պրոլետար» կը հաղորդէ թէ Աբխազիայի գերագոյն դատարանը նոյեմբեր 15ին գնդա... կահարման դատապարտած է Սօֆիանով Իվան անուն մէկը, ինչպէս նաեւ հետեւեալ հայերը. — Մարկոս, Մեսրոպ, Պօղոս Արզումեան, Լեւոն, Յակոբ, Կարապետ-Սարգիս, Կարապետ. Յարութիւն Թօփճեանները եւ Սեդրակ Կարապետեանը: Որոշուած է նաեւ գրաւել ասոնց բոլոր կալուածները:

Արփիկ եւ Տիգրան Թօփճեանները, Բելուկպաշեան, Աւետիսեան, Ատակեան, Չեքերեան, Թոմպուլեան, Հրաչ եւ Ներսէս Թօփճեանները, Մավրոփուլօ, Մինաս Մինասեան, Միհրան Թօփճեան, եւ Պօղոսնիկսարեան դատապարտուած են տասը տարուան բանտարկութեան՝ խիստ մեկուսացումով, եւ գոյքի մէկ երրորդի բռնագրաւումով: Գիլիչային եւ Առաքելեանը 10 տարուան բանտարկութեան: Թօփճեան Աստիկ՝ 3 տարի: Մելքոնեան, Մինասեան Վահրամ, Կարաբուլատ եւ Չիլկով՝ 5 տարուան բանտարկութեան:

Մնացած մեղադրեալներու վերաբերմամբ տրուած են զանազան պատիժներ 3էն մինչեւ 6 ամիս: Կարապետ-Գալուստ Թօփճեանը ազատ արձակուած է:

Դատարանի որոշումով, Աբխազիայի սահմաններէն 5 տարի պիտի արտաքսուին Ջէյթունցեան Յակոբ, Կարաբուլատ եւ Կարապետ-Գալուստ Թօփճեանը:

Դատավճիռը վերջնական է եւ ենթակայ չէ վերաքննութեան: Դատավճիռը բուռն ծափահարութիւններով ընդունուեցաւ, կ'աւելցնէ «Պրոլետար»:

* * Ինչպէս հեռագիրը հաղորդեց, մահուան դատապարտուածները արդէն իսկ հրացա... բանուած են:

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(փախուած խորհրդ. թերթերէն)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, փարիզի խորհրդային դեսպանատան փախստական ու բանտարկեալ խորհրդականը Բեսեդովսկի, իր յիշատակները կը պատմէ ռուսական թերթի մը մէջ: Արդէն տուինք մէկ քանի դրուագներ, որոնք ինքնին կը բաւեն գաղափար մը թելադրելու բոլշեւիկեան վարչաձեւի ժխտական-մարդկային վայրագութեան մասին: Ստորեւ նորութիւններ Լեհաստանի մէջ բոլշեւիկեան ոճրափորձերուն մասին.—

«Օր մը դեսպան Օպոլենսկի զիս իր մօտ կանչել տուաւ: Զայրոյթէ գրգռուած մարդու մ'ը երեւոյթն ունէր: Ծայրայեղ գաղտնապահութեան խոստումով, ինծ տեղեկացուց թէ Լոկանովսկի, Գ. միջազգայինի գաղտնի եւ մասնաւոր գործակալը, Գ. Միջազգայինի լեհական բաժնի նախագահէն ընդունած է հրամաններ, որոնց համաձայն պէտք է որ Լեհաստանի հողին վրայ կատարէ մահափորձեր, «որպէսզի գասակարգային պայքարը սաստկանայ»: Երկու լեհ համայնավարներ նշանակուած են իբր պետ այս ահաբեկիչ կազմակերպութեան:

Օպոլենսկի բացատրեց թէ Լոկանովսկի կը շահագործէր այս հրամանները, ի գործ դնելու համար կարգ մը անիմաստ եւ անպէտ ոճրափորձեր, ինչ որ կրնար վտանգել դեսպանատունը: Երբ առաջարկեցի նամակ մը գրել կեդրոնական կոմիտէին, Օպոլենսկի պատասխանեց թէ դեռ ձանձրացած չէր կեանքէն եւ թէ չէր ուզեր խառնուիլ այս «աղտոտ պատմութեան»:

Լոկանովսկիի աշխատանքին արդիւնքները շուտով զգալի դարձան: Զեռնարկումներ պայթեցան լեհական թերթերուն խմբագրութիւններուն եւ քաղաք. կազմակերպութիւններու սրահներուն մէջ. մէկ մէկ ձեռնառումբ ալ աջ եւ ձախ կուսակցութեանց սրահներուն մէջ: Վարշաւիա ինկաւ սարսափի քօղի մը տակ: Ահաբեկիչները կը մնային անպատիժ: Ռումբեր կը գտնուէին դռնապաններու խուցերուն մէջ, ծխաններու խորը, խմբագրական սեղաններու տակ...

Առաջին ոճրափորձէն յետոյ, իսկ Օպոլենսկի իր մօտ կանչեց Լոկանովսկի եւ զայն հարցափորձեց իմ ներկայութեանս:

Այս խօսակցութիւնը որեւէ օգուտ չունեցաւ:

Լոկանովսկիի մեթոդներ ձեռնառումբերը բաւական էին օգը հանելու քաղաքին կէսը: Օպոլենսկի զարհուրած էր: Ինծի բացատրեց թէ Չիչերինէն ստացած էր ծածկագիր նամակ մը, որով կը յայտնէր թէ քաղաք. դիւանը պաշտօն յանձնած է Լոկանովսկիի որ քանդումի փորձեր կատարէ ռազմագիտական կամուրջներուն, կարգ մը կարեւոր կայարաններու եւ զինարաններու դէմ, բոլորը նկատի ունենալով՝ Լեհաստանի հետ մօտաւոր պատերազմ մը:

* * *

Կը զգայի թէ 1923, Մայիսի 3ին կատարելի ոճրափորձի մը պատրաստութիւնները կը տեսնուէին:

Այդ օրը բացումը պիտի կատարուէր իշխան Ճոզէֆ Փոնեաթովսկիի յուշարձանին, Մարաշալ Ֆրանսայի, — որ ինկած է Լայփցիկի ճակատամարտին: Բացման արարողութեան պիտի մասնակցէին կառավարութիւնը, զօրավարներ, դիւանագիտական պատուիրակութիւններ եւ ուրիշներ: Մարաշալ Ֆօշ կը ներկայացնէր Ֆրանսան:

Դժոխային երկու մեքենաներ պիտի պայթէին արարողութեան պահուն: Հետեւեանքները գարհուրելի կրնային ըլլալ: Փութով մեկնեցայ տեսնելու Օպոլէնսկին, Վարշաւիոյ խորհրդային դեսպանը: Լոկանովսկի, այս նշանաւոր լրտեսը, հոն էր ճիշտ այդ պահուն: Երկու բարեկամները լաւ տրամադրութեան մէջ ըլլալ կը թուէին, վոտկայի շիշի մը առջեւ, իբր աղանդեր սեղանին վրայ վարունգի քանի մը շերտեր:

— Մտիկ ըրէ ըսաւ, Օպոլէնսկի, Լոկանովսկի կ'առաջարկէ որ իրեն հետ, ինքնաշարժով երթամ Օթվոցք: Երկու օր հոն պիտի մնանք տօնակատարութիւններուն հետեւանքով: Կ'ըսէ թէ որեւէ անհրաժեշտութիւն չկայ որ այս արարողութեան ներկայ գտնուիմ: Իրաւունք ունի զինուորական-հայրենասիրական արարողութիւն մըն է: Եւ յետոյ հոն պիտի ըլլայ նաեւ մեր ամէնէն մեծ թըշնամին, այդ Ֆօշը: Կը նախընտրեմ հանգստանալ:

Եթէ հրաժարեր էին Ֆօշը եւ լեհական սպայակոյտը օդը հանելու գաղափարէն, Վարշաւիոյ մէջ սակայն մանր պայթումները կը շարունակուէին:

Լոկանովսկի կը մտածէր ուրիշ ծրագիր մը յաջողցնել: Այդ միջոցին, Մարաշալ Փիլսուտսկի կը բնակէր Սուլէյուվքա: Անոր պահակախումբը կը բաղկանար միայն քանի մը հոգիներէ: Անոր ամենէն մեծ թշնամիներէն, պահպանողական ուսանողներուն կողմէ յարձակման վախ չկար: Բայց սովորութիւն եղած էր խօսիլ Փիլսուտսկին «մէջտեղէն վերցնելու» մասին:

Լոկանովսկի որոշեց օգտագործել այս «Նորոյթը», անգամ մը եւս դէմ դէմի հանելու համար լեհ քաղաք. կազմակերպութիւնները:

Շատ պարզ յատակագիծ մը ծրագրեց: Համայնավարներ պիտի հագուեցնէր լեհ ուսանողներու համազգեստով: Գիշեր մը, պիտի յարձակէին Փիլսուտսկիի վրայ ու զայն սպաննէին: Ասոր հետեւանքով, Մարաշալին կուսակիցները պիտի դիմէին փոխ-վրէժի: Անոնք վրէժ պիտի լուծէին կարգ մը ականաւոր պահպանողականներէ եւ հաւանաբար պետական զինուորական հարուած մը առաջ պիտի գար, գլխաւորութեամբ Փիլսուտսկիի սպաներէն մէկուն:

Այս անգամ սակայն, Լոկանովսկի չէր կրնար անտեսել Լեհ համայնավար կուսակցութեան նախագահին օժանդակութիւնը, որովհետեւ, պէտք պիտի ունենար համայնավար պայքարի բջիջին: Անոնց նախագահը պէտք տեսաւ խորհուրդ հարցնելու Մոսկուայի Չեկայի պետին՝ Ճերճինսկիի, որ բացարձակ արգելք դրաւ:

Պէտք է ընդունիլ թէ Ճերճինսկի աւելի խոհեմ էր նման հարցերու մէջ: Ան կը նկատէր թէ ահաբեկիչները աւելի պէտք է գործէին զինուորական քան թէ քաղաքական նպատակներով: Ճերճինսկի որ թշնամիի դէմ, խորհուրդներու պայքարի պահուն կատաղի կուսակից էր ահաբեկման, չէր հաւանէր որ նոյնը կատարուի այն շրջանին, երբ պատրաստութիւն կը տեսնուի իշխանութիւնը ձեռք առնելու: Ոխերիմ թշնամի էր Փիլսուտսկիի, բայց դէմ կեցաւ անհատ ահաբեկիչներու կողմէ անոր սպանման: Սովորութիւն ունէր ըսելու թէ, իր ձեռքով իսկ պիտի սպաննէր զայն, Լեհաստանի մէջ խորհուրդներու յաղթանակէն յետոյ:

Այս բոլորը խախտեցին Լոկանովսկիի դիրքը: Ստիպուեցաւ հեռանալ Վարշաւիայէն եւ անցաւ Վիեննա:

Վարշաւիոյ մէջ, Լոկանովսկիի կը յաջորդէր իր օգնականներէն մէկը, Տոպէցկի: Իսկ Լեհաստանի զինուորական լրտեսական կազմակերպութեան գլուխը կ'անցնէր Էլէնսկի անուն լրտես մը:

Բեսեդովսկի յաջորդով կը պատմէ թէ ինչպէս պայթեցուցին Վարշաւիոյ միջնաբերդը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 դեկտ.— Մեր գաղութի ազգային կեանքը 4—5 ամիսէ ի վեր անորոշութեան մատնուած եւ ամէն ինչ լքուած էր երեսի վրայ: Անցեալ տարի մօտ 150 աշակերտներ հաշուող նախակրթարանը այսօր գրեթէ գոյութիւն չունի: Կեդրոնի մանկապարտէզը կը կառավարուի վարժուհիներու անհատական ջանքերով: Անոնք գրեթէ ամէն ինչ են: Այսօր մանկապարտէզի պզտիկներու թիւը կը հասնի 160ի, ինչ որ պերճախօս փաստ մըն է թէ մարսիլահայ ժողովուրդը քաջ կը զգայ թէ իրենց պզտիկներու փրկութեան միակ միջոցը դպրոցն է, հայ դպրոցը: Սակայն այս գոհաբերող ժողովուրդը պէտք ունի սրտցաւ եւ արթուն ղեկավարներու, որոնց պակասը միշտ ալ զգալի է, մանաւորապէս այսպիսի խառնակ շրջաններուն մէջ:

Երկու երեք ամիսէ ի վեր կը շարունակուէին բանակցութիւնները, նոր Վարչութիւն մը կազմելու համար: Կիրակի օր, 15 դեկտ. գումարուեցաւ Գաւառ. ժողովը, ուր նախկին Վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Շահլամեան մանրամասնօրէն պարզեց կացութիւնը եւ յայտնեց թէ ձախողած է անցեալ հոկտեմբերին գոյացած համաձայնութիւնը (Շահլամեան-Սահաթճեան Ղազարեան):

Այս բացատրութիւնները լսելէ յետոյ, ժողովը որոշեց անմիջապէս ընտրել առժամեայ Վարչութիւն մը մինչեւ մայիս, երբ կը լրանայ Գաւառական ժողովի շրջանը եւ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին. («Յառաջ»ը արդէն հաղորդած էր նոր Վարչութեան կազմը):

Երեսփոխաններու կողմէ հարցապնդումներ եղան Մեսրոպ Նուպարեանի անշուք յուղարկաւորութեան առթիւ: Առաջնորդը եւ Պ. Շահլամեան լուսաբանեցին ժողովականները, յայտնելով հանգուցեալին կտակը զոր յանձնած էր զինքը խնամող երկու հիւանդապահուհիներու, եւ որուն համաձայն կը փափաքէր պարզ յուղարկաւորութեամբ թաղուիլ: Բայց հակառակ այդ կտակին եւ հակառակ Բարեգործականի մասնաճիւղի վարչութեան անդամներու առաջարկներուն թէ՝ թաղումը փոխան կիրակիի ուրբաթ կատարուի եւ խնայողութեան համար վեցերորդ կամ եօթներորդ կարգի մեռելակառք վարձուի, Պալաքեան եպիսկ. չորրորդ կարգի մեռելակառք պատուիրած էր, իսկ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ կիրակի օր, ի ներկայութեան վեց քահանաներու եւ ընտրեալ բազմութեան մը:

Ս. Միլտոնեան

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ_1930

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՆՈՐՈԳԷ ԲԱԺՆԵԳԻՆԴ, ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏԻՐ,

ԿԱՄ ԵԹԷ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ, ՓՈՒԹԱ, ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 1929 ԴԵԿՏ. 31

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՍԷՎՐԱՆ, 17 դեկտ.— «Ա. Ս. Միթրի»ի առաջին խումբը Սէվրան հրաւիրուած էր, Արաքսի առաջին խումբին դէմ խաղալու համար: Մօտաւորապէս երկու ամիս առաջ այս խումբը յաղթած էր Արաքսի I - Օով:

Խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներուն յառաջխաղացումով ու քանի մը վայրկեան վերջ, Ա. նշանակէտը շահեցան: Արաքս իր կարգին լաւ վայրէջքներ ունեցաւ եւ առաջին կիսախաղէն առաջ երկու նշանակէտեր շահեցաւ: Երկրորդ կիսախաղին Արաքս 4 հատ եւս շահեցաւ, իսկ ֆրանսացիները I հատ. Խաղը վերջացաւ Արաքսի յաղթութեամբ 6—2:

Նոյն օրը Արաքսի Բ. խումբը I—Օով յաղթեց «Է. Ս. Էփինէթ»ի պահեստի խումբին:

Այս կիրակի Ա. խումբը «Ս. Ա. Փիէրֆիթ»ի առաջին խումբին դէմ, իսկ երկրորդը «Ի. Ա. Տրանսի»ի Բ. խումբին դէմ պիտի մրցի Սէվրանի մէջ:

Օ. Լուէնեան

* * * Հ. Մ.ի ֆութպօլի առաջին խումբը վաղը՝ կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 2ին, Սէն-Թ'Ուէնի մէջ, պիտի մրցի Փարիզի ամենաբարձր դասակարգին պատկանող J. A. St. Ouenի առաջին խումբին դէմ: Հ. Մ. տասը ամիս առաջ բաժակի մրցումի ատեն, այս խումբին յաղթած էր, Iի դէմ 2 նշանակէտով, բայց այդ ատենէն ի վեր, ֆրանսական խումբը մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տուած է, եւ արժանացած «Տիվիզիոն տ'Օնէօր» տիտղոսին:

Հ. Մ. վերակազմած է իր ֆութպօլի շարքերը: Հիններուն քով նորեր եկած են, մանաւանդ երկու հայ մարզիկներ Պոլսէն:

Կիրակի ժամադրութիւն ժամը ճիշտ 1ին, Նօր-Սիւտ փօրթ Սէն Թ'Ուէնի դուրսը, Հ. Մ.ի տղոց եւ համակիրներուն:

Վ. Հարիկեան

Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշեան (Թունուզ) կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին ՎԱՀԱՆ-ԱՐՄԱՆԻ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 դեկտ.— Ստորագրեալս խարբերդի Սարի-Խամիշ գիւղէն, հինգ տարիէ ի վեր ֆրանսա կը գտնուիմ եւ աճա ութ ամիսէ ի վեր կը տառապիմ Թոքախտի անգութ ճիրաններուն մէջ: Բուժուելու յոյսերը բոլորովին կտրուած չեն: Խորհուրդ է տրուած ժամանակ մը եւս անգործ մնալ, եւ այդ իսկ պատճառով մատնուած եմ Նիւթական Թշուառութեան:

Սիրելի հայրենակիցներ, պիտի թողո՞ւք որ սովամահ ըլլամ կամ նորէն աշխատանքի ձեռնարկելով մարիմ 24 գարուններու կեանքս...

Ես ալ ապրիլ կ'ուզեմ...-

Յակոբ Թուխմանեան
կամ Պէրպէրեան

Յ. Գ.— Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

Նոյն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՏՌՓԱՄՈՂ ՀՐԷՇ ՄԸ:— Վիլ քաղաքը այս օրերս մատնուած է յուզման, գայթակղութեան մը հետեւանքով, որ պատճառ դարձաւ հարուստ գործարանատիրոջ մը ձերբակալման:

Այս մարդը, իրիկուան դէմ, երբ դպրոցականները կ'արձակուէին, իր շքեղ ինքնաշարժով կ'երթար, կանգ կ'առնէր մեկուսացած գիւղակ մը, եւ անկից անցնող դպրոցական աղջնակները, իրենց տունը տանելու խոստումով, կ'առնէր իր ինքնաշարժին մէջ, որմէ յետոյ անոնց վրայ կը բռնանար, գոհացում տալով իր վայրագ ու անզուսպ տռփին, մինչեւ որ երեւան ելաւ:

Քննութիւնը ամէն օր նոր արատ մը կը քսէ այս ախտաւոր դրամատիրոջ, որ իր գործունէութիւնը տարածած էր նաեւ իր քաղքին Վիլէն դուրս ալ, շրջակայ վայրերը:

Տեղին ազդեցիկ տարածները կ'աշխատին փրկելու այս անվայել մարդը, զայն ներկայացնել ջանալով իբր անպատասխանատու:

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Յիշեցէք, պարոն Լա Ցալեադ, ըսաւ օրիորդը, թէ ձեր երկրի օրինագրքի առաջին յօդուածը կ'ըսէր ձեր ժամանակը. «ոչ մէկ ֆրանսացի օրէնքին անգիտակ կրնայ համարուիլ»: Մեր երկրին մէջ ալ ճիշդ այդպէս է:

—Սկզբունքին դէմ չեմ բողոքեր, բայց օրէնքներն այնչափ խիստ են, որ տեղէն կարելի չէ շարժիլ առանց զանցառնելու անոնցմէ մէկն ու մէկը: Կատարեալ գերութիւն է այս...

— Անտարակոյս, հաստատեց Սէլէստէն, աղմկալից կերպով:

Աննի Թոմսըն չէր ախորժեր որ այսպէս քննադատեն այն ընկերային կազմակերպութիւնն որով Ամերիկացիք այնչափ կը հպարտանային: Բայց ստիպուած էր ընդունիլ թէ 20րդ դարու մարդոց քննադատութիւնները բոլորովին առանց հիմքի չէին:

—Սոսկալի կացութիւն է, ըսաւ Սէլէստէն: Այն տպաւորութիւնը կը ձգէք թէ ամէնքնիդ ալ մանուկ հասակնէդ յաւիտենական տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած էք:

— Արդարեւ, ըսաւ օրիորդը, պէտք է որ ձեզ մեծ վարժարանը տանիմ: Այնտեղ պիտի տեսնէք թէ տղաքը ինչպէս կը դաստիարակուին այժմ· կ'ուզէ՞ք որ անմիջապէս երթանք:

Ռընէ հաւանեցաւ եւ Սէլէստէն ալ ստիպուեցաւ հետեւիլ անոր եւ քիթը բերանը ծռմռկելով նստաւ իր օդակառքին մէջ:

—Կէս երկոտասնեակ մը օրինազանցական պատիժ եւս պիտի կրենք ·:

—Հեռո՞ւն պիտի երթանք, հարցուց Ռընէ:

— Ոչ· հազիւ հարիւր հիլոմեդրի չափ կէս ժամուան ճանապարհ:

Եւ Աննի Թոմսընի օդակառքն սկսաւ բարձրանալ, իր ետեւէն ունենալով միւս երկուքը:

— Նորէն թիթեռնիկ պիտի դառնանք, քրթմնջեց Սէլէստէն սալահարթէն մեկնելէ առաջ:

Բոլոր սրտովը կ'ատէր փոխադրութեան այս ձեւը· նախ մերժած էր սովորիլ օդակառք մը վարելու ձեւը, բայց ի վերջոյ ստիպուեր էր վարժուելու տունն առանձին չմնալու համար:

Անհատական փոքր կառքերը շատ դիւրաւ կարելի էր վարել. անոնք ունէին ինքնաշարժ հաւասարակշռիչ մը որ կը բաղկանար շատ զօրաւոր շրջադիտակէ մը (gyroscope) եւ բոլորովին անվըտանգ էին մինչեւ իսկ ամենաանճարակներու ձեռքին մէջ: Անոնց ուղղութիւնը կը տրուէր ամենապարզ ղեկի մը միջոցաւ, առանց փոխակալի. շատ դիւրաւ կարելի էր վեր վար իջնել եւ ետ կամ առաջ երթալ, ըստ կամս:

Հակառակ այս ամէնուն, Սէլէստէն սոսկալի վախցած էր առաջին անգամ իր թանկագին մարմինը օդամեքենային վստահելու ժամանակ: Առաջին փորձն եղած էր քսան մեդր բարձր սարահարթէ մը վար իջնել:

— Ոչ, կ'ըսէր Սէլէստէն, չեմ կրնար. խելքս կը դառնայ. կը նախընտրեմ վերելակով իջնել:

— Վհուկի գործ չէ սակայն, կը պատասխանէր Ռընէ զուարթօրէն. ահաւասիկ... նայէ...

Կը թռչէր, քանի մը շրջան կ'ընէ եւ կը վերադառնար կամաց մը սարահարթին վրայ նայելու:

— Տեսականօրէն շատ լաւ է անշուշտ, կ'ըսէր Սէլէստէն. բայց եթէ յանկարծ խելքս թռցնեմ օդին մէջ...

— Վախնալու պատճառ չունիս. գործիքը այնպէս մը շինուած է որ կրնայ անկարգելի վերածուիլ: Օ՛ն, նետուէ:

— Կ'աղաչեմ, պարոն, դիւրին գործ չէ. հարիւր տարի քնանալ չէր արժեր, ոսկորներս կոտրտելու համար:

— Փորձէ նայիմ, վախկո՛տ:

Երեք անգամ Սէլէստէն փորձեց եւ երեք անգամ կանգնեցաւ սարահարթին վրայ՝ պարապութենէն վախնալով:

Ճամբորդները անոր կը նայէին ծաղրական դէմքով: Մանուկ հասակէն թռչելու վարժուած՝ անոնք կ'անգիտանային գլխու պըտոյտի տաժանելի զգացումը: Թէեւ Ռընէի եւ Սէլէստէնի խօսակցութիւնը ֆրանսերէն տեղի կ'ունենար, բայց ամէն մարդ կը հասկնար որ Սէլէստէն կը վախնար թռչելէ:

— Քեզ վախկոտի տեղ դրած են, ըսաւ Ռընէ:

Սէլէստէն զայրացաւ:

— Ե՛ս... վախկո՞տ... հիմա ցոյց կուտամ...

Եւ նետուեցաւ ուժգնօրէն, բայց այնչափ զօրաւոր քաշեց ղեկէն, որ գործիքը ծառացաւ եւ փոխանակ վեր բարձրանալու, վար իջաւ վրդովիչ արագութեամբ մը:

Առաջին քանի մը վայրկեաններուն Սէլէստէն, կարծես թէ, քմահաճոյքի համար կը թռչէր: Օդակառքը կ'օրօրուէր, կը տատանէր եւ նետի նման կը սուրար խանգարելով ու վախցնելով ճամբորդներու բազմութիւնը: Հրաշք մըն էր որ նոր Իկարը ոչ մէկին բախեցաւ իր սանձարձակ վազքին մէջ: Վերջ ի վերջոյ օդային ոստիկանութեան երեք պաշտօնեաներ պաշարեցին զայն, բայց Սէլէստէն չէր հասկնար անոնց նշանները եւ կը շարունակէր իր խօլական արշաւը՝ խուսափելով ոստիկանական իշխանութեան ներկայացուցիչներէն, զորս իրեն նման անվարժներու տեղ դրած էր:

գրպանէն մէկ-մէկ ատրճանակ դուրս կ'ելլէ — եւ խումբ մը գաղտնի ոստիկաններ՝ տակը գրուած՝ «Պ. Պրնուայի եւ Պ. Նիքոլի քաղաքային բանակը»: Սատանան մէկ ճանկը դրած Պրնուայի գլխուն, միւսը՝ գաղտնի ոստիկաններու կոնակին՝ կը քշէ զանոնք... կ'երեւի դէպի քաւարան:

Պոնֆուի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երէկ անձամբ հարցաքննեց ատամնաբուժական ուսանող Պոնֆուն եւ անոր նշանածը՝ Օր. Օտէթ Լանպէրը, որոնք սեպտ. 9ին Րիկօտէնը Մոնթրէօյլ փոխադրած ըլլալ կը կարծէին: Առջի օր դատական ոստիկանութեան կողմէ Պ. Նիքոլ հարցաքննած էր արդէն զանոնք:

Պուլկարիոյ հատուցումները

Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ եւ ելմտական նախարար Մոլլոֆ կը շարունակեն իրենց դիմումները դաշնակից մեծ պետութեանց մօտ՝ զեղչել տալու համար իբրեւ պատերազմական դարմանում Պուլկարիոյ ինկած բաժինը:

Հռոմ եւ փարիզ հանդիպելէ յետոյ, երկու նախարարները գացին Լոնտոն, ուր տեսնուեցան ելմտական նախարար Սնոտընի եւ վարչապետ Մաքտոնըլտի հետ:

Հռոմի մէջ անոնք խոստում առին Իտալիոյ բարեացակամ աջակցութեան մասին: Փարիզի մէջ Պրիան եւ Թարտիէօ նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն ըրին:

Պուլկարիա կ'առարկէ որ տարեկան 12,500,000 ֆրանք ոսկեղրամ հատուցումը շատ վեր է Պուլկարիոյ պէս երկրագործական աղքատ եւ փոքր երկրի մը կարողութենէն:

Երկու նախարարները երէկ կէսօրէ վերջ մեկնեցան Լոնտոնէն՝ Փարիզ վերադառնալու եւ ասկէ Լահէյ երթալու համար:

Ճափոն հակառակ Մոնկոլիստանի

Գրեցինք թէ Մոսկուայի աջակցութեամբ ռուսեւչին սահմանին վրայ կազմուելու վրայ է Մոնկոլիստանի հանրապետութիւն մը՝ նպատակ ունենալով խորհրդային միութեան կցել Հայլարի եւ Մանչուլիի միջեւ գտնուած հողամասը:

«Թայմզ»ի համաձայն, ճափոնական կառավարութիւնը ազդարարած է Մոսկուայի հրաժարիլ այդ ձեռնարկէն հակառակ պարագային սպառնալով դուրս գալ իր չէզոքութենէն:

Հակառակ Մոսկուայի ջանքերուն, անկարելի կը նկատուի Մոնկոլիստանի հանրապետութեան կազմութիւնը:

Անգլիական օդանաւ մը ջախջախուած

Անգլիացի օդանաւորդներ Ճոն Ուիլերմս եւ Ճէնքինս, որոնք ճամբայ ելած էին Գրանուէլլէն դէպի Քափ՝ կտրելու համար ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը, գիշերը ինկան Թունուզի մէջ ժայռուտ տեղ մը: Օդանաւը բոլորովին ջախջախուեցաւ, օդանաւորդները երկուքն ալ մեռան: Կը կարծուի թէ ճամբան մոլորած եւ փոթորիկէն քշուած ըլլալով, անգլիացի օդանաւորդները ուզած են վար իջնել՝ ու ժայռի մը բախած:

Բուռն կռիւներ Պերլինի փողոցներուն մէջ

Հակառակ կառավարական արգելքին հազարաւոր գերման գործազուրկներ՝ Պերլինէն եւ արուարձաններէն, առջի օր բուռն բուռն ցոյց մը կատարեցին Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ «հաց եւ գործ» պահանջելու համար: Ցուցարարներէն շատեր վերարկու չունէին՝ հակառակ սաստիկ ցուրտին: Անգործները քանիցս փորձեցին յարձակիլ քաղաքապետարանին վրայ, սակայն հեծեալ եւ հետեւակ ոստիկաններ արգիլեցին զանոնք: Տեղ մը անգործները գլխաւորաբար կաղանդի ծառերէ պատնէշներ շինելով՝ յուսահատական կռիւ մղեցին ոստիկանութեան դէմ, որ յաջողեցաւ քանդել պատնէշները եւ ցրուել զանոնք:

Չորս ոստիկաններ վիրաւորուեցան: Կ'ըսուի թէ երկու ցուցարարներ սպաննուեցան Հաքիշէ Մարքթ կոչուած շուկային մէջ: Համայնավար վարիչներու ղեկավարութեամբ կարմիր Խաչի հիւանդապահներ վայրկենապէս կը փոխադրէին վիրաւորներն ու սպանեալները:

Ամէնէն բուռն կռիւը տեղի ունեցաւ Ալեքսանդր փլացի երկաթուղիի կայարանը, զոր մասամբ գրաւեցին անգործները:

Երբ ոստիկանները յարձակեցան գլխաւոր սանդուղին վրայ, ցուցարարները միւս կողմէն սկսան քարկոծել ոստիկանները՝ սալայատակի քարերով եւ գարեջուրի շիշերով:

Ցուցարաններու խումբ մը յաջողեցաւ խորտակել ոստիկանական շղթան եւ մտնել քաղաքապետարանէն ներս:

Նման ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Քիլի, Շտուտկարտի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Այսօր նոր ցոյցեր կը սպասուին:

Անգործները կը շատնան

Գերմանիոյ մէջ վերջերս կրկին սկսած է շատնալ գործազուրկներու թիւը: Դեկտ. 11ին նպաստ ստացող ընտանիքի տէրերու թիւն էր 1,350,000 հոգի, ինչ որ կը համապատասխանէ 2,500,000 անգործներու:

⁂ Դեկտ. 9ին Անգլիոյ գործազուրկներու թիւն էր 1,300,500 նախորդ շաբթուընէ 6570 աւելի:

⁂ Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ եւս անգործներու թիւը վրդովիչ համեմատութիւններ կը ստանայ: Նոյնպէս Քանատայի եւ Մանիթոպայի ու Սասքուչէվանի նահանգներուն մէջ մեծ անգործութիւն կը տիրէ:

«Իւմանիթէ»ի բացը գոցելու համար

Համայնավար պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի վարչական ժողովը որոշած է 2 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը հրապարակ հանել բացը գոցելու եւ պարտքերը վճարելու համար: Հրապարակ պիտի հանուին 25 ֆրանքնոց 80,000 պարտաթուղթեր՝ 100ին 6.50 տոկոսով, հատուցանելի 15 տարիէն 1/15ով, սկսեալ 1931 յունուար 31էն:

Ասկէ առաջ «Իւմանիթէ» հանգանակութեան ձեռնարկած և շուրջ մէկուկէս միլիոն հաւաքած էր՝ այս նպատակով:

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ՝ ընկերական ժողով, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին:

ՌՕԱՆ՝ ընկերական ժողով, վաղը կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին:

ՎԱԼԱՆՍ՝ կոմիտէի եւ ընկերական ժողով, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին:

Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը:

ԸՆԿԵՐԱ - ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՏՕՆԱԾԱՌ

կազմակերպուած ցէսինի կոմիտէին կողմէ, Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առթիւ, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Քաֆէ ժարտէնի մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները իրենց ընտանիքներով: երգ, արտասանութիւն, նուագ, եւայլն:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Զաւարեան խումբը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու համակիրները այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը, տօնելու իր կազմութեան երկրորդ տարելիցը: երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զրոյց:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր, Շաբաթ, ժամը 9ին

«ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ»

(Շարունակութիւն վիճաբանութեանց)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան, ի նպաստ Նաիր-էլ-Օմարի գաղթականութեան տեղափոխման ֆոնտին:

Մարսիլաեայ Դրամատիկ Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս գիշեր ժ.ը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)

կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»Ն

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ

SALLE HOCHE (8 Ave. Hoche)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեանի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին եւ ընտրութեան նոր վարչութեան:

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ընկ. Դարօ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 4ին ընկ. Զառոյեանի խանութը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւորէ:

Կրընոպլըի Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի Դեկտ. 22, ժամը 1.30ին ընկեր Կարապետի սրճարանը, Croix Rouge Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Փոն տ'Օպնայի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կորիւն եւ Անդրանիկ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 4ին Կոմիտէի գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերը վաղը կիր. ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Ցաւօք կը հաղորդուի

Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՃԻՎԱՀԻՐՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցած է դեկտեմբեր 16ին Ժընեւի մէջ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ 21 դեկտեմբեր Շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին, փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ. Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ցլորիայի մէջ: Օրակարգ՝ պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Զ. Ե. Ո. Մ. Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Fémina սինէմայի քովի սրճարանը, 122 Cours Lafayette: Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր հարցեր:

ԳՐԱԿԱՆ պանդոկ (Մարսէյլ).— հանդիպում՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին Brasserie de Chapitreի վերի սրահը: Նիւթ՝ Համատեղ: Մուտքը ազատ է:

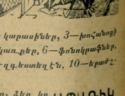
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Bar de la Posteի ներքնասրահը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի: Օրակարգ՝ ըսթացիկ հարցեր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Պ. ԼԱԶՕ Կ. Խաչիկեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մուրատ Էքմէքճեան նոր եկած Յունաստանէն կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Էքմէքճեան եւ իր քեռայրը Յովհակնէս Մավիլեան որոնք քանի մը ամիս առաջ կը բնակէին 13 Passage du Clos Bruneau, Paais (5e). իմացնել՝ «Յառաջ»ի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

«HARATCH»

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929 — 22 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1143

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՀԱԶԱՆԳԸ

Երէկ հրատարակեցինք Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի յայտարարութիւնները Թուրքիոյ տնտեսական տագնապին եւ Էնկիւրիի կառավարութեան առաջադրութեանց մասին:

Թուրք վարչապետը երեք գլխաւոր պատճառ ցոյց կուտայ տնտեսական տագնապին. Ա. Դուրսէն շատ ապրանք գնուած է. Բ. Երկիրը կառավարուած է բաց պիւտճէով. Գ. Քանի մը տարի անբերրի մնացած է երկիրը:

Ասիկա՝ ընդհանուր տագնապը բացատրելու համար:

Գալով Թրքական դրամի անկումին, որ վերջին շաբաթներուն աննախընթաց համեմատութիւններ առաւ, Ըսմէթ փաշա հետեւեալ բացատրութիւնները կուտայ. Ա. Թուրքիա սկսած է վճարել իր պարտքերը. Բ. Մաքսային նոր սակացոյցի առթիւ վաճառականները մեծաքանակ ապրանք ներածած են. Գ. Ժողովուրդը խուճապի մատնուելով, սկսած է ձեռքէ հանել Թրքական դրամները: Ու կը թուէ կարգ մը միջոցներ, զորս ձեռք պիտի առնէ կառավարութիւնը՝ դարման տանելու համար այս կացութեան: Ըսենք երկու բառով որ՝ այդ միջոցներու գլխաւորներն են՝ 1. պետական դրամատան մը հիմնումը, 2. պետութեան եւ ժողովուրդին խնայողութիւնը՝ դուրսէն ապրանք չներածելու ձեւով:

Թուրքիոյ վարիչին յայտարարութիւնները այլեւս որեւէ կասկած չեն ձգեր, որ Թուրքիա հասած է անդունդին եզրը եւ ահազանգը, զոր կը հնչեցնէ այսօր, սահմանուած է զայն փրկելու անխուսափելի վտանգէ մը:

«Վճռապէս որոշած ենք շարժման մէջ դնել պետական բոլոր ուժերը, որպէսզի հայրենակիցները գիտակցութեան գան եւ ազգային տնտեսութիւնը փրկուի:»

Այսպէս կը պատգամէ Ըսմէթ փաշա, որ քիչ յետոյ կ'աւելցնէ.

«Գիտեմ թէ մեր ձեռնարկած գործը դժուար է, բայց ինչպէս մարզիկ մը, որ դժուար գործերէն կ'ախորժի, մեր ազգն ալ կը պաշտէ կնճռոտ գործեր կարգադրելէ հաճոյք առնող ոգին:»

Թէ ո՛ր աստիճան ուժ կը ներկայացնէ այդ ոգին՝ խնդրական է: Թուրքը՝ շնորհիւ իր զինուորական - առհաւական կարողութեանց եւ մանաւանդ զանազան «դաշնակից»ներու աջակցութեան, յաջողեցաւ վերստանալ իր անկախութիւնը: Սակայն տնտեսական ճակատը չի նմանիր զինուորական ռազմաճակատի: Անիկա բոլորովին ուրիշ բան է եւ կապ չունի բիրտ ուժի կամ առհաւական կարողութեանց հետ: Այդ ճակատին վրայ կործանած են բազմաթիւ պետութիւններ կամ ստրուկ դարձած՝ աւելի հարուստին եւ զօրաւորին:

Այս ուղղութեամբ հարուստ է Թուրքիոյ պատմութիւնը: Միայն յիշելու համար ժամանակակից շրջանը, ըսենք թէ Խրիմի պատերազմէն ի վեր (1854—55) Օսմանեան կայսրութիւնը ինկած է Եւրոպայի տնտեսական լուծին տակ՝ անկարող ըլլալով ինքն իրեն կառավարել երկրին ելեւմուտքը: Շուրջ 75 տարիէ ի վեր Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչութիւնը իր թաթը դրած է Թուրքիոյ սրտին վրայ՝ քամելով հասոյթի ամէնէն կենսական աղբիւրները:

Պատերազմական անհաշիւ ծախքեր, սուլթաններու անվերջ եւ անպատասխանատու մսխումներ, պետական վարիչներու տգիտութիւն՝ Օսմանեան կայսրութիւնը ամէն ժամանակ [illegible]ած են տնտեսական տագնապի, հետզհետէ տանելով զայն [illegible] քայքայում:

Նոր Թուրքիոյ վարիչները քաղաքական անկախութեան [illegible] յաղթանակն ապահովելէ յետոյ, թէեւ ինքնավստահութեամբ մը կը ձգտէին ձեռք բերել նաեւ տնտեսական անկախութիւն, թօթափելով ամէն ինչ որ օտար տիրապետութիւնը կը յիշեցնէր:

Հանրային Պարտքի վարչութեան ջնջում, Անատոլուի երկաթուղիի գնում, պետական դրամատուն հիմնելու գաղափար [illegible] այլ կարգադրութիւններ կը ձգտէին այդ ծրագրի իրագործման:

Եւ սակայն ահա՛ կը հասնի հարուածը՝ ուժգին բայց [illegible] անակնկալ: Տնտեսագիտութիւնը իր օրէնքներն ունի, ու կարելի չէ թեթեւօրէն խաղալ անոնց հետ: Տարիներէ ի վեր յամր [illegible] յարատեւ թափով կը պատրաստուէր այն տագնապը, որ այսօր ահազանգ հնչեցնել կուտայ, մոլեռանդ կոյրերու աչքերը կը բանայ եւ կը ստիպէ այլամերժ ազգայնականները [illegible] բանալ օտար դրամագլուխին:

Որովհետեւ, թէեւ վարչապետը չըսեր, բայց իր պաշտօնական ու անպաշտօն բերանները, «Միլլիյէթ»ներն ու «Ճիւմհուրիյէթ»ները սկսած են իրենց խմբագրական սիւնակներէն շեշտել Թուրքիա օտար դրամագլուխ ներմուծելու անհրաժեշտութիւնը:

Արդէն Էնկիւրի հասած են Օսմանեան Պանքայի ֆրանսացի [illegible] անգլիացի տնօրէնները, որոնց նիւթական աջակցութեան [illegible] կարօտի քէմալական Թուրքիան՝ իր ազգային պետական դրամատունը հիմնելու համար: Ըսմէթ փաշա ի զո՛ւր կը պո[illegible] թէ այդ դրամատունը պիտի հիմնուի «ազգային դրամով»:

Ո՞րն է այդ «ազգային դրամը»: Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ [illegible]շրջաբերութեան դրուած է 148 միլիոն Թրքական ոսկի, մինչ [illegible]տական ելմտացոյցի ծախքերը կը հասնին 228 միլիոնի...

Քէմալական Թուրքիան իսկական ժառանգորդն է օսմանեան կայսրութեան:

Հ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պ. Ամի կը ներկայացնէ տեղեկագիրը

Դատական ինքնութեան տնօրէն Պ. Ամի ուրբաթ օր հաղորդեց հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի թէ՝ վերջապէս շաբաթ օր (երէկ) պիտի ներկայացնէ իր տեղեկագիրը Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան հետքերուն եւ զանազան առարկաներու մասին:

Ամիի տեղեկագիրը կը բաղկանայ մեքենագրուած 100 մեծադիր էջերէ: Մինչեւ թերեւս ժամուը դրուիլը, յայտնի չէր տեղեկագրին պարունակութիւնը, միայն կ'ենթադրուէր թէ Ամի ծանր ամբաստանութեան տակ կ'առնէ Ալմազեանը:

Պ. Մաթիֆաս երէկ կէսօրէն վերջ ժամը 4ին պիտի լսէր Ալմազեանը, իր պաշտպան փաստաբանին՝ Ժան-Շառլ Լըկրանի ներկայութեան: Այս նոր հարցաքննութիւնը կը վերաբերի կարգ մը մանրամասնութեանց եւ կապ չունի Ամիի տեղեկագրին հետ: Այդ մասին պիտի զբաղի ետքէն:

Շուտով յայտնի պիտի ըլլայ թէ Ալմազեան ամբաստանիչ ատեանին առջեւ պիտի ղրկուի՞ թէ ազատ պիտի արձակուի:

Ռուսիոյ հալածանքներուն դէմ

Լոնտոնի Ալպէրթ Հօլին մէջ մեծ ցոյց մը տեղի ունեցաւ՝ նախագահութեամբ Կլասկօի կոմսին՝ բողոքելու համար խորհրդային Ռուսիոյ մէջ ներկայիս կատարուած հալածանքներուն դէմ:

Բացէ ի բաց յայտարարուեցաւ յետոյ թէ այս ցոյցը որեւէ քաղաքական նպատակ չունի, նախկին ներքին նախարար լորտ Պրէնտֆորտ առաջարկեց բանաձեւ մը, որով կը բողոքուի այդ սիստեմատիկ հալածանքներուն դէմ եւ կը պահանջուի ամբողջ աշխարհի քրիստոնեաներէն՝ անդադար աշխատիլ ի նպաստ Ռուսիոյ մէջ կրօնական ազատութեան: Բանաձեւը նոյնպէս կը հրաւիրէ անգլիական կառավարութիւնը խիստ նկատողութիւններ ընել խորհրդային կառավարութեան՝ վերջ դնելու համար այս հալածանքներուն եւ կը պահանջէ որ այդ բողոքագրէն օրինակներ ղրկուին բոլոր քաղաքակիրթ կառավարութեանց պետերուն:

Բանաձեւին հեղինակը՝ լորտ Պրէնտֆորտ ըսաւ.

— Իրաւունք չունինք միջամտելու օտար երկրի մը քաղաքանութեան կամ ներքին գործերուն մէջ, սակայն մեր պարտականութիւնն է այդ միջամտութիւնն ընել, երբ խնդիրը քրիստոնեայ մարդերու եւ կիներու հալածանքին եւ մարտիրոսութեան մասին է: Հռոմէական կայսրութեան օրերէն ի վեր երբեք այսքան չէին հալածուած քրիստոնեաները, որքան ներկայիս Ռուսիոյ մէջ: Խորհրդային ներքին գործավարը պատերազմ յայտարարած է Ս. Գիրքին դէմ, սակայն քրիստոնեաները հաւատացած են թէ անիկա չպիտի յաջողի հոն՝ ուր Վոլթէր եւ բոլոր եւրոպացի անաստուածները ձախողած են իրմէ առաջ:

Անատոլուի քեկորներուն համար

Բարեգործականը ստացած ըլլալով իր սպասած «ճշգրիտ տեղեկութիւնները», ներքին հանգանակութեան ձեռնարկած եւ 200 ստերլին ղրկած է դեկտ. 19ին: Հանգանակիչ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի նախագահութեամբ Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի: Այս առթիւ Պ. Պօղոս Նուպար նուիրած է 20,000 ֆրանք, Զարեհ պէյ 3000. Պ. Պօղոս Էսմէրեան 5000 եւ ուրիշներ՝ հազարական: Բարեգործականի Եգիպտոսի մասնաճիւղէն պատուիրակ մը ղրկուած է Հալէպ, տարագրեալներուն կացութիւնը ուսումնասիրելու համար: Պատուիրակը մէկ երկու օր մնալէ յետոյ Գահիրէ վերադարձած է:

Հրեաներու Ազգային Տունը

«Թայմզ» կը հրատարակէ նամակ մը, որուն տակ ստորագրած են Պալֆըր, Լոյտ Ճորճ եւ Սմըթ: Նամակին մէջ կ'ըսուի.

—Իբրեւ անդամներ պատերազմի դահլիճին, որ պատասխանատու է 12 տարի առաջուան Պալֆըրի յայտարարութեան եւ անոր նախատեսած Հրէական Ազգային Տան համար, խոր անձկութեամբ կը դիտենք Պաղեստինի ներկայ վիճակը: Յայտնի կ'երեւայ որ աշխատանքը որուն ձեռնարկած էր Մեծն Բրիտանիա պատերազմէն վերջ, չի յառաջանար գոհացուցիչ կերպով: Այս պայմաններուն մէջ, կ'ուզենք պնդել կառավարութեան մօտ որպէսզի անուանէ հեղինակաւոր յանձնաժողով մը՝ պաշտօն ունենալով քննութիւն կատարել հոգատարութեան ամբողջ գործունէութեան վրայ: Այսպիսի յանձնաժողով մը ազդարարութիւն մը պիտի ըլլայ աշխարհի թէ Մեծն Բրիտանիա չէ թերացած պարտականութեան մը մէջ, որուն կապուած է իր պատիւը, ատիկա միաժամանակ պիտի ըլլայ ապահովութիւն մը Հրեաներուն, ինչպէս նաեւ Արաբներուն համար թէ՝ ներկայ վարչաձեւին մէջ երեւան հանուած բոլոր թերութիւնները պիտի դարմանուին:

Արաբ լրագրող մը ձերբակալուած

Հայֆայի արաբերէն «Անասըր» թերթի տնօրէն Զաքա ձերբակալուեցաւ՝ հակահրէական շարժում գրգռելու ամբաստանութեան տակ:

Թուրքիոյ Ազգային Դրամատունը

Թուրք կառավարութիւնը սկսած է լրջօրէն զբաղիլ պետական դրամատուն հիմնելու գործով: Էնկիւրի հասած են Օսմանեան Պանքայի տնօրէններ Պէլլէ եւ Քօրպիէ տը Փունեատորէս, ընկերակցութեամբ փոխ-տնօրէն Րիտի: Ասոնք առաջին տեսակցութիւն մը ունեցած են արդէն ելմտական գործավարին հետ եւ յայտնած անոր թէ՝ կը փափաքին գործակցիլ կառավարութեան հետ՝ պետական դրամատուն մը ստեղծելու համար: Երկրորդ տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենար երէկ:

Րումելիի երկաթուղիները

Դեկտ. 19ին Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցաւ Րումելիի երկաթուղիներու բաժնետէրերու ընդհ. ժողովը: 1928 դեկտ. 31ին Թուրքիոյ ժառանգորդ պալքանեան պետութիւններէն գանձուած էր 8 միլիոն զուիցերական ֆրանք, ի հաշիւ հատուցումներու, համաձայն երկաթուղիի ընկերութեան եւ պետութեանց միջեւ կնքուած պայմանագրութեանց: Որոշուեցաւ իւրաքանչիւր բաժնեթուղթի (action) համար 400ական զուիցերական ֆրանք վճարել այս գումարէն:

Նախագահը յայտարարեց թէ դեռ չգանձուած հատուցումներու հաշուէն յաւելուածական բաշխումներ կամ նոր յատկացումներ պիտի կատարուին:

Անգլիա եւ Ռուսիա

Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Սոկոլնիկով իր յանձնաբարագիրը ներկայացուց Անգլիոյ գահաժառանգ իշխանին, թագաւորի հիւանդութեան պատճառաւ: Ունկնդրութիւնը տեւեց տասը վայրկեան միայն:

Այս արարողութենէն յետոյ Սոկոլնիկով գնաց արտաքին նախարարութիւն, ուր ունեցաւ իր առաջին պաշտօնական տեսակցութիւնը նախարար Հէնտըրսընի հետ: Այդ խօսակցութեան ընթացքին փոխանակուեցան պրոպագանդի վերաբերեալ ծանուցագիրները:

Մամուլին հաղորդուած յայտարարութեան մը մէջ, դեսպան Սոկոլնիկով կ'ըսէ.

— Մտադիր ենք, ուղղամտօրէն գործադրել այն բոլոր յանձնառութիւնները զորս ստորագրած ենք ինչ որ ալ ըլլան անոնք. սակայն միեւնոյն ժամանակ, կը յուսանք թէ այն ազգերը որոնք բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակեն մեզի հետ՝ նկատի պիտի ունենան մեր քաղաքական եւ տնտեսական դրութեան հիմը, որ անփոփոխելի է: Խորհրդային միութեան եւ Անգլիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը անշուշտ հետեւանք է տնտեսական եւ քաղաքական առողջ պահանջներու: Կը յուսամ թէ յարաբերութեանց վերսկսումը եւ անոնց մօտակայ ամրապնդումը նպաստաւոր արդիւնքներ պիտի տան յառաջիկայ տարի:

Գործազուրկներու շարժումը Գերմանիոյ մէջ

Գերմանիոյ գործազուրկներու բողոքի շարժումները սկսան լուրջ համեմատութիւններ առնել: Քոլոնիոյ եւ Տրէզտէնի մէջ եւս ցոյցեր եւ հեծեալ ոստիկանութեան հետ ընդհարումներ տեղի ունեցան:

Պերլինի մէջ կառավարութիւնը միջամտեց եւ մայրաքաղաքին ելմտական դիկտատոր նշանակեց փոխ-քաղաքապետ Շոլցը՝ արգիլելու համար քաղաքապետութիւնը՝ որ ծնունդի առթիւ 1,500,000 տոլարի նուիրատուութիւն մը ընէ անգործներուն: Պերլինի քաղաքապետական ժողովը արդէն քուէարկած է այս գումարը, սակայն Շոլց իրաւունք պիտի ունենայ իր վէթօն դնելու այս որոշումին դէմ:

Եթէ կառավարութիւնը արգիլէ ծնունդի առթիւ 1,500,000 տոլարի բաշխումը Պերլինի 600,000 անգործներուն (մարդ գլուխ 2,50 տոլար), համայնավարներն ու ազգայնական ընկերվարականները որոշած են կազմակերպել բողոքի մեծ ցոյց մը: Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է: Քաղաքապետարանը հինգ շարք ոստիկանական շղթայի տակ առնուած է:

Քոլոնիոյ մէջ ուրբաթ կէսօրին գործազուրկները խորտակեցին ոստիկանական քանի մը շղթաներ եւ ուղղուեցան դէպի քաղաքի բարօրութեան վարչութեան շէնքը, զոր քարկոծեցին քարերով, փայտի կտորներով եւ իրենց ձեռքն ինկած ամէն բանով: Բոլոր ապակիները ջարդ ու փշուր եղան: Ամբոխը յետոյ այնքան կատղեցաւ որ սկսաւ յարձակիլ անցնող ինքնաշարժներու վրայ: Քանի մը կառքեր շրջեցին եւ մէջինները ծեծեցին: Հեծեալ ոստիկանները փութացին դէպքին վայրը եւ բուռն յարձակումէ մը յետոյ, յաջողեցան ցուցարարները քշել քովնտի փողոցներու մէջ:

Էմիլ Լուպէ մեռած

Մոնթէլիմարի մէջ առջի գիշեր մեռաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահ Էմիլ Լուպէ: 91 տարեկան էր:

Լուպէ կը պատկանէր ֆրանսացի պետական մարդոց այն սերունդին, որ քաղաքական կեանքի մէջ նետուած ըլլալով կայսրութեան անկումին յաջորդող շրջանին, բուռն պայքար մղած են միապետութեան վերահաստատումը արգիլելու եւ Հանրապետութիւնը ամրացնելու համար: Լուպէ քաղաքական կեանքի մէջ մտաւ մարաջախտ Մաք-Մահոնի օրով: 1876ին երեսփոխան ընտրուեցաւ, 1885ին ծերակուտական, յետոյ նախարար, 1892ին՝ վարչապետ եւ ներքին նախարար, 1896ին՝ ծերակոյտի նախագահ: 1899-1906՝ Հանրապետութեան նախագահ: Իր օրով ներքին եւ արտաքին քաղաքական կարեւոր դէպքեր պատահեցան: 1902ին փոխադարձ այցելութեան գնաց Ռուսիոյ Նիքոլա Բ. ցարին եւ 1902ին Քրոնշթատի մէջ տեսակցութեան մը ընթացքին հիմը դրաւ ֆրանքեւռուս զինակցութեան: Իրեն յաջորդեց Արման Ֆալիէր: 25 տարիէ ի վեր քաղաքական կեանքէ քաշուած էր:

Թմբին՝ թուրք ազգային ըմպելի

ԷՆԿԻՒՐԻ, 21 դեկտ.— Վարչապետ Ըսմէթ փաշա երէկ Էնկիւրիի իր ապարանքին մէջ ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, անոնց հրամցուց ոչ թէ աւանդական սուրճը, այլ Թմբի (ըխլամուր): Ըսմէթ ըսաւ թէ այսուհետեւ այդ «խոնարհ ըմպելի»ն պիտի բռնէ սուրճին տեղը՝ իբրեւ ազգային ըմպելի, որպէսզի մեծ չափով կարելի ըլլայ պակսեցնել ներածումը եւ դարման դնել տնտեսական տագնապին:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՍԵՒԸ ՃԵՐՄԱԿ, ՃԵՐՄԱԿԸ ՍԵՒ...

Գրական Ակումբի նոր շրջանը շահեկան նիւթերով սկսաւ, սակայն հարցերը քննելու եւ վերլուծելու դրութիւնը չափազանց միակողմանի է, չըսելու համար ակադեմական։

Ինծի համար անյայտ պատճառներով «Յարգոց» Գրական Միութիւնը դադրեցուցեր է հիմա իր երեկոները։ Այս պատճառով, գրականութիւնը սիրող եւ անոր բարեկամ երիտասարդութեան մէկ խումբը կը փութայ ներկայ ըլլալ ու մասնակցիլ Գրական Ակումբի վիճաբանութիւններուն։ Այսպիսով վերջ պիտի գտնէին երկու Գրական Միութիւններուն միջեւ ակամայ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները, որոնք ծնունդ կ'առնէին տարիքներու տարբերութենէն, մանաւանդ արուեստի ու գրականութեան մասին մէկ կամ միւս կողմին ունեցած ըմբռնումներէն։ Եթէ մէկ կողմը «շատ երիտասարդ» էր եւ միւս կողմն ալ «շատ ծեր», պատճառ մը չէր, որ ամէն մէկը չունենար մտածելու եւ դատելու իր անկախութիւնը։

Անբացատրելի մնաց սակայն խօսք առնող Ակումբի վարիչներէն մէկուն ակնարկը՝ կազմալուծուած այդ գրական միութեան մասին։ Անշուշտ չարախնդրութեան չպիտի վերագրեմ։

Երկրորդ պարագան, որ ուշադրութիւնս գրաւեց, վիճելու եւ քննադատելու մեթոտն էր, որ պատճառ դարձաւ երիտասարդ գրողներէն մէկուն արժանի պատասխանին, որուն մէջ կը ցոլային երիտասարդութեան յուսախաբութիւնն ու դառնութիւնը, «եթէ ձեր փնտռած քննադատութիւնը ա՛յս է, կ'ըսէր, որուն չգոյութիւնը կ'ողբաք, այն ատեն երիտասարդները իրաւունք ունին ամբարտաւան դառնալու։ Ես չեմ կըրցեր հասկնալ չափանիշը, որով կը մօտենաք արժէքներուն, եւ արծարծուած խնդիրներուն։ Ահաւասիկ, քանի՛ մը դասախօսութեան ներկայ եղայ, եւ տակաւին չեմ հասկցեր մեթոտը եւ նպատակը, որոնցմով կ'առաջնորդուիք։ Ըսէ՛ք մեզի թէ ի՛նչ պատճառներով այս կամ այն հեղինակը, կամ նոր գրողը, արտասահմանի թէ Հայաստանի մէջ, արժէք մը կը ներկայացնէ։ Խօսեցէ՛ք շօշափելի կերպով եւ փաստելով. մե՛զ ալ համոզեցէ՛ք։»

Ժողովուրդին բառովը, շատերուն սիրտէն ջուր խմեցիր...։

Շատ կրկնեցինք թէ նորերը կ'արհամարհեն հինները։ Կարգը հիմա հիններունն է կարծես։ Սակայն դէպի նորերն ու երիտասարդներըտիրողարհամարհանքն ալ պէտք է դադրի, եթէ գրական եւ գեղարուեստական հարցերու պիտի մօտենանք առանց կանխակալ կարծիքներու։ Մեծերուն արհամարհանքը եւ ակնարկները աւելի աններելի են քան երիտասարդներուն սլաքները՝ հիններուն հասցէին։

Գրական բոլոր երեւոյթներուն ու դէմքերուն մէջէն վերջ ի վերջոյ իրենց յաղթ հասակովը պիտի յայտնուին միայն ճշմարիտ արժէքներն ու տաղանդները։

Գրական շրջանի մը դատապարտութեան ու պաշտպանութեան համար, սխալ է բաւականանալ քանի մը տող բան կարդալով, ան ալ ընտրուած ու փնտռուած՝ խոշորացոյցով։ Այս կերպով լրջութեան ու անկողմնակալութեան բոլոր հաւանականութիւնները կը կորսնցնենք։ Այն ատեն արդար է, որ մեր դէմը գտնենք սերունդ մը, որ կասկածով վերաբերի արժէքներուն ու մեծերուն հանդէպ։ Եթէ ուզենք ամէնէն տաղանդաւոր արձակագիրէն մը կրնանք ընտրել քանի մը տող, պարբերութիւն մը, նոյնիսկ էջեր, որոնց մէջ թերեւս բացակայ են քերականական ու համաձայնական կանոնները, գաղափարներու եւ զգացումներու դասաւորում մը, եւ սակայն տրուած կամ առնուած օրինակները չեն զօրեր դատապարտելու ո՛չ անոր հեղինակը, ո՛չ ժամանակաշրջանը եւ ոչ ալ մանաւանդ Արտասահմանի Գրականութիւնը ընդհանուր առումով։

Այս է պատճառը որ բանաստեղծութիւն, վէպ ու քննադատութիւն, իբրեւ գրական սեռեր, իրար կը խառնենք։ «Գեղեցիկ գրականութեան» մասին կը խօսինք, առանց զանազանելու շըրջաններն ու ստեղծագործողները, առանց ապրելու ժամանակը եւ մեր միտքերուն կրած՝ բարեշըրջումները։

Թիւրիմացութիւն չէ՞, օրինակի համար, ոտանաւորով երկնուած գրուածքի մը մէջ փնտռել միայն բանաստեղծական արուեստ։ Չէ՞ որ իսկական բանաստեղծութիւնը, հոգիէ հոգի երկարող այդ անտեսանելի ու անշօշափելի կամուրջը, գոյութիւն ունի առաւելապէս մտքի ազատ ու անկաշկանդ թռիչքով ստեղծուած արձակ տողերուն մէջն իսկ։ Չէ՞ք ընդունիր, որ նոյնիսկ բնատուր, աստուածային շնորհով օժտուած բանաստեղծ հոգիներուն համար, առանց սահմանափակումներու, առանց չափի, յանգի ու հատուածի արտադրուած գործերն ամէնէն աւելի ինքնատիպ են ու հոգեբուխ։ Ո՞վ ըսաւ, որ քսաներորդ դարու առաջին քառորդին մէջ ծաղկող բանաստեղծութիւնը ոտանաւորով միայն կը յայտնուի։ Ինծի հետ համաձայն էք անշուշտ, որ բանաստեղծական տարրը ներքին է, եւ արտաքին ձեւը չի փրկեր անոր չգոյութիւնը։ Շատ անգամ ոտանաւորի մը բոլոր պայմանները լրացնող էջի մը մէջ երբեք բանաստեղծութիւն չէք կրնար գտնել (Աղեքս. Փանոսեան), եւ ընդհակառակն, արձակ էջի մը մէջ, ազատ չափով գրուած քերթուածներու մէջ, անմիջապէս աչքի կը զարնեն բանաստեղծական տարրերը (Ռուբէն Զարդարեան, Վարուժան, Մեծարենց, Սիամանթօ)։ Պարագան կը փոխուի, երբ արտաքին ու ներքին բոլոր պայմանները լրացնող գրական ստեղծագործութիւն մը ունինք մեր աչքերուն առջեւ, որ մեր հոգիին ու սիրտին կը խօսի, մեզ կը վերացնէ ու կը ներշնչէ։

Գրական Ակումբի վերջին դասախօսութեան ընթացքին, մէկէ աւելի անգամներ շեշտուեցաւ Կ. Զարեանի պարագան, իբրեւ ժամանակակից «հայ առաջին քերթողը» արտասահմանի հայ գրականութեան մէջ։ Հետեւողական ըլլալու է ուրեմն։ Անոր ստորագրած բանաստեղծութիւնները մեծ մասով յանգաւոր ոտանաւորներ չեն, այլ ազատ չափի քերթողութիւն։ Մանաւանդ արձակին մէջն է անոր արուեստին բանաստեղծականութիւնը։ Եթէ արտայայտուած չափանիշով մօտենանք, այն ատեն Կ. Զարեանը նոյնպէս, հակառակ «հայ առաջին քերթողը» հռչակուելուն, ծիծաղի առարկայ պիտի դառնար, ինչպէս դարձաւ կարդացուած ոտանաւորին մեզի անծանօթ հեղինակը...։

Եթէ Գրական Ակումբը ժողովրդական բեմ մըն է, ուր հաւաքուողները բան մը պիտի սորվին, այն ատեն փափաքելի է որ «զրոյց»ներու ձեւն ու բովանդակութիւնը փոխուին, որպէսզի սեւը ճերմակ, եւ ճերմակը սեւ չդառնայ, տեղի տալով նաեւ ուրիշ թիւրիմացութիւններու, որոնց մասին յաջորդ անգամ,

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Թերեւս աւելորդ չըլլայ յիշեցնել թէ գրական-գեղարուեստական- քննադատական գրութիւններու համար, ստորագրողները իրենք պատասխանատու են իրենց յարուցած հարցերուն եւ յայտնած տեսակէտներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԵՐԳ ԵՒՍ
ԱՆԱՆՈՒՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐԷՆ

Գիւղը միշտ ծաղրուած եւ ոտնակոխուած է քաղաքէն, քաղաքը զայն խաբած է միշտ եւ արհամարհած: Գիւղն ալ յաճախ լուծած է իր վրէժը իր պարզութեամբ, զգուշականութեամբ եւ շինական իմաստութեամբ: Մահազանգը գլուխգործոցն է ցուրէնի ժողովուրդին, իսկ Հովուուհին եւ Պարոնը Օվեռնիայի ժողովուրդին.

ՀՈՎՈՒՈՒՀԻՆ ԵՒ ՊԱՐՈՆԸ

—Ա՛հ, ըսէ՛ ինծ, հո՛վուուհի,
Որո՞ւնն են ոչխարներն այս։
— Է՛հ, հարկա՛ւ պարո՛ն,
Անոնց են որ զանոնք կը պահեն։

— Ա՛հ, ըսէ՛ ինծ, հովուուհի,
Քանի՞ ոչխար ունիս։
— Է՛հ՝ անշուշտ, պա՛րոն,
Հարկ է որ զանոնք համրենք:

Ա՛հ, ըսէ՛ ինծ, հովուուհի,
Լճակը խորո՞ւնկ է։
— Է՛հ անշուշտ պա՛րոն,
Ան կ'իջնէ մինչեւ իր յատակ։

—Ա՛հ ըսէ՛ ինծ, հո՛վուուհի,
Ձուկն համե՞ղ է։
—Է՛հ, անշուշտ, պա՛րոն,
Անոնց համար որ կը ճաշակեն։

— Ա՛հ, ըսէ՛ ինծ, հովուուհի,
Ո՞ւր կ'երթայ այս ճամբան։
— Է՛հ, անշուշտ, պա՛րոն,
Իր տեղէն անդին չերթար։

— Ա՛հ, ըսէ՛ ինծ, հո՛վուուհի,
Ձե՞ս վախնար գայլէն։
— Է՛հ, անշուշտ, պա՛րոն,
Ո՛չ այնքան գայլէն քան ձենէ։

Իր պարզութեան մէջ աղուոր է ու հետաքրքրական ԵՐԵՔ ԿԱՐԳՈՒՍԼԻՔ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԷԻՆՔ երգը.

Երեք աղջիկներ էինք,
Ամէնքս ալ կարգուելիք։
Մարդերն ելանք
Մենք հնձելու։
Ոտները վե՛ր, ընկերուհինե՛ր,
Ի՛նչ հեշտ է պարել։

Հոն հանդիպեցանք
Հովուի մը դեռատի։
Տեսաւ ամէնէն մատղաշը մեր,
Եւ ուզեց զայն համբուրել։
Ոտները վե՛ր, եւլն.։

Ամէնքս մէկ վազեցինք
Արգիլելու զինք։
Հովիւն երկչոտ
Բաց թողուց զայն։
Ոտները վե՛ր, եւլն.։

Հովիւն երկչոտ
Երբ բաց թողուց զայն,
Ամէնս մէկ գոչեցինք.
«Ա՛հ, յիմա՛ր հովիւ»։
Ոտները վեր, եւլն.։

Զափազանց հետաքրքրական է, սիրուն ու գեղաշնորհ Պրովանսի հետեւեալ երգը, ուսկից Միստրալ, Պրովանսի ճպուռը, հոյակապ երգ մը քաղած է.

—Ո՛վ գեղեցիկ Մարգրիտ,
Թագուհին իմ սիրոյս,
Քեզ այգերգ պիտի ածեմ,
Ե՛ւ գիշեր ե՛ւ ցերեկ։

—Ես կը խղդամ վրան այգերգիդ
Ու քու ջութակին,
Եւ եթէ ըսես զայն տակաւին
Ես պիտի փոխուիմ ձուկի։

—Այն ատեն պիտի վազեմ խակոյն
Եղերքն առուակին։
Եւ դուն պիտի գաս, ո՛վ Մարգրիտ,
Ինալու մէջը կարթիս։

—Ձկնոր՛ս, ի զո՛ւր ճիգեր կը վատնես,
Ես կը սուրամ արանքէն մատներուդ,
Եւ կը փախչիմ շնչասպառ,
Կ'ըլլամ եղնիկն անտառին։

—Եթէ դուն եղնիկն ըլլաս,
Անտառն ես կ'երթամ՝
Եղնիկն հալածական
Պիտի փռուի մէջը ցանցերուս։

— Եթէ դուն հետեւիս ինծ
Անտառին մէջ զիս որսալու,
Պիտի փոխուիմ, հովանիին տակ
Վարդենիի մը վարդին։

— Եթէ դուն վարդի փոխուիս,
Ես պարտիզպանդ կ'ըլլամ։
Զով ջուրը որ քեզ կ'ոռոգէ
Միայն ես կրնամ հեղուլ։

— Եթէ դուն զիս ճանչնաս,
Պարտէզը կը թողում,
Կ'ըլլամ խոտերն ամպերուն
Աստղն այգուն։

— Եթէ դուն աստղիկ ըլլաս
Խորան երկինքին անհուն,
Կ'ըլլամ ես ամպիկ,
Ու կը կենամ առաջն աչերուդ։

—Եթէ դուն ամպ ըլլաս,
Ես կոչ կ'ընեմ մահուան,
Եւ կ'ըլլամ մեռեալն,
Որուն դուն պիտ՝ չհետեւիս։

— Ո՛չ մահն ու խորհուրդներ
Կրնան քեզ ինէ խլել,
Ես հո՛ղը կ'ըլլամ,
Որով դուն ծածկուիս պիտի։

Միայն Պրովանսի յատուկ չէ սակայն: Ֆրանսայի ուրիշ նահանգներն ալ ունին: Ֆրանսայէ զատ գրեթէ ամէն երկիր այդ երգին համեմատ էջեր տուած է: Հայ անգիր դպրութեան մէջ եւս կան բազմաթիւներ նոյն ձեւով, նոյն իմաստով: Մանաւանդ հոյագեղ Անտունիներու մէջ սքանչելի պատառիկներ կան որ կարելի չէ չկրկնել ինքնիրեն հայրենական ներաբուխ կարօտով մը, սուրբ աղօթքիմը նման:

Երթա՛մ, բարակ արեւ լըմի՛մ...
...Ե՛րթա՛մ թուխ ամպիկ լըմի՛մ...
...Երթա՛մ խաժ կաքաւուկ լըմի՛մ
...Երթա՛մ քաջ արծիւ լըմի՛մ...

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

«ԱՊԱՇԽԱՐՈՂԻ ԵՐԳ»
(1340 Թուականի գերման երգի մը հետեւողութեամբ)

Հող է ամէն բան որ կը տեսնես,
Ապակին հող է,
Փայտը հող է,
Արծաթը հող է:

Հող է ամէն տեղ ուր կ'երթաս,
Հայրենիքը հող է,
Ագարակը հող է,
Օտարը հող է:

Հող կ'ըլլայ ամէն բան որ ունիս,
Բախտը կ'ըլլայ հող,
Պատիւը կ'ըլլայ հող,
Սէրը կ'ըլլայ հող:

Հող կ'ըլլայ բոլոր մարդոց տանջանք,
Հալածուողը կ'ըլլայ հող,
Հալածողը կ'ըլլայ հող,
Ամէն ինչ հող կ'ըլլայ, հո՛ղ։

Վալթէր Մեքաուէր

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» ԿԱՄ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 12րդ տարեդարձինառթիւ «Պրոլետար»ի յաւելուածին «Գրական շաբաթ»ի մէջ, Աշ. Վարդանեան, կը փորձէ խառնշխել գաղթահայ գրականութիւնը, նոյնքան անճարակ եւ անփորձ մատներով, որքան մեր «կէս-գիշերէն վերջի» քննադատները, հո՛ս փարիզի մէջ:

«Չնայած այն հանգամանքին որ կ'ըսէ Վարդանեան, նրանց շարքերի մէջ են եղել (...) Շանթն ու Ահարոնեանը դաշնակցական գրողներից, պէտք է ասել որ արտասահմանեան գաղթականութեան գրականութիւնը ո՛չ միայն չէ յաջողած առաջ երթալ զարգացման ուղիով, ո՛չ միայն նա չի մնացել սովորական «բարձրութեան» վրայ, այլ նա ետ է գնացել, չկարողանալով ձեռք բերել ո՛չ մի աչքի ընկնող նուաճում ու հազիւ հազ քարշ է տուել իր ողորմելի գոյութիւնը:

«Ո՛չ միայն նորերը՝ գաղթականութեան երիտասարդ ուժերը, աչքի ընկնող ո՛չ մի արտադրութիւն չեն տուել այս 12 տարուայ ընթացքում, այլ եւ խոշոր հին վարպետները (կը յիշէ ռուս գրողներ, Մ. Ե.) որոնք ապրելով իրենց ստեղծագործութեան վերջին շրջանը՝ անզօր կրկնողութիւններից բացի, ուրիշ ո՛չ մի արժէքաւոր գործ չեն տուել:

«Ո՛չ մի կասկած չկայ որ

ԷՋԵՐ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ՕՐԱԳՐԷ ՄԸ

ՓՈՐՁ՝ ՄԱՐԴ ՄԸ ՄԵՐԿԱՑՆԵԼՈՒ

Քեզ տեսնել մերկ, պտուղի մը պէս ափիս մէջ, խճաքարի մը պէս՝ մաշած ու անձնատուր աւազուտքին վրայ։ Քեզ տեսնել մերկ, աղջկան մը պէս՝ որովայնիդ սեւ պտուղովը, ուլի մը պէս մերկ, գարնան առաջին ամսուն՝ երբ կը ծնի հովիւին ծեր ափերուն մէջ։ Քեզ տեսնել մերկ, ո՛վ դուն, ո՛վ ես. մա՛րդ առեղծուածային, անլուծելի խնդիր, անկարելի օրագրի մը էջերուն վրայ՝ բոլորովին անձնատուր ու ամբողջովին մաքուր՝ ամէ՛ն օտար նիւթէ։ Քեզ տեսնել մերկ՝ մեռելի մը պէս, ամբողջ արատներովդ, տկարութիւններովդ, արդարացումներովդ։ Քեզ տեսնել մերկ՝ մուրացիկի ձեռքի մը պէս, քարի մը պէս լուացուած անձրեւէն։ Քեզ տեսնել մերկ...

Օ՛ հագուած ես դուն սակայն ու կը քալես փողոցէն՝ ուր խուժանը շուրջդ, ո՛ւր խուժանը եւ տխուր խուժանը առջեւդ՝ կ'ոռնայ, կը մեծնայ ու կը թաւալի։ Ինչպէ՞ս մօտենալ քեզի ու ի՛նչպէս հանուեցնել քեզ, մարդոց անկարեկիր նայուածքին տակ, ո՛վ դուն, ո՛վ ես...

Անընդհատ խօսակցութեան մէջ եմ ինքս ինծի հետ։ Անընդհատ երկու մարդիկ, երբեմն բազմաթիւ մարդիկ՝ խօսակցութեան մէջ են ինծի հետ։ Ու անընդհատ ուրիշ մարդ մը, շատ ապրած ու շուտ ծերացած մարդ մը, ժօռատ, թշուառական, ծամածուռ ու գէշ ժպիտով մը կը նայի ինծի, այս մարդուն ու այս մարդոց, նո՛յն մարմնին մէջ։ Ու բոլորս միասին, պարտաւոր ենք ապրիլ նո՛յն մարմնին մէջ, մեր բոլոր արատներովը, ցաւերովն ու վէրքերովը։ Ես՝ իմ խանդավառութեամբս, դուն՝ քու յուսահատութեամբդ ու տատամնաթափ ծերը՝ իր գէշ ու ծամածուռ ժպիտովը։ Ես պիտի կռուիմ, դուն պիտի արտասուես ու միւսը պիտի դիտէ մեզ։ Ու այս բոլորը մենք պիտի ընենք միաժամանակ։ Միաժամանակ դուն պիտի հծծես, ես բարձր ու առողջ ձայնով պիտի յանդիմանեմ քեզ ու միւսը, յանկարծ, յաղթանակի պահուն՝ անգութ ու հեգնական բառով մը պիտի փլցնէ շէնքը:

Եւ երեքս միասին, ու բոլորս միասին, արմուկ արմուկի, պիտի քալենք փողոցէն՝ ուր խուժանը շուրջդ, ուր խուժանը ետեւս՝ պիտի ոռնայ, մեծնայ ու թաւալի։ Ու երբեք խաղաղութիւն չպիտի ըլլայ, ո՛չ ալ զինադադար։ Անընդհատ քու հեկեկանքովդ, սիրուած ու յիշատակ դարձած կնոջ մը պէս, պիտի հետեւիս քայլերուս ու զինադադար ընես զիս, ժօռատ ծերը պիտի ծիծաղի՝ դեղին աչքերով սատանայի պէս ու ես պիտի խածնեմ իր դաստակը։ Ու սակայն ամէ՛ն օր ու ամէ՛ն ժամ կեանքի ամէնէ՛ն զանցառելի դէպքերուն առջեւ։ Ես պիտի քալեմ, դուն պիտի քաշես թեզանիքէս և ծերը պիտի քրքջայ։

Անընդհատ հարցումներ պիտի բարձրանան, պիտի վերջանան պարոյկներով ու պիտի սպասեն պատասխանի։ Ու անընդհատ երեքս միասին պիտի պատասխանենք միաժամանակ ու երեքս ալ պիտի մնանք անդրդուելի մեր առաջարկած լուծումներուն մէջ։ Ու ո՛չ մէկ յաղթանակ պիտի վերջնական ու կատարեալ ըլլայ՝ որովհետեւ մէկը պիտի պղտորէ մեր ուրախութիւնը որեւէ առարկութիւնով կամ միւսը պիտի բողոքէ։

Ու երեքս միասին, ու բոլորս միասին, անընդհատ պիտի աշխատինք վերածուիլ մէկի, ըլլալ միակտուր ու անընդհատ պիտի բաժնուինք մասերու, թշնամի ու այլամերժ բեկորներու։ Ու երբեք խաղաղութիւն չպիտի ըլլայ, ո՛չ ալ զինադադար։ Ու ես պիտի քալեմ, ու մենք պիտի քալենք, հրելով, հրմշտկելով, խուժանը առջեւս, խուժանը ետիդ, խուժանը դիմացնիս, պիտի քալենք, պիտի քալենք...

Ասոր կ'ըսեն քաղաքացիական կռիւ, տղա՛ս...

—

Ծերը.— Կը կարծէիր որ իրաւախոհութեամբ կարելի է ապրիլ հետս։ Ո՛չ, կարելի չէ։ Պատուաւոր հաշտութիւնը չեմ սիրեր. կէս զիջումներով չեմ գոհանար։ Ինչպէ՞ս կրնամ գոհանալ, ինչպէ՞ս կրնամ ժխտել ինքզինքս։ Թշնամի եմ մանկութեան, երիտասարդութիւնը չեմ սիրեր՝ որովհետեւ արիւնս պաղ է ու ձեռքերս դատարկ են, կուսակից եմ արագ լուծումներու։ Եթէ կ'ուզես՝ վերջացնենք այս պատմութիւնը...

— Եւ ինչո՞ւ համար պիտի վերջացնենք այս պատմութիւնը, Թշուա՛ռ ծեր։ Ուրախութիւններ կան որ կը սպասեն մեզի, աղջիկներ՝ աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը, որ պիտի սիրենք օր մը, պայքարներ՝ որոնց պիտի մասնակցինք, երգեր՝ որ դեռ պիտի երգենք, վէրքեր՝ որոնցմով պիտի արիւնինք։ Գարուններ ու ձմեռներ կան դեռ՝ իրենց ծաղիկներովն ու ձիւներովը։ Պանդխտութիւններ կան որ պիտի վերջանան։ Օր մը պիտի վերադառնանք երկիր ու ապրիլէն, Հայոց անտառներուն մէջ, Լուսաւորչի աջը մեզ պիտի առաջնորդէ ու ձիւնին տակէն սրսփացող մանիշակներ պիտի հաւաքենք...

— Ուրախութիւնները կը նմանին Մեթերլինկի թռչուններուն, կապոյտ ու առեղծուածային։ Շատ մը աղջիկներ սիրած ենք արդէն ու ի՞նչ մնացած է մեր ձեռքերուն վրայ— Մոխիր։ Ու ի՞նչ մնացած է մեր հոգւոյն խորը— Ատելութիւն։ Գիտենք մոխիրին համը եւ ատելութեան զօրութիւնը։ Պայքարները՝ որոնց պիտի մասնակցինք պիտի ըլլան զուր եւ առանց յաղթանակի։ Երգերը որ պիտի երգենք՝ անընդհատ պիտի ըլլան նոյնը։ Գարունները՝ նոյն գարուններն են միշտ ու ո՛չ մէկ Լուսաւորչի աջ մեզ չի կրնար ազատ ափ հանել այս բաւիղէն եւ ո՛չ մէկ կանթեղ մեզ չի կրնար լուսաւորել...

Եթէ կ'ուզես՝ վերջացնենք այս պատմութիւնը...

Օր մը առաջ, օր մը յետոյ, հոս՝ թէ քիչ մը հեռուն, երկրէն դուրս թէ երկրէն ներս, նո՛յն ու կերտիքն է ու նո՛յն ափ մը ճինը։ Վերջացնե՛նք, վերջացնե՛նք այս անօգուտ, այս աւելորդ, այս տխուր պատմութիւնը...

Ու ես խօսք կ'ուզեմ, ու դուն խօսք կ'ուզես։ Եւ ժօռատ ծերը դեռ չվերջացուց իր ըսելիքը։ Ես՝ ըստ էութեան կ'ուզեմ պատասխանել, իսկ դուն՝ ըստ կարգի դիտողութիւն մը կ'ուզես ընել։ Օ՛ բաւ է, փակե՛նք կինծաբանութիւնը...

—

Յուսահատութիւն չէ որ կը զգամ, ո՛չ ալ վհատութիւն, այլ թանձր, անփարատելի, եւ զանգուածեղ տխրութիւն մը։ Մեծ զօրաւոր թռչունի մը պէս մարդ կարենար բանալ իր այլաբանական ու թեթեւ թեւերը ու մեծ ծովերու վրայէն երթա՛ր հեռուն, երկիր մը՝ ուր ուրախութիւնը քրէնք է ու սէրը անհրաժեշտութիւն...

…գաղթականութեան գրականու-թիւնը, փակուղու մէջ է գտնւում, քայքայւում է ու մոտենում է իր վերջին ճգնաժամին։ Նրերը թոյլ են, հներն անզօր՝ ուժեղ ու լիանանակ գործերի համար»։

«Ահա, արտասահմանեան գր-րականութեան այսօրուայ պատ-կերը»։

Այդ «պատկեր»ը սակայն, լռարկօրէն մէկ փաստ կուտայ, թէ մարդը՝ գաղթահայ գրակա-նութեան մասին բացարձակապէս բան չի գիտեր։ «Բարի լոյսի մը չափ պարզ է», պիտի ըսէր փրանսացին։ Բայց, որովհետեւ մարդը բոլշեւիկ է, պէտք է ըն-դունիլ թէ գիտէ իր տգիտութիւնը պարտկելու կերպերը ու կ'ըսէ.—

«Պէտք է ասել որ սա ո՛չ միայն մեր կարծիքն է, այլ եւ իրենք, մեր թշնամիներն ան-գամ յաճախ ինքնախարազանու-թեամբ բռնուած՝ չեն զլանում բաց անել իրենց իսկական դէմ-քը»։

Եւ իր անցեալ, ներկայ ու ապագայ տեսութիւնները կը հիմնէ Սուրեանի մը տողերուն վրայ։

«Պարոն Սուրեանը ասում է.— Երբ համեմատում ես գաղու-թահայ գրականութիւնը գաղ-թահայ գրականութեան հետ, ինչ սար ու ձոր։ «Իսկական թշուա-ռութիւնը» մեզ մօտ է։ Փակեցէք մի պահ աչքերնիդ եւ մտաւոր պտոյտներ կատարեցէք Հայոց գրականութեան անդաստանում, որպիսի խեղճութիւն, ի՜նչ աղքատութիւն եւ մտքի, եւ ձեւի, եւ լեզուի եւ գրական ճաշակե-ցութեան։

«Չկայ հարազատ գետին, որի վրայ կանգ առնի գրողը, չկայ կենդանի զանգուած որից ստանայ իր ներշնչումը, որի լեզուով ճո-խացնէ իր լեզուն, որի կենցաղից օգտուի։ Եւ այս ճիւանդութեամբ տառապում են մեր բոլոր գրա-գէտները հին թէ նոր, մեր հրա-պարակագրութիւնը, մեր գեղար-ուեստը»։

Այս տողերը գրող Սուրեան-ները եւ իրենց համախոհները՝ իբր պարկեշտ մարդեր, պէտք է ծալլեն ծրարեն իրենց գոյքերը եւ քաշուին ոչ միայն գրական, այլ նաեւ քա-ղաքական, հանրային, կուսակցա-կան եւ ընկերային կեանքէ, ամէն շրջանակէ որ կրնայ իրենց յիշեց-նել գաղթահայ զանգուածներու գոյութիւնը, շարժումը, ապրելու եւ կերտելու հզօր ճիգերը։

Որովհետեւ, եթէ չեն տեսներ «հարազատ գետին ու կենդանի զանգուած» այդ բանն ըսելու ո՛չ պէտք ունին, ո՛չ իրաւունք, պարզ պատճառով, — աչք ունին, ու չեն տեսներ գրական վերազարթ-նումի փորձերը, որոնց փաստը կուտայ գրեթէ ամէն օր, գաղ-թահայ երիտասարդութիւն մը 20-25 տարու, թերուս՝ բայց խանդոտ ու կրովի, դեռ անվարժ՝ բայց աշխատող, յամառ ու յու-սատու։

Երիտասարդներու այդ փոր-ձերը յաճախ իրենց յաւակնոտ շեշտով, ու պոռոտ գոյներով, փաստը կը բերեն նաեւ երեւոյթի մը — թէ իրենց այսօրուան արտա-գրական քննադատները կարդալ սորված են ծուռ հասկնա-լու համար, եւ ահա թէ ինչո՞ւ իրենց փութկոտ դատողութեամբ իրաւունք կուտան բոլշեւիկին վճռելու,

«Անկումային օրեր է ապրում արտասահմանեան գաղթահայ գրականութիւնը...ինչո՞ւ։ Սուրեանը ճգնում է պարզել այդ անճարա-րակութեան պատճառները։

— Ինչնէ մեր գաղթա-հայ գրականութեան գլխաւոր արատը։ Ո՛չ այլ ինչ, եթէ ոչ ան-հողութիւնը, ժողովրդից կտրուած լինելը, հեռաւորութիւնը հայրե-նիքից, կենդանի կեանքից ու նրա լեզուից»։

Այս մտքերը պէտք է ըսել թէ Սուրեաններու գանկէն չեն բխած։ Այլ գաղութ արտածուած են Հայաստանէն, — գաղթային հողի վրայ՝ գրականութիւն չի բուսնիր,» ու իւրացնելէ եւ ճո-խացնելէ յետոյ, տիրոջ կը վերա-դարձնեն առհասարակ անոնք որ կէս-գիշերն անց, աքաղաղի մը ձայնէն արթննալով, կէս քուն, կէս-արթուն, գրականութիւն կը փորձեն առանց հարցնե-լու, — հապա՞ գրականու-թիւնը որով կը պարծենանք այ-սօր, ո՞ւր բուսաւ ու բնական է, դարձեալ իրաւունք կուտան բոլշե-ւիկի ըսելու ''որ բանը միայն հեռաւորութեան մէջ չէ,,։

— Այո՛, ճիշդ այդպէս։ Հայ «գետին»ին ու հայ «զանգուա-ծ»ին պայմանները փոխուած են անշուշտ զարհուրելի կերպով։ Բայց կայ պայման մը որ բնաւ չպի-տի փոխուի որեւէ ազգէ գրողի համար,— որ ան պէտք է տեսնէ շրջավայրը ուր կ'ապրի։

Ու այդ շրջավայրը, մերը, իբր գաղթական՝ օտարէն եւ իր հարազատներէն ալ արհամարհուած այս զանգուածներուն շրջավայրը, լի է նորութիւններով անոնց հա-մար որ դիտել գիտէ։

Պէտք է սակայն դիտել գիտ-նալ...։

Մ. Ե.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՋՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ջրային տնտե-սութեան մասին տրուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղե-կութիւնները։ Կատարուած են հե-տեւեալ աշխատանքները։ Առաջին անգամ սկսուած է Էջմիածնի եւ ապա, Էվճիլարի եւ Շիրակի ջրանցքներու կառուցումը. ասոնց հետ մէկտեղ աւարտած են Այղր լճի ջրհան կայանի կառուցումը, սկսուած են փոքր Սարտարապատի եւ Կարճեւանի ջրանցքները. վեր-ջին՝ ջրային տնտեսութեան ամէ-նէն թոյլ կողմերէն մէկն է, ո-րովհետեւ նախատեսուած մօտ 100,000 րուբլի ծախքի փոխարէն, կը պահանջուի 1,200,000 րուբ-լի։ Այս սխալը կը բացատրուի ջրային տնտեսութեան անփոր-ձութեամբ եւ աշխատաւորներու պակասով։ Կարճեւանի ջրանցքը պիտի ոռոգէ 1100 հեկտար տա-րածութիւն, որուն 600ը բամպա-կագործութեան յատուկ։ Այղր լճի կայանը կ'ոռոգէ 6200 հեկ-տար բամպակ։ Փոքր Սարտարա-պատի ջրանցքը պիտի ոռոգէ 25,700 հեկտար։

Այստեղ երկու աշխատանք կը կատարուի։ Փոքր Սարտարապատը թէ պիտի ոռոգէ նոր հողեր եւ թէ պիտի փոխարինէ Արաքսէն սկիզբ առնող 12 առանձին ա-ռուներ, որոնք ամէն տարի կը յորդին եւ կը պարտադրեն մօտ 200 հազար րուբլի ծախք։ Սար-տարապատի ջրանցքը պատրաստ պիտի ըլլայ 1931ին։

Հնգամեակի ընթացքին, ջրա-յին տնտեսութիւնը վեց խոշոր աշ-խատանքներ ունի, որոնցմէ մէկ մասը պիտի աւարտի հնգամեա-կէն յետոյ։ Ղեւրու ոռոգման աշխատանքը գործնականապէս ար-դէն սկսած է։ Ղեւրը պիտի տան 44 հազար հեկտար տարածու-թիւն, որուն 34 հազարը նոր հողեր են։ Ղեւրու աշխատանքներուն համար այս տարի ծախսուած է 3,5 միլիոն րուբլի։

Հնգամեակի ընթացքին կա-կատարելի աշխատանքներուն մէջ են Արազդաեանի, Զանգիբասարի, եւ Սեւ-Ջրի ոռոգման աշխա-տանքները։ Քանի մը տարիէ ի վեր, ռուս ակադեմականի մը ղե-կավարութեամբ, 25-30 մաս-նագէտներ կը կատարեն հետա-զօտական աշխատանքներ, որոնց նպատակն է պարզել Ալագեազի ջուրերու օգտագործման հնարա-ւորութիւնը, Սեւ-Ջրի հետ միա-սին, Արազդաեանի ճահիճներու չորացումը, Սեւանի օգտագոր-ծումը, եւն։

Այս կերպով, փոքր Սարտարա-պատի ջրանցքը պիտի աւարտի 1931ին, պիտի ոռոգէ 25,700 հեկտար, եւ պիտի նստի 5 միլիոն 300,000 րուբլիի, Այղր լիճը կ'ո-ռոգէ 6,200 հեկտար եւ նստած է 2,200,000ր., Ղեւրը պիտի ոռո-գեն 50 հազար հեկտար (6 հազա-րը Նախիջեւանի հողերէն) պիտի նստի 21 միլիոն ր. եւ պիտի ա-ւարտի երկու տարուան մէջ, Ա-րազդաեանի ջրանցքը պիտի նստի 3,400,000 ր. եւ պիտի ոռոգէ 20 հազար հեկտար, Զանգիբասարի ջրանցքը՝ 13 հազար հեկտ. 3 մի-լիոն 200 հազար ր., մեծ Սարտա-րապատի ջրանցքը, որ հնգամեա-կի ընթացքին կատարելիք աշխա-տանքներու համար կը պահան-ջուի 2 միլիոն ր. եւ ընդամէնը պիտի ոռոգէ 45 հազար հեկտար։ Հինգ տարուան ընթացքին ո-ռոգուող հողերը պիտի աւելնան 154,900 հեկտար, պահանջելով ընդամէնը 52,600,000 ր. որմէ հնգամեակի ընթացքին կը ստա-ցուի 42 միլիոն րուբլի։

Ասկէ զատ, կան տակաւին ուրիշ ոռոգման մանր աշխատանք-ներ, որոնք կը պահանջեն երկու ու կէս միլիոն րուբլի։

Ելմտացոյցը, որ 1924—25ին կը կազմէր ընդամէնը 698 հազար րուբլի, 28—29ին հաւա-սար էր երեքուկէս միլիոն րուբլիի իսկ ընթացիկ տարիին կը կազմէ 7 միլիոն րուբլի։ Հնգամեակի վերջին տարին Հայաստանի ջրա-յին տնտեսութեան ելմտացոյցը հասած է 12 միլիոն րուբլիի։

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Սուրաբեան Թատերախումբը կը պատրաստուի յառաջիկայ ամսուանընթացքին ներկայացնել նոր օփէրէթ մը «Ղարաբաղի մելիքները» անունաւ 18րդ դա-րու հայ իշխաններու կեանքէն։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՊԱՏՓ. ԺՈՂՈՎԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յառաջիկայ Չորեքշաբթի առաւօտ, Ծննդեան օրը, կը բացուի Հ. Ե. Ո. Միութեան պատգ. Բ. ժո-ղովը մասնակցութեամբ Փարիզի, Պիյեանքուրի, Պուա-Քոլոմպի, Ալֆորվիլի, Լիոնի, Վիէնի, Վա-լանսի, Փոն տ'Օպնայի, Լը Փիւյիի Պորտոյի, Մարսէյլի, Պէյրութի, Աղեքսանդրիոյ եւ Պունոս-Այրէ-սի մասնաճիւղերուն։

Բացումը տեղի պիտի ունենայ առաւօտեան ժամը 10ին, Գլորիայի վերնայարկը, ուր հրաւիրուած են նաեւ քաղաքիս ծանօթ դէմքերը։ Բացումը պիտի տեւէ մէկ ժամ, եւ պիտի խօսուին միայն ճառեր։ Ցորեկէն յետոյ պիտի շարունակ-ուին ժողովի աշխատանքները մին-չեւ կիրակի երեկոյ։ Շաբաթ երե-կոյ թէյասեղան մը պիտի տրուի Սալ Վոլթէրի մէջ (Օտէոնի դի-մաց), ուր պիտի հրաւիրուին մտաւորականներ եւ ազգային դէմքեր։ Օրակարգին ընդհ. բո-վանդակութեան համաձայն, պատ-գամաւորական ժողովը նպատակ ունի Միութեան գործունէութեան ամբողջ ծանրութիւնը այսուհե-տեւ փոխադրել Սուրիա։

Արդարեւ Հ. Ե. Ո. Միութիւնը կը կարծէ թէ այլեւս աւարտած են Ֆրանսայի կազմակերպչական աշխատանքները, մնացեալը տեղի կ'ունենայ ժամանակին հետ։ Գոր-ծունէութեան բուն դաշտը այժմ Սուրիան է, ուր բազմահազար որ-բեր կան։ Այդ դաշտին մէջ մտ-նելով է, որ Հ. Ե. Ո. Միութիւնը ցոյց պիտի տայ իր բուն դիմա-գիծը։ Սուրիոյ կազմակերպու-թեան հետ Յունաստան ինքնա-բերաբար պիտի մղուի շարժումին յարելու։

Պատգմ. ժողովին կարեւոր հարցերէն մէկն ալ «Երկունք»ն է։ Այս պատճառաւ ձեռք պիտի առնուին հիմնական միջոցներ։ Թերթը պիտի դառնայ ռահվիրան այս շարժումին։

16 մասնաճիւղեր ունի արդէն այս Միութիւնը։ Եւ իր ապրած կեանքը ցոյց կուտայ ապագան, որուն կը ձգտի հասնիլ անսասան։

Ջարդերու, հրդեհներու, թշ-ուառութեան եւ պատերազմի մէ-ջէն հասած այս նոր վահագնեան սերունդը, այսպէս, կը մտնէ, հետ զհետէ աւելի դիրք կը շինէ մեր ազգային կեանքին մէջ։

Ողջո՜յն ձեզ ընկերներ։ Ձեր ուխտը կատար։ ԱԶԱՏԱՆԻ

Յ. Գ.— Հ. Ե. Ո. Մ.ի Կեդր. վար-չութիւնը կը խնդրէ Թուլի Նո-րակազմ Մասնաճիւղէն՝ իր պաշ-տօնական հասցէն հաղորդել, անհրաժեշտ հրահանգները ստա-նալու համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 15 Դեկտ.— Հ. Յ. Դ. Նորընտիր Կոմիտէն մասնաւոր եռանդով մղում կուտայ կուսակ-ցական դաստիարակութեան աշ-խատանքին։

Նոյ. 8ին, օգտուելով ընկ. Լ. Զորմիսեանի այցելութենէն, «Դաշնակցութեան Օրուան» առ-թիւ սարքեց ընկերահամակրա-կան թէյասեղան մը։

Դեկտ. 15ին ունեցանք դա-սախօսական ժողով մը։ Ճիշդ ժա-մանակին հաւաքուած էին ըն-կերներ եւ համակիրներ։ Ընկեր Խ. Տէրտէրեան ժողովը բանալով, հրաւիրեց ընկ. Գ. Յովհաննէսեա-նը, դասախօսելու «Ինչո՞ւ Դաշ-նակցութիւնը այժմ անկախու-թեան ծրագիր ունի» նիւթին շուրջը։

Յետոյ եղան հարցումներ, ո-րոնց ընկերը պատասխանեց սիրա-յօժար։

Հիւսեան

*** Մեր գաղութը վերջերս սկսած է ոգեւորութեան նշաններ ցոյց տալ։ Գովելի շարժում մը ստեղծուած է ժողովուրդին բոլոր խաւերուն մէջ, եկեղեցական, կր-թական եւ ազգային տեսակէտով։

«Եկեղեցասէր Տիկնանց Միու-թիւնը» որ գործի սկսաւ ութ ամիս առաջ, ձեռնարկած է մատուռի մ'ը բացման։ Մատուռը միեւնոյն ատեն պիտի ծառայէ իբրեւ դըպ-րոց։

Որբերու կիրակիի առթիւ, Ե-կեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը հանգանակութեան ձեռնարկեց եւ գոյացած 575 ֆր.ը ղրկուեցաւ կիդրոն, իր նպատակին յատկաց-ուելու համար։

Մխիթարական երեւոյթ մըն է նաեւ Տէսինի հայրենակցական միութիւններուն եւ կուսակցու-թիւններուն խորհրդակցական ժո-ղովը՝ դպրոցի համար։ Երբ Տիկ-նանց Միութիւնը եկեղեցիի հոգը, եւ միւսները դպրոցի հոգը կը ստանձնեն, կը նշանակէ թէ Տէսի-նը մօտ ատենէն կեր պարանափոխ-ուելով, պիտի ծաղկի նման գարնան ծառերուն, օրինակ հանդիսանալով շրջակայ գաղութներուն։

Երանի թէ շատ չուշանար հա-մագործակցութեան, եղբայրու-թեան եւ կազմակերպութեան օրը։

Իսկուհի

Տերը.— Ու յանկարծ՝ ջախ-ջախուած ու վիրաւոր իյնալ թշ-նամի նաւի մը վրայ, ինչպէս Պօլէնի մեծ թռչունը ու մեռ-նի՛լ նաւաստիներու հեգնանքին տակ...

—

«Մերկ ըլլաս դուն բանաստեղծի մ'հոգւոյն պէս...»

... Անցեալ օր նախադասու-թիւն մը կարդացի Պայրընէն, կ'ըսէ ծերը, որ տարօրինակ յա-մառութեամբ մը կը յամենայ մտքիս մէջ։ Յուզիչ ու անգութ նախադասութիւն մը՝ որ դա-շոյնի պէս կը խրի հոգւոյդ մէջ ու անբուժելի վէրք կը բանայ։ Բառացի չեմ յիշեր, բայց ի-մաստը հետեւեալն է՝

— Եթէ մարդիկ քաջութիւնը ունենային, ամէն երեկոյ տուն վերադարձին՝ թշնամիի պէս քննելու իրենց կեանքը, նայէին իրենք իրենց՝ առանց բարեա-ցակամութեան, դժուար թէ ապ-րելու տխուր քաջութիւնը շա-րունակէին ունենալ...

Ամբողջ այս տետրակը ուրիշ բան չէ, կ'ըսէ ծերը, եթէ ոչ ինքզինքդ մերկացնելու անկա-րեկիր փորձ մը, փորձ մը՝ որ աա՛ղ յաջողութեան ամէ՛ն հա-ւանականութենէ զուրկ է։

— Ինչո՞ւ համար, թշուա՛ռ ծեր, կարելի է սրբագրուիլ, նո-րոգուիլ...

Ո՛չ թէ որովհետեւ անհրաժեշտ անկեղծութիւնն ու քաջութիւնը պակսի քեզ, ու կ'ըսէ ծերը, ո՛չ թէ որովհետեւ — այդ վերաքուժա-կան գործողութիւնը յետոյ, իր տրամաբանական եզրակացու-թեան պէտք է տանիլ, այլ ո-րովհետեւ՝ նման քննութենէ մը յետոյ պիտի կորսնցնես ապրե-լու ուրախութիւնդ, պայքարե-լու հրճուանքդ, վստահութիւնդ՝ ուժերուդ վրայ, երիտասարդու-թիւնդ, կ'ըսէ ծերը։

— Իսկ քեզ նման մարդոց համար՝ անձնասպանութիւնը գէշ ու անօգուտ լուծում է։ Կ'ու-զես ապրիլ։ Ի՛նչպէս հաշտեցնել սակայն այս երկու հակադիր ուժերը։ Եւ ու դուն իրաւախոհու-թիւնը չենք սիրեր։ Ի՞նչպէս հաշ-տեցնել այս երկու անհողոքելի ոսոխները։ Ապրելու անխախտ կամքդ՝ գործելու ու աշխատելու համար եւ ինքզինքդ մերկա-ցնելու այս անվերջ ու անհան-գիստ ձգտումդ՝ որ ուղիղ գծով քեզ կը տանի մահուան...

— Թշուառ ծեր, ծամծուռ ծեր, կ'ըսեմ կրքով, ինձ ի՛նչ թէ ի՞նչ կ'ըսէ Պայրընը։ Կը հա-ւատամ որ ան կ'ամչնար իր մերկութենէն։ Աղաւաղուած, իր գէշ բնազդներուն գերի՝ կաղ, չարաշուք, սանձակոտոր մարդ մըն էր։ Ամբողջ Մեծն-Բրիտա-նիոյ պաղ ու անգութ նայուած-քին տակ՝ գերազանց արհա-մարհանքով մը, ձուաւ իր արե-նակից քրոջը անկողինը։ Ի՞նչ-պէս կ'ուզես որ յետոյ մերկ նա-յէր հայելիին մէջ ու չզգար, իր պզտիկ անձին վրայ...

—Ամէն մարդ թո՛ղ փնտռէ իր արատը, կ'ըսէ ծերը։ Ամէ՛ն տարի մեր հաշիւները բացով կը վերջանան։ Կեանքդ իրաւախո-հութիւն մըն է, կ'ըսէ ծերը։ Դուն որ յեղափոխական կը հա-մարես ինքզինքդ՝ կ'ապրիս ի-րաւախոհութեամբ, ինչպէս Ժորժ-Տիհամէլի սրտառուչ հե-րոսը՝ Լուի-Սալավէնը։ Տխուր է այս եզրակացութիւնը... Ի՛նչ փոյթ թէ ուրիշները քեզ ի՛նչ-պէս կը տեսնեն՝ արագ, անհաշտ, աններող, հաւատաւորական, ի՛նչ փոյթ։ Դուն՝ Սալա՛վէն, Սալա՛-վէն...

դեկտեմբերի տասներէնը

Ի՞նչպէս սկսանք մեր օրը այ-սօր, կ'ըսէ ծերը եւ ի՞նչպէս պի-տի վերջացնենք։

Դեկտեմբերի տասներէնն էր...

Առտուան մէկին, օրուան ա-ռաջին ժամուն, նստած էինք ռուս ուսանողի մը հետ, որ իր մտքերուն խորը թաղուած՝ կը խօսէր անընդհատ Կրընոպլի խաղաղ գիշերներուն մասին, իսկ մենք՝ կը նայէինք հայ ցնծուհիի մը, զոր կը յիշես, տա-րիներ առաջ ցանկացած էինք — տղու փափաք։ Հաստ երանգ-ներով կին մըն էր ատիկա, դէմ-քը քիչ մը կախ։ Մտածեցինք հետեւեալը — լեռները չեն հան-դիպիր իրարու, մարդիկը՝ այո՛, ո՛վ կը մտածէր թէ կրկին պի-տի տեսնենք զայն ու մեր ցան-կութիւնը աղջկան մը պէս պի-տի ամչնայ՝ իր յոգնած անձին վրայ...

Ժամը երկուքին՝ սկսանք արտագրել այս էջերը։ Հոս՝ ո՞ւր ենք — գիշերային կասկածելի վայր մը... հոս՝ ո՞վ կայ, ո՞վ — ծոյլ ու պանդուխտ ուսանողներ, պզտիկ բոզեր, երիտասարդ կա-ւատներ, գինով մարդ մը, երկու անգործ Հայեր, ուսանող աղ-ջիկներ, երկու ռուսիկան ու ինքնաշարժի վարիչներ... Ի՞նչ դէզ, ի՛նչ դէզ...

Զորսին՝ մեր տխուր անձը պիտի տանինք տուն։ Փողոց-ներէն պիտի անցնինք մենք մեզի հետ, այս էջերը պիտի նետենք նամակատուփ, պիտի հալինք լուսնին դէմ ու սան-դուղներէն՝ ձանձրոյթով պիտի բարձրանանք։

Կ'ըսէ ծերը, իր ժօռատ ծնօ-տը շարժելէն՝

Շատ ծխեցինք, թէյը մուգ էր, դժուար է քնանալ։ Պիտի կար-դանք, լարենք զարթուցիչը, մտիկ ընենք ոտքերու ձայնին սանդուղին վրայ։ Պզտիկ երազ մը պիտի հիւսենք եւ պիտի ննջենք այդ երազին հետ։ Գի-շե՛ր, գթա՛ մեր տխրութեանը...

Գիշեր, հանգչեցուր մեր ան-հանգիստ սիրտը։ Գթա՛ գիշեր...

Ժամը տասին՝ կը սպասենք նամակաբերի կոուփի հար-ուածին, դրան վրայ, պիտի բե-րէ յանձնարարեալ նամակ մը։ Օ՛ եթէ նամակը չգայ, եթէ չգա՛յ...

Պիտի երթանք նամակատուն, գրադարան։ Պիտի հանդիպինք այն աղջկան։ Խօսակցութիւն։ Թերթեր։ Նամակ-հի՛ն պատմու-թիւն... ծխէ՛ ծխէ՛։ Կեանքն ի՛նչ է որ — Ողորմութիւն։ Բարե՛ւ... բարե՛ւ...

Կ'ըսէ ծերը, այսօր կրկին պիտի ձանձրանանք, հիննանք, մաշինք...

Ժամը հինգին՝ ժամադրու-թիւն։ Ժամը վեցին՝ նախորդ ժողովի ատենագրութիւն։ Սրճա-րան, ճաշարան, պանդոկ, իննին ժողով։

Կ'ըսէ ծերը — իննին ժողով։ Ծխէ՛, ծխէ՛, կեանքն ի՛նչ է որ— Ջուր վէճ, պայքար, կռիւ, աղ-մուկ։ Տասին՝ խօսքիդ չեն հաւ-տար, տասնըմէկին՝ կը ծափեն քեզ։ Քիչ մը ուրախ, քիչ մը տխուր, օ՛ զուրս եկուր, երթանք վիքինք։ Նստի՛նք վէճի, ուշ գի-շերին կը դառնանք տուն, դուն կէս մը քուն, իսկ ես՝ արթուն...

Հոգիս զարթուն, կը հսկէ դեռ։ Օ՛ ծեր ընկեր, այս առա-ւօտ՝ զանց ա՛ռ անգութ հեգ-նութիւնդ։ Օ՛ չէ, ննջել կարելի չէ, կարելի չէ...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE FAUX - POIDS DE LA BALANCE. Roman, par L. G. Guerdan (Լ. Կիւրտիշկէրտան)։ Editions Argo, 35-37, Rue Madame, Paris. Prix 12 francs.

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ Մեսրոպեան ճե-մարանի, 1930։ պատկերազարդ, Սօֆիա, գին 10 ֆրանք։

ՕՐԱՑՈՅՑ ԳՈՅԱՄԱՐՏ 1930, հրատ. Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան։ Պատմական դրուագ-ներով եւ գեղեցիկ խօսքերով։ Մարսէյլ։

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌՕԱՆ՝ ընկերական ժողով, այսօր կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին։

ՎԱԼԱՆՍ՝ կոմիտէի եւ ընկերական ժողով, այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ՝ կոմիտէի և ընկերական ժողով, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։

ՐԸՆԱԺ՝ խմբական ժողով, այս Չորեքշաբթի օր։

Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բացուած է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON

Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ։ Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, Թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն։

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում։

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն։

Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ։

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին Թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ։

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

ԵՒ

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՌԱՒԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Անկիէն *Առնուվիլ*

22 Դեկտ. 1929

Դիմել՝ ԱՐԱՊԵԱՆԻ
13 Bld. Edgar-Quinet
Colombes, (Seine):
Գին 1 տոլար կամ 25 ֆրանք

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթեր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարփսի։ Մասն. լաբօռաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

---

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

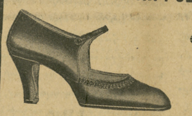

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է։ 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

1000 +

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ **ՋԱԿՕՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ**

ՅՈՒՆԱԿԱՆ *կօշիկի գործարանը*

18 Rue MONCEY, 18 Lyon

Փլաս տիւ Փոնի մոտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ։ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով։

· ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (*Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու*), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, հողերու եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ։
ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ,
36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

Éts "TOUT POUR LE CONFORT"

26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44

CHAUFFAGE CENTRAL

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)

Կը ստանձնէ շօգիով սանթրալի, ասլ տը պէնիւրու եւ տաք ջուրի զետեղումներ

ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մեր միջոցաւ կատարեցէք նաեւ ձեր սալամանտրերու եւ խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ։ Միեւնոյն Տան մէջ՝ T.S.F.ներ, ֆօնօկրաֆներ, լուսանկարչական գործիքներ, դիտակներ, ակնոցներ եւյլն. — կանխիկ եւ ապառիկ։

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՎԱՅԵԼՈՒՉ ՀԱԳՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԿԱՐ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

Նոր եւ շքեղ խանութը, զարդարուած ընտիր կերպասներով
Մաքուր եւ խնամուած կար
119 Rue Pelleport, Paris (20e) (Rue Belleville*ի կից*)
Մէթրօ: Pelleport. Tél. Ménilmontant 63—56

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georges*ի անկիւնը*)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24.83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած GRESSIN JOLIVET *հացերը։*

Ունինք խաշխաշով, չաւշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր։

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց*
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

Tailleur

A. BERBERIAN

24. RUE BERGERE

Tel.: Prov: 05-49

Paris 9

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET **V. YARJANIAN**

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիպոթեքական գործերու արագ հետապնդում։ Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց* կանխավճարի։ *ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում։ (ԱՖԻՏԱՎԻԹ)։ Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն։ Վիզա ամէն երկրի համար։*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ODEON **COLUMBIA**

Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէոն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ։ Եւրոպական եւ արեւելեան նուագարաններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ Վ.ԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
30 Rue St. Basile, MARSEILLE Téléphone: 14-29 Man.

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ

(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

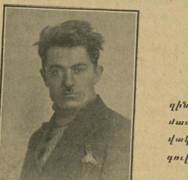
ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)
18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 73-97

Իրաւագէտ-խորհրդատու Տէֆանս Օթօմօպիլ է Սբօրթիվ եւ Միւթիւէլ Միլիթէր ֆրանսական մեծ ընկերութեանց։

Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագրեր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները, ու ամէն լեզուէ Թարգմանութիւններ։

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ։

FUMISTE-COUVREUR

PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել նամակով՝

A. TATOULIAN*ի*

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre (*Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին դուռ*)
իր անձնական դարմանատան մէջ կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները։
Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ Halles
Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8։ Կիրակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

L'ANNEAU D'ANAHIT

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

R. DASTARAC

13.50 ֆր. փոստի ծախք չկայ Դիմել՝ պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

Ծանօթ: Գրատանս նոր գրացանկը մամլոյ տակ է:

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով: *Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն։*

25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ,,

Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հերաթափիչ (մազ Թափող) արտադրութիւններէն:

երեք վայրկեանը բաւարար է Թափելու եւ մաքրելու մազերն ու աղուամազերը, առանց գրգռելու վերնամաշկը:

Գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)

Լապորաթուար՝ «քիս»

159 Rue Pierre Corneille, Lyon

REVEILLON A L'ATELIER

VOLPONE

Տոմսերը կը ծախուին այժմէն

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիսմ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

24 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1144

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾԻԼԵՐ ՈՐ ԿԸ ԾԱՂԿԻՆ,

Իրենք իրենց գլխուն, բայց միշտ համրօգուտ նպատակի մը նուիրուած աշխատանքներ կը կատարեն Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնները, Մարսէյլի, Աթէնքի եւ Պէյրութի մէջ։

Մենք պարբերաբար տեղեկութիւններ հրատարակած ենք այդ աշխատանքներու մասին, բայց շատ չէ այս երկու սիւնակն ալ նուիրել անոնց։ Գոնէ իբրեւ արդար գնահատում ձիգի մը որ կը տեւէ հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն։ Այլ մանաւանդ հակառակ բազմապիսի թակարդներու եւ խայծերու։

Ինչ որ առանձնապէս կը յատկանշէ այս միութիւնները, զարգացման բուռն տենչէն յետոյ, ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարն է։ Թանկագին առաքինութիւն մը՝ մեր օրերուն համար։ Եւ այս պողոտաներուն վրայ։

Մեր պատանիները իրենք զիրենք համարելով տեսակ մը վետեան կոյսեր, կը ձգտին կայծեր հաւաքել եւ կրակ ամբարել։ Վառ պահել կրակը՝ հայրենիքին, հայ ժողովուրդին համար։ Անշուշտ ներշնչուելով Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, որուն ուխտաւորներն են։ Վաղուան զինուորները։

Այս գիծը միշտ աչքի կը զարնէ անոնց բոլոր շարժումներուն մէջ, դասախօսութիւններէն մինչեւ հանդէսները։ Մինչև գիրքերն ու արտասանութիւնները։

Մեր օրերուն համար առաքինութիւն մըն է այս ձգտումը, ինչպէս ըսինք։ Անշուշտ պայմանաւ որ չդառնայ միակողմանի մոլութիւն մը։ Այս տարիքին մէջ, մեր տղաքը յատկապէս պէտք ունին մտքի առոյգ եւ ներդաշնակ զարգացման մը, մանաւանդ իբրեւ նորագոյն սերունդ։

«Յառաջ»ի ընթերցողները բաւական բան գիտեն Մարսէյլի Պատ. Միութեան մասին, որ լուռ ու մունջ կը գործէ իր գրադարանին մէջ, սրճարանի մը անկիւնը։ (Ո՞ր միութիւնը կծկուած չէ սրճարանի մը անկիւնը, մասնաւորապէս Փարիզի մէջ...)։ Միութիւնը պարբերաբար կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ։ Երկու տարուան միջոցին հաւաքած է մօտ 700 հատոր գիրք, տրամադրելի՝ բոլորին համար։ Մէկ խօսքով, կազմած է տաքուկ վառարան մը, լրացնելով անհրաժեշտ պահանջ մը։

Նոյնքան եռանդով կը գործէ, նաեւ, Աթէնքի Պատ. Միութիւնը, միշտ միեւնոյն առաջադրութիւններով։ Եւ թերեւս աւելի դժուարին պայմաններու մէջ։ Այսօր հրատարակած ենք նկարագրութիւնը հանդէսի մը, որ բացորոշ գաղափար կուտայ այդ խոնարհ գաղութի մեր կրակոտ պատանիներու եռանդին եւ մանաւանդ ուղեգծին վրայ։

Սակայն, ամէնէն բազմանդամ Պատանեկան Միութիւնները կը գտնուին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ,— երկու շրջաններ որոնք ուրիշ տեսակէտով ալ կը ներկայացնեն գործունէութեան լայն գետին։ Այստեղ ալ մէկ է նպատակը,— ստորիճանաբար վարժուիլ չարքաշութեան եւ գաղափարական կեանքի, թրծուիլ, եփիլ վաղուան համար։ Հայրենիքի եւ ժողովուրդի բարիքին համար։

Պատանիները, առաւելապէս դաշնակցական պատանիները սահմանափակուած չեն միայն այս երեք շրջաններուն մէջ։ Ոչ ալ միայն այս գետնին վրայ։ Միւս գաղութներուն մէջ ալ — Ռումանիա, Պուլկարիա, Եգիպտոս եւլն. կը գտնուին կորիզներ, միեւնոյն առաջադրութիւններով։

Մէկ խօսքով, ունինք անհամար ծիլեր որ կը ծաղկին հետզհետէ, թարմութիւն սփռելով իրենց բոլորտիքը։ Որքան ալ եղած բազմութեան հետ համեմատելով, խոշոր թիւ մը չկազմեն Պատ. Միութեանց անդամները, մեծ արժէք ունի երեւոյթը։ Հատընտիր փոքրամասնութիւն մը միշտ ընդունակ է ակօսներ բանալու եւ հետքեր ձգելու։ Վաղը այս տղաքն ալ հասակ նետելով, իրենց տեղերը կուտան նորահասներուն, եւ այսպէս անընդհատ կը քակուի եւ կը կապուի, կը նորոգուի օղակը։

Ի՛նչ խօսք որ, այս ծիլերը, ո՛րքան ալ զարնուին ամենօրեայ կեանքի դաժան ալիքներուն, պիտի կրնան տոկալ։ Պահել գոնէ ոգին։ Քանի որ, արհեստական պատուաստի մը չեն պարտիր իրենց գիտակցութիւնն ու կորովը, իրենց քալած ճամբան, այլ բնազդաբար գտած են այդ բոլորը։ Գործածելով ամերիկեան բացատրութիւն մը, կրնայինք ըսել թէ՝ հաւասար պատեհութիւններ ունին բոլոր հոսանքներն ալ։ Ազատ մրցում։ Եւ տահա թէ ո՛ւր կը հակի հոսանքը նոր և նորագոյն սերունդին։

Այս երեւոյթը պէտք չէ մեր ոտքը գետնէն կտրէ։ Եւ ոչ ալ շփացնէ մեր պատանիները։

Ոգեւորելով եւ ոգեւորուելով հանդերձ, չմոռնանք մեր բուն պարտականութիւնը,— հասուն և անընդհատ աշխատանք։

Աշխատանք ոչ միայն բարձր պահելու այս պատանիներուն բարոյական կորովը, այլեւ մտաւոր սնունդ ճարելու անոնց։

Միայն յիշատակները չեն բաւեր լեցնելու անոնց խանդավառ եւ անյագ հոգին։ Ոչ ալ նշանախօսքերը՝ առանց կենդանի գործի։

Յետոյ, չմոռնանք որ անոնց կոխած հողն ու շնչած օդն անգամ թշնամի են մեր երազներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (30 դեկտ.).

— «Հայաստան խորհրդային թերթերը պարբերաբար եռանդուն ջանքեր կը թափեն մեզ ներկայացնելու իբրեւ ներգաղթի թշնամիներ։ եւ այդ կը մղուին ընելու հարկաւ իրենց սեփական մեղքը պարտկելու համար։

Արդարեւ, վերջին եօթը ութ տարուան ընթացքին խորհրդային կառավարութիւնը ոչ միայն չկատարեց Զիչերիններու եւ Միասնիկեաններու բերնով ըրած իր մեծ մեծ խոստումները, այլեւ պարզապէս արտասահմանի հայութեան քթին խնդաց իր անվերջ տգեղ խաղերով ներգաղթի շուրջ՝ ժամանակ առ ժամանակ հազիւ քանի մը հարիւր հոգի ներս առնելով Հայաստան։ Այնպէս որ, ի վերջոյ բոլշեւիկներու օրով Հայաստան մտած թուրքերու թիւը մօտ երեք անգամ աւելի մեծ է քան Հայոցը։

Ոչ մէկ աննպաստ զրոյց կրնայ տեւականօրէն միտքեր պղտորել, եթէ փաստերը յամառօրէն չգան շարունակ յուսախաբութեան մատնելու մարդիկ։ կարելի՞ է չտեսնել, որ բոլշեւիկները Հայաստան մտնելը աւելի դժուարին, սիրտ մաշեցնող գործ մը դարձուցեր են, քան դրախտ մտնելը։ կարելի՞ է անտեսել, որ այն սակաւաթիւ բախտաւորներն ալ, որոնք մինչեւ այժմ յաջողած են մտնել Հայաստան, սարսափելի յուսախաբութեանց ենթարկուած են եւ այդ մասին շարունակ լուր կը հասցնեն արտասահման մնացողներուն։ Եւ վերջապէս, կարելի՞ է չնկատել, որ հակառակ անցնող տարիներուն, Հայաստանէն ոչ մէկ մխիթարական լուր կուգայ ներգաղթը քաջալերելու համար։

Մէկէ աւելի անգամներ մենք փաստած ենք, որ այժմ կարելի է ազատօրէն տեղաւորել աւելի քան 100,000 գաղթականներ խորհրդային Հայաստանի եւ Վրաստանին ու Ատրպէյճանին կցուած սահմանակից հայկական գաւառներու մէջ։ Սակայն, ութ տարուան փորձը ցոյց տուաւ, որ խորհրդային իշխանութիւնը չուզերհայ գաղթականները ներս ընդունիլ եւ, եթէ ժամանակ առ ժամանակ քանի մը հարիւր հոգի ներս կ'առնէ, այդ ալ կ'ընէ պարզապէս փոշի փչելու համար արտասահմանի հայութեան աչքին։

Հայկական ներգաղթի մեծագոյն եւ միակ իրական թշնամիները նստած են Երեւանի, Թիֆլիսի, Բագուի եւ Մոսկուայի մէջ, հարկաւ եթէ չհաշուենք Էնկիւրին։ Անոնց գործերն են որ կը պղտորեն հայութեան մտքերը եւ ոչ թէ արտասահմանի սրճարաններու անկիւնները ինկած քանի մը անճանօթ ու անպատասխանատու տարագիրներու դառնացած խօսքերը, ոչ ալ նոյնիսկ դաշնակցական թերթերու խիստ քննադատութիւնները։»

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ

Կիրակի առաւօտ փարիզցիները արթնցան, ողջունելով եղանակի առաջին ձիւնը, որ իր ճերմակ սաւանը փռած էր պարտէզներու, տանիքներու եւ փողոցներու վրայ։ Ձիւնէն վերջ ցուրտը մեղմացաւ որոշ չափով զերոյէն վեր մինչեւ 3 աստիճան բարձրանալով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՛նչ կ'ըսէ Պ. Ամի իր տեղեկագրին մէջ

Ինչպէս գրեցինք, դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Պ. Ամի հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի ներկայացուց իր տեղեկագիրը՝ ահա՛ իր եզրակացութիւնները։

1. Ալմազեանի խանութին ետեւի սենեակի դրան խաչաձեւ երկաթին, անթափանց թուղթին, դրան վարի մասին, աջ կողմին եւ աթոռակի մը վրայ գտնուած հետքերը մարդկային արեան հետքեր են. 2. Ալմազեանի տափատը եւ խանութի լուացարանին վրայի բամպակը մարդկային արեան հետքեր կը պարունակեն. 3. Գետնի փոշիներուն եւ լուալու քուրջին վրայ արիւն կայ, սակայն շատ քիչ քանակութեամբ ըլլալուն, կարելի չէ ճշդիւ որոշել զանոնք. 4. Խանութին ետեւի սենեակին մէջ գտնուած միւս առարկաներուն վրայ արիւն չկայ. 5. Արեան [illegible]քերը նոր են եւ առ առաւելն քանի մը ամսուան հնութիւն ունին. 6 Արիւնը հոսող արիւն է. 7. Արեան այս բիծերը եւ Րիկօտէնի արիւնը քանակական կերպով կը ներկայացնեն Պորտէ Վասէրմանի (ֆրանկախտ) նոյն յատկանիշները, իսկ որակական կերպով՝ ժանտատենդի A եւ B մանրէներու նոյն յատկութիւնները. 8. Րիկօտէնի սնտուկին խաւաքարտն ու երկաթ թելը ո՛չ մէկ կապ ունին Ալմազեանի խանութին մէջ գտնուած խաւաքարտին եւ թելին հետ. 9. Լուացարանի բամպակին վրայ կան ոզորենիի կտոր մը եւ մազեր. այս բամպակին եւ ապակիի անթափանց թուղթին վրայ *ստեւներ կան. 10. Սնտուկին մէջ գտնուած բոլոր մազերը, բացի մէկէն, կը ներկայացնեն Րիկօտէնի մազերուն հետ նոյն յատկանիշները. 11. Բամպակին վրայ գտնուած մազերը և սնտուկին մէջ գտնուած այն մազը որ Րիկօտէնի չի պատկանիր, կը ներկայացնեն նոյն յատկանիշները, եւ ատոնք Ալմազեանի մազին յատկանիշներն են. 12. Գտնուած ստեւները բոլորն ալ աղուէսի մազեր են. 13. Լուացարանի բամպակին վրայ կայ մելանի նմանող մանիշակագոյն բիծ մը, կապոյտ լեղակագոյն բամպակի կտոր մը, անթափանց թուղթի կտոր մը, օտար սիզաբոյսի բջիջներ եւ կապոյտ հատիկներ, զորս կարելի չէ եղած ճանչնալ։ Բոլոր այս տարրերը կը ներկայացնեն նոյն յատկանիշները ինչ որ սնտուկի արանքին մէջ գտնուած բամպակի կտորին, Րիկօտէնի փողկապին եւ Րիկօտէնի գլուխը ծածկող բամպակին վրայ գտնուածները. 14. Խանութին ետեւի լուացարանի ջուրի խողովակն ալ կը պարունակէ ստեւներ եւ փոշիներ, որոնք կը ներկայացնեն նոյն յատկանիշները՝ ինչ որ լուացարանին վրայ եւ սնտուկին մէջ գտնուած բամպակները։

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ՊԻՏԻ ԼՍՈՒԻ ԱՅՍՕՐ

Այսօր՝ երեքշաբթի՝ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ Ալմազեան եւ իր փաստաբանը՝ Ժան-Շառլ Լըկրան վէճի առարկայ պիտի դարձնեն Պ. Ամիի տեղեկագրին այս եզրակացութիւնները։ Փաստաբանը արդէն իսկ պատրաստած է գրաւոր պատասխան մը։

Շաբթուս վերջերը Պ. Մաթիֆաս վերջնական հարցաքննութեան մը պիտի ենթարկէ հայ դերձակը՝ գայն շուտով դրկելու համար ամբաստանիչ ատեանին առջեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ատամնաբուժական ուսանող Պոնֆու եւ նշանածը Օր. Լանպէր լսուեցան հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։ Այս վերջինը անոնց ցոյց տուաւ Րիկօտէնի քանի մը պատկերները, բայց չճանչցան։ Այս ձեւով ջուրը կ'իյնայ անոնց վկայութիւնը։

Սէն Ժիլ փողոցի անկիւնի գինեվաճառ Մէյէր ըսած էր թէ սեպտ. 6ի կամ 9ի առտուն տեսած էր Րիկօտէնը, որ կ'ուղղուէր դէպի Ալմազեանի խանութը։ Ճիշդ թուականին մասին վստահ չէր։

Պ. Մաթիֆաս լսեց Ժաքար անուն ուրիշ խանութպան մը, որ ըսաւ թէ սեպտ. 6էն մինչեւ կէսօր իր մօտ էր Րիկօտէն, հետեւաբար կ'եզրակացուի թէ Մէյէր Րիկօտէնը տեսած էր սեպտ. 9ի առտուն։

Գարախան Սեւ ծովէն ետ կը դառնայ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն դեկտ. 22 թուականով.

Գարախան, որ ուրբաթ օր մեկնած էր Օտեսայի ճամբով, Սեւ ծովու մէջ տիրող սաստիկ փոթորիկին պատճառաւ ստիպուեցաւ վերադառնալ Պոլիս, ուր պիտի սպասէ՝ մինչեւ որ օդերը աղէկնան։

Վաֆտի յաղթանակը

Գահիրէէն Թայմզի կը հեռագրեն դեկտ. 22 թուականով.

Ընտրական շաբաթն անցաւ գոհացուցիչ կերպով։ Միայն երկու լուրջ միջադէպեր պատահեցան ։ Մէկը տեղի ունեցաւ քանի մը օր առաջ Նապարէի մէջ (Ստորին Եգիպտոս), ուր 25 հոգի վիրաւորուեցան, միւսը՝ Ասիութի մէջ (Վերին Եգիպտոս), ուր սպաննուեցան երկու հոգի։

Ընտրական շրջանի համեմատաբար այսքան խաղաղ անցնելուն պատճառն այն է որ ազատական կուսակցութիւնը չի մասնակցիր ընտրութեանց, եւ վերոյիշեալ երկու միջադէպե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Գ.

Տէր եւ Տիկ. Մ. Մէզպուրեան, Bondy	25
Պսակ քահ. Սարգսեան Վալանս	25
Զ. եւ Յ. Դաւիթեան	30
Գ. Պագալեան	20
Անահիտ, Աղաւնի եւ Քնար Տրէզեան	15
Փոքրիկն Արէն Նշանեան	10
Վ. Յակոբեան	10
Գումար	135
Բ. ցանկի գումարը	755
Ընդհ. գումար	890

ՃԻԶՈՒԻԹՆԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ճիզուիթները Պէյրութի մէջ, Էշրէֆիէի բարձունքներուն վրայ հսկայ շէնքեր շինելով, դպրոցներ բացած են։ Այս վարժարանները բացառաբար հայ գաղթական տղոց համար են։

Բոլոր դասարանները հիմակուընէ լեցուն են, որովհետեւ աշակերտները կ'ընդունուին 10 դրշ. ամսականով եւ շատերն ալ ձրի։

Եթէ այս ընթացքը շարունակուի, այլասերումը անխուսափելի է։

Բարեբախտութիւնը այն է որ «Համազգային» երկրորդական վարժարանն ալ շուտով պիտի բացուի Պէյրութի մէջ, նախաձեռնութեամբ գրագէտ Պ. Լ. Սեղբոսեանի եւ Ն. Աղբալեանի։ Կը հաւաստեն թէ ամէն ինչ կարգադրուած է եւ կը մնայ միայն շէնքը վարձել։

19 ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Եգէական ծովուն եւ յունական ծովեզերքներուն վրայ բուռն փոթորիկ մը աւերներ կը գործէ. բազմաթիւ շոգենաւեր ստիպուեցան նաւահանգիստը ապաստանիլ փոթորիկին վերջանալուն սպասելով։

Պիրէոսի նաւահանգիստին տնօրէնութիւնը կը յայտարարէ թէ, վերջին փոթորիկներուն հետեւանքով յունական 19 շոգենաւեր ընկղմած են Եւրոպայի զանազան կողմերը, մանաւանդ Մանշի մէջ։ Բազմաթիւ մարդկային զոհեր կան։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիրակի օր Քլիշիի քաղաքապետարանին մէկ սրահին մէջ ժողով գումարեցին համայնավար կուսակցութենէն բաժնուած վեց բողոքարկուները՝ Կարշէրի, Ժոլի, Լուի Սէլիէ (Թաղապետական խորհրդականներ Փարիզի), Մարսէլ Լըկէ (*Իւմանիթէի* վտարուած խմբագիր), Տըվօ եւ ուրիշ դժգոհներ որոնք հիմը դրին նոր կուսակցութեան մը։ Այս վերջինը պիտի կոչուի «Բանուորական եւ գիւղացիական կուսակցութիւն»։ Ներկայ էին շուրջ 100 հոգի։

Նախագահ Փէթրոս Ֆօր բացատրեց հաւաքոյթին նպատակը։ Յետոյ խօսեցան Լուի Սէլիէ եւ Լիւսիէն Շասէնեը, որ բացատրեց նոր կուսակցութեան յայտարարութեան իմաստը։ Այդ պահուն լուր եկաւ թէ համայնավար ընկերվարականներուն կողմէ հասած է 12 հոգինոց պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Փօլ Լուիի։ Համայնավար-ընկերվարականները ամբողջութեամբ կը միանային Մոսկուայի դէմ ըմբոստացող բոլշեւիկներուն։ Փօլ Լուի ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ երկու կուսակցութեանց միութիւնը պատմական եւ գործնական նշանակութիւն ունի։

Յետոյ սկսան նախապատրաստական աշխատանքներ՝ նոր կուսացութեան ծրագիրը մշակելու համար։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հայաստանի տնտեսական զարգացման ամէն ձեռնարկի հետ, հրամայական պահանջ կը զգացուի քննել երկրի հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցներու իրական պատկերը, յարմարցնելու համար զայն օրուան պահանջներու։

Մեր երկրին համար այս հարցը, դեռ մօտաւոր անցեալին, միշտ ալ ներկայացուցած է սուր հանգամանք, իբրեւ հետեւանք փոխադրական չափազանց նախնական եւ աղքատ միջոցներու։ Դեռ այսօր ալ Հայաստանի ներքին գաւառները զուրկ են հաղորդակցութեան տարրական միջոցներէ։ Չկան ո՛չ միայն անհրաժեշտ չափով խճուղիներ, այլեւ սայլերու համար բաւականաչափ ճամբաներ, որով գիւղացիները կարենային մէկ գիւղէն միւսը կատարել անհրաժեշտ փոխադրութիւնները։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք մեր երկրի լեռնային մասերու սաստիկ ձմեռը եւ բնական արգելքները, ինքնին հասկնալի է որ ամիսներ շարունակ որոշ գաւառներ— ինչպէս օրինակ Զանգեզուր, Դարալագեազ եւ Նոր Բայազիդ — կտրուած կ'ըլլան երկրի միւս մասերէն, կղզիացած իրենք իրենց մէջ։

Անմխիթար է նոյնպէս երկրի հաղորդակցութիւնը արտաքին աշխարհի հետ։ Հայաստանի որոշ մասերէն անցնող միակ երկաթուղին, «անցնում է ամայի վայրերով։ Նա ընկած լինելով երկրի սահմանագլխին, չի կարող իր բարեբար ազդեցութիւնը տարածել մնացած տերիտորիայի վրայ. («Խ. Հ.» Նոյմ. 24) եւ հետեւաբար անկարող է նպաստել բաւարար չափով երկրի ներածումի եւ արտածումի կարեւոր գործին։

Երկրի այս տխուր կացութիւնը, որ ժառանգութիւնն է ռուս միապետական վարչութեան քաղաքականութեան, պէտք է ենթարկել հիմնական փոփոխութեան։

Այս գործը ինքնին բարդ խնդիր մըն է, սակայն։ Անհրաժեշտ է նկատի առնել ո՛չ միայն երկրի զարգացող արդիւնաբերութիւնը, եւ կամ ընդհանուր ձեւով երկրի տնտեսական քարտէսը, այլեւ ապահովութեան, ինքնապաշտպանութեան միջոցները։ Եթէ «տրանսպորտի հարցերը բացառիկ տեղ են գրաւում իւրաքանչիւր երկրի տնտեսութեան մէջ» նկատելով զայն «երկրի արտադրական ուժերը զարգացնելու մի միջոց», անշուշտ այդ միջոցներու ճարտար դասաւորումով միայն հնարաւոր է տնտեսութեան հետ բուն երկիրը ապահովել արտաքին ամէն տեսակի յարձակումներէն եւ անակնկալներէն։ Ուրիշ խօսքով, եթէ «տրանսպորտը» պէտք է արտադրութեան զարգացման համար, նոյնքան եւ աւելի պէտք է պահպանելու բուն իսկ այդ արտադրութեան աղբիւրները։

Անցեալին մեր երկրի յափշտակիչները, «տրանսպորտի» իրենց քաղաքականութեան մէջ կ'առաջնորդուէին գլխաւորաբար ռազմագիտական նկատումներով, երկրորդական եւ յաճախ անկարեւոր գտնելով տնտեսական պահանջները։ Միակողմանի այս քաղաքականութիւնը բարիք մը չէ տուած մեր երկրին։ Փաստ, մեր երկրի տնտեսական ողբալի վիճակը, որ վերջին հաշուով իր բացասական ազդեցութիւնը թողած է նաեւ բուն իսկ ռազմական գործողութիւններուն վրայ։ Կովկասեան ճակատի ռուսական անյաջողութիւններուն մէջ զգալի բաժին մըն ալ կ'իյնայ երկրի աղքատ տնտեսութեան եւ հաղորդակցութեան ու փոխադրական անբաւարար միջոցներուն։

Հայաստանի գաւառներու վարչական նոր բաժանման առթիւ, նկատի առնուած են միայն տնտեսական պարագաներ։ Հիմա որ մէջտեղ դրուած է փոխադրութեան խնդիրը, նոյն զանցառութիւնը կը նկատուի։

Երկու պարագաներուն ալ հիմնական առաջադրութիւնները կը պաշտպանուին տնտեսական հիմունքներով։ Եթէ պահ մը ընդունինք որ Հայաստանի կառավարութիւնը այնքան ալ մտահոգ չէ իր երկրի սահմաններու եւ հետեւաբար ապահովութեան հարցերով, կռթնած ըլլալով խորհրդային Միութեան «եղբայրական օժանդակութեան» վրայ, դարձեալ անհնար է արդարացնել անոնց անտարբեր կամ միակողմանի ընթացքը։

Ինչո՞ւ օրինակ, վարչական բաժանման եւ փոխադրութեան խնդիրներու քննութեան ատեն անոնք գիտակցաբար լռութիւն կը պահեն Շարուր-Նախիջեւանի շրջանի մասին։ Ո՞վ չի գիտեր այս գաւառներու բռնի անդամահատումը Հայաստանէն, առաջին եւ ամենագլխաւոր հարուածն է Հայաստանի տնտեսական զարգացման, նաեւ Հայաստանի ապահովութեան փափուկ գործին մէջ։

Այս երկու գաւառները իրենց բնական հարստութիւններովը, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ անմիջական սահմանակցութեամբը, եւ վերջապէս Ջուլֆա-Բագու երկաթուղիով (կառուցանելի) կը հանդիսանան իբրեւ բնական ամբողջացումը Հայաստանին։

Մեղրիի, Ղափանի, Գորիսի, Դարալագեազի եւ Նոր Բայազիտի բնական ճանապարհները այդ գաւառներէն կ'անցնին, Երեւանին միանալու համար։ Բայց, շնորհիւ նոր նոր դասաւորումներու, այդ հնարաւորութիւնները չեն կրնար օգտագործուիլ դժբախտաբար։

Այդ շրջանները զրկուած են իրենց բնական ճանապարհներէն, Նախիջեւանի շրջանի առանձնացումովը եւ գրեթէ կտրուած բուն երկրի կեդրոնէն։ Այս իրողութիւնները նորութիւն չեն անշուշտ։ Իրենք Հայաստանի վարիչները շատ լաւ գիտեն.

— «Հայաստանում կան ամբողջ շրջաններ, որոնք միանգամայն զուրկ են ճանապարհներից, օրինակ Մեղրու շրջանը, Զանգեզուրի զգալի մասը եւայլն»։ («Խ. Հ.» Նոյմ. 24)։ Այս խոստովանութենէն ետք, աւելի վրդովիչ կը դառնայ իրենց անտարբերութիւնը։ Չէ՞ որ Շարուրով եւ Նախիջեւանով ամենակարճ ճանապարհներ կային դէպի այդ շրջանները։

Բայց աւելորդ է շարունակել այսուղղութեամբ։ Դժբախտ իրականութիւնը կ'ըսէ մեզի, որ Հայաստանի այսօրուան վարիչները, ի վիճակի չեն պաշտպանելու իրենց իսկ «սոցիալիստական միութեան» մէջ, ո՛չ միայն Հայաստանի քաղաքական, այլ նոյնիսկ տնտեսական շահերը։ Այլապէս անոնք պէտք էր կորովի կեցուած քովերկրի շրջանացման եւ փոխադրական հարցի քննութեան առթիւ մէջտեղ դնէին Նախիջեւան-Շարուրի խնդիրը։ Այս հարցի դրական լուծումը պիտի թեթեւցնէր Հայաստանի փոխադրական հարցի սաստկութիւնը ընդհանրապէս։

Այս բոլորէն անկախ, փոխադրութեան մասին մէջտեղ բերուած ծրագիրները, առանձնապէս կարեւոր են մեր երկրին համար, եթէ միայն չմնան թուղթի վրայ։

Առաջին առթիւ «հերթի է դրուած Երեւան-Սարդարապատ եւ Երեւան Ղամարլու գծերն ուղղելու հարցը։» Իբրեւ հետեւանք ցարական չինովնիկներու շահամոլութեան եւ ծածուկ հաշիւներուն Էջմիածնի եւ Երեւանի շրջաններէն անցնող Թիֆլիս Ջուլֆա գիծը շատ աննշան չափով միայն ազդած է այդ շրջաններու տնտեսութեան վրայ։ Էջմիածին-Երեւանը ընդհանուր գծէն դուրս են մնացած։ Այս նենգ եւ անարդար խաղի սրբագրութիւնով միայն «Երեւանը կը մտնէ Թիֆլիս-Լենինական-Երեւան-Ջուլֆա-Բագու հիմնական երկաթուղագծի մէջ, այլեւ վերջինս կ'ընդգրկէ հաղորդակցութիւնից կտրուած մի շարք կարեւորագոյն բնակավայրեր։» («Խ. Հ.» Նոյմ. 24)։

Այս ուղղումին չափ կարեւոր է Երեւան-Սեւան եւ Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղիով կապելու ծրագիրը։

— «Երեւան-Սեւան երկաթուղագծի կառուցման անհրաժեշտութիւնը հասունցել է արդէն։ Այդ գիծը 60 65 քիլոմեդր երկարութեամբ, Սեւանի ամբողջ հսկայական շրջանը կը կապէ Հայաստանի կեդրոնի հետ։»

«Սեւանայ լիճը, նրա ափերում ձգուած բազմաթիւ գիւղերով եւ աւելի քան 120 հազար ազգաբնակութեամբ, միայն երկաթուղին անցկացնելուց յետոյ կը կենդանանայ եւ փոխանակ դժուարացնելու հաղորդակցութիւնը, ինչպէս ներկայումս, կը կապի ազգաբնակչութիւնն իր ջրային հաղորդակցութեամբ, հանրապետութեան կեդրոնի հետ։ («Խ. Հ.» Նոյմ. 24)։

Եւ վերջապէս այս երկաթուղագիծը հնարաւորութիւն կուտայ մեր երկրի այդ հարուստ շրջանին զարգացնելու մասնաւորաբար անասնապահութիւնը։

Այս երկու երկաթուղագծերու ծրագիրը չէ մտած դժբախտաբար «հնգամեայ պլան»ի մէջ։ Այժմ խնդիր էթէ պիտի մտցուի՞, թէ պիտի անտեսուի այսքան կարեւոր ծրագիր մը։

Քիչ վերը յիշեցինք որ Հայաստանի որոշ շրջաններ զուրկ են նաեւ հասարակ խճուղիներէ։ Վերջին «շրջանացման ժամանակ անհրաժեշտ համարուեց վերանայել ճանապարհային շինարարութիւնը առանց որի անկարելի կը լինի իրագործել տնտեսական շրջանացման առաջադրած խնդիրները։»

— «Առաջին հերթին պէտք է կառուցուին Լենինական-Երեւան խճուղին՝ Հաջի Խալիլի վրայով մինչեւ Ապարանի խճուղին եւ Թուլինի վրայով Արագածի Հարաւ-Արեւմտեան լանջերով»։ Ո՛չ նուազ կարեւոր է նոյնպէս «Երեւանից մինչեւ Բաշ-Գեառնի եւ ապա Քէշիշքանդ՝ մինչեւ Զանգեզուրի ճանապարհը։ («Խ. Հ.» Նոյմ. 24)։

Կան նաեւ կարճ ճանապարհներու, Երեւան-Աշտարակ Ղամարլու-Էջմիածին ելեքտրաշարժով կամ օթօպիւսով կապելու ծրագիրները։

Այս բոլորը սակայն ծրագիր են տակաւին, եւ դուրս «հնգամեայ պլան"էն։ Իրականացնելու համար այս ամէնը, առնուելիք շատ քայլեր կան։

— «Այդ բոլոր հարցերը պէտք է լուծում ստանան մօտ ապագայում. հակառակ դէպքում նրանք կարող են խոչընդոտ հանդիսանալ մեր տնտեսութեան վերակառուցմանը։,,

Ե՞րբ կը սկսի այդ մօտ ապագան...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՄԷՋ

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱԾ

ՄՈՒՍՈՒԼ, 5 դեկտ. — Նահր Օմարի գաղթականութեան դէպի Մուսուլի շրջանը փոխադրութիւնը սկսաւ խումբ-խումբ, իւրաքանչիւրը 35-45 հոգիէ բաղկացած։ Մինչեւ օրս Պասրայէն փոխադրուած են 14 խումբ, իսկ Պաղտատէն 2 խումբ։ Մուսուլ հասնելով ամէնէն շատ կը մնան 36 ժամ, մինչեւ որ կարենան անհրաժեշտ գնումները կատարել, որմէ ետքը Մուսուլի մէջ կազմուած օժանդակիչ յանձնախումբը օթոներ վարձելով ճամբու կը դնէ զանոնք դէպի իրենց յատկացուած վայրը։ Փոխադրութիւնը կը կատարուի շատ կանոնաւոր, թէեւ աճապարանքով, քանի որ ժամանակը բաւական ուշ է։

Մուսուլէն անցնող գաղթականութիւնը իր կանոնաւոր եւ օրինակելի ընթացքով այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ անվթար պահած է իր ցեղային յատկանիշերը։ Ցառապիլ՝ օրուան հացի կարօտ, օտար հորիզոնի տակ իր արժանիքները բարձր պահել՝ լուսաւոր ապագայի յոյսով՝ ապրող հայութեան տրուած է։

Գաղթականութիւնը ճամբու ընթացքին գրեթէ նեղութիւն չկրեց, եւ կամ համեմատաբար քիչ նեղութիւն կրեց, շնորհիւ փոխադրութեան լաւ կազմակերպութեան։ Եւ եթէ նեղութիւն կրեց, ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէր, չէ որ կ'ազատուէր իր անտանելի կեանքէն եւ վերջապէս կ'երթար կապուելու իր նախասիրած արհեստին՝ հողի մշակութեան։ Ու մինչ իր հայրենի խորթ կառավարութիւնը՝ որ ինքզինքը կ'անուանէ աշխատաւորներու իշխանութիւն, քանիցս դիմումներու եւ պաղատագին աղաղակներու հանդէպ կը խլանայ ու հայրենիքի դռները ամուր կը փակէ անոր առջեւ եւ կը զլանայ ափ մը հող, պէտք չէ՞ երախտապարտ ըլլալ օտարին, որ աւելի հոգածու կը գտնուի անոր հանդէպ, հոգ չէ թէ իր օգտին համար։ Այս այսպէս ըլլալով, ցաւի՞լ թէ զարմանալ այն թերթերուն որոնք դէմ կ'արտայայտուին Նահր Օմարի գաղթականութեան Մուսուլի շրջանը հաստատուելուն։ Անոնք թող բարի ըլլան Հայաստանի դռները բանալ տալու, եւ Նահր Օմարի հայ գաղթականութիւնը հայրենիք պիտի փութայ խուռներամ, իսկ հայրենիք չգացողները պիտի ըլլան անոնք, որոնք հայրենիքի անունէն ձրիաբար կը ճառեն, առանց հայրենիքի հետ հոգեկան կապ ունենալու։

Տեղս կազմուած օժանդակ յանձնախումբը կարելի չափով կը կը կատարէ իր վրայ դրուած պարտականութիւնները եւ իր գործունէութիւնը քաջալերանքի արժանի է։ Մանաւանդ եռանդով կ'աշխատին Պ. Աբրահամ Էմիրխանը եւ Պ. Սարգիս Սարգիսեանը, յաճախ մոռնալով իրենց սեփական գործերը։

Գաղթականութեան բնակավայր ընտրուած է Հավրէգզ գիւղը, ուրկէ պիտի օգտագործուին մնացած գիւղերու հողերը։

Հավրէգզի մէջ ժողովուրդը տենդագին աշխատանքի լծուած է։ Բոլոր աշխատող ձեռքերը առանց բացառութեան գործի են. պարապ մարդ չկայ։ Աշխատանքը հաւաքականօրէն յառաջ կը տարուի եւ արդիւնաւոր կերպով։ Հիմակ ու հիմա իրենց գլխաւոր մտահոգութիւնն է բնակարաններ շինել ու պատսպարուիլ, որմէ ետքը երկրագործական աշխատանքի սկսիլ, որու համար մաս մը պատրաստութիւն տեսնուած է արդէն։ Մինչեւ այժմ շինուած ու ծածկուած են 150 տուն եւ դեռ կը շինուին։ Շինութիւնները որոշ յատակագծի մը վրայ կը շինուին, օդասուն եւ առողջապահական հիմերով, ախոռները եւ նման շինութիւնները բնակարաններու շարքէն դուրս պիտի շինուին, ժողովուրդի առողջապահութեան համար։ Գիւղը խաչաձեւուած է լայն եւ օդասուն փողոցներով։ Այցելողները միահամուռ կը վկայեն որ նորակառոյց տիպար քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողու եւ հիացած են ժողովուրդի մեղուաջան աշխատութեան եւ կարգապահութեան վրայ։

Նոյեմբերի սկիզբը Գրիգոր Քահանայի ընկերակցութեամբ Հավրէգ այցելեց Մուսուլի տեղական կառավարութեան անգլիական խորհրդական Հազարապետ Ուիլըն, որու բարեացակամ թոյլտուութեամբ եւ կարելի է ըսել պատասխանատուութեամբ կարգադրուեցաւ Նահր Օմարի գաղթականութեան Մուսուլի շրջանը տեղափոխութեան խնդիրը։

Հազարապետը տեսնելով ժողովուրդի մեղուաջան աշխատանքը, շինարարութիւնը եւ կարգապահութիւնը, չկրցաւ զսպել իր հիացումը։ Մանաւանդ շատ հաւնեցաւ շինութեան յատակագծին, տուներու վայելչութեան ու առողջապահիկ ձեւին։ Ասիկա առաջին տիպար գիւղն է որ կը շինուի եւրոպական գիւղերու յատակագծով, բոլորովին տարբեր տեղացիներու աձեւ գիւղերու անկանոն եւ գետնափոր խրճիթ-տուներէն։ Քաջալերեց ժողովուրդը որ կրցած է այսպէս ամենակարճ ժամանակին 100 տուն շինել (այն ժամանակ դեռ 100 տուն պատրաստ էր) եւ խոստացաւ իր հովանաւորութիւնն ու բարոյական աջակցութիւնը։ Եւ իր հիացումը այնքան յառաջ տարաւ որ հեռագրեց Պասրա, Պ. Լեւոն Շաղոեանին որ կը թոյլատրուի մնացած ժողովուրդին փոխադրութիւնը, եթէ փափաքողներ կան։ Որովհետեւ Հազարապետ Ուիլըն, 100 ընտանիքի փոխադրութենէն աւելին թոյլատրած չէր նախապէս, եւ ինք Հավրէգզ երթալէն առաջ հեռագրած էր Պ. Լ. Շաղոեանին փոխադրութիւնը դադրեցնել։

Ահա այսպէս տարագիր բազմութիւնները, զրկուած հայրենիք երթալու հնարաւորութենէն, տուն-տեղ կ'ըլլան օտար հորիզոնի տակ, ամայի անապատները բուրաստանի վերածելու եւ շէնցնելու համար։ Այո, թէեւ գոհ ենք ու երախտապարտ հիւրընկալ երկիրներուն հանդէպ, հազար անգամ նախընտրելի չէ՞ր որ մեղուաջան աշխատանքը թափուէր հայրենի հողին վրայ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԽՈՐՀՐԴ. ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բեսեդովսկի շարունակել[...] իր յուշերը, կը պատմէ Վարշաւիոյ միջնաբերդին պայթումը.

— 1923 նոյմ. 13ի երեկո[...]նը, ուշ ատեն պառկեցայ [...] միայն ժամը երեքին սկս[...] քնանալ։

Յանկարծ, զարհուրելի [...] խուլ մը արթնցայ. պատուհա[...] միս դուռը բացուեցաւ ճայթ[...]իւնով, ապակիները ջարդ [...] փշուր եղան. ես ալ գետին նե[...]տուած էի. օդի զօրեղ հոսանք մը կը շարժէր ինչ որ կար սենե[...]կին մէջ։ Կնոջս հետ պատուհան[...] վազեցինք։

Առտուան ժամը հինգն էր։ Ամբողջ փողոցը ծածկուած էր ապակիի կտորուանքներով։ Խումբ խումբ անցորդներ կը խուժէին Թրէնպացքա փողոցը։

Առաջին անգամ, այն գաղա[...]փարն ունեցայ թէ ռումբ մը նետուած ըլլալու էր խորհրդա[...]յին դեսպանատան վրայ, իբր Լոկանովսկիի շահատակու[...]թեանց փոխվրէժ։

Բայց կոտրած ապակիներու թանձր խաւեր կը փայլէին Կրա[...]կովիա արուարձանին երկայնքը։ Պայթումը աւելի հեռուները տե[...]ղի ունեցած ըլլալու էր և միայն օդի վերջին ալիքները հասած էին մեզ։

Նրբանցք իշխ. Օպոլենսկի մեր դեսպանը՝ գիշերանոցով վրաս վազեց։ Բոլորովին այ[...]լանդակուած, դէմքը վախէն այ[...]լայլած՝ կը կրկնէր,— «ռումբերով մեր վրայ կը յարձակին, ռում[...]բերով մեր վրայ կը յարձակին»։ Շատ դժուարութեամբ կրցայ զինքը համոզել թէ մեր վրայ յարձակող չէր եղած։

Ժամ մը յետոյ, լեհական թերթերու մասնաւոր տպագրու[...]թիւններ, կ'իմացնէին թէ պայ[...]թումը տեղի ունեցած էր Վար[...]շաւիոյ միջնաբերդին մէջ, քա[...]նի մը քիլոմեդր հեռու։ Նախ պայթում մը տեղի ունեցաւ. յե[...]տոյ, միւս վառօդարանները կրակ առին։ Պայթումի ուժը այնքան սաստիկ էր որ, 500 մեդր հե[...]ռուէն անցնող զինուորական ջո[...]կատ մը, օդէն մղուած՝ քշուե[...]ցաւ ինկաւ Վիստուլայի մէջ եւ անոնցմէ տասնեակ մը խեղդուե[...]ցան, հարիւրաւոր զոհեր կային եւ դիպուածով էր որ միջնաբեր[...]դին շրջակայ տնակները հազա[...]րաւոր զոհեր չէին տուած։ Հրեայ բնակչութիւնն իրօք այդտեղ կը գրաւէ խարխուլ տուներ. եթէ ամբողջ վառօդարանները պայ[...]թած ըլլային, այս բոլոր տնակ[...]ները պիտի քանդուէին եւ 10 հազարի չափ հրեաներ կորսուած պիտի ըլլային։ Հրաշք մը փր[...]կած էր այս հրեայ գործաւոր[...]ներն ու արհեստաւորները։

Ամէն կողմէ տարաձայնու[...]թիւններ կը հիւսէին. կառավա[...]րութիւնը յայտարարութեամբ մը կը յայտնէր թէ» ոճրագործ ձեռք մը օդը հանած էր միջնա[...]բերդը», Բայց փաստ չկար. պահնորդը որ ազատած էր մա[...]հէն, կը վկայէր թէ նախ շատ փոքր պայթում մը տեղի ունե[...]ցած էր եւ վերջն էր որ վառօ[...]դարանները օդը ելած էին. Այն համոզումը գոյացաւ թէ դժո[...]խային մեքենայ մը կատարած էր իր գործը։

Դեսպանատան մէջ, զարհու[...]րելի օրեր կ'անցընէինք։ Ամէն մարդ կ'ըսէր թէ Լէյնսկի՝ Գ. Միջազգայինի գաղտնի գործա[...]կալը որ Լոկանովսկիի տեղն անցած էր, հեղինակն ու կազ[...]մակերպիչն էր այս ոճրափորձին։ Բայց ան կը պտըտէր նրբանցք[...]ներուն մէջ, առանց հոգ ընելու եւ անցուդարձով հետաքրքր[...]ուելու. միայն իմ դէմս ելած պահուն էր որ աչքերը վար կ'առնէր, Գիտեր թէ տեղեկու[...]թիւն ունէի ռմբաձիգներու կազ[...]մակերպութեան մասին։ Գիտէր նաեւ թէ արգելք եղած էի որ Լակոնովսկի ի գործ դնէ կարգ մը հարաշուք ծրագիրներ եւ թէ երբեք չէի ծածկեր իմ խոր հա[...]կակրանքս, դեսպանատան կող[...]մէ կազմակերպուած ահաբեկու[...]մին դէմ։

Քանի մը օր յետոյ, կը մըտնէր Օպոլէնսկիի գրասենեակը թերթ մը կը կարդար.

— Մտիկ ըրէ՛, ըսաւ. երկար տեղեկագիր մը գրեցի Քաղաք. Դիւանին։ Պէտք է որ այս վերջ գտնէ. դեսպանատուն չէ որ ուզենք այստեղ, այլ․․․ Ինչ որ ալ ըլլայ Լոկանովսկի աւելի տանելի էր քան այս Էլէնսկին։ Այս պատեհութիւնը կը ... պատի դեսպանատան մէջ, բոլորին կը ժպտի, կարծես թէ իր ... հացին իւղ քսելու վրայ ըլլայ, ... կոճակէս՝ անկարելի խաղալ կը խաղայ, առանց ինծի ... տալու։ Այս պայքարումը զիս ... նետեց. Փոլին (իր անձնական գրագրուհին, որ իրեն հետ ...) դեռ արժանի ցաւէ կը ... ինչ պիտի ըլլար եթէ ... առաջարկները մէկ անգամէն ...։ Քաղաքական Դիւանին գրեցի որ տեղս ուրիշ մը ... եւ կամ ինծի տան խաղաղ պետի մը դիրքը։

Այս խօսակցութիւնը շարունակելով, ըսաւ թէ նոյմ. 15ին Էլէնսկի ցոյց տուած էր Լեհաստանի համաձայնութեան նախագահին մէկ նամակը, որ կը յայտնէր թէ մօտ ատենէն պիտի ձեռնարկէին կարեւոր գործի մը։ Ծածկագիր նամակը ստացուած էր նոյմ. 7ին, բայց Էլէնսկի զայն Օպոլէնսկիի ցոյց տուեր էր, ոճրափորձէն երեք օր յետոյ միայն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

Լ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Դեկտ. 8ին Փիքսի Հայ. կաթ. վարժարանին մէջ մեծ պատրաստութեամբ տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Փիքսի եւ Սինկրուի Պատանեկան Միութեան 4րդ տարեդարձը։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, ինչպէս եւ զանազան կազմակերպութեանց ու հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչները։

Սրահին դուրսի ճակատը կը ծածանէին Հայ եռագոյնը եւ Հելլէն քօյր դրօշը, դրան առջեւ կեցած էին Հայ սկաուտները, իսկ կարգապահութեան կը հսկէին Յափահաս ընկերներ։

Փիքսի եւ Սինկրուի բոլոր պատանի ընկերները կայմ ու պատրաստ պարտէզը կը սպասէին իրենց խմբապետներուն հրամանին։ Ժամը 3ին 60 պատանիներ խմբակներու բաժնուած, իւրաքանչիւր խումբ իր դրօշակով ... մէկ ... եւ մտաւ սրահ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։ Նախագահ ընկ. Մ. Փափազեան խօսեցաւ Պատանեկան Միութեան գործունէութեան մասին եւ բացատրեց իւրաքանչիւր դրօշի նշանաբանը։ «Քրիստափոր» խումբի դրօշին վրայ ոսկեզօծ տառերով գրուած էր «Վրէժ»։

«Ջաւարեան» խումբին՝ «Մահ կամ Ազատութիւն», Ռոստոմին՝ «Ըմբոստ պիտի մնանք մինչեւ որ ազատուինք», Բաբկէն Սիւնին՝ «Մեր նպատակը ստրկութիւն չի ճանչնար», Արմէն Գարոյին՝ «Հայրենիք եւ ազատութիւն», Մուրատին՝ «Հայ ծնանք Հայ պիտի մեռնինք»։ Ժողովուրդը կը պոռար. «կեցցէ՛ Պատ. Միութիւնը, կեցցէ՛ Նոր սերունդը»։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Հայ կաթ. վարժ. սանուհիներէն Օր. Մաթիլտ Պէրպէրեան որ մաքուր առոգանութեամբ մը արտասանեց «Հայաստանին»։ Ընկ. Ա. Ահարոնեան արտասանեց «Դէպի երկիր»ը։ Արտասանութիւններ ըրին նաեւ ընկերներ Ա. Տագլեան, Տ. Փափազեան, Մ. Ցոփանեան եւ Վ. Սատէթեան։ Առաջին մասը վերջացաւ Հայ կաթ. վարժ. սանուհիներու կողմէ՝ գեղջկական պարերով։

Դադարին վիճակահանութեան դրուեցաւ Քրիստափորի մեծադիր նկարը։ Շահողը, Պ. Պերճ գարձեալ նուիրեց Փիքսի Պատ. Միութեան։ Բաշխուեցան նաեւ զարդանիշներ, որոնցմէ գոյացաւ մօտ 1500 դրախմի։

Բ. մասը սկսաւ ընկ. Ա. Գաբրիէլեանի մէկ ուղերձով, որ կը պանծացնէր մեր մեծ ուխտը, անկախ Հայաստանի գաղափարը։ Ընկ. Ա. Կազէլ, որ մանրամասնօրէն վերլուծեց Հայկական դատին զանազան փուլերը եւ մեր ազգային գործունէութիւնը։ Այնուհետեւ տեղի ունեցան հայկական պարեր, իսկ ամէնէն վերջը ներկայացուեցաւ «Երկու Անվարտիները» գաւեշտը։

Հանդէսին փակումէն առաջ ընկեր Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց կաթոլիկներու դպրոցի սանուհիներուն եւ վարչութեան եւ Հ. Յոհ. վարդ. Կամսարականի, որ սիրայօժար տրամադրած էր սրահը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ ուրախ տրամադրութեամբ, մինչ Պատ. Միութեան երգչախումբը կը հնչեցնէր ազգային եւ յեղափոխական երգեր։

Այս հանդէսին առթիւ կատարուեցաւ եօթը նոր ընկերներու երդումի արարողութիւնը։

Ա. Արմէն

«Ցառաջ»ը ՕՐԸ ՕՐԻՆ կուտայ ԻՆՉ ՈՐ ԿԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐԷ ՔԵԶ, ԻՆՉ ՈՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԳԻՏՆԱԼ, ոչ միայն ազգային, այլ եւ միջազգային կեանքէ։ Ոչ միայն իր սեփական աղբիւրներէն, այլ եւ ամէն օր պրպտելով դէզ-դէզ հայերէն եւ օտար թերթեր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՃԱՑՆԵՆ

1925ին, Հայաստանի Ջրային Տնտեսութիւնը Բագուէն բերել կուտայ 6000 րուբլի արժէքով մեքենայ մը եւ ելեկտրական ջրաղաց։ Մեքենան ջրաղացին հետ միասին կը փոխադրուի Դավալու, ուր պիտի կառուցուէր ջրաղացը եւ բաւարարէր 22 գիւղերու ալգաբնակչութեան պահանջը, որովհետեւ այդ գիւղի բնակիչները աղալու համար, ստիպուած էին 80-100 քիլոմեդր ճամբայ կտրել։

Բամպակի տարածութիւնները ջրելու նպատակով, ջրհան մեքենան կը փոխադրուի Շիտալի բայց չ'օգտագործուիր։ Երկար ժամանակ, մեքենան կը մնայ արեւի եւ անձրեւի տակ, յետոյ Հայ. Ջրային Տնտեսութեան երկու պաշտօնեաներ, գինով վիճակի մէջ, մեքենան կրկին կը փոխադրեն Շիտալիէն Դավալու, կը յանձնեն մէկու մը որ մեքենայէն չէր հասկնար ու կը պահանջեն որ լրացնէ անոր պակաս մասերը, խոստանալով փոխարէն վճարել ամսական 150 րուբլի ու կը հեռանան, ալ չվերադառնալու պայմանով։ Դեռ 1925ին, Դավալուի շրջակայ գիւղերու ներկայացուցիչները կը խնդրէին որ մեքենան եւ ջրաղացը 6000 րուբլիի ծախեն իրենց։ Բայց Ջր. Տնտեսութիւնը կը մերժէ եւ պահանջէ 8000 ր.։ Բանակցութիւնը կը վիժի եւ մեքենան, կտոր կտոր դեռ կը մնայ արհեստաւորին խանութը։ Անփութութիւնը յստակօրէն կը տեսնուի երբ գիտնանք թէ Դավալուի շրջակայ գիւղերը տարեկան 2500 Թոնօ ցորեն աղալու համար, ստիպուած են մեծ դժուարութեամբ երկար ճամբայ կտրել. այդ պատճառով, անոնք քանի մը անգամներ դիմում կատարած են մեքենան օգտագործելու, բայց միշտ հանդիպած են մերժումի։

ՂԱՓԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Մինչդեռ մէկ կողմէ պայքար կը բացուի ի նպաստ արտադրութեան ինքնարժէքի նուազման, Ղափանի պղինձի արտադրութեան մէջ ինքարժէքը բարձրացած է հարիւրին 26։

Հանքային արտադրութեան ղեկավարները ասոր պատճառ ցոյց կուտան փոխադրութեան միջոցներու նախապատմական վիճակը որ ունի անշուշտ իր գէշ անդրադարձումները։ Ղափանէն մինչեւ երկաթուղիի կայարանը պղինձը կը փոխադրուի «ուղտերով» եւ «աւանակներով»։ Բայց միայն փոխադրութիւնը չէ որ պատճառ տուած է ինքնարժէքի բարձրացման, կան ուրիշ պատճառներ ալ։

Կազմուած եւ հաստատուած նախահաշուի համաձայն, հանքային ղեկավար մարմնի վարչատնտեսական ծախսերը 1928 29ին պէտք չէ անցնէին 7000 րուբլին։ Բայց ծախսուած է 15000 րուբլի։ Ռուսաստանէն կը հրաւիրուի ճարտարագէտ մը՝ Ղափանի մէջ աշխատելու համար։ Ճարտարագէտը կարճ ժամանակէն կը վերադառնայ. ծախք կ'ըլլայ 2500 րուբլի։

Պահ մը պէտք կը զգացուի հանքային մասնագէտներ աշխատցնելու։ Պաթում բերել կուտան տասնեակ մը անձեր։ Ատեն մը կ'աշխատին, բայց օր մըն ալ յայտնի կ'ըլլայ թէ այս մասնագէտ աշխատաւորները բնաւ չէին աշխատած հանքային արտադրութեան մէջ, այլ սրճարանի երգիչ ու փողոցի նուագածու էին։ Քանի մը շաբաթ չանցած, ճամբու կը դրուին ստանալով անհրաժեշտ վարձատրութիւն։ Քանի մը հազարի աւելորդ ծախք մը եւս

Նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ, այս տարի, արտադրութիւնը ինկած է։ Ժամանակ եղած է որ պղնձի ձուլարանը գոց մնացած է շաբաթներով, հում նիւթի պակասի պատճառով։ Այս բոլորը կը նշանակեն թէ ինքնարժէքի բարձրացումը եւ արտադրութեան անկումը հետեւանք են գործի վատ կազմակերպման եւ այն հանգամանքին որ Ղափանի արտադրութեան մէջ, ղեկավարի դիրք ստացած են գործին անընդունակ մարդեր։

Այս անկման պատճառ ցոյց կը տրուի նաեւ այն որ Ղափանի պղնձահանքերու ղեկավարները կը կազմեն «հակախորհրդային ծաղկեփունջ» մը։

«Խ. Հ.»ի յօդուածագիրը իր ըմբռնումին ու տեսակէտին համեմատ, մի առ մի քննադատելէ յետոյ զանոնք, իր գտնուած կերպով փաստեր յիշելէ յետոյ, յանկարծ կը տեսնէ թէ, Ղափանի Թուրք աշխատաւորութիւնը արժանացած չէ այն ուշադրութեան, զոր կը պահանջէ «պրոլետարական ազգային քաղաքականութիւնը»։ Այս ուղղութեամբ, Ղափանի մէջ կատարուած են շարք մը խեղաթիւրումներ... եւ «ուղղակի խայտառակութիւններ»։ Ճակատէն գիւղի բնակիչները տեղական համայնավար բջիջի ղեկավարութեամբ բռնի կը խլեն հարեւան Թուրք գիւղացիներու կողմէ ցանուած եւ ծլած հողամասերը եւ կրկին կը վարեն այդ հողերը։

«Նման խայտառակութեան դէմ՝ ոչ ոք միջոց ձեռք չի առել»։ Վարկաւորման գործին մէջ Թուրք գիւղերը դուրս մնացած են ղեկավարման ցանցէն, մինչդեռ հայկական շարք մը գիւղերու մէջ, վարկաւորումը կատարուած է չափէն աւելի։

Անշուշտ, «Խորհրդ. Հայաստան»ի թղթակիցը իրաւունք ունի բուռն բողոք բարձրացնելու։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԴԱՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հաղորդէ թէ Անգլօ-Թուրք Իրաւարարական Խառն Դատարանը խիստ կարեւոր վճիռ մը արձակեց ի նպաստ Բարունակեան եղբայրներու։

Հարց էր գիտնալ թէ՝ կիպրոսցիները անգլիական պաշտպանեալ հպատակնե՞ր էին Կիպրոսի կցումէն ի վեր (1914 Նոյեմբեր 5) եւ թէ պահանջ ներկայացնողները կ'իյնա՞ն Լօզանի դաշնագրին 64րդ 65րդ յօդուածներուն տրամադրութեան տակ։

Որոշումը նպաստաւոր էր խնդրարկուներուն եւ պահանջները այժմ դատարանին կողմէ պիտի քննուին։

Դատարանին ներկայացուցած են Բարունակեանի պարագային նման շուրջ 100 խնդրանքներ։ Բոլոր խնդրարկուներն ալ նախկին Թրքահպատակներ էին, որոնք կիպրոս կը բնակէին 1914էն առաջ։

⁂ Լօզանի դաշնագրին 64րդ յօդուածը սահմանելէ յետոյ «դաշնակից հպատակներ» բացատրութիւնը, կ'ըսէ թէ դաշնակից պետութեանց պաշտպանեալները իրականին մէջ օսմանեան իշխանութիւններուն կողմէ կը վայելէին նոյն վերաբերմունքը ինչպէս նոյնինքն դաշնակից հպատակները։

65րդ յօդուածը կ'ըսէ թէ բոլոր այն կալուածներն ու գոյքերը, որոնք կը գտնուին դեռ Թրքական հողերուն վրայ եւ կը պատկանին այն անձերուն, որոնք 1914 հոկտ. 29ին դաշնակից հպատակներ էին, անմիջապէս պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն, այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուին անոնք։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՉԷՉԷԵԱՆ (Հաճընցի) ԵՒ ԳԵՂԱՄ ԳՐԱՃԵԱՆ (Հաճընցի)

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ 20 դեկտ. 1929

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ, 21 դեկտ.— Բալուի եւ Յարակից Գիւղերու Միութիւնը հանգանակութեան մը ձեռնարկած է, ի նպաստ Անատոլուէն Սուրիա քշուած դժբախտ հայրագատներուն։ Միութիւնը տրամադրած է 200 ֆրանք եւ կը հրաւիրէ Լիոնի և շրջանի բոլոր հայրենակիցները որ մասնակցին այս հանգանակութեան։ Հասցէ՝ 88 Cours Lafayette, Vanoiau A.։ (Ցանկը պիտի հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ)։

(կնիք)

ՎԱԼԱՆՍ, 20 դեկտ.— Ներփակ ղրկելով ձեզ 25 ֆրանք Անատոլուէն քշուած բեկորներուն համար, կը հրաւիրեմ Վալանսի հայ հասարակութիւնը որ իր բաժինը փութացնէ առանց խտրութեան։ Ամէն հայ պարտաւոր է իր կարողութեան չափով մասնակցիլ սոյն հանգանակութեան, ազատելով մեր հարազատները թշուառութեան ճիրաններէն։

Պսակ. քհյ. Սարգիսեան, հոգեւոր հովիւ Վալանսի եւ շըրջակայից։

Յ. Գ.— Ցանկալի է որ «Յառաջ»ը ընդհանուր հանգանակութեան ձեռնարկէ, ինչպէս որ ձեռնարկեց Շիրակի աղէտեալներու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՎԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ՎԻԷՆ.— Գաղութիս մէջ եկեղեցասիրութիւնը, հայրենասիրութիւնը եւ ընկերսիրութիւնը ծաւալելու անկեղծ փափաքով կազմակերպուեցաւ «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն»ը որ կը գործէ վեց ամիսէ ի վեր, նպատակ ունենալով. Ա) Մատուռ մը շինել Վիէնի մէջ եւ անոր բարեզարդութեան աշխատիլ։ Բ) Օգտակար ըլլալ մեր մատաղ սերունդին։ Մանաւանդ կարելին ընել մայրենի լեզուի տարածման համար։

Արդ, կոչ կ'ընենք Վիէնի հայ գաղութին բոլոր տարրերուն որ, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան բարեհաճին օգտակար հանդիսանալ մեր նուիրական եւ ազգօգուտ գործին, նիւթապէս ու բարոյապէս օգնելով մեզի։

(կնիք)

ՆՈՐՈԳԷ ԲԱԺՆԵԳԻՆԴ, ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏԻՐ,

ԿԱՄ ԵԹԷ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ, ՓՈՒԹԱ, ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 1929 ԴԵԿՏ. 31

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ_1930

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 37 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Այն ժամանակ ուսրիկաններէն մէկը ատրճանակը դէպի իրեն դարձուց եւ կոխեց կարթին վրայ. այդպէսով ան կ'արձակէր այնպիսի ալիքներ, որոնք անմիջապէս կը կասեցնեն հալածուած գործիքին ելեքտրական շարժիչը։

Սէլէստէնի շարժիչը դադրեցաւ գործելէ եւ օդակառքը նստաւ պարտէզի մը մէջ։ Ռընէ իր ընկերոջ օգնութեան հասաւ բարեբախտաբար, որովհետեւ Սէլէստէն կը ծանրացնէր իր յանցանքը՝ ոստիկանները անարգելով։ Սէլէստէն աժան ազատեցաւ պարզ յանդիմանութեամբ մը, որովհետեւ յարուցեալի հանգամանքը քիչ մը ներողամտութեան իրաւունք կուտար իրեն։

— Այնչափ ալ գէշ չէ յայտարարեց. կը տեսնեմ թէ առանց իրանս ջախջախելու պիտի կրնամ թռչիլ։

Նիւ Եորքի Մեծ Վարժարանը շինուած էր անտառի մէջ, զրօսանքի պարտէզի մը վերածուած լայն պողոտաներով եւ ընդարձակ խաղավայրերով։

Երբ երեք օդակառքերը նստան կեդրոնական սարահարթին վրայ, ուր զետեղուած էին միեւնոյն տեսակի ուրիշ շատ մը կառքեր, Ռընէ ափ ի բերան մնաց, տեսնելով սարահարթին շուրջ գտնուած դպրոցական շէնքերու քանակը եւ ընդարձակութիւնը։

— Պատճառն այն է, ըսաւ Աննի Թոմսըն, որ Մեծ Վարժարան կը յաճախեն Նիւ Եորքի բոլոր մանչերը, երբ տասներկու տարեկան կ'ըլլան. տնօրէնը արդէն ինք պիտի բացատրէ ձեզ դաստիարակութեան մեր դրութիւնը։

Արդարեւ, տնօրէնը իմանալով Օրիորդ Թոմսընի գալուստը, քանի մը վայրկեանէն իր օդակառքով հասաւ անոնց մօտ եւ անհրաժեշտ ներկայացումներէն յետոյ, ինքզինքը անոնց տրամադրութեան տակ դրաւ իր հաստատութիւնը այցելել տալու համար։

— Կը հաճի՞ք, ըսաւ Օրիորդ Աննի, այս պարոններուն՝ Միացեալ Նահանգներու դաստիարակչական դրութեան մասին ընդհանուր գաղափար մը տալ։

— Տղաքը, ըսաւ տնօրէնը, վեց տարեկանէն սկսեալ պարտադրաբար կը ղրկուին իրենց թաղամասի նախապատրաստական վարժարանը։ Ամբողջ վեց տարի ամէնքը կը ստանան միեւնոյն ուսումը եւ տասներկու տարեկանին նորէն ամէնը մէկ կ'առաջնորդուին այստեղ՝ իրենց աշխատասիրութեան նիշերով միասին։ Մենք կը շարունակենք անոնց ուսումը, բայց ամէն տարի կը հեռացնենք այն աշակերտները որ բաւական ընդունակ չեն իրենց դասարանի ընթացքին յաջողապէս հետեւելու։

— Անո՞նք ինչ կ'ըլլան, հարցուց Ռընէ։

— Անոնք կ'օգտագործուին իբր ձեռքի աշխատաւորներ, կամ իբր երկրագործական պաշտօնեայ եւ երբեք չեն կրնար բարձր աստիճաններու հասնիլ։ Թէեւ վերջերս կը փորձուի նոր եղանակ մը որով թերեւս կարելի պիտի ըլլայ մասնաւոր ներարկումներով զարգացնել անոնց մտաւոր կարողութիւնը եւ ըսած ենք բաւական արդիւնքներ ձեռք բերել։ Այս դրութիւնը սակայն տակաւին իր կատարելագործման հասած չէ։

— Իսկ միւսնե՞րը։

— Անոնք կը շարունակեն իրենց դասերը, հետզհետէ նուազելով եւ դպրոցէն ելլելէ վերջ հանրային կրթութեան բարձրագոյն խորհուրդի ձեռքով կը բաժնուին երկրի զանազան ճիւղերուն մէջ։

— Անոնք իրաւունք չունի՞ն ընտրելու իրենց պաշտօնը։

— Ոչ, որովհետեւ բարձրագոյն խորհուրդը աւելի լաւ գիտէ թէ ի՛նչ գործի յարմար են անոնք, քանի որ դպրոցի ուսուցչութիւնը այդ խորհուրդին է որ կուտայ իր մանրամասն տեղեկագիրը իւրաքանչիւր աշակերտի համար։

— Անգամ մը մտնելէ վերջ այլեւս չե՞ն կրնար անկէ դուրս ելլել։

— Շատ դժուար է. պէտք է շատ նշանաւոր յատկութիւններ ունենան եւ շատ հազուադէպ է որ կարգի փոփոխութեան շնորհիւ որեւէ մէկուն։ Այն աշակերտները որ կը հասնին ամենաբարձր դասարանները, իրաւունք կ'ունենան ամենաբարձր պաշտօններու թեկնածութիւն դնել։

— Գիտէ՞ք, սակայն, թէ, հարցուց Ռընէ, մեր ժամանակները պատահած է որ միջակ աշակերտներ մեծ մարդ ըլլան մինչդեռ շատ լաւ աշակերտներ անկարող ելլեն կեանքի պայքարին մէջ։ Բոլոր խելքերը միեւնոյն տարիքին չեն արթննար եւ շատ բան գիտցած չի համարուիր մէկը, որ միայն գրքերու մէջէն առած է։

— Մեր դրութիւնը ունի անշուշտ իր անպատեհութիւնները, պատասխանեց տնօրէնը։ Բայց ո՞ր մէկը զերծ է անոնցմէ։ Մերինը այն առաւելութիւնն ունի գոնէ որ բացարձակապէս ընդհանրական է եւ շնորհներու կ'արժանանան միայն իրապէս խելացիներն ու աշխատասէրները։

— Այո՛, պատասխանեց Ռընէ, բայց դուք մարդիկը կը բաժնէք ըստ իրենց ընկերային դիրքին, շատ աւելի խիստ կերպով քան մեր ժամանակները։

րուն առիթ տուին վաֆտականները, որոնք այդ վայրերու ընտրողներուն կ'առաջարկէին դուրսէն եկած թեկնածուներ:

Ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները յայտնի պիտի ըլլան վաղը իրիկուն, թէեւ մէկ մասը այս իրիկուն հրատարակուեցաւ արդէն: Ինչպէս յայտնի է, Վաֆտ կուսակցութիւնը, որ կուսակից է Եգիպտոսի անկախութեան, իր հաշուոյն ունէր արդէն 108 երեսփոխաններ, պարզ այն պատճառով որ իր թեկնածուներուն դէմ մրցակիցներ չկային: Կը մնայ գիտնալ 124 ընտրական շրջանակներու արդիւնքները: Ասոնցմէ 57ին մէջ Վաֆտը շահեցաւ 45 ուրիշ աթոռներ: Արդէն իսկ անկախ մեծամասնութիւն մը կ'ապահովէ ասիկա ազգայնական կուսակցութեան, քանի որ նոր խորհրդարանի 225 երեսփոխաններէն 153ը արդէն ապահոված է:

Այսօր հաղորդուած միւս արդիւնքներն են.— Ընտրուած՝ 6 անկախներ եւ մէկ ազգայնական, համեմատականի մնացած՝ հինգ հոգի:

⁂ Նոր խորհրդարանը պիտի բացուի յունուար 11ին եւ կը յուսացուի որ անգլեւեգիպտական նոր դաշնագրի ծրագիրը վաւերացուի Զատիկէն առաջ:

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ աշխատաւորական կառավարութեան առաջարկած դաշնագրի ծրագիրը անկասկած պիտի ընդունուի: Ձեւի համար միայն, եգիպտական նոր կառավարութիւնը պիտի պնդէ որ կարգ մը ոչ-կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուին դաշնագրին մէջ: Կրթուած Եգիպտացիները մէկ վախ միայն ունին, այն թէ՝ թերեւս աշխատաւորական կառավարութիւնը տապալի՝ դաշնագիրը ստորագրելէ առաջ:

⁂ Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները շատ լաւ են հիմա եւ սըր Փէրսի Լորէն կը նկատուի ո՛չ թէ իբրեւ վերջին մարզպան, այլ իբրեւ անգլ. առաջին դեսպան: Միայն առեւտրական եւ օտար շրջանակներու մէջ վախ կը յայտնուի թէ կապիտիւլասիոնները պիտի ջնջուին և Եգիպտոս պիտի մնանկանայ առանց անգլիացի ելմտական խորհրդականներու աջակցութեան:

Թուրքիոյ Պարսիկները ետ կը կանչուին

ՊՈԼԻՍ, 22 դեկտ.— Պարսիկ կառավարութիւնը հրամանագիրով մը կը պահանջէ որ առ առաւելն մինչեւ մէկ տարի Պարսկաստան պէտք է վերադառնան այն բոլոր Պարսկահպատակները, որոնք Թուրքիա կը բնակին: Անսաստողները պիտի զրկուին պարսկական հպատակութենէ եւ իրենց գոյքերը յարքունիս պիտի գրաւուին:

Բոլոր այն Պարսիկները, որ կը հնազանդին պարսիկ կառավարութեան հրամանագրին, ետքէն պիտի կրնան Թուրքիա վերադառնալ պայմանաւ որ զօրաւոր երաշխաւորութիւններ տան:

Միայն Պոլսոյ պարսիկ գաղութը կը հաշուէ 15,000 հոգի, շատերը մեծ վաճառականներ են: Թուրք թերթերուն համաձայն, գաղութը գոհունակութեամբ ընդունած է պարսիկ կառավարութեան հրամանագիրը:

Գերման ազգայնականներու ձախողութիւնը

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ գերման ազգայնականներու հանրաքուէն՝ Եընկի ծրագրին դէմ: Ազգայնականներուն ի նպաստ քուէարկեցին 5,652,458 հոգի:

Ազգայնական օրինագիծին հակառակորդ կուսակցութիւնները հրաժարած էին իրենց կուսակիցներուն՝ չմասնակցիլ քուէարկութեան:

Նկատելով որ ազգայնականներու այս օրինագիծը սահմանուած էր փոփոխութեան ենթարկելու Սահմանադրութիւնը, անհրաժեշտ էր որ ընդունելի ըլլալու համար պէտք է ստանար արձանագրուած ընտրողներու բացարձակ մեծամասնութիւնը, այսինքն աւելի քան 20,760,000 քուէ (արձանագրուած ընտրողներու թիւն է 41,520,735):

Չեկան կը խուզարկէ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Չեկան խուզարկութիւններ կատարած է Լէնա կոլտֆիլտս ընկերութեան Մոսկուայի, Լէնինգրադի եւ այլ քաղաքներու գրասենեակներուն մէջ, գրաւելով բազմաթիւ վաւերաթուղթեր: Այս ընկերութեան պաշտօնեայ աւելի քան 40 Ռուսերու տան մէջ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Չորս հոգի ձերբակալուեցան:

Հացի տագնապը Կովկասի մէջ

Բագուէն Թաւրիզ հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ մօտ 400 անօթի կիներ եւ երախաներ յարձակելով գործակցական խանութի մը վրայ, գրաւեր են ամբողջ հացն ու ալիւրը: Խիստ միջոցներ է ձեռք առած կառավարութիւնը, սակայն երթալով կ'աւելնայ բողոքողներու եւ անօթիներու թիւը: Նոյնանման դէպքեր պատահած են նաեւ Ռուսաստանի կարգ մը քաղաքներուն մէջ:

Բոլշեւիկի մը կնոջ դիակը գտնուած

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ տեղւոյն մէկ պանդոկին մէջ գտնուեցաւ դիակը տիկ. Պէլկարտի, կինը բոլշեւիկ կարեւոր պաշտօնատարի մը: Կնոջ ամուսինը՝ ցարական ծերակուտական Պէլկարտի զաւակը՝ Լոնտոն հասած էր 1920ին, իբրեւ անդամ հանգուցեալ դեսպան Կրասինի պաշտօնէութեան: Պէլկարտ յայտնի մասնագէտ էր տնտեսական խնդիրներու եւ վերջին ատենները տնօրէն էր Արգոսի ելմտական բաժնին եւ ներկայացուցիչը խորհրդային պետական դրամատան (կոսպանք):

Ամառը՝ Պէլկարտ Պերլին կանչուեցաւ կոսպանքի տնօրէն Բիատակովի կողմէ՝ մասնակցելու համար խորհրդակցութեան մը: Կարգ մը վաւերաթուղթեր բերելու համար Պէլկարտ Մայանց դրկուեցաւ, ու ա՛լ չվերադարձաւ: Լոնտոնի խորհրդային շրջանակներուն մէջ զանազան զրոյցներ կը շրջէին, կ'ըսուէր թէ Գէպէուի կողմէ ձերբակալուած է, կամ նոյնիսկ սպաննուած: Կինը շատ մտատանջ էր, որովհետեւ ամիսներէ ի վեր տեղեկութիւն չէր ստանար ամուսինէն: Քանի մը օր առաջ հեռագիր մը ստացաւ: Կը գիտցուի թէ Տիկ. Պէլկարտ անձնասպա՛ն եղաւ թէ զոհ գնաց Գէպէուի գործակալներուն, որոնք այս օրերս կը վխտան Լոնտոնի մէջ:

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԲԸՆԱԺ՝ խմբական ժողով, վաղը Չորեքշաբթի օր:

ԿՐԸՆՕՊԼԸ ԵՒ ԼԱՆՍԷ, կոմիտէի եւ ընկերական ժողով, 26 Դեկտ. Հինգշ. իրիկուն ժամը 8ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն բոլորին:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՌՈՍՏՈՄ (Պէլվիլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue du Temple.

ՀՐԱԶԴԱՆ (Իթալի) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ (Սէն Միշէլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ (Ալֆորվիլ) վաղը՝ Չորեքշաբթի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԵՌԱԳՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Պուա'Քոլոմպ) այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՐԾԻՒ (Քաշան) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄՋՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյեանքուռ-Իսի-Լէ Մուլինօ) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Սարսէլ) այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ջաւարեան խումբը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու համակիրները այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը, տօնելու իր կազմութեան երկրորդ տարելիցը: Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զրոյց:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի «Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ: 29 դեկտ. կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ:

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ
Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն
Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք
որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Salle «Harola»ի շքեղ սրահներուն մէջ
3 Rue La-Vieuville (Nord-Sud: Abesses)
Կը նախագահէ՝ ՏՔԹ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ:

Կը նուագէ LUNA - PARKի օրքէսթրը:
Պիւֆէ ժողովրդական գիներով:
ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ
Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord-Sud: Abesses. Autobus AR
Tram. 5 եւ 20, Métro: Pigalle

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի «Եոզղատի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր հայրենակիցներու:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e), N.S. J. Joffrin կամ մէթրօ Simplon).

կը ներկայացուի՝ «ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճագ պանտ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ
4 Յունուար Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan
Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 — Մուտք 6 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին. ծանօթ հաւաքատեղին:

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. Աբոյեան:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրէ ընկ. Բ. Ղումրեանց:

ՌՈԱՆԻ Ազգ. Միութեան քարտուղար Սէօլէօզցի (Պրուսա) Պ. Թորոս Պաղտասարեան մեկնած է Ռոանէն առանց յանձնելու իր քով գտնուած տետրակները եւն.: 15 օրէ ի վեր Պ. Թ. Պաղտասարեան յայտնած չըլլալով իր նոր հասցէն և մեկնումին պատճառները, Ազգ. Միութեան վարչութիւնը հրապարակաւ կը հրաւիրէ զինքը, անմիջապէս ղրկելու մեր հասցէին իր քով գտնուած գոյքերը: Ռոանի Ազգ. միութեան ատենապետ Մեսրոպ Թորոսեան, ատենադպիր Ղազար Պագրճեան:

18 Դեկտ. 1929

ԼԻՈՆԻ Մեծ Նոր-Գիւղի Հայր. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 463՝ պատի զարդ, 508՝ մէկ շիշ Շամփանիա, 407՝ ծխատուփ, 255՝ միսի մեքենայ, 865՝ զարթուցիչ ժամացոյց, 816՝ ինքնահոս գրիչ, 530՝ մէկ զոյգ մետաքսէ գուլպայ, 776՝ այր մարդու շապիկ, 280, 886 868, 643, 785, 705՝ հոտաւէտ օճառ, 768, 859, 775, 923, 430՝ մէկ շիշ քոլոնեա, 976, 275, 616՝ քաուչուէ գնդակ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Դեկտ.— Մարսէյլի Ազգ. վարժարանի աշակերտութեան կողմէ, պարտք կը զգամ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել ատամնաբոյժ Պ. Օ. Փափազեանի, որ այնքան խնամքով եւ ուշադիր քննութեան ենթարկեց աշակերտներուն ատամները եւ օգտակար հանդիսացաւ փոքրիկներուն՝ իր մասնագիտութեան յատուկ խրատներով եւ ցուցմունքներով:

Օգտուելով այս պատեհ առիթէն, կ'ուզեմ դարմանել նաեւ ակամայ թերացում մը: Մօտիկ անցեալի մէջ, բժիշկ Մելքոնեան վարժարանիս աշակերտութիւնը պատուաստեց ծաղիկի դէմ: Այդ հոգածու եւ գնահատելի աշխատանքի համար, նոյնպէս պարտք կը զգամ հրապարակով շնորհակալութիւններս յայտնել յարգելի բժշկին:

Ազգային վարժարանի տնօրէն
Աբոեան

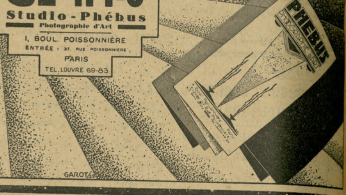
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատի Քէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճուլքաճեանի հետ), հօր անունն՝ Տրդատ, մօր անունն՝ Անթառամ: 1924էն ի վեր կը գտնուէր Տրամա (Յունաստան): Իմացնել իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ բնիկ Շապին գարահիսարցի Արսէն Գալաճեան եւ իրկինը՝ Սկիւտարցի Բեբուզ, որոնք Մարսէյլ հաստատուած էին: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ A. Iopianի, 1bis Rue Rouget de l'Isle, Choisy le Roi, Seine, France.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճանեան կամ Գավուճանեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի: Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզմէեան: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ: Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Ալէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

25 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1145

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՂՋՈՅՆ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Այսօր, Փարիզի մէջ, կը բացուի Զ. Ո. Միութեան Բ. Պատգամաւորական ժողովը, մասնակցութեամբ 18 պատգամաւորներու։

Առաջինը կը բաղկանար 8 պատգամաւորներէ։ Ինչ որ կը նշանակէ աճում՝ աւելի քան կրկնապատիկ համեմատութեամբ։ Երէկ, առիթ ունեցանք խօսելու Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւններուն վրայ, որոնք ամուր խարխսխնետած են մասնաւորապէս Մարսէյլի (վերջերս նաեւ Լիոնի), Աթէնքի, Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ։ Ծիլեր որ կը ծաղկին եւ թարմութիւն կը սփռեն իրենց բոլորտիքը։ Տունկեր որոնք արժանի են լուրջ ուշադրութեան։ Մանաւանդ այս օրերուն, երբ երկիրէ երկիր ցրուած ենք աշխարհի բոլոր արեւներուն եւ քամիներուն։

Ծիլերէն յետոյ, ահա բարունակները։ Երիտասարդներ, որոնք ծանօթ են իբրեւ «Զափահաս Որբեր», լրացուցած ըլլալով իրենց մանկութեան եւ պատանութեան շրջանը։

Բոլորովին տարբեր կազմակերպութիւն մըն է այս, Զ. Ո. Միութիւնը եւ ինքնուրոյն։ Ոչ-կուսակցական, բարեկամ բոլոր այն հոսանքներուն որ չեն փորձեր պղտորել կամ խափանել իր ճամբան, Զ. Ո. Միութիւնը կոչուած է լեցնելու խոռոչ բաց մը, ինչպէս կ՚ըսեն սովորաբար։

Այստեղ չէ որ պիտի քննուի թէ որքան կրցեր է արդարացնել այդ կոչումը։ Անշուշտ պատգամաւորները ունին հարցումներ, գանգատներ կամ գնահատութիւններ։ Ինչպէս և գործնական թելադրութիւններ՝ յառաջիկային համար, որպէսզի Միութիւնը դառնայ աւելի տարածուն եւ աւելի առոյգ։

Մեզի համար, Զ. Ո. Մ.ի առաջին արժէքը՝ իր գոյութիւնն իսկ է։ Եւ կ՚ուզէինք որ աւելի հիմնաւորուէր իբրեւ կազմակերպութիւն, ոչ միայն արդարացնելով իր դերը, այլեւ շեշտելով իր դիմագիծը՝ իբրեւ ուրոյն սերունդ մը։

Տարբեր պարագաներու մէջ, անբնական բան պիտի ըլլար խտրութիւն դնել երկու երիտասարդներու միջեւ, պարզապէս անոր համար որ մէկը որբ է, իսկ միւսը հայր եւ մայր ունի։ Անհայր կամ անմայր, կամ բոլորովին ծնողազուրկ որբեր միշտ եղած են ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ։ Այդ սովորական, անխուսափելի դժբախտութիւնը պատճառ չէր կրնար ըլլալ որ իրենք իրենց համար Միութիւն մը, Միաբանութիւն մը կազմէին ծնողազուրկները։

Բոլորովին տարբեր է մեր որբերուն, մանաւանդ ա՛յս որբերուն պատմութիւնը։

Անոնք չեն նմանիր նոյնիսկ պատերազմի որբերուն, որոնցմէ տասնեակ հազարաւորներ կը համրեն բոլոր ազգերն ալ, իբրեւ հետեւանք 1914ի աշխարհասասան սպանդին։ Ֆրանսացի կամ գերմանացի որբին հայրը գնաց կռուելու, եւ ինկաւ ռազմադաշտին վրայ, ազգին ձգելով իր զաւակները։ Նորէն ասոր մէջ մխիթարութիւն կարելի է գտնել այստեղ։ Իսկ մեր տղաքը չունին այդ սփոփանքն իսկ։

Զունին, որովհետեւ ոչ միայն հայրը կոտորուեցաւ, այլեւ մայրը, պապը, մամը, եղբայրը, քոյրը, քեռին — համրեցէք եթէ սիրտ ունիք։

Եւ այս բոլորը ինկան ոչ թէ պատերազմի դաշտին վրայ, ճակատ ճակատի գուպարի մը մէջ, այլ բոլորովին դաւադրաբար։ Գունդագունդ առաջնորդուելով դէպի սպանդանոց եւ խողխողուելով անխնայ, յետին արու սերմը չորցնելու առաջադրութեամբ...

Այս քստմնելի պատկերին յիշողութիւնն իսկ մեր միտքէն կը սրբէ կը նետէ սա տժգոյն բացատրութիւնը — «որբ», որուն կցուած է այսօր «չափահաս»ը։

Որբը առնուազն կարեկցութեան, գութի տպաւորութիւն կը ձգէ։ Մինչդեռ 1915ի հայաջինջ սարսափներէն մեզի հասած, արդէն հասակ նետած այս կրակոտ եւ ըմբոստ սերունդը պէտք է կարճկապէ, այլեւս, խեղճութեան և անտիրութեան պատմութիւնը, և իր իսկ պատմութիւնը յիշեցնէ, պատցնէ ամէն ամէն տեղ։

Ան պէտք է դառնայ կենդանի նախավկան աննախընթաց — թրքական պատմութեան մէջ իսկ աննախընթաց — Սարսափին, որուն հետորմէ կը սկսի իր ծննդոցնալ։ Ու պէտք չէ մոռնայ որ, եթէ ինք ծնունդն է շրջանի մը, միեւնոյն ատեն շրջան մը կը բացուի իրմով։

Ահա թէ ինչո՛ւ, երբ առաջին փորձերը կը կատարուէին կազմակերպելու որբերը, մենք առաջարկեցինք ծրագրուած Միութիւնը կոչել Ապրիլ 11ի սերունդ, կամ պարզապէս Ապրիլեան Սաներ։

Իսկ այսօր, երբ արդէն հարթուած է ճամբան եւ աստիճանաբար յառաջ կ՚երթայ համախմբումը մէկ դրօշի տակ, աւելի քան անհրաժեշտ է որ լեզու եւ բովանդակութիւն ներկայացնէ այս դրօշը։ Կարելի չէ անվերջ քաշքշել «չափահաս»ը, որ կրնայ ծիծաղելի դառնալ 40-50ին։ Մինչդեռ «Ապրիլեան Սաներու Միութիւն» մը սահման չունի ոչ տարիքի, ոչ ալ տեւողութեան, եւ կ՚ընդգրկէ շատ աւելի մեծ բազմութիւն, քան ինչ որ աչքի առջեւ ունին այսօր։ Թերեւս կը հարթէ, նաեւ շատ մը թիւրիմացութիւններ կամ կանխակալ կարծիքներ...

Ուրեմն, ողջո՛յն ապրիլեան սաներուն, Պատգմ. Բ. ժողովին առթիւ։ Իսկ ինչ որ կը մտածենք բուն գործունէութեան մասին, լաւ է վերապահել ժողովի փակման։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

«Ասպարէզ» կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (6 դեկտ.).

— «Ի՞նչ է պատճառը իր «բարենորոգութիւն»ներով եւ «եւրոպականացում»ով այնքան սոնքացող Թրքական արդի կառավարութեան այս ծակամարդկային արարքին։ Հաւոզիչ, արդարացուցիչ պատճառ ի հարկէ գոյութիւն չունի եւ չի կրնար ունենալ։ Իսկ պատրուակ գտնելը դժուար չէ։ Մէջտեղ դրուած պատրուակը այն է որ, որպէս թէ քրդութեան սահմանամերձ վայրերու մէջ բնակող Հայերէն ոմանք քրդական ապստամբութեան մէջ մասնակցութիւն ունեցած են։

Մեծ մասամբ որբեւայրիներէ եւ պառաւներէ եւ վերջին տասնեակ տարիներու արհաւիրքներուն մէջ իրենց կորովն ու առնականութիւնը կորուսած փոքրաթիւ այրերէ բաղկացած այս ազազուն խլեակները՝ վտանգ կը սպառնան եղեր Թրքական բանակին եւ ժողովուրդին։ Եկէ՛ք եւ հաւատացէք, եթէ կրնաք, այսպիսի արտառոց եւ մտացածին կարելիութեան մը։

Ի հարկէ Թուրքերը իրենք ալ կը ծիծաղին իրենց հնարած սուտին վրայ, բայց պէտք է, պարզապէս երեւոյթները փրկելու համար պատճառաբանութիւն մը տալ։ Ո՛վ է որ այդ պատճառաբանութեանց խորերը պիտի պրպտէ եւ կամ պատասխանատուութիւնները ճշդէ։

Բայց մեր մէջ անպակաս են խիկարներ, որոնք պատրաստ են հայ ժողովուրդի թշնամիին հնարած ժանգոտ զէնքերովն իսկ պայքարելու իրենց ազգակիցներուն դէմ։ Թերթատեցէք այս քանի մը շաբթուան ընթացքին հրատարակուած Ռամկավարական լրագիրները Եգիպտոսէն մինչեւ Փարիզ եւ անկէ մինչեւ Ամերիկա, եւ, դուք պիտի տեսնէք թէ ինչպիսի վայնասուն կը բարձրացնէ կրկին մեր «ողջամիտ»ներու դասակարգը։ Դարձեալ մեղքը Դաշնակցութեանն է։ Դաշնակցութիւնը համակրութիւն յայտներ է քրդական շարժման եւ Թուրքերը այդ բանէն կատղելով՝ իրենց կատաղութիւնը կը թափեն եղեր իրենց տիրապետութեան մէջ գտնուող անպաշտպան Հայերու վրայ։ Ահաւասիկ մեր խիկարներու տրամաբանութիւնը։

Շատ հին է այս յանկերգը։ Քառասուն տարիներէ ի վեր կրկնուած է այն իմաստութեան աժան համբաւի մը հետամուտ կարգ մը անգործ մարդոց կողմէ։ Հարց տուէք այս խիկարներուն թէ իրենք կը հաւատա՞ն գոյութեանը Հայու մը, որ չցանկայ յաջողութիւն քրդական արդար պահանջներուն։ Հարց տուէք թէ՝ եթէ մենք մեր կաշիէն իսկ դուրս գանք, համոզելու Թուրքերը որ մենք ո՛չ մէկ առնչութիւն ունինք քրդական շարժումներու հետ, Թուրքերը ատով մազչափ անգամ պիտի փոխե՞ն իրենց համոզումը մեր ցանկութեանց վերաբերմամբ։ Եւ կամ Թուրքերը իրօ՞ք կը հաւատան որ գրաստային կացութեան մը մատնուած քանի մը հազար ցանուցիր Հայեր որ եւ է դեր կրնան կատարել որ եւ է շարժման պարագային։»

ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ տպարանը փակ ըլլալով, Յառաջի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Ուրբաթ օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուա ուրախ է ռուս-թուրք դաշինքէն

Գարախանի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ կնքուած նոր դաշինքին առթիւ, Մոսկուայի զոյգ մը պաշտօնաթերթերը՝ «Իզվեստիա» եւ «Պրաւդա» ցնծութեան մէջ են։

«Իզվեստիա» կը գրէ թէ Էնկիւրիի համաձայնագրին ստորագրութիւնը միջազգային դէպք մըն է, որուն տարողութիւնը կը գլէ կ՚անցնի Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ ուղղակի յարաբերութեանց սահմանը։

Այն իրողութիւնը թէ Թուրք հանրապետութիւնը հասկցած է Խորհրդային Միութեան հետ յարաբերութիւնները ամրապնդելու օգուտը, ցոյց կուտայ թէ ազգային ազատագրութեան շարժումը, որ շնորհիւ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան զօրաւոր մղում ստացաւ, մեծ ազդեցութիւն կը գործէ արեւելեան երկիրներու քաղաքականութեան վրայ։ «Իզվեստիա» յետոյ կ՚աւելցնէ.

— Ամենամեծ գոհունակութեամբ կը նկատենք թէ այժմ Թուրքիա առաջին երկիրն է, որ շարունակած է Խորհրդային Միութեան հետ միասին խորացնել պաշտպանութեան եւ խաղաղութեան այս մեթոտը։ Էնկիւրիի համաձայնագիրը կը շարունակէ հիմնաւորել փոխադարձ ապահովութեան երաշխաւորութիւնները։ Ատով աւելի զօրաւոր իմաստ կը ստանան Խորհրդային Միութիւնն ու Թուրքիա՝ իբրեւ ազդակներ համաշխարհային խաղաղութեան։

Գնդապետ Լօրէնս Մուսուլի շրջանին մէջ

Անգլիացի յայտնի գործիչ գնդապետ Լօրէնս, արաբերէնի եւ արեւելեան գործերու մասնագէտ, որ Մեծ Պատերազմին կազմակերպեց Արաբներու ապստամբութիւնը Թուրքիոյ դէմ եւ գլխաւոր աջակիցը դարձաւ Էմիր Ֆէյսալի (այժմ Իրաքի թագաւոր), սկսած է դարձեալ ուշադրութիւն գրաւել։

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարի Աֆղանիստանի մէջ տեսնուեցաւ այս խորհրդաւոր մարդը եւ իր մեկնումի օրերուն պայթեցաւ Աֆղանիստանի ծանօթ ապստամբութիւնը։ «Արաբիոյ Լօրէնս»ը ուր որ տեսնուի, անպայման քաղաքական կարեւոր դէպք մը կը պատահի հոն։

Մարտինէն «Ագշամ»ի ուղղուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ գնդապետ Լօրէնս ներկայիս կը կ՚երթեւեկէ Պարսկաստանի, Միջագետքի եւ Թուրքիոյ սահմանագլուխներուն միջեւ։ Կեդրոնատեղին է Րէվանտուզը, Մուսուլի մօտ, թրքական սահմանէն ոչ հեռու։

«Ագշամ»ի թղթակիցը չի գիտեր թէ գնդապետը այս անգամ Պարսկաստանի՞ թէ Թուրքիոյ դէմ դաւ մը կը սարքէ։ Կ՚ըսէ միայն թէ հաւանաբար անգլիական կառավարութեան կողմէ մասնաւոր պաշտօն ստացած է։

50 հոգի ձերբակալուած Ֆիլիպէի մէջ

Ֆիլիպէէն կը հաղորդեն թէ՝ դեկտեմբեր 23ին ոստիկանութիւնը յիշեալ քաղաքին մէջ ձերբակալեց մօտ 50 համայնավարներ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ դաւադիր պետութեան ապահովութեան դէմ։ Ձերբակալուածներուն մէջ են երկու ռուս գործակալներ, որոնք վերջերս Մոսկուայէն հասած էին։

Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշա Պոլսոյ մէջ

Փարիզէն Պոլիս դարձած է Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշա, որ ընդհ. պատերազմի ատեն պարենաւորման նախագահն ու դիկտատոր էր։ Յիշեալը զինադադարը կնքուած ատեն, Օտեսայի ճամբով Գերմանիա փախած էր, և 11 տարիէ ի վեր լայնօրէն կ՚ապրէր Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ։ Վերջին հինգ տարիները անցուց Փարիզի մէջ, ուր գեղեցիկ յարկաբաժին մը ունէր։ Յաճախ կը տեսնուէր հաճոյքի վայրերուն մէջ։ Ձմեռներն ալ Նիս կ՚անցընէր։ Տեսակցութեան գացող լրագրողներու յայտարարած է թէ հայրենիքը տեսնելու եկած է։

Այն հարցումին՝ թէ հաշիւ պիտի տա՞յ, Իսմայիլ Հագգը պատասխանած է. «Ես հաշուակալ չեմ որ հաշիւ տամ»։

Իսմայիլ Հագգը Էնկիւրի մեկնեցաւ։

Թուրք թերթերը բուռն հրատարակութիւններ կ՚ընեն այս առթիւ։

Մոսկուա կը մերժէ Ռումանիոյ դիմումը

Ռուսեւչին վէճին առթիւ, ինչպէս Քէլլոկի դաշնագիրը ստորագրող միւս պետութիւնները, Ռումանիա եւս ծանուցագիր մը ուղղեց խորհրդային կառավարութեան։ Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան Հէրպէթ պաշտօն ունէր այդ ծանուցագիրը հաղորդելու Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի։ Այս վերջինը մերժեց ընդունիլ զայն, ըսելով թէ ռուսեւչին վէճը արդէն կարգադրուելու վրայ է եւ թէ Խորհրդային Միութիւնը որեւէ յարաբերութիւն չունի Ռումանիոյ հետ։

Հէրպէթ յայտնեց թէ իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է ծանուցագիրը հաղորդելու։ Լիտվինոֆ պատասխանեց թէ ֆրանս. կառավարութեան հրահանգները չեն պարտադրեր զինք այդ ծանուցագիրն ընդունելու։ Ֆրանս. դեսպանը փորձեց կարդալ ծանուցագիրը։ Լիտվինոֆ մերժեց լսել։ Հէրպէթ ուզեց ծանուցագիրը սեղանին վրայ դնել մեկնելէ առաջ, դարձեալ մերժուեցաւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

... Խմբագիր

Ներկայիս Անատոլուէն տարագրուած եւ Սուրիա հասած եւ հասնելիք ազգային բեկորներուն ողբալի վիճակէն ազդուած՝ Տրապիզոնի Հայր. միութիւնը կուգայ «Յառաջ»ի միջոցաւ իր եղբայրական օգնութիւնը փութացնել, յանձնելով ձեզ 1000 (հազար) ֆրանք։

Կը խնդրենք որ բարի ըլլաք զայն ուղարկել անմիջապէս առ որ անկ է։

Ի դիմաց Տրապիզոնի Հայր. Միութեան վարչութեան, գանձապահ՝ Մ. Գերձակեան։

***

ՑԱՆԿ Դ.

Տրապիզոնի Հայր. միութիւն	1000
Գումար	1000
Գ. ցանկի գումարը	890
Ընդհ. գումար	1890

«ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Պոլսոյ Իշ դրամատունը «Խնայողութեան օր» նշանակած է դեկտեմբեր 25ը։ Այդ օրը ընդունելութիւն պիտի կատարուի դրամատան մէջ, ուր Թէյասեդանի պիտի հրաւիրուին մայրերն եւ ուսուցիչները։ Խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի նաեւ տղաքը խնայասիրութեան մղելու միջոցներու մասին։ Նոյն օրը պատկերազարդ մեծ ծանուցումներ պիտի փակցուին փողոցներուն մէջ։

2000 ԲԺԻՇԿ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ բժշկական սենեակին մօտ մինչեւ հիմա 400 բժիշկներ միայն արձանագրուած են. մինչդեռ Պոլսոյ շրջանակին մէջ 2000 բժիշկներ կը գտնուին։ Այս պարագան ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որ բոլոր բժիշկներ անյապաղ արձանագրուին։

ԳԱՆՁ ՄԸ

Իզմիրի թերթերը կը գրեն թէ տեղւոյն Լքեալ գոյքերու վարչութեան լուր տրուած է որ գանձ մը կը գտնուի Բրկիզեալ վայրերուն մէջ։ Այս մասին տեղեկութիւն տրուած է նաեւ ելմտական գործավարութեան, որ Լքեալ գոյքերու վարչութեան հրահանգ տուած է պեղումներ կատարել։

Փնտռուած գանձը հարուստ յոյնի մը կը պատկանի եղեր։

ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Գահիրէի մէջ առջի օր զրոյց շրջեցաւ թէ Հապէշիստանի Թագաւոր Րաս Թաֆարի սպանուած է։ Ատտիս Ապապայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, սպաննուողը ո՛չ թէ Թագաւորն է, այլ անոր հօրեղբայրը, որ օդանաւէն ինկած է։

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

Ջետեղման գործերու մասին Տրապիզոնի մէջ քննութիւն կը կատարուի, քաղաքային եւ կալուածահամարի քննիչներուն կողմէ։ Կալուածական թղթածրարները կը քննուին եւ մուխթարները կը հարցաքննուին։

Ջետեղման գործառնութիւնները կանգ պիտի առնեն մինչեւ քննութեանց վերջը։ Այս գործին մասին բազմաթիւ բողոքագիրներ կը քննուին։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՋՈՐ ՈՒ ՑԱՄԱՔ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԻՃԱԿԸ.— ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ԱՄԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՌԹԻՒ.— «ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԻ»Ն ԱԼ ՓԱԿՈՒԱԾ.— ԻՆՉՊԷՍ ԱԿՈՒՄԲԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾԵՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ.— ՀԱՑԻ ՍՈՎԸ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆԸ.

Ինչպէս գրած էի նախորդ նամակով, պարսկաստանը ուխտատեղի է դարձած խորհրդային միութեան հալածական քաղաքացիներուն համար։ Բացի գաղտագողի փախստականներէն, կուգան նաեւ անցագրով եւ օրինական ճանապարհով։

Այս վերջին շարքին պատկանող նորեկիմը տեղեկութիւններն է որ հարազատօրէն գրի կ'առնեմ «Ցառաջ»ի համար։ Դժբախտաբար իրաւունք չունիմ յայտնելու անունը։

Առաջին առթիւ կը հետաքրքրուիմ, թէ ինչո՞ւ հայ բոլշեւիկները այսչափ կը զբաղին Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի խնդրով։ Ահա պատասխանը.

— Շուրթի տակին, շուրթի գլխին, Երեւանի կառավարութիւնը իր դիմումներով պահանջում է Էջմիածնից, հեռացնել Ներսէս արքեպիսկոպոսին Թաւրիզից, պատճառաբանելով, որ հակախորհրդային քայլեր կ'անէ եւ շրջապատուած է դաշնակցական տարրերով։ Երեւանի չէկիստները, պատրաստ են ամէն միջոցի դիմելու, միայն թէ կարողանան իր տեղից հեռացնել Մելիք-Թանգեանին։ Երբ Էջմիածնի կողմից որեւէ հարց է յարուցւում, հայ չէկիստները պահանջ են դնում հեռացնել Ատրպատականի առաջնորդը, որից յետոյ միայն դիմումը կ'ընդունուի։ Այդ խնդրով շատ է հետաքրքրւում Չեկան, որի վարիչը այժմ ներքին գործերի կոմիսարն է։

Կառավարութեան այս ձեւի խստութիւնների եւ պահանջների հետեւանքով, Գերագոյն Խորհուրդը դիմել է վերջին միջոցի— Արսէն վարդապետ Ղլըճեանին զանազան կոնդակներով պիտի ուղարկի Թաւրիզ, իբրեւ Ատրպատականի առաջնորդ։ Հայաստանում, մենք բոլորս համոզուած ենք, որ Ատրպատականի հայ ժողովուրդը ոչ ոքի չի ընդունի, ինչպէս որ մի քանի անգամ փորձեր եղան այդ ուղղութեամբ Խորհրդային իշխանութեան կողմից, բայց ապարդիւն անցան։

Վանքի Միաբանութեան վիճակը աննկարագրելի է։ Միմեանց մօտ գնալ-գալ չեն կարողանում, որովհետեւ շրջապատուած են լրտեսներով։ Ժողովներին ազատ չեն կարողանում խօսել, որովհետեւ հետեւեալ օրը Չեկան կանչում է եւ մանրամասն յայտնում այն, ինչ որ տեղի էր ունեցել։

Բոլոր պաշտօնեաներին եւ միաբանների ծառաներին շարունակ կանչում է Չեկան եւ հարց ու փորձ անում, հարկադրում է որ լուրեր տան, ասեն ինչ է կատարւում միաբանների մէջ, ովքե՞ր են գնում գալիս նրանց մօտ, ո՞ւմ հետ յարաբերութիւն ունին, ինչ է մէկի կարծիքը միւսի վերաբերմամբ։ Եւ այսպէս շարունակ։ Որքան հալածանքի է ենթարկւում Վանքը, այնքան ժողովուրդը աւելի է հակւում դէպի եկեղեցին, կրօնքի դառնալու աստիճան։ Օրինակ, Երեւանի Նորք արուարձանի Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուր նախապէս ամենաշատը 10 մատաղ կը մորթուէր, այս տարի չտեսնուած բազմութիւն է եղել եւ 300 մատաղից աւելի է մորթուել,

Թէ վանքում, թէ' ուխտատեղիններում, թէ' եկեղեցիներում, թէ մոմ ծախելու տեղերում եւ թէ մուտքի դրանը, ինչպէս նաեւ սեղանի մօտ կանգնած են չէկիստներ եւ գրի են առնում գնացող եկողներին։

Կուսակցականներին եւ պաշտօնեաներին արգիլուած է նման տեղեր գնալ եւ յարաբերութիւն ունենալ մի ուեւէ հոգեւորականի հետ։ Գիւղերում համարեա թէ եկեղեցի չի մնացել. բոլորը փակել են կամ գրաւել։ Եւ այս կատարւում է մի տեսակ մրցման ձեւով։ Մի որեւէ գիւղում հաւաքւում են կոմսոմոլներ եւ մի քանի խեղճ ու կրակ մարդկանց բռնի տանում են ժողովի։ Կոմսոմոլներից մէկը վեր է կենում եւ ասում։ «Ընկերներ, մեր հարեւան այս ինչ գիւղը իր եկեղեցին դարձրել է կլուբ։ Ինչո՞ւ մենք էլ չանենք այդ։ Ո՞վ համաձայն է թող մատ բարձրացնէ»։

Եւ ո՞վ է որ մատ չպիտի բարձրացնէ։ Ահ ու սարսափի ենթարկուած գիւղացիները դեռ մատերի ծայրը ցոյց չտուած, որոշւում է եկեղեցին ակումբի վերածել եւ իսկոյն զուռնայով, կարմիր լաթի կտոր դրօշակներով գնում են եկեղեցի, խաչ, վարագոյր, աւետարան ու զանազան սպասներ դէն շպրտում, մինչդեռ գումարում եւ գրաւման ծէսը կատարում ու ապա գործածում ինչ՝ որ յարմար են գտնում։

Նոյն կոմսոմոլները քահանաներին գիւղերում օր չեն տալիս, հայհոյում, ծաղրում եւ հազար ու մի զրկանքների ենթարկում են. իսկ վերջիններս ճարահատ հրաժարւում են։ Երբ այդ ուղղութեամբ բողոքի ձայն է բարձրանում, Չեկան պատճառաբանում է, որ «ժողովուրդն է արել, կառավարութիւնը մեղք չունի»։ «Ազատ Եկեղեցի» թերթը կառավարութիւնը փակել է եւ որոշել է այդ կազմակերպութիւնը վերացնել, քանի որ այդ ճանապարհով, ժողովուրդը աւելի կապւեց եկեղեցու հետ։ Բենիկն ու իր «քլիք»ը այժմ շրջում են փողոցները։ Փակել են թերթի հետ եւ նրանց եկեղեցիները։ Այս փակման գործում մեծ դեր են խաղացել նաեւ երիտասարդ կոմունիստները, բողոքելով որ կառավարութիւնը մի կողմից կռւում է եկեղեցու դէմ, այն ինչ միւս կողմից ստեղծում են մի նոր եկեղեցի։ Այդ նոյն երիտասարդները քննադատել են Աշոտ Յովհաննիսեանին, որ նրա մտքի յղացումներից մէկն է եղել «Ազատ Եկեղեցի»ի ձեռնարկը։

Հայաստանի տնտեսական վիճակը ծանր է։ Գիւղերում ինչպէս էլ լինի հաց ճարւում է. իսկ քաղաքներում սով է։ Մի ֆունտ հաց ճարելու համար, հինգ ժամ հերթի պիտի կանգնես, այն էլ դեռ հարցական է, քեզ հաց կը հասնի թէ ոչ։ Ճերմակ հացը նմուշի համար չես կարող ճարել։ Մէկ-մէկ այս կամ այն կոոպերատիվը իր անդամների աչքին փոշի փչելու համար յայտարարում է, որ մարդ գլուխ ֆունտ ճերմակ հաց է տրւելու, սակայն դեռ յայտարարութիւնը պատերին չփակցուած, վերջացաւ, կը պատասխանեն։

Քաղաքացիները իրենց ունեցած իրերը շալկած, այս կամ այն գիւղը կ'երթան եւ աղաչանք պաղատանքով, հազիւ 10 ֆունտ (այսինքն մէկ ընտանիքի մէկ օրուայ հացը) ալիւր կամ ցորեն կը ճարեն։

Ամբողջ Հայաստանում ազգաբնակչութեան մեծ մասը ցնցոտիների մէջ է. իսկ դրա հակառակը, չէկիստներն ու կուսակցականները թէ լաւ կ'ապրին եւ թէ հագնուած են։ Բոլոր պատասխանատու գործիչներն ու կուսակցականները իրենց ապագայի մասին կը մտածեն եւ ամէն մէկը իր հնարաւոր բեռը կը բռնէ։ Ռուսական ոսկու գինը շուկայում բարձրացնողները այս մարդիկն են։ Հէնց որ ռոճիկները ամսի գլխին կըստանան, անմիջապէս շուկայ են վազում ու մինչեւ 60 ռուբլու բարձրացնելով ոսկին, գաղտագողի գնում են իրենց յայտնի անձնաւորութիւններից։

Այս երեւոյթը չի հետապնդւում կառավարութեան եւ Չէկայի կողմից, որովհետեւ անխտիր բոլոր պաշտօնեաները զբաղւում են այդ գործով։ Բայց վայը եկել տարել է, եթէ տեսնեն մէկ ոչ կուսակցականի ոսկի գնելիս։ Անմիջապէս «սպեկուլեանտ» կ'անուանեն եւ դրամը ձեռքից կը խլեն, իրեն էլ բանտ կ'առաջնորդեն։

Ծանր տուրքերի տակ են դրել ժողովուրդին եւ բռնի դրամ են հաւաքում։ Անտեղի ձերբակալութիւններն ու գնդակահարութիւնները շարունակւում են։

Վերջերս Երեւանի, Էջմիածնի, Ղամարլուի եւ այլ շրջաններից բաւականին անմեղ մարդկանց ձերբակալել ու Ռուսաստան են աքսորել։

Ժողովուրդը ահարեկ տանում է բոլոր զրկանքները, յուսալով, որ վերջի վերջոյ պիտի ազատուի բորենի չէկիստների ձեռքից։

ԲԻՐՍ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՑՈՒՐՏԸ

Մայրս զիս աշխարհ բերաւ Փետրուարին, ամէնէն ցուրտ ամսուն, որպէսզի երբ մեծնամ, յօդուած մը գրեմ ցուրտին մասին։

Կը կարծեմ թէ արդէն ժամանակն է գրելու այդ յօդուածը, որովհետեւ սաստիկ ցուրտերը սկսան նեղել Փարիզցիները, մանաւանդ զիս։

Ցուրտը թէ՛ կը նեղէ զիս եւ թէ հին յիշատակներ կը բերէ ինծի։

Դեռ շատ պզտիկ, երբ դպրոց գացի, ինծի գոց սորվեցուցին ոտանաւոր մը ցուրտին մասին.

Ձիւնը կուգար ժաթիլ փաթիլ,
Հետն ալ անձրեւ փաթիլ կաթիլ։
Այդ միջոցին պառաւ մէկ կին
Հորթ կը փնտռէր ասդին անդին։

Տխո՛ւր, տխո՛ւր բաներ կը պատմէր այդ ոտանաւորը։ Խենդո՛ւկ հորթ, ինչո՞ւ փախար, հեռուն՛ը փախար ցուրտ ու բուքին։

Ես, որ դպրոցէն օրը երեք անգամ անպայման կը փախչէի, համբերութեամբ կը նստէի տեղս ցուրտ օրերուն։ Նոյնիսկ կիրակի օրերն ալ տունէն դուրս չէի ելլեր։ Հօրեղբօրս աղջկան հետ դէմ դէմի կը նստէինք ու կ'երգէինք.

Հովը փչեց շատ ուժգին,
Երկինք գետին կը սառին։

Իմ ձայնս պզտիկուց ոսկի էր, հօրեղբօրս աղջկան ձայնն ալ արծաթ։ Եւ արծաթ ու ոսկի կը խառնէինք իրարու.

Անկողինէս չեմ ելլար,
Երբեք ցուրտը չեմ զգար...

Յանկարծ հօրեղբօրս տղան, որ սենեակին անկիւնը վանդակ կը շինէր մազով բռնած թռչուններուն, կը սկսէր ծաղրել մեզ իր երկաթէ ձայնով.

Ղո՛ղո՛ ղո՛ղո՛, ղո՛ղո՛ղո՛,
Ղո՛ղո՛ ղո՛ղո՛, ղո՛ղո՛ղո՛։

Հօրեղբօրս աղջիկը կը բարկանար.

— Սոխի գլուխ, ձան մը՛ հաներ դուն։

Ան ալ, ի պատասխան, փայտ կը նետէր մեր գլխուն։ Վրէժխնդրութեամբ, ես ալ իմ կարգիս՝ կ'երթայի թռչունները կը փախցնէի։ Այն ատեն կը սկսէինք կռուիլ։ Մեծ մայրիկս.

— Վո՛ւյ, գարունը գար ալ ազատէինք։

Անմիջապէս վրայ կը հասնէր մեծ հայրիկս։ Մինչեւ որ ես իմ ապտակս ուտէի, հօրեղբօրս տղան կը փախչէր ու վարէն կ'երգէր.

Ապտակ մըն ալ որ ուտես,
Երբեք ցուրտը չես զգար։

Մեծցայ։ Կեդրոնական գացած օրերուս՝ ընկերոջ մը հետ միասնաբար սենեակ մը վարձած էինք եւ խնայողութեան համար կրակ չէինք վառեր։ Կիսամեակի քննութիւններուն, Դեկտեմբերի վերջերը, ցուրտը չէր թողուր որ դաս սորվէինք։

— Պայտօ՛, տանտիրոջ կատուն կանչեմ, ձեռքերս ծոցը խօթեմ ու տաքցնեմ։

— Փիսի՛, փիսի՛, փիսի՛...

Կատուն չէր գար, մեզմէ աւելի կրակապաշտ ըլլալուն։

— Եկո՛ւր գոնէ կիւլէշ մը ելլե՛նք, որ տաքնանք։

Եւ փոթորիկ կ'ելլէր սենեակին մէջ։

— Բա վո՛ւյ, գիւղէն եկած են, առտուընէ մինչեւ իրիկուն մեղայ քեզ, Տէ՛ր... լեռնէն եկած են...

Կը գանգատէր տանտէրը։ Կոնակը տաք, ոտքերը տաք՝ գանգատելու իրաւունք ունէր։ Թող Հայաստանի ցուրտերը տեսնէր անգամ մը, ինչպէ՛ս իրաւունք պիտի տար մեզի։

Կարդացա՞ծ էք Ահարոնեանի խայը։ Ի՛նչպէս նկարագրուած է Հայաստանի ցուրտը.

«Ցուրտ էր, ձմեռ, բուք-բորան։ Դրսում քամին փչում էր կատաղօրէն եւ նրա վզվզոցի մէջ ինչ որ սարսուռ ազդող, չարագուշակ բան կար։ Եւ մենակ մարդիկ չէին, որ մրսում էին, այլ ամբողջ գիւղը իր խրճիթներով, իր խոտի դէզերով, դողում, սրթսրթում էր այդ դժոխային քամու առաջ։

«Վո՛ւ, վո՛ւ, վո՛ւ,— ոռնում էր քամին եւ ամէն անգամ այդ զարհուրելի կաղկանձոցի հետ Մելիք-Շահէնի սաքուի երկու կողմի բազմականները դողդղում էին խօսելուց, ցած էին առնում բերաններից չիբուխները, իրար երես էին նայում ու մի ներքին պահանջով իրար սղմւում, աւելի կուչ գալիս»։

Այդ դժբախտ Հայաստանին մէջ, մարդիկ որքան ալ վարժուած ըլլան ցուրտին, չենք գիտեր ձմրան զոհերը, որոնք ապահովաբար քիչ չէին։

Արդարեւ ցուրտն ալ հիւանդութեան պէս կը բանայ մահուան մանգաղը և կը հնձէ։ Բազմաթիւ են մահերը, զորս ցուրտը կը պատճառէ Ֆրանսայի մէջ։

Ուրեմն ճանչնանք ցուրտը։

* * *

700 հոգի կը մեռնի ամէն տարի Ռուսիոյ մէջ միայն ցուրտէն, համաձայն վիճակագրութիւններու։ Երբ Նափոլէոն նահանջեց Ռուսիայէն, 400,000-նոց բանակէն ցուրտին պատճառաւ ողջ մնացին միայն 3000 հոգի։ Սակայն առանձնապէս ցուրտը չէ այսքան մահերուն պատճառը։ Մարդկային ցեղը ընդունակ է դիմանալու նոյնիսկ 60 աստիճան (զէրոյէն վար) ցուրտին։ Մինչ Լապոնցիները բեւեռային սառուցեալ երկիրներուն մէջ (—56 աստիճան) կ'ապրին առողջ եւ հանգիստ, ասդին Ֆրանսայի մէջ շատեր կը մեռնին ցուրտէն, երբ ջերմացոյցը կը նշանակէ զէրոյէն հազիւ թէ 4 կամ 5 աստիճան վար։ Պատճառները բազմազան են.

1. Ծերերը չեն կրնար հանդուրժել ցուրտին։ Երախաները նոյնպէս։ Այս պատճառաւ ձմրան առաջին զոհերը կը դառնան նորածինները եւ տարիքոտները։

2. Ոգելից ըմպելիները կը տկարացնեն մարդիկը, այնքան որ չեն կրնար դիմանալ սաստիկ ցուրտերուն։ Ֆրանսայի մէջ ցուրտէն մեռած մարդոց մեծամասնութիւնը խմաններ են։

3. Ցուրտին զոհերուն մէջ են նաեւ անոնք, որ լաւ չեն սնանիր, եւ ֆիզիքապէս ու հոգեպէս ընկճուած են։ Այդպէս են աղքատները։ Եւ Տոքթ. Թուլուզ կ'ըսէ թէ ամէնէն աւելի ցուրտն է, որ դասակարգերու, հարուստի եւ աղքատի, բաժանումի մը կ'ենթարկէ մարդիկը։

4 Միւս կողմէ ցուրտին ազդեցութիւնը վնասակար կը դառնայ այն ատեն, երբ օդը խոնաւ է եւ հովը կը փչէ։ Ուրեմն հովն ու խոնաւութիւնն են, որ ցուրտին կը յանձնեն մահուան մանգաղը։ Արդարեւ, ցուրտ կլիման աւելի առողջապահիկ է, քան տաք կլիման։ Սակայն պէտք չէ մոռնալ, որ ցուրտը, չոր ըլլայ թէ խոնաւ, կը տկարացնէ մարդկային դիմադրական կարողութիւնը, հետեւաբար մանրէները աւելի եւս ազատ կը գտնեն ասպարէզը։ Այսպէս՝ ձմեռները կը շատնան հիւանդութիւնները, եւ հիւանդանոցներու մէջ սովորութիւն է անկողիններ աւելցնել ձմրան եղանակին։

* * *

Ցուրտը երկու կերպ կը վնասէ. — ա) հիւանդութիւններով եւ բ) ցրտահարութեամբ։

Ցուրտին պատճառած հիւանդութիւնները բազմաթիւ են, եւ առաւելապէս կը վերաբերին շնչառական գործարաններուն եւ սիրտին ու երակներուն։ Չպիտի ներկայացնեմ այդ հիւանդութիւնները։ Սակայն կ'արժէ խօսիլ ցրտահարութեան (engelure) կամ սառելուն (gelure) մասին։

Առաջին անգամ կ'ազդուին ոտքերը, ձեռքերը, քիթը եւ ականջները, որոնք կը կարմրին և կը քերուին (պճլկան, մզմզուք)։ Երբ ցուրտին ազդեցութիւնը տեւէ, կը սկսի փտախտը։

Սարսափելի է ցուրտին ցաւը, որ կը նշանակէ թէ մարմինը դիմադրութեան վերջին ճիգն է որ կը կատարէ։ Ցուրտին ազդեցութեամբ՝ մարդիկ շատ ու շատ կը միզեն, աչքերը կ'արցունքոտին, քիթը կը վազէ, փորը կը լուծէ։ Ցուրտին ազդեցութիւնը կը տարածուի նաեւ հոգիին վրայ։ Մարդիկ ընկճուած, յոգնած, յուսահատ կը դառնան։ Ցուրտ երկիրներու բնակիչները մելամաղձոտ են ընդհանրապէս։ Վերջապէս ցուրտը երբեմն բարբանջանք ու ջղաձգութիւն կը պատճառէ։

Եւ կը սպաննէ՝ սիրտին դադրումով։

Երբ ցուրտը աստիճանաբար կը զարգանայ, քուն կը բերէ։ Քուն մը, որ երբեք չարթնցներ։ Նափոլէոնի բանակն ամբողջ քնանալ կ'ուզէր, սակայն վախով կը տեսնէր, որ քնացող ընկերը այլեւս չէր արթննար։ Անոնք կը սառէին ու կը մեռնէին անո՛ւշ երազներով։

* * *

Ի՞նչ ընել ցուրտին դէմ։

Արաբները գեղեցիկ առած մը ունին։ «Կրակը ձմրան պտուղն է»։ Արդարեւ կրակն է, որ պիտի պաշտպանէ մեզ ձմրան ցուրտերուն դէմ։ Մինչեւ այժմ առողջապահութիւնը հազար միջոց է խորհած բնակարանները տաքցնելու համար գիտական ձեւով։ Ոչ մէկը գոհացուցիչ է։ Ելեկտրականութիւն, տաք ջուր, տաք օդ, ածուխ, բոլորն ալ ունին իրենց վնասակար կողմերը։ Հայկական օջախը լաւագոյնն է, սակայն խնայողական չէ եւ միեւնոյն ատեն հաւասար չափով չի բաժներ ջերմութիւնը սենեակին մէջ։

Հագուստի հարցը եւս կարեւոր է։ Ձմրան եղանակին, հագուստները պէտք չէ շատ լայն ըլլան, ոչ ալ նեղ։ Թանձր լաթեր՝ ներսէն։ Սակայն երբ փոքր տարիքէն վարժուիք քիչ հագնելու ցուրտ օրերուն, այդ վարժութիւնը աւելի օգտակար կը դառնայ։

Սնունդի հարցը եւս կարեւոր է։ Ընդհանրապէս ճաշերը պէտք է բաղկանան ճարպային նիւթերէ, որոնք մեծ քանակութեամբ գոլ կուտան։ Այդպէս կ'ընեն սառուցեալ երկիրներու բնակիչները։ Միշտ կուշտ լալ ձմեռ ատեն։

Հակառակ, որ ցուրտի համար չափազանց կարեւոր է, անհ... բելի է օրաթերթի մը մէջ լի մանրամասնութիւն տաքցնելու, սնանելու եւ խնդիրներու մասին։

Վերջացնելու ատեն, չեմ... զեր որ մոռնանք հետեւեալ խրատները։

Ցուրտ օրերուն վտանգաւոր...

1.— Ճաշերէն անմիջապէս յետոյ դուրս ելլել։

2.— Փողոցներուն մէջ խօսիլ։

3.— Բերնով շունչ առնել։

4.— Գինի, ոգելից ըմպելի խմել։

Երբ ձեր շունչը քիթէն ել... ատեն մշուշ կը ձեւացնէ (կը նշանակէ թէ ցուրտը զէրոյէն վար 6 — 7 աստիճան է իջեր), թ... նոց մը փաթթեցէք ձեր վիզին եւ ձեր քիթը խօթեցէք մէջը։

Ու երբ հակառակ այս ե... նախազգուշութիւններուն, պատահեցաւ որ մէկը ցրտահարութեան ենթարկուեցաւ, անմիջապէս մի՛ ... տեցնէք տաքին, նախ պաղ ջուրով շփեցէք սառած տեղերը եւ հետզհետէ վարժեցուցէք տաքին։

Ցուրտէն չազդուելու լաւագոյն եղանակը մանկութենէ մարզանք կատարելն է։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՄԵՏԱՂԻ ՊԱԿԱՍ

Հնգամեայ ծրագրին համաձայն, Խորհրդ. Ռուսիոյ մէջ պէտք է կառուցուին 15 մետաղի գործարաններ եւս, որոնք պիտի արտադրեն մօտ 6 միլիոն ձուլածոյ, պողպատ եւ երկաթ։ Ներկայիս բանող գործարանները բաւարարութիւն չեն տար պահանջին։ Այնպէս որ, ծրագրուած նոր գործարաններու կառուցումը կը դառնայ անհրաժեշտ, բայց այդ նոր գործարաններու կառուցման խօսքն անգամ ընող չկայ եւ ո՛չ ոք գիտէ թէ երբ պիտի ձեռնարկուի անոնց շինութեան։ Ասոր համար, բոլշեւիկեան օրգան մը, «Պրավդա» կը պնդէ մէկ կողմ նետուած մետաղի կտորուանքները զատելու եւ զանոնք օգտագործելու մասին։ Մետաղային արտադրութեան զարգացումը սերտօրէն կապուած է վառելանիւթի առատութեան. հետեւաբար վառելանիւթը յաճախակի պակսի։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը ղ... ցելած է կարգ մը գործարաններ եւ հաստատած է որ մետաղները եւ վառելանիւթը շատ գէշ պահպանուած են։ Ասկէ զատ գործարանները կ'աշխատին իրենց գիտցած կերպով, «ըստ սովորութեան» մինչդեռ կառավարութեան եւ համայն. կուսակցութեան օրգանները չեն դադրիր ջատագովելէ ճարտարարուեստացման մեծ յառաջդիմութիւնները։

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԿԸ ՏԿԱՐԱՆԱՅ

«Պրավդա» հատուածներ կը հրատարակէ իր թղթակիցներու նամակներէն, որոնք կը յայտնեն թէ զանազան շրջաններու մէջ բոլշեւիկ կուսակցութիւնը սկսած է հող կորսնցնել, զգալի կերպով։

Այսպէս, Վլատիմիրի մէջ, բոլշեւիկեան պրոպագանդը ձախողած է, ինչպէս միւս շրջաններուն մէջ. Ապրիլ 1էն հոկտեմբեր, 255 հոգի անդամ արձանագրուած են, մինչդեռ անցեալ տարի նոյն շրջանին, արձանագրուածներու թիւն էր 600։ Կինեշմայի մէջ, գործարանի մը 350 համայնավարներէն 35ը վտարուած են, զանոնի հետեւանքով, երբ վատ բոլշեւիկներ, փոխարէն ո՛չ մէկ խնդրանք անդամակցութեան։ Արհեստանոցի

մը մէջ, ուր 2000 բանուորներ կ'աշխատին, միայն երեք խնդիրք ներկայացուած են։ Ռիպինսքի մէջ, սէնդիկայի մէջ արձանագրուած 3000 երկրագործ բանուորներէն միայն 3 հոգի մտած են կարմիր շարքերուն մէջ։ Ու այսպէս կ'երկարի այսպէս, ամէն տեղ փաստը բերելով բոլշեւիզմի թողած հիասթափութեան։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱԼԱԾԵՆ

Օտեսայի գործաններէն մէկուն մէջ, բանուոր մը անձնապան եղած է եղերական պայմաններու տակ։ Կը բարձրանայ գործատան աշտարակին գագաթը ու կը պոռայ. «Խափանարար չեմ ես.կ'ուզեն զիս խափանարար ներկայացնել»։ Յետոյ կը նետուի վար ու կը ջախջախուի գետնի վրայ։

Այս բանուորին տխուր վախճանը ուշադրութիւնը կը գրաւէ զաւակին իշխանութեան, որ կը հաստատէ թէ անձնասպան բանուորը կանոնաւոր կերպով հալածանքի ենթարկուած էր՝ բանուորներուն եւ գործարանի վարչութեան կողմէ, հակառակ անոր կրկնակի դիմումներուն եւ բողոքներուն, գործարանի կոմիտէն ոչ մէկ միջոցի դիմած է վերջ դնելու համար հալածանքներուն, սակայն պատճառն եղած է նախանձը. որովհետեւ այս գործաւորը նոր գիւտ մը ըրած էր նոր տեսակի ներկ մը պատրաստելու։

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Բնիկ ռուս մը Յուզկին, 1907-ին կը մեկնէր Ամերիկա, ուր կ'ընդունէր երկրին հպատակութիւնը։ Վերջերս կ'ուզէ Ռուսիա վերադառնալ՝ իր տղոքը տեսնելու։ Կը հասնի ռուսական սահմանագլուխ, համաձայն բոլշեւիկեան օրէնքին իշխանութեանց կը յանձնէ ինչ օտար դրամ որ ունէր, 1800 տոլար եւ փոխարէն կը ստանայ համապատասխան քանակութեամբ ռուբլիի ստացագիր մը։

Մեկնած պահուն, Յուզկին կ'ուզէ ետ առնել դրամը։ Կը մերժուի այն պատրուակով թէ իր բերած դրամը պէտք էր որ Ռուսիոյ մէջ ծախսած ըլլար։ Խեղճը կը ստիպուի դրամ ճարել բարեկամներէ, ապահովելու համար դէպի Ամերիկա իր վերադարձը։

«Յառաջ»ը ՕՐԸ ՕՐԻՆ կուտայ ԻՆՉ ՈՐ ԿԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐԷ ՔԵԶ, ԻՆՉ ՈՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԳԻՏՆԱԼ, ոչ միայն ազգային, այլ եւ միջազգային կեանքէ։ Ոչ միայն իր սեփական աղբիւրներէն, այլ եւ ամէն օր պրպտելով դէզ-դէզ հայերէն եւ օտար թերթեր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

Պոլսոյ օտար ընկերութիւններէն ոմանք վերջերս սկսած են ճամբու դնել իրենց Թուրք պաշտօնեաները։ Ռուս հաստատութիւնները վերջերս չորս Թուրք պաշտօնեաներ հանած են եւ ուրիշ օտար ընկերութիւն մըն ալ Թուրք պաշտօնեաներուն ամսականները կրճատած է։ Գործէ հանուած պաշտօնեաները առեւտրական տնօրէնութեան բողոք ըրած են։

Գործավարներու խորհուրդին որոշումով, օտար ընկերութիւնները պարտաւոր են հարիւրին 25 համեմատութեամբ Թուրք պաշտօնեաներ առնել։ Այս մասին քննութեան սկսած են առեւտրական տնօրէնութիւնն ու օտար ընկերութեանց քոմիսէրութիւնը։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ

Տեղական արտադրութիւններու նախապատուութիւն տրուելու համար ոգեւոր շարժում մը առաջ եկած է այս օրերս։ Պետութեան ամէնէն մեծ պաշտօնատարները անձնապէս օրինակ հանդիսացած են եւ անոնց նախաձեռնութիւնով ալ միութիւն մը կազմուած է։ Շարժումը ընդհանուր երեւոյթ մը առած է եւ վաճառատուններ ու մանաւանդ Բերայի մեծ դերձակներէն շատեր տեղական կերպաս կը ցուցադրեն իրենց ապակեփեղկերուն մէջ։

Գործարանատէրները այս շարժումին ամէնէն աւելի ուժ կուտան եւ, կ'ըսուի թէ, ձեռնարկներ կ'ըլլան գործարանները ընդարձակելու, պահանջքին կարենալ հասնելու համար։ «Սէնայի վէ Մաատէն» դրամատան տնօրէն Սաատէտին պէյ այս առթիւ յայտարարած է թէ ժողովուրդը մեծ ընդունելութիւն ցոյց տալ սկսած է իրենց գործարաններու արտադրութեանց։ Որոշուած է գործարանները ընդարձակել եւ իւրաքանչիւր ճիւղի համար մասնագէտներ հրաւիրուած են Գերմանիայէն։

Ընկերութիւն մը կազմուած է կաշիի պատրաստութեան մէջ գործածուող շագանակի խիւսը տեղւոյն մէջ պատրաստելու համար։ Այս նիւթը Եւրոպայէն կը բերուի եւ տարին մէկուկէս միլիոն ոսկի կը ծախսուի։

Թերթերը մասնաւոր էջեր յատկացուցած են եւ ամէն օր տեղական արտադրութեան եւ խնայողութեան համար քարոզութիւն կ'ընեն, պատկերազարդ հրատարակութիւններով։

ԱԶԳ. ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ Է

Ինկիւրի մէջ կազմուած է Ազգային Խնայողութեան Միութիւն մը, որուն մասնաճիւղեր պիտի բացուին Պոլսոյ, Իզմիրի, Ատանայի, Տրապիզոնի եւ Գոնիայի մէջ։ Այս մասնաճիւղերուն գլուխը պիտի գտնուին խալք կուսակցութեան տեղւոյն վարիչները։

Պոլսոյ մասնաճիւղին կազմութեան մասին պատրաստութիւններ կը տեսնուին գլխաւորութեամբ Հագգը Շինասի փաշայի։ Միութեան անդամ կրնան ըլլալ երկու սեռէ բոլոր հայրենակիցները առանց խտրութեան։ Անդամները պարտաւոր են տեղական կերպաս հագնիլ ու տեղական արտադրութիւններ գործածել։ Անկարելիութեան պարագային, նախապատուութիւն պիտի տրուի այն բաներուն որոնց նախանիւթը դուրսէն եկած, բայց Թուրքիոյ մէջ գործուած են։

ՆՈՐ ԿԱԼՈՒԱԾԱՀԱՄԱՐԸ

Կալուածական արձանագրութեան (քատասթրօ) կազմակերպութիւն կը կատարուի Պոլսոյ մէջ, երեք տարիէ ի վեր։ Մինչեւ 1928ի վերջը, 1000ի չափ կալուածներու սահմաններուն գնահատութիւնը կատարուած եւ նոր մուրհակներ տրուած են տէրերուն։ 626,821 ոսկի արժէքով 2739 կտոր կալուածներ փախստականներու սեփական եւ լքեալ ըլլալով, ըստ այնմ գործողութիւն կատարուած է։ Նոյնպէս, ստուգուած է որ 36779 ոսկի արժէքով 9176 կտոր կալուածներ ալ «մահլիւլ»ին եւ էվգաֆին պէտք է անցնին։ Որոշում տրուած է նաեւ 101879 ոսկի արժէքով 435 կտոր կալուածի մասին որոնք սկիզբէն ի վեր պետական գանձուն կը պատկանին, բայց անորոշ վիճակով կը մնային։

Կալուածական արձանագրութեան դիւանը 958,233 ոսկի ծախք գանձած է այն կալուածներուն համար որոնց վիճակը որոշուած եւ մուրհակ տուած է։ Այս կերպով, կառավարութիւնը մէկ միլիոն 129,512 ոսկի շահատուրք ապահոված է թէ պարտքի եւ թէ կալուածներու արժէքին վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ-ՆՈՐ ԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 21 դեկտ.— Մեծ-Նոր-Գիւղի Հայրենակցական Միութիւնը Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ տուաւ իր տարեկան երեկոյթը։

Օրուան նախագահը, Պ. Աւետիս Շարապեան ամփոփ խօսքերով Մ. Ն. Գ. Միութեան մէկուկէս տարուան գործունէութիւնը պարզելէ յետոյ, ըսաւ թէ 25 անդամներու սիրայօժար մասնակցութեամբ յարատեւած եւ պահած են Հայրենակցական Միութիւնը, որպէսզի հայրենակիցներու մէջ ազգային ոգին վառ պահեն եւ սերտ կապ հաստատեն։

Երգերէ, արտասանութիւններէ եւ պարերէ յետոյ, Պ. Թ. Այվազեան խօսք առնելով, շեշտեց հայրենիքէն դուրս գաղութներու մէջ, Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութիւնը։ Մաղթեց որ Հայրենակցական Միութիւնները անխախտ եւ յարատեւօրէն հետեւին իրենց ծրագրին եւ կանոնագրին, բարսյապէս եւ նիւթապէս սատարելու համար մեր ժողովուրդին բազմազան կարիքներուն։

Հանդէսին երկրորդ մասը սկըսաւ վիճակահանութեամբ։ Հայրենակց. Միութիւնը 1000 տոմսակ հրապարակ հանած էր, Միութեան ընդարձակ ծախքերուն գոհացում տալու համար։ Այս տոմսերը սպառելէ վերջ՝ մնացած տոմսերու վաճառումէն եւ պարգեւներու բաշխումէն հասոյթ գոյացաւ 300 ֆրանք։ Հանդիսականները գոհ մնացին վիճակահանութեան արդիւնքէն։

Ժամանակը ուշըլլալով՝ հանդէսին երրորդ մասին մէջ գրուած «Գդումի վաճառականը» զաւեշտը՝ եւ փոքրիկի մը արտասանութիւնը յետաձգուեցան ուրիշ հանդէսի մը։

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 11ին։ Հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ։ Կը յուսամ թէ Մ. Ն. Գիւղի Հայրենակցական Միութիւնն ալ իր վերջին ժողովներէն մէկուն մէջ նկատողութեան առնելով Անատոլուէն քշուած բեկորներուն օժանդակելու հարցը, պիտի փութայ մասնակցիլ հանգանակութեան զոր «Յառաջ»ը արդէն բացած է։

Ներկայ մը

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆՑ ՁՈՒՐՁ

Ֆրանսայի Ծննդաբերութեան Պաշտպանութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին մէկ քանի տրամադրութիւններով, որոնք կը վնասեն ընտանիքի եւ բազմածնութեան պաշտպանութեան ձեռնարկներուն։

Այդ տրամադրութիւններէն մէկը մանաւանդ, մասնաւոր կերպով կրնայ անդրադառնալ զաւկի տէր մարդոց, վնասելով անոնց շահերուն։ Գործատէր մը որ տարեկան 15 հազար ֆրանք շահող բանուոր մը կամ պաշտօնեայ մը կը գործածէ, պարտաւոր է անոր համար ապահովագրութեան սնտուկին վճարել տարեկան 675 ֆրանքի գումար մը։ Մինչդեռ նոյն գործատէրը որ նոյնքան շահող, բայց զաւակ չունեցող պաշտօնեայ մը կը գործածէ, որեւէ վճարում չըներ։ Այնպէս որ եթէ օրէնքի տրամադրութիւնը չփոխուի, կրնայ ըլլալ որ գործատէրերը մերժեն գործել բանուորներ եւ պաշտօնեաներ, որոնք զաւկի տէր են եւ նախընտրութիւնը տան անզաւակ բանուորներու եւ պաշտօնեաներու։ Ասկից ուրեմն կը վնասուին ընտանիքի տէրերը։

Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար, Ծննդաբերութեան պաշտպան խորհուրդը որ կը նկատէ թէ գործատէրերը արդէն շատ ճնշուած են զանազան տուրքերով, յարմար կը նկատէ պահանջել կառավարութենէն որ օրէնքի այդ պարտադրութիւնը վերցուի, այսինքն գործատէրը պարտաւոր չըլլայ որեւէ գումար վճարելու զաւկի տէր կամ ոչ բանուորներու եւ գործաւորներու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԱՌԹԻՒ

... Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 դեկտ.— Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան ցայսօր անկազմակերպ մնալու պատճառներու շուրջ, Պ. Յ. Սահաթճեանի տուած լուսաբանութիւնը (Յառաջ թիւ 1140) ամբողջացնելու համար, մեր կարգին ստիպուած ենք պարզել այն փուլերը որոնցմէ անցաւ կազմակերպութեան հարցը, եւ որոնցմով պիտի ճշդուի իւրաքանչիւրին պատասխանատուութեան բաժինը։ Դժբախտաբար Պ. Յ. Սահաթճեան իր պատասխանատուութեան չի մօտենար, բայց ուրիշներուն կը բառնայ զայն։

Ձեզի յայտնի են համաձայնութեան նախնական պայմանները կայացած, Շ. Մ.ի, Յ. Ս.ի եւ Վ. Ղազարեանի միջեւ, որոնց համաձայն վարչութիւնը պիտի կազմուէր չէզոք հողի վրայ, երեսփ. ժողովի դռնփակ մէկ նիստին մէջ պիտի արձանագրուէր, եւ նիստը պիտի հրաւիրուէր առաջնորդին կողմէ եւն.։

Այդպէս ալ եղաւ։ Առաջնորդը երեքշաբթի 29 հոկտ. ամսաթիւ պաշտօնագրով մը կը ծանուցանէր վարչութեան կազմութիւնը եւ ժողովի կը հրաւիրէր հինգշաբթի 31 հոկտեմբերի կէսօրէ վերջ ժամը 4ուկէսին։

Պ. Յ. Սահաթճեան այդ պաշտօնագրի առաջին պարբերութիւնը (Մարսէյլի թեմական երեսփ. ժողովի դիւանը կ'իմացնէ մեզ) հակառակ նկատելով իր տեսակէտին, չընդունեց այդ հրաւէրը եւ այդ կազմը մարմին չառաւ։

Զանազան բանակցութիւններէ վերջ, այն համաձայնութեան յանգեցանք որ ամէն մէկ կուսակցութենէ մէյմէկ անդամ աւելցուի նախորդ կազմին վրայ։ Այս ալ ջուրը ինկաւ, այն պատճառով որ ռամկավար անդամը, որու անուան շուրջ համաձայնութիւն գոյացած էր, մերժեց իրեն եղած առաջարկը, (Պ. Մարտիկ Կիւմիւշեան) եւ դեռ ուրիշ անուան շուրջ վերջնական համաձայնութիւն չկայացած, առտու մը (8 նոյեմբեր) ուրիշ պաշտօնագիր մը ստացանք, որով առաջնորդ հայրը ինք նշանակովի վարչութեան մը կազմը կը հաղորդէր եւ գործի կը հրաւիրէր անդամները։ Այդ ձեռնարկը մեզ թուեցաւ՝ իր ձեւով եւ եղանակով՝ ապօրինի եւ մերժեցինք հրաւէրը։ Վերջապէս ուրիշ կերպ ալ չէինք կրնար վարուիլ, թէ մենք մեզի չհակասելու եւ թէ ընդունուած գաղթ.կանոնագրի մը հիմնական պայմաններուն հակառակ չերթալու համար։

Ինչպէս որ Պ. Յ. Սահաթճեան միմիայն իրեն յատուկ տեսակէտի առարկութեամբ մերժեց 29 հոկտ.ի հրաւէրը, մենք ալ 8 նոյ.ի հրաւէրը ոչ միայն սկզբունքի, այլ եւ ժողովրդական իրաւանց ոտնահարում, գաղթային կանոնագրի անտեսում նկատելով, մերժեցինք։ Եթէ Պ. Յ. Սահաթճեան ինքզինք իրաւացի կը նկատէ, երբ ընդունուած կանոնագրութեան հակառակ վարմունքի մէջ է, ապա եւ մենք առաւել իրաւամբ կը կարծենք արդարանալ, քանի որ ընդունուած օրէնքին եւ կարգ ու կանոնին կը հետեւինք, կամ մեր վարմունքը օրէնքի պատշաճեցնելու նախանձախնդիր կ'ըլլանք։

Ահա ճշգրիտ պատմութիւնը բոլոր անյաջողութեանց եւ բանակցութեանց ամուլ մնալուն։

Հաճեցէք ընդունիլ, եւն.։

Գ. Շահլամեան Վ. Ղազարեան

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 2 դեկտ.— Պաշտօնապէս կը ծանուցուի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր իշխանութեանց,— կաթողիկոսարան, Պատրիարքարան եւ Առաջնորդարաններու որ բարի ըլլան չթոյլատրել ոչ մի հայ եկեղեցականի, վարդապետ, կամ քահանայ, գալ հարաւային Ամերիկա, առանց տեղական Ազգ. մարմիններու հետ համաձայնած եւ պաշտօնը կանխաւ ապահոված ըլլալու։

Պուէնոս Այրէսի Հայ Գաղթ. Կեդրոնի Վարչութիւն

Ճիշդ է, կրնաս տեղական թերթ գնել։

Բայց հարիւր բառէն քանի՞ն կը հասկնաս։

Կամ ամէն օր քանի՛ օտար թերթ պիտի գնես, որպէսզի «Յառաջ»ի մէջ եղած կամ քու փնտռած լուրերը գտնես...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 38 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առաջ, օրինակի համար, գործաւոր մը կորովի եւ նախաձեռնութեան շնորհիւ կրնար դիւրաւ գործարանատէր դառնալ և երկրորդական պաշտօնեայ մըն ալ տեսչութեան հասնիլ։

— Պարապ մալդ գոյութիւն չունի այլեւս։

— Իսկ ազատութիւնը ո՞ւր մնաց։

— Հարկաւ վերահաս եղաք մինչեւ հիմայ, պատասխանեց օրիորդ Թոմսըն, թէ ազատութիւնն այնպէս,ինչպէս կը հասկնայիք դուք,այլեւս գոյութիւն չունի մեր երկրին մէջ։ Միայն թէ չարաչար չգործածենք տնօրէնի բարեացակամութիւնը.եթէ կը հաճիք, քիչ մըն ալ միւս շէնքերը պտըտինք։

Անոնք այցելեցին ընդարձակ ուսումնարաններ, օժտուած՝ բոլոր հանգստաւէտ պայմաններով։

— Կեանքը հաճելի պէտք է ըլլայ այս դպրոցին մէջ, ըսաւ Սէլէստէն. զիս ալ չե՞ն ընդունիր արդեօք։

— Քիչ մը ուշ է, պատասխանեց օրիորդը խնդալով։

— Ափսո՛ս, պատասխանեց Սէլէստէն.եթէ գիշերօթիկ ըլլայի այստեղ, գիտէք թէ ի՛նչ պիտի ընէի անմիջապէս։

— Ո՛չ։

— Ինչո՞ւ։

— Որպէսզի ապրիլ սորվիմ. եւ դառնալով Ռընէին.

— Հեռանանք, պարոն, ըսաւ. կը խեղդուիմ... կարծես թէ բանտարկուած եմ։

ԳԼՈՒԽ ԺԵ

ԲԱԽՏԸ ՔՆԱՑԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿՈՒԳԱՅ

Սէլէստէն նորէն դուրս ելած է... ըսաւ Ռընէ անհամբերութեան շարժումով մը։ Անպատճառ նորէն դրացուհիներուն հետ է. իր սիրական պառաւներուն հետ...

— Առանց անոր մեկնինք մենք, թելադրեց Աննի. բայց Ռընէ չհամաձայնեցաւ։

— Լաւագոյն է որ մնասին գայ... ան ալ ինծի պէս պէտք ունի ուսանելու, որովհետեւ երախայի չափ տգէտ ենք։

— Հարիւրամեայ երախաներ պատասխանեց Աննի Թոմսըն, խնդալով։

— Երթամ փնտռեմ, պինքը։

— Ինչո՞ւ պարապ տեղը յոգնիք. Սէլէստէնը գտնելու համար քայլ մը առնելու պէտք չունիք։

— Իրաւունք ունիք, ըսաւ Ռընէ։ Բնաւ չխորհեցայ անձնական հեռու ձայնին վրայ...

Այս փոքրիկ գործիքի հեռաձայնը զարմանալիօրէն հանճարեղ գործիք մըն էր, միեւնոյն ժամանակ թէ խօսելու թէ լսելու համար յարմարցուած, թէեւ յաջողութիւնը մեծ չէր, բայց մէկ քիլոմետր տրամագծով տարածութեան վրայ, կարելի էր ո եւ է մէկին հետ խօսիլ, եթէ անոր անձնական թիւը ծանօթ էր։

Եւ դարձնելով գործիքի պտուտակը Ռընէ փնտռեց Սէլէստէնը, որ չուշացաւ պատասխանելու։

— Դո՞ւն ես, Սէլէստէն։

— Այո՛, պարոն։

— Ո՞ւր ես։

— Պարտէզին ծայրը։

— Եկուր, քեզի կը սպասենք։

Քանի մը վայրկեանէն Սէլէստէն իրենց մօտ էր։

— Բարեւ, օրիորդ, ըսաւ ան. ներողամիտ եղէ՛ք, Սպանդբուրբիներուն հետ էի։

— Ամբողջ պարապոյ ժամերդ անոնց հե՞տ կ'անցընես, ըսաւ Ռընէ. գոնէ հաճելի՞ է անոնց ընկերակցութիւնը։

— Yes... (այո՛) պատասխանեց Ռընէ. անոնց շնորհիւ մօտ օրէն անգլիերէն խօսիլ պիտի սորվիմ։

— Մեկնինք, որովհետեւ արդէն ուշ է։

Եւ թռան դէպի հիւսիս, ժամը երկու հարիւր քիլոմետր արագութեամբ։ Աննի ճամբան ցոյց կուտար իր բարեկամներուն, որ կը հետեւէին իրեն՝ դաշտերու վրայէն։

Ռընէ Լա Ցայեադ կը խորհէր. իր զարթնումէն ի վեր կարծես երազի մէջ կ'ապրէր։ Յաճախ տեսածին հաւատալը չէր գար։ Զինք շրջապատող մարդոց կատարեալ անտարբերութիւնը եւ անողորմ անձնասիրութիւնը առանձնութեան ծանր տպաւորութիւն մը կ'ընէին իր վրայ. բազմութեան մէջ այնպէս կ'ապրէր ինչպէս անապատի մը մէջ։

Սկիզբները Գաբրիէլ Կլէռ ամէն առաւօտ կը հեռաձայնէր, բայց ան ալ շատ զբաղուած էր, այնպէս որ միայն օրիորդ Թոմսընի հետ էր որ կրնար տեսնուիլ։

Ռընէ անոր նկատմամբ կատարեալ համակրանք մը կը տածէր. նախ, անոր կը պարտէր իր զարթնումը եւ յետոյ, ան միայն ներողամիտ հոգածութեան մը ապացոյցները կուտար իրեն հանդէպ։ Սիրազեղ ձեւով մըն էր որ զինքը «ծեր պատանի» կը կոչէր...

Նախ օրիորդը տգեղ երեւցած էր իրեն։ Այժմ արդէն հրապուրելի կը գտնէր անոր խելացի գեղեցիկ աչքերը, զորս այլեւս չէր պահեր գունաւոր ապակիներով գագրելի ակնոցներու ետին. Ռընէ մեծ հաճոյք կը զգար մանաւանդ անոր խօսակցութենէն։ Աշխարհի ամենալաւ բարեկամներն էին եւ օրիորդը կ'աշխատէր Ռընէն ու Սէլէստէնը վարժեցնել անոնց ապրելիք նոր կենցաղի պայմաններուն հետ։

Նոյն պատմութիւնը կրկնուեցաւ անցեալ շաբաթ, Փարիզի մէջ, Պուլկարիոյ նման մէկ ծանուցագրին առթիւ։

Լրտեսութեան ախտը կոմունիստներուն մէջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութենէն բաժնուած գործիչները նոր կուսակցութիւն մը կազմած են, «Բանուորա-գիւղացիական» անունով։

Նոր խմբակցութեան առաջին գործն եղաւ տետրակ մը հրատարակել, ուր շատ ծանր մերկացումներ կ'ըլլան ֆրանսական կոմկուսի ներքին փտութեան մասին։ Մասնաւորապէս կ'ամբաստանուի Մարսէլ Քաշէն, իբրեւ Մոսկուայի ողորմելի եւ ցածոգի գործիչը։ Իսկ ամէնէն կարեւորը— տետրակը փաստերով կ'ապացուցանէ թէ լրտեսութիւնը խորապէս ծաւալած է կուսակցութեան ծոցին եւ յետին բջիջներուն մէջ։ Քանի մը հատուածներ·

— «Թէեւ գաղտնի կ'որոշուին ժողովները, բայց ամէն ժողով անմիջապէս կ'իմացուի ոստիկանութեան կողմէ, որ կը միջամտէ յարմար ժամուն, ձերբակալութիւններ կատարելու և թուղթեր գրաւելու համար։ Խուզարկութիւնները մեծ մասով այնքան ճշգրտօրէն, վստահութեամբ եւ արդիւնաւոր կերպով չպիտի կրնային կատարուիլ, առանց մատնանշուած վայրին մէջ իսկ հաստատուած մատնիչներու աջակցութեան։ «Իւմանիթէ»ի շէնքին մէջ, զինուորներու նամակներուն, բանուորներու թղթակցութեանց, «Քազէրն» թերթին գրաւումը միշտ կատարուած է ուղղակի եւ առանց խարխափումի։ Ո՞վ կը յանձնէ այն փաստաթուղթերը որոնց շնորհիւ Ապահովութեան Տեսչութիւնը թղթածրարներ շինած է եւ որոնցմէ ֆաշիստ ժամուլը հատընտիր քաղուածներ կը հրատարակէ ուզած ատենը։ Այն դաւադրութիւնը որուն հետեւանքով ամբաստանութեան տակ առնուած, բանտարկուած կամ բանտարկուելու վտանգին ենթակայ են 150 ընկերներ, հնարուած չէ՞ բռնուած կամ յանձնուած փաստաթուղթերու վրայ։»

Անջատականները ուրիշ ջախջախիչ յայտնութիւններէ յետոյ, կ'աւելցնեն թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, որ 100,000 անդամ կը հաշուէր 1924ին, 13,000 հազիւ կը համրէ 1929ին, այսինքն հարիւրին 87 կորուստ։ Զափազանց ինկած է նաեւ «Իւմանիթէ»ի սպառումը։

Պայթուցիկ շինող ուսանողուհին

Առջի օր ձերբակալուեցաւ ալճերիացի ուսանողուհի մը, Օր. Սապին Մէչ, 27 տարեկան, որ Սորպոնի գիտական աշխատանոցին մէջ՝ դաղարի մը պահուն պայթուցիկներ կը շինէր։ Ասոնցմէ մէկը պայթած ըլլալով, ուշադրութիւն գրաւեց։

Օրիորդը Ալճէրի համալսարանին մէջ դեղագործութիւն կ'ուսանէր եւ վկայական ստանալու համար մէկ քննութիւն ունէր անցընելիք։ Սակայն առանց քննութիւնը տալու, երեք ամիս առաջ Փարիզ եկած էր։ Իր շարժումները կասկած յարուցած ըլլալով, քննութիւնները կը կատարուին իր մասին։

Արեւելեան ճեպընթացը գիծէն ելած

ՍՈՖԻԱ 23 դեկտ·— Արեւելեան ճեպընթացը այս առաւօտ Սոֆիայի մօտ, Վօլոյաքի կայարանին մէջ գիծէն դուրս ելաւ։ Ո՛չ վնաս կայ, ո՛չ ալ մարդկային զոհ։

Ճամբան ձիւնով ծածկուած էերկար տարածութեան մըվրայ եւ մաքրելու գործերը դանդաղ կ'ընթանան։ Կը յուսացուի թէ երթեւեկը շուտով պիտի վերահաստատուի։

Երեք մեռեալ եւ ութ վիրաւոր

ՍՈՖԻԱ 23 դեկտ.— Ցարիպրոտէն Նիշ գացող կառախումբին տակէն ռումբ մը պայթեցաւ Փիրոթի կայարանին մօտ։ Երեք հոգի սպաննուեցան եւ ութ հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Փիրօթ կը գտնուի պուլկարեւսերպ սահմանին վրայ եւ մակեդոնացի յեղափոխականներու գործունէութեան կարեւոր մէկ կեդրոնն է։

Ի՞նչ կ'ըսեն յայտնի բժիշկներ

ԱՄԻԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հրատարակեցինք դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Ամիի տեղեկագիրը Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան հետքին եւ այլ առարկաներու մասին։ «Ժուռնալ» այս առթիւ հարցուցած է կարծիքը բժշկական հեղինակութիւններու․

Տոքթ. Վէռն, տնօրէն Ինսթիթիւ փրոֆիլաքթիքի, կ'ըսէ.

— Եթէ Պ. Ամի ըսել կ'ուզէ թէ չորցած արեան մէջէն կրցած է թրէփոնէմ (ֆրանկախտի մանրէ) գտնել, շատ ուրախ պիտի ըլլամ հասկնալու թէ ի՛նչ մեթոտով։ Ներկայիս ես այդ տեսակ մեթոտ չեմ գիտեր։ Պորտէ-Վասէրմանի քննութիւնը ինչպէս իմս, ողջ մարդու արեան վրայ միայն կրնայ արդիւնք տալ, այն ալ ամենամենուրբ նախազգուշութիւններ ձեռք առնելով։

Բժշկական վարժարանի ուսուցիչներէն Փրոֆ. Լապպէ կը յայտնէ թէ Ամիի կատարած փորձը չափազանց նուրբ է։ Շատ մեծ ճարտարութիւն պէտք է ունենալ յաջողելու համար։ Սակայն անկարելի չէ, նոյնիսկ չորցած արեան վրայ, պայմանաւ որ մածուցիկ նիւթը անհետացած չըլլայ...։ Իսկ բժիշկ Պլոնտէլ կը հաստատէ թէ դժուար է մեռած արեան մը տարրալուծման վրայ կազմել վերջնական կարծիք։ Ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ խնդրոյ առարկայ տարրալուծումը ժխտական արդիւնք տար, Ալմազեան անմեղ պիտի յայտարարուէր։ Դրական արդիւնքը կը ձգտի միայն ապացուցանել երկու արիւններու նոյնութիւնը։ Բայց Փարիզի մէջ, կան երկու հարիւր անձեր, որոնց արիւնը կը ներկայացնէ նոյն յատկանիշները։

Սէն Լազարի բժշկապետը՝ Պիզար աւելի վճռական է.—կը կարծեմ թէ, կ'ըսէ, Ամիի տեղեկագիրը սխալներ կը պարունակէ, ցամքած արիւնի վրայ Պորտէ-Վասերմանի հակազդեցութեան տեսակէտէն։ Բացարձակապէս անկարելի է կաթիլ մը արեան յատկանիշը երեւան հանել, եթէ ան մեռած է եւ մանաւանդ ցամքած։ Փասթէօրեան հաստատութենէն բժիշկ Միւթթէրմիլխ իր կարգին կը հաստատէ թէ մեծ սխալ մըն է չորցած արեան վրայ փորձելու ըլլալ Պորտէ-Վասերմանի եղանակը։ Անկարելի է որ այդ եղանակը, այս պայմաններուն մէջ ընդունելի արդիւնք մը տայ։

∴ Յաջորդ թիւով՝ Ալմազեանի մէկ նամակը ուղղուած իր մէկ բարեկամին, որուն կը պատմէ թէ՝ 60 օր կամ. 440 ժամ, 86,400 վայրկեան կամ 5,184,000 երկվայրկեանէ ի վեր կը սպասէ որ արդարութիւնը երեւան ելլէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն։ Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՌՈՍՏՈՄ (Պէլվիլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue du Temple.

ՀՐԱՅԴԱՆ (Իթալի) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ (Սէն Միշէլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ (Ալֆորվիլ) այսօր Չորեքշաբթի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՌԱՏՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Պուաքոլոմպ) այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՃԻԻ (Քաշան) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՋԱԽԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄՋՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյեանքուր-Իսի-Լէ Մուլինօ) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Մարսէյլ) այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վարուժան խումբին կողմէ նոր տարուան առթիւ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան սրահը, 15 Rue Jeann d'Aarc։ Արտասանութիւն, երգ, նուագ, բանախօսութիւն։ Կը խօսի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։

Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղելի զաւեշտ մը։ Մուտքը ազատ է։

ԾԱՆՕԹ.— Վարուժան խումբին վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի «փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ: 29 դեկտ. կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ:

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ
Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Եօզղատի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր հայրենակիցներու։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e), N.S. J. Joffrin կամ մէթրօ Simplon).

Կը ներկայացուի՝ «ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճաշ. պանտ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle «Harola»ի շքեղ սրահներուն մէջ

3 Rue La Vieuville (Nord Sud: Abesses)

Կը նախագահէ՝ ՏՔԹ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ։

Կը նուագէ LUNA - PARKի օրքէսթրը։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord.Sud: Abesses. Autobus AR Tram. 5 եւ 20, Métro: Pigalle

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խուլյու (Թլկատին) գիւղի վերաշինաց միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին:

46 րիւ Թափի Վէր՝ Սալօն Էսքանեոլի մէջ: Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԳԱԻԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. Աբոյեան։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀՐԱՒԷՐ

Պատուիրակութիւն կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկ. ընկ. Գիւլխանդանեան, Տէրպէտէրեան, Վարպետեան, Երիցանց, Ս.Սասունի։

Պ. Պ. Սարիմ, Մաքսուտ եւ Գրիգոր-Վահան Մաքսուտեան եղբարք, ինչպէս նաեւ Օր. Լուիզ եւ Պ. Արշակ Թիւյսիզեան եւ Պ. Ս. Զամպաքճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԵՐԷՆԱ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Թիւյսիզեան)

որ կնքեց իր մահկանացուն 54 տարեկանին։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի այսօր Չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 2ին, Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Paris:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պատիւ ունիմ ծանուցանելու յարգելի յաճախորդներուս, որ 35 ՐԻՒ ՄԷՐԻԷՆ, փոխադրուած եմ նոր գնած խանութս, 20 ԱՎԸՆԻՒ ՔԱՄԻՅԼ ՓԷլԹան, Մարսէյլ։ Մէկ անգամ այցելելով, պիտի շահիք եւ գոհ պիտի մնաք։

ԺՈՐԺ ՃԷՊԷԼԵԱՆ Մարսէյլ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

27 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1146

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր տեղահանութեան սարսափները

«ԿԱ՛Մ ԴՐԱՄԴ, ԿԱՄ ԱՂՋԻԿԴ»

«Յուսաբեր»ի Թղթակիցը կը գրէ Հալէպէն (2 դեկտ.).—

Օրուան հարցը եկող գաղթականներն են. կուգան անվերջ, մերկ, սոված, արգահատելի վիճակի մէջ, ցրուած Գամուշլուէն մինչեւ Հալէպ: Տակաւին ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ, ո՛չ մէկ օգնութիւն, տակաւին ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն կամ մարմին որ հրապարակ գար այս թշուառներով զբաղելու:

Երէկ հասնող 25 ընտանիքներ աւելի զարհուրելի վիճակ ունէին, կատարեալ մերկ ու սոված, փոքրերը ցուրտէն ու անձրեւէն աննկարագրելի կերպարանք մը առած: Ճամբան, Թուրքիոյ մէջ կողոպտուած եւ ենթարկուած են հրէշային տանջանքներու:

Լսեցէք անմխիթար մօր մը պատմութիւնը, որ դեռ երէկ իր նամուսին համար կը փախչէր սարսափի ու ոճիրի երկրէն, իսկ այսօր յուսահատ ու կիսախելագար՝ նորէն կը դառնայ հոն՝ իր աղջիկը որոնելու:

—«Պարո՛ն, Խարբերդէն ճամբայ ելանք. քշեցին. ձգեցինք ինչ որ ունէինք. չթողուցին որ բան մը առնենք հետերնիս: Ջորեպան մը գտանք, ջորի մը վարձեցինք ու ճամբայ ինկանք. կէս ճամբան մեզմէ առին մեր ձեռքի դրամը, ուտելիքը, ինչ որ ունէինք: Երբ սահմանագլուխ հասանք, ջորեպանը դրամ ուզեց, չունէինք որ տայինք. շատ խնդրեցինք, պաղատեցանք, բայց անօգուտ: Անողորմաբար առաւ մեզմէ ձեռք մը անկողին եւ 18 տարեկան աղջիկս.— «Մինչեւ որ, ըսաւ, դրամ չբերէք, չեմ տար»: Ոչ մէկ կերպ կրցանք համոզել: Աղջիկս ու անկողինս մնացին, իսկ մենք եկանք: Հիմա դրամ կը տանինք, որ բերենք»:

Թշնամին իր սուրն է դրեր հայ ինչքին ու պատիւին վրայ եւ գազանային լրբութեամբ կը ջանայ մեր վերջին բեկորները փճացնել:

Տակաւին շատե՛ր պիտի գան, հազարաւորնե՛ր, մերկ, սոված ու հիւանդ: Այսօր իսկ արդէն հազարի կը հասնի եկողներուն թիւը: Ազգային Մարմինները ո՛չ գործի չափը գիտեն եւ ո՛չ գործելու ծրագիր մը ունին:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 21 Դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Սարսափելի ոճիր մը երէկ ցնցեց մայրաքաղաքս: Կէսօրի մօտ իրենց խանութին մէջ սպաննուեցան քաղաքիս ամէնէն մեծ առեւտրական տուներէն մէկուն երկու անդամները՝ Ստեփան եւ Միհրան Թիմուրեան եղբայրներ: Այս առտուան ռումէն թերթերը հետեւեալ ձեւով կը պատմեն դէպքը.

— Ոճիրը գործուեցաւ «Ս. եւ Մ. Թիմուրեան եւ Գ. Ասլանեան» մանածի վաճառատան մէջ, որ կը գտնուի Լիփոքան փողոցի վրայ: Ոճրագործն է իրենց հալացի մասնաճիւղին նախկին պաշտօնեաներէն Սիմոն Փիլիպպոսեան՝ որ քանի մը տարիէ ի վեր առեւտրական տուն մը կը վարէր Քրայովայի մէջ Թիմուրեան եղբայրներու աջակցութեամբ եւ ընկերակցութեամբ ասոնց մէկ ազգականին: Փիլիպպոսեանի եւ իր ընկերոջ գործերը լաւ ընթացած չըլլալով՝ Թիմուրեան եղբայրներուն պարտական մնացած էին 4 միլիոն լէյի չափ գումար մը: Թիմուրեան եղբայրները վերջերս ընդհատած էին իրենց վարկը: Փիլիպպոսեան հինգշաբթի երեկոյ Պուքրէշ կուգայ Քրայովայէն, եւ երէկ առտու, ուրբաթ, կը ներկայանայ Թիմուրեաններու վաճառատունը, ուր կարճ խօսակցութենէ մը յետոյ երկու եղբայրներուն հետ՝ իրարու ետեւէ կ'արձակէ ատրճանակի 7 գնդակներ անոնց վրայ, նախ գետին փռելով անդրանիկ եղբայրը Ստեփան, յետոյ կրտսեր եղբայրը: Երբ վաճառատան պաշտօնեաները կը հասնին, արդէն լմնցած էր ամէն ինչ: Վայրկենական եղած էր երկու եղբայրներուն մահը: Փիլիպպոսեան կը ձերբակալուի եւ կը տարուի ոստիկանատուն, ուր կը հարցաքննուի երէկ կէսօրէն ի վեր, միշտ մերժելով ընդունիլ թէ ինք գործած է սոյն կրկնակ ոճիրը:

∴ Թիմուրեան երկու եղբայրները տիպարն էին կեսարացի անուս, բայց առեւտրական բնազդով եւ ճարտարութեամբ փորձուած հայ վաճառականին: Իրենց երկար տարիներու աշխատանքով կրցած էին հիմնել բարգաւաճ տուն մը՝ որ իր պատուաւորութեամբ եւ իր առուծախի ընդարձակութեամբ մեծ համբաւ կը վայելէր Պուքրէշի մանածի հրապարակին վրայ: Իրենց եղերական վախճանը ծանր տպաւորութիւն մը թողուց ամբողջ շուկային մէջ:

Սպաննուած երկու եղբայրներէն անդրանիկը ունի զաւակ մը՝ որ առեւտուրով կը զբաղի Մանչեսթրրի մէջ, եւ հայ ծանօթ առեւտրականներու հետ ամուսնացած երկու աղջիկներ: Կրտսերը կը թողու կին մը, եւ երկու դեռատի զաւակներ:

Թիմուրեաններու մէկ ուրիշ եղբայրը դարձեալ միեւնոյն խանութին մէջ կամ մօտերը հունգար զինուորի մը դաշոյնին զոհ գացած է Ջինադաղարէն քիչ առաջ:

Լըկրան կը քննադատէ Ամիի տեղեկագիրը

Ինչպէս գրեցինք, Ալմազեանի փաստաբանը հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի ներկայացուց գրաւոր ծանուցագիր մը, որով խստիւ կը քննադատէ դատական ինքնութեան տնօրէն Ամիի ծանօթ տեղեկագիրը: Այս վերջինը Մաթիֆասի կողմէ հաղորդուեցաւ Ալմազեանի, ի ներկայութեան իր փաստաբանին: Դատաւորը ըսաւ թէ տեղեկագրի բոլոր կէտերն ալ կ'ապացուցանեն որ Րիկօտէն սպաննուած է Ալմազեանի խանութին մէջ եւ Ալմազեանի կողմէ: Հայ դերձակը բացարձակապէս բողոքեց այս ամբաստանութեան դէմ եւ պնդեց իր անմեղութեան վրայ:

Փաստաբան Լըկրան իր բողոքագրին մէջ կ'ըսէ թէ Պ. Ամիի տեղեկագիրը շատ «մակերեսային է, անորոշ, թերի, հակասական եւ դիտումնաւոր, ասկէ զատ այլանդակ սխալներ կը պարունակէ»:

Կ'ըսէ թէ Ալմազեանը ամբաստանելու համար Պ. Ամի քննած է կարգ մը տարրեր՝ ստեւ, փոշի, մազ, օտար սիգարոյսի կտոր մը եւ մարդկային արիւն: Սակայն կը մոռնայ յիշել թէ իր քննած առարկաները ի՛նչ մեծութիւն ունէին: Այս մանրամասնութիւնը շատ կարեւոր է: Միւս կողմէ կը հաստատուի թէ անիկա աշխատած է աննուօրէն պզտիկ եւ աչքով անտեսանելի առարկաներու վրայ: Այլապէս ինչո՞ւ Սէն Ժիլ փողոցի նախորդ քննութեան մէջ կարելի չէր եղած գտնել զանոնք. ինչո՞ւ Լիլի ապահովութեան տնօրէն Քուասար բան չէր տեսած այն սնտուկին մէջ, ուր Ամի գիւտեր ըրած է: Ինչո՞ւ բժիշկ Միւլլէր բան չէ գտած այն բամպակին մէջ ուր Ամի ա՛յնքան արդիւնաւէտ բաներ գտած է:

Փաստաբանը դիտել կուտայ նաեւ թէ ամբաստանութեան նիւթ կազմող այդ բոլոր առարկաները Ալմազեանի խանութէն առնուած են ապօրէն պայմաններու մէջ, առանց Ալմազեանի եւ հարցաքննիչ դատաւորին ներկայութեան, յետոյ ո՛չ մէկ բան կնիքի տակ առնուած է: Այս անկանոնութիւններուն հետեւանքով, ամբաստանեալը իրաւունք ունի կասկածելու ամէն բանի մասին: Արեան բիծերուն համար Ամիի հանած եզրակացութիւնները (ֆրանկախտի մանրէի գոյութիւնը) իր ժամանակին պիտի հերքուին. արդէն անոնք հակառակ են գիտութեան ամենատարրական տուեալներուն:

Փաստաբանը յետոյ մէկիկ մէկիկ կը ջրէ օտար սիգարոյսի, կապոյտ հատիկի, լեղակագոյն բամպակի կտորին, փոշիի, անթափանց թուղթի, մազի եւ ստեւի մասին Պ. Ամիի եզրակացութիւնները: Կ'ըսէ թէ անթափանց թուղթ կը գտնուի ամէն տեղ, նոյնիսկ դատական ոստիկանութեան մէջ:

Պ. Ամի տեղ մը կ'ըսէ թէ գործնապէս անկարելի է մազի մը բուն տէրը որոշել, իսկ ուրիշ տեղ մը բացարձակ եզրակացութիւններու կը հասնի այդ մասին:

Լըկրան կը բողոքէ նաեւ Պ. Ամիի տեղեկագրին կցուած լուսանկարի մը դէմ, որ ցոյց կուտայ Ալմազեանի խանութին դրան վրայ արեան կարեւոր բիծ մը: Այդ բիծը երբեք չէր տեսնուած խանութին մէջ կատարուած եօթը խուզարկութեանց ընթացքին. ուրե՞մն ուսկից գտնուած է ատիկա:

«Ժուռնալ», «Սուար», «Փոփիւլէր», «Էօվրը» եւ այլ ձախ թերթեր բուռն յարձակումներ կ'ընեն Ամիի տեղեկագրին դէմ եւ յայտնի հեղինակութեանց կարծիքները հրատարակելով, կը ջրեն Ամիի եզրակացութիւնները:

Պ. Պրնուայի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ լսեց դատական ոստիկանութեան տնօրէն Անտրէ Պրնուան, որ հաստատեց իր ստորադաս պաշտօնեաներուն նախապէս ըրած յայտարարութիւնները Ալմազեանի ծեծուելուն մասին: Հերքեց թէ Մապիյլի հետ իր վէճէն յետոյ, նախատած է Ալմազեանը: Հերքեց նաեւ թէ շաբթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը Ալմազեանի տուած է իր կնոջ սիրային նամակները: Այդ գիշեր ինք թատրոնէն վերադարձին սմոքինկով եւ անձրեւանոցով դատական ոստիկանատուն գացած էր, որով այդպիսի նամակներ չունէր վրան: Ալմազեանը տեսաւ գլխաւոր քննիչներուն սենեակին մէջ. հանդարտ երեւոյթ ունէր եւ ծեծուելուն մասին որեւէ բան չըսաւ:

Փաստաբան Լըկրան խնդրեց Ժանթիլէն որ իր քննութիւնը վերջացնէ նախ քան Մաթիֆասի քննութեան փակումը:

∴ Պ. Մաթիֆաս լսեց Տիկ. Շլայկը, որ 10 տարիէ ի վեր կը ճանչնայ Ալմազեանը: Տիկինը ըսաւ թէ հայ դերձակը բացարձակապէս անկարող էր այդպիսի ոճիր մը գործելու:

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Ալմազեան Սանթէի բանտէն նամակ մը գրեց Պ. Մաթիֆասի, անգամ մը եւս ըսելու համար թէ ինք բացարձակապէս անմեղ է: Յետոյ յայտնելով որ հիւանդ է, դատաւորէն կը խնդրէ օրինակ առնել Սողոմոն Թագաւորէն, «որ մեծ դատաւոր մըն էր»: Կը գանգատի թէ Ծնունդի եւ Կաղանդի այս օրերուն հեռու կը մնայ իր չորս զաւակներէն:

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Օրուան մարդն է Միքայէլ Ալմազեան, որ հերոսացաւ եւ անմահացաւ դժբախտ պարագաներու բերումով:

Ահենէ մը ի վեր իր արձանը՝ բնական մեծութեամբ եւ սովորական հագուստ-կապուստով, դիրք գրաւած է Կրէվէնի թանգարանին մէջ, աշխարհի քաղաքական ու պետական մեծ դէմքերու կողքին:

Եւ ամէն օր հազարաւոր Փարիզցիներ հետաքրքրութեամբ կը դիմեն այդ թանգարանը՝ տեսնելու համար հայ դերձակը, որ ա՛յնքան աղմուկ յարոյց իր անձին շուրջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Նոր օր»ի խմբագրականէն (13 դեկտ.).

Բոլոր թերթերը ամիսներէ ի վեր կ'աղաղակեն թէ արտագաղթը մեծ վտանգ մը դարձած է, թէ «սըմսար»ները անխղճօրէն կը շահագործեն, թէ ահաւոր ողբերգութիւններ կը պատահին Մարսիլիոյ եւ Պուէնոս Այրէսի մէջ: Սո՞ւտ են, իրա՞ւ կամ չափազանցուա՞ծ: Ազգային իշխանութեան պարտականութիւնն է իրականութիւնը երեւան հանել: «Սըմսար»ներու մասին գրուածները դժբախտաբար ճիշդ են: Անոնք գաղթողներուն հետ կը վարուին այնպէս, ինչպէս Թուրք ոստիկանները Անատոլուի հայ բեկորներուն հետ:

Կը խաբեն, կը կողոպտեն եւ սին յոյսերով ճամբայ կը դնեն: Աւարը կորզելէ յետոյ՝ ջրհեղեղ: Ճշմարտութիւնը ըսած ըլլալու համար, արձանագրենք որ յոյն շոգենաւային գործակալները խղճմտօրէն կը գործեն եւ իրենց իրաւունքի սահմաններէն անդին չեն անցնիր:

Մեր սմսարները քաջալերուած ազգային իշխանութեան անտարբերութենէն հրապարակը ողողած են: Ահա թէ ինչպէ՛ս փաստաբանը սմսարութիւն կ'ընէ եւ առաջնորդին բաժին կը հանէ յանձնարարած ըլլալուն համար:

Կայ նաեւ բարոյական երեսը: Ազգ. կեդրոնական վարչութեան կարծիքը ի՞նչ է արտագաղթի մասին: Պատասխանատու մարմին մը պէտք է տեսակէտ ունենայ ազգը շահագրգռող կարեւոր հարցերու մասին: Պէ՞տք է քաջալերել ներգաղթը կամ պէտք է խրատել, թելադրել ժողովուրդին որ տեղը նստի ու չխաբուի Արժանթինի խաբուսիկ հեռանկարներէն:

Կեդր. իշխանութիւնը, ինչպէս ամէն բանի, այս խնդրոյն մէջ ալ երեւի չէզոքութիւն կը պահէ: Այսպէս մտածել ստիպուած ենք, քանի որ ցարդ ոչ մէկ հրապարակային թելադրութիւն եղաւ ժողովուրդին:

Անցեալ տարի երբ գաղթի հոսանքը սկսաւ մեծ համեմատութիւններ առնել Սուրիահայոց մէջ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը «խօսք հայրականը» հրատարակեց, ինչ որ ունեցաւ իր արդիւնքը: Ժողովուրդը լսեց իր հայրապետին խօսքը եւ շահեցաւ:

Արդեօք կարելի չէ՞ որ առաջնորդ եւ Ազգ. վարչութիւն մամուլի բեմէն եղբայրական կոչ ուղղեն ժողովուրդին, թուելով արտագաղթին ծանր հետեւանքները:

Ի հարկէ կարելի է ու պէտք է ընել, բայց այս ուղղութեամբ խորհողներ չկան:

Վերջ տանք անիշխանութեան, հայրենակիցներ, ոչ մէկ բարիք այս թմրած վիճակէն: Գաղութը կը կիսուի, բարոյական կորովը օր ըստ օրէ կը նուազի մնացողներուն մօտ, վերէն ցոյց տրուած անտարբերութեան հետեւանքով:»

ԽԻՍՏ ՁՄԵՌ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Օրերէ ի վեր առատօրէն կը ձիւնէ Պալքաններուն մէջ: Ձիւնին թանձրութիւնը մինչեւ 40 սանթիմեդրի հասած է Պուլկարիոյ մէջ: Այս պատճառով, կարգ մը երկաթուղիներ չեն բանիր: Պուլկարիոյ ձիւնին պատճառով, պայմանադրական կառախումբը յապաղումներ կ'ունենայ: Վերջին յուրերու համաձայն ճամբաները բացուած են:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ե.

Արամ Հիսարեան Grenchen (Զուիցերիա)	250
Պաղճեան ընտանիք Gagny	50
Ոմն՝ Տիկ. Ք.	15

Մարսէյլ-Սէն Ժիւլիէնի Շըմէն տը Ցօնտաքը թաղեցիներէն.—

Յ. Գոնտուրաճեան	10
Մ. Աւետիսեան	10
Ճ. Պէքմէզեան	10
Տիկին Վ. Վարժապետեան	10
Պայծառ Աւետիսեան	5
Օ. Տէր Յովհաննէսեան	10
Տ. Ադամեան	10
Լուսին Իզմիրլեան	10
Թ. Տէր Գրիգորեան	5
Բ. Իզմիրլեան	10
Կ. Գալտըրըմճեան	5
Ա. Սօղանճեան	5
Ս. Խաչիկեան	5
Ե. Լօրիկեան	5
Գումար	425
Դ. ցանկի գումարը	1890
Ընդհ. գումար	2315

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պոլսոյ հանրային կարծիքը մեծապէս վրդովուած է՝ վեց եկեղեցականներու կողմէ Նարոյեան Պատրիարքը հրաժարեցնելու համար կատարուած ծանօթ ձեռնարկին առթիւ:

Պաքրգիւղի (Մաքրիգիւղ) մէջ ժողովուրդը պատարագելէ եւ քարոզելէ արգիլած է նախկին տեղապահ Գէորգ արք. Արսլանեանը, իսկ Գատըգիւղցիները կը պահանջեն իրենց փոխ-քարոզիչին՝ Եզնիկ վրդ. Պապայեանի հրաժարումը: Այս երկու եկեղեցականներն ալ նախաձեռնարկ եղած էին այդ շարժումին:

Միւս կողմէ Քաղաքական ժողովը կը քննէ խնդիրը եւ Խառն ժողովին առջեւ պիտի հանէ զայն: Կարգապահական պատիժներ կը նախատեսուին այդ վեց եկեղեցականներուն դէմ:

Մ. ՊԱՊԱՋԱՆԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Դեկտեմբեր 23ին Թիֆլիզի մէջ կաթուածի հետեւանքով մեռած է Միքայէլ Պապաջանեան, ինչպէս կը հաղորդէ Սիմոնիկ Փիրումեան՝ հեռագրով մը:

Պապաջանեան ծնած էր Երեւան. փաստաբանութիւն կ'ընէր Բագուի մէջ. անդամ էր Ռուսիոյ պետական դումային եւ յարած կադէտներու (Միլիուքովի կուսակցութիւն) խորհրդարանային խմբակցութեան: Կերէնսկիի կառավարութեան օրով նշանակուեցաւ Կովկասի յատուկ կոմիտէի անդամ: 1918ին մասնակցեցաւ Պաթումի եւ Տրապիզոնի հայեւ-թուրք բանակցութեանց: Հիմնադիրներէն էր Հայաստանի Ժողովրդական կուսակցութեան, որ յետոյ միացաւ Ռամկավարներուն հետ: 1919ին Փարիզ եկաւ իբրեւ անդամ Հ. Հ. Պատուիրակութեան, յետոյ անդամ եղաւ Ազգ. Պատուիրակութեան:

Հոս կարեւոր դիրք ունէր Հօկի եւ Ռամկավար կուսակցութեան մէջ: Ռամկավարներու վերջին Պատգ. ժողովը պաշտօն տուած էր իրեն երթալ Երեւան եւ սերտ յարաբերութիւն ստեղծել խորհրդային իշխանութեան հետ: Փարիզէն Հայաստան մեկնած էր Սեպտեմբեր 19ին:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ՝ ՀԱԿԱՌԱԿԱՄԷՆ ԱՐԳԵԼՔԻ...

Պղտոր ու անորոշ Եւրոպայի մէջ՝ ուր հպարտ այլ ներքնապէս տկար, ժողովրդավար հանրապետութիւնները կ'աշխատին խեղդել յեղափոխութիւնը, պղտոր ու անորոշ՝ Ասիոյ մէջ ո՛ւր կան յեղափոխական անհուն կարելիութիւններ, պղտոր ու անորոշ՝ նաեւ խորհրդային միութեան մէջ, ո՛ւր երեք քաղաքական ճամբաներու առջեւ՝ երեք թեւի բաժնուած է համայնավար ղեկավարութիւնը, քաղաքական միջազգային կացութիւնը՝ առաջին ակնարկով աւելի կայուն ու ամուր կը թուի Միացեալ Նահանգներու մէջ։

Խօսք է սակայն ըսել թէ քաղաքական կացութիւնը կայուն ու ամուր կը թուի Մ. Նահանգներու մէջ։

Երբ մարդ մօտէն կը քննէ քաղաքական ու տնտեսական խնդիրները որ դրուած են այսօր Մ. Նահանգներու առջեւ, երբ տրամաբանական օղակով կը հանգուցէ առօրեայ եւ ընթացիկ քաղաքական ու ընկերային դէպքերը, կը զգայ որ ուրիշ է բիրտ իրականութիւնը եւ ուրիշ է երեւոյթը։ Անկասկած՝ Մ. Նահանգները այսօր, կը հանդիսանան գլխաւոր իրաւաբարը միջազգային տնտեսական բոլոր խնդիրներու։ Անկասկած, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը համեմատաբար շատ աւելի ամուր է իր հիմերուն վրայ ու ազատ՝ գործելու, քան արեւմտեան երկիրներու դահլիճները։ Անկասկած՝ ամերիկեան բանուորութիւնը հեռու է դեռ դասակարգային գիտակցութենէ, յեղափոխական ներշնչումներէ ու իր պատմական առաքելութեան պայծառ ըմբռնումէն, անկասկած՝ ճիշդ են այս բոլորը, անկասկած ճիշդ է նաեւ այն՝ որ բանուորական կուսակցութիւններու պատմութեան անծանօթ ու եւրոպական դրամատիրութեանց յեղաշրջումին ներքին փուլերուն անհմուտ մարդիկ կամ քաղքենի սուտ գիտուններ՝ այս երեւակայական իրողութիւններէն կրնան եզրակացնել որ բանուորական շարժումը յեղափոխական ապագայ չունի, Մ. Նահանգներու մէջ։

Ճիշդ են այս բոլորը։ Սակայն ի՞նչով բացատրել Մ. Նահանգներու քաղաքական շրջանակներու անհանգիստ ու գէշ-ծածկուած աշխարհակալութիւնը որ կոթնած Մընրօի վարդապետութեան, կ'աշխատի տեսակ մը գաղութի վերածել ամբողջ կեդրոնական եւ հարաւային Ամերիկան։ Ի՞նչով բացատրել նաեւ նոյնպէս անհանգիստ տնտեսական գերիշխանութիւնը՝ զոր Մ. Նահանգները կը հետապնդեն Եւրոպայի ու Ասիոյ մէջ։ Ուրիշ առթիւ մենք պիտի անդրադառնանք Մ. Նահանգներու բանուորական հարցին՝ որ միջազգային քաղաքական խնդիրներու լուծման մէջ անտարակոյս պիտի ունենայ իր գերիշխան բաժինը։ Այս արագ քննութիւնը փակենք դիտել տալով որ՝

Ա) Մ. Նահանգներու բանուորութեան մէկ մասը այսօր զինակցած է իր սեփական դրամատիրութեան հետ, անուղղակի դառնալով հարստահարիչ ուրիշ բանուորական ու մարդկային կանգուածներու։ Այս երեւոյթը նկատուած է յստակօրէն Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, մեր դարասկզբին, երբ դեռ բանուորութիւնը քաղաքականօրէն անկազմակերպ էր։ Այս կացութիւնը չի կրնար տեւել՝ որովհետեւ Մ. Նահանգներու դրամատիրութիւնը, հիմա յաղթական, հետզհետէ կը հանդիպի մեծ դժուարութիւններու (եւրոպական մրցակութիւն, տնտեսական շուկաներու սահմանափակում, Ասիական ազգերու զարթօնք եւլն.) որ վերջ ի վերջոյ պիտի երեւան հանեն դասակարգային ներհակութիւնները։

Բ) Երկրին ընդհանուր նիւթական հարստութեան եւ տարեկան հասոյթներուն մէջ, բանուոր, գիւղացի եւ միջին դասակարգերու, կը նշանակէ ժողովուրդին հարիւրէն 90—95ին ունեցած բաժինը հազիւ կը հասնի հարիւրին 5ի։ Երկրի բնակչութեան մէկ առ հարիւրը տէր է երկրի հասոյթներուն 95 առ հարիւրին։ Այս համեմատութիւնը ի՞նչ կ'ապացուցանէ։ Այն՝ որ ժողովուրդին նիւթական վիճակը չափազանց լաւ ըլլալով հանդերձ՝ կը շարունակուի դրամագլուխի ծայրայեղ կեդրոնացումը, նաեւ գերարտադրութիւնը, աղբիւր՝ դասակարգային ներհակութեանց։

Գ) Երկրի տնտեսական և քաղաքական դրութեան ընդհանուր քննութենէն, կառավարութեան տարած բանուորական ճնշումի բարբարոս քաղաքականութենէ, գիւղացիական որոշ ու պարբերական տագնապներէ եւայլն պարզ կը հետեւի որ Մ. Նահանգները եւս պիտի անցնին Մեծն Բրիտանիոյ ճամբով։ Ու ինչպէս Մեծն Բրիտանիոյ Արհեստակցականները ծնունդ տուին հզօր բանուորական-քաղաքական կուսակցութեան մը որ այսօր հասած է իշխանութեան, այնպէս ալ Մ. Նահանգներու Աշխատանքի հզօր ու ընդարձակ Դաշնակցութիւնը՝ այսօր գերազանցօրէն հակաքաղաքական, վաղը յենարանը պիտի դառնայ դասակարգային կուսակցութեան մը։ Այս կէտին մէջ՝ գրեթէ տարակարծութիւն չկայ մեր Միջազգայինի շարքերուն մէջ։ Աւելին՝ Վանտէրվէլտ եւ Տրոցկի համաձայն են որ համաշխարհային հրդեհը յառաջիկային պիտի ծագի Մ. Նահանգներէն— հայրենիք վաղուան յեղափոխութեան։

Արագութեամբ ըսելէ յետոյ աշխարհի շրջանը, երկու սահմանափակ յօդուածներու մէջ՝ մեզ կը մնայ նոյնքան հապճեպ, քննել ուրիշ երկու հարցեր եւս, որ միջազգային բանուորութեան յաղթանակի ճամբուն վրայ՝ կրնան լուրջ յապաղումի պատճառներ դառնալ։ Այդ հարցերն են՝ գաղթային խնդիրը եւ փոքր ժողովուրդներու քաղաքական ազատագրութեան հրատապ հարցը։

Գաղթային խնդիրը՝ մակընթաց չորրորդ դասակարգին դէպի իշխանութիւն փորձած վերելքի ճամբուն վրայ կը կենայ իբրեւ ամէնէն դժուար ու վտանգաւոր քաղաքական հարցերէն մէկը։ Եւ կամ կրնայ դառնալ պայքարի լաւագոյն զէնքը, այդ նոյն դասակարգին ձեռքերուն մէջ, եթէ այս վերջինը հրաժարի խաղաղ ռամկավար ճանապարհով իշխանութեան հասնելու իր ձգտումէն։ Հասկնալի ըլլալու համար, տանք երկու օրինակ.— Մեծն-Բրիտանիոյ աշխատաւորական դահլիճը, տէր՝ քաղաքական վարկանի մը համար ամբողջ Բրիտանական կայսրութեան՝ դէմ յանդիման կը գտնուի Հնդկաստանի մէջ բանուորական ցոյցերու եւ գործադուլներու, որ մեծ մասամբ ուղղուած են նոյնինքն կայսրութեան գերիշխանութեան դէմ։

Արդ, ի՞նչ պիտի ընէ Մաքտոնըլտի դահլիճը։ Կամ պիտի հրահրէ այդ շարժումները, զանոնք տանի իրենց ծայրագոյն գերագրգռումին, յարուցանէ ուրիշներու կոթնած գաղութներու վրայ՝ վերջնականօրէն տիրանալ իշխանութեան ու կայսրութեան քաղաքական ասպարէզէն քշէ դրամատիրութիւնը։ Եւ կամ որոշ ատեն մը, պիտի հանդիսանայ իբրեւ շարունակողը դրամատիրական կարգերու ու հաստատէ խաղաղութիւնը բռնի ուժով։ Եւ իրօք, Պոմպէյի մէջ տեղի ունեցած գնդակահարութիւնները կ'ապացուցանեն թէ ո՛րքան հիմնական նշանակութիւն ունի չորրորդ դասակարգին համար՝ միանգամընդմիշտ ու առանց երկուութեան գաղթային խնդրի լուծումը։ Հարկ չկայ բերել ուրիշ օրինակներ։

Վերջապէս կայ նաեւ փոքր-ժողովուրդներու քաղաքական ազատագրութեան հրատապ հարցը։

Ըստ երեւոյթին՝ երկրորդական նշանակութիւն ունեցող այս խնդիրը, մանր-ազգութիւններու ընկերվարական կուսակցութեանց համար դարձած է կենաց եւ մահու հարց։ Եւ ատիկա հասկնալի է։ Փոքր ժողովրդի բանուոր եւ գիւղացի դասակարգը ճնշուած ու հարստահարուած է կրկնապէս, նախ իբրեւ քաղաքականապէս գերի ազգութիւն եւ երկրորդ՝ իբրեւ գերի դասակարգ։ Ատոր համար է որ, օրինակ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական յայտագրին մէջ անկախութեան խնդիրը կը բռնէ առաջին տեղը։ Ատոր համար է նոյնպէս որ Վրաց Ս. դեմոկրատ կուսակցութիւնը կնքեց այս վերջին տարիներս ամօթալի քաղաքական բարեկամութիւններ։ Ու ինչ որ հետաքրքրական է, գրեթէ անկարելի է փոքր ժողովուրդի ծոցին մէջ կազմել դասակարգային կուսակցութիւն, եթէ ան գերի է ու քաղաքականապէս կախուած ուրիշէն։ Մեծ ժողովուրդներու ընկերվարական կուսակցութիւնները չեն անդրադառնար այս կացութեան կամ կը ստորագնահատեն երեւոյթը։ Եւ ասիկա պատճառ կը դառնայ որ կարգ մը փոքր ժողովուրդներ իրենց քաղաքական անկախութիւնը սպասեն՝ դրամատիրական պետութիւններէ, զոհ երթալով անընդհատ դիւանագիտական զարշ խաղերու և ծառայելով՝ փոխանակութեան նիւթ, քաղաքական թղթախաղի մէջ։

Միջազգային քաղաքական այս կացութեան դիմաց՝ մակընթաց չորրորդ դասակարգը կը մնայ իբրեւ ապագայի միակ ուժը՝ ընդունակ հասնելու իշխանութեան ու բառնալու գիտութեան եւ բռնութեան բազմաթիւ պատճառներ։ Առաջին յօդուածով այսուհանդերձ գտանք որ ան պիտի հասնի իշխանութեան, հակառակ ամէն արգելքի։ Երրորդ յօդուածով մը մեզ կը մնայ ապացուցանել թէ այդ յաղթանակը պիտի տանի իրագործելով բանուորական միութիւնը՝ նոյնիսկ ղեկավարներու մարմիններուն վրայէն,

ՎԱՀԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Մոսկուայի «Ռուս Երկրագործական Ընկերութիւն»ը, որ ամէնէն հինն էր իր տեսակին մէջ, լուծուեցաւ խորհրդային կառավարութեան կողմէ։ Հիմնուած՝ 1818ին, «Աշխատանք եւ Աղօթք» նշանաբանով, այս ընկերութիւնը Ռուսիոյ երկրագործութեան գիտական կեդրոնն էր անկէ ի վեր։ Իր կորիզը կը կազմէին խումբ մը ականաւոր ակադեմականներ եւ գործի մարդիկ, որոնք թանկագին ծառայութիւններ մատուցած են Ռուսիոյ երկրագործութեան։ Խորհրդային իշխանութեան տակ, ընկերութիւնը շարունակեց գործել կատարեալ համաձայնութեամբ, համայնավարներ ալ ընդունելով իբրեւ անդամ, եւ իր գործին արժէքը լիովին կը գնահատուէր կառավարութեան կողմէ։ Բայց Ստալինի հողագործական քաղաքականութեան կուսակիցները վերջերս ընկերութիւնը ամբաստանեցին իբրեւ հակայեղափոխական, որովհետեւ հակառակ էր դասակարգային ծայրայեղ քաղաքականութեան՝ գիւղերու մէջ։

Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ «ԵՐԿԻՐ ՆԱՅԻՐԻ»Ի ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի դեկտեմբեր 13ի թիւով ամփոփումը տրուած էր այն գրական վիճաբանութեան, որ տեղի ունեցաւ Գրական Ակումբի կողմէ Հայաստանի ներկայ գրականութեան մասին։ Այդ ամփոփման մէջ զետեղուած էր նաեւ իմ խօսածը շատ համառօտ, ուր յիշատակելով Չարենցի գլխաւոր գործերը, ըսուած էր «մանաւանդ»«Երկիր Նայիրի»ն...

Այս «մանաւանդ»ը կը ստիպէ զիս աւելի որոշ խօսիլ «Երկիր Նայիրի» վէպին մասին, գրական սխալ դատողութեան մը վերագրուելէն ազատ մնալու համար։

Ե. Չարենցը ժամանակակից հայ մեծ բանաստեղծներէն մէկն է գերազանցապէս իր բանաստեղծական ստեղծագործութիւններով։ Եթէ ես շեշտէի եւ ըսէի «մանաւանդ» ան մեծ է իր «Երկիր Նայիրի» վէպով, այդ պիտի նշանակէր, որ Ե. Չարենց մեր աչքին կարեւորութիւն ստացած է իր այդ արձակով, եւ որ այդ գրուածքը անոր ստեղծագործութիւններուն գլուխ գործոցն է։

Մինչդեռ ես պարզապէս ըսած եմ, «Նաեւ գեղեցիկ արձակ էջ մըն է «Երկիր Նայիրի»ն, ուր կոմունիստ Չարենցը պարտուած է արուեստագէտ Չարենցէն։»

Հեղինակը ձգտած է իր այդ վէպով պատկերացնել ընդհանրապէս Կովկասահայերու և մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազատագրական իտէալը՝ «Երկիր Նայիրի»ն (Տաճկահայաստանը) ազատելու համար։ Վէպի սկիզբէն մինչեւ վերջը դուք կը տեսնէք Չարենցի երկու դիմագիծերը, կոմունիստը և բանաստեղծը, որոնք անողոք մրցման մէջ կը մնան։ Կոմունիստ Չարենցը ամէն կերպ կ'աշխատի պարսաւանքի սիւնին զամել քառասուն տարուան ազատագրական շարժումը։ Բանաստեղծ Չարենցը ընդհակառակն, կը հակի դէպի արուեստը։ Իսկ արուեստը կը սիրէ հարազատ գոյներ, իրական հոգեբանական վիճակներ, կենդանի տիպարներու բնական յուզումներ։ Ու երբ գիրքը կը վերջանայ, դուք կը տեսնէք որ կոմունիստ Չարենցը պարտուած է, իսկ բանաստեղծը մնացած է իր իսկ ստեղծագործած գլխաւոր տիպարներուն հետ, անոնց հերոսական մահուան վայրկեանին։

Շատ հեղինակներ որոշ ծրագրով ճամբայ կ'ելլեն վէպ մը գրելու համար։ Սակայն յաճախ պատահած է որ գլխաւոր տիպարները որոշ աստիճանի մը հասնելէն յետոյ, թելադրող ուժ մը կը դառնան, ու հեղինակները կը քաշեն իրենց ետեւէն, տրամաբանական վախճանի մը յանգելու համար։ Այսպէս ալ պատահած է Ե. Չարենցին։ Ան իր գրքի վերջաւորութեան, չէ կրցած Մազութ Համօն (վէպի գլխաւոր հերոսը— դուք հասկցէք Դաշնակցութիւնը) իր ուզած տեղը տանիլ, այլ պարզօրէն հետեւած է Մազութ Համօին, արուեստագէտի մը կատարեալ հլութեամբ։

Ողբերգութեան լրումն է։ Երկիր Նայիրին հեղինակին կողմէ ներկայացուած է որպէս Մազութ Համօի «ուղեղային մորմոք»ը, «սրտի հիւանդութիւնը»։ Երկիր Նայիրին «եւ կայ և չկայ»... Հակասական որոնումներէն յետոյ, Նայիրին (Տաճկահայաստանը) կը մնայ Մազութ Համօի ուղեղային մշուշը, հոգիի արգասիքը։

Ահա ոսոխը (Թուրքը, Կ. Ս.) կը մօտենայ Նայիրեան քաղաքին (Կարս), ու դուք կը սպասէք որ հեղինակը բոլորովին նսեմացնէ իր հերոսը, զայն իսկապէս արժանի ընելու իր «ուղեղային մշուշ»ին։ Մինչդեռ այդպէս տեղի չունենար։

— «Ի՞նչ էր մնում անելու Մազութի Համոյին փախչե՞լ, մնալ, բայց ի՞նչպէս կարող էր, ասացէք խնդրեմ, փախչե՞լ Մազութի Համօն, կարո՞ղ է արդեօք փախչել մարդու հոգին եւ իր սեփական հարազատ մարմինը թողնել հրի բերան... եւ Մազութի Համօն մնաց, ոչ միայն մնաց, այլ եւ իր վրայ վերցրեց բովանդակ իշխանութիւնը. մի վերջին ճիգ եւս, գերմարդկային մի ճիգ գործադրել կամեցաւ Մազութի Համօն, որ փրկի դրութիւնը, բայց դրութիւնը չփրկուեց.— ուշ էր, բաւականին ուշ էր արդէն՝ եւ դրութիւնը չէր կարող այլեւս փրկել եւ ոչ մի, թէկուզ եւ գերմարդկային ճիգ...»

Աւելի յետոյ, կը սպասէք վերջին վայրկեանի, խայտառակ փախուստի մը ականատես ըլլալու. բայց Չարենց ստիպուած է ըսել այնինչ որ կատարուեցաւ։ — «... Բայց այս չէ էականը, ընթերցո՛ղ, էականն այն է, որ բացի, ուրեմն, այդ բազում ժողովրդից, քաղաքում մնացին... ընկեր Վառոդեանը, Սերգէ Կասպարիչը, Բժիշկը եւ Մազութի Համօն... Մինչեւ վերջին վայրկեանը նրանք մնացել էին իրենց դիրքերի վրայ, մնացել էին բերդում եւ հէնց բերդում էլ գերի էին ընկել ոսոխին.— ընկել էին թշնամու արիւնարբու ձեռքը։ ... Մի դաժան նենգամտութեամբ յանձնել էին նրանց հողդաների ձեռքը, որոնք եւ— երեւակայո՞ւմ էք,— կախել էին ընկ. Վառոդեանին, Սերգէ Կասպարիչին, բժշկին, ու իրան՝ Մազութ Համօին... Ասում են, մի տախտակ են փակցնում երրորդ հեռագրասիւնի մէջտեղ, Մազութի Համօյի գլխավերեւը,— ու գրում են վրան, երեւակայեցէք— Նայիրեան տառերով.

Մ. Հ. Ա. Ն.

որ նշանակում է՝ «Մազութի Համօ Արքայ Նայիրի»։

Վերջակէտ։ Եւ վերջ։ -

Մենք գիտենք, սակայն որ այդ տառերը կը նշանակեն. «Մահ Համազասպ Ասատուր Նորհատեանի... Ալ չծանրանանք հերոսական եւ եղերական այս իրական անցքերուն վրայ։ Կանգ առնենք, ինչպէս բանաստեղծը կանգ առած է։

Բայց կայ վերջաբանը...

Ըստ երեւոյթին, բանաստեղծն իր գործը լրացնելէն յետոյ, վերէն վար կարդացած է իր «պօէմանման վէպը», ու տեսած որ կոմունիստ Չարենցը իր նպատակին չէ հասած. ու ահա, ստիպուած է վերջաբան մը կցել վէպին, պարզապէս կոմունիստ հեղինակը փրկելու համար։

Հեղինակն այդ վերջաբանին մէջ կը մտահոգուի հոգեբանական սխալանքէն.— «... Թող ների ինձ բժիշկները, եթէ գտնեն որ չի կարելի ուղեղային մորմոքը ու սրտի հիւանդութիւնը հանել մարդկանց միջից աքցանների եւ լանցետների օգնութեամբ»։

Այդ մորմոքն ու սրտի հիւանդութիւնը հայրենիքն է, Երկիր Նայիրին։ Ան գիտակցելով որ այդ մորմոքը աքցաններով մարդոց սրտէն կարելի չէ պոկել հանել, Չարենցը կը դիմէ կոմունիստական դիւրին ճանապարհին.— ... Արիւն, ճիշդ է, շատ է հոսել, սակայն կենդանի մնացածներն արդէն ազատ են վերոյիշեալ ուղեղային մորմոքից, ու սրտի հիւանդութիւնից, եւ այսօր իրենց երկիրն են շինում...»

Այսինքն Դաշնակցական հոգեկան մորմոքի, «Երկիր Նայիրիի տեղ, տառերի պարզ փոփոխումով՝ բոլշեւիկեան «Երկիր Նայիրի»ն է որ շինում են։ Այո՛, նոյն հոգեկան մորմոքի եւ սրտի հիւանդութեան շարունակութիւնը, ուրիշ ոչինչ։

Յետգրութիւններն ու վերջաբանները շատ սովորական են բոլշեւիկեան մթնոլորտի մէջ ապրող հայ հեղինակներու մօտ ու այդ խեղճուկ միջոց մըն է բարեյուսութեան վկայական ստանալու կոմունիստական կուսակցութենէն. իսկ էութիւնը կը մնայ հակած իրականութեան եւ արուեստի կողմը։ Մեր գնահատանքը այս վերջինի մասին է։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԻՆՁՈ՞Ի ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ Կ'ԸԼԼԱ[Ն]

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ... եալ թշնամիները եւ ... հակառակորդները որքան ալ ... ծեն կամ սուտ-խենդ ձեւ... չեն կրնար ժխտել անոր ան... վերելքը։

Ու եթէ այս պարագան ... հրապարակով չեն խոստովանի, պատճառն այն չէ որ չեն տես... չեն ըմբռներ Դաշնակցութեան ... նուաճումները, այլ այն, որ ... հրապարակով այդպիսի խոստովա... նութիւն մը ընեն, այլեւս չ... կրնան իրենց ապրեսան եւ ... հարազատ գոյութիւնը արդար... ցնել։ Բայց, արդար ըլլալու համար պէտք է յայտնել որ, ... նոյն հակադաշնակցական ... ստիպուած է Դաշնակցութեան ... առաքինութիւնները — ... հանդէպ նուիրում, զոհաբեր... թեան ոգի, անձնազոհութ... եւայլն փառաբանել, երբ իր... հետ առանձին էք սրճարանի ... անկիւնը։

Մեր մանկութեան օրերուն ... մեզի համար ինքնատիպ լեզու ... մը հնարած էինք, որուն «...» բառը հակառակ իմաստ ունէր։ Այսինքն երբ հարկ ըլլար բան ... մը դրական արժէքը հաստատել, անմիջապէս ժխտական «...» մէջտեղ կը նետէինք։ Երեւի պարագան նոյնն է նաեւ մեր հակառակորդներուն համար։ Երբ տեսանելի, անժխտելի իրողութիւններ կ'ուրացուին եւ կը ժխտուին, կը տարուինք մտածելու որ, թերեւս, Դաշնակցութեան հակառակորդ անգոյն ու գորշ զանգուածը եւս ունի լեզու մը, որուն ժխտականը անպայման դրական նշանակութիւն ունի, մեր մանկական խենդ լեզուին պէս։

Իսկապէս ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ Դաշնակցութեան ուժը, անոր ժողովրդականութեան աղբիւրը։ Ի՞նչն է պատճառը այն անուրանալի, շատ անգամ չափազանցուած խանդավառութեան, նիւթական ու բարոյական անհաշիւ զոհողութիւններուն, որոնք ամէն օր տեղի կ'ունենան մեր աչքերուն առջեւ։ Ի՞նչով կարելի է բացատրել այն ջերմ ու անկեղծ համակրանքը որ կը տիրէ, մասնաւորաբար նոր սերունդին մէջ, հանդէպ Դաշնակցութեան։ Վերջապէս, ի՞նչ է պատճառը այն անըմբռնելի հմայքին որ բազմութիւնները, տարագիր երիտասարդութիւնը կը պահէ իր ազդեցութեան տակ, իրեն կը քաշէ նոր ուժեր՝ լի հաւատքով եւ գիտակցութեամբ։

Դժուար է ճշգրիտ պատասխաններ գտնել այս հարցումներուն։

Սակայն, ճշմարիտ է մէկ բան, Դաշնակցութիւնը, ծնած Հայութեան դարաւոր ու արիւնոտ պատմութենէն, սնած այդ պատմութեան, միջավայրի ... առանձնայատուկ տուեալներով եւ իրականութեամբ, իր գոյութեան ամբողջ շրջանին ապրած ըլլալով իր հայ երկրին ու ժողովուրդին մէջ, ժառանգած է անոր բոլոր թերութիւններն ու առաքինութիւնները, ընդվզումներն ու պարտութիւնները։ Մէկ խօսքով, այն ինչ որ այդ հերոսական ժողովուրդը կերտած է անյիշատակ դարերէ ի վեր, իր ուրախութեան եւ տրտմութեան օրերուն։

Դաշնակցութիւնը ըլլալով հարազատ ծնունդը հայկական կեանքի եւ տրամաբանական արտայայտութիւնը անոր պատմութեան, բնական է որ իր սկզբունք...

...ները, առաջադրութիւնները եւս ...բխէին այդ կեանքէն ու ...մութենէն: Դաշնակցութեան ...րութեան բոլոր առաջադրութիւն... կարելի է ըսել. կը բխին ...ներէ, ...ցելէն: Իւրաքանչիւր Հայու ...ցքին մէջ, անյիշատակ դարե... ...այրինքն, մեր նախնիքներէն, ...ներէն, Խորենացիներէն, Ե... ...ղիշէներէն, Վարդաններէն եւայլն, ...ջ մը կայ անթեղուած, որուն ...բորբոքումը, հրահրումը ան... ...մն պիտի առաջնորդէ Դաշ... ...նակցութեան գիրկը ուշ կամ կա... ...ն: Եւ անիմաստ չէ երբ մեր ...ժողովուրդը, Հայոց պատմութեան ...ոսկեգոյն հերոսներուն, Գէորգ ...չաւուշներուն, Անդրանիկներուն, ...ներուն, Քեռիներուն եւ ...ղարամաններուն նոյնքան եւ թե... աւելի յարգանք կ'ընծայէ, ...քան իր հին հերոսներուն, Վար... ...դաններուն, Վահաններուն եւլն.: ...ինչ է Դաշնակցութեան ժողո... ...վրդականութեան պատճառը:

Պատասխանը կը գտնենք այն բոլոր հայրենակիցներուն քով, ...որոնք երբեւ թեկնածու կը ներ... ...կայանան Դաշնակցական մեծ ...ընտանիքին անդամակցելու, Քրիս... ...տափորներու, Զաւարեաններու եւ ...Ռոստոմներու յաւէտ կենդանի ու ...մշտավառ շունչէն հաղորդուելու ...համար: Անտեղիտալի, անդի... ...մադրելի ուժ մը կայ Դաշնակ... ...ցութեան մէջ որ իրեն կը քաշէ ...ծերը, ե՛ւ երիտասարդը, եւ ...կեանքին ու լոյսին տենչացող պա... ...տանին:

Օր մը, (բայց այդ տեսակ ...օրեր շատ կան) քանի մը կայ... ...տառ, ուրախ եւ ժպտադէմ երի... ...տասարդներ, «յանցանք» գործած ...էին Դաշնակցութեան շարքերուն ...անդամակցելու դիմում կատա... ...րելով. ինչպէս գիտէք, Դաշնակ... ...ցական երիտասարդները քիչ մը ...չար կ'ըլլան: Հարցերու տեղատա... ...րափ մըն է կը տեղայ թեկնածու... ...ներու գլխուն: Հարցեր, որոնց պա... ...տասխանը համալսարաններու դուռ... ...ները մաշեցնելու չափ տաժանք ...կը պահանջէ: Բայց ի՞նչ փոյթ, ...Դաշնակցական ընտանիքէն ներս ...մտնելը նուազ կարեւոր ու դժուար ...գործ չէ:

— Հայրենակի՛ց, հոս ուրիշ ...կուսակցութիւններ շատ կան, ի՞նչ ...է պատճառը որ դուն անոնց չես ...ուզեր անդամակցիլ եւ կը փափա... ...քիս Դաշնակցական ըլլալ:

Քանի մը պատասխաններէ եւ ...հակաճառող «բայց»երէ յետոյ, ...թեկնածուն այս անգամ քիչ մը ...նեղուտած եւ սրահը զարդարող ...պատկերները ցոյց տալով, կը սկսի ...խօսիլ աւելի բարձր, ինքնավստահ ...ու համարձակ:

— Ես կը փափաքիմ Դաշնակցական ըլլալ անոր համար որ կ'ուզեմ օգտակար ըլլալ հայ ժողովուրդին, եւ գիտեմ որ այդպիսի յարմար վայրկեան մը երբ ներկայանայ, միայն Դաշնակցութիւնն է ամէնէն առաջ հրապարակ նետուողը: Ես կ'ուզեմ Դաշնակցականի նման մեռնիլ ազգիս համար:

Ու կուգան մէկը միւսին ետեւէն, տարբերային թափով, կուգան հոգեկան կարիքէ մղուած, «Ազգին օգտակար ըլլալու» զարգանալու, յառաջդիմելու եւ լաւագոյն պարագաներու, այդ «ազգին» ու ժողովուրդին համար մեռնելու ցանկութեամբ:

Անցեալները ընկեր մը կ'ըսէր թէ Դաշնակցութեան տոմարները եթէ քրքրելու ըլլանք, պիտի տեսնենք որ մեռելները աւելի շատ են քան ողջերը: Պատճառը, թերեւս, մահը արհամարհելու, մահուան ձգտելու այն խելայեղ խոյանքն է որ կայ Դաշնակցութեան մէջ:

Մեռելներն են որ կը կառավարեն ողջերը:

Ափսոս անոնց, որ մեռելներ չեն ունեցած:

Տ. ԱՐԱԾԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԻ ՄՕՏԱԿԱՅ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Սիլիկատի արդիւնաբերութեան գիտական - թեքնիքական խորհուրդին մէջ (Մոսկուա) Տրիփոմինկով զեկուցում մը տուած է արտասահման կատարած ուղեւորութեան արդիւնքներու մասին, որու նպատակը եղած է քարի հանոյթի եւ քարի վերամշակման գործին ուսումնասիրութիւնը: Խորհուրդն ընդունած է թէ այդ առաքելութիւնը առատ նիւթ տուած է, որ կը դիւրացնէ Արթիկի տուֆի առաջին ձեռնարկութեան կազմակերպումը: Ձեռնարկութեան համար, իբրեւ հում նիւթի սկզբնական հիմք, Արթիկի առաջին քարահանքը ընտրուած է, սակայն գործնական հանքաբանութեան ինստիտուտին (Մոսկուա) առաջարկուած է միաժամանակ ուժեղացնել Մունջուղի եւ Արմաթլուի հանքերու հետազօտման աշխատանքը: Արթիկի շրջանին համար տուֆի հանոյթը նախագծով տարեկան 250.000 խորանարդ մեթր սահմանուած է: Քարահանքի սարքաւորումը 1931 թուի սկիզբին պէտք է աւարտի:

ՆՈՐ - ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Նախապէս գրած էինք Նոր Սեբաստիոյ մասին: Ստորեւ կուտանք հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները.

Նոր Սեբաստիան Էջմիածնայ նահանգին մէջ է եւ Երեւանէն երկաթուղիով միայն 2 ժամ, իսկ Լենինականէն 3ու կէս ժամ հեռու է:

Նոր-Սեբաստիոյ կեդրոնը պիտի ունենայ հրապարակը, թատրոնը եւ կառավարական շէնքերը: 4 տեղերու վրայ պիտի հաստատուին կրթական հաստատութիւնները: Հիւսիսային արեւելեան անկիւնը պիտի կանգնի հիւանդանոցը, իսկ հիւսիսային արեւմտեան անկիւնը մարմնամարզական հրապարակը:

Խորհրդային Հայաստանի Հողագործութեան ժողովրդական կոմիսարիատը հոկտ. 1929ին կազմած է ութը յօդուածներէ բաղկացեալ պայմանագրութիւն մը Նոր Սեբաստիոյ մասին:

Սեբաստիոյ Վերաշ. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը լրջօրէն նկատի ունեցած է պայմանագրին մէջ պարզուած բոլոր կէտերը եւ մատնանշուած բոլոր յանձնարարութիւնները եւ յետ ուսումնասիրութեան, երկուստեք պաշտօնապէս համաձայնած են պայմանագրին:

Արդէն հոկտեմբերի կէսէն սկսեալ, մասնագէտ վարպետ մը հետ համաձայնելով, կազմուած յատակագծի առաջին մասը սկսուած է գործադրութեան դրուիլ:

Հայ-Դրամատնտեսութիւնը մեծ քանակութեամբ բանուորական ուժ թափած է Նոր-Սեբաստիոյ հողին վրայ, Սարտարապատի ջրանցքին հսկայ գործը վերջացնելու համար: Անկէ բաժնուող գլխաւոր առուները կը պեղուին արդէն:

Նոր Սեբաստիոյ հողին վրայ չկայ մաս մը որ ջրարբի չըլլայ: Այնպէս որ նոյնիսկ հողի փոքր բարձրութիւններն իսկ ոռոգելի են:

Արդէն սկսուած է քարի պատրաստութեան: Լեռ-քարի եւ տուֆքարի հանքերը Նոր-Սեբաստիոյ հողին մէջ են: 15 վակոն անտառանիւթ — փայտ — ապսպրուած է պայմանագրութեամբ:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (14 դեկտ.).

Հակառակ զանազան սրտցաւ ազգայիններու եւ խմբագրութեանս կողմէ եղած դիմումներուն, դժբախտաբար Ազգային Առաջնորդարանը ցարդ չէ կրցած Թուրքիայէն վտարուած եւ վերջերս Սուրիա ապաստանած բազմաթիւ հայ թշուառ տարագիրներու օգնութիւն հասցնելու համար հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմել: Միւս կողմէ կ'իմանանք որ Ազգ. առ ժամեայ վարչութիւնը փոխանակ գործի ձեռնարկելու եւ օգնութիւն հասցնելու աշխատանքին, զբաղած է սին ըսի ըսաւներով եւ առանց արդիւնքի եւ որոշման փակած իր ժողովը:

Այժմ սակայն կ'իմանանք որ Զահ. Որբերու Միութիւնը կազմած է յանձնախումբեր բոլոր թաղերու մէջ, ի նպաստ Սուրիա ապաստանած տարագիրներու հագուստի, ուտեստեղէնի, իրերու եւ դրամական հանգանակութեան ձեռնարկելու համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Գարախան հետեւեալ գրաւոր յայտարարութիւններն ըրած է Թուրք Թերթերուն, Պոլսէն մեկնելէ առաջ.

— «Էնկիւրին Նոր Թուրքիոյ տիպարն է: Մեծ ջանքեր կը թափուին, այս քաղաքը արդիական ձեւով վերաշինելու համար: Երէկուան փոքրիկ քաղաքը այսօր շէն վայր մը դարձած է: Այս քաղաքը լոյս կուտայ Թուրքիոյ եւ կը հաստատէ թէ Թուրքիան որքան ամուր հիմերու վրայ դրուած է:

Մեր երկրին մէջ ալ նոյն զգացումը, նոյն գործունէութիւնը կը տիրէ: Մենք ալ ձեզի պէս կ'աշխատինք ազգային միջոցներով վարել երկիրը, առանց օտարներու պէտք ունենալու: Արդէն գիտենք որ օտարները չեն օգներ մեզի եւ գէշ աչքով կը նային մեր գոյութեան եւ գործունէութեան: Ասոր համար է որ մենք շատ բարեկամ ենք մեզի հետ համարժէք եղող Թուրքիոյ հետ: Մասնաւորաբար յարգանք ունիմ Ըսմէթ փաշայի տնտեսական քաղաքականութեան հանդէպ: Անոր պարզած սկզբունքները շատ լաւ են եւ ցոյց կուտան թէ Թուրքիա հաւատք ունի իր ուժին վրայ: Այդ ուժին կռթնած Թուրքիա պիտի յաղթէ բոլոր դժուարութեանց: Գովելի կը գտնեմ ձեր այս գործունէութիւնը, սկզբունքները եւ կորովը, եւ յաջողութիւն կը մաղթեմ:

Մեր ստորագրած պրոտոկոլին արժէքը շատ կ'անցնի իր յօդուածներուն պարունակած իմաստէն: Մեր յարաբերութիւնները այդ յօդուածներէն աւելի անկեղծ են, եւ անդադար կը յառաջդիմեն: Մէկ հանգրուանէն միւսը կ'անցնինք: Մոսկուա-Փարիզ-Էնկիւրի ճամբուն հետեւելով վերջապէս Էնկիւրիի մէջ շատ լաւ պրոտոկոլ մը ստորագրեցինք եւ ամրապնդեցինք մեր յարաբերութիւնները: Պրոտոկոլին մէջ շատ բաց ու անկեղծօրէն ճշդեցինք երկու պետութեանց յարաբերութիւնները:

Գալ տարի հաճոյքը պիտի ունենամ Մոսկուայի մէջ ողջունելու ձեր արտաքին գործավարը՝ ամենասիրելի բարեկամս Թէվֆիք Րիւշտի պէյը: Ամէնէն առաջ 1921ին Մոսկուայի մէջ տեսայ զինքը եւ այդ առենէն ի վեր լաւ բարեկամս է: Էնկիւրիի մէջ իրեն հետ ունեցած տեսակցութեանս ցոյց տուաւ որ կարող եւ դիւանագէտ անձնաւորութիւն մըն է: Այս անձնաւորութիւնը իրապէս մէկ հատիկ է, Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը վարելու մէջ:

Թուրքիա երկիր մըն է ուր ամէն մարդ կրնայ ուզածին պէս ապրիլ: Մեր երկիրն ալ այսպէս:"

«ԿԱՂ ՓԱՇԱ, ՁԵՆՔ ՄՈՌՑԱԾ»

Թուրք մամուլը կը շարունակէ բուռն յարձակողականի մը ենթարկել Թուրք բանակի պարենաւորման նախկին վերատեսուչ Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշան, որ Թուրքիա հասած է, ինչպէս գրեցինք:

«Ագշամ» կը գրէ. «Իսմայիլ Հագգը փաշա ինքզինքը անմեղ ցոյց կուտայ, բայց իր պարենաւորման նախագահութեան երկար շրջանին, ամէն կողմ ձգած գէշ տպաւորութիւնը դեռ բոլորը կը յիշեն: Կարելի՞ է մոռնալ որ տարիներով հացի տեղ աւելի հունտ եւ քեաղըթհանէի հող ու ցեխ կերցուց: Եթէ իրապէս զօրքն չկենար եւ բոլորը նոյն զոհաբերութեան ենթարկուէին, ձայն հանելու իրաւունք չէինք ունենար: Իսմայիլ Հագգը փաշա պարենաւորման ամբարները ի՞նչ-ներ չէր լեցուցած, պատերազմական տուրքի անունով: Ոչ միայն բանակին պէտք ունեցած գոյքերը, այլ ամէն բան մթերած էր՝ մետաքս գուլպայէն սկսեալ: Պէտք է յիշել թէ Իսմայիլ փաշա ոչ միայն պարենաւորման նախագահն էր այլ նաեւ տնօրէնը ծովային եւ ցամաքային փոխադրութեանց կազմակերպութիւններուն: Փաշան իր ծանօթներուն վակոն կուտար որոնք 1500-2000 ոսկի շահով ուրիշներուն կը փոխանցէին: Ամէն մարդ գիտէ որ վակոնի վաճառականութիւնը նշանաւոր բան էր պատերազմի միջոցին:»

Թուրք թերթերը նոյնիմաստ հրատարակութիւններ կ'ընեն այս վերադարձին շուրջ, պատերազմի տարիներուն անօթութիւնը վերյիշելով, «Փոլիթիքա» այս մասին իր հրատարակութեան մէջ հետեւեալը կը գրէ, վերի խորագրով.

«Ո՛վ Սարըգամիշի աղէտին հերոսը: Ո՛վ անօթի օրերուն, աւելի խոտի, եգիպտացորենի կոթի հերոսը: Ո՛վ պատերազմի պարենաւորման աճպարարը, գողի պէս ծպտելով փախչելէ վերջ, ի՞նչ երեսով դարձար այս ազգին մէջ եկար:

«Սարըգամիշը չենք մոռցած, անօթութեան օրերը չենք մոռցած, չենք մոռցած թէ աւելի հունտ, եգիպտացորենի կոթ ուտող եւ այս թշուառ կեանքին զոհերուն միջեւ ի՛նչպէս ցատկռտեցիր այդ կաղ սրունքներովդ: Չենք մոռցած իրիկուն մը «Լօզան փալաս»ի մէջ մեզի պատմածներդ, որոնց համար «չըլլէ՛ք գրէք» ըսիք:

«Ո՛վ պատերազմի կողոպտիչներուն կաղ հերոսը, մեր գլխուն բերած փորձանքներդ չե՛նք մոռցած եւ չպիտի մոռնանք»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցներ, Անդրէասի եւ Շրջանի Հայր. Միութիւնս լսելով հայրենիքի մէջ մնացած բեկորներուն վիճակը, նախաձեռնարկ եղած էր բոլոր քոյր Միութիւններու մասնակցութեամբ, զանոնք ազատելու ճար ու ճամբայ մը գտնել, փոխադրել Հայաստան կամ արտասահման:

Հայ թերթերուն մէջ կոչ ըրինք, խնդրելով բոլորին աջակցութիւնը: Նաեւ սարքեցինք թէյասեղան մը, ուր ընտրուեցաւ հանգանակիչ մարմին մը, որ հաւաքած է 2500 ֆրանք:

Կը ցաւինք յայտարարելու թէ մեր բոլոր կոչերուն ոչ մէկ Միութիւն իր մասնակցութիւնը բերաւ, բացի Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ երկու Միութիւններէ: Արդ, կը փութանք յայտարարել թէ, Միութիւնը վերջնական պատասխանի պիտի սպասէ մինչեւ 1930 յունուար 15: Եթէ մինչեւ այն ատեն պատասխան չհասաւ, հանգանակուած 2500 ֆրանքը որ կը գտնուի Վռամշապուհ եպ. Բիպարեանի քով, պիտի յատկացնենք Անատոլուէ վտարուած բեկորներուն տեղաւորման կամ օգնական մարմիններին:

(կնիք)

Հասցէ՝ Ch. Chrakian 38 rue Bisson, Paris (20e).

ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Էջմիածնի կաթողիկոսը հայրապետական օրհնութեան աւանդին երկու կոնդակներ ղրկած է Հապէշիստանի կայսրուհիին եւ Մենելիք Թագաւորին, իբր գնահատանք Եթովպահայ գաղութին հանդէպ անոնց ցոյց տուած հոգածութեան եւ աջակցութեան:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 39 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԲԱԽՏԸ ՔՆԱՑԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿՈՒԳԱՅ

Այս պատճառաւ էր որ այդ օրը օրիորդը կ'առաջնորդէր զիրենք Նիւ Եորքի արուարձանի մեծագոյն գործարաններէն մէկը, անոնց ծանօթացնելու համար ճարտարարուեստի ձեւափոխումը:

Ինչ որ ամէն բանէ առաջ զարկաւ իրենց աչքին, այդ գործարանի կատարեալ մաքրութիւնն էր: Ածուխի հետքն անգամ չէր երեւեր եւ ելեկտրականութիւնը կ'իշխէր բացարձակապէս ամենուրեք: Ծայրայեղ կատարելութեամբ օժտուած գործիքներ կը կատարէին ամբողջ աշխատանքը եւ գործաւորներու դերը կը կայանար անոնց աշխատանքը հսկելուն մէջ: Իւրաքանչիւր գործարան մասնագիտութեան մը յատկացուած էր եւ փոքրաթիւ կաղապարներով անհամար քանակութեամբ ապրանքներ կ'արտադրէր:

Այնտեղ ուր գործաւորները պէտք է միջամտէին անձամբ, անոնց ամենափոքր շարժումն այնպէս նախապատրաստուած եւ որոշուած էր, որ ոչ մէկ ճիգ պարապն երթայ եւ կամ ոեւէ ժամանակի կորուստը յառաջանայ: Ամերիկացի Տէյլըրի ԺԹ. դարուն մէջ հնարած դրութեան ճշգրիտ կիրարկումն էր այս ձեւը: Աշխատանքն այնպէս կազմակերպուած էր որ միշտ միեւնոյն փոքրաքանակ շարժումները որոշ ընդմիջումներով տեղի կ'ունենային կանոնաւորապէս:

Սէլէստէն կանգնեցաւ գործաւորի մը առջեւ որ բարձր աթոռի մը վրայ նստած շարունակաբար միեւնոյն շարժումը կը կրկնէր:

— Այս մարդը կ'ապրի՞ արդեօք, հարցուց ցած ձայնով. ինքնաշարժի երեւոյթ ունի:

— Մեքենայի մը դերը կը կատարէ իսկապէս, ըսաւ օրիորդ Աննի. եթէ անոր տեղը մեքենայ մը դնել պէտք ըլլար, շատ բարդ պիտի ըլլար եւ ատոր համար է որ մարդ մը դրած են այնտեղ:

Այդ վայրկեանին վերակացու մը մօտեցաւ գործաւորին եւ խիստ դիտողութիւն մը ըրաւ այնպիսի շեշտով մը որ ոեւէ պատասխան չէր հանդուրժեր:

— Հեզահամբոյր չերեւիր այդ մարդը, ըսաւ Սէլէստէն:

— Իրաւունք ունի, ըսաւ օրիորդ Թոմսըն, իւրաքանչիւրի աշխատանքն իր կարողութեան համաձայն պատրաստուած է եւ շատ դիւրութեամբ պէտք է կարողանայ ընել:

— Եթէ գոհացուցիչ կերպով չաշխատի, ի՞նչ կ'ընեն հարցուց Ռընէ:

— Կը բանտարկեն, պատասխանեց օրիորդը, ամենաբնական ձեւով մը:

— Սոսկալի է, ըսաւ երիտասարդը, այս ի՛նչ խստութիւն է. իմ ժամանակիս մարդիկը այսչափ խստապահանջ կարգապահութեան չպիտի կրնային համակերպիլ:

— Այսօրուանները, սնունդի եւ բնակարանի հոգ չունենալով. մեծ փափաք չունին աշխատելու, որով հարկ է բռնադատել զանոնք. ինծի շատ հաճելի չէ այս, բայց ուրիշ կերպով ալ կարելի չէ:

Պտոյտէն վերադարձին, օրիորդ Աննիէն բաժնուեցան դեռ քաղաք չհասած եւ իրենց տան առջեւ անակնկալի մը հանդիպեցան: Դրան առջեւ մարդ մը կը սպասէր իրենց՝ համբերութեամբ եւ գրի փոքրիկ մեքենայի մը վրայ իր նամակները գրելով:

— Ո՞վ է սա խելագին... հարցուց Սէլէստէն:

Երկու ֆրանսացիները տեսնելով, այցելուն տեղէն վեր բարձրացաւ:

— Սէլէստէն Մարկիզօն. հարցուց ան:

— Ես եմ, պատասխանեց Սէլէստէն:

Միւսը ինքզինք ներկայացուց.

— Նորման Բիշոպ, փաստաբան:

Ֆրանսերէն կը խօսէր զօրաւոր շեշտով մը:

— Կը փափաքիմ ձեզի հետ մասնաւոր խօսակցութիւն մը ունենալ, պարոն:

Ռընէ դուռը բացաւ:

— Հաճեցէ՛ք ներս մտնել, ըսաւ,

Շեմէն ներս ոտքը դնելով, Սէլէստէն կամաց մը հարցուց իր տիրոջը.

— Ի՞նչ գործ կրնայ ունենալ ինծի հետ. կը սոսկամ օրէնքի մարդոցմէն:

Ռընէ ժպտեցաւ. Միտքն ինկաւ ժամանակին փաստաբաններու եւ դատաւորներու հետ ունեցած շըփումներն, երբ դրամական նեղութեան մէջ կ'ըլլար:

Փաստաբան Նորման Բիշոպ նստաւ եւ վարդապետական հանդիսաւոր ձայնով մը.

— Դուք Սէլէստէն Մարկիզօն էք, 1887 յունուար 11ին, Փարիզի մէջ ծնած, այնպէ՞ս է:

— Այո՛, պատասխանեց, հաւատարիմ սպասաւորը:

— Ձեր ինքնութիւնն հաստատող փաստաթուղթ մը ունի՞ք:

— Իրաւ որ ոչ:

Ռընէ միջամտեց:

— Ամենավաւերական փաստաթուղթերը կը գտնուին Ռոքֆէլլըր Թանգարանին մէջ:

Վենիզելոս Էնկիւրի պիտի երթայ

Պոլսէն հեռագրի մը համաձայն, Յունաստանի վարչապետ Վենիզելոս մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթայ։

Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները վճռական փուլի մը մէջ մտած են։ Այնպէս կ'ենթադրուի թէ բանակցութիւնները պիտի յանգին արագ եւ գոհացուցիչ լուծումի մը՝ Վենիզելոսի ճամբորդութենէն առաջ։

Ֆիլիպէի համայնավարներուն շուրջ

Գրեցինք թէ պուլկար ոստիկանութիւնը 50 համայնավարներ ձերբակալած է Ֆիլիպէի մէջ։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, կարելի չէ եղած ձերբակալել համայնավար կազմակերպութեան երկու գլխաւոր վարիչները՝ Սաքէլարոֆ եւ Քրայտինոֆ, որոնք ղրկուած էին Գ. Միջազգայինին կողմէ։

Կը կարծուի թէ այս կազմակերպութիւնը բազմաթիւ անդամներ եւ ճիւղեր ունի։ Ձերբակալուածները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտային։ Ամէն կողմ կը ցրուէին գրգռիչ թռուցիկներ, տպուած գաղտնի տպարանի մը մէջ, որ նոյնպէս երեւան հանուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ։ Համայնավարները գիշերանց կարմիր դրօշակ կը պարզէին հեռագրասիւներու վրայ։

Պուլկար ոստիկանութիւնը լռութիւն կը պահէ՝ քննութիւնները չխանգարելու համար։

Գարախան մեկնեցաւ

Սեւ ծովի մէջ փոթորիկը խաղաղած ըլլալով, Գարախան Պոլսէն դէպի Սեւաստապոլ ճամբայ ելաւ՝ «Ճէրճինսկի» թորփիլահալածով։

Առաջին մեկնումին, Ղալաթիոյ քարափին վրայ, իրեն ողջերթ մաղթեցին զինուորական ջոկատ մը, Պոլսոյ կուսակալն ու զօրաբանակի հրամանատարը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ։ Երբ թորփիլահալածը ճամբայ ելաւ, «Համիտիյէ» յածանաւը թնդանօթի հարուածներ արձակեց. «Ճէրճինսկի» փոխադարձեց։

Գարախան հերքեց այն լուրը թէ Էնկիւրիի դեսպան պիտի նշանակուի, աւելցուց սակայն թէ մեծ գոհունակութեամբ պիտի ընդունի կրկին Էնկիւրի այցելելու առիթը։

Մ. Քէմալ Գարախանին նուիրած է իր նկարը ոսկի շրջանակով եւ լնոսկի ժամացոյց մը։ Կալինին ալ զանազան նուէրներ ղրկած էր Մ. Քէմալի՝ Գարախանի միջոցաւ։

Հէրպէթ - Լիտվինոֆ միջադէպին վերջ

Նախորդ թիւով հաղորդեցինք Մոսկուայի ֆրանսական դեսպան Ժան Հէրպէթի եւ Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավարին միջեւ պատահած միջադէպը՝ Ռումանիոյ կողմէ ծանուցագիր մը ներկայացնելու առթիւ։

Լիտվինոֆի կոպիտ վարմունքը գայրոյթ առաջ բերած է ֆրանսական մամուլին մէջ։ Բոլոր թերթերն ալ բուռն յարձակումներ կը գործեն Կրեմլինի արտաքին վարիչին դէմ։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Ծնունդի տօներէն յետոյ, դեսպանը Փարիզ պիտի վերադառնայ՝ իր կառավարութեան տեղեկագիրը ներկայացնելու համար ծանօթ միջադէպին մասին։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Հէրպէթ այլեւս չպիտի դառնայ իր պաշտօնին գլուխը. արդէն հրաժարած է Մոսկուայի դիւանագիտական մարմնի երէց անդամի հանգամանքէն՝ ի նպաստ Ճափոնի դեսպան Թանաքայի։

Պաշտօնական շրջանակներէ կը հերքուի սակայն Հէրպէթի վերադարձի եւ հրաժարականի լուրը, եւ կ'ըսուի թէ ֆրանսական դեսպանը անձնապէս վիրաւորելու որեւէ պատճառ չունի, քանի որ կը գործէր իբրեւ միջնորդ ռումանական կառավարութեան հաշուոյն։

Պուլկարեւսերպ բանակցութիւնները

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Պուլկարեւսերպ խորհրդաժողովը իր դեկտ. 23, 24 եւ 25ի նիստերուն մէջ խորհրդակցութեան առարկայ դարձուց կազմութիւնը շրջանային խառն յանձնաժողովներու, որոնք պաշտօն պիտի ունենան հսկելու եւ հակակշռելու երկուստեք կալուածական հաշուեյարդարի գործերը։ Պատուիրակները համաձայնութիւն գոյացուցին այդ յանձնաժողովներու կազմութեան եւ իրաւասութեանց մասին։

Մահափորձ Արժանթինի նախագահին դէմ

Իտալացի Մարինէլլի մահափորձ կատարեց Արժանթինի Հանրապետութեան Նախագահ Իրիկոյէնի դէմ, երբ այս վերջինը իր տան առջեւ ինքնաշարժ կը նստէր՝ պաշտօնատուն երթալու համար։ Մարինէլլի, որ խանութի մը դրան մէջ պահըտուած էր, յանկարծ խճուղիին վրայ ցատքեց եւ երեք ձեռք ատրճանակ պարպեց, փորձէն վիրաւորելով Նախագահին սպայակոյտի պետը եւ սպաննելով ոստիկան մը։ Նախագահի տան պահապանը եւ իրեն ուղեկից ոստիկաններ զէնք պարպեցին Մարինէլլիի վրայ, որ տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ։

Մարինէլլի անիշխանական էր եւ դատապարտուած՝ իբրեւ դրամաշորթ։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Եգիպտոսի խորհրդարանային ընտրութիւնները տուած են հետեւեալ արդիւնքը.— Վաֆտ կուսակցութիւն՝ 186 աթոռ, Իճթիհատ՝ 3, Վաթան (ծայրայեղ ազգայնական)՝ 4, անկախ՝ 19։ Երկու շրջանի արդիւնքները յայտնի չեն դեռ. 18 աթոռ համեմատականի մնացած են։

Փարիզի հայ կաթոլիկ եկեղեցին

Փարիզի հայ կաթոլիկներն ալ ունեցան իրենց սեփական եկեղեցին, Փանթէօնի մօտ (Rue Thouin, 10bis)։ Պահապանեան եպիսկոպոս կիրակի օր օծեց նոր եկեղեցին, որ նախապէս սինէմա էր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՔՍԱՆԹԻԷՆ Տրամա գացող կառախումբը Օքէյլարի կայարանին մօտ ընդհարեցաւ մեծ ինքնաշարժի մը, որ Ծնունդի առթիւ 18 ճամբորդ կը տանէր Քսանթի։ 12 հոգի մեռան եւ 6 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։ կառախումբը չվնասուեցաւ։

ՍԷԼԱՆԻԿԷՆ կը հեռագրեն թէ ամբողջ հաղորդակցութիւնները խափանուած են Մակեդոնիոյ մէջ՝ ձիւնամրրիկի հետեւանքով։ Ֆլէրնայի շրջանի գիւղերը մեկուսացած ըլլալով, սովի վտանգին ենթարկուած են. Սթրումա գետը յորդած է Սիտիրոքաստրոյի հովտին մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով,

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

Կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն։ Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՌՈՍՏՈՄ (Պէլվիլ) այս իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue du Temple.

ՀՐԱԶԴԱՆ (Իթալի) այս իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ (Սէն Միշէլ) յետաձգուած է։

ՆՌԱԳՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Պուաքոլոմպ) վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐԾԻՒ (Քաշան) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄԶՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյանքուռ-Իսիլէ Մուլինօ) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Մարսէլ) այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վարուժան խումբին կողմէ նոր տարուան առթիւ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան սրահը, 15 Rue Jeanne d'Arc. Արտասանութիւն, երգ, նուագ, բանախօսութիւն։ Կը խօսի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։

Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղելի զաւեշտ մը։ Մուտքը ազատ է։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի «Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ։ 29 դեկտ. կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ։

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ
Կազանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք
որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Եօզղատի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր հայրենակիցներու։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e), N.S. J. Joffrin կամ մէթրօ Simplon).

Կը ներկայացուի՝ «ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճաշ պանտ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle «Harola»ի շքեղ սրահներուն մէջ

3 Rue La-Vieuville (Nord Sud: Abbesses)

Կը նախագահէ՝ ՏՔԹ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ։

Կը նուագէ LUNA - PARKի օրքէսթրը։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord-Sud: Abesses. Autobus AR Tram. 5 եւ 20, Métro: Pigalle

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խուլյու (Թլկատին) գիւղի վերաշինաց միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին։

46 Րիւ Թափի Վէր՝ Սալօն Էսքանեոլի մէջ։ Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզղատի Հայր. Միութեան

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒԴԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի

Այս Կիր. իրիկուն ժ.ը 8.30ին Salon Chapeի մէջ, (84 Rue Chape)

Կը ներկայացնէ՝ Մ. Մարութեանի «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։ 148 Rue Villeneuve, Alfortville։ Կը նախագահէ՝ Պ. Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ, մեներգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն, սկաուտական անակնկալներ եւ ֆանթէզիներ,

Կը մասնակցին՝ Օր. Մինթանճեան եւ դերասաններ Պ. Պ. Մաքսուտեան, Գրիգորեան, եւայլն։

ՄՈՒՏՔ՝ 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ

4 Յունուար Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan

Կը ներկայացուի՝ ԼԱԼԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ)
ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՋՈՀԵՐԸ

Կը մասնակցի՝ դերասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան։ Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր եւ նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։

Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 Մուտք 6 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Պ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuzner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ։

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզի Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութեան կողմէ, Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, Salon de l'Alma, 12 rue Sédillot, Paris (VIIe):

Պար, պրիճ, ճաշ եւ զանազան անակնկալներ։

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Ջ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիալի մէջ
Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու համակիրները

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, ընթերցասրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Պատ.— 60 ֆրանք։
Վիլմոնպլը, Խ. Պ.— 70։
Եաֆա, Ա. Ա.— Կէս ոսկի։
Սպահան, Յ. Ա.— 10 շիլին։
Լ'Արժանթիէռ լա Պէսէ, Լ. Մ.— 35 ֆրանք։
Միլան, Գործ.— 110 լիր. 70։
Գահիրէ, Գ. Մ.— 8 անգ. 16։
Լիվրի-Կարկան, Ս. Ա.— 70։
Մարսէյլ, Կ. Յ.— 30։
Օշ, Խ. Մ.— 35։
Պելկրատ, Ս. Գ.— 400։
Սէն Լորէն, Յ. Ն.— 70։
Պրիւսէլ, Ո. Ս.— 135 ֆր. պելժ,
Մարսէյլ, Ա. Զ.— 70։
Իվրի, Ս. Դ.— 35։
Պիսէթր, Պ. Գ.— 70։
Ռոման, Ս. Ս.— 50։
Վիէն, Ն. Խ.— 25։
Իսի լէ Մուլինօ, Ն. եղբ.— 35։
Պէլֆոռ, Ե. Ե.— 90։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ Կ. Պոլսոյ Ազգ. կեդր. վարժարանի նախկին աշակերտներու Միութեան մը կազմութեան, Փարիզաբնակ նախկին կեդրոնականցիները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու հիմնադրական ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 8.30ին 2 Place de la Sorbonne գ. յարկ։

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDE
1 Rue St. Lazare, PARIS (…)
Téléphone-Trudaine 95.21

Cirque de Paris	Եքօլ Միլիթէր	ամենալաւ ու աժանը	…

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Ար… եւ նոր մեթոտով դարմանում … եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեն… հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, … մամիզ.) եւ վարիսի։ Աման. … ռաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ … հրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2–… Կիրակի 9—12,

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10–12 եւ 3 9։ կիր. եւ տօն օրեր 10 12։

Վարձու սենեակներ

Պարտէզով գեղեցիկ վիլլայի մը մէջ 3.4 սենեակ վարձու են. Gare St. Lazareէն 25 վայրկեան։ Դիմել տեղւոյն վրայ՝ 25 Rue de Paris, Cormeille-en-Parisis.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

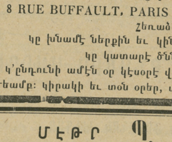
38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՁԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կօշիկի գործարանը

18 Rue MONCEY, 18 Lyon

Փլաս տիւ Փոնի մօտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20-37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ։ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)
18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 73 97

Իրաւագէտ-խորհրդատու ցէֆանս օթօմօպիլ է Սբօրթիվ եւ Միւթիւէլ Միլիթէր ֆրանսական մեծ ընկերութեանց։

Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագրեր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները, ու ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ։

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1147

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

28 DÉCEMBRE 1929

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊՆ ԵՒ ՃԻԳԸ

Հետեւելով շատ հին ունակութեան մը, որուն մէջ աւելի կամ պակաս մեղք ունեցած են բոլոր խմբագիրները, Պոլսոյ հայերէն թերթերը կը շարունակեն հարեւանցի թղթատել տեղական մամուլը:

Օրուան լուրեր, ոճիր-արկած, քաղաքական խոշոր դէպք մը, երբեմն՝ մամուլ,—և մնացածը կը լեցնեն եւրոպական թարգմանութիւններով: Այլ մանաւանդ եւրոպական լուրերով: Մենք, եւրոպայի սրտին վրայ նստած, յաճախ կը զարմանանք որ Պոլսոյ մէջ սիւնակներ կը թարգմանեն Փարիզի պոլոտաներու թերթերէն:

Մինչդեռ իւրաքանչիւր թերթ նախ իր միջավայրը պիտի ներկայացնէ, անոր հոտն ու գոյնը եւ յետոյ, հեռաւորութեան եւ դէպքին արժէքին համեմատ, տեղ պիտի տայ արտաքին աշխարհին:

Մեր խօսքը միջազգային քաղաքական դէպքերու համար չէ, ոչ ալ այն բոլոր իրողութեանց եւ երեւոյթներու մասին որ աշխարհի «ինչ կ'անցնի կը դառնայ»ն կը պատմեն: Բայց անուրանալի է որ, հայ խմբագիրները աւելի շատ կը մխրճուին «Թան»ի, «Մաթէն»ի, «Ժուռնալ»ի կամ «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ, քան տեղական թերթերուն, որոնք այնքան սերտ կապ ունին մեր կեանքին հետ:

Այսպէս, անսպառ նիւթեր կարելի էր գտնել Թուրք մամուլին մէջ: Մանաւանդ հիմա, երբ անցեալին վրայ խաչ քաշած՝ նոր Թուրքիա մը կ'ուզեն հիմնել քէմալականները: Առօրեայ լուրերը բաւական չեն կատարուած շարժումին ամբողջական պատկերը տալու: Լուրերու կողքին, օրը օրին կ'երեւան բազմաթիւ յօդուածներ՝ տնտեսական, ընկերային, քաղաքական, գրական եւլն. նիւթերու մասին: Ուսումնասիրութիւններ, վերլուծումներ և շարժումներ որոնք չեն կրնար անտարբեր ձգել մեզ:

Այսօրուան Թուրք թերթը երէկուանը չէ: 6—8—12 էջ օրաթերթը, որ առաջ տարին անգամ մը կը պատահէր, այսօր ամենօրեայ իրողութիւն է, թէ առտուան եւ թէ իրիկուան համար: («Ճիւմհուրիյէթ», «Միլլիյէթ»՝ «Վագըթ», «Ագշամ» եւն.): Եւրոպական լրագրութեան վերջին նորութիւնները կը տեսնես յետին Թուրք թերթին մէջ:

Յետոյ կան պարբերական հրատարակութիւնները, նոյնքան խնամուած, նրբացած եւ արդիական:

Բայց, այդ արտաքին տեսքը չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ, այլ ներքինը:

Ինչպէս բսինք, անսպառ նիւթ կարելի է գտնել այս հրատարակութիւններուն մէջ, ոչ միայն թերթ լեցնելու, այլեւ Թուրքիոյ ամբողջ անցուդարձը, ձգտումները, տագնապներն ու ճիգերը իմանալու համար:

Թողո՛ւնք հիները եւ առնենք ամենավերջին դէպքը,—Տնտեսական սուր տագնապը, որ մինչեւ 1110ի բարձրացուց ոսկերլինը եւ կը սպառնար ոչնչացնել թրքական դրամը:

Կառավարութիւն, Ազգային Մեծ Ժողով, Մ. Քէմալ — բոլորը մէկ բերան ահազանգ հնչեցուցին: Եւ ահա, քանի մը ժամ չանցած, հրապարակ դրուեցան այնպիսի որոշումներ եւ առաջադրութիւններ, որոնք նոր փորձութեան մը կ'ենթարկեն դարաւոր «Հիւանդը»:

Արդարեւ, անդունդին ափը հասած էր Թուրքիան — նոյնինքն Իսմէթ Փաշայի խոստովանութեամբ, եւ հիմա դարձ մը, հզօր ճիգ մը կը փորձէ, գլխիվայր չիյնալու համար:

«Յառաջ»ի մէջ օրը օրին հրատարակած ենք նոր անցուդարձը: Կառավարութիւնը խիստ խնայողութիւն պատուիրած է, թրքական ոսկին ողջնցնելու համար: Օտար ապրանք չպիտի գնուի. կամ պիտի գնուի եթէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է եւ չի կրնար ճարուիլ տեղին վրայ: Սուրճին տեղ թմբի հրամցուց վարչապետը, իր հիւրերուն, որպէսզի հինգ միլիոն ոսկին դուրս չերթայ: «Առտուն թէյին տեղ ապուր խմել աւելի լաւ է», կը յանձնարարէ «Ագշամ»: «Եթէ երկու հագուստ ունիս, երրորդ մըն ալ մի՛ առներ:— Սինեմա մի՛ երթար: —Հրաժարէ անուշահոտութիւններէ: —Երբ հանրակառքը կեցեր է, ինքնաշարժ մի՛ նստիր»: Եւ դեռ բազմաթիւ նշանախօսքեր, վերտառութիւններ, ազդարարութիւններ, ամէն օր եւ բոլոր թերթերուն մէջ եւ ուրիշ ուր որ կրնայ ազդել հանրութեան վրայ:

Մէկ խօսքով, ազգային վերածնութեան նոր ճիգ մը, որ կը ձգտի երկիրը բաւեցնել ինքն իրեն, նուազագոյն սահմանին իջեցնել ներածումը, թոյլ չտալ որ մէկ թրքական ոսկի դուրս ելլէ անտեղի կերպով, եւ ուժ տալ տեղական ճարտարարուեստին:

Այստեղ ալ, նորէն Մ. Քէմալի հմայքն է որ կ'օգտագործուի և կը պարտադրուի:

— «կազի փաշան հրամայեց տեղական կերպասէ շինել իր հագուստները: ինչպէս եւ պարտադրեց որ իր ապարանքին մէջ գտնուողներն ալ անխտիր իրեն հետեւին, եւ յայտարարեց թէ անսաստողներուն երեսն անգամ չպիտի նայի...»

Բայց միայն սրտին չեն խօսիր Թուրք հրապարակագիրները, այլեւ միտքին: «Ագշամ»թուանշաններով կ'ապացուցանէ որ վեց տարուան ընթացքին 322,767,000 ոսկի արժէքով օտար ապրանք մտած է երկիր, առանց անհրաժեշտութեան: «Մինչդեռ ամբողջ մեր ունեցած դրամը 150 միլիոն է: Այսպէս, վեց տարուան մէջ մեր դրամին արժէքը հարիւրին 30 ինկած է»:

Կը յաջողի՞ այս նոր պայքարը, որ տեսակ մը տնտեսական պատերազմ է Եւրոպայի դէմ:

Գուշակութիւններ փորձելէ առաջ, հարկ է ուշադրութեամբ հետեւիլ «Նոր Թուրքիա» շինելու ճիգերուն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՆԱՄԱՏԱՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հալէպի *Եփրատը* կը գրէ (14 դեկտ.).

Նկատելով որ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգներէն վերջերս Սուրիա հասնող գաղթական ազգայնոց Սուրիա մուտքի արտօնութեան, տեղաւորման եւ պարենաւորման գործը օրէ օր աւելի կարեւորութիւն կը ստանայ, եւ նկատելով որ Հայ Բարեգործական Միութեան գահիրէի եւ Փարիզի կեդրոնները, ինչպէս նաեւ արտասահմանի գաղութները մեծապէս կը շահագրգռուին Սուրիա հասնող գաղթականաց խնդրով, Առաջնորդը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ գաւառական ու քաղաքական ժողովներու ատենապետներուն հետ, կազմելու համար խնամատարական կեդրոնական յանձնախումբ մը, կաթողիկոսի հովանաւորութեան տակ գործելու համար: Այս մտօք Առաջնորդը այցելեց տոքթ. Ա. Ալթունեանի, որ սիրայօժար խոստացաւ անդամակցին կազմուելիք խնամատարութեան: Նորընտիր կեդր. խնամատարութիւնը բաղկացած է հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Արմէն Մազլումեան, Գրիգոր Ագիրեան, տոքթ. Ալթունեան, Գաբրիէլ Ծ. վրդ. Գասպարեան եւ Տոքթ. Յարութիւն Տէր Ղազարեան: Յանձնախումբը իր առաջին նիստը ունեցաւ կաթողիկոսի բնակարանը: Ներկայ էին բոլոր անդամները: Որոշուեցաւ որ Պ. Արմէն Մազլումեան եւ Տոքթ. Յ. Տէր Ղազարեան իսկոյն Հալէպէն մեկնին, տեղւոյն վրայ գտնելու համար բոլոր հնարաւորութիւնները, գէթ մաս մը նորահասներ հոն փոխադրելու նպատակաւ:

Նորընտիր խնամատարութիւնը իր անմիջական տրամադրութեան տակ ունի (150) անգլիական ոսկի եւ շատ հաւանական է որ ի մօտոյ ունենայ նաեւ աւելի գումարներ:

Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին կառախումբով 200ի մօտ նոր տեղահաններ հասած են թրքօ-սուրիական սահմանագլխի Ախթէրէնի կայարանը, ուր անցագրի վիզէ չունենալնուն պատճառաւ վար դրուած են, անոնց ցոյց տրուելով Թուրքիոյ ճամբան: Խիստ թշուառ կը նկարագրեն այս զոհերուն վիճակը. բացօթեայ ծննդաբերութիւն մըն ալ պատահած է:

*
* *

«Յուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ պարզելով Անատոլուէն Հալէպ հասած գաղթականներուն թշուառութիւնը, կը շեշտէ. (17 դեկտ.)։

— «Անհրաժեշտ է ժամ առաջ կեանքի կոչել արտակարգ լիազօրութիւններով օժտուած գործունակ, ձեռնհաս եւ հեղինակաւոր մարմին մը եւ անոր յանձնել բովանդակ գաղթականախնամ գործը: Իր նիւթական միջոցներովը Հալէպը անկարող է այս վէրքերը ամոքել: Ցաւը ազգային է եւ անոր դարմանումն ալ պիտի կատարուի համազգային ճիգերով: Սակայն անհրաժեշտ է ունենալ մարմին մը, որ հեղինակաւորապէս շարժման գլուխն անցնի եւ ձեռնհասօրէն շարժման մէջ դնէ բազմութիւնները: Հաւատացեալը եկեղեցի տանելու համար անընդհատաբար ամէն օր, ճիշդ որոշեալ ժամերուն, գմբէթներէն եկեղեցական զանգերը կը ղօղանջեն: Ամէն օր հնչեղ նուագ մը կուգայ անդարմացած խիղճերը արթնցնելու եւ խորհրդաւոր զանգահարութեամբ խումբ առ խումբ հաւատացեալները դէպի աղօթավայրերը տանելու: Եւ այսպէս տարինե՛ր, տասնամեակնե՛ր ու դարե՛ր շարունակ: Իմաստ մը կայ վերջապէս այս յամառ ու յարատեւ ղօղանջին մէջ: Եթէ անգամ մը հաւատացեալին արթնցած զգացումները յարատեւօրէն միշտ արթուն մնային, այլեւս պէտք պիտի չըլլար մգկիթներու եւ տաճարներու կատարէն անընդհատաբար միշտ նոյն երգերն ու կոչերը հնչեցնել: Այսպէս պէտք է ընել նաեւ հանրային աղէտներու շրջանին: Հալէպի մէջ բարձրադիր գմբէթ մը, ի լուր համայն գաղութահայութեան, պէտք է հնչեցնել օգնութեան սրտագրաւ ղօղանջը, եւ այսպէս յամառօրէն ամէ՛ն օր, մինչեւ աղէտքին լիակատար դարմանումը: Այդ գմբէթը — գաղթականախնամ մարմինը պիտի ըլլայ, իսկ ղօղանջը — իր գործը: դիմում, կոչ, հեռագիր, յորդոր, պարսաւանք, թիթակցութիւն, քաջալերանք, դարձեա՛լ դիմում, դարձեա՛լ հեռագիր, ամէ՛ն տեղ, ամէնո՛ւն եւ ամէ՛ն օր, — եւ այսպէս շարունակաբար, առանց երբեք յոգնելու եւ առանց ընկրկելու, մինչեւ որ կարելի դառնայ գործի լծել չորս ծագերու տարագիր բազմութիւնները եւ համազգային ճիգերով հիմէն դարմանել ազգային այս նոր աղէտը:»

Արեւելեան Թրակիոյ Հայերը

Աթէնքի «Նոր Օր»ը իրաւասու շրջանակներէ կը տեղեկանայ թէ 4415 օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, Արեւելեան Թրակիոյ Հայերը եւ Հրեաները, ըլլան Յունաստանի մէջ թէ դուրսը, կը նկատուին հելլէնահպատակներ:

Հանրակառք եւ օթոպիւս կը սղեն

Սէնի նահանգային ընդհանուր ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ 19ի դէմ 80 ձայնով որոշեց յունուար 1էն սկսեալ աւելցնել հանրակառքի եւ օթոպիւսի գիները:

Այսպէս՝ 20 տոմսակնոց տետրակները փոխանակ 5ի, պիտի արժեն 6 ֆրանք, այսինքն իւրաքանչիւր տոմսակ, որ 25 սանթիմ կ'արժէր, պիտի արժէ 30 սանթիմ, իսկ անոնք որ 20 տոմսակնոց տետրակ չունին, պիտի վճարեն 40 սանթիմ՝ մէկ տոմսակի համար: Այս հաշուով Բ. կարգի մէկ ուղեւմասը՝ (սէքսիոն) պիտի արժէ 60 սանթիմ՝ փոխանակ 50ի, երկու բաժանմունքը՝ 90 սանթիմ՝ փոխանակ 75ի, և այսպէս իւրաքանչիւր բաժանմունքի համար 30 սանթիմի յաւելում պիտի ըլլայ:

Երթեւեկի տոմսակներուն վրայ 15 սանթիմ յաւելում պիտի ըլլայ:

Գիշերուան օթոպիւսներուն՝ գինը 2.50էն պիտի բարձրանայ 3 ֆրանքի: Անդամատեալներու տետրակները պիտի արժեն 2.40, փոխանակ 2 ֆրանքի:

Բանուորական շաբաթական բաժանորդագրութեան տետրակները պիտի արժեն 9 ֆրանք: Շրջաբերութեան պիտի հանուի «պանալ» կոչուած շաբաթական բաժնեգրութեան տետրակ մը՝ 10 ֆրանքի, որ պիտի կրնայ գործածուիլ բոլոր գիծերուն վրայ:

Մինչեւ մէկ ամիս, բոլոր գիծերուն վրայ ալ բանուորական բաժանորդագրութիւնը պիտի կիրարկուի:

⁂ Ինչպէս գրեցինք, դարձեալ յունուար 1էն սկսեալ Մէթրոյի տոմսակները պիտի ծախուին նոր գինով.— Ա. կարգ՝ 1 ֆր. 15. Բ. կարգ՝ 70 սանթիմ, երթալ-գալ՝ 85 սանթիմ:

«ԹԱՔՍԻ»ՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՒԻ՞Ն

Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին ինքնաշարժի ընկերութեանց թաղապետական ժողովին միջեւ՝ սակաշարժներու (թաքսի) գինը բարձրացնելու համար:

Համաձայնութիւն գոյացած է հետեւեալ կէտերուն վրայ, որոնք պիտի ներկայացուին թաղապետական ժողովին:

Սակաշարժները որեւէ ճամբորդ կամ բեռ առած ատեն՝ պիտի արձանագրեն 2 ֆրանք՝ փոխանակ 1 ֆր. 25ի. յետոյ իւրաքանչիւր 200 մեդրի համար պիտի արձանագրեն 50 սանթիմ՝ փոխանակ 25ի: Մէկ ժամ սպասումը պիտի հաշուուի 15 ֆրանք՝ փոխանակ 10ի: Կայքի տուրքը 10 ֆրանքէն պիտի բարձրանայ 13ի:

Նոր շէնք՝ բժշկական վարժարանի

Ամերիկացի յայտնի մեկենաս Րոքֆէլլըր վեց միլիոն տոլար (152,400,000 ֆրանք) դրաւ Փարիզի համալսարանի վերատեսուչ Շառլէթիի տրամադրութեան տակ՝ բժշկական վարժարանի նոր շէնքեր շինելու համար:

Ներկայ բժշկական համալսարանը վերանորոգուած է 1877ին՝ 1000 ուսանողներ պարունակելու հաշուով, մինչդեռ ներկայիս բժշկական ուսանողներու թիւն է մօտ 5000:

Նոր վարժարանը պիտի շինուի Հալ-օ'վէնի ներկայ հողերուն վրայ, որ աւելի քան 11 հեկտար տարածութիւն ունի: Րոքֆէլլըր պայման դրած է որ ֆրանսական կառավարութիւնը եւս նոյնքան գումար մը տրամադրէ:

Հաշիւ եղած է որ նոր վարժարանին շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ մօտ մէկ միլիառ ֆրանք: Բացի պետութենէն, Փարիզի քաղաքապետութիւնը եւ ուրիշ բարեսէր մեծահարուստներ պատրաստակամութիւն յայտնած են աջակցելու՝ որպէսզի ֆրանսայի մայրաքաղաքը ունենայ արդիական բոլոր կատարելութիւններով օժտուած բժշկական համալսարան մը:

Րոքֆէլլըր, անցած տարի ալ 270,000 տոլար նուիրած էր Լիոնի բժշկական վարժարանին, 4000 տոլար՝ Ստրազպուրկի: Անցեալ տարուան ընթացքին զանազան օտար հիմնարկութեանց 22 միլիոն տոլարի նուիրատուութիւն մը ըրած է:

Պուլկար շոգենաւ մը երկուքի ճեղքուած

Պոլիս, 26 դեկտ.— երէկ գիշեր Մարմարա ծովուն մէջ, Տարտանէլէն 70 քիլոմեդր հեռու, պուլկարական «Վառնա» շոգենաւը, որ Պիրէոն կ'երթար, յունական «Ֆրիէլ» շոգենաւին զարնուելով երկուքի ճեղքուեցաւ:

Նաւազները յաջողեցան ցամաք ելլել: Յունական շոգենաւը իր մէջ առաւ ճամբորդները, յետոյ ճամբան շարունակեց դէպի Պոլիս, ուր հասաւ այս առաւօտ:

Իտալական ջրօղանաւ մը ընկղմած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ իտալական ջրօղանաւ մը, որ Աթէնք-Պոլիս թղթատարական սպասարկութիւնը կը կատարէր, Եգէական ծովը ինկաւ թրքական եզերքին մօտ, Սէնդ-Էօսթրաթ կղզեակին առջեւ: Յունական «Հէլլէ» յածանաւը փութաց դէպքին վայրը, բայց հետք չգտաւ ո՛չ օդանաւէն եւ ոչ ալ մէջինէներէն, որոնք հինգ հոգի էին: Փնտռտուքները կը շարունակուին, հակառակ փոթորիկին:

Եգիպտական դահլիճը պիտի հրաժարի

Եգիպտական ընտրութեանց մէջ Վաֆտ կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ տարած ըլլալով, Ատլի փաշայի դահլիճը շուտով պիտի հրաժարի: Յուսա թագաւոր Վաֆտի նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի պիտի յանձնէ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը: 1923էն ի վեր առաջին անգամն է որ Վաֆտ այսքան մեծ յաղթանակ կը տանի:

Զօր. Քորնիլոֆի քոյրը գնդակահարուած

Սերպ թերթ մը կը գրէ թէ բոլշեւիկները գնդակահարած են քոյրը զօր. Քորնիլոֆի, որ պատերազմի ատեն ռուսական բանակի գլխաւոր հրամանատարներէն մէկն էր եւ որ յեղափոխութենէն վերջ սպաննուեցաւ՝ բոլշեւիկներու դէմ մղած կռիւներու ընթացքին:

Օրիորդ Քորնիլոֆ ուսուցչուհի էր Սերպուխովոյի դպրոցին մէջ, ուր իսկական անունը ծածկելու եւ կեղծանունով մը աշխատելու «ոճիրը» գործած էր: Ձեկան այս պարագան երեւան հանելով, իբրեւ «հակայեղափոխական» ամբաստանեց զայն այս արարքին համար: Օր. Քորնիլոֆ ըսաւ թէ՝ անունը ծածկած էր, խուսափելու համար հետապնդումներէ, բայց բացարձակապէս մերժեց թէ որեւէ յարաբերութիւն ունեցած ըլլայ հակաբոլշեւիկ կազմակերպութեանց հետ:

Օրիորդը մահուան դատապարտուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Դեկտ. 21ին Ֆրանսական խորհրդարանը ընդունեց կառավարութեան առաջարկը՝ ելմտական տարիին սկիզբը ապրիլ մէկը հաշուելու՝ փոխանակ յունուար մէկի։ Այսպէս ուրեմն, այսուհետեւ ելմտական տարին պիտի վերջանայ մարտ 31ին, փոխանակ դեկտեմբեր 31ի։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս փոփոխութիւնը եւ ի՞նչ պիտի ըլլան անոր հետեւանքները։

Անվիճելի է երկրի մը ելմտական վիճակի կենսական կարեւորութիւնը այդ երկրի ազգային եւ միջազգային կացութեան վրայ, եւ տրամաբանական է հետեւաբար այն գաղափարը թէ երկրի մը խորհրդարանին ամենակարեւոր զբաղումն է պետական ելմտացոյցի պատրաստութիւնն ու հաշուեկշիռը։ Արդ, Ֆրանսայի մէջ, տարեկան մեծ արձակուրդը կը վերջանայ հոկտ. 15ին եւ անկարելի էր նոյեմբեր 1էն առաջ խորհրդարանը գումարել բնական պայմաններու մէջ։ Միայն երկու ամիս կը մնար Երեսփոխանական Ժողովին եւ Ծերակոյտին,— նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր— ելմտական նախարարի պատրաստած ելմտացոյցը քննելու եւ վաւերացնելու համար. նախ պէտք է խորհրդարանը վաւերացնէ եւ այնուհետեւ ներկայացնէ Ծերակոյտին, որ իր կողմէ նոր քննութեան պիտի ենթարկէ զայն, նախ քան վաւերացումը։

Քիչ անգամներ պատահած է որ կարելի ըլլայ այդքան կարճ ժամանակուան մէջ պետական ելմտացոյցը վաւերացնել երկու ժողովներէն եւ գործադրութեան դնել յունուար մէկին։ Ընդունուած սովորութիւն մըն էր առժամեայ նախահաշիւներ (douzième provisoire) քուէարկել տալ, այսինքն միայն մէկ ամսուան համար առժամեայ ելմտացոյց պատրաստել եւ պատահած է որ մինչեւ 3—4 այդպիսի ամսական ելմտացոյցերու դրութեան դիմուած է, ի վնաս ելմտական կանոնաւոր եւ հաւասարակշիռ տարեկան ելմտացոյցի մը գործադրութեան։

Շատ կարեւոր բարեփոխութիւն մըն է այս, որ գործադրութեան կը դրուի։ Արդէն շատոնց Անգլիա, Գերմանիա, Միացեալ Նահանգները, Իտալիա, Ռումանիա եւայլն ընդունած են այս դրութիւնը եւ Ֆրանսայի մէջ ալ քանի քանի անգամներ առաջարկուած է խորհրդարանին եւ զանազան պատճառներով մերժուած։ 1926ին գումարուած Համբաւաւոր Մասնագէտներու Յանձնաժողովն ալ ջերմօրէն յանձնարարեց այս դրութիւնը։

1926, 1927 եւ 1928 տարիներու պետական ելմտացոյցները վաւերացուեցան դեկտ. 31ին շնորհիւ Փուանքարէի անձնական զօրաւոր ազդեցութեան, որ կրցաւ զսպել խորհրդարանական անկարգապահութիւնն ու երեսփոխաններու ճարտասանական եռանդը, բայց հազուագիւտ են Փուանքարէի նման ելմտական նախարարներ։ 1871էն ի վեր առժամեայ նախահաշիւները բնականոն ձեւ ստացած էին եւ ուրիշ միջոց չկար փրկելու կացութիւնը, եթէ ոչ Անգլիոյ օրինակին հետեւիլ եւ կամ ելմտական տարեգլուխը յետաձգել։ Մանաւանդ Ծերակոյտը միշտ կը գանգատէր իրաւամբ թէ երբեմն ստիպուած է երկու երեք շաբաթուան մէջ քուէարկել ելմտացոյցը, առանց լուրջ ուսումնասիրութեան։

Անգլիա, իր դրական ոգիով շատոնց տուած է իր վճիռը ելմտացոյցի քուէարկութեան համար։ Նախ միայն Երեսփ. Ժողովն է որ կը քննէ ելմտացոյցը, իբր ներկայացուցիչ ժողովուրդին, Լորտերու Ժողովը իրաւասու չէ այդ մասին կարծիք յայտնելու։ Երկրորդ՝ երեսփոխաններն իրաւունք չունին նոր ծախքեր առաջարկելու եւ միայն քանի նիստ յատկացուած է վիճաբանութեանց, երբ տասներիններորդին ամէն վիճաբանութիւն լմնցած ըլլայ, նախագահը կը փակէ զայն եւ քուէի կը դնէ ելմտական նախարարի ծրագիրը։

Կառավարութեան առաջարկած վարկերը զեղչել կը նշանակէ անվստահութեան քուէ եւ դահլիճի փոփոխութիւն, այսինքն ընդհանուր նոր ընտրութիւն։

Ֆրանսայի մէջ ալ դահլիճը յաճախ վստահութեան քուէի հարց կը դնէր ելմտացոյցի վիճաբանութեանց ժամանակ, բայց որովհետեւ դահլիճի անկումը անհրաժեշտօրէն նոր ընտրութեանց տեղի չի տար, կառավարութիւնը կ'իյնայ եւ ելմտացոյցի քուէարկումը կ'ուշանայ քանի մը շաբաթով եւս։ Շատ մը դահլիճներ ինկած են ելմտացոյցի պատճառաւ եւ խորհրդարանական երկու ելմտական Յանձնաժողովները դահլիճի փոփոխութեան լաւագոյն զէնքը կը նկատէին այդ վիճաբանութիւնները։

Առեւտրական աշխարհին մէջ ալ վաճառականները եւ ընկերութիւնները ամէն տարի իրենց հաշուեկշիռը կը հանեն եւ ամէնքն ալ անպատճառ դեկտ. 31ին կամ մարտ 31ին չեն փակեր իրենց հաշիւները. այս խնդիրը կապ չունի որոշ թուականի մը հետ. յարմարութեան խնդիր է. այսպէս՝ օրինակ ընդեղէնի արտածումով զբաղող վաճառականի մը համար յունիս ամիսը յարմարագոյն թուականն է, երբ հին բերքը հատած է եւ յուլիսին պիտի սկսի նորը. շուկայի վաճառականի մը համար յարմար է ամառուան մեծ արձակուրդը, երբ գործերն համեմատաբար դանդաղ են եւլն.։

Իրական կեանքի մէջ այս նոր դրութիւննոչինչպիտի փոխէ։Երեսփ. Ժողովը եւԾերակոյտը աւելի շատ ժամանակ պիտի ունենան ելմտացոյցի մուտքի եւ ելքի յօդուածները մանրամասն եւ ուշադիր քննութեան առնելու եւ միեւոյն տեսեն զբաղելու առօրեայ ուրիշ հարցերով։ Դահլիճը ժամանակ պիտի ունենայ յարմարելու խորհրդարանին հետ, փոխանակ ամէն վայրկեան վստահութեան խնդիր յարուցանելով անկման վտանգին ենթարկուելու եւ վերջապէս ելմտական տարուան առաջին օրէն սկսեալ տարեկան կանոնաւոր ելմտացոյցի մը յօդուածները գործադրութեան դնելով, պետական գանձը ենթակայ պիտի չըլլայ անակնկալներու եւ զանազան անպատեհութեանց։

Ուրիշ մարզերու մէջ պատահած անկարգութիւններն երբեմն կարելի է թեթեւ վնասներով կամ փոփոխութիւններով դարմանել, բայց ելմտական անկարգապահութեան հետեւանքն անպատճառ աղիտալի կ'ըլլայ եւ յաճախ անփոխարինելի։

Թարտիէօի համար անձնական մեծ յաջողութիւն մըն է այս բարեփոխութեան քուէարկումը, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, իրմէ առաջ շատեր փորձած էին եւ չէին յաջողած, մասնաւորաբար Վիվիանի եւ Միլրան 1898ին ամէն ջանք թափեցին, բայց անօգուտ եղաւ։ Ֆրանսայի մէջ դժուար է սովորութիւնները փոխել մէկ օրէն միւսը։ Միապետութիւնը ջնջուած է շատոնց, հեռագիր, հեռաձայն, անթել, հեռագիր եւլն. մէկ կողմէն, երկաթուղի, ինքնաշարժ եւ սաւառնակ միւս կողմէն վերիվայր շրջած են ամբողջ կեանքը վերջին հարիւրամեակէն ի վեր, բայց տակաւին գաւառներու վարչական մեքենան կը դառնայ Նապոլէոն Ա.ի տնօրինած ձեւով եւ կարգերով։ Փուանքարէ վարչական ձեւով ջնջեց մէկ քանի բոլորովին աւելորդ գաւառական դատարաններ, բայց այնչափ անհատական ընդդիմութիւններ մէջտեղ ելան, որ այժմ արդէն սկսած են վերահաստատել զանոնք։ Դատաւորներու, նոտարներու, բարապաններու եւլն. այնչափ տեղական եւ անհատական շահեր կան նկատի առնուելիք եւ երեսփոխանները այնչափ կը փափաքին իրենց քուէ տուողներու խաթրին չդպչիլ, որ յառաջդիմութիւնները կը սահմանափակուին անհատական ձեռներէցութեան մէջ եւ համայնական մեքենան կը մնայ նոյնը։ Նոր գինի հին տիկերու մէջ։

Մ. Տ.

ԳՐՉԻ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Մեր գրականութիւնը միջազգային է. պատերազմէն վերջը ամէն երկրի գրականութիւնը միջազգայնացաւ։ Թէեւ կը գտնուին ազգամոլներ որ իրենց ցեղին կը յատկացնեն ինքնուրոյն նոր գրականութիւն մը։ Եւրոպայի մէջ պատերազմէն վերջը շատ թթու ազգամոլութիւն մը երեւան ելած է։ Ոչ մէկ ատեն գեղարուեստը սահմանագլուխ մը ունեցած է։ Ներկայիս ամէնէն շատ կարդացուած ռուս վիպասաններ Ֆրանսայի մէջ կը թուեր եւ գրեր են ժամանակին, անոնք ի՞նչ ունեցած են որ յատուկ ըլլայ իրենց սլաւ գրականութեան։ Անոնք եւ ամէն գրող իրենց սիրած վարպետներուն տպաւորութիւնը կը կրեն. երկիրը, ժողովուրդը օտարութեան մէջ անոնց վրայ չեն ազդեր, այլ միայն իրենց կարդացած վարպետները կ'ազդեն անոնց վրայ։

*
* *

Սկսած են մեծ կարեւորութիւն տալ մեր գրական շարժումին։ Կ'արժէ՞ այնքան աղմկել։ Մենք վարժ ենք ամէն խնդրոյ մէջ չափազանցել։ Փոքրը մեծցնել, մեծը՝ փոքրկացնել։ Վաղուան գործը կը կանխենք, այսօր քննութեան կ'ենթարկենք։

Խնդրոյ նիւթն է նորածին արուեստի վիճաբանութիւնը։ Արուեստի վրայ կը խօսին, արուեստագէտ չկայ։ Նոր դպրոցի վրայ կը հակաճառեն, նոր վարպետներ չկան։

*
* *

Նոր գրողները հին օտար վարպետներու ազդեցութիւնը վարժարանի գրասեղանին առջեւ կրեր եւ հաւատարմօրէն պահեր են։ Եւ ոմանք նորերէն իրենց մէկ քանի գրուածներով յայտնած են այդ ազդեցութիւնը։

Ոմանք այդ նորերէն օտար գրականութենէն հիւրընկալեցին նորութիւններ, որ մեր ճաշակին յարմար չէին։

Գրական ոճ մը կարելի է ընդօրինակել օտարէն, եթէ ան արդէն ուրիշներէն գնահատուած, սիրուած է, եւ համաշխարհային դարձած։ Այսպէս ըրած են մեր հիները, որ հայ գրականութեան հիմնադիրները եղան։

Սակայն նորահաս գրողները հիներուն օրինակին հետեւելու պարտականութիւն չունին. այդ շատ բնական է, ճաշակի խնդրոյ մէջ ազատութիւնը անվիճելի է։ Բայց միեւնոյն ատեն քննադատներն ալ ազատ են պահանջել նոր գրականութենէն նորութիւններ, որոնք դրականօրէն կարող ըլլան նսեմացնել հին դպրոցի արժանիքը։

Համաշխարհային վիպասան վարպետները Ուոլթըր Սքօթի հետեւեցան. Ծերենց եւ Րաֆֆի այդ վարպետներու օրինակէն չշեղեցան. եւ սիրուեցան, գնահատուեցան եւ հիմնադիր եղան հայ վիպագրութեան։

*
* *

Գրական վիճաբանութիւնը տաղտկալի ըլլալու աստիճան չպիտի ծեծուէր, եթէ վիճողները սկիզբէն ցոյց տային թէ ամէն ատեն օտարին ազդեցութեան տակ՝ յարմարցուած եւ պատրաստուած է ազգերու գեղարուեստը։

Խրիմեան Հայրիկ «Հրաւիրակ Արարատեան»ը գրելու համար կը հետեւի իր բարեկամ վարպետին օրինակին, եւ օրինակ տուողն է «Մեծահանճար քերթող Բագրատունի»,ինչպէս ըսած է նոյնինքն Հայրիկ։

Տասնըհինգերորդ դարու նկարչութեան վարպետները եւ երաժիշտները, Ֆլաման արուեստը կ'ընդօրինակէին, արարիչները՝ արարածներ կ'ըլլային։ Ներսէս Շնորհալի իր շնորհալի հոգերգու մեղեդիները կը լարէր արաբական քնարին վրայ։ «Վիլհելմ Թել»ի հեղինակ վարպետ երգաստեղծին հմայքը փնտռելու է Մոցարտի երաժշտութեան մէջ։

*
* *

Ցիսուինական թուականէն սկսեալ ունինք յեղաշրջուած, կերպարանափոխուած արուեստի բնորոշ յայտնութիւնը։ Ճարահատներ էին որ կը բարեշրջէին գեղարուեստը, անկէ ի վեր մինչեւ այսօր կը շարունակուի այդ յեղաշրջումը։Պատերազմէն վերջը պատրաստուած նոր սերունդը տակաւին ի վիճակի չէ իր ծրագիրը յայտնելու։ Որբեր, որոնք անզգալի երեւցան, ապագայ մը կը խոստանային։ Անոնք շուտով լռեցին. գուցէ վաղուան համար կը պատրաստուին։ Անոնց մասին այժմէն կարելի չէ որոշ յայտնութիւն մը ընել։ Անոնց պատմուճանով՝ իրաւունք չունին բեմ բարձրանալու այն նոր մտաւորականները, որ պատերազմէն առաջ հին վարպետներու կաղապարով ձուլուած են։

*
* *

Հեղինակները որ ժամանակին կ'արհամարհուէին, վերջը նորահասներուն առաջնորդները եղած են, ինչպէս երաժիշտներէն Պիզէ եւ Մասընէ։ Ասոնց ակնաղբիւրին մէջ փնտռելու է «Կավալլերիա»յի եւ «Տոսկա»յի հեղինակներուն յաջողութեան գաղտնիքը։

Կոնքուռները առաջնորդեցին Արշակ Չօպանեանի առաջին քայլերը։ Ուիթմէնի դիւցազնական չափերովը «Դիւցազնօրէն»ի հեղինակ բանաստեղծը չափեց իր քերթուածները։ Միցքիէվիչի օդապար երիվարին պախուրցը՝ Վարուժան իր «Պեգաս»ին յարմարցուց։

Կատարելութեանց հետեւիլը յառաջդիմութիւն է։ Հիներ են Պեթովէն, Շուման, Լիզթ. նորահաս միջազգային տաղանդները անոնց գերի մնացին։

*
* *

«Ինքնատիպ» բառ մըն ալ մէջտեղ ելած է, աննման նշանակութեամբ։ Ո՛չ, գեղարուեստի մէջ աննման չկայ։

Ջուր է այս մասին ջուր ծեծել։ Իմ այս երկու տողովս արդէն յայտնեցի, որ աննման համարուածներ տաղանդները ըլլալով հանդերձ, իրենցմէ աւելի կատարեալներուն հետեւած են։

Ստեղծող կարծուածները, ստեղծուածներ են։

ՄՈԳՊԵՍ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԲԱՐԱԿ ՑԱՒ

Այս անգամ պիտի ներկայացնեմ ընկերային օրէնքներն ու կազմակերպութիւնները, որոնք նպատակ ունին կասեցնել հիւծախտին աւերը։

Արդարեւ, հիւծախտը կամ բարակ ցաւը մէկն է այն մեծ աղէտներէն, զորս ճանչցած ըլլայ մարդկութիւնը սկիզբէն ի վեր։

Ժողովուրդը անոր դէմ կռուած է... վախնալով ու փախչելով։ Սակայն հիւծախտը կըրնայ, ծպտուած, մտնել ամէն տուն կամ կուրծքէ ներս։ Անհրաժեշտ է, որ կառավարական, ազգային եւ ժողովրդային մարմինները, միացեալ ուժով, հաւաքական միջոցներով, պայքարին հիւծախտին դէմ։

Այս ճամբով, ամէնէն աւելի լաւ զինուած է Ամերիկա։ Միացեալ-Նահանգները ճարտարարուեստի վառարաններ են, ուր մարդիկ դիւրաւ կը մաշին ու կը հիւծին։ Բարեբախտաբար տոլարը յաջողած է հանել ակռաները այս իժին, որ հիւծախտ կը կոչուի։ Ամերիկեան ընկերային կազմակերպութիւնները չեն կրնար դարմանել, ճիշդ է. սակայն ստեղծած են այնպիսի պայմաններ, որոնք կը դժուարացնեն հիւծախտին ճարակումը։ Գերմանիա եւս լաւ կազմակերպուած է հիւծախտին դէմ։ Այս երկրին մէջ հիւծախտին դէմ ապահովագրութիւնը պարտաւորիչ է։ Ապահովագրական ընկերութիւնները հիմնած են ժողովրդային առողջատուններ, ուր կը մտնեն բանուորները, մինչ իրենց ընտանիքը ապրուստը կը ստանայ ապահովագրական ընկերութենէն։ Իտալիա եւս ուժեղ քայլ մը առաւ վերջերս։ Նոյեմբերի մէջ, բժշկական թերթերը կը գրէին թէ դատական նախարարը պատժական օրինագիրքին բարեփոխութեան ընթացքին՝ ընդունիլ տուաւ պատիժը բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը տարածեն հիւծախտը։ Այսպէսով հիւծախտաւոր մը ընկերային տեսակէտով կը չէզոքացուի։ Անգլիոյ մէջ տարբեր է պայքարի ձեւը։ Անմիջապէս սեփականութեան իրաւունքէ կը զրկուի այն բնակարանը, որուն սենեակէն հիւծախտաւորներու բազմաթիւ դագաղներ դուրս են ելած։ Այս օրէնքով, Անգլիոյ մէջ, 1870էն ի վեր, 30 առ հարիւր նուազած են հիւծախտի դէպքերը։ Ռուսիոյ մէջ եւս լուրջ աշխատանքներ կատարուած են հիւծախտին դէմ։ Ներկայիս գոյութիւն ունին 308 բուժարաններ։ Ռուսական բուժարանները երկու տեսակ են,— գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Հիւծախտաւոր բանուորը, իրիկունը, գործէն ելլելէ յետոյ, կուգայ բուժարան, լաթերը կը փոխէ, կը լուացուի, կ'ուտէ ու հանգիստ կը պառկի։ Առաւօտուն կ'երթայ իր գործին։ Այսպէսով ալ կը սորվի առողջապահական կանոնները գործնական եղանակով մը։ Ռուսիա ունի նաեւ բուժարան-նաւեր։ Այսպէս «Կալինին» բուժարան-նաւը կը լծի Վոլկայի ջուրերուն վրայ, պտըտցնելով հիւծախտաւորները մաքուր մթնոլորտի մը մէջ, որուն օդը յագեցած է օգտակար տարրերով։ Փոքրիկն Հայաստան եւս ունի, ռուսական ձեւով, բուժարաններ Դիլիջանի շրջանին մէջ։ Հարուստ բուսականութեամբ մը օժտուած այդ բնակութիւ[ն]... բուն մօտ, բլուրներու կող[ք]... սերուն եւ օդասուն քեօշկ[...] Ըլլայ Հայաստանի, ըլլայ Ռ[ու]սիոյ մէջ, այս բուժարանն[երը] առաւելապէս բանուորներուն [հա]մար են միայն։

Ֆրանսա եւս կը [մնայ] պայքարին մէջ։ Հակառակ ուժի մեծ աղբիւրներուն եւ կարելիութիւններուն, շատ [քիչ] բան կատարած է հիւծախտին դէմ։ 1913ին բժշկական կաճառ որ համաձայն գտնուեցաւ պարտաւորիչ դառնալ հիւծախտաւորներու պաշտօնական արձանագրութիւնը այնպէս, ինչպէս այսօր բժիշկները պարտաւոր են յայտարարել եւ օրէնքական տեսչութեան տեղեկացնել տարափոխիկ որեւէ հիւանդութիւն։ Երբ մեծ պատերազմը սկսաւ, տեսնուեցաւ որ զինուորագրութեան զինուորութենէ զերծ կը հռչակ[ուէին] հազարաւոր երիտասարդներ, որովհետեւ անոնք վարակուած էին հիւծախտով։ Ամէնուն աչքը բացուեցաւ։ Եւ քուէարկուեցան երկու օրէնքներ.—

Ա.— 15 Ապրիլ 1916ի օրէնք.— Այս օրէնքը կը կոչուի Լէօն Պուրժուայի անունով։ Եւ կը տրամադրէ փրոֆ. Քալմէթի եղանակովը 4 տեսակ բուժարաններ (dispensaires) բանալ։

Բ.— 7 Սեպտեմբեր 1919ի օրէնք.— Այս օրէնքը կը կոչուի Օնորայի անունով։ Եւ կը տրամադրէ ապաքինարաններ կամ առողջատուններ (sanatoriums) բանալ։

Այսպէս մեծ ճիգեր թափուեցան։ Կառավարութիւնը իր անտուկէն, նահանգային իշխանութիւնները իրենց հասոյթներէն վարձքեր քուէարկեցին, եւ բացին բազմաթիւ բուժարաններ և ապաքինարաններ։ Շուտով բուժարաններու թիւը հասաւ 219ի։ (Այս օրերուս, հիւծախտի դէմ պայքարելու, ապառողջ խըրճիթներուն լոյս տալու համար, հրապարակ հանուած են մասնաւոր դրոշմաթուղթեր)։

Այստեղ կարեւոր է ըսել, որ օտարականի մը համար, մանաւանդ երբ գաղթական է, դժուար է մտնել ֆրանսական ապաքինարանի մը մէջ՝ դարման ունելու նպատակով։ Կան մասնաւորներու ապաքինարաններ, որոնք սուղ են։ Անոնց մասին չպիտի խօսիմ, ոչ ալ պիտի տամ հասցէները։ Սակայն կ'ուզեմ խօսիլ բուժարաններու մասին։ Այժմ Ֆրանսայի գրեթէ մեծ անկիւնները ունին իրենց բուժարանները, որոնք ձրիաբար և առանց ազգութեան խտիր դնելու կը քննեն ու կը դարմանեն հիւծախտաւորները։

Նախ ի՞նչ է հիւծախտի բուժարանը։ Ֆրանսական ըմբռնումով, որ հիմնուած է ըստ փրոֆ. Քալմէթի եղանակին, բուժարանը յարկ մըն է, որ ունի իր բժիշկները, ընդհանրապէս ներքին եւ մասնաւորապէս թոքերու հիւանդութեանց մասնագէտներ, ինչպէս նաեւ հիւանդապահուհիներ, որոնք տուները կը պտըտին, հիւծախտաւորները բուժարան կը տանին եւ անհրաժեշտ խնամքները կը կատարեն։ Բուժարանը ունի իր շողաքննութեան (radioscopie) գործիքները։ Ամէն հիւանդ, որ կը կասկածի իր թոքերուն վիճակին մասին, կրնայ քննութեան երթալ ֆրանսական բուժարան մը։ Եթէ կարելիութիւն կենար այս նեղ սիւնակներուն մէջ տալ Ֆրանսայի բոլոր բուժարաններուն հասցէները, հաճոյքով պիտի կատարէի, որպէսզի օգտուէր մեր գաղթական ժողովուրդը։ Այնչափ ըսեմ, որ գլխաւոր քաղաքները ունին անպայման բուժարան մը։ Կրնան դիմել ի հարկին։ Գալով Փարիզի, գրեթէ բոլոր թաղամասերուն մէջ կան բուժարաններ։ Կուտամ գլխաւոր թաղակասերուն բուժարաններուն հասցէները։ Փակագիծի մէջ պիտի գրեմ այն թաղերը, որոնց բնակիչները միայն իրաւունք ունին քննութեան երթալու։ Մէկ թաղի հիւանդը չի կրնար այցելել ուրիշ թաղի մը բուժարանը։ 20րդ թաղամաս, 54 Rue Secrétan, ամերիկեան բուժարան, (Բոմպայի թաղեցիները)։ 20րդ թաղամաս, 27, Rue Frédérick-Lemaitre, (Մէնիլմոնթա-

նի հիւսիսային թաղեցիները եւ մէջ Ֆարժօյիները)։ 19րդ թաղամաս, 10 Rue Léon Giraud, (Վիլէթ, Փոն տը Ֆլանտրը, Ամէրիք թաղերը)։ 18րդ թաղամաս, 44 Rue du Simplon), Կուտ տ'Օռ, Լա Շափէլ թաղերը)։ 15րդ թաղամաս, 12 Rue Tiphaine, (Նէքէր եւ Կրընէլ թաղերը։ 13րդ թաղամաս, 22 Rue Clacière, (թաղամասին հարաւային թաղերը՝ Պիսէթր, Վիլ-Ժիւիֆ, Իվրի)։ 5րդ թաղամաս, 25 Rue Monge, եւայլն։ Արուարձաններէն՝ Իսի 133 Av. de Verdun, Բուա-Կօլոմպի մէջ։ 6bis Rue de la République Ալֆորվիլի մէջ։ 32 Rue Léon-Géambetta, Մոնրուժի մէջ, եւայլն։

Պէտք չէ մոռնալ, եթէ չգիտցող կայ, Հայ կարմիր խաչին բուժարանը Հայոց եկեղեցիին շրջափակին մէջ։ Այս բուժարանին գործունէութեան եղանակն ալ ֆրանսական ձեւով է։ Նոյնիսկ քիչ մը աւելի լայն։ Կ'ընդունի ամէն տեսակ հիւանդներ, ձրիաբար կուտայ դեղերը եւ ծանր հիւանդները կը գետեղէ ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ։ Յարաբերութիւն կը մշակէ ֆրանսական բուժարաններուն եւ հիւանդանոցներուն հետ։ Հիւանդ կ'ընդունի միայն Բշ. եւ Ուր. առտուները։

***

Յօդուածս ամբողջացնելու համար ըսեմ, որ անցեալ տարի, 12 Նոյեմբերին, Բրաֆթ-Պոնար խորհրդակցական ժողովի հրահրեց փարիզահայ կազմակերպութիւնները 60 անկողիննոց պաքինարան մը բանալու ծրագիրով։ Յետոյ պաշտօն յանձնուեցաւ բժշկապետ Պօղոս Բօլօլեանի եւ տոքթ. Լեւոն Գրիգորեանի՝ պատրաստել մանրամասն ծրագիր մը պայքարելու համար հիւծախտին դէմ։ Այս ծրագիրը, զոր իւրացուց Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնն ալ եւ հրատարակուեցաւ թերթերուն մէջ, ինկաւ... Ջուրը, յետ բիւզանդական վէճերու։ Ափսո՜ս։

Նոյն ատեն ֆրանսացի բժշկապետ մը, Իօժէն Փրա-Ֆլոթ, գրքոյկ մը հրատարակելով՝ ցոյց կուտար թէ կարելի է Վար Նահանգին մէջ հիմնել 50 անկողիննոց ֆայկական սանաթօրիում մը, որ պիտի արժէր 2ուկէս միլիոն ֆրանք։ Եւ իրական գոյներով կը ներկայացնէր այս աղէտը, թոքախտը, «որ կը սպառնայ փճացնել այս քաջ ցեղը (Հայը), արդէն իսկ տասանորդուած՝ ջարդերով, անօթութեամբ եւ աքսորներով»։ Մանաւանդ որ ոչ մէկ պաքինարան կ'ընդունի գաղթական հայ հիւանդ մը։

Կ'արժէ ահազանգ հնչեցնել այս աղէտին առթիւ, որուն ահաւոր աւերը միայն բժիշկները կը տեսնեն։

Դարմա՛ն, դարմա՛ն, դարմա՛ն, է՛յ ազգասէրներ։

Բժ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ

Ինչպէս գրեցինք, Ալմազեան Սանթէի բանտէն նամակ մը ուղղած է՝ իր մէկ բարեկամին, ֆրանսերէն լեզուով։ Կը թարգմանենք զայն նոյնութեամբ.

Չորեքշաբթի, 18 դեկտ. 1929

Սիրելի բարեկամս,

Կուզամ կարգ մը մանրամասնութիւններ տալ քեզի իմ կեանքիս մասին։ Վաղը ճիշդ երկու ամիս կ'ըլլայ որ դատական ուտիկանութեան կը ներկանայի՝ բացատրութիւն մը պահանջելու համար անկէ թէ՝ ինչո՞ւ անունս հրատարակած են թերթերու մէջ։

Հոկտ. 18ին ուրբաթ ամբողջ օրը եւ ամբողջ գիշերը ոստիկանութեան արգելարանին մէջ վար դրին զիս, պառկեցնելով պատին փակած տախտակի մը վրայ, առանց ծածկոցի, առանց որեւէ բանի, մինչդեռ այնքան ցուրտ կ'ընէր։ Յետոյ՝ շաբաթ՝ ամբողջ օրը հոն մնացի առանց կերակուր ուտելու եւ առանց ծխելու։ Հոկտեմբեր 19ին իրիկուան ժամը 7·30ի ատեններ զիս հանեցին տանջանքի սենեակը եւ մինչեւ առտուան ժամը 2ը ի՛նչ մեծ գէշութիւններ ըրին։ Յետոյ դարձեալ տարին զիս այդ արգելարանը՝ առանց խղճալու կը պոռայի։ Ամէնէն բարբարոս եւ ամենէն վայրենի մարդն անգամ շան մը չէր ըներ ա՛յն զոր անոնք ըրին ինծի։

Գոնէ եթէ յանցաւոր ըլլայի, պիտի ըսէի. շատ լաւ ըրին, պարտքդ կը վճարես։ Սակայն երբ մարդ անմեղ է եւ բացարձակապէս անտեղեակ այդ աննելի ամբաստանութեան, եւ երբ կը չարչարուի այնպէս՝ ինչպէս չարչարեցին զիս, ասիկա աններելի է մեր դարուն, մանաւանդ քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ։

Ահա՛ եօթը օրէն տոները կը հասնին ու ես բաժնուած եմ զաւակներէս։ Ուրիշ ըսելիք կամ ընելիք չունիմ, բայց եթէ աղօթել Աստուծոյս որ խլէ անոնց զաւակները, դժբախտութիւն մը տայ անոնց, որպէսզի իրենց ամբողջ կեանքին մէջ տառապին՝ ինչպէս տառապեցուցին զիս։

Ո՜վ Աստուած իմ, կը տեսնէք մարդոց բոլոր անիրաւութիւնները, անոնց սատանայական չարութիւնները։ Կ'աղաչեմ ձեզ, ո՜վ Աստուած իմ, պատժեցէք զանոնք, տառապեցուցէք այդ ճիւաղները, այդ սատանաները։ Մեր դարուն, մեր շրջանին կարելի՞ է արձակել այսպիսի վճիռ մը եւ ընել այսպիսի ամբաստանութիւն մը։

Թո՛ղ Աստուած ինքը դատէ, այդպէսով գոհ պիտի ըլլամ։ Որովհետեւ ես անմեղ եմ։ Աստուծոյ պարզ մէկ ակնարկը բաւական է այս սատանաներուն համար։

Սիրելի բարեկամս, երկու ամսուան այս դժբախտութիւնը մէկ դար առաջ տարաւ զիս։ Այն բաները զորս նկատեցի ու տեսայ, իմ կարծիքով զԱստուած գտնելու և զայն ճանչնալու սահմանուած էին։ Կ'ըսեմ քեզի թէ՝ նոյնիսկ եթէ տասը տարի ուսումնասիրութիւն կատարէի, երբեք չպիտի կրնայի սորվիլ ինչ որ սորվեցայ սա ճակատագրական երկու ամսուան ընթացքին։ Տեսայ սովորութիւնը, մտայնութիւնը, քմահաճոյքները, եսասիրութիւնները, չարութիւնները, վայրագութիւնը, անօպայութիւններն ու նախապաշարումները այն մարդոց, որոնք կը ներկայանան իբրեւ դատաւորները քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը։

Ահա՛ թէ քաղաքակրթութեան անունն արտասանել։ Բայց ոչ-քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ կարելի է գտնել պարկեշտութիւն, արդարութիւն, զգացում եւ սիրտ։

Այս մարդիկը, որ կը յաւակնին աւելի շատ բան գիտնալ եւ աւելի լաւ բաներ ընել քան նուազ քաղաքակիրթ կամ վայրենի երկիրները արժանի չեն կախաղանի։ Բայց այդ վայրենի երկիրները, չունին մոլութիւններ, անպարկեշտութիւններ, սատանայական ստախօսութիւններ որ գոյութիւն ունին քաղաքակիրթ երկրի մը դատաւորին մօտ։ Ահա՛ տարբերութիւնը։

Զիս չարչարեցին քաղաքակիրթ դատաւորի մը մօտ եւ զիս չարչարողները ազատ համարձակ կը պտտին, հակառակ որ ես ամէն կարգի դիմումներ կատարեցի, բժիշկի միջոցաւ հաստատեցի թէ տակաւին կը տառապիմ անոնց տուած հարուածներէն, թէ մարմնիս վրայ դեռ հետքերը կը կրեմ. բայց ատոնք կարեւորութիւն չունին։

Քաղաքակիրթ մարդիկը իրար չեն ատեր, ու ես, անմեղ մարդ մը, պէտք է որ տուժեմ, իմ չորս զաւակներովս, իրենց քմահաճոյքին եւ սատանայական կեղծաւորութեան համար։

Սիրելի բարեկամս, կուզամ քեզի տալ մանրամասնութիւնները իմ օրերուս, ժամերուս, վայրկեաններուս, երկվայրկեաններուս, զորս կլլեցի անիրաւութեանց մէջ. երկու ամիս = 60 օր, 1440 ժամ, 86,400 վայրկեան, 5,184,000 երկվայրկեան, ու այս ամբողջը կլլեցի երկու ամսուան մէջ։ Ու կրնաս ենթադրել, որ երկու ամիս չէ, այլ երկու դար է ասիկա ինծի համար։

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼՄԱԶԵԱՆ

Ճիշդ է, կրնաս տեղական թերթ գնել։

Բայց հարիւր բառէն քանի՞ն կը հասկնաս։

Կամ ամէն օր քանի՞ օտար թերթ պիտի գնես, որպէսզի «Յառաջ»ի մէջ եղած կամ քու փնտռած լուրերը գտնես...

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպան Մասնաճիւղը գովելի գաղափարը ունեցած է կազմակերպելու տօնածառ մը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի կէսօրէն յետոյ, ժամը 3ին, 8 րիւ Ժան Կուժօն։

Մեծերու համար մտահոգութեան, յիշատակներու թախծոտ վերազարթնումի եւ հին կարօտներու այս օրերը, պէտք չէ մեզ արգիլեն ուրախացնելէ մեր պզտիկները։

Նայեցէք ձեր շուրջը։ Եւրոպացին՝ դարերէ ի վեր հաստատուած իր հողին վրայ, զերծ վաղուան մտահոգութիւններէ, կեանքը անհատաբար ու հաւաքաբար վայելելու ամէն միջոց ստեղծած, դարձեալ տարեվերջի այս օրերուն, կը մտածէ իր փոքրիկներուն վրայ, զանոնք հաւաքաբար ուրախացնելու, ընկերականութեան քաղցրութիւնը փոքր հասակէն անոնց մէջ տպաւորելու վրայ։

Այլապէս տխուր է մեր պարագան։ Արմատախիլ տունկերու պէս նետուած աջ ու ձախ, քակուած ընկերական ամէն կապերէ, ճնշուած հազար ու մէկ հոգերու տակ, դարձեալ չենք կրնար խուսափիլ մեր փոքրիկները քով քովի բերելու, անոնց սրտաբուխ բացագանչութիւններով անմեղութեան զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելու, զանոնք ընկերական ուրախութեան վարժեցնելու մեր պարտականութենէն։ Եւ այս արգէն, հակառակ տիրող աննպաստ պայմաններուն, այլասերման ու ձուլման դէմ պայքարելու, մանուկին մէջ՝ հայու զգացումը տեղաւորելու առաջին եւ ամենէն ամուր քայլն է։

Ու Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը առիթը կուտայ ծնողքներուն, իրենց այս պարտքը վճարելու հանդէպ իրենց փոքրիկներուն։

Թող ծնողքներն ուրեմն, իրենց փոքրիկներուն ձեռքէն բռնած, փութան վաղուան տօնածառին։ Զոհողութիւնը որ պիտի ընեն, կրկնապէս հատուցուած պիտի ըլլայ։ Որովհետեւ ծնողքի մը համար չկայ աւելի մեծ գոհունակութիւն, քան հրճուիլ իր փոքրիկին ուրախութիւնով։

Ցիշենք այս առթիւ թէ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը կը խորհի զգեստեղէն հաւաքել Անատոլուէն փախած մեր բեկորներուն համար եւ այս կերպով ալ ընդառաջ գացած կ'ըլլայ ժողովուրդին սրտէն բխած փափաքի մը։

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ազգային տնտեսական պայքարը մեծ եռանդով կը հետապնդուի կառավարութեան կողմէ։ Այս մասին զանազան ուղղութեամբ քննութիւններ կը կատարուին ընդարձակ եւ գործնական ծրագիր մը պատրաստելու համ՛ար։ Պետական խնայողութեան իբր գլխաւոր միջոց, պետական դրամատան հիմնումը պիտի փութացուի։ Այս մասին պատրաստուած օրինագիծը այս տարի պիտի հրատարակուի։ Պետական դրամատան դրամագլուխը ամբողջութեամբ թրքական պիտի ըլլայ։

Կառավարութիւնը ամենափոքր ծախքերն իսկ պիտի կրճատէ, Ուսումնասիրութեան համար Եւրոպա կատարուելիք ճամբորդութիւններ յետաձգուած են։ Արտաքին ապսպրանքին դէմ ձեռք առնուած միջոցներ, հիմակուընէ իրենց ազդեցութիւնը ցոյց տուած են ելմտացոյցին ի նպաստ։

Մեծ կարեւորութեամբ նկատի առնուած է նաեւ տեղական ճարտարարուեստի զարգացումը։ Հաշիւ եղած է որ տարին 60 միլիոն ոսկիի բամպակեղէն կը մտնէ երկիր, մինչդեռ Թուրքիա առատ բամպակ կրնայ հասցնել։ Կազի փաշան անձնապէս մեծ ուշադրութիւն դարձուցած է այս բոլորին, եւ իր մասնակցութիւնը մեծ զարկ տուած է տնտեսութեան պայքարին։

«ՄԵԾ ՋԵՂՋ»

Առեւտրական տնօրէնութիւնը քննութիւն կը կատարէ կարգ մը վաճառատուններու մասին, որոնք «մեծ զեղչ, հաշուեյարդար» անունին տակ վաճառում կ'ընեն, ազմկալից ծանուցումներով։ Ցեսնուած է, մինչդեռ, որ վաճառումը բնաւ զեղչով չէ որ տեղի կ'ունենայ եւ հանրութիւնը կը խաբուի։ Առեւտրական օրէնքին համաձայն, այս տեսակ վաճառման համար պէտք է Առեւտրական սենեակէն արտօնութիւն առնել, մինչդեռ այս վաճառատուններուն ոչ մէկուն կողմէ այդ տեսակ դիմում կատարուած է։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը վերակազմուած եւ իր ֆութպոլի խումբը կազմած է լաւագոյն ուժերով։ Այս առթիւ, շրջակայի մարզիկները կը հրաւիրէ արձանագրուիլ դիմելով հետեւեալ հասցէին՝ պ. Սուրէն Գալէնտէրեան, 2 Rue Chevreul, St. Maur, Seine. Tel. Gravelle, 08.33.

Հ. Մ. Մ.

ՆԻՍ, 24 դեկտեմբեր.— Հայ Մարմնամարզական Միութիւնը որ հինգ տարուան գոյութիւն ունի արդէն, ամէն ճիգ թափած է մարզանքի՝ սէրը վառ պահելու հայ երիտասարդութեան մէջ։ Մօտաւորապէս 100 անդամէ կը բաղկանայ. աւելի ուժ տրուած է ֆութպոլի։

Միութիւնը ունի երեք խումբ. առաջինը այս տարի շատ փայլուն խաղեր ունեցաւ. մինչեւ հիմա ախոյեանական մրցումներուն, տակաւին բնաւ չէ յաղթուած։ Ութը ախոյեանական խաղերէն եօթը մեծ արդիւնքներով շահած է եւ մէկին հաւասար մնացած է։

Իր divisionին առաջինն է, բաւական մեծ թիւի մը առաւելութեամբ։

Երկրորդ խումբը թէեւ քիչ մը նուազ յաջող, բայց միշտ պատուաւոր դուրս եկած է. իսկ երրորդը հետզհետէ յառաջ կ'երթայ։ Այս երկու վերջին խումբերը լաւ խաղացողներ կը խոստանան։

Ս. Վ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցիս փոքրիկներուն համար, նոր տարուան առթիւ, 1930 Յունուար 1ին կէս օրէ առաջ, ժամը 10ին, 3 Rue Eclips, մանկապարտէզի շէնքին մէջ, տեղի պիտի ունենայ դըպրոցական հանդէս մը։ Տեղի անձկութեան պատճառով, հանդէսին կրնան ներկայ ըլլալ միայն ծնողները։

Աւանդական սովորութիւն մը յարգած ըլլալու, աշակերտութեան ուրախութիւնը կատարեալ դարձնելու համար, դպրոցիս վարչութիւնը պատրաստած է գեղեցիկ Տօնածառ մը, որու շուրջ պիտի կատարուին մանկական խաղերը։

Կը հրաւիրենք, դպրոցի մէջ փոքրիկ ունեցող բոլոր ծնողները ներկայ ըլլալ Ամանորի այս հանդէսին եւ մասնակից՝ մեր փոքրիկներու ուրախութեան։

Ազգ. վարժարանի տնօրէն՝ Աբոյեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք», Օրկան Զ. Ե. Ո. Միութեան, դեկտեմբերի թիւը (9րդ), ճոխ եւ պատկերազարդ.— Մեր խօսքը՝ Խմբ.։ Վերջին փոթորիկէն յետոյ՝ Յ. Պուռնազեան։ Մարսէյլի որբերը՝ Ա. Պօյաճեան։ Վալանսի որբերը՝ Ա. Թաղէօսեան։ Պատմ. Զ. Ե. Ո. Մ.ի՝ Հ. Խանէտանեան։ Ընկերներուս՝ Փ. Միքայէլեան։ Վահագնեան դպրոց՝ Ազատեան։ Ամերիկայի գիւտը՝ Յ. Անասեան։ Չորս տարի յետոյ՝ Ա. Որբունի։ Երբեք չպիտի մոռնանք, Յուշատետր, խմբանկարներ։ Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 22 Ֆր., արտասահման՝ մէկուկէս տոլար։ Դիմել Kurkdjian 247 Bld. Voltaire, Paris.

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (աշուղական ինքներգութիւններ). Գրեց՝ Ներսէս քհ. Նշանեան։ Տպ. «Հօրիզոն», Սելանիկ։ Գին 15 դրախմի։

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 40 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.
ԲԱԽՏԸ ՔՆԱՑԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿՈՒԳԱՅ

—Ճիշդ է, ըսաւ փաստաբանը, որ եւ է կասկած չկայ անձի մասին։

— Բարեբախտաբար, ըսաւ Սէլէստէն, հազիւ լսելի ձայնով մը։

Նորման Բիշոպ դրամապանակէն հանեց մաշած տետրակ մը, որուն շատ հին ըլլալը յայտնի էր երեւոյթէն։

— Կը ճանչնա՞ք այս, հարցուց փաստաբանը։

Սէլէստէն քննեց դեղնած թուղթը։

— Իրաւ որ ոչ...

— Եւ սակայն ձեզի կը պատկանի...Հաճոյքով կ'իմացնեմ ձեզ, պարոն, թէ դուք ունիք այսօր մէկ միլիոն հարիւր եօթանասուներեօթ հազար երկու հարիւր քառասունը ութ ֆրանք եւ քսան սանթիմի գումար մը։

Այս ահագին գումարի լուրը առնելուն՝ Սէլէստէնի բերանը բաց մնաց եւ Ռընէ ալ նուազ չզարմացաւ։

— Ե՞ս... ըսաւ վերջապէս պատուական սպասաւորը, անպատճառ սխալ մը կայ...

— Ոչ, պարոն, հաստատեց Բիշոպ։

— Ո՞ւրկէ կուգայ ինձ այդ առասպելական հարստութիւնը։

— Փարիզի խնայողական սնտուկէն։

Այս յայտնութեան վրայ Սէլէստէն քիչ մնաց խելքը թռցնէր։

— Կարծես կը յիշեմ... մեռնելու ժամանակս, այսինքն երբ Տրունդյլ քնացուց զիս, երեք չորս հազար ֆրանքի գումար մը ունէի խնայողական սնտուկը...

—Երեք հազար հինգ հարիւր քսանըհինը ֆրանք տասը սանթիմ, ըսաւ փաստաբանը։ Այդ գումարը հարիւր տարուան մէջ 100ին 6 բաղադրեալ տոկոսով եղած է մէկ միլիոն հարիւր եօթանասունըեօթը հազար երկու հարիւր քառասունը ութ ֆրանք քսանը եօթը սանտիմ ձեր նոր աշխարհ եկած օրը։

Սէլէստէն բնաւ ուսած չէր թուաբանութիւն։

— Վստա՞հ էք... հարցուց, իրա՞ւ է թէ այդչափ հարուստ եմ։

— Այո՛, պարոն։

— Կ'իմանա՞ք, պարոն... ըսաւ Սէլէստէն իր տիրոջը. տարօրինակ չէ՞, ի՞նչ կըսէք...

— Եւ սակայն մաթեմատիքական ճշդութեամբ հաշուած է։

— Ուրեմն միլիոնատէ՞ր ենք մենք։

— Ներողութիւն, ըսաւ Ռընէ, դուն միլիոնատէր ես։

— Բայց գիտէք, սիրելի պարոն, թէ ինչ որ ինծի կը պատկանի ձերն է։

Եւ խոշոր քայլերով անայլայլ փաստաբանին առջեւէն երթեւեկելով.

— Բաւական է ուրեմն հարիւր տարի քնանալ՝ այսչա՜փ հարուստ ըլլալու համար... զարմանալի բան... Եթէ մեր դարու մարդիկը գիտնային այս, ամէնքն ալ պիտի փափաքէին ձեր Տրունդլի սեղանին վրայ երկննալ գէշ չէ...

Ռընէ աւելի մանրամասն տեղեկութիւն ուզեց։

— Որո՞ւ կողմէն կը փնտռէք Սէլէստէնը։

— Ֆրանսական խնայողական Սնտուկի վարչութեան կողմէ։

— Ե՞րբ այդ գումարը պիտի դրուի իր սեփականատիրոջ տրամադրութեան տակ։

— Երբ որ ուզէ։

— Ո՞ւր կարելի է գանձել։

— Փարիզի մէջ։

Սէլէստէն մտիկ կ'ընէր...

— Փարիզի՞ մէջ... ուրեմն անմիջապէս պէտք է ճամբայ ելլենք, պարոն, ըսաւ վեհափառ դէմքով մը։

ԳԼՈՒԽ ԺԶ
ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Բախտի այս երջանիկ փոփոխութիւնն առաջին անգամ բնականաբար Աննի Թոմսընին հաղորդուեցաւ։ Ան նախ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ եւ վերջն ալ լրջօրէն դիտել տուաւ.

— Այդ ահագին գումարն ոչնչի կրնայ ծառայել... դժբախտաբար։

— Ի՞նչպէս, ըսաւ Սէլէստէն, տեղէն ցատկելով։

— Հարստութիւնը ինք իրմէ ո եւ է օգուտ չունի, անոր հաճոյքը իր տուած կարելիութիւններուն մէջն է... Արդ, ի՞նչ պիտի կրնաք ընել այդ դրամով։ Արգիլուած է ուտելու եւ խմելու համար դրամ ծախսել, տուն մը ունիք արդէն, որ ուրիշ տան մը մէջ բնակիք, ոչ կրնաք վաճառականութիւններ, ոչ հողագործական ձեռնարկ մը քանի որ պետութիւնը ինքմիայն տէրն է հողի հաստատութիւններուն եւ կը շահագործէ զանոնք։

Իրաւունք չունիք օգտակար կամ հաճելի առարկաներ գնելու, բացի անոնցմէ որոնք նշանակուած են ձեր գնման տետրին մէջ եւ որոնց թիւը հաստատուած է խստօրէն։ Կը տեսնէք թէ աշխարհի բոլոր միլիոնները մէկ սանտիմի օգուտ չունին։

Մինչ այսպէս կը խօսէր, Սէլէստէնի դէմքն հետզհետէ կը մտնէր իր յուսախաբութիւնը, վիշտը եւ վերջիվերջոյ բարկութիւնը։

— Ձեր օրէնքներն արտառոց են... գոչեց, ժամանակին մենք շատ աւելի երջանիկ էինք...

— Բայց ոչ կեանքի միեւնոյն ապահովութիւնն եւ ոչ ամիեւնոյն հանգստաւէտութիւնն ունէիք, բողոքեց Աննի Թոմսըն։

ՀԱՆԴԷՍ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Տեղւոյն Մանկապարտէզի հանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը առաւօտ ժամը 9ին քաղաքապետարանի Թատրոնը:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

L'ANNEAU D'ANAHIT

R. DASTARAC

Chochanik 1 Jeune Arméniene

J. de Rohé

Իւրաքանչիւրը կ'արժէ 14 ֆր., փոստի ծախք չկայ

Ամերիկեան փլաքներ, հայերէն, թուրքերէն, եւ յունարէն Հատը 18 ֆր.

Դիմել' պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

Ծանօթ: Գրատանս նոր գրացանկը մամլոյ տակ է:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի: Մասն. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,*

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

Վարձու սենեակներ

Պարտէզով գեղեցիկ վիլլայի մը մէջ 3.4 սենեակ վարձու են: Gare St. Lazareէն 25 վայրկեան: Դիմել տեղւոյն վրայ՝ 25 Rue de Paris, Cormeille-en-Parisis.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն: Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ԵՌԱԳՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Պուա-Քոլոմպ) այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՐԾԻՒ (Քաշան) վաղը առաւօտ ժ. 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄՋՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյանքուռ-Իսի-Լէ Մուլինօ) վաղը առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին. 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Սարսէլ) վաղը ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, 26 Rue Carnot. *Փարիզ Սէն Լազար կայարանին քովի սրճարանը:*

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի «փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ: վաղը կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ:

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ կը ներկայացուի՝ «ՆԱԲՈԼԷՈՆ» շարժանկարը

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու համակիրները

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Եօզղատի եւ շրջականերու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր *հայրենակիցներու:*

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e), N.S. J. Joffrin *կամ մէթրօ* Simplon).

կը ներկայացուի՝ «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» *(զաւեշտ)*

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճագ պանտ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle «Harola»*ի շքեղ սրահներուն մէջ* 3 Rue La.Vieuville (Nord-Sud: Abbesses)

Կը Նախագահէ՝ ՏՔԹ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ:

Կը նուագէ LUNA - PARK*ի օրքէսթրը:*

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord-Sud: Abesses. Autobus AR Tram. 5 *եւ* 20, Métro: Pigalle

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ: 148 Rue Villeneuve, Alfortville: *Կը նախագահէ՝ Պ. Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ*

Երգ, մեներգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն, սկաուտական անակնկալներ եւ ֆանթէզիներ,

Կը մասնակցին՝ Օր. Մինթանճեան եւ դերասաններ Պ. Պ. Մաքսուտեան, Գրիգորեան, եւայլն:

ՄՈՒՏՔ' 10 եւ 5 ՖՐ. ՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզղատի Հայր. Միութեան

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒԴԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Վաղը Կիր. իրիկուն ժ.ը 8.30ին Salon Chape*ի մէջ,* (84 Rue Chape)

կը ներկայացնէ՝ Մ. Մարութեանի «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի *Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, ընթերցասրահին մէջ:*

Սէն Լուի *(Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 4ին:*

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրներ:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն-Տարուբերանի Հայր. Միութեան վարչութենէն կը խնդրուի իր ներկայացուցիչը ղրկել խմբագրատուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Զէյ.— 35 ֆրանք:
Մեց, Ս. Պ.— 70:
Վիվիէ, Ա. Ա.— 35:
Ռիորժ, Մ. Թ.— 35:
Ժիւան լէ փէն, Ս. Կ.— 70:
Պրոն, Կ. Մ.— 42:
Լիոն, Ս. Գ.— 30:
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 70:
Մարսէյլ, Յ. Է.— 140:
Ոնթմէ Քառլօ, Ե. Փ.— 35:
Տրակինիան, Սան.— 35:
Անվէրս, Իփէք.— 300:
Լիոն, Ամեր.— 96:
Տէսին, Յ. Շ.— 50:
Կրընոպլը, Գ. Տ. Ղ.,— 65:
Լիոն, Գործ.— 692:
Տրանսի, Գ. Մ.— 70:
Տէսին, Պօտ.— 200:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. ST. PHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

29 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1148 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՅՆ ՄԵՂՔԵՐԸ, ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ

Մեղքերով բեռնաւոր տարի մը եւս գլորեցաւ:

Տարի մը՝ աւելի ամուլ քան միւսները: Եւ նոյնքան հարուստ ներքին պառակտումով, որ կը սպառնայ ամբողջովին կազմալուծել գաղութներու կեանքը:

Երկու օր է մնացած տարին լրանալու, եւ արդէն յաջորդին կը փոխանցուի վէճերու նոր տոպրակ մը— Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութեան խնդիրը: Ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ յոյս չկայ ո՛ր եւէ գետնի վրայ հասկացողութեան մը գալու:

Տարուէ տարի վհատութիւնը, ուծացումը կապարի պէս կ'իջնեն մեր գլխուն:

Հայկական մտահոգութիւններէ կը խուսափին ոչ միայն փոքր կուշտ, կոնակը տաք մարդիկ, այլ եւ երիտասարդներ: Ուսումնականնե՛ր: Տասնեակներ եւ տասնեակներ այլեւս անցեալ յիշատակի մը պէս կուգան մեր միտքը: Գիտենք շատերը, որոնց սիրտը այս կամ այն ուղղութեամբ կը բաբախէր 1920ին, բայց որոնք հիմա մարմնով, կերպարանքով իսկ հեռացած են մեզմէ, իրենց յատուկ բոյներ շինելով յարկաբաժինի մը անկիւնը: Եւ պահելով միայն անուն-մականուն:

Տարուէ տարի տեղի կուտայ, կ'ըսես, նոյն իսկ հաւաքականութեան, ազգութեան գաղափարը:

«Աշիրէթ»ներ կը կազմուին անզգալաբար: Կամ առնուազն կը տիրապետէ «աշիրէթ»ի գաղափարը: Այլապէս, ինչո՞ւ մեր մտահոգութիւնը մէկ չպիտի ըլլար, օրինակ, Հայաստանի բարելաւման եւ գաղութներու փրկութեան մասին: Հազար վկայ մէկ բերան կը պատմեն, օրով, տեղով, թուանշաններով եւ անուններով կ'ապացուցանեն թէ ահաւոր, անպարտկելի չարիք մը չոքեր է մեր հայրենիքի մէջքին:

Դո՞ւն ես պատմողը, ուրեմն սուտ է:— Բայց ընկերդ ալ կը վկայէ, այն միւսը, տասներորդը, հարիւրերորդը:— Սո՛ւտ է, սո՛ւտ: Հայաստան աշխարհի ամէնէն երջանիկ երկիրն է. ժողովուրդը հանգիստ, կուշտ եւ ազատ. ամբողջովին նուիրուած շինարար աշխատանքի, կ'օրհնէ, կը պարէ ու կ'երգէ…

Եւ ե՞րբ վկայ պակսեր է ո՛րեւ է մեղք ծածկելու համար: Պոլսական թերթի մը խմբագիրը, բերնին ջուրերը վազցնելով, կը պատմէ իր «հաճոյալի» տեսակցութիւնը «միջազգային քաղաքականութեան ախոյեան» Գարախանի հետ: Մէկ ու կէս ժամ տեւեր է տեսակցութիւնը: Խմբագիրը մինչեւ իսկ… հայերէնի ուղղագրութեան մասին հարցումներ ուղղեր է մարդու մը որ Մոսկովէն ձայն կուտայ:

Խոստովանելով հանդերձ թէ միշտ Մոսկուա կը գտնուի, հետեւաբար տեղեակ չէ Կովկասի անցուդարձին, «հայազգի»ն պարտք կը սեպէ յայտարարել, Թարգմանի բերնով.

— «Խորհրդ. Հայաստանի մէջ սով չկայ: Առանց վարանելու կարելի է ըսել թէ Հայաստանի ժողովուրդը ոչ մէկ ատեն այնքան ապահով եւ հանգիստ չէր զգացած ինքզինքը, որքան կը զգայ արդի իշխանութեան օրով»:

Եթէ սուտը հնարուած չըլլար, դիւանագիտութիւնը ի՞նչպէս կ'ապրէր: Եւ գիտնալով հանդերձ որ Գարախան սուտ կը խօսի, նոյնիսկ ի պաշտօնէ, ինչպէս Թուրք վալի մը, պիտի տեսնէք զտարիւն ազգասէրներ որոնք իբրեւ պատգամ պիտի տարածեն այս վկայութիւնը, որպէսզի հանգիստ քնանան եւ մէկ բարձի վրայ ծերանան տէր եւ ծառայ: Անկէ անդին՝ ջրհեղեղ:

Թերեւս դժուա՛ր է համաձայնիլ Հայաստանի մասին: Եթէ Հայաստանը հեռու է,— ահա գաղութները: Մեր աչքին առջեւ, տեսանելի եւ շօշափելի: Եւ օրէ օր աւելի մռայլ պատկերով:

Այստեղ ալ՝ «աշիրէթ»ի հոգեբանութիւնը: Դուն քուկդ, ես իմս: Ո՛ւր որ դուն կաս, ես չկամ: Ուր որ ես կամ, դրախտ է, ուր որ չկամ՝ դժոխք:

Եւ այսպէս, բանաւոր հօտը հազիւ գիտակցութեան բերած, հազիւ անոր ներշնչած ազգի եւ հայրենիքի գաղափարները, դարձեալ սկիզբէն պիտի սկսինք, այս պողոտաներուն վրայ: Պիտի լուսաբանենք, նախ, լուսաւորեալները, ուսումնականներն ու երեւելիները:

Այլապէս, ինչո՞ւ այսքան վէճ, խաչակրութիւն եւ կիրք. նոյնիսկ հիմնական, կենսական հարցերու մասին:

Տակաւին առջի օր, զարհուրելի փոթորիկ մը կը տիրէր Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Աջէն եւ ձախէն տնխնայ կը ձաղկէին Պրիանը, իւրաքանչիւրը իր տեսակէտով: Ազգայնականները միայն «դաւաճան» բառը չգործածեցին, սեւցնելու համար Նախարարին գերմանական քաղաքականութիւնը, որ իբրեւ թէ զիջումէ զիջում կ'երթայ, վտանգելով Վէրսայլի դաշնագիրը: Բայց երբ ամէն ինչ վերջացաւ, իւրաքանչիւրը իր պատասխանատուութիւնն ստանձնեց, քուէարկելով համաձայն իր խղճին: Դիրք բռնելով եւ ուղղութիւն ցոյց տալով, ոչ թէ քէն ընելով կամ յուտանք ցանելով:

Մինչդեռ, մեր մէջ, քաջ ասպետի համբաւ կը շահի այն որ ճեղք մը աւելի կը բանայ, քէն մը աւելի կը խտացնէ, ըմբշամարտ մը աւելի կը սարքէ: Ի հարկէ միշտ, «յանուն ազգային գերագոյն շահերու»:

… կը թուի թէ, քանի կ'անցնին տարիները, այնքան կուշկոռ կը կապեն մեր հաւաքական մեղքերը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդիկները կատարեալ անկախութիւն կ'ուզեն

Հնդիկ ազգայնականները, որոնք նախապէս տեղական ինքնավարութիւն կը պահանջէին, հիմա աւելի խստապահանջ դարձած են երբ Անգլիա տրամադիր է այդ շնորհն ընելու: Այսուհետեւ բացարձակ անկախութիւնը միայն կրնայ գոհացում տալ Հնդիկներուն:

Համահնդկական ազգային համաժողովի գործադիր կոմիտէն՝ երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ ընդունեց կանտիի մէկ բանաձեւը, որով անբաւարար կը նկատուի գաղթապետութեանց Սահմանադրութիւնով կառավարուիլ, ինչպէս կ'առաջարկէ անգլ. կառավարութիւնը, եւ թէ համաժողովին ներկայ բոլոր կուսակցութիւնները պիտի աշխատին միայն Հնդկաստանի կատարեալ անկախութիւն ձեռք բերելու ուղղութեամբ:

Իբրեւ նախապատրաստական միջոց, բանաձեւը կը պահանջէ կատարեալ բոյկոտի ենթարկել կեդրոնական եւ նահանգային բոլոր օրէնքները եւ համաժողովին անդամները կը հրաւիրէ՝ չմասնակցիլ ապագայ ընտրութեանց: Ասկէ զատ, օրէնսդիր ժողովներու անդամները կը հրաւիրէ ներկայացնել իրենց հրաժարականը:

Համաժողովը կ'արտօնէ համահնդկական կոմիտէն, որ իր յարմար նկատած ժամանակ քաղաքային անհնազանդութեան ծրագիր մը առաջարկէ, մէջն ըլլալով տուրքերը վճարելու մերժումը:

Ֆոշ հակառակ էր Հռենոսի պարպումին

Երեսփ. ժողովին մէջ արտաքին նախարարութեան ելմտացոյցի քուէարկութեան ընթացքին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան մասնաւորաբար Հռենոսի գրաւուած հողամասերու պարպումին մասին: Ֆրանքլէն-Պույեոն եւ Պրիան սաստիկ փոխասացութիւն մը ունեցան: Նախկին նախարար Շառլ Րէպէլ գրպանէն հանեց փաստաթուղթ մը, զոր մարաջախտ Ֆոշ 1926ի աշնան հաղորդած էր Հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետ Փուանքարէի: Հանգուցեալ մարաջախտը իր այդ յուշագրով բացարձակապէս կը հակառակէր Հռենոսի պարպումին, ոչ շեշտել ժամանակէն առաջ եւ կը թուէր այն վտանգները, որոնց պիտի ենթարկուի Ֆրանսա ատոր հետեւանքով:

Արտաքին նախարար Պրիան ըսաւ թէ ինք տեղեկութիւն չունի այդ վաւերաթուղթէն եւ ցաւ յայտնեց թէ Ֆոշ իրեն չէ հաղորդած զայն ժամանակին եւ այժմ անակնկալի առջեւ կը գտնուի: Այս միջադէպը բուռն յուզում առաջ բերաւ:

Ֆրանքլէն-Պույեոն շարունակեց քննադատել Պրիանի քաղաքականութիւնը: Նախարարը պահանջեց Թրքասէր երեսփոխանէն, որ պարզէ այն քաղաքականութիւնը, որուն պէտք է հետեւիլ իր կարծիքով: Ու պահանջեց որ Լահէյ երթալէ առաջ խորհրդարանը առանց վերապահութեան արտայայտուի իր քաղաքականութեան մասին, այլապէս պէտք եղած ուժը չպիտի ունենայ միջազգային այդ ատեանին մէջ:

Նոր խռովութեանց վախեր Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ անգլ. իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առին արգիլելու համար օգոստոսի խռովութեանց կրկնութիւնը: Անգլիացի զինուորներու սպառազինուած գումարտակ մը հրաման ստացաւ գրաւելու ռազմագիտական թաղերը: Երկու օրէ ի վեր զինեալ անգլիացի ոստիկաններ պահակ կը պտտին Երուսաղէմի փողոցներուն մէջ:

Պաղեստինի բոլոր կողմերէն, մանաւանդ Նապլուսէն եւ Քեբրոնէն մեծ թիւով Արաբներ հասած են Երուսաղէմ, ուր սգահանդէս պիտի կատարուի ի յիշատակ Միջագետքի վարչապետ Սըր Ապտիւլ Մուհսին փաշայի, որ վերջերս անձնասպան եղաւ՝ հայրենակիցներուն կողմէ իբրեւ անգլիասէր ամբաստանուած ըլլալուն համար:

Ինչպէս կը յիշուի, օգոստոսի խռովութեանց պատճառներէն մէկն ալ այն էր որ, նման ուխտագնացութիւն մը սարքած էին Արաբները՝ Եգիպտոսի հանգուցեալ վարչապետ Զաղլուլ փաշայի յիշատակին:

.˙. Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ սուրիական կառավարութիւնը արգիլեց հաւաքոյթ մը, զոր Իրաքցիները ծրագրած էին կազմակերպել Դամասկոսի մէջ՝ Ապտիւլ Մուհսին փաշայի յիշատակին:

Բոլորը Ամիի տեղեկագրին դէմ

Տեղական թերթերը կը շարունակեն իրենց քննադատութիւնները Ամիի ծանօթ տեղեկագրին դէմ, հրատարակելով բժշկական հեղինակութեանց կարծիքները: Արդէն հաղորդած ենք փրոֆէսէօր Լապէի, բժիշկներ Վէրնի, Պիզարի եւ Միւթթէրմիլշի կարծիքները: Տոքթ. Պլոնտէլ եւս հակառակ է Ամիի եզրակացութեանց: Բոլորն ալ միաբերան կը հաստատեն թէ՝ անկարելի է ֆրանկախտի մանրէն գտնել մեռած, մանաւանդ չորցած արեան բիծի մը մէջ:

Թերթ մը կը տեղեկանայ թէ բժշկական Ակադեմիան եւս մեծապէս յուզուած է դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Ամիի հակագիտական աշխատանքներուն առթիւ:

Այն կարծիքը կը յայտնուի թէ՝ Ամիի տեղեկագիրը փոխանակ ամբաստանելու, կոչուած է չքմեղելու Ալմազեանը: Պաշտպան փաստաբան Լըկրանի ձեռքին մէջ լաւագոյն փաստ մը պիտի ըլլայ ատիկա, մանաւանդ որ ապահոված է մեծ գիտնականներու վկայութիւնը՝ այդ տեղեկագրին դէմ:

Այլեւս գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ՝ Ալմազեան եղեռնագործ ատեանին առջեւ պիտի դատուի եւ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար փետրուարի սկիզբը:

Պոլսոյ պարսկահպատակները պիտի մնան

Հեռագիր մը հաղորդած էր թէ պարսիկ կառավարութիւնը հրամայած է Թուրքիոյ պարսկահպատակներուն մինչեւ մէկ տարի Պարսկաստան վերադառնալ, սպառնալով յարքունիս գրաւել անոնց ստացուածներուն գոյքերն ու կալուածները:

Պոլսոյ պարսիկ հիւպատոսը կը յայտնէ թէ այդ լուրը Թուրք լրագրողի խելապատակէն ելած է եւ թէ պարսիկ կառավարութիւնը այդպիսի հրաման մը չէ տուած, մանաւանդ որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները շատ լաւ են: Պոլսոյ մէջ ո՛չ թէ 19,000 այլ 3000 պարսկահպատակ միայն կայ: Շատեր արդէն իրենց երկիրը մեկնած են՝ Թուրք կառավարութիւնը օտարահպատակներուն արգիլած ըլլալով կարգ մը արհեստներ:

Անատոլուի բեկորներուն համար

Ինչպէս գրեցինք, հանգանակիչ մարմին մը կազմուած է օգնութեան հասնելու համար Սուրիա ապաստանած Անատոլուի բեկորներուն, նախագահութեամբ Պ. Գ. Նորատունկեանի: Այդ մարմնին կ'անդամակցին Պ. Պ. Ադոնց, Լ. Բաշալեան, Խատիսեան, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան, Տ. Կամսարական, Ա. Համբարձումեան, Վ. Մալէզեան եւլն.: Գանձապետի հասցէն.— Լ. Կիւմիւշկէրտան, 11 Squ. Alboni, Paris.

Զ. Նազարեանի դատը

Ինչպէս գրեցինք, Լը փիւիի (Հօթ-Լուառ) եղեռնադատ ատեանը, դեկտ. 17ին սկսած էր դատել Զաքար Նազարեանը, որ անցեալ մայիս 7ին սպաննած էր իր հօրեղբայրը՝ Պետրոս Յովհաննէսեանը:

Դատավարութեան ընթացքին լսուած են բազմաթիւ վկաներ, բոլորն ալ Հայ: Նազարեանի կինը խոստովանած է որ ապօրէն յարաբերութիւն ունէր սպանեալին հետ: Վկաները պահ մը ա՛յնքան կիրքով արտայայտուած են, որ դատարանը ստիպուած է ընդհատել նիստը:

Յետ խորհրդակցութեանց, երդուեալները բոլորովին անմեղ հռչակեցին Զաքար Նազարեանը: Սակայն արգիլուած զէնք կրելուն պատճառով դատարանը 6 ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց զայն:

Ձիւն ձմեռ Պալքաններու եւ Անատոլուի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ձմեռը իր բոլոր խստութեամբ կը տիրէ Պալքաններու մէջ: Անօթի գայլերու վոհմակներ տեսնուած են Սոֆիայի արուարձաններուն մէջ:

Նոյնպէս Թրակիոյ եւ Անատոլուի մէջ ձիւնը առատօրէն նստած է ու յաճախ ձիւնամրրիկներ կը պատահին::

Արեւել. նահանգներէն Էրզրումի եւ Պիթլիսի շրջաններուն մէջ կը ձիւնէ եւ շատ տեղեր 40-50 սանդիմեդր թանձրութիւն ունի ձիւնը: Լեռներուն վրայ մինչեւ մէկ մեդր թանձր խաւ մը կազմած է: Շատ ճամբաներ փակուած են եւ ինքնաշարժի հաղորդակցութիւնը դադրած է:

Թրակիոյ մէջ անդադար կը ձիւնէ եւ Պալքաններու ցուրտը մինչեւ Պոլիս կը հասնի իր բոլոր խստութեամբ:

Փոթորիկ Սեւ ծովու մէջ

Պոլսէն կը հաղորդեն թէ Սեւ ծովու մէջ բուռն փոթորիկ կը տիրէ: Մրրիկը ամէնէն աւելի անդիմադրելի է Նեղուցի բերնին ու Սինոպի առջեւ: Սինոպէն դէպի ռուսական սահմանը երկարող եզերքին վրայ ծովը համեմատաբար հանդարտ է եւ Սէյըր Սէֆայինի նաւերը կրցած են Սամսոն, Կիրասոն եւ Տրապիզոն հանդիպիլ:

Թիւրք շոգենաւը փոթորիկէն հազիւ կրցած է դուրս ելլել եւ Սինոպ ապաստանած: *Ճիւմհուրիյէթ* շոգենաւը կրցած է Սեւ ծով մտնել եւ *Րէշիտ Փաշա*ն ալ Պոլիս դառնալ: Դեռ կը սպասուին տասը նաւերու, որոնք ճամբան կը գտնուին եւ երեք օր առաջ պէտք է Պոլիս հասած ըլլային:

Բուռն փոթորիկ կայ նաեւ Միջերկրականի մէջ, ուրկէ նաւեր կը սպասուին: Պոլիս հասան *Սէմիրամիս* 24 ժամ եւ *Տաշիա* 48 ժամ յապաղումով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ աֆղանական դեսպան նշանակուած է նախկին շահի եղբայրը՝ Ահմէտ Ալի խան: Այս վերջինը իր միւս եղբօր՝ Լոնտոնի նորընտիր դեսպան Շահ Վալի խանի հետ Փարիզ հասաւ երէկ՝ Մարսիլիոյ ճամբով:

ԿՈԼՖ-ԺԻՒԱՆԻ մէջ աւազակներ գիշերանց ռումբով ճեղքեցին դրամատան մը գանձարկղը, բայց չկրցան որեւէ բան ձեռք բերել, որովհետեւ սնտուկը պարապ էր:

ՔՈՄԷՏԻ ՖՐԱՆՍԷԶԻ արուեստագէտներու երիցագոյն անդամը Մօրիս տը Ֆէրօտի հանգստեան կոչուեցաւ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ *Օլիմփիք* շոգենաւով Ֆրանսա փոխադրուեցաւ 16,000,000 տոլար արժէքով ձոյլ ոսկի, դրուած 300 տակառներու մէջ: Ոսկիները Շէրպուրկէն մասնաւոր կառախումբով Փարիզ բերուեցան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ նկարիչ Տինէ, իսլամացած ֆրանսացի մը, մեռաւ առջի օր: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի մզկիթին մէջ:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ եւ Գեղեցիկ Դպրութեանց Ակադեմիային միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Ռընէ Տիւսօ, որ նոյեմբեր 23ին ճառ մը խօսած էր հայագիտական ընկերութեան հացկերոյթին մէջ:

«ԹԱՔՍԻ»ՆԵՐՈՒ գիները չպիտի կրկնապատկուին: Միայն սկիզբը փոխանակ 1,ֆր.25 արձանագրելու պիտի արձանագրեն 2 ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԻՆՉՊԵՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ(*)

ՀԱԶԱՐՈՒՄԷԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ...

Մարդոց պէս են՝ այս քաղաքին փողոցները։ Տարօրինակ են՝ այս քաղաքին փողոցները։ Մարդոց պէս ունին իրենց մասնաւոր դիմագծութիւնը, առանձնայատուկ կողմերը, ուրախութիւնն ու տագնապը։ Առաւօտեան ժամը մէկին կը բարձրանանք St. Michelի ծառուղին։ Ցուրտ ու տաղտկալի գիշեր է։ Քաղաքին վրայ երկինք չկայ կարծես։ Ծառերը կը յօրանջեն ձանձրոյթէ։ Վերէն, Montrougeի խորերէն կարծես թէ գիշերուան զով շունչը պիտի գայ ու շարժէ ծառերը, բայց ո՛չ, խոնաւ, հարաւի ծանր խորշակ է կարծես օդը՝ որ կ'իջնէ Montparnasseի սրճարաններէն ուր դասակարգ մը կասկածելի մարդիկ, կը պարեն, կ'արբենան ու կը կցուին իրարու հետ, օրուան այս ժամուն։

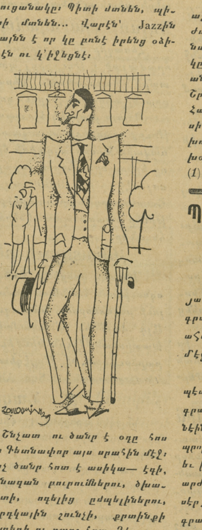
St. Michelի ծառուղին ամէ՛ն գիշերուան պէս է այս գիշեր։ Բոլորովին տարօրինակ է թէ՝ ի՞նչպէս օրուան ամէ՛ն ժամուն դիմագիծ ու բնութիւն կը փոխէ այս ծառուղին։ Հիմա, Place dela Sorbonneի սալայատակին վրայ, շարք շարք կեցած են գիշերային ինքնաշարժները։ Ո՞վ են այս թխադէմ, սեւ կամ խոր մութ աչքերով ու խոշորաքիթ մարդիկը՝ որ յուլաբար կեցած ինքնաշարժերուն քով կը ծխեն, — Հայեր։ Ո՞վ են, դէմը, սրճարանին յառաջամասը նստած խումբ մը այս ձանձրացած մարդիկը— Հայեր։ Վաղը չպիտի՞ աշխատին միթէ, այս գիշեր չպիտի՞ աշխատին միթէ... Ո՞վ են սա երեք երիտասարդ տղաքը որ կը բարձրանան, ծեքծեքուն ու յոյլ։ Հեռուէն կը զգաս որ պէտք է լաւ բուրեն։ Կ'անցնին գլխաբաց, շաղակրատ, բարձրաձայն։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ գռուզ մազեր ունին։ Սափրիչի ունելին աշխատած է իրենց գլուխներուն վրայ անշուշտ։ Ինչպէ՛ս լաւ հագուած են։ Ո՞վ են, ի՞նչ են — Հայեր, աշխատաւոր տղաք։ Բայց ո՞ւր կ'երթան, գիշերուան այս ժամուն...

Լուռ, մտախոհ՝ կը հետեւինք իրենց։ Յապաղած աղջիկներ կ'անցնին երերցնելով իրենց գէր կամ նիհար իրանքները ու ամէն անգամ հայ տղաքը ակնարկութիւն մը կամ հիացումի, ծաղրանքի, ցանկութեան կամ զարշանքի պզտիկ աղաղակ մը կը ձգեն գետին, աղջկան ոտքերուն առջեւ։ Օդը խոնաւ է միշտ, գիշերը շնչատ։ Les Halles գացող մթերքի կառաշար մը կ'անցնի դանդաղ, ծանրամարմին, ծոյլ, շնչատ՝ ինչպէս գիշերը, իր թանձր ծուխովը թունաւորելով արդէն ծանր ու թունաւոր օդը։ Ծեր ու թշուառական դատարկապորտներ կը սլքտան յուլօրէն, պտտցնելով իրենց ցաւագին աղտեղութիւնը։

Տղաքը կը քալեն դանդաղօրէն բայց աղմկելէն։ Յետոյ կը կենան լուսաւոր ու լայնաբաց դրան մը առջեւ։ Լոյսին մէջ՝ գունատ են ու խոնջ։ Իրենց նայուածքներուն մէջ կայ անորոշ ձանձրոյթ, քունի ու հանգստութեան կարօտ, այլեւ հաճոյքի ու գեղխութեան ծարաւ։ Մէկը դեռ մանուկ է կարծես, փողոցի մանուկի տառապած դէմքով։ Հայու սեւ ու պղտոր աչքեր ունի ու էգի շարժումներ։

— Յակո՛բ, ըստեղէն Camel մը տուր, կ'ըսէ ծուլութեամբ։

Ու միւսը նոյնքան ծուլութեամբ, կը հանէ ծխախոտին ծրարը, որուն կողքին վրայ կարօտահար ուղտ մը կարծես կը նայի հեռաւոր բուրգերու։ Վայրկեան մը կը վարանին, մտնե՞ն թէ ոչ։ Երկու գունաւոր լապտերներ՝ պղտոր ու գունաւոր լոյսեր կը ձգեն յատակին վրայ։ Վարէն Jazzի ձայնը յոգնութեամբ կը բարձրանայ սանդուղներէն ու սալայատակին վրայ կը բառաչէ։ Ցուցանակը՝ դրան կողքը կը հիննայ կարծես։ «Danses orientales, musique orientale, բաց մինչեւ առաւօտ» կ'ըսէ ցուցանակը։ Պիտի մտնեն, պիտի մտնեն... Վարէն՝ Jazzին ձայնն է որ կը բռնէ իրենց օձիքէն ու կ'իջեցնէ։

Շնչատ ու ծանր է օդը հոս ալ։ Գետնափոր այս սրահին մէջ, ի՞նչ ծանր հոտ է ասիկա— էգի, զանազան բուրումներու, ծխախոտի, ոգելից ըմպելիներու, մարդկային շունչի, քրտինքի աղտեղի ու գարշ հոտ։ Դեռ դուռէն՝ կը թուի թէ գլուխդ կը ծանրանայ ու բան մը կը չոքի սրտիդ վրան։ Խորքը ցած բեմ մը կայ ու արեւելեան նուագածուներ՝ թանձրամարմին ու ծոյլ կը յօրանջեն իրենց նուագարաններուն վրայ։ Մէկը քանոնի է, միւսը՝ ուտի, կայ ջութակ մը, տարագիր դափ մը ու այս բոլորին մէջտեղ մերկամարմին աղջիկ մը՝ խենէշ, մեռած աչքերով։ Բիչ մը վարը Jazzն է։ Լպրծուն ու փայլուն մազերով, լպիրշ շարժուձեւերով երեք չորս տղաք, որ գեղեցիկ ըլլալու գիտակցութիւնն ունին եւ որ գռեհիկ են միայն՝ կը նուագեն անօրինակ գործիքներու վրայ։ Դաշնակ մը կը հեկեկայ։ Սպանիական մեղեդի մըն է, ինկած փողոց՝ որ սուտ ու հասարակ յուղումով մը կը գինովցնէ զոյգերը։ Լապտերները հանգչեցուցին։ Կիսամութ է։ Աղջիկներ ու տղաք կը պարեն նուաղուն, հաշուած, կէս մնացած շարժումներով։ Այս Թանկօի եղանակը աւելի քան ամիս մըն է կը շրջագայի այս թաղին մէջ, Jazzը թէ՝

«Tangolais et Tangolaise»
Font des pas de Styl' rupin...

Նիմփամոլ բոզ մը՝ փաթթուած իր ընկերուհիին ու զայն համբուրելով շրթներուն վրայ, սպաներէն կը գոչէ ու կը զգաս որ իր ձայնը վեներախտաւոր է՝

Y Todo à media luz
Que es un brujol el amor...

Ու շշուկը կը դառնայ երգ՝ շուայտ, գրգռիչ, ապականած մթնոլորտը կը ծանրանայ ցանկութեան կարելիութիւններով, հինգ տարեկան աղջիկ մը—Սէլիմէ, Սէլիմէ՛—իր մօրը քով կծկտած — իր մօրը՝ թուրք պարուհի — կը հծծէ՝

C'est un tango d'amour...
C'est un tango d'amour...

Գարշելի է նիմփամոլ բոզը՝ փաթթուած իր ընկերուհիին, խենէշ ու կրքոտ այծամարդու մը պէս՝ կը համբուրէ զայն։ Ձեռքերը ջղայնութեամբ կը թափառին ընկերուհիին ծիծերուն վրայ։ Այս վերջինը կը քրքջայ։ Պզտիկ խուցի մը պէս՝ տեղ մը կայ խորքը։ Մերկ աղջրի կոտր մը՝ մութին մէջ կը ցոլայ։ Պատահական յաճախորդները կամաց կամաց կը մեկնին։ Մնացին միայն յաճախորդները։ Ո՞վ են ասոնք։ Մտահոգ ու անհանգիստ կը նայիմ։ Դրան բերանը խումբ մը կայ։ Չորս Հայեր, թուրք պարուհի մը, իր պզտիկը— Սէլիմէ՛, յետոյ հայ նուագածուն։ Կը ծռիմ ականջին ու հայերէնով կ'ըսեմ՝

— Ո՞վ է այդ կինը, կարծես թէ Հայու կը նմանի...

Մարդը կը շփոթի ու [illegible] կ'ըսէ.

— Հայ է, պարուհի...

— Ո՞րտեղացի.

— Պոլսեցի է...

Յօնքերուն սեւ է քաշած ու աչքերը սեւ են արդէն։ Գէշ ժպիտ մը կը թափառի յոգնած ու տգեղ դէմքին վրայ։ Երբ կը խնդայ՝ բերանը կը ստանայ աննկարելի ծամածռութիւն մը։ Շրջապատուած է երիտասարդ Հայերով որ թուրքերէն կը խօսին։ Ու այս խումբը եւ միւս խումբը՝ դէմ դիմաց՝ միայուն խօսակցութեան մէջ են։

(1) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Այս ընդհանուր խորագրին տակ պարբերաբար պիտի տանք ֆրանսահայ կեանքէն դրուագներ, նշմարներ եւ դէմքեր, աշխատելով ճետեւիլ հայ աշխատաւորութեան առօրեայ կեանքին՝ պարասրահներէն մինչեւ գործարաններն ու շինութեանց խրամները։

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1918ին սուր վէճ մը կար Հայաստանի մէջ, պրոլետարական գրականութեան մասին։ 1929ին ահա նոյն վէճը արտասահմանի մէջ։

1928ին, Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի գրական քննադատները կ'ընդունէին, որ տակաւին չէ ստեղծուած պրոլետարական գրականութիւնը եւ ինչ որ կայ ու կը մշակուի, արժէք չունի։ Ռուս գրող մը կ'ըսէր. «փոխանակ գործարաններու գրականութիւն մը ստեղծելու, ստեղծեցինք գրականութեան գործարաններ»։ Վրացիները շատ կարեւորութիւն չտուին պրոլետարական գրականութեան տեսակէտներուն։ Եւ անոնց «պրոլետգրող»ները, ինչպէս Կալաձէ կամ Խաշվիլի, ազգայնական երգեր կը յօրինեն։ Հայաստանի մէջ եւս պրոլետարական գրականութիւն չկար. Բակունց ազգայնական էր՝ ըստ Վանանդեցիի, Չարենց Դաշնակցական էր՝ ըստ Դաբաղեանի, եւ ասոնք հին շրջանի գործեր էին։

Իսկ արտասահմանի մէջ, այժմ վիճողներէ ոմանք կը հաւատան պրոլետգրականութեան, ուրիշներ կը գնահատեն Հայաստանի «պրոլետգրող»ներուն գործերը։ Եւ կան ըսողներ ալ, որ Հայաստանի գրականութիւնը, այս ընթացքով եւ պրոլետարական հանգամանքով, ապագային դեռ աւելի պիտի ճառագայթէ, որովհետեւ ժողովուրդին մէջն է, եւ այժմէն իսկ աւելի բարձր է արտասահմանի հայ գրականութենէն, որ ժողովուրդին մէջ չէ։

Վէճը, հոս, նախ որոշ սահման չունի։ Ցետոյ վիճողները շատ հեղինակութիւն ցոյց չեն տար։ Նոյնպէս ինչ որ Հայաստանի գրականութիւն կ'ըսեն, կը բաղկանայ չորս պատմուածքէ եւ երկու ոտանաւորէ, որոնց կարելի է հանդիպիլ, պատահաբար, Երեւանի երկու ամսագիրներուն մէջ։ Եւ ինչ որ արտասահմանի գրականութիւն կ'ըսեն, «Հայրենիք» ամսագիրն է միայն։ Չեմ լսած («Գրական Ակումբ»ին մէջ) վիճողներուն ճառերը, սակայն «Յառաջ»ի տրուած տեղեկութիւնը կը հաստատէ այս պարագաները։

*
* *

Չեմ լսած վիճողները։ Ուստի կը թողում զանոնք եւ, բացուած վէճին առթիւ, կը մտնեմ պրոլետարական գրականութեան քննութեան մէջ։ Սակայն այստեղ կանգ կ'առնեմ Վազգէն Շուշանեանի յօդուածին վրայ(*)։

Հարկ չկայ անկեղծութեան հարց դնել, առարկելով որ Շուշանեան իր գրականութիւնովը néo-romantisme կ'ընէ, եւ իր վարդապետութեամբը պրոլետարական գրականութիւն կը քարոզէ։ Գրողները չեն կրնար տալ այն, զոր կը պահանջեն։ Ուստի պէտք է քննութեան առնել իրենց պահանջն ու գրականութիւնը՝ անկախաբար։ Փափաքելի էր, անշուշտ, որ գրողները ջանային ընել ինչ որ կը պահանջեն։ Վասնզի, մասնաւորապէս Շուշանեան, հիներն ամբաստանած ըլլալով թէ իրենց գրականութեամբ կը ծառայեն քաղքենիներուն, անոնք ալ, իրենց կարգին, կրնան հարցնել թէ որո՛ւ կը ծառայէ Շուշանեանի այժմեան գրականութիւնը, -քաղքենիներո՞ւն թէ պրոլետարներուն։ Մանաւանդ պէտք է մեզ լաւ համոզել թէ, «քաղքենի գրականութիւնը դատապարտուած ըլլալով մահուան», պիտի կրնա՞յ դիմանալ, ապրիլ, մեծնալ սա պրոլետարական գրականութիւնը։

Վերջապէս պիտի ուզե՞նք արուեստ կոչել զայն։ Շուշանեան ինձմէ աւելի կարդացած է Լենինը, սակայն չի յիշեր թէ բոլշեւիկներուն այդ սուրբը ըսած է այսպէս. «Մեր իսկական վարդապետները քաղքենիներն են»։

Ժամանակ մը Մոսկուայի մէջ տագնապ մը ծագեցաւ։ Փշրուած արուեստին տեղ, պէտք էր նոր արուեստ մը տալ։ Ժողովուրդը միշտ մեծ մը կ'ուզէ։ Ի՞նչ նոր արուեստ տալ, գոնէ ի՞նչպէս բանաձեւել։ Այն ատեն Լենին պատգամ տուաւ. «Բուրժուա մէկ լաւ մասնագէտ նախընտրելի է տասը կոմունիստ վատ մասնագէտէն»։ Դժբախտաբար Շուշանեան, որ «Գրական Ակումբ»ին մէջ խօսելու առիթ է ունեցեր, եւ տուած փաստերը «Յառաջ»ին մէջ արձանագրուած չըլլալուն տրտունջով, երկար յօդուած մըն էր գրեր, դարձեալ չէր կրցած մեզ համոզել, մեզի փաստ տալ եւ բանաձեւել այդ «գալոց» արուեստը։ Սակայն, կը պոռար թէ ապագան պրոլետարական գրականութեանն է։

Կոմունիստական այբենարանին հեղինակը, Բուխարին կը խոստովանէր, որ չէր կրնար բանաձեւել պրոլետարական նոր արուեստը։ Կրթական գործավարը, Լունաչարսկի, որ ժամանակին ապագայապաշտութիւն կ'ընէր, երբեք չյանդգնեցաւ հին արուեստը մահուան դատապարտելու։

Կոմունիստ քննադատ Ա. Կարինեան չէր մերժեր քաղքենի արուեստին ուսումը վաղն ալ, միւս օրն ալ։ Պլեխանովի աշկերտը, Սուրխաթեան, համարձակեցաւ ըսել թէ Հայաստան ճարտարարուեստի երկիր չէ, ուստի չի կրնար պրոլետարական գրականութիւն տալ։ Տրոցկի, որ լաւ կը հասկնար արուեստը, երբեք այդքան յառաջ չգնաց։ Նոյնիսկ, իր խիստ քննադատութիւններով, շնորհազրկեց Բլոկն ու Մայակովսկին, որոնք կ'ուրանային հին արուեստը։

Սակայն Շուշանեան ազատ համարձակ կը յայտարարէ թէ պիտի մեռնի քաղքենի գրականութիւնը եւ պիտի ծագի պրոլետարական արուեստին արեւը։ Մինակ թողունք զինք, ինքն իր հաւատքին մէջ։

*
* *

Լա՛ւ, քանի որ «Յառաջ» թոյլ կուտայ, առանց իրարու հետ վէճի ձգելու, պաշտպանել գրական գեղարուեստական ամէն տեսակէտ, ստորագրող աշխատակցին թողլով անկեղծ պաշտանութիւնը եւ հայրութիւնը, ես ալ, անկախաբար ուրիշին յօդուածներէն ու տեսակէտներէն՝ պիտի ներկայացնեմ քննադատութիւն մը պրոլետարական գրականութեան մասին։ Պզտիկ էինք, եւ մեծ-հայրիկս չէր թողուր, որ քիչ մը [illegible] տանը մէջ։ Դպրոց գացինք, վարժապետը շարունակ «խելօք կեցէք» կը պոռար մեզի։ Մեծցանք, գրական մարդ եղանք, պեխ ու մօրուք բուսաւ, ամէն օր կը սպասեմ որ մէկ մազս ճերմկի, եւ տակաւին ազատ չե՛նք։ «Յառաջ»ի խմբագրապետը չի թողուր, որ քիչ մը շուն ու կատու խաղանք. «Բոլորդ ալ մէկ տունի տղայ էք «Յառաջ»ի մէջ», կ'ըսէ։

Համակերպի՛նք։

Եւ խելօք դպրոցականի պէս, անմեղութեամբ վիճի՛նք պրոլետարական գրականութեան մասին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Պրոլետարական գրականութեան մասին գրած եմ նաեւ «Յուսաբեր»ի մէջ։ Այդ յօդուածիս առթիւ, Վ. Շուշանեան կ'ըսէ թէ վերջին [illegible] կը խօսինք «դէգ դէգի դէմ»։ Աւելի լաւ է, որ հիմա խօսինք, եւ կը խնդրեմ իրմէ, որ յօդուածը ղրկէ «Յուսաբեր»ին, ուր կը սպասեմ իրեն։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԶՐՈՅՑ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ Գրական Ակումբի վերջին երկու շաբաթօրեակները նուիրուեցան արտասահմանի հայ գրականութեան։ Նիւթի մասին ներածական զեկուցում ըրաւ Ս. Վրացեան.— Արտասահմանի հայ գրականութիւնը զուրկ է տեւական գոյութեան եւ զարգացման պայմաններէ՝ գրական ուրոյն միջավայրէ։ Եթէ այսօր կը նկատուի որոշ կենդանութիւն, պատճառը հին ու նոր բազմաթիւ գրողներու գոյութիւնն է արտասահմանի մէջ, որբ սերունդի հասնիլը եւ ենթագիտակցական այն օրէնքը, որով ժողովուրդները, խոշոր փլուզումներէն յետոյ, երեւան կը բերեն շինարարութեան զօրաւոր թափ։ Համեմատական այս «ծաղկումը», սակայն, ժամանակաւոր է. հայրենի հողէն կտրուած ըլլալը, սեփական միջավայր չունենալը, գրական ընդհանուր յարկի չգոյութիւնը մահացու գործօններ են գրականութեան համար։ Այդ է պատճառը, որ պայքարը յանուն արտասահմանի հայ գրականութեան ապահովութեան պէտք է ըլլայ պայքար յանուն հայրենիքի վերանուաճման։

Մ. Պարսամեան սխալ կը համարէ «արտասահմանի կամ գաղթահայ գրականութիւն» արտայայտութիւնը։ Խօսքը արեւմտահայ գրականութեան մասին է. այսօր գաղութներու մէջ մշակուած գրականութիւնը Պոլսոյ գրականութեան շարունակութիւնն է։ Սխալ է, թէ միայն հայրենի միջավայրին մէջ կրնայ զարգանալ գրականութիւնը. մեր ամէնէն շնորհալի գրագէտները արտասահմանի մէջ առաջ եկած են։ Արտասահմանի հայ գրականութիւնը վերջին տասը տարուան մէջ առաջ բերած է տաղանդաւոր գրագէտներ և արժէքաւոր գրական երկեր։ Ան պիտի ապրի։

Կ. Սասունի ընդարձակօրէն կը հիմնաւորէ իր տեսակէտը արտասահմանի արդի գրականութեան մասին։ Հայ ազգային միջավայրը բաժնուած է երկու մասի՝ Հայաստան, արտասահման։ Գաղութները ազգային միջավայր են, որոնք 20—25 տարի դեռ կ'ապրին։ Վերջին տասը տարուան արտասահմանի գրականութիւնը տուած է միայն արժէքներ, ստեղծեր է գրական ամբողջութիւն մը, որ այլ դէմք ունի, քան Պոլսոյ եւ Կովկասի գրականութիւնը. [illegible]

Ապա կ'անէ գրագէտներու առանձին-առանձին, համառօտ [illegible] լով զանոնք երեք դասի... 1. Ի՛նք, Լ. Շանթ, Ահարոնեան, որոնք կը շարունակեն աւելցնել [illegible] տուածին վրայ. [illegible] Ահարոնեան ինքզինք գտնելու [illegible] եւ իր գրական արժէքները [illegible] ճիգեր կ'ընէ։ 2) Պատերազմէն առաջ [illegible] յետոյ ծաղկած սերունդ մը՝ Կ. Զարեան, Համաստեղ, Յ. Օշական, [illegible] — [illegible] ձակագիրներ։ Բանաստեղծութիւնը [illegible] չունի. Զարեան է միայն, որ աչքի կ'իյնայ, [illegible] Ընդհանրապէս [illegible] զարգացած է աւելի, քան նախապատերազմեան [illegible] գրականութիւնը։ Ո՛չ մէկ [illegible] հայ [illegible] պէս բռնուած էր գրական [illegible] մէջ, որքան վերջին տասնամեակին. կայ գրականութիւն [illegible] նելու գիտակցութիւն։ 3) Թատերական գրականութիւն — [illegible] Լ. Նազարեան, Դ. Մելոյեան, Յ.Ճ. Սիրունի, [illegible] Մասնաւորապէս [illegible] թեամբ կը մնայ այս ճիւղը։

Արձակին մէջ պէտք է յիշատակել երիտասարդ [illegible] գրողներ՝ Շուշանեան, [illegible], Օշան Կարօ, [illegible], Սարաֆեան [illegible] պոլսահայ գրականութեան շաւղով, [illegible] նոր թափով ընդհանուր ուղիներով, [illegible] նորութիւն բերելու փորձեր կ'ընեն, բայց նոր բան տուած չունին. [illegible] մէջ են։ Վերջին տասնամեակին մեր գրականութեան [illegible] միջավայրը չէ, [illegible] համադրականութեան [illegible] պակասը, [illegible] եւ գրական քննադատութեան չգոյութիւնը։

Գրական քննադատութեան բացակայութեան վրայ առանձնապէս կանգ առաւ Ա. [illegible] կարեան։ Արտասահմանի մէջ չկայ «գրական յարկ», գրողը արձագանգ չունի. [illegible] բայց [illegible] անաչառ քննադատութիւն չկայ։ Արտասահմանի գրականութեան զարգացման ազդակները [illegible] թոյլ են։ Սխալ է ըսել, թէ արտասահմանի գրականութիւնը նոյն արեւմտահայ գրականութիւնն է, որ [illegible] գոյութիւն ունի. [illegible] գրողն արտասահմանի գրագէտ չէր. ան իր [illegible] կը ստանար երկրէն։ Մինչդեռ արտասահմանի գրականութիւնը կը ծնի ու կը սնանի [illegible] արտասահմանի հայ գրականութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ, որովհետեւ հոս հայութիւնը déclassé դարձած է [illegible] ընդհանուր կեանք ու [illegible] չունի։ Արտասահմանի կեանքի [illegible] արտայայտիչն է [illegible] բայց անոր [illegible] հայկական գրականութիւն [illegible] Արտասահմանի գրականութեան [illegible] քանակական է [illegible] որ կը գրուի կը տպուի, [illegible] խոստմալից չէ։ Ոտանաւորը [illegible] անկատար։ Սխալ է, թէ արտասահմանի գրականութիւնը կը յառաջանայ. վերելք չի կրնար ըլլալ հոն, ուր չկայ հող, չկայ [illegible], չկայ միջավայր, [illegible]

Օշան Կարօ վեր կ'առնէ առանձնապէս արտասահմանի գրականութեան առանձնայատկութիւնները. [illegible] Հայրենիքէն հեռու ըլլալը եւ հայրենիքի բուռն կարօտը [illegible] ազդակներ են։ [illegible] ընդհանուր, [illegible] հարցերով [illegible] աւելի [illegible] է, քան նախապատ[illegible]

ՆՈՐՎԵԶ ՔԱՐՍԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

...րի՛, յետ այսու մենք ուրախ լինենք
...թռչունների պէս օդերում ազատ.
...երն՛կ թռչնակին՛ փակ չէ վանդակում.
...ն որ ուրախ չէ ազատներից զատ:

Ազատութիւնը աշխարհ է շէնցնում.
...չնալը՛ հրճուանք սրտին ու հոգուն:
...գերութեանդ մէջ դու ապրուստ չունես,
...ստրկութեան մէջ կեանք չկայ մարդուն:

...թէ երազում ես մարդը կատարեալ,
...եւ եթէ փնտռում հրճուանք վայելքի,
Ազատ երկրից զատ ո՞րտեղ կը գտնես:
Ազատութիւնն է հիմքը բարիքի:

...փառք ակընկալիր ազատութիւնից —
...մարգարտամայրը ծովում է գտնում:
...գերիների մէջ մեծութիւն չկայ,
...ազատից առաւել ի՞նչ շահ աշխարհում:

Մ. Ա. Հ. Ձըբուղի
(Նորբերէն)

Թարգմ. Վ. Իրանեան

...նախ լեզուի մէջ են, ապա ոճի: Հայկական լեզուի գեղեցկութիւնները քիչ կը զգացուին արտասահմանի գրողներու մօտ. ...մեծ մասին մէջ չկայ ճշտուած ոճ, աշխարհահայեացք: Գաղթային գրողները Ջերմանոցային ծաղիկ են. հայրենիքը անոնց համար աղօտ է եւ անկենդան: Գրագէտներու մէջ կան հիւանդ տիպեր եւ հիւանդագին արտայայտութիւններ:

Լ. Մելիք Դադայեան.— Գաղթայ գրականութիւնը չի զարգանար, եւ պատճառը հայրենիքէն կտրուած ըլլալը չէ, այլ մեր նոր սերունդի ապիկարութիւնը: Նոր սերունդը ոչ մէկ նորութիւն կ՚արտադրէ, գրական նոր հոսանքներ չի ստեղծեր. նոր բան չունի տանելիք Հայաստան: Մեր երիտասարդները կը կրկնեն հինը: Այս է դժբախտութիւնը:

Ա. Վաչեան կը մատնանշէ հակասութիւնը Օ. Կարօի խօսքի սկզբի ու վերջի միջեւ: Կը շեշտէ բանաստեղծական արուեստի կարեւորութիւնը. յանգը արուեստի գեղեցկութիւններէն մէկն է: Անհրաժեշտ է, որ գրական երկի բովանդակութիւնը ըլլայ ցեղական. օտարը անարժէք է հայ գրականութեան համար:

Ե. Քոչարեան Հարց կը դնէ.— ո՞րն է մեր գրական ձգտումը. «ի՞նչ»ը, թէ «ի՞նչպէս»ը: Իրպատասխանն է «ինչպէս»ը: Պէտք է թօթափել հին ուսուցչական, քարոզչական գրականութեան լուծը, որ տիրող է 60ական թուականներէն սկսած: Գրականութիւնը պէտք է զբաղի զուտ արուեստի մտահոգութիւններով: Հայ գրականութիւնը այսօր, կարող է մշակուիլ միայն գաղութներու մէջ, ուր չկայ բռնադատութիւն: Պէտք է ճշդել նաեւ մեր տեղը. ո՞ւր ենք մենք, ի՞նչ կշիռ ունինք ընդհանուր գրականութեան տեսակէտով: Եւ այս կողմէն ալ գաղութը աւելի առաջ է, քան Հայաստանը: Գաղութը ազատ է ու ազատ կը շօշափէ նոր խնդիրներ, իսկ Հայաստանի մէջ թութակօրէն կը կրկնեն ռուսական ձեւերը: Զարեանը, որ արտասահմանի մէջ կը գրէ, փաստօրէն խորհրդային գրականութիւն կ՚ընէ. անոր ոճը, ձեւը ռուսական են, յաճախ, բառացի կրկնութիւնը ռուս գրողներու:

Քոչարեան լաւատես է գաղութի արուեստի եւ գրականութեան համար:

Ա. Խոնդկարեան կը պարզէ կարգ մը թիւրիմացութիւններ, կը հերքէ իրեն վերագրուած «ազգայնամոլութիւնը» եւ կը պնդէ, որ հայ գրականութիւն չի նշանակեր միայն հայերէն գրուածներու գումար: հայ գրականութիւնը, որպէս այդպիսին, չի կրնար սնանիլ միայն օտար նիւթով: Սխալ է «ինչ»ի եւ «ինչպէս»ի բաժանումը. բովանդակութիւնը ձեւը գրականութեան մէջ նոյնը չէ, ինչ որ նկարչութեան մէջ: Ամբողջ ռուս գրականութիւնը, օրինակ, քարոզչական է, բայց ի՞նչպէս կարելի է ըսել թէ ան գրականութիւն չէ:

Ղ. Մելոյեան կը շեշտէ գրական արուեստով ապրող զանգուածի բացակայութիւնը: Հայ գրագէտները իրենց մտաւոր սնունդը կը ստանան օտար՝ աւելի բարձր գրականութիւններէն եւ չեն ապրիր հայ գրականութեամբ: Հայերէն գրականութիւն ընելը անոնց համար տեսակ մը պարտականութիւն է. գրելու ատեն կը յարմարին ամբոխին եւ հոգեպէս հաղորդակից չեն այն տարրի հոգեբանութեան, որու համար կը գրեն: Հայերէն զուտ գրական թերթ չկայ, եւ գրողը ստիպուած է այս կամ այն կուսակցութեան թերթին մէջ տեղ փնտռել: Հայ գրականութիւնը չի գոհացներ զարգացած սերունդի պահանջները, և երիտասարդութիւնը կ՚ուծանայ: Մեր գրականութիւնը սահմանափակ է ազգային առանձնացման մէջ: Հոգեկան ապրումներ չկան մեր գրականութեան մէջ: Յեղափոխական շարժումը, օրինակ, հոգեկան տիպարներ չարտադրեց: Այս եւ նման թերութիւնները պատճառ են, որ վերելք չի նկատուիր: Պէտք է դուրս գալ ազգային առանձնացման նեղ շրջանակէն, պէտք է տեսնել մեր շրջապատը, պէտք է տեղ տալ արուեստի եւ գրականութեան աւելի բարձր եւ ընդհանրական ձեւերուն:

Խօսիլ փափաքողներու թիւը դեռ շատ էր, բայց ժամանակը անցած ըլլալով, հաւաքոյթը փակուեցաւ: Այս առթիւ ընդհանուր բաղձանք յայտնուեցաւ որ արուեստին եւ գրականութեան ուրիշ երեկոներ ալ նուիրուին:

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գործազրկութիւնը եւ գործաւորներու աշխատանք հայթայթելու դժուարութիւնները ամէնէն մեծ մտահոգութիւններէն մէկն եղած են յետպատերազմեան աշխարհին. Ֆրանսա, այս տեսակէտէն, երկու տարիէ ի վեր ամենէն բարեբախտն է: Հակառակ զանազան բայց մասնակի դժգոհութիւններու, ամէնէն քիչ կը տառապի գործի կողմէ:

Փարիզ, Ֆրանսական արտադրութեան ամէնէն մեծ կեդրոններէն մէկը, փաստը կուտայ գործերու բարգաւաճ վիճակին: Սէնի նահանգային ընդհ. խորհուրդին մէջ կարդացուած տեղեկագիր մը կը յայտնէ թէ 1929ը կը վերջանայ գործազուրկներու համեմատաբար շատ փոքր թիւով մը,— 22 անգործներ՝ արուարձաններու մէջ, 544 Փարիզի մէջ:

1929ի սկիզբէն ի վեր, ընդամէնը մէկ միլիոն ֆրանք բաշխուած է անգործներու իբր նպաստ, մինչ նոյն ժամանակի ընթացքին, Լոնտոնի մէջ, անգործներու նպաստ գումարը կ՚անցնի 2 միլիառը, իսկ Պերլինի մէջ՝ 800 միլիոնը:

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ֆրանսական ճարտարարուեստի բարգաւաճ վիճակին փաստերէն մէկն ալ այն է որ, տարուէ տարի, Ֆրանսայի մէջ աշխատանք փնտռող օտարականներու թիւը կը շատնայ: Աշխատանքի Նախարարութեան օտար աշխատաւորներու սպասարկութեան պետին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ 1929ի ընթացքին, յունուարէն նոյեմբեր, 10 ամսուան մէջ, Ֆրանսա մտած են 94.343 օտար աշխատաւորներ: 1925ին այս թիւը հասած էր 89,000ի, ամենէն տկար տարին եղած է 1927ը. Ֆրանսա մտած են ընդամէնը 17,166: իսկ Փարիզի օտարբնակչութիւնը վերջին վեց տարիներու ընթացքին ունեցած է 200 հազարի յաւելում մը, համաձայն վերջին պաշտօնական վիճակագրութեան մը:

Օտար աշխատաւորներու այս յարաճուն մուտքը կանոնաւորելու, հոսանքները տեղաւորելու եւ տեղացի աշխատաւորներու գործը չխանգարելու նպատակով, Աշխատանքի Նախարարութեան մէջ կազմուած է յատուկ դիւան մը, որ օտար աշխատաւորներու մուտքը արտօնելէ առաջ, կը քննէ թէ չկա՞յ երկրին ներսը անգործ մը, որուն նախ պէտք ըլլայ գործ հայթայթել: Յետոյ, Ֆրանսա մտնելուն, այս դիւանին պաշտօնեան է որ կ՚ընդունի օտար աշխատաւորը, կը քննէ անոր թուղթերը եւ հաստատէ յետոյ անոր օրինական կացութիւնը, զայն կը ղրկէ իր գործին վայրը, համաձայն հաւաքական կամ անհատական պայմանագրութեան: Դիւանը ունի նաեւ իր քննիչները, որոնք կը շրջին գաւառէ գաւառ, գործարաններու եւ երկրագործական հիմնարկութիւններու մէջ հսկելու համար պայմանագրութիւններու գործադրութեան:

Բողոք եւ պահանջ ունեցող օտար գործաւորը այս դիւանին է որ կը դիմէ գոհացում ստանալու համար: Այս դիւանին կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ. ան է որ կապ կը հաստատէ գաւառի եւ արտասահմանի սպասարկութեանց հետ, գործի խնդրանքները կը քննէ, կը ճշդէ օտար աշխատաւորներ մըտցնելու պահանջը եւ ըստ այնմ կը հրահանգէ եւ կ՚արտօնէ օտարականներու Ֆրանսա մուտքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՁՅՄԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Դեկտ. 9ին Երեւանի մէջ փակուեցաւ Կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովի Գ. լիագումար նիստը, ուր լսուեցան զեկոյցներ կուսակցական զտման, Կեդր. վեր. Յանձ.ի աշխատանքներու ծրագրին եւ ինքնաքննադատութեան մասին:

Կուսակցական զտման ենթարկուած են Հայաստանի 685 բջիջներու 11764 անդամներէն՝ 11444 հոգի: Ասոնցմէ, կուսակցութենէն վտարուած են 1700 հոգի: Արտաքսուածներէն 275 հոգի բանուոր են, 1022 գիւղացիներ եւ մնացեալը ծառայողներ:

Ինքնաքննադատութեան շուրջ վիճաբանութիւնները երկարած են: Դիտողներ եկած են թէ բաւարար չափով ծաւալած չէ ինքնաքննադատութիւնը, թէ ճնշում կը բանեցնեն եւ հալածանքի կ՚ենթարկուին աշխատաւորները:

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն տուած է որոշումներ՝ հետեւեալ հարցերու մասին.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

Աշխատաւորներու թիւին զուգընթաց, կ՚աճի նաեւ աշխատանք փնտռողներու թիւը, որոնք կ՚արձանագրուին աշխատանքի սակարաններու. Անցեալ տարիներու բաղդատմամբ, գործազուրկներու թիւը աւելցած է:

Գործազուրկներու ընդհանուր թիւին 43,6 տոկոսը կիներ են. 14,8 տոկոսը անչափահասներ: Զտումներու, գործազուրկներու ստուգումը եւ գործազուրկներու յաճախակի հրաժարումը իրենց առաջարկուած աշխատանքէն, կը հաստատեն թէ գործազուրկներու մէջ անձեր կան, որոնք կը խուսափին աշխատանքէ եւ աշխատանքի սակարանը կ՚արձանագրուին՝ զանազան արտօնութիւններ եւ նպաստներ ստանալու համար:

Գործազուրկներու թիւը պակսեցնելու միջոցներ նկատուած են շինարարական մեծ աշխատանքները, 7 ժամուան բանուորական օրը, անընդհատ արտադրութեան կիրարկումը:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄ ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բանուորական ուժի կազմակերպումը թէ արտադրութեան և թէ աշխատանքի շուկաներուն մէջ, ներկայիս շատ ետ մնացած է բաղդատմամբ տնտեսութեան պահանջներուն, ինչ որ պատճառ կը դառնայ կարգ մը բացասական երեւոյթներու:

Ա.— Շարք մը տնտեսական կազմակերպութիւններու անուշադրութիւնը՝ բանուորական ուժի կազմակերպման հանդէպ: Անոնց նկատի առնելու պահանջը, կը բարձրացնեն բանուորներու թիւը:

Բ.— Գործարաններու մէջ խընամիական կապերն ու պաշտպանութիւնները կը դժուարացնեն մասնագէտ եւ որակեալ բանուորներ հասցնելու գործը:

Գ.— Արհեստակցական միութիւնները թոյլ կուտան որ շարք մը արդիւնաբերական միութիւններու մէջ մտնեն անկազմակերպ ուժեր եւ երբեմն խորթ, թշնամի տարրեր.

Դ.— Աշխատանքի շուկան թոյլ կազմակերպուած է:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նարոյեան պատրիարքը հրաժարեցնելու համար վեց եկեղեցականներու ծանօթ ձեռնարկը իր արձագանգն ունեցած է Թրքական իշխանութեանց մօտ:

Դեկտ. 18ին ոստիկանատուն հրաւիրուած է վարչութեան ատենապետ պ. Գէորգ Թորգոմեան, հարկ եղած բացատրութիւններ տալու համար խնդրին մասին: Իսկ դեկտ. 19ին ոստիկանական Ա. ճիւղի տնօրէնութեան ներկայացած են յիշեալ վեց եկեղեցականները՝ Գէորգ արք. Արսլանեան, Սարգիս եպս. Տ. Սարգիսեան, Տաճատ եպս. Պասմաճեան, Հմայեակ, Եղնիկ եւ Գուսան վրդ.ները, որոնք հարցաքննուած են:

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍ

Ազգ. մեծ ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշա Պոլիս հասնելով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Խնայողութեան եւ տնտեսութեան միութեան անդամները թէ իրենք տեղական կերպաս պիտի գործածեն եւ թէ ուրիշներն ալ պիտի պարտադրեն գործածելու զանոնք: Իսկ անոնք որ առանց ստիպողականութեան, օտար կերպասներ գործածեն, իսկոյն անդամակցութենէ պիտի հրաժարեցուցուին: Կրնանք ըսել թէ այլեւս տեղական կերպասները եւ ուտեստեղէնները մեծ մասամբ մեզի կը բաւեն: Նոյնիսկ պարահանդէսի եւ պաշտօնական օրերու յատուկ կերպասներ ունինք: Ամէն ոք պէտք է ստիպէ որ իր կինը տեղական կերպաս գործածէ: Մ. Քէմալ փաշա ամէնէն առաջ հրամայեց իր հագուստները տեղական կերպասէ շինել: Նոյնպէս պարտաւորեց որ իր ապարանքին մէջ գտնուողներն ալ անխտիր իրեն հետեւին եւ յայտարարեց որ անսաստողներուն երեսն անգամ պիտի չնայի:

Պէտք է գիտնալ որ օտարները իրենց արտադրութիւնները միայն կը գործածեն, նոյնիսկ Թուրքիա եկող օտարները իրենց ուտելիքները ընդհանրապէս միասին կը բերեն: Ամէն կողմ հրահանգ տրուեցաւ որ Ազգ. Խնայողութեան Միութեան մասնաճիւղեր բացուին: Սուրճի եւ թէյի գործածութիւնը իրենց նուազագոյն չափին կրնան զեղչուիլ: Եթէ հիւրերուն սուրճ ապսպրելու սովորութիւնը վերցուի, 5 միլիոն ոսկի ծախքը կէսաւէկէս կրնայ իջնել: Սուրճի տեղ շաքար, լօքում եւ չամիչ պիտի հրամցուի:

ԹՕՓԱԼ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ՓԱՇԱ

Թերթերը կը շարունակեն իրենց բուռն յարձակումները Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշայի դէմ: Այս վերջինը դեռ Պոլիս կը գտնուի եւ Էնկիւրի չէ գացած, ինչպէս գրուած էր: Իր հեղքը կորսնցնել տալու համար մինչեւ Հոլյար փաշա գացած է, սակայն կառախումբ չէ նստած: Կը բնակի Թօքաթլեան պանդոկին մէջ: Սակայն կ՚ըսուի թէ հեռու գիւղ մը գացած է վերջին անգամ, եւ կ՚ուզէ բազմութենէ հեռու ապրիլ:

Թերթերը կը պահանջեն որ Թօփալ Իսմայիլ փաշա դատարանի յանձնուի եւ հաշիւ տայ պատերազմի ընթացքին իր կատարած գեղծումներուն մասին: «Ճիւմհուրիյէթ» կը թելադրէ, որ երբ Թօփալ փաշան Էնկիւրի հասնի, կայարանին մէջ դիմաւորուի երկու ոստիկաններու կողմէ...

Բացի իր հաշուական զեղծումներէն, Իսմայիլ Հագգը պիտի հետապնդուի նաեւ իբրեւ զինուորական փախստական: Զինուորական օրէնքը խիստ պատիժներ կը տրամադրէ փախստականներուն համար, որոնց յանցանքը ժամանցումի ենթակայ չէ:

«ԽԱԲՈՒԵՑԱՆՔ. ԱԶԱՏԵՑԷՔ ՄԵԶ»

«ՈՉ ԿՐԱԿ ՈՒՆԻՆՔ, ՈՉ ՃՐԱԳ»

...Խմբագիր «Յառաջ»ի

Լանսէյ, 23 դեկտ.— Գրեթէ ամիսէ մը վեր հոս կը գտնուինք: Թերեւս դուք ալ տեղեակ էք մեր Յունաստանէն հոս գալու պատճառներուն: Իսկապէսբուն պատասխանատուներն են մեր հայ չարաչար «սըմսար»ները, որոնք մենք խաբելով, համոզելով մեր դրամները գրպանելով ճամբայ հանեցին եւ նա ը ճիշդ մեկնելու ժամանակ Պիրէոնի նաւահանգիստը մեզ յանձնեցին մեր անցագիրները: Մեզի այնպիսի խոստումներ ըրին որ եթէ Ֆրանսա հասնէինք, մեզի գործ պիտի տային առանց դժուարութեան եւ ամենայն դիւրութեամբ պիտի կրնայինք առնել մեր ինքնութեան թուղթերը: Ի՞նչ գիտնայինք որ մեր անցագիրները մէկ երկու ամսուան համար վիզէ եղած են, թէ վերադարձը պարտաւորիչ է, եւ Ֆրանսայի մէջ վարձքով գործ չպիտի կրնանք ընել: Եթէ գիտնայինք, անշուշտ պիտի զգուշանայինք: Այժմ հոս քանի մը խեղճ ընտանիքներ կը գտնուինք, բոլորովին անճար եւ նեղ վիճակի մէջ: Պայմանագրով թուղթի գործարանը մտանք, երբ շաբաթ վերջը մեզի հանեցին, ըսելով թէ ինքնութեան թուղթ չունինք եւ չենք կրնար աշխատիլ: Զինը ամէն կողմ շրջապատած է, ոչ կրակոց ճրագ ունինք, ոչ ալ չոր հաց կրնանք ճարել: Աշխատելու կարողութիւն ունինք, գործ կ՚ուզենք, բայց չեն տար եւ կը վռնտեն, ըսելով որ օրէնքի հակառակ շարժած ենք: Ուրիշ տեղ ալ չենք կրնար երթալ, քանի որ դրամ չունինք: Երբեք չորս փոքր զաւակներ ունեցող ընտանիքներու քաշած չարչարանքը, նեղութիւնը անկարելի է գրչով բացատրել: Մենք քիչ կը գրենք, դուք շատ հասկցէք:

Սիրելի հայրենակից, մեր մասին ի՞նչ կը խորհիք: Մենք տեղ չենք գիտեր, մարդ չենք ճանչնար ճար մը ցուցուցէք, որպէսզի առանց մեր աշխատելու կորովը կորսնցնելու գործի սկսինք, եթէ ոչ Ցէրզօրէն եւ Խղմիրէն ազատելէ վերջը, անօթի պիտի մեռնինք Ֆրանսայի մէջ... Ի սէր մարդկութեան, մի՛ ուշացնէք ձեր ընելիքը որովհետեւ մեր վիճակը խղճալի է:

Առաքել Առաքելեան Պուրտուրցի, Գրիգոր Սաքալեան Պուրտուրցի Հայկանուշ Նալպանտեան Նազիլլի կարապետօնապետեան եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Լիոն, 25 դեկտ.— (Սեփ. Թղթ.).- Լիոնահայ գաղութը երկար ժամանակէ ի վեր կը ցանկար ունենալ իր մասուր-մանկապարտէզը հայաշատ կեդրոնի մը մէջ: Յաճախ եղած են ուղղակի եւ անուղղակի գանգատներ, թէ երկու ազգային մարմին գոյութիւն ունի. սակայն եւ ոչ մէկը կը ջանայ մանկապարտէզ մը բանալ: Շատ հին չէ պատմութիւնը երկու Ազգ. Միութիւններու գոյութեան, գաղութը շատ լաւ գիտէ ապօրէն մարմնոյն կատարած գետնաքարշ սադրանքները, չէզոքացնելու համար օրինաւոր վարչութեան գործունէութիւնը: Հակառակ բոլոր այս արգելքներուն, Ազգ. Կեդր՝ վարչութիւնը անվհատ շարունակեց իր գործը եւ իր ջանքերուն շնորհիւ Լիոնի գաղութը ունեցաւ մասուր-մանկապարտէզ մը հայաշատ կեդրոնի մը մէջ, ուր ամէն օր կը հաւաքուին երկոտասնեակ մը հայ մանուկներ, սորվելու համար իրենց մայրենի լեզուն: Հինգշաբթի օրերը աշակերտներու թիւը կը հասնի մինչեւ 30-35ի. կիրակի առաւօտները տեղի կ՚ունենայ պատարագ եւ կրօնական աբարողութիւն: Կարգ մը հայ տիկիններ ձեռնարկած են հանգանակութեան, մասուր բարեզարդելու համար եւ առաջին առթիւ գոյացած գումարով թանկարժէք կերպասէ վարագոյր մը նուիրած են. գնահատելի է տիկիններու ժրաջան աշխատանքը:

* * *

Ամանորի առթիւ տեղի կ՚ունենայ մանկապարտէզի անդրանիկ հանդէսը, թուականը պիտի յայտարարուի թերթով: Մասնաւորապէս մանկապարտէզի աշակերտներն են որ պիտի երեւին բեմին վրայ. փոքրիկներ՝ որոնք հայերէն խօսիլ չէին գիտեր, այսօր շնորհիւ Օր. Սաթենիկ Դաւթեանի թափած ջանքերուն, կրնան հայերէն արտասանել եւ խօսիլ, պարտականութիւն կ՚իյնայ Լիոնի գաղութին՝ ներկայ ըլլալ հանդէսին եւ քաջալերել թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս: Պէտք է թեւ թիկունք հանդիսանալ Ազգ. Կեդր. վարչութեան, կանգուն պահելու համար մասուր-մանկապարտէզը. որմէ ունինք շատ մը ակնկալութիւններ:

Յունուարի սկիզբը տեղի պիտի ունենայ Ս. Փափազեան «Քլիք»ին դէմ բացուած եւ շահուած դատի շարունակութիւնը: Արդիւնքը իր կարգին կը հաղորդեմ «Յառաջ»ին:

Վարուժան

ԳԱՐԱԽԱՆԻ ԵՂԲԱՅՐԸ

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ գործավար Լ. Գարախանի եղբայրը Յովսէփ Գարախան, Խ. Միութեան Պոլսոյ արտաքին առեւտուրի ներկայացուցչութեան յաճախապակիի ճիւղին տնօրէն կարգուած է:

Յովսէփ Գարախան, արդէն իսկ պաշտօնատեղին հասած եւ պաշտօնին ձեռնարկած է:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի «փարիզի մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ: Այսօր կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ:

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՓԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Petit Journal*ի մէջ 21* Rue Cadet (Métro: Cadet)

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԱՐՕՆՑԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՖՕՆՏԻՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, ՇԱՀՊԱՐՈՆԵԱՆ, Օրիորդք ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ ՊԻՒՂՊԻՒԼԵԱՆ, Պ. Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ, ՓԻԼԻՆՍԲԻ, Ա. ԿՈԹԻԿԵԱՆ, ՌԱՖԻԿ, ջութակահար ՌՈՒԲՍ և «ԱԼԱԳԵԱԶ» երգչախումբը:

կը ներկայացուի՝ "ՏԱՐՕՆԻ ՀԱՐՍՆԻՔԸ"

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏՕՆԱԾԱՌ

Եւրոպական պարեր, ճազ-պանտ եւ Թանկօ երաժշտախումբերը ղեկավարութեամբ ԹԱՈՒՍ ԺՈՐԺԻ

Ճոխ և հանրամատչելի պիւֆէ *Մուտք՝ 15, 10 և 7.50 ֆրանք*

Պզտիկներու համար տօնածառի մասնակցութիւնը 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններ

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԵՒ

ՎԱՀՐԱՄ ԿՐՊՕԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

փարիզ 22 դեկտ. 1929

Հ. Ց. Դ.

Մարսէյլի *Ռոստոմ ենթակոմիտէի հրապարակային-վիճաբանական ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբրոյեան: Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12:*

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքօլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ"

Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հերաթափիչ (մազ թափող) արտադրութիւններէն:

երեք վայրկեանը բաւարար է թափելու եւ մաքրելու մազերն ու աղուամազերը, առանց գրգռելու վերնամաշկը:

գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)

Լապոռաթուառ՝ «քիս»

159 Rue Pierre Corneille, Lyon

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ *Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:*

25 Rue Vilin, Paris (20e)

Հեռաձայն Menil. 69—15

Դիմել՝ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

13 Bld. Edgar-Quinet Colombes, (Seine):

Գին 1 տոլար կամ 25 ֆրանք

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram

63 Av. Gde. Armée

149ter Bd. Villette,

84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, մօթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

L'ATELIER

Ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին

L'Admirable visite

et Bilora

օր ընդ մէջ

VOLPONE

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

1000 +

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս*BC, BG, O *եւ* Q.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բացուած է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON

Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre (*Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին դուռ*)

իր անձնական դարմանատան մէջ կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները:

Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8: Կիրակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12:

Éts "TOUT POUR LE CONFORT"

26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44

CHAUFFAGE CENTRAL

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)

Կը ստանձնէ շոգիով սանթրալի, սալ տը պէներու եւ տաք ջուրի զետեղումներ

ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մեր միջոցաւ կատարեցէք նաեւ ձեր սալամանտրերու եւ խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ: Միեւնոյն Տան մէջ՝ T.S.F.ներ, ֆօնօկրաֆներ, լուսանկարչական գործիքներ, դիտակներ, ակնոցներ եւլն. — կանխիկ եւ ապառիկ:

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ

(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)

18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 73 97

իրաւագէտ խորհրդատու Տէֆանս Օթօմօպիլ է Սբօրթիվ եւ Միւթիւէլ Միլիթէր ֆրանսական մեծ ընկերութեանց:

կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագրեր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները, ու ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ:

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ:

FUMISTE-COUVREUR

PLOMBIER

Կը ստանձնեն կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIAN*ի*

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)

Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24-83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Երբ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած GRESSIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան

Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ, յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *կորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

Tailleur

A. BERBERIAN

24. RUE BERGERE

Paris

Tél: Prov: 05-49

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ *Բոլոտպիա* եւ *Օտէօն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: Եւրոպական եւ արեւելեան նուագարաններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70

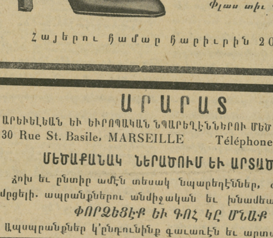
կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործադրութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՁԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ *կօշիկի գործարանը*

18 Rue MONCEY, 18 Lyon

Փլաս տիւ Փօնի սօտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ Վ.ԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

30 Rue St. Basile, MARSEILLE Téléphone: 14-29 Man.

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԱՄՍԱԿԱՆ 75 ՖՐԱՆՔՈՎ ՄԻԱՅՆ՝

ձեր տոմարները կը պահեմ ֆրանս. օրէնքին պահանջած ձեւով

Ձեր Chiffre d'affaires, Bénéfices Commerciaux *և* Impôts sur le revenue*ի յայտարարութիւններն ու կարգադրութիւնները ձրիօրէն կը կատարեմ:*

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ որեւէ առթիւ ձեզի ուղղուած հարցումները ձրիօրէն կը կարգադրեմ:

ԱՄԽՈՆԵՐԷ ԵՒ ՆՈՅՆ ԻՍԿ տարիներէ ի վեր դիզուած ձեր հաշիւները կարճ ժամանակէն եւ նպաստաւոր պայմաններով կը դասաւորեմ:

ԵԹԷ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻ պիտի սկսիք եւ կամ սկսած էք, բայց Patente *եւ* Registre de Commerce *չունիք՝ կառավարական բոլոր ձեւակերպութիւնները նպաստաւոր պայմաններով կը կարգադրեմ:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affaires*ի եւ* BénéficesCommerciaux*ի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն երկու գործաւոր ունենաք:*

Դիմել միայն գրաւոր հետեւեալ հասցէին՝ Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ՝ Օրէնսգէտ-հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E.C.I.), փարիզի Առեւտ. դատարանի կողմէ վաւերացեալ:

CHÉKERIAN, 150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris.

Téléphone Trudaine 76-42

ԿԱՂԱՆԴԻ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

Չոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

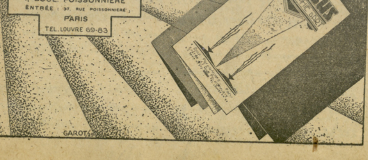
ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)

Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ Մոնփարնասէն

ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929
31 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1149 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ, ՁՄԵՌԸ ԵՒ ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԴԷՆ ԿԸ ՀԱԼԵՑՆԵՆ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ԵՒ ՇՈՒՏ

Սուրիոյ մէջ գործի ձեռնարկած են արդէն, Թուրքիայէն աքսորուած բեկորներու պատսպարման համար: Կեդր. խնամատարութիւն մը կազմուած է Հալէպի մէջ, եւ երկու անդամներ ղրկուած են դէպի սահմանագուխ, ուր խռնուած է տարագիրներու մեծամասնութիւնը: Զափահաս որբերն ալ յանձնախումբ մը կազմած են Պէյրութի մէջ, դրամ հաւաքելու համար:

Իսկ Փարիզի մէջ, ինչպէս հաղորդեցինք արդէն, կազմուած է կեդր. Յանձնախումբ մը, Նախագահութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Ուրեմն, տագնապին ծանրութիւնը կ՚ըմբռնեն բոլորն ալ, և շարժումը սկսած է արդէն, եղբայրական աջակցութիւն հասցնելու համար նոր հալածականներուն, որոնք առնուազն 4—5 հազարի պիտի հասնին, եթէ ճամբաները չփակուին:

«Յառաջ»ի ընթերցողներն ու բարեկամները չսպասեցին սրտառուչ կոչերու, իրենց պարտականութիւնը կատարելու համար, նաեւ այս առթիւ: Կաթիլ-կաթիլ, բայց ամէն օր գումարներ կը հասնին: Եւ վստահ ենք որ, տօնական օրերու տաղտուկներէն յետոյ, աւելի արագ պիտի բարդուին ցանկերը, ինչպէս Շիրակի եւ Ֆիլիպէի օրերուն:

Ժողովրդական լումաները անշուշտ կաթիլ մը ջուր են: Բայց ունին բարոյական մեծ արժէք: Անոնք ոչ միայն կը նորոգեն հոգիէ հոգի եղած կապերը, այլեւ բարոյապէս կը կազդուրեն թ՚ե մեզ, թ՚ե հալածականները:

Ողորմութիւն չէ որ պիտի բաշխենք, իբրեւ բարի քրիստոնեաներ. այլ մեր պարտականութիւնը պիտի կատարենք իբրեւ եղբայրներ եւ քոյրեր: Այլ մանաւանդ իբրեւ բախտաւորներ:

Շատերը անցան նոյն ճամբաներէն, աւելի դժբախտ պայմաններու մէջ, եւ հիմա, նորէն տուն-տեղ շտկած, հեռաւոր յիշատակի մը պէս կը նային այդ օրերուն: Իսկ ուրիշներ, իրենց երազին մէջ անգամ չտեսան այդպիսի սարսափներ: Եւ եթէ պատմես՝ չեն հաւատար, ինչպէս չպիտի հաւատար իրական Թուրքն ու Անատոլուն չտեսած Եւրոպացի մը:

Այս երկու դասերն ալ չեն կրնար խուսափիլ իրենց պարտականութենէն: Մանաւանդ անոնք որ իրենց լոյս օրերը անցուցին ազատ եւ ապահով երկինքի տակ, եւ գիշերները իրենց գլուխը դրին փետուրէ բարձերու վրայ:

Ձեռքի ձեռքի բոլորն ալ, առանց խտրութեան: Եւ մանաւանդ շո՛ւտ: Ձմեռը եւ անօթութիւնը մեր բարի կամքին չեն սպասեր: Գոյնզգոյն քուրջի կտորներ հագած կը ծածկեն հաւիրաւոր կիներու եւ մանուկներու մերկութիւնը, եւ եթէ տրամադրելի դրամ չունինք, անշուշտ լաթի կտոր մը չի պակսիր տանը անկիւնը: Անհրաժեշտ է ոչ միայն դրամ, տեղաւորման եւ պարենաւորման ծախքերը հոգալու համար, այլեւ հագուստակապուստ:

Այս առթիւ, ժողովուրդը հրաւիրելով եղբայրական աջակցութեան, անհաժեշտ կը գտնենք վարիչներուն ալ յիշեցնել իրենց պարտքը:

Մինչեւ հիմա, երեսի վրայ ձգուած կը մնայ Սուրիան, հակառակ իր հոծ զանգուածին եւ բազմազան պահանջներուն: Ցաւալին չկրցանք ըմբռնել, թէ ուրիշ գաղութներու չի նմանիր Սուրիա-Լիբանանը:

Այնտեղ ոչ միայն պատկառելի համրանք ունինք, այլ և զայն մեծ մասով հողին կապելու հնարաւորութիւններ: Մանաւանդ որ, տեղական իշխանութիւններն ու հոգատար կառավարութիւնն ալ համաձայն են այս մասին: Եւ եթէ տեղաւորման ձեռնարկները դանդաղ կ՚ընթանան, եթէ ամէն շաբթու 50—100 մարդ բեռ կը կապէ դէպի Հարաւ. Ամերիկա, խոստովանինք որ մեր խիղճն ալ մաքուր չէ:

Ամէն ծրագիր դրամ կը պահանջէ: Ինչ որ կարելի եղած է ճարել, մինչեւ հիմա, մեծ մասով օտար, միջազգային հանգանակութեանց կը պարտինք: Ողբալի է մեր բաժինը մանաւանդ հայկական գիւղերու կառուցման գործին մէջ:

Արդ, հիմա որ Անատոլուի բեկորներուն հոգն ալ կը ծանրանայ Սուրիոյ վրայ, պէտք է սթափինք, վերջապէս, եւ մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւինք այդ շրջանի գործերուն:

Օրինակ, չի բաւեր դրամ, հագուստ հաւաքել եւ բաժնել հալածական բեկորներուն: Անմիջական օգնութենէն յետոյ, կենսական խնդիր է նորեկ բազմութիւնները տեղաւորել, հողին կապել, սերմնցու, լծկան եւն. հայթայթել: Այլապէս, պիտի բանանք տեւական թշուառութեան, քաշքշուքի, հիւղաւաններու, «քէմփ»երու նոր շրջան մը, որ կրնայ տարտկացնել տեղացիները:

Հարց է հիմա,—եթէ Հալէպի մէջ կազմուած Խնամատարութիւնը, տեղին վրայ ուսումնասիրելով խնդիրը, գործնական ծրագիր մը ներկայացնէ, ո՞վ տէր պիտի կանգնի անոր: Ազգային ո՞ր իշխանութիւնը:

Այս ալ կը պահանջէ ձեռք ձեռքի եւ զուգընթաց աշխատանք: Ամիս մը, վեց ամիս հաց եւ ապուր բաժնելէ յետոյ, այս խնդիրն է որ սեղանի վրայ պիտի գայ: Այն ատեն, խարխափումը կրնայ տուն քանդել, եւ մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա քշել Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի մնացորդները: Ինչ որ կը նշանակէ նոյն ելքին յանգիլ:

Եթէ ճիշդ է որ ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, ահա նոր պատեհութիւն մը՝ մեր զանցառութիւնները դարմանելու:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐ ՎՐԱՅ ԽՕՍԵՑՆԵԼՈՒ ՄԱՐՄԱՋ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 դեկտ.).

— «Տարբեր կերպով կարելի չէ մեկնել այն տարօրինակ գրութիւնը, զոր ստորագրած է Պ. Յ. Տէր Յակոբեան, *Յունահայ* տարեգիրքին մէջ (1930):

Այդ գրութեամբ, պոլսահայ նախկին օրագրողը կ՚առաջարկէ լատինականով փոխարինել մեսրոպեան հայ տառերը: Եւ նոր, բայց ապագային անպայման իրագործելի բան մը ըսած ըլլալու հպարտութեամբ, հիմնակուրնէ կ՚երեւակայէ իր անմահացումը:

«Ժամանակը կուգայ երբեմն արդարացնելու այն առածը թէ ճշմարտութիւնը «յիմար»ներու բերանովը կը յայտնուի: Երբ հայերէնը լատինատառ ըլլայ, արձան մը կը պարտինք Եօանէսքուի, եւ արձանագրութիւն մը... ինծի»:

Տեղի չտալու համար ծիծաղելի պատրանքներու, հիմնակուրնէ ծանուցանենք իրեն որ ի զուր փառապսակի կամ փշապսակի կը սպասէ: Եթէ օր մը ընդունուի անգամ լատինական տառերու դրութիւնը, այդ պատիւէն ոչ իսկ փշրանք մը կը մնայ իրեն: Պատճառը շատ պարզ է, եւ մէկը որ կը յաւակնի խելք ծախելու այսքան փափուկ հարցի մը մասին ու մանաւանդ պանծացում սպասելու,—հոգ չէ թէ ապառիկ — պէտք է գիտնար ատիկա:

Եթէ երազատես Եուանէսքուն էր որ առաջին անգամ հրապարակ դրաւ առաջարկը, երկրորդողն եղաւ Պօղոս Մակինցեանը: «*Պէտք է արխիւը նետել Մեսրոպեան կոշտ ու անկիւնաւոր տառերը*», կը գրէր ան քանի մը տարի առաջ, Թիֆլիսի «Զարիա վօստոկա» ռուսերէն թերթին մէջ: Արտասահմանի հայերէն բոլոր թերթերը առնուազն երեքական անգամ անդրադարձան այս առաջարկին, լուրերու կամ խմբագրական սիւնակին մէջ: Եւ այնքան շատ ու երկարօրէն, որ չլսող չմնաց, անգամ գբագէտներու դասէն:

Գալով բուն նիւթին, չենք գիտեր թէ հարկ կա՞յ լրջօրէն քննելու զայն:

Արդարեւ, Յ.Տ.Յ. խնդրին մօտեցած է սրտառուչ լրջութեամբ մը, եւ փաստելու ելած է...: փաստն ալ գիտէ՞ք ինչ է.— որպէս զի Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ նման վայրերու հայ տղաքը չայլասերին... իր պզտիկը իրեն հարցուցեր է թէ հայերէն ի՞նչպէս կ՚ըսեն dixին:—*Տասը*, պատասխանած է, բայց տղան չէ կրցած սորվիլ, կամ շուտով պիտի մոռնայ: Կարծես ամէն կողմ անմիջապէս դպրոցական ցանցով մը պիտի ծածկուի եւ այլասերումը դանակի պէս պիտի կտրի, եթէ հայերէն գիրքերը կամ թերթերը լատինական տառերով շարուին:

Այլասերման վտանգը այսքան այլասերել, չենք գիտեր թէ ի՞նչ կը նշանակէ իր կարգին: Եւ այն ալ լրջօրէն ու հրապարակով:»

ՄԱՀ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

Եգիպտոսի թերթերը կը հաղորդեն մահը աչազուրկ ուսուցիչ վանեցի Համբարձում Երամեանի, որ զինադադարէն ի վեր կը բնակէր Եգիպտոս: Մահը տեղի ունեցած է դեկտ. 20ին, Աղեքսանդրիոյ իր բնակարանին մէջ: Մեռնելէն քանի մը օր առաջ լոյս տեսած էին իր «Յուշարձան»ը, երկու հատոր: Դեկտ. 22ին կիրակի օր ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուած է բազմավաստակ ուսուցչին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դաւեր՝ Հայերու Սուրիա մուտքին դէմ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (21 դեկտ.).

Կարգ մը կաշառուած մարդիկ, դարձեալ կը ջանան հակահայ շարժում մը ստեղծել եւ շահագործել մեր պաշտօնակիցներուն բարեմտութիւնը, անոնց հաղորդելով Հայոց շահերը վնասող լուրեր: Վերջին շաբթուան ընթացքին այդ վարձկան լրատուները կարգ մը տեղական թերթերու մէջ գրեցին թէ ֆրանսական մարզպանութիւնը հրահանգած է Յունաստանի և Թուրքիոյ դեսպաններուն՝ այլեւս վիզէ չընել Սուրիա գալ ուզող Հայերու անցագիրները:

Այս լուրը որ կրկնուեցաւ քանի մը անգամ, օրին մենք գիտէինք որ՝ պարզապէս մեր թշնամիներուն կողմէ գրել տրուած էր՝ հակահայ շարժում մը ստեղծելու համար եւ անմիջապէս փութացած էինք լուսաբանելու մեր պաշտօնակիցները: Մեզի կը վերապահենք առայժմ այն բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնց փաստերը կը գտնուին մեր մօտ. բայց կ՚ուզենք զգուշացնել այն չարամիտներն ու խառնակիչները, որոնք մութին մէջ կը գործեն եւ գումարներ կը ստանան մեր թշնամիներէն, չվրդովել մեր հանգիստը:

Ուրախ ենք յայտարարելու որ Ֆրանս. մարզպանութիւնը արդէն պաշտօնապէս կը հերքէ Հայերու Սուրիա մուտքը արգիլուած ըլլալու լուրը եւ կը յայտնէ որ նման հրահանգներ չեն տրուած Յունաստանի եւ Թուրքիոյ դեսպաններուն:

**** «Էլ Պայրագ» թերթը գրած էր թէ մարզպանութիւնը վերջնականապէս որոշած է այլեւս արգիլել հայ գաղթականներու Սուրիա մուտքը եւ իբր թէ հրահանգ ղրկուած է Յունաստանի ֆրանսական դեսպանին այլեւս Սուրիա գալ ուզող Հայերու անցագիրները վիզէ չընել: Թերթը կ՚աւելցնէր թէ Թուրքիայէն Սուրիա գալ պատրաստուող 6000 Հայերը եւ Յունաստանէն գալիք 10.000 Հայերը այլեւս չպիտի կրնան գալ:*

Ահա՛ այս չարամիտ լուրերն է որ կը հերքուին:

Գարախանի այցելութեան շուրջ

«Թան»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.

Ո՛չ մէկ օտարականի այնքան սրտագին եւ կարեւոր ընդունելութիւն եղաւ Թուրքիոյ մէջ, որքան խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Գարախանի:

Թուրք մամուլն ալ վեր կը հանէ այս տարբերութիւնը: Բարեկամական կոչուած ցոյցերուն եւ նման առիթներով խօսուած պայմանադրական ճառերու արուեստական հանգամանքին կը հակադրէ բարձր տարողութիւնը, գաղափարներու իրական եւ անկեղծ զուգորդութիւնը, որ կ՚արտացոլան Թուրք պետական մարդոց ու փոխ-գործավարին խօսած ճառերէն եւ կատարած խօսակցութիւններէն:

Ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուած Թուրք թերթ մը կը գրէ.— «Ճշմարտապէս բարեկամ երկու պետութեանց ներկայացուցիչներուն հանդիպումին առթիւ առաջ եկած անկեղծ արտայայտութիւնները կը գլեն կ՚անցնին միջազգային քաղաքավարական պարզ ցոյցի մը սահմանները եւ մասնաւոր հանգամանք մը կը զգենուն: Որոշ դէպքեր յաճախ կը միացնեն երկու ազգերու եւ երկու պետութեանց ճակատագիրները, ու կը ստիպեն զանոնք իրար գտնել նոյն ճամբուն վրայ, անցնելով նոյն մտահոգութիւններէն եւ նոյն վտանգներէն:»

Ուրիշ թերթ մը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ Թուրքիա մեծապէս հպարտ կը զգայ ինքզինքը, որ ռուսական յեղափոխութեան եւ դաշնակիցներու յաղթանակին վաղորդայնին միակ երկիրն է եղած, որ աչքերը դարձուցած է դէպի դրացի ազգը՝ երբ ընդհանուրի անարգանքին ենթարկուած էր անիկա:

«Թան»ի Թղթակիցը յետոյ կը գրէ հետեւեալ յատկանշական տողերը.

«Պ. Գարախան, որ այսօր Թուրքիոյ մէջ կ՚ընդունուի այնպիսի պայմաններով, որոնց նմանը երբեք չէ տեսած ուրիշ օտար պետական մարդ մը, քանի մը տարի առաջ չպիտի կրնար արժանանալ այն համակրութիւններուն, որոնք կը շռայլուին այսօր իրեն: Չէ մոռցուած որ Մ. Քէմալի ձեռնարկած անկախութեան պատերազմին սկիզբը Եուսուֆ Քէմալ պէյի նախագահութեամբ Մոսկուա ղրկուած պատուիրակութիւնը — բարեկամական դաշնագիր մը կնքելու համար,— հրաժարեցաւ շարունակելէ բանակցութիւնները որոնք սկսուած էին Հայու մը հետ — Գարախանի — որ այն ատեն ճանչցուած էր իբրեւ ջերմ պաշտպան մը իր հայրենակիցներուն: Ժամանակը կատարած է իր գործը, եւ այսօր այլեւս ռուս պետական մարդուն վրայ չի ծանրանար կասկածը որ պատճառ դարձաւ այն ատեն Թուրքեւռուս բանակցութեանց յետաձգուելուն:

Գարախանի այցելութիւնը բուռն հետաքրքրութիւն մը առաջ չբերաւ օտար շրջանակներու մէջ: Մնաց որ պէտք է յետագայ դէպքի մը սպասել՝ ճշմարիտ մեկնութիւն մը տալու համար ատոր եւ գիտնալու թէ ի՛նչ արժէք, տարողութիւն եւ շահ կը ներկայացնէ երկու երկիրներուն համար 1925 դեկտ. 17ին Փարիզի մէջ կնքուած բարեկամական դաշինքին երկու տարուան համար վերանորոգուիլը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՕԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Զ.

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբէն, Լիոն (ցանկը տես Դ. էջ)	145
Տաճատ եւ Զարուհի Տօղրամաճեան, Շավիլ	20
Լեւոն Պետրոսեան	20
Պապա Դաւիթ Փանոսեան (խոհարարապետ Հաճեան ճաշարանի)	20
Նոյն ճաշարանէն Հաճի Բիւզանդ	20
Տիկին մը	20
Արմենուշ Լ. Ղարիպեան	20
Կ. Գզիրեան	25
Գարիկ Թումայեանց, Պրիւսէլ	50
Ս. Գրիգորեան, Սալէն տը Ժիրօ	50
Փիփէ Գրիգորեան, Սալէն տը Ժիրօ	50
Գ. Ս. Rethel	50
Ս. Ս. »	20
Գրիգոր Հատրմեան	15
Գումար	525
Ե. ցանկի գումարը	2315
Ընդհ. գումար	2840

***

ՎՏԱՐՈՒԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Հալէպէն կը գրեն դեկտ. 16 թուականով.—

Վերջին շաբթուան ընթացքին Թուրքիայէն վտարուած Հայերու կարաւաններ չհասան քաղաքս: Նախորդ շաբաթներուն հասնող գաղթականները խիստ կարօտ են եւ անպատսպար: Ցուրտը մանաւանդ որ շատ սաստիկ է Հալէպի մէջ, կը մատնէ խոր թշուառութեան եւ տանջանքի մեր մերկ հարազատները:

Նորընտիր Ազգ. Խնամատարութեան Յանձնախումբը արդէն իր դիւանը կազմած եւ գործի ձեռնարկած է: Յանձնախումբը որոշած է առաջին հերթին օրական մէկ անգամ հաց եւ կերակուր բաշխել կարօտ գաղթականներուն եւ կարելի չափով հագուստ տալ մերկերուն: Ընտրուած է պաշտօնէութիւն մը, որ վաղն իսկ կը մեկնի Հասիճէ-Գամըշլը, տեղին վրայ ընդհանուր քննութիւն մը կատարելու եւ տեղեկագրելու համար կեդրոնական յանձնախումբին: Սոյն պաշտօնէութիւնը իր հետ կը տանի նաեւ կոկիկ գումար մը, անմիջական կարօտներուն օգնելու համար: Յանձնախումբը իր բոլոր կարգադրութիւններն ու միջոցները ի գործ պիտի դնէ, Հասիճէ մեկնող պաշտօնէութեան տեղեկագիրը լսելէ վերջ:

Ամէն պարագայի տակ, սակայն ծով կարիքի մը առջեւ կը գտնուինք եւ պարտաւոր ենք իւրաքանչիւրս մեր կարելին ընել՝ օգնութեան փութալու համար մեր տարաբախտ աղէտեալներուն, որոնք մերկ ու անօթի վիճակի մէջ հազիւ սահմանէն ներս կը նետուին:

*** Զափահաս Որբերու Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղը Թուրքիայէն վտարուած աղէտեալներուն օգնութեան փութալու նպատակով, կազմած է յանձնախումբ մը, որուն կ՚անդամակցին Պ. Պ. Տաճատ Սրապեան, Նշան Տէմիրճեան, Կ. Աֆարեան, Մ. Թուրիկեան, Ս. Սարաֆեան, Տոքթ. Գ. Վարդապետեան եւ ուրիշներ, որոնք ձեռնարկած են թաղային հանգանակիչ մարմիններու կազմութեան:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԻՍԿ ՏԱՐԱԳԻՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆՆԵ՞ՐԸ...

«Դաշնակցութեան թալանչիական քաղաքականութեան հետեւանքով 90,000 թուրք աշխատաւորներ հեռացել էին երկրի սահմաններից՝ նրանք վերադարձան եւ հող ստացան:» («Խ. Հ.» նոյ. 20):

Այսպէս կը պատգամէ Խ. Հայաստանի հողագործական գործավար Գ. Երզնկեան Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան Կ. Կ.ի «պլենում»ի նիստերէն մէկուն մէջ: Իր այս աշխատանքին համար անշուշտ ան ստացաւ բարի վարուց վկայական կուսակցական այդ բարձրագոյն օրկանէն: Եւ ինչո՞ւ չէ: Չէ՞ որ Գ. Կոմիսարը իր այդ քայլով կատարած է միաժամանակ երկու հիմնական աշխատանք: Նախ՝ ան հանդիսաւորապէս երեւան է հանած դաշնակցութեան «թալանչիական քաղաքականութիւն»ը, որուն հետեւանքով Հայաստանէն «հեռացած էին թուրք աշխատաւորներ»ը եւ երկրորդ՝ որ այդ «ոճրապարտ» քաղաքականութեան զոհերը այսօր կը վերադառնան եւ կը տեղաւորուին «իրենց հողերուն» վրայ, վայելելով Խորհրդային իշխանութեան «եղբայրական խընամքը»:

Կը թուի թէ մեր հայրենիքը աստիճանաբար կը դառնայ իրական օրրանը «համաշխարհային եղբայրութեան»: Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, կարծես նպատակ է դրուած Հայաստանի մէջ ուժեղացնել թուրք զանգուածը, մեր երկիրը հրաւիրելով այն բազմութիւնները, որոնք անսահման մշակելի տարածութիւններ եւ բնակութեան վայրեր ունին իրենց տրամադրուած սահմանէն անդին— Թուրքիոյ մէջ:

Եւ կուգան անոնք շարունակ: Կուգան յաճախ առանց հրաւէրի, նոր տուն տեղ դառնալու Հայաստանի մէջ, այն ժամանակ երբ Թուրքիան կը ծրագրէ ուրիշ երկիրներէ ներգաղթ կազմակերպել իր երկիրը շէնցնելու եւ կենդանացնելու:

Անբնական ոչինչ կայ հոս, եթէ նկատի ունենանք Հայաստան գաղթող Թուրքին, հոգեբանութիւնը, գլխաւորաբար այն հաշուով, որ մինչ Թուրքիոյ մէջ ընդհանուր տնտեսական տագնապը կը սպառնայ իր գոյութեան, անդին՝ Հայաստանի մէջ, ան կը վայելէ պետութեան առանձնաշնորհեալ պաշտպանութիւնը: Եւ սխալ հաշիւ ալ չէ ասիկա: Հայաստանի Թուրքը ո՛չ միայն ապահոված է իր ֆիզիքական գոյութիւնը, շնորհիւ կառավարութեան տնտեսական լայն օժանդակութեան, այլ եւ իր մշակոյթը զարգացնելու լաւագոյն պատեհութիւններն է ձեռք բերած:

Թրքական դպրոցներն ու ակումբները, թուրք լեզուի գործածութիւնը պետական եւ հասարակական հիմնարկութիւններու մէջ ապահովուած է ամենալայն չափերով:

Յիշենք քանի մը փոքր օրինակներ Երեւանի գաւառէն, որ ընդամէնը 27,000 թուրք ազգաբնակչութիւն ունի:

— «Բաշգեառնիի եւ Հրազդանի գործկոմներին տրուած են թուրք լեզուին տիրապետող քարտուղարներ: Վերոյիշեալ շրջաններին թրքական գիւղխորհուրդների հետ գրագրութիւնները կատարւում են բացառապէս թուրքերէն լեզուով:

«Խորհրդային դատարաններն ազգային փոքրամասնութիւնների (թուրքերի) լեզուով ընդունած դիմումներն այժմ քննում եւ վճռում են նրանց լեզուով:

«Վարչական հիմնարկներն ու կոոպերացիան նոյնպէս ունին թուրք աշխատակիցների յատուկ կադր:

«Գաւգործկոմից սկսած մինչեւ խորհրդային ապարատի ստորին միաւորներն ապահովել են ազգային փոքրամասնութիւնների լեզուով պրակտիկ կիրառման գործը:» («Խ. Հ.» նոյ 19):

Այս չէ ամէնը: Կան տակաւին աւելի կարեւոր գիտելիքներ մեր «սոցիալիստական հայրենիքէն»:

Դարձեալ նոյն Երեւանի գաւառի ընդհանուր ազգաբնակչութեան 18 տոկոսը կազմող ազգային փոքրամասնութիւնն է, որ խոշոր բաժինը կը ստանայ երկրի զանազան բարիքներէն:

«Գաւառային դպրոցական շինարարութեան համար տրուած 20 հազար րուբլուց ազգային փոքրամասնութիւնների գիւղերին յատկացուած է 8000 ր., կամ 40 տոկոս. 20 հազար րբ. տրուած է Վէդիում դպրոցական շէնք կառուցելու, 5000՝ գիւղերիտդպրոց կառուցելու եւ 10 հազար րբ. Շիրազլու-Բ.-Վէդիի խճուղու աշխատանքներն աւարտելու համար:»

«29—30 ուսումնական տարուանից ազգային փոքրամասնութիւնների գիւղերում բացուած են 39 դպրոց, որոնցից զատ թրքական 23:»

Եւ սակայն չնայած այս բոլորին «ազգային փոքրամասնութիւնների շրջաններում աշխատանքներն այնուամենայնիւ թոյլ են» կը դժգոհի «Խ. Հ.»ը իր նոյն նոյեմբեր 19ի թիւով: Սովորական խօսքեր չեն այս արտայայտութիւնները. իրօք որ «աշխատանքները այնուամենայնիւ թոյլ են:» Ատոր ապացոյցը տուած է Ղափանի շրջանը, ուր արդէն „աջ թեքման բողբոջներ"ու գոյութիւնը կը փնտռեն մեր կարմիր աքլորները:

— «Առանց վախենալու կարելի է պնդել, որ Ղափանի ռայոնի թուրք աշխատաւորութիւնը չի արժանացել այն ուշադրութեան, որպիսին պահանջում է պրոլետարական ազգային քաղաքականութիւնը:» փա՛ստ.—

— «Ճակատէն (Ղափան) գիւղի գիւղացիները կոմբջիջի ղեկավարութեամբ, գործկոմի անդամ Հայրապետ Հայրապետեանի ծրագրով, բռնի կերպով խլել են հարեւան թուրք գիւղացիների կողմից ցանուած եւ ծլած հողամասերը եւ կրկին վարել են այդ հողերը: Նրման խայտառակութեան դէմ ո՛չ ոք միջոցներ ձեռք չի առել:

«Վարկաւորման գործում թուրք գիւղերը դուրս են մնացել ղեկավարման ցանցից, մինչդեռ հայկական մի շարք գիւղերում վարկաւորումը կատարուել է չափից աւելի:» («Խ. Հ.» նոյ. 26):

Այս վրան բաց «անարդարութիւն»ը շատ ծանր է նստած Ղափանին, ու «աջ թեքման» ամբաստանութեամբ դատապարտուած են բոլոր կարեւոր կոմունիստները:

Հոս տեղն է սակայն դիտելու այն պարագան, որ վերի տողերուն հեղինակը դիտմամբ լուռ կ'անցնի այդ նոյն Ճակատէն գիւղի արդէն իսկ բնական սակաւահողութեան մասին: Ան իր „մեղադրական" փաստերու կողքին կը մոռնայ յիշել թէ որչափո՞վ բաւարարուած է սակաւահող հայ գիւղին, եւ կա՞ն արդեօք հողազուրկներ:

Բնական է այս հարցերու շուրջ պահուած լռութիւնը, որովհետեւ վիճակագրութեան մէջ այնքան առաջ գացած մեր կարմիր աղբարիկները եթէ փորձեն փոքր պատկեր մը տալ առհասարակ Ղափանի հողային վիճակի մասին, պիտի ստիպուին չըսել այն ամէնը, ինչ կ'ըսեն այսօր, ժամանակ դիրքեր շահելու համար:

«Զուկը գլխէն է հոտած»,— կըսէ մեր ժողովուրդը: Ամէն տեղ ալ նոյն է կացութիւնը: Հարազատ եղբօր նեղութեան գնով նպաստել թուրք ազգային փոքրամասնութեան. նշանախօսք մըն է Հայաստանի մէջ, որ մարմին կ'առնէ անհամեմատ արագութեամբ:

Ազգային փոքրամասնութիւններու հանդէպ ցոյց տրուած քաղաքականութիւնը, որքան ալ չափազանցութիւններու հասած ըլլայ, ըստ ամենայնի մեր ալ քաղաքական պահանջն է եւ համաձայն ենք: Այսպէս ըլլալով մէկտեղ, անհնար է անտարբեր անցնիլ մեր երկրի գործադրուած քաղաքականութեան հանդէպ, նկատի ունենալով մասնաւորաբար մեր սահմանակից Թուրքիոյ մէջ հայ բեկորներու վիճակը:

Դեռ վերջին տեղահանութիւններէն առաջ, հայութեան հանդէպ թուրք կառավարութեան քաղաքականութիւնը անորակելի բարբարոսութիւն մըն է. ծանօթ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան: Հոն Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները ոչ միայն չեն քաջալերուիր իրենց ազգային մշակոյթի ձեռնարկներուն մէջ, այլ եւ տնտեսական պայքարի մէջ իսկ իրենց դիմաց կը գտնեն անյաղթելի խոչընդոտներ: Եթէ այսքանով իսկ վերջանար թրքահայ հալածանքներուն ողբերգութիւնը, նորէն կարելի էր լռել: Որո՞ւ անծանօթ է հայութիւնը բռնի ձուլելու, ոչնչացնելու թրքական անորակելի քաղաքականութիւնը:

Եւ ըսենք, յիշենք նաեւ ողբեր գութեան այն միւս էջը, որ կը պարզուի այս օրերս, բռնի տեղահանումներու գործողութիւններով:

«Բուրժուական» թէ «սոցեալիստական» քաղաքականութեան մէջ անբնական եւ աննախընթաց իրողութիւններ են ասոնք, որոնց մէջ մեծ է հայ վարիչներու պատասխանատուութիւնը: Որովհետեւ Թուրքիայ եւ Հայաստան դաշնակիցներ են այսօր, եւ փոխադարձ յանձնառութիւններ ունին: Հայաստանի մէջ թուրք փոքրամասնութեան եւ Թուրքիոյ մէջ հայ փոքրամասնութեան հանդէպ քաղաքականութեան այս այլանդակ տարբերութիւնը չի կրնար արդարանալ ոեւէ պատճառաբանութեամբ: Խ. Ս. Հ. Մ. կառավարութիւնը տարբեր առիթներով իր քաղաքացիներու շահերու պաշտպանութեան համար չի քաշուիր բանակներ պատերազմի բեմը հանելու: Իսկ այս պարագային, ինչու գոնէ բարեկամական ազդարարութիւն մը պիտի խնայուի Թուրքիոյ իբրեւ արդարութեան պահանջ:

Այստեղ է սակայն մեր բովանդակ ողբերգութիւնը:

Հոս ու հոն, վերջին տեղահանութիւններու մէջ Դաշնակցութեան պատասխանատուութիւններ փնտռողներուն կը մնայ ամէնէն առաջ նայիլ այս հրէշային իրականութեան: Չափել բուն պատասխանատուութիւնները. ո՛չ թէ «մահուան դատապարտուած սմբագործ կուսակցութեան» մը, այլ «մեր սիրելի Հայաստանի կառավարութեան»ը:

Իսկ Հայաստանէն դուրս գտնուած հայութեան կը մնայ հետեւիլ իր հայրենիքէն ներս թուրք փոքրամասնութեան հանդէպ գործադրուած այս չափէն աւելի գորովալի քաղաքականութեանը, որու ընթացքին սակայն Հայաստանի անունով խօսող բոլոր գոնիմունիստներին պէտք է նեղել այս ծանր եւ դժբախտ հարցանը:

— Իսկ անտուն-անտէր բազմութիւննե՞րը...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ(*)

ՀԱԶԱՐՈՒՄԷԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ...

«Ճազ»ը եղանակ փոխեց: Սպանական տենդահար հողէն՝ արագօրէն մեկնեցանք ամերիկեան հորիզոնները որոնց մութ յատակին վրայ կ'ուրուագծուին վիթխարի երկինք-քերողներ: Jazzը կ'ըսէ՝

Why do I love you...

Լպրծուն շարժուձեւերով ճազ նուագող տղաքը, որ յայտնի չէ թէ ի՞նչ ազգութեան կը պատկանին, որ գուցէ չեն պատկանիր ոեւէ ազգութեան՝ մերթ ընդ մերթ լիրբ աղաղակներ կ'արձակեն:

Ու աղջիկները որ կը պարեն՝ փարտուելով ու տղաքը իրենց ծունկերը կը տեղաւորեն անոնց ազդրերուն մէջտեղ:

Դէմը, բեմին քով՝ ուրիշ խումբ մը կայ՝ կրկին երիտասարդ Հայերու: Ընտանի դէմքեր են, լուսաւորչական Հայու համակրելի, գրեթէ սեւ դէմքեր: Ու յետոյ՝ այն երեք հայ երիտասարդ տղաքը որ ծառուղիին վրայ էին քիչ առաջ: Տխրութիւն չէ որ կը զգամ, այլ ցաւ, քսանըհինգ յաճախորդի՝ վրայ՝ տասնըհինգ Հայ համրելով, մինչ արեւելեան եղանակ մը կը հեծկլտայ հիմա՝ քանօնին լարերուն ու ուտին խոր որովայնին մէջ: Կապոյտ, անախորժ աչքերով Հայ մը, որ անտարակոյս նուագածու է եղած, ո՛վ գիտէ Պոլսոյ ո՞ր անկիւնը՝ խեղդուած, շողոմ ձայնով մը կ'երգէ՝

Ուեռու, է՛յ կէօյնիւմին էյլէնճէսի, Ուեռ՛ու...

Ու ձայնը հետզհետէ կը դառնայ աւելի թաց, աւելի գարշ: Ու երգը կը պատմէ թէ՝ մանուկը պիտի մեռնայ ու պիտի սորվի «աշխարքի բաներ»ը, ի՛նչ որ կայ այս աշխարհին մէջ.—

Նէ վար իսէ պու տիւնեատա,
Հա՛, պէնիմ կէօզ պէպէյիմ...

Ի՛նչ կայ որ քու աշխարհիդ մէջ, տարագիր մարդ, կին ու օղի, թուրք պարսին եւ մինչեւ լոյս՝ գինարբուք ու սա պղտիկը աղջիկը, Սելիմէ՛...

Ցանկարծ երիտասարդ տղայ մը կը նետուի մէջտեղ, երկար թունուզի ֆէս մը կայ գոտիկ ու առատ մազերուն վրայ. մետաքս թաշկինակ մը կապած է վզին, թիկնոցը ինկած է լքումով ցած աթոռակի մը վրայ, աչքերը կը շողան ու իր ամբողջ անձէն կ'արտաբերի հեշտութեան ու վայրագութեան խառնուրդ բան մը: Այլ սակայն ի՛նչու համար համակրելի է այդպէս: Արիւնը տաք է ու անուշ՝ այտերուն վրայ ու աչքերուն մէջ բան մը կայ որ սրտիդ կը դպի: Անտարակոյս արաբ ուսանող մըն է: Ու ահա կը պարէ գինով ու անկեղծ շարժումներով: Մարմինը ճկուն է, նրբաձիգ. իր անդամները անօրինակ տենդով ու աբազութեամբ կը շարժին՝ հնազանդելով նուագին, արեւելեան այս կրքոտ եղանակին, որ հիմա կը պոռայ դափին մորթին վրայ եւ «ուտ»ին որովայնին մէջ: Աղջիկներու եւ տղոց այս գինով խումբը՝ ոտքի վրայ ու նուագուն շարժումներով հակած դէպի պարող տղան, համաչափօրէն կը ծափէ: Ցանկարծ երկրորդ մը եւս կը նետուի մէջտեղ ու երկուքով դիւական ու վայրագ տենդով մը կը սողան գետնին վրայ, կ'իյնան իրարու դէմ, ձեռքերով կը ճանկռտեն կարծես անըմբռնելի բան մը որ կը խուսափի: Ու խումբը հետզհետէ աւելի կորանցուցած ժամանակի եւ տեւողութեան գաղափարը, մոռցած դուրսի աշխարհը, վաղուան օրը, տառապանքները որ կան՝ անասունի աղաղակներ կ'արձակէ: Ցանկարծ անուշ աչքերով պարող տղան՝ միւսին կը պոռայ տենդագին ու տաք ձայնով մը՝

— Աւելի արագ դարձիր, պէ՛, դարձի՛ր...

Հայոց ժողովուրդ, Հայոց ժողովուրդ, մեծ քաղաքին խենէշ ու համայնակուլ գիշերուան մէջ քու երիտասարդ տղաքներովդ կը հիննաս, ստորերկրեայ պարսարաններու մէջ՝ քու աղջիկներովդ չիֆթէ-թելլի ու պաճըրէ կը պարես ու քու օտարացած նուագածուներովդ թրքական փողոցային երգեր կ'երգես արեւմտեան քաղաքին սրտին վրայ, Հայո՛ց հազարամեայ ժողովուրդ: Ո՞ւր պէտք է քեզ փնտռել, Փարիզի սեւ արուարձաններուն անշուք փողոցներուն մէջ՝ ուր մանուկներդ արագօրէն կ'ապականին. թէ հոս՝ ուր ահա՛ տասնըհինգ հայ երիտասարդներ խմբով կը գիջանան, առաւօտեան երեքին, մոռցած ամէն բան: Ո՞վ է այս տղան որ այդպէս կը նայի ինծի: Ո՞վ է, կարծես թէ՝ յիշատակներուս մութին մէջէն ուր իր դէմքը ընկղմած էր՝ յանկարծ կը բարձրանայ ու կը յուզէ զիս: Հա՛ կըյիշեմ հիմա, ձեռնըգրաշար էր, երբ կ'երթայի դրաշարատուն, իր ջղային եւ անհամբեր դէմքը բարձրացուցած՝ կարծես ատելութեամբ կը նայէր ինծի:

— Հայո՛ց ժողովուրդ, ո՞ւր պէտք է փնտռել քեզ: Երբեմն քեզի կը հանդիպիմ մեր կուսակցութեան ժողովներուն մէջ եւ հոգիիս ամբողջ տենդովը՝ կը սիրեմ քեզ, բայց երբ դուրս կուգամ փողոց, ամէն տեղ քեզ կը տեսնեմ այլակերպ ու անձնատուր թշնամիներուդ: Ասոնք քու զաւակներդ չե՞ն միթէ, տասնըհինգ երիտասարդ տղաք, գիշերուան այս ժամուն, հո՛ս, դուն քեզ կը ճանչնա՞ս իրենց վրայ, հազարամեա՛յ ժողովուրդ...

Ճազը կը վերսկսի: Յարատ ու տեղէ՜ Արաբ մը՝ արաբ պարուհիին հետզհետէ զիմացկը պարեն յետոյ: Օդը՝ շնչատ է միշտ: Կարծես թէ հիւանդ ենք բոլորս: Արաբ պարուհին, պաղշոտ ու լայն բերանը բաց կը կախուի անկարող ծերուկի մը վրայ որ թղթադրամ մը կը սահեցնէ անոր յոգնած ծիծերուն մէջ, կը մտենամ՝ հայ տղուն, խաղաղութեամբ կը խօսինք: Սափրիչ է: Առաւօտը ութին պիտի սկսի աշխատանքի: Ժամը հիմա չորսն է: Խանութ ունի: Իր այցաքարտը կուտայ:

— Առաւօտը քանիի՞ն կը մեկնիս հոսկէ, կ'ըսեմ ցած:

— Եօթին, ութին...

Կը ժպտի: Ժպիտը տխուր ծամածռութեան մը պէս է, դէմքին վրայ:

— Միւս պարողը, ո՛վ էր, կը հարցնեմ.— Եղբայրս էր, կ'ըսէ...

— Յաճա՞խ կուգաս հոս...

— Շաբաթը չորս հինգ անգամ... կ'ըսէ անփոյթ...

Ի՛նչ է այս: Հայ կինը և թրքուհին կը պարեն դէմ դիմաց: Բոլորը ոտքի են կրկին ու կրքէ շողացող աչքերով կը հետեւին երկու կիններուն գոհհիկ, խենէշ, շուայտ շարժումներուն: Հայուհին բարակ է, երկար: Թրքուհին աւելի լեցուն է ու սպիտակ: Ու իրենց աչքերուն մէջ՝ սատանան կը քրքջայ, լեզուն դուրս ձգած: Հայ կնոջ երանքները կարծես պիտի խախտին իրենց տեղէն: Երկուքով ինկան յատակին վրայ ու կը սողան գարշ ու անկարելի գալարումներով: Պար չէ ասիկա այլ կրքի նոպայ: Խումբը կը ճչայ կրքէն, մարդիկ չկան հոս այլ անասուններ:

Ցնծուհի մը որ կապոյտ ու աւրուած աչքեր ունի՝ չէլ նայուածք մը կը ձգէ վրաս: Անշուշտ հեշտութեան հրաւէր է ու մատուցման առաջին քայլ:

. . . Հապճեպով կը բարձրանամ սանդուղներէն ու կը հանդիպիմ բանուորական առաջին հանրակառքին որ կը շտապէ չե'մ գիտեր ուր... Ճազը սակայն կը հալածէ զիս, կը բռնէ կոկորդէս ու կը նստի ուսիս: Երթամ ննջեմ:

(2) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի Պատգ. ժողովը որ տեւեց նոյ. 23էն մինչեւ դեկտ. 21, նկատառութեան առնելով զանազան խնդիրներ, տուաւ հետեւեալ որոշումները.

1. Ընդհ. կեդրոնի խնդիր.— Նկատի ունենալով Միութեան խիստ տարածուն վիճակը աշխարհի հինգ մասերուն մէջ, ուր գտնուած հինգ շրջ. նները կը հաշուեն 120է աւելի մասնաճիւղեր բազմահազար անդամներով, անհրաժեշտութիւնը կը տեսնուի կեդրոնական վարչութեան մը կազմութեան, առանց որուն այսքան տարածուն Միութիւն մը չպիտի կրնար տալ այն օգուտը որ կը սպասուի իրմէ: Որոշուեցաւ ամէն առիթ օգտագործել նախապատրաստական աշխատանքներու համար՝ ի նպաստ կեդրոնի մը կազմութեան, որ պիտի կրնայ որոշ ուղեգծով մը առաջնորդել շրջանները:

2. Մասնաճիւղեր.— Փարիզի շրջանի 12 մասնաճիւղերը իրենց թիւով եւ քանակով հետզհետէ բազմանալու վրայ են: Ասոնց եւ շրջ. վարչութեան միջեւ սերտ կապ հաստատելու համար որոշուեցաւ որ՝ մասնաճիւղերու վարչութիւնները տարին քանի մը անգամ հաւաքուին շրջ. վարչութեան հետ, խորհրդակցելու համար Միութիւնը շահագրգռող իբրադարձութեանց մասին, դարձեալ շրջ. վարչութեան անդամները յաճախ այցելեն մասնաճիւղերը, ներկայ ըլլալով անոնց ընդհ. ժողովներուն:

3. Հ. Մ. Ը. Մ.է դուրս գտնուող միութիւններ.— Յաճախ կը լսուին հոս ու հոն զանազան անուններով կազմուած մարզական միութիւններ: Հրաւիրել ամէնքը միանալու իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր:

4. Սկաուտական հարց.—Միութեան գործունէութեան առանցքը նոր սերունդին դաստիարակութիւնն է, իսկ անոր ամենամեծ ազդակը՝ սկաուտիզմը: Միութիւնը իր կազմութեան օրէն իսկ իր բովանդակ ջանքը նուիրած է այս ազնիւ գործին: Ներկայիս ազգային ընդհ. սկաուտապետ Գրիգոր Ցակոբեան Փարիզ գտնուելով, բոլոր սկաուտ վարիչները հաւաքուած են իր հրամանին տակ, մասնաճիւղերը գործի լծուած են նոր սկաուտական եւ գայլիկներու խումբեր կազմելու, իսկ գտնուածները ստուարացնելու: Միութիւնը իր կարելին պիտի ընէ պէտք եղած հագուստները ու կազմածները տրամադրելու բոլոր անոնց որոնք ի վիճակի չեն մէկ անգամէն վճարելու: Ասոր համար դիմում ընել նուիրատուներու քանի որ նոր արձանագրուած հարիւրներ

ակէն սկաուտներ հագուստի կը ապսպրեն, (այս առթիւ շնորհակալութեամբ պէտք է յիշել գաւառի եղբայրներու նուիրած 50 սկաուտի հագուստները ութ հազար ֆրանք արժէքով, որոնք արդէն բաժնուած են)։

5. Մարզախաղեր եւ ֆութպօլ.— Երբեմն եղանակին պէտք եղած հետաքրքրութեան առարկայ դարձնել, պահելով միշտ վճարեալ ուսուցիչի դրութիւնը։

6. Հ. Մ. Ը. Մ.ի տօնը.— Միութիւնս հիմնուած ըլլալով 18 Նոյ. 1918ին, որոշուեցաւ ամէն տարի նոյեմբերի երկրորդ կիրակին տօնել տարեդարձը պատշաճ հանդիսաւորութեամբ, նաեւ թելադրել բոլոր շրջանները եւ առանձին մասնաճիւղերը, որ պէտք եղած կերպով յարգեն օրուան յիշատակը։

7. Սգահանդէս.— Ապրիլ 24ին միութիւնս պիտի մասնակցի ազգային սգատօնին եւ սկաուտները պսակ պիտի դնեն անծանօթ զինուորին դամբարանին վրայ։ Ցարմար առթիւ մը հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի մինչէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առյաւէտ հեռացած վիթերաններուն եւ անդամներուն համար։

8. «Հայ Սկաուտ».— Միութեան պաշտօնաթերթ «Հայ Սկաուտ»ի հրատարակութեան հոգը յանձնուեցաւ նորընտիր Շրջ. Վարչութեան։

9. Հ. Մ. Ը. Մ.ի գոյքերը.— Զանազաններու քով մնացած եւ միութեանս պատկանող բոլոր գոյքերը ի մի հաւաքել, հաւանական կորուստէ փրկելու համար։

Ցրուեցան նաեւ կարգ մը որոշումներ Միութեան ներքին կեանքին եւ ապագայ գործունէութեան մասին։

Վերջին նիստին ներկայ էր նաեւ շրջանային վարչութիւնը։ Այս առթիւ վարչութեան ատենապետ պ. Ներսէս Օհանեան խանդավառ բառերով խրախուսեց պատգամաւորները՝ բացատրելով անոնց Միութեանց հիմը կազմող պարտքի եւ իրաւունքի պայմանները եւ աւելցուց — «Ազգը շատ բան կը սպասէ այս սերունդէն, պատմութեան առջեւ շատ մեծ պատասխանատուութիւն ունինք, որովհետեւ մեր ամէն մէկ քայլը կրնայ վճռական դեր խաղալ ազգիս ապագային համար։ «Բարձրացիր բարձրացուր»ը՝ լաւագոյն նշանաբանը, զոր ընտրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի ըլլայ ձենէ իւրաքանչիւրին սեւեռակէտը։ Պիտի բարձրանաք եւ պիտի բարձրացնէք Միութիւնը իր նշանաբանին արժանի դիրքին»։

Ժողովականները ծափերով ընդունեցին պ. Օհանեանի ճառը եւ խոստացան ամէն աջակցութիւն այն դժուար գործին՝ որուն լծուած է Շրջ. Վարչութիւնը։

Այս առթիւ ժողովս փաստ ազգին ողջմտութեան՝ կը սիրէ յուսալ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի կրնայ իր արժանի հետաքրքրութեան առարկայ ըլլալ ազգին կողմէ, քանի որ Միութեանս ջանքերը բոլորին համար են, առանց դասակարգի, դաւանանքի եւ կուսակցական խտրութեան, ուրեմն, ամէնդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ, քանի որ ան մեզ ամէնուս համար է։

Դիւան Պատգ. Ժողովի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Մօտ ատենէն, Երեւանի մէջ կը սկսի տպագրուիլ Ստեփան Մալխասեանի կազմէ պատրաստուած հայերէն մեծ բառարանը, որ կը բաղկանայ 5—6 հազար երեսներէ եւ պիտի կազմէ 4—5 հատոր։ Բառարանը պիտի լոյս տեսնէ հին ուղղագրութեամբ. կը հրատարակուի Հայաստանի համալսարանին կողմէ։ Տպագրութիւնը որ պիտի տեւէ 2—3 տարի, պիտի նստի 100 հազար րուբլի եւ պիտի ծախուի 25—30 րուբլի։ Թուղթը որ պիտի ըլլայ ամենէն լաւ տեսակէն, յանձնարարուած է արտասահման։

Բառարանի տպագրութեան համար, Երեւանի մէջ ներկայիս կը ստեղծուին տպարանական եւ այլ յարմարութիւններ։

ԱՐՕՐԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ԳՈՒԹԱՆ

Անդր. Կովկասի Ժող. Գործ. Խորհուրդը որոշած է 3 տարուան ընթացքին, վերցնել Անդրկովկասի բոլոր արօրներն, անոնց տեղ տալով գութաններ։ Այս նպատակով, այդ ժամանակի ընթացքին, Անդրկովկասը պիտի ստանայ 162 հազար գութան, որմէ Հայաստանի բաժինը պիտի ըլլայ՝ 1929ի հաշուին, 2900, Ատրպէճանին՝ 14100, Վրաստանի՝ 10000։ 1930ին՝ Հայաստանի՝ 8025, Վրաստանի՝ 30735, Ատրպէճանի՝ 29475։ 1931ին՝ Հայաստանի՝ 10975, Վրաստանի 38865, Ատրպէճանի՝ 16925։ Ընդամէնը երեք տարուան ընթացքին՝ Հայաստանի՝ 21900, Վրաստանի 79600, Ատրպէճանի 60500։

ՈՐԱԿԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի բոլշեւիկ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի որոշումներէն.. Նկատի ունենալով որակեալ ուժերու պատրաստութեան անհրաժեշտութիւնը, Հայաստանի բոլշեւիկեան Կեդր. Կոմիտէն որոշած է,

Ա.— Աշխատանքի ժողովրդ. գործավարութեան եւ անոր տեղական մասնաճիւղերուն ենթարկել որակեալ ուժերու պատրաստութեան ղեկավարութիւնը։

Բ.— Մշակել այն միջոցները, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ապահովել արդիւնաբերութեան, փոխադրութեան, գիւղատնտեսութեան ու երկրագործական եղանակային աշխատանքներու անհրաժեշտ որակեալ ուժերը, օգտագործելով ինչ որ կայ, եւ պատրաստելով նոր ուժեր։

Գ.— Նկատի ունենալով հնգամեակի ընթացքին որակեալ բանուորներու մեծ պահանջը՝ ընդարձակել գործարանային աշակերտութեան դպրոցներու ցանկը։

Դ.— Տնտեսական կազմակերպութիւններու համար պարտադիր համարել որ նոր ձեռնարկներ կառուցանելու կամ եղածներն ընդարձակելու ատեն, կատարեն բանուորական ուժի ճիշդ հաշիւը, իւրաքանչիւր արհեստի համար առանձին։

Ե) Տնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան նոր ճիւղերու յատուկ բանուորներ պատրաստելու համար, մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել։

Զ) Նկատի ունենալով տարուէ տարի, շինութիւններու զարգացումը, ուժ տալ շինութեան մէջ աշխատող որակեալ բանուորներու պատրաստութեան։

ԿԷՓԷՈՒԻ ՍԽՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Կէփէուն որ բաղդատաբար նոր կազմակերպութիւն է, գիտէ վարպետօրէն գործադրել համամարդկային բոլոր հին, միջնադարեան եղանակները։ Գիտէ աղմկել, երբ պէտք ըլլայ, ռումբով եւ ատրճանակով։ Գիտէ գործել խլուրդի պէս, կամ իժի պէս լուռ, համաձայն գործին պահանջին, թոյնի ամէն տեսակներով եւ այսպէս, առաջին առաջ կ'ըլլայ արեան անպէտ հոսումներու...։

Այս է որ կը փաստէ Վլատիմիր Օրլով, Պերլինի մէջ հրատարակուած իր մէկ գրքով,— «Սպանութիւնը, կեղծիքը, Գէրգոութիւնը, Հիմունք բոլշեւիսմի» Օրլով, ցարական կառավարութեան օրով եղած է հարցաքննիչ դատաւոր, որուն գլուխը բերողին դրամ խոստացած է, բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը։ Օրլով կրցաւ փախիլ, բայց բոլշեւիկներուն դէմ ուխտեց անողոք ոխ մը եւ սկսաւ հաւաքել անոնց վայրագութեան փաստերը։ Կեղծ անցագրով յաջողեցաւ մտնել Ռուսիա, եւ երբ լրտես ծառայել բոլշեւիկեան ոստիկանութեան մէջ, ուր լայն առիթներ ունեցաւ ուսումնասիրելու անոնց լրտեսական եղանակները։

Գրքին մէջ բազմաթիւ էջեր նուիրուած են խորհրդային քաղաքական սպանութիւններու, որոնց մէջ կը յիշէ կրասինը, ինչպէս նաեւ Վիեննայի խորհրդային դեսպան Եարոսլավսկին։ Այս առթիւ, հեղինակը կը հաստատէ Ստալինի նախասիրութիւնը թոյներու հանդէպ, արիւն չհոսեցնելու եւ հետք չձգելու փափաքով, եւ կը պատմէ թէ թունաւորման զոհ գացած են կրասին եւ Եարոսլավսկի։

1926ին, Փարիզի մէջ կրասին զոհ գնաց գողութեան մը։ Դեսպանատան մէջ անհետացած կարգ մը փաստաթուղթեր անկէ յետոյ կրասինի առողջութիւնը դանդաղօրէն սկսաւ խանգարուիլ։ Չեկայի թոյնը գործած էր···

Նոյն միջոցին կարմիր Սարսափը ուրիշ զոհ մը եւս կը խլէր,— Եարոսլավսկի, որ ցարական կառավարութեան օրով սպայ էր, յաջորդ էր Վիեննայի մէջ դառնալ խորհրդային դեսպան։ Իր այդ պաշտօնին մէջ կ'իյնար իբր զոհ Չեկայի վրէժխնդրութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

ԿԱՐՏԱՆ.— Նոյ. 1ին կրթասիրաց Միութիւն մը կազմուեցաւ 12 անդամներով, որ ընտրեց իր դիւանը (Հայկ Սերոբեան, Կարապետ Գասպարեան, Սարգիս Կարապետեան)։ Միութեան նպատակն է մեր պզտիկները հայ պահել։ Դիւանը անմիջապէս յանձն առաւ մանկապարտէզի մը բացումը։ Նոյեմբեր 2ին մանկապարտէզը բացուեցաւ 25 աշակերտներով, հիմա թիւը կը հասնի 35ի։ Օրը ութ ժամ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, իրիկուան ժամը 5—7 հայերէնի դասեր կ'առնեն, իսկ հինգշաբթի օրերը՝ ութ ժամ։ Պզտիկները ֆրանսական դպրոցէն արձակուելէն յետոյ անմիջապէս կը վազեն հայկական դպրոցին դուռը կը կանգնին։ Շատերը տուն չգացած դպրոց կ'երթան։ Եթէ այսպէս շարունակուի շատ լաւ պիտի ըլլայ արդիւնքը։

Վարժուհին ալ, Տիկին Հնազանդ Քէշիշեան՝ մեծ հոգ կը տանի։ Անշուշտ կաղանդի առթիւ հանդէս մըն ալ պիտի սարքուի ի նպաստ դպրոցին։ Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը իր պզտիկները դպրոց կը ղրկէ, թէեւ կան անտարբերներ ալ։

Ս. Տ. Նազարէթեան

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 28 դեկտ, (Սեփական թղթ.).—— Հ. Ց. Դ. Լիոն Ջաւարեան խումբի երկրորդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպուած երեկոյթը տեղի ունեցաւ տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը՝ դեկտեմբեր 24ին։ Սրահը լիքն էր երիտասարդ ընկեր-ընկերուհիներով։ Ընկ. Գառնէ հանդէսը բացուած յայտարարելով, սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Գեղեցիկ Ցովհաննէսեան, որն դրեց ներկաներէն մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել անմահն Ջաւարեանի յիշատակը՝ Նուագի ընկերակցութեամբ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ յետոյ կարգով խօսք տրուեցաւ ներկայ ընկերներուն, որոնք իրենց արտայայտութեամբ փառաբանեցին Հ. Ց. Դ. 40 ամեայ հերոսական գործունէութիւնը։ Կարմրցուած հաւ մը եւ շիշ մը շամբանեայ աճուրդի դրուելով ապահովեց կոկիկ գումար մը։ Հաւը եւ շիշը շահեցաւ ընկեր Արգարի փոքրիկը որ շիշը կրկին նուիրեց խումբին։ Երկրորդ աճուրդով մը շահեցաւ պ. Եղիա Նշանեան։ Երեկոյթին փակումէն առաջ, ընկեր Գառնէ խօսք առնելով, պարզեց Ընատոլուի բեկորներուն թշուառութիւնը։ Ներկաները անմիջապէս հանգանակութեան մը ձեռնարկեցին եւ գոյացած գումարը, 145 ֆրանք՝ յանձնեցին «Յառաջ»ի, իր նպատակին յանձնուելու համար։ Երեկոյթը վերջացաւ ուրախ տրամադրութեամբ։

·*· Ահաւասիկ հանգանակութեան մասնակցողներու ցանկը.— «Ջաւարեան» խումբ 25 ֆր., Նիկողոսեան 5, Գառնէ 10, Գեղեցիկ Ցովհաննէսեան 10, "Յառաջ,,ի գործակալը 5, Վարդան Ջաղացպանեան, Օր. Մարի Սինանեան, Գառնիկ Առաքելեան 5ական, Մարտիկ Դառուելեան 20, Վարդան Խրիմեան 10, Նշան Եմիլեան, Ցակոբ Թէրզեան, Աբել Դոտուրեան, Սեդրակ Պաղտասարեան, Օր. Եփրաքսէ Սինանեան 5ական, Սարգիս Սիրականեան 10, Յովհ. Տէր Ներսէսեան 5, Եղիա Նշանեան 5 ֆրանք։ Գումար 145 ֆր.։

ԽՄԲ.— Գումարը՝ տես Ա. էջ։

ՏԷՍԻՆՅԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տէսինի քաղաքապետութեան կողմէ.—

Տէսինի քաղաքապետութիւնը կը յիշեցնէ թէ որեւէ նոր շինութիւն, կամ շինութիւններու վրայ որեւէ փոփոխութիւն կարելի չէ կատարել, առանց նախապէս քաղաքապետութենէն արտօնութիւն առած ըլլալու։

— Կահաւոր սենեակներ վարձու տուողները պարտաւոր են 1930 յունուար 10էն առաջ, ներկայանալ քաղաքապետութեան, վիզէ ընել տալու համար իրենց արձանագրութեան տետրը։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

"Անի,, Հայ Արուեստագէտներու Խմբակցութիւնը կը պատրաստուի տալ իր 4րդ ցուցահանդէսը ժորժ Փըթիի նկարչատան մէջ, 8 Rue de Sèze։

Բացումը (vernissage) տեղի պիտի ունենայ յունուար 3ին, ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9էն կէս գիշեր։

Նկարահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ 21 յունուար 1930։

Մուտքը բոլորովին ազատ պիտի ըլլայ։

Նկարահանդէսին կը մասնակցին Տիկին Ալիս Պինէ-Ալխազեան, Պ. Ց. Ալխազեան, Տիկ. Ա. Բաբայեան, Օր. Բաբայեան—Քարպոնէլ, Պ. Պ. Արսէն Շապանեան, Էտկար Շահին, Շահնազար Գույումճեան, Ռաֆայէլ Շիշմանեան, Գր. Շիլթեան, Ա. Գիւրջեան, Ճ. Խփլիքճեան, Ս. Խաչատուրեան, Հ. Գազանճեան, Օր. Ն. Գույումճեան, Վարդան Մախոխեան, Լեւոն Մինասեան, Մուրատօֆ, Տ. Փոլատ, Տիկ. Աննի Բուլճեան, Տէր եւ Տիկ. Թումանեանց, Օր. Վարդուհի Թամիրեանց, Տիկ. Զօրեան-Պէռ Եւղ. Զուլումեան։

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ԵՏԵՒԷՆ···

Ծանօթ նկարիչ եւ մեր աշխատակից պ. Հրանտ Ալեանաքեան, երկար ժամանակի համար անգործութեան դատապարտուած է, իբրեւ հետեւանք հիւանդութեան մը որ կը կը կոչուի նաեւ «անօթք»։ Բժիշկները պատուիրած են հեռանալ փարիզէն եւ իջնել դէպի հարաւ, Քանպօ, ուր կը գտնուին այնքան ուրիշներ, ուր գնաց, վերջերս, նաեւ դերասան Տրդատ Նշանեան։

Բայց ի՞նչպէս... Իբրեւ արուեստագէտ, պ. Ալեանաք ալ ուրիշ հարստութիւն չունի բայց միայն իր նկարները։

Իսկ մեր մէջ — սովորութիւն կա՞յ նկար գնելու, գոնէ երիտասարդ կեանք մը տառապանքէ փրկելու համար...

ՏԽՐՈՒՆԻ

Նիւ Եորքէն ղրկուած մահազդ մը ցաւով կ'իմանանք մահը պ. Ցակոբ Սարգիսեանի, տէր եւ տնօրէն «կիլիկիա» գրատան։ Բնիկ Նիկոմիդիացի, հանգուցեալ երիտասարդը գործօն մասնակցութիւն ունեցած է հանրային կեանքի, եւ հրատարակած «Բիւթանիա» թերթը։ Զինադադարէն յետոյ, Պոլսոյ մէջ հաստատեց «կիլիկիա» գրատունը, իսկ վերջին արտագաղթին անցաւ Ամերիկա, ուր կը շարունակէր իր առեւտրական եւ հրատարակչական գործը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 41 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

— Կարելի է, բայց ցանկութիւններ ունէինք, եւ երբ կրնայինք անոնց գոհացում տալ, երջանիկ կը զգայինք մենք մեզի։

— Պարզ ձեւով խոր գաղափար մը կը բացատրէ Սէլէստէնը, ըսաւ Ռընէ, ինչ որ կը պակսի ձեզ այսօր, ցանկութեանց դրդապատճառն է, փափաքներու խթանը. մանրակրկիտ կերպով կարգադրուած այս կեանքը զուրկ է անակնկալէ։

— Ան կը թոյլատրէ մեզ սակայն մեծ բաներ իրականացնելու, պատասխանեց Աննի Թոմսըն, «ծեր պատանիի» քննադատութիւններէն քիչ մը դժկամած։

— Պարզապէս անձնական գոհունակութեան համար։ Եւ այդ անպիսի զգացում մըն է որ ամենուն մատչելի չէ... դուք ինքներդ խոստովանած էք ինձ թէ պէտք է յաճախ գործաւորները բռնադատել որպէսզի աշխատին։

— Ժամանակին ալ այդպէս չէ՞ր։

— Ոչ միշտ... մարդիկ կ'աշխատէին իրենց զաւակներուն համար... անոնց ժառանգութիւն մը ձգելու նպատակով։

Կը փափաքէին առնուազն, անոնց բարեկեցութիւնն աւելցնել եւ վայելել ու վայելցնել այն գոհունակութիւններն որ դրամը միայն կրնայ հայթայթել։

— Ձեր հայրենակիցները փոխուած չեն սակայն, ըսաւ Աննի Թոմսըն։ Ֆրանսայի մէջ դրամը պահած է իր արժէքը եւ ժառանգական իրաւունքն ի զօրու է։

— Կեցցե՛ն... բացագանչեց Սէլէստէն, կարծեմ թէ մենք այնտեղ աւելի երջանիկ պիտի ըլլանք։

Յանկարծական մելամաղձիկ արտայայտութիւն մը թեթեւօրէն անցաւ Աննիի դէմքին վրայէն։

— Այսպէս ուրեմն պիտի բաժնուիք ինձմէ... մրմնջեց, մոռցած էի...

Ռընէ սիրազեղ կերպով բռնեց անոր ձեռքը։

— Բայց վերստին պիտի տեսնենք իրար, մենք ապերախտ չենք։

— Երբ Փարիզ դտնուիք, այլեւս չպիտի մտածէք իմ վրաս։

— Իրաւունք չունիք այդպէս խօսելու, Օր. Աննի, Ֆրանսան քանի մը ժամուան ճամբայ է Նիւ Եորքէն... Ատլանտեանը այլեւս արգելք մը չէ...

Ռոքֆէլլըր թանգարանի տեսչուհին պզտիկ մնաց իր յուզումը մատնած ըլլալուն համար։

— Կը տեսնենք, ըսաւ, բռնի ժպիտով մը։ Զբաղինք այժմ մեկնումի ձեւակերպութիւններով։

— Ի՞նչ... ըսաւ Սէլէստէն։ ԻԱ. դարուն անցագրի՞ պէտք կայ։

— Ներգաղթն ու արտագաղթը երբեք այդքան խստօրէն կանոնաւորուած չէին։

— Մենք գաղթական չենք, ըսաւ Ռընէ, մենք Ֆրանսացի ենք եւ հայրենիք կը վերադառնանք։

— Ճիշդ է, սակայն Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հանդէպ պարտքի տակ մտած էք։

Սէլէստէն խոժոռեցաւ·

— Պա՞րտք... ի՞նչ պարտք։

— Ձեզի տրուած խնամքները ...այս բնակարանը, զգեստները, սնունդը ...

Այս բառը Սէլէստէնի ջիղերուն դպաւ։

— Մեր սնո՛ւնդը... այս գարշելի դեղահա՛տերը... կ'աղաչեմ չխօսինք այդ մասին... բաւական հարուստ եմ վճարելու համար այդ ամէնը։

Աննի Թոմսըն վիրաւորուած զգաց ինքզինք։

— Ինծի չէ որ պիտի վճարէք...

— Պետութեան, եթէ կ'ուզէք... հեռագրական հրամանագրով։

— Բայց որպէս զի կարողանաք դուրս ելլել երկրէն, պարտաւոր էք երաշխաւորութիւն մը տալ։

— Գիտէք սակայն թէ բան մը չունինք։

— Այո՛, ունիք մէկը, որ պիտի երաշխաւորէ ձեր պարտքը, ըսաւ Աննի։

— Ո՞վ։

— Ես։

— Շատ ազնիւ էք... գոչեց Սէլէստէն։

Ռընէ բառերով չարտայայ-
լի խոր յուզեցին Աննիի վրան։
տուեցաւ, բայց իր երախտագի-
տական ակնարկները շատ աւե-

— Ի՞նչ միջոցաւ կ'երթան Եւրոպա այժմ, հարցուց Սէլէստէն, որ վերահաս եղած չէր անցած դարձածին։

— Կրնաք կամ շոգենաւով երթալ, որ մէկ շաբաթէն կը հասնի, ինչպէս ձեր ժամանակը եւ կամ ճեպընթաց օդակառքը առնել, որ վեց ժամէն կը կտրէ Ատլանտեանը։

— Ճեպընթաց օդակառքը կ'առնենք, ըսաւ Ռընէ։

— Շատ լաւ, ըսաւ Սէլէստէն, Եւ հիմայ, կ'ուզէ՞ք ինծի մեծ հաճոյք մը պատճառել։

Ռընէ ակնարկով մը հարցաքննեց, բայց Սէլէստէնի դէմքը խորհրդաւոր մնաց։

— Կը խնդրեմ ձենէ երթալ պտոյտ մը ընել երեք քառորդ ժամի չափ... կ'ուզեմ ձեզի անակնկալ մը ընել։

— Ի՞նչ անակնկալ։

— Եթէ բացատրեմ, պարոն, այլեւս անակնկալ չըլլար, մեկնեցէ՛ք ուրեմն, կ'աղաչեմ։

— Հնազանդինք, ըսաւ Աննի զուարթ ձեւով մը։

Անոնք գացին պարտէզին խոկանաչներուն մէջ, ուր կը գտնուէր օդալից բարձիկներով պատրաստուած նստարան մը։

— Ռընէ մտազբաղ էր, օրիորդ տեսչուհին խզեց լռութիւնը։

— Ի՞նչ բանի վրայ կը խորհիք...

— Անցեալին վրայ... կը խորհիմ թէ գիտական յառաջդիմութիւնները կը նուազեցնե՞ն թէ կ'աւելցնեն արդեօք մարդոց երջանկութիւնը։

Դիտելու արժանի ուշագրաւ պարագայ մըն է այն թէ Թուրք գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կողմէ Գարախանի տըր-ուած հացկերոյթէն յետոյ, գերման դեսպանը երկարօրէն տեսակցեցաւ խորհրդային ներկայացուցիչին հետ։

Ալմազեանի նոր հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երկարօրէն հարցաքն-նեց Ալմազեանը։ Նախ հարցուց թէ ի՛նչու սեպտ. 17ին կինը բաժնուած էր իրմէ. յետոյ բացատրութիւններ պահանջեց ան-կէ՛ իր դրամական միջոցներուն մասին։Ալմազեան պատասխանեց թէ չորս անգամ բաժնուած էր կնոջմէն սեպտ. 17էն առաջ եւ թէ այդ թուականին բաւականաչափ դրամ ունէր, ապրանք ծախած ըլլալով։

Մաթիֆաս հակասութիւններ գտաւ անոր խօսքերուն մէջ, մանաւանդ ցոյց տուած գումարին մասին։ Յետոյ զայն շուա-րեցնելու համար, ըսաւ թէ Րիկօտէնը սպաննած եւ անոր դրա-մապանակին մէջի 5000 ֆրանքը կողոպտած էր։ Ալմազեան ըսաւ որ եթէ ինք 5000 ֆրանք ունենար, մինչեւ հոկտեմբեր Մոնմորանսի կը պահէր կինն ու զաւակները։ Ու բողոքեց դարձեալ իր դէմ եղած ամբաստանութեան համար։

Մաթիֆաս հարցաքննեց նաեւ դատական ոստիկանութեան քանի մը պաշտօնատարները, որոնք Ալմազեանի խանութէն կարգ մը առարկաներ վերցուցած էին։ Հաստատուեցաւ թէ Ալմազեան ներկայ չէ եղած այդ առարկաներու առնուելու եւ կնիքի տակ դրուելու պահուն։

Պաղեստինի քննիչ մարմինը կը դառնայ

Պաղեստինի անգլ. քննիչ մարմինը, որուն կը նախագահէր երեսփոխան Շօ, վերջացուց իր աշխատանքները եւ ճամբայ ելաւ դէպի Լոնտոն։ Քննիչ մարմինը 47 հրապարակային եւ 11 գաղտնի նիստեր ունեցաւ, լսելով 115 վկաներ եւ դէմ դէմի բերելով 215 հոգի։

Քննիչ մարմինը Լոնտոնի մէջ եւս պիտի լսէ կարգ մը վկայութիւններ ու յունուարի վերջը կամ փետրուարի սկիզբը պիտի ներկայացնէ իր տեղեկագիրը։

Հելլէն դահլիճին տագնապը

Զօր. Քոնտիլիս Նիսէն Տրամայի յունարէն մէկ թերթին ղրկած էր նամակ մը, որով բուռն կերպով քննադատէ Վէնիզէ-լոսի քաղաքականութիւնը։ «Էսթիա» թերթը խօսելով այս նա-մակին վրայ, պահանջեց Քոնտիլիսի կուսակից երկու նախա-րարներէն՝ Արկիրոփուլոսէ (Ներքին) եւ Փափայէ (առողջապա-հական), որ կամ հակառակ արտայայտուին Քոնտիլիսի նամա-կին եւ կամ հրաժարին։

Փափա երկարօրէն տեսակցեցաւ Վէնիզէլոսի հետ, որմէ վերջ երկու նախարարները հեռագիր մը ուղղեցին զօր. Քոնտի-լիսի։ Այս վերջինը հաստատած ըլլալով իր նամակին պարու-նակութիւնը, Փափա եւ Արկիրոփուլոս իրենց հրաժարականը ներկայացուցին վարչապետին։

Վէնիզէլոս լայն փոփոխութեան պիտի ենթարկէ իր դահ-լիճը։

Պայքար թէյի եւ սուրճի դէմ

Թէյի եւ սուրճի դէմ պայքարը կը շարունակուի։ Բանա-խօսութիւններով եւ թերթերու հրատարակութիւններով քա-րոզութիւն կը կատարուի ի նպաստ Թմբլի ծաղիկին, եւ այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ ջղային դրութեան շատ կը վնասեն թէյն ու սուրճը։ Թէյի համար տարեկան 5 միլիոն, եւ սուրճի համար ալ 3 միլիոն ոսկի կը ղրկուի արտասահման։ Մինչդեռ Թմբլի ծաղիկը աւելի անվնասակար է եւ շատ ալ աժան։ Այս առթիւ կը յանձնարարուի նաեւ «քաքաօ»ի տեղ «սալէպ» գոր-ծածել. տեղական արտադրութիւն մը՝ որուն ամէնէն ընտիր տեսակը կ'ելլէ Սինոպէն եւ օխան 600-800 ղրուշի կը գնուի։ «Սալէպ»ին հարիւր տրամը ընտանիք մը կը գոհացնէ ամբողջ տարի մը։

Հնդիկներու համագումարը

Հնդիկ ազգային համագումարի լիակատար ժողովը բաց-ուեցաւ կիրակի օր՝ Լահէյի մէջ։ Իր նախագահական ճառին մէջ, ազգայնական վարիչ Փանտիթ Նէհրու բացէ ի բաց ար-տայայտուեցաւ ի նպաստ անգլ. Հնդկաստանի անկախութեան։ Նախագահը բոլորովին արդար գտաւ փոխարքայ Լորտ Իրվինի այն առաջարկը թէ Անգլիոյ մէջ անգլօ-հնդկական համաժողով մը գումարուի՝ Հնդկաստանի տրուելիք վարչաձեւը քննելու համար։

Յետոյ աւելցուց.

— Անկախութիւնը զոր մենք կը պահանջենք Հնդկաստա-նի համար, կատարեալ անկախութիւն մըն է՝ եւ ձերբազատում անգլիական տիրապետութենէն և աշխարհակալութենէն։ Հնդիկ ազգայնական համաժողովը չընդունիր որ անգլ. խորհրդարանը իրաւունք ունենայ պարտադրելու իր բոնելիք ուղեգիծը։

Փանտիթ Նէհրու յորդորեց որ առայժմ նպատակին հաս-նելու համար խաղաղ միջոցներ միայն գործածուին, ու աւել-ցուց որ եթէ ապագային հնդիկ ազգայնական համաժողովը հասնի այն եզրակացութեան թէ բռնի միջոցներ անհրաժեշտ են անգլիական լուծէն ձերբազատուելու համար, կասկած չկայ թէ նման մեթոտներ պիտի ընդունուին։

Եզրակացնելով, հրաւիրեց բոյկոտի ենթարկել Հնդկաստա-նի օրէնսդիր ժողովներն ու տեղական վարչութիւնները, ու չճանչնալ Հնդկաստանի բոլոր պարտքերը, մէջն ըլլալով Մեծ Պատերազմինը. ըսաւ միայն թէ առայժմ խոհեմութիւն չէ բոյկոտի ենթարկել դպրոցներն ու դատարանները։

Համաժողովը 77ի դէմ 134 ձայնով քուէարկեց կանոնի բանաձեւը, որով կը պահանջուի բոյկոտի ենթարկել օրէնսդիր ժողովները եւ կատարեալ անկախութիւն Հնդկաստանի։

Չիչէրին Մոսկուա պիտի դառնայ

Լեհ թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային միութեան արտա-քին գործավար Չիչէրին, որ ներկայիս կը դարմանուի Գեր-մանիոյ մէջ, Մոսկուա պիտի դառնայ յառաջիկայ շաբթու։ Յունուար 4ին Լեհաստան պիտի հասնի եւ քանի մը օր պիտի մնայ Վարշաւա։

Բոլշեւիկները կը պարպեն Մանչուրիան

Ծայրագոյն Արեւելքի բանակին հրամանատարութիւնը հրամայեց զինուորներուն ետ քաշուիլ։ Անդրպայքալեան խըմ-բակին ջոկատները թողուցին այն դիրքերը, զորս գրաւած էին չինական զինուորներու դէմ մղուած կռիւներու ընթացքին։

Օր. ՀԵՐՄԻՆԷ ԴԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ (Պոլիս)

ԵՒ

ՄԱՐՏԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (վիէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետ)

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

13 դեկտ. 1929

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկեր-ները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Խիստ կարեւոր օ-րակարգ։ Ներկայանալ անդա-մատետրով։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակո-միտէի հրապարակային-վիճա-բանական ժողովը՝ այսօր երեք-շաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբոյեան։ Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։

ՀՐԱՒԷՐ

Ն. Գ. Բ.ի ժողովը այս Հինգ-շաբթի իրիկուն ժամը 9.30ին Café la Petite Source: Ներկայու-թիւն պարտաւորիչ։

«ՅԱՌԱՋ»ի մէջ կարդալով Խարբերդցի հիւանդ երիտասար-դին՝ Յակոբ Թուխմանեանի նա-մակը (Մարսէյլ), Տիկ. Բերուզ Մ. Թորոսեան 25 ֆր. ղրկած է մեզի, իսկ Օր, Քրիստինէ Գա-զանճեան՝ 10 ֆրանք։

Կը խնդրուի ընկալագրով մը ստանալ Մարսէյլի մեր գործա-կալ Պ. Գ. Ծերիկեանցէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն Տէր և Տիկին Գ. Պապիկ-եան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բարեկամներու, հայրենակիցներու եւ Դաշնակ-ցական ընկերներու, որոնք ան-ձամբ կամ գրաւոր ցաւակցու-թիւն յայտնեցին իրենց փոք-րիկին մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Մարզուան-ցի Մաննիկ եւ Արթին Գավա-հանեան կամ Գավուճանեան։ հօր անուն Կարապետ, մօր ա-նուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ա-մուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզ-մէեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Ապէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

— Տիկին Վարդանուշ Բոչ-եան (Շահինեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Պօտուր-եան (Շահինեան) որ երկու տա-րի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։

— Խարբերդցի Արաքսի, Ար-շալոյս և Արուսեակ ՏէրՅովհան-նէսեան կը փնտռեն իրենց եղ-բայրը Աղասի որ 1914ին մեկ-նած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղ-բայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վե-ցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերի-կահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Թամզարացի (Շապին Գա-րահիսար) Մանուկ Նազաշեան կը փնտռէ իր զաւակները Սու-րէն եւ Աղաւնի: 1915ի տարա-գրութեան միջոցին Սուրէն մօ-տաւորապէս 9, իսկ Աղաւնի 4 տարեկան էին։ կը փնտռէ նաեւ իր եղբօր՝ ուսուցիչ Յակոբի զա-ւակները Պարգեւ եւ քոյրը (ա-նունը չի գիտեր): կը կարծուի թէ Սուրէն որդեգրուած է ղու-բուջայի մէջ Շահիսիվար օղլու երեքեղբայրներու ամէնէն մեծին կողմէ: կը կարծուի թէԱղաւնիեւ իր եղբօրորդիները կը գտնուէին Ակնայ կողմերը: Թուրքիայէննոր հասած գաղթականներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Nacachianի, 29 Ave. Trudaine, Paris (9). Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր: կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տրակինեան, վ. Զ.— 35 ֆր.:
Անիէռ, Յ. Կ.— 50: Սկսանք ղըր-կել:
Մարսէյլ, Մար.— 20:
Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.— 140:
Փավիյոն Սու Պուա, Ա. Զ.— 105:
Կըէնշէն, Ա. Հ.— 500:
Լա Սիոթա, Յ. Պ.— 70:
Լիոն, Ա. Գ.— 70:
Փարիզ, Ն. Ա.— 70:
Փարիզ, Յ. Ի.— 280:
Լը Քրէօզօ, Յ. Մ.— 35:
Շավիլ, Վ. Տ.— 70:
Շավիլ, Ե. Գ.— 40:
Քրիւաս, Գ. Խ.— 35:
Մարսէյլ, Հ. Ժ.— 35:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIO

208bis, Rue Lafayette Paris (1

Le Gérant: H. ST. PHAN